

MERVIN PEIK

Gormengast

DRUGI DEO GORMENGAST

Mervin Pik

Gormengast

drugi deo

Gormengast

Naslov originala:
GORMENGHAST by Mervyn Peake
Copyright © Sebastian Peake, 1950

preveo Igor Adžić
Beograd: Okean, 2007
(Biblioteka Meduza)

JEDAN

I

Titus ima sedam godina. Gormengast je njegov svet. Zadojen je senkama. Othranjen, moglo bi se reći, mrežama rituala; za njegove uši, tu su odjeci, za njegove oči, kameni lavirint. A ipak, u njegovom telu postoji još nešto - nešto osim tog teškog bremena zaostavštine. Jer on je, pre svega, *dete*.

Ritual, mnogo više obavezujući nego ijedan ritual koji je čovek smislio, suprotstavlja se ukotvljenoj tami. To je ritual krvi; razigrane krvi. Ovi čulni naleti nemaju ništa sa njegovim precima, već izviru iz triliona nemarnih domaćina u dubini detinje glave.

To je dar vedre krvi. Krvi koja se smeje kad principi gundaju 'Jecaj'. Krvi koja tuguje kad drevni zakon naloži 'Slavi!' O, revolucije male, u dubokoj senci!

Titus je sedamdeset i sedmi. Nasledio je planinski vrh koji se urušava, pučinu kopriva, carstvo crvene prašine, kamen u kojem su do gležnja utisnuti otisci rituala.

Gormengast.

Udaljen i oronuo, čuti u senama. Starostavni zidovi. Kule. Dvorišta. Da li je baš sve izjedeno zubom vremena? Ne. Kroz aveniju tornjeva zaleprša zefir; zacvrkuće ptica; bujica sune iz zagušene reke. Duboko u kamenoj šaci migolji se lutkina ruka, buntovna toplina na smrznutom dlanu. Senka se izdužuje. Pauk meškolji...

A tama vijuga između glavnih likova.

II

Ko su glavni likovi? I šta je on naučio o njima i svom domu od onog davnog dana kad ga je rodila grofica Groun, u sobi prpunoj ptica?

Savladao je azbuku svodova i hodnika, jezik mračnih stepeništa i krovnih greda okićenih noćnim leptirovima. Velike dvorane njegova su sumračna igrališta, kamenom pločana dvorišta njegove su poljane, stubovi njegovo drveće.

I naučio je da se svuda nalaze oči. Oči koje ga gledaju. Stopala koja ga prate i ruke koje ga hvataju kad se otme i podižu kada padne. Ponovo na nogama, on zuri bez osmeha. Visoke prilike se klanjaju. Neke nakićene, neke u ritama.

Glavni likovi.

Živi i mrtvi. Oblici, glasovi koji mu se tiskaju u glavi, jer ima dana kada živi nemaju čvrstine, a mrtvi se pomeraju.

Ko su ti mrtvaci - te žrtve nasilja koje više ne sudeluju u Gormengastovom tenoru, osim kao besmrtni odjek? Jer, talasi se i dalje šire u mračnim prstenovima i površina protrnule vode i dalje treperi, iako potonuli kamen mirno leži na dnu. Glavni su likovi Titusu samo imena, bez obzira što je jedan od njih njegov otac, i što su svi bili živi kad se on rodio. Ko su oni? Jer dete mora da sluša o njima.

III

Neka se pojave na jedan kratak, nestvaran tren, kao duhovi, različiti, posebni i potpuni. Oni se i dalje kreću, kao pre smrti, po zemlji koju smatraju svojom. Da li se ledena opruga Vremena uvija u sebe dok mrtve godine ne progovore, ili se u otkućaju sadašnjosti, sablasti bude i tumaraju kroz zidove?

Postojala je biblioteka, a sada je pepeo. Neka se ponovo sastavi u svoj svojoj dužini. Od njenih kamenih zidova, njeni su papirni zidovi jači, učvršćeni znanjem, mudrošću i poezijom koja leluja ili pleše, iako je mrklim mrakom stegnuta. Ogrnut lanenim platnom i telećom kožom, i pod hladnim bremenom mastila, tu obitava duh Sepalkrejva, melanholičnog grofa, sedamdeset i šestog gospodara polumraka.

Pet je godina ranije. Nesvestan da mu se polako privlači smrt koju će mu doneti sove, tugom je ispunjen svaki njegov malaksali pokret, svaka crta njegovog lika, kao da je čitavo njegovo telo od stakla, a u njegovom središtu srce pretvoreno u suzu.

Svaki njegov dah nalik je talasu oseke koja ga odnosi sve dalje od samoga sebe. Pre bi se reklo da pluta, a ne da plovi, ka ostrvu poludelih - ostrvu van svih pomorskih puteva, okruženom usijanim grebenima u mrtvaji pučine.

O tome kako je umro, Titus ništa ne zna. Jer, on još nije video, a kamoli razgovarao sa dugačkim Šumskim čovekom, koji je bio lični sliga njegovog oca i jedini je svedok Sepalkjervove smrti, do koje je došlo kada se, izgubivši razum, grof popeo u Kremenu kulu i svojim telom nahranio gladne sovuljage.

Flej, uzdržan i likom nalik na leš, sa kolenima koja pucketaju pri svakom paukolikom koraku i izveštavaju o njegovom kretanju. Samo je on, od ovde okupljenih duhova, još uvek živ, mada proteran iz zamka. Međutim, Flej je toliko duboko utkan u samu srž života u zamku, da ako je ikada nečija sudbina bila da praznina nastala njegovom odsutnošću bude ispunjena njegovim duhom, onda je to on.

Jer, proterivanje je jedan od oblika smrti, i čovek koji korača šumom nije onaj isti koji je pre sedam godina bio grofov lični sluga. Samim tim, u isto vreme dok on, odrpan i obrastao u bradu, postavlja zamke za zečeve u trnovite jaruge, njegov duh sedi u hodniku, bezbrad i pre mnogo vremena, pred vratima svog gospodara.

Kako on može da zna da neće proći mnogo dok on sam, vlastitom rukom, ne doda jedno ime na spisak usmrćenih? Sve što zna jeste da mu je život u neposrednoj opasnosti; da svaki nerv u njegovom izduženom, napetom, neobičnom telu, zapomaže želeći kraj tom nepodnošljivom rivalstvu, mržnji i strahovanju.

Tako se i zbilo. Strašno lelujući na površini vode, poput mesečinom okupane morske krave, sa dugačkim mačem koji štrči kao jarbol iz njegovog ogromnog grudnog koša, glavni kuvar Gormengasta pao je samo sat pre grofove smrti. I sada se vraća na mesto koje je, na nežan i okrutan način, učinio neobično svojim. Ako u duhovima materije zaista nema, od svih telesina grdnih zasigurno je najprovidnija telesina Abajade Sveltera, koja se valja poput bolesnog pužolikog sala kroz vlažnu izmaglicu na podu Velike kuhinje. Iza nejasnih noževa i napola potopljenih tiganja, iza lonaca za kuvanje mesa velikih poput badnjeva, diže se i spušta, nalik na mijazmičke smene plime i oseke, sve što je ostalo od gorostasnog stomaka; to jest, sve osim njegovog opipljivog mirisa. Sa svojim platnom i dalje raširenim i napetim, duh Svelterov, koji nastavlja da plovi kroz vrelu izmaglicu, dodatno je razređen velom pare koja ga okružuje, čineći tako od njega sablast sablasti, a samo je njegova glava nalik na repu uspela da zadrži čvrstoću svog nekadašnjeg oblika. Iz ove debele glave arogancija izbija kao znoj ispunjen zlom.

Iako sav pakostan i tašt, ogromni duh uzmiče praveći prostor fantomu Saurdastu, koji se nalazi u svojoj redovnoj inspekciji. Majstor rituala možda je najznačajnija figura, kamen temeljac i čuvar zakona Grouna. Njegove slabačke i čvornovate šake nervoznim pokretima vežu čvorove u umršenoj bradi. Dok baulja, crvene rite koje predstavljaju oznaku njegovog položaja, vise niz njegovo istrošeno staro telo poput prljavih cvetnih venaca. Zdravlje mu je užasno narušeno, čak i po standardima duhova, jer je neprestano obuzet teškim suvim kašljem, i crno-bele pletenice u njegovoj bradi bez prestanka poskakuju napred nazad. U teoriji, on se raduje zato što je Titusovim rođenjem Gormengast dobio naslednika, ali breme njegovih dužnosti toliko je teško da ne može da dozvoli svom srcu ni trunku oduševljenja, čak i ako pretpostavimo da bi bio u stanju da namami jednu tako beznačajnu emociju u taj svoj zamuckujući organ. Zureći sa ceremonije na ceremoniju, sasušenog lica prepunog ureza i napuklina poput ispucalog sira i glave koju je sa naporom sprečavao u njenoj prirodnoj želji da mu padne na grudi, on oličava starodrevnost svog visokog položaja.

Njegovom fizičkom telu bilo je suđeno da skonča u istoj onoj sudbonosnoj biblioteci u kojoj sada, u duhovnom obliku, obitava Sepalkrejvova utvara. I dok stari Majstor rituala odlazi i polako nestaje u grozničavoj atmosferi Svelterove kuhinje, ne može da predvidi ili da se seti (jer ko može da zna u kojem pravcu se kreću misli fantoma) da li će, pluća ispunjenih otrovnim dimom, umreti ili je već umro, od vatre i gušenja, dok crveni i zlatni jezici pomahnitalog plamena oblizuju njegovu izboranu kožu.

On ne može da zna da ga je Stirpajk spalio; da su sestre milostivog gospodina, Kora i Klarisa, potpalile fitilj, i da je od tog trenutka, za njegovog gospodara kletvenika, neprikosnovenog vladara, put u ludilo bio otvoren.

I na kraju, Keda, Titusova pomajka, koja se tiho kreće kroz hodnike išarane svetlom i senkama. To što je ona duh čini se sasvim prirodnim, jer još dok je bila živa, postojalo je u vezi sa njom nešto neopipljivo, udaljeno i natprirodno. To što je umrla bacivši se u nedokučivi sumračni ponor bilo je zaista bezmilosno, ali manje strašno od poslednjih trenutaka u životima grofa, kuvara i starog Majstora rituala; i brže je okončalo životni

čemerod progonstva na koje je osuđen visoki čovek u šumi. Jednako kao i u danima pre nego što je otišla iz zamka u susret svojoj smrti, ispunjena je brigom za Titusa kao da sve majke koje su ikada živele progovaraju kroz njenu krv. Tamna, gotovo treperava kao topaz, ona je još uvek mlada, a jedini fizički nedostatak na njoj jeste zla kob jednaka za sve stanovnike Spoljnih nastambi: preuranjeno urušavanje izvanredne lepote - propadanje koje se nemilosrdno brzo, gotovo avetinjski javlja odmah po nastupu zrelosti. Od svih ovih, sudbinom pogođenih ličnosti, samo je ona pripadnik siromašnog i nepodnošljivog carstva proteranih, čija je sumorna naseobina, poput blatnih pilepaka, prikachena uz spoljnu stranu zida Gormengasta.

Zraci sunca prže povesmo oblaka i nesmanjenom snagom prodiru kroz stotinu prozora na Južnom zidu. Svetlost je ta prejaka za duhove, pa Keda, Saurdast, Flej, Svelter i Sepalkrejv nestaju u sunčevom sjaju.

To su bili, u kratkim crtama, Izgubljeni likovi. Nekoliko prvih koji su, preminuvši, napustili središte života zamka pre nego što je Titus napunio tri godine. Budućnost zavisi od njihovog delanja. Sam Titus je beznačajan bez njih, jer se on, u toku svog detinjstva, hranio otiscima stopa, senkama koje su ove prilike stvarale na visokim tavanicama, njihovim nejasnim obrisima, njihovim sporim ili brzim pokretima, njihovim raznolikim mirisima i glasovima.

Ništa se ne komeša, ali posledica će biti, i može lako da se desi da, kada odraste, Titus čuje odjeke onoga što se šaputalo tada. Jer Titus se nije obreo u nepomičnom skupu ljudi - ne u jednostavno istkanoj šari, već u pokretnoj arabeski čije misli delaju, ili ako ne delaju, onda vise kao slepi miševi sa grede na tavanu ili lebde međ' kulama na listolikim krilima.

DVA

A šta je sa živima?

Njegova majka, napola usnula i napola svesna; svesnost joj je besomučna, a snevanje kao trans. Videla ga je sedam puta u sedam godina. Zaboravila je čak i koji hodnici ga skrivaju. Međutim, sada ga gleda sa skrivenih prozora. Njena ljubav prema njemu teška je i bezoblična kao ilovača. More belih mačaka prati je u stopu. U crvenoj kosi ugnezdila joj se zimovka. Ona je njeno džinovsko veličanstvo, grofica Gertruda. Manje korpulentna, ali zlovoljna kao svoja majka, i jednako nepredvidiva, jeste Titusova sestra. Osećajna kao otac, ali s nedostatkom njegovog intelekta, Fuksija zabacuje svoju dugačku crnu kosu, detinjasto zariva zube u donju usnu, mršti se, smeje, zamišljena je, nežna, neodmerena, sumnjičava i lakoverna, sve u istom danu. Njena crvena haljina blista kao vatra u sivim hodnicima, ili obasjana sunčevim zracima koji se probiju kroz krošnje drveća, čini debelu zelenu hladovinu još tamnijom, a senovitu tamu zelenijom.

Ko je još tu, a ko pripada direktnoj krvnoj liniji? Samo praznoglave tetke, Kora i Klarisa, identične blizakinje i Sepalkrejvove sestre. Mozgovi su im toliko zakržljali da bi, ukoliko bi se u jednom od njih rodila neka ideja, to dovelo do velikog rizika od krvarenja. Tela su im toliko zakržljala da njihove purpurne haljine, dok su u njima smešteni nervi i organi, izgledaju potpuno isto kao kada vise na svojim vešalicama.

Da kažemo nešto i o drugima? O pripadnicima manje plemenitog soja? Najviše na društvenoj lestvici verovatno su Prunskvalorovi, doktor i njegova utegnuta, koščata sestra. Doktor, sa svojim smehom hijene, bizarnim i elegantnim držanjem, licem kao da je od celuloida.

Njegovi glavni nedostaci? Nepodnošljiva visina njegovog glasa, smeh koji dovodi do ludila i afektirani pokreti. Njegova glavna prednost? Neoštećen mozak.

Njegova sestra Irma. Suetna poput deteta, mršava kao čapljine noge, i sa svojim tamnim naočarima, slepa kao sova u podne. Barem tri puta nedeljno, ona se spotakne na društvenoj lestvici, samo da bi ponovo počela da se penje, ne prestajući da vrecka svojom karlicom. Mrtve bele ruke najčešće su joj sklopljene pod bradom, u nadi da će tako uspeti da prikrije svoje ravne grudi.

Još neko? Na društvenoj lestvici više nikoga nema. Zapravo, nikoga ko će u prvih nekoliko godina Titusovog života odigrati bilo kakvu ulogu koja će uticati na dečakovu budućnost, osim možda Pesnika, klinoglavog i neprilagođenog stvorenja slabo poznatog hijerofantima Gormengasta, ali kog su smatrali jedinim čovekom koji je bio u stanju da u razgovoru zadrži grofovnu pažnju. Gotovo je zaboravljen u svojoj sobi, visoko na litici od kamenih blokova. Niko ne čita njegove pesme, ali prisutan je u glasinama koje, moglo bi se reći, čuvaju njegov status pravog gospodina.

Sa druge strane, ako zanemarimo plavu krv, imena počinju da naviru. Covek bez koga se život u zamku ne bi mogao ni zamisliti, sin pokojnog Saurdasta, po imenu Barkventin, jedan je kržljavi, džandrljivi, sitničavi sedamdesetogodišnjak, koji je zauzeo mesto svog oca (da budemo precizniji, zauzeo je nešto manje mesta, jer Barkventin ima samo jednu nogu, i kreće se kroz polumrak hodnika stvarajući gromoglasne odjeke svojom zlokobnom štakom.)

Flej, koje se već pojavio kao vlastiti duh, još uvek je veoma živ u šumama Gormengasta. Povučeni i izgledom nalik na leš, ni on nije ništa manje posvećen starim običajima od Barkventina. Međutim, za razliku od Barkventina, kršenje zakona u njemu izaziva uzavrelu lojalnost koja ga zaslepljuje, a ne bezmilosnu i neumoljivu netrpeljivost koja se javlja u bogalju.

Pominjanje gospođe Sleg ovako kasno zaista deluje nepravedno. To što je sam Titus, naslednik Gormengasta, dat njoj na čuvanje, kao što je bio slučaj sa Fuksijom dok je bila mala, sasvim je dovoljan razlog da njeno ime stoji na vrhu svakog spiska. Međutim, ona je tako majušna, tako uplašena, tako stara, i tako žalostiva, da niti bi mogla, niti bi želela da se nađe na čelu bilo kakve kolone, pa bila ta kolona i na papiru. Cuje se njen piskutavi glas: 'Oh, jadno moje srce! Kako su mogli?', i ona trči do Fuksije da bi pljesnula zamišljenu devojkicu kako bi njoj samoj bilo malo lakše, ili da bi zagnjurila svoje zbrčkano staro lice u Fuksijin nedra. A kad se ponovo nađe u svom sobičku, leži na krevetu i grize svoje majušne zglavke.

Ne postoji nimalo uplašivosti i žalostivosti kad je mladi Stirpajk u pitanju. Ako je ikada i postojala mrvica savesti u njegovim snažnim, uzanim grudima, on ju je do sada već iskopao i bacio tu čudnu stvar što je dalje mogao - toliko daleko da, ako mu ikada slučajno zatreba, ne bi mogao ni da je nađe.

Istog dana kad je Titus rođen, započeo je Stirpajkov uspon preko krovova Gormengasta i završilo njegovo sužanjstvo u Svelterovoj kuhinji - toj oblasti ispunjenoj parom koja je bila suviše neprijatna i ujedno suviše mala za njegove izvitoperene vrline i rastuće slavljeničke.

Sa ramenima toliko visoko usađenim da su na samoj ivici deformiteta, vitkog stasa i spretnih udova, i očiju boje osušene krvi, postavljenih veoma blizu jedno drugom, on nastavlja da se penje, ali ne više po leđima Gormengasta, već uz spiralno stepenište njegove duše, u potrazi za nekim udaljenim vrhuncem koji mu golica maštu - nekim divljim, nedodirljivim utočištem, za koje samo on zna, i gde će moći da gleda svet koji se prostire ispod njega i da, kličući od radosti, raširi svoja slepljena krila.

Rotkod čvrsto spava u svojoj ležaljci na samom kraju Dvorane blistavih rezbarija, dugačke tavanske prostorije u kojoj se čuvaju najbolji primerci umetnosti kojom se bave stanovnici naseobina od blata. Prošlo je sedam godina otkad je sa tavanskog prozora, daleko ispod sebe, posmatrao procesiju kako vijuga natrag u zamak iz pravca jezera Gormengast, gde je Titus proglašen grofom, ali za sve te duge godine, njemu se nije desilo ništa osim redovnog godišnjeg priliva umetničkih dela koja su zaslužila svoje mesto uz ostale obojene rezbarije u dugačkoj dvorani.

On spava, a mala glava, nalik na topovsko đule, naslonjena mu je na ruku, dok se njegov viseći krevet blago ljulja uz zvučnu pratnju koju stvara zujanje voćnih mušica.

TRI

Po grubim ivicama života u zamku - ivicama nepravilnim poput ostrvske obale izjedene neprestanim naletima vetra, nalaze se likovi koji tu stoje ili se polako kreću prema središtu. Oni izlaze gazeći kroz plićak bezgraničnog poricanja, kroz bezvremenu, mutnu vodu. Ali šta su ta stvorenja koja stupaju na hladno tlo obale? Jedno tako zloslutno prostranstvo izrodiće, u najmanju ruku, neka božanstva; morske kraljeve prekrivene krljuštima ili stvorove čija raširena krila mogu da bace senku od jednog horizonta do drugog. Ili namrštenog Sotonu, lica išaranog i blistavog poput mesinga.

Međutim, ne. Nije tu bilo nikakvih krljušti niti krila.

Bilo je suviše mračno da bi se moglo videti kuda su išli, ali razmrljana senka, isuviše velika da bi pripadala samo jednoj osobi, bila je predznak dolaska grupe drevnih Profesora, u čijim će rukama Titus morati neko vreme da se migolji.

Nikakvog vela od polusvetla nije bilo preko mladića sa visoko usađenim ramenima, koji je ulazio u malu sobu nalik na ćeliju, do koje se dolazi kroz hodnik sa kamenim zidovima, suvim, sivim i hrapavim poput slonovske kože. Dok je stajao na ulazu, okrenuvši se da pogleda niz hodnik, hladno belo svetlo odbijalo se o njegovo visoko, izbočeno čelo.

Čim je ušao, zatvorio je vrata i navukao rezu. Okružen belinom zidova, dok se kretao prostorijom, izgledao je neobično izdvojen od malog sveta koji ga je okruživao. Cinilo se da to zapravo samo mladićeva senka, senka sa visoko usađenim ramenima, lebdi kroz belinu, a ne da stvarno telo prolazi kroz prostor.

U središtu sobe nalazio se jednostavan kameni sto. Na njemu, u grupi na samom središtu, stajao je ukrasni bokal za vino sa spiralno izuvijanim grlicem, nekoliko listova papira, penkalo, nekoliko knjiga, noćni leptir priboden na pluteni zapašać i polovina jabuke.

Dok je prolazio pored stola, uzeo je jabuku, odgrizao jedan zalogaj i vratio je ne usporavajući korak, a onda je, na trenutak, izgledao kao da je na oprezu od čitavog sveta i kao da njegova stopala zaziru od sledećeg koraka. Na tom mestu se pod prostorije naglo spuštao u pravcu otvora u zidu, zaklonjenog zavesom.

U sledećem trenutku, prošao je kroz ovaj otvor i tama ga je obuzela, zamućujući oštre ivice njegovog tela.

Bio je to neupotrebljavani dimnjak, a ulaz se nalazio na nivou tla. Unutra je bilo veoma mračno i umesto da bude ublažen, taj mrak je bio dodatno istaknut nizom malih, blistavih ogledala u kojima je sve vreme mogao da se vidi odraz onoga što se dešavalo u prostorijama koje su se, jedna iznad druge, granale u svim pravcima oko tog visokog, levkolikog odžaka, koji se uzdizao od mesta na kojem je mladić stajao u mraku, do mesta gde proređeni vazduh vijuga preko krovova koji, nagrizeni prirodnim elementima, ispucali i hrapavi kao kora bajatog hleba, zastrašujuće blešte pod neumoljivim zracima sunca.

Tokom protekle godine, uspeo je da se popne do svih soba i dvorana koje se nalaze oko dimnjaka, jedna iznad druge, i da probuši rupe kroz kamen, drvo i gips - nimalo lak zadatak kada kolena i leđa moraju da budu uprta u suprotne strane okna - tako da svetlo iz tih prostorija dopire do njega u mrak odžaka, kroz otvore ne veće od novčića. Operacija bušenja morala je, naravno, biti sprovedena u pažljivo odabranim trenucima, tako da niko ne bi ništa posumnjao. Osim toga, rupe su morale da budu izbušene na tačno određenim mestima, što je moguće preciznije, kako bi pogodnosti koje su pružale prostorije mogle da budu iskorišćene.

Bio je veoma pažljiv u izboru soba i verovao je da će mu to što će ih posmatrati s vremena na vreme pružiti zadovoljstvo u samom špijuniranju ali i doprineti ostvarenju njegovih ličnih ciljeva.

Načini na koje je skrivao rupe, koje bi u slučaju da su loše postavljene lako mogle da budu otkrivene, bili su raznoliki i veoma dovitljivi, kao što je bio slučaj sa obitavalištem starog Barkventina, Majstora rituala. Kad se uđe u njegovu sobu, prljavu kao lisičja jazbina, na desnom zidu se nalazi ispucalo ulje na platnu, portret jahača na čilašu. Mladić ne samo što je probušio nekoliko rupa na slici, neposredno ispod rama, gde neprestano leži senka nalik na dugački crni lenjir, već je isekao i dugmad sa jahačeve uniforme, zenice njegovih, kao i očiju konja. Ovi kružni otvori, na različitim visinama i širinama, pružali su mu različite poglede na prostoriju, u zavisnosti od toga gde bi nesretni Barkventin odlučio da odjuri poštapajući se svojom strašnom štakom. Konjsko oko, koje je i najčešće koristio za maskiranje svojih špijunki, pružalo mu je veličanstven pogled na dušek na podu, gde je Barkventin provodio najviše slobodnog vremena, pletući i rasplićući svoju bradu, ili stvarajući oblak prašine svaki put kada bi, u napadima zlovolje, podigao i naglo spustio svoju jedinu, a pri tome i sasušenu, nogu. Unutar odžaka, neposredno iza rupa, komplikovan niz žica i ogledala prenosio je odraze stanovnika špijuniranih soba kroz mračno okno, od ogledala do ogledala, zajedno sa svim tajnama koje bi doprle do njihove nemilosrdne orbite, do krajnje konstelacije stakala koja je za mladića bila neprestani izvor zabave i informacija.

Stojeći u tami, on bi sa, recimo Kregmajera, akrobate koji bi često mogao da se vidi kako hoda po svojoj sobi na rukama, a sa jedne na drugu nogu prebacuje malo prase u zelenoj spavaćici - skrenuo svoj pogled na sledeće ogledalo koje bi mu pokazalo Pesnika kako otkida zalogaje sa vekne hleba svojim malim ustima, dok mu je klinasta glava nakrivljena i crvena od napora zato što ne može da koristi obe ruke - jedna mu je zauzeta pisanjem - pri čemu njegove oči (sa pogledom koji je do te mere neusredsređen da se čini kako više nikada neće moći da se usredsredi) izgledaju duhovnije nego bilo koji deo tela.

Međutim, mladićeve oči tražile su krupnije ribe od ovih koje su, za razliku od Barkventina, bile tek srdelice Gormengasta - i on bi usmeravao svoj pogled na ogledala mnogo uzbudljivija, mnogo ubojitija: ogledala u kojima se mogao videti odraz čerke Grounovih lično - neobične Fuksije sa kosom crnom kao gar, i njene majke, grofice, ramena načičkanih pticama.

ČETIRI

I

Jednog izrazito blagog letnjeg jutra, džinovsko, trošno, zvonasto srce Gormengasta beše još u polusnu i činilo se kao da nema odjeka njegovih prigušenih otkucaja. U dvorani gipsanih zidova zevala je tišina.

Iz nečega što je ličilo na crvenom rđom prekriven šlem ili bojnu kacigu, i što je visilo na ekseru iznad ulaza u ovu dvoranu, u tišinu je prodro jedan hrapav i treperav zvuk, a trenutak kasnije iz proreza za oko pojavio se kljun čavke i odmah vratio unutra. Gipsom prekriveni zidovi uzdizali su se sa svih strana i nestajali u naizgled beskrajnom mraku, osvetljeni kroz samo jedan visok, usamljen prozor. Blaga svetlost, koja je našla put kroz staklo zatamnjeno paukovim mrežama, otkrivala je postojanje udaljenih galerija, ali nigde se nisu nazirala vrata iza njih, niti je bilo ikakvog nagoveštaja kako bi se do tih galerija moglo stići. Nekoliko jasno razdvojenih zrakova sunca, koji su dopirali kroz prozor, ličili su na bakrene žice, raspete strmo i dijagonalno preko cele dvorane, i svaki je završavao u svom vlastitom prstenu prašine boje ćilibara na podu. Jedan pauk se spuštao, hvat po hvat, na zastrašujuće tankoj niti i iznenada se našao na putanji jednog svetlosnog zraka, gde se, na trenutak, ukočio i pretvorio u predmet od bleštavog zlata.

Nije bilo nikakvog zvuka, a onda, kao da je natempiran da prekine ovu napetost, visoki prozor se otvorio i zraci sunca su se rasuli jer se kroz prozor pojavila ruka i zatresla zvono.

Gotovo istog trena začuo se bat koraka, a samo trenutak kasnije, na desetine vrata se otvorilo i zatvorilo, a u dvorani sa stvorila gužva od ljudi koji su prelazili sa jedne na drugu stranu.

Zvono je prestalo da zvoni. Ruka se povukla i sve prilike su nestale. Nije bilo nikakvog znaka da se išta živo ikada kretalo ili da je ikada disalo unutar gipsanih zidova, ili da su se mnogobrojna vrata ikada otvorila. Ničega osim jednog malog, beličastog cveta koji je ležao u prašini i jednih vrata koja su se sasvim blago njihala napred-nazad.

II

Dok su se vrata tako njihala, naizmenično su otkrivala i sakrivala u belo okrečen hodnik, koji je bio pod tako blagim nagibom da je na mestu gde je desna strana hodnika nestajala iz vida izgledalo da je tavanica hodnika udaljena od poda ne više od visine članka na nozi.

Ova izdužena perspektiva, sa pepeljastobelim stranama koje se sužavaju, i koja se krivi sa jednakom lakoćom sa kojom se galeb održava na vetru, iznenada je postala dekor za akcionu scenu. Tačnije, nešto što je jedva moglo da se razazna kao konj sa jahačem, sve dok nije prešlo čitavu trećinu dugačkog hodnika koji vodi do napuštene dvorane, velikom brzinom se približavalo ulazu. Oštar topot konjskih kopita vrlo brzo je stigao do samih vrata, koja se zatim otvoriše gurnuta njuškom malog sivog ponija.

Jahao ga je Titus.

Bio je odeven u komotnu odeću od grubog platna, kakvu su nosila sva deca u zamku. U prvih devet godina života, naslednik grofovije je imao obavezu da boravi sa pripadnicima nižeg staleža i da pokuša da razume njihov način života. Na njegov petnaesti rođendan, svako prijateljstvo koje je možda ostvario, moraće da bude prekinuto. Njegovo ponašanje će morati da se promeni i prijateljstvo će zameniti mnogo ozbiljnija i isključivija veza sa osobljem zamka. Međutim, tradicija je da prvih godina života dete koje pripada plemenitoj porodici barem nekoliko sati svakog dana mora da provede sa decom niskog roda, jede zajedno sa njima, spava u njihovim spavaonicama, pohađa časove kod Profesora, i da učestvuje u raznim drevnim igrama i običajima kao i svako drugo dete. Uprkos tome, Titus je bio svestan da ga svi posmatraju, da se službenici zamka, a ponekad čak i deca, drugačije ponašaju prema njemu. Bio je previše mlad da bi mogao da shvati šta sve obuhvata njegov položaj u zamku, ali dovoljno star da bi mogao da oseti da je poseban.

Jednom nedeljno, pre jutarnjih časova, bilo mu je dozvoljeno da jedan sat provede jašući svog sivog konja ispod visokih južnih zidova, gde bi jutarnje sunce bacalo njegovu fantastično visoku senku na zidine pored njega. I kada bi mahnuo rukom, njegova senka koja je jahala na senci konja uzvratila bi mu svojom ogromnom rukom dok su zajedno galopirali.

Ali danas, umesto da odjaše do svog omiljenog južnog zida, prepustivši se nestašluku, usmerio je konja u mahovinom obrastao lučni prolaz i ujahao u zamak. Okružen mrtvom

tišinom, srce mu je ubrzano tuklo dok su konjska kopita udarala po kamenim hodnicima koje nikada ranije nije video.

Znao je da mu se ne bi isplatilo da pobjegne sa jutarnjih časova, jer je više od jedanput proveo dugo letnje veče zaključan zbog takve neposlušnosti. Ali znao je i to koliko je ukusan plod naglog pokreta koji oslobađa uzde konjušarevog stiska. Bio je sam samo nekoliko minuta, ali kad se zaustavio u velikoj dvorani čiji su zidovi obloženi gipsom, gledajući u zarđali šlem iznad sebe i u jedva raspoznatljive, misteriozne balkone, želja za pobunom je već polako jenjavala.

Iako je izgledao veoma mali na leđima sivog konja, postojalo je nešto zapovedničko u načinu na koji je sedeo u sedlu - nešto upečatljivo u njegovom dečačkom telu, kao da poseduje neku veću težinu, ili snagu - neki spoj duhovnog i materijalnog; nešto čvrsto što podupire vragolije, strahove, suze, smeh i životnost njegovih sedam godina.

Bez obzira što se nikako nije moglo reći da je lep, njegova pojava je stvarala pomenuti utisak. Kao što je bio slučaj sa njegovom majkom, i on je odisao veličinom, kao da njegova visina i širina nemaju nikakve veze sa logikom mernih jedinica kao što su stope i inči.

U dvoranu je ušao konjušar, polako, vukući noge i nenametljivo šišteći - navika koja ga je pratila bez obzira da li je timario konja ili ne - i odmah odveo sivog nonija u pravcu prostorija u zapadnom delu zamka, koje su služile kao škola.

Titus je gledao konjušara u potiljak dok ga je ovaj odvodio, ali nije rekao ni reči. Izgledalo je kao da su ovo što se upravo desilo uvežbavali mnogo puta u prošlosti, i da nema nikakve potrebe za komentarima. Dečak je dobro poznao ovog čoveka i njegovo šištanje, koje je bilo neodvojivo od njega, jednako kao što je nemirno more neodvojivo od zvuka koji stvara. Upoznao ga je pre nešto više od godine, kada je dobio sivca na ceremoniji nazvanoj Uručivanje ponija; ceremoniji koja se obavezno obavlja trećeg petka po šestom rođendanu svakog muškog potomka uzvišene porodice, a koji je u ovom slučaju, zbog očeve smrti, bio i maloletni grof.

Međutim, za sve to vreme - a petnaest meseci je prilično dugačak period za dete koje može dovoljno jasno da se seti događaja iz protekle četiri godine - konjušar i Titus nisu razmenili više od desetak rečenica. Nisu oni osećali nikakvu netrpeljivost jedan prema drugom. Konjušar je jednostavno više voleo da dečaku daje komad ukradene makovnjače nego da pokuša da razgovara sa njim, čime je Titus bio potpuno zadovoljan, jer konjušar je za njega predstavljao samo jednu priliku koja se tuda vrzmala i brinula o njegovom konju, i bilo mu je dovoljno što je znao njegove navike, način na koji je vukao noge, beli ožiljak iznad oka i šištanje koje je dolazilo iz njegovih usta.

Za manje od sata, počeli su jutarnji časovi. Sedeći za mastilom umrljanim stolom, podbočivši bradu obema rukama, Titus je, kao u nekom snu, razmišljao o kredom ispisanim znacima na školskoj tabli. Bio je to jednostavan zadatak iz deljenja, ali je isto tako mogla da bude neka poruka mesecom opčinjenog proroka upućena njegovim saplemenicima od pre hiljadu godina, ispisana neodgonetljivim hijeroglifima. Njegove misli, kao i misli njegovih malih drugova u ovoj učionici sa zidovima tapaciranim kožom, bile su daleko, ali ne u svetu proroka, već u svetu razmenjenih klikera, ptičjih jaja, drvenih mačeva, tajni, prački, ponoćnih gozbi, heroja, smrtnih neprijatelja i prijatelja spremnih na sve.

PET

Fuksija je stajala naslonjena na prag prozora svoje sobe, pogleda uprtog u neravne krovove ispod. Na sebi je imala vatrenocrvenu haljinu čija se boja mnogo češće vida na umetničkim slikama nego u prirodi. U prozorskom okviru, koji je obuhvatao ne samo Fuksiju već i neopipljivu tamu iza nje, nalazilo se pravo remek-delo.

Halucinogeni efekat ovog prizora bio je istaknut njenom nepomičnošću, ali čak i da se pomerila, stekao bi se utisak da je slika oživela, a ne da je do tog pokreta ušlo u prirodi. Ipak, ništa se nije pomerilo. Njena nepomična crna kosa razlila se poput mastila, bezgranično tanano ističući porozno carstvo senki iza nje, tako da je dala pravu sliku onoga što se tamo nalazi - ne prava tama već nešto što vapi za zracima sunca. Koža na njenom licu, vratu i rukama bila je preplanula i obilovala je nežnim tonovima, ali naspram njene crvene haljine izgledala je blede. Ona je gledala dole, u predele koji nisu bili obuhvaćeni ovom slikom, u svet ispod sebe - u natkrivene hodnike oko dvorišta na severu zamka, u Barkventina koji je terao svoje jadno i pakosno telo napred, poštavajući se štakom, i proklinjao muve koje su ga pratile dok je prolazio kroz procep između dva krova i ubrzo nestao iz vida.

Pokrenula se naglo, okrenuvši se da vidi šta je stvorilo zvuk koji se začuo iza nje, i ugledala gospođu Sleg kako gleda u nju. Patuljasta žena je u rukama držala poslužavnik sa krčagom punim mleka i nekoliko grozdova grožđa. Bila je zlovoljna i razdražljiva zato što je protekli sat provela tražeći Titusa, koji je postao suviše star za njene izlize ljubavi. "Gde je on? Gde li je T?" jadikovala je ona, lica stegnuto od zebnje i bolnih nogu, na kojima je, onako mršavim i slabim, večito trupkala sa jedne dužnosti na drugu. "Gde je sad taj mali zlotvor, grofić moj nestašni? Bog neka mi sačuva ovo moje slabo srce. Gde li bi mogao da bude?"

Njen piskutavi glas odjekivao je daleko u hodnicima iza nje, kao da je probudila ptiće usnule u svom gnezdu.

"Oh, to si ti", reče Fuksija, sklonivši jedan pramen s lica brzim pokretom ruke.

"Naravno da sam ja. Ko bi drugi mogao da bude, glupačo jedna? Ko drugi ikada dolazi u tvoju sobu? To bi trebalo već da znaš, zar ne? Zar ne?"

"Nisam te videla", reče Fuksija.

"Ali ja sam videla *tebe* - naslonjenu na prozor kao neka ogromna teška stvar - i ništa ne čuješ iako sam te zvala i zvala i zvala da otvoriš vrata. Oh, jadno moje srce - uvek je isto - zovem, zovem i zovem, a niko da mi odgovori. Zašto se uopšte trudim da ostanem u životu?" Zapiljila se u Fuksiju. "Zašto da živim zbog *tebe*? Možda ću noćas umreti", dodala je zlobno, ponovo žmirkajući u pravcu Fuksije. "Sto ne uzmeš mleko?"

"Stavi ga na stolicu", reče Fuksija. "Uzeću ga kasnije - i grožđe. Hvala ti. Doviđenja."

Na ove odsečne Fuksijine reči, koje su zvučalo osorno iako nisu bile izrečene neprijatnim tonom, oči gospođe Sleg napuniše se suzama. Međutim, uprkos tome što je bila stara, malena i povredena, u njoj se ponovo probudi gnev, poput minijaturne oluje, i umesto da svojim piskutavim glasom kaže "Oh, jadno moje srce. Kako si mogla?", uhvatila je Fuksiju za ruku, pokušavajući da joj savije prste unazad, pa kad nije uspela u tome, namerila se da ugrize milostivu gospođicu za ruku. Međutim, ona ju je već podigla u vazduh i nosila do kreveta. Pošto joj je bila uskraćena njena mala osveta, na nekoliko trenutaka je zatvorila oči, a njene male grudi su se podizale i spuštale fantastičnom brzinom. Kad je otvorila oči, prva stvar koju je ugledala bio je Fuksijin otvoreni dlan. Ona se pridigla na jedan lakat i stala da ga udara sve dok, iscrpljena, nije zagnjurila lice u Fuksijin bok.

"Izvini", reče devojka. "Nisam to mislila na takav način. Htela sam samo da kažem da bih više volela da budem sama."

"Zašto?" (Glas gospođe Sleg se jedva čuo jer je njeno lice bilo čvrsto pritisnuto uz Fuksijinu haljinu.)

"Zašto? Zašto? Zašto? Ko god bi te čuo pomislio bi da ti smetam. Da ne poznajem svaki deo tebe. Zar te nisam učila svemu još otkad si bila beba? Zar te nisam uspavljivala u svom naručju, čudovište jedno? Zar nisam?" Podigla je svoje staro uplakano lice prema Fuksiji. "Zar nisam?"

"Jesi", reče Fuksija.

"Pa, onda", reče Dada Sleg. "Pa, onda", i otpuzi do ivice kreveta i spusti se na pod.

"Sklanaj se s tog prekrivača, *odmah*, ti, *stvari*, i nemoj da bleneš u mene! Možda ću doći da te obidem večeras. Možda. Ne znam. Možda ne želim to da uradim." Otišla je do vrata, posegnula za kvakom i za nekoliko trenutaka ponovo se našla u svojoj maloj sobi, gde je, širom otvorenih očiju unutar crvenih krugova, legla na krevet poput odbačene lutke.

Fuksija, sada sama u sobi, sedela je ispred ogledala koje je u sredini bilo toliko oštećeno da je devojka morala da se ogleda u jednom relativno dobro očuvanom uglu da bi mogla išta da vidi. Posle nekog vremena, iz fioke ispod ogledala izvadila je svoj češalj na kojem je nedostajalo nekoliko zubaca, i baš kad je počela da se češlja - aktivnost koju je tek nedavno počela da upražnjava - soba se zamračila, i to zbog toga što je svetlo koje je, do tada, dolazilo kroz prozor, bilo zaprečeno čudotvornim pojavljivanjem mladića sa visoko usadenim ramenima.

Pre nego što je Fuksija imala priliku da razmisli kako bi bilo koje ljudsko biće moglo da se pojavi na njenom prozoru, stotinu stopa udaljenom od zemlje - a kamoli da prepozna dotičnu priliku - ona zgrabi četku za kosu sa stola i zamahnu njome iza glave, spremna ni sama ne znajući za šta. U trenutku kada bi neko drugi vrisnuo ili pobegao, ona se spremala za borbu - jer, koliko je ona mogla da zna, to je moglo da bude nekakvo čudovište sa krilima slepog miša. Međutim, tren pre nego što je bacila četku, prepoznala je Stirpajka.

Pokucao je zglavkom šake po prozorskoj gredi.

"Dobar vam dan želim, madam", reče. "Ako izvolite, moja posetnica", i pruži Fuksiji parče papira na kojem je pisalo: *Njegova grozovita prepredenost - Nadpodvođa Stirpajk*

Međutim, pre nego što je Fuksija i pogledala u papir, počela je da se smeje, na svoj karakterističan način, kratko i bez daha, njegovom izveštačenom tonu. 'Dobar vam dan želim, madam.' Bio je tako savršeno neprirodan.

Sve dok ga Fuksija nije pozvala da ude i stupi nogom na pod njene sobe - a nije imala drugog izbora - on se nije pomerio ni jedan inč u tom pravcu, već je nepomično stajao, prekrštenih ruku i glave nakrivljene na stranu.

Njen poziv ga je ponovo vratio u život, kao da je neko pritisnuo nekakav okidač, i za tili čas, odvezao je konopac koji mu je bio vezan oko struka i izbacio njegov slobodan kraj kroz prozor, gde je ostao da visi. Nagnuvši se kroz prozor, Fuksija je pogledala gore i videla ostatak konopca koji se pružao preostalih sedam spratova do grubog krova, gde je verovatno bio privezan za neki toranj ili dimnjak.

"Sve je spremno za moj povratak, madam", reče Stirpajk. "Ne postoji ništa bolje od konopca, madam. Bolji je i od konja. Spustiće se niz zid kad god to zatražite od njega, a nikada ne traži hranu."

"Možeš da izbaciš to 'madam' ", reče Fuksija glasno, na Stirpajkovo prilično iznenađenje. "Znaš kako se zovem."

Stirpajk je brzo progutao, svario i pročistio svoju zlovolju, jer nikada nije trošio svoje vreme na razmišljanje o neuspesima, pa je seo na stolicu naopačke i naslonio bradu na naslon.

"Nikada neću zaboraviti," rekao je potom, "da vam se obraćam primerenim tonom i onako kako vam dolikuje, ledi Fuksija."

Na Fuksijinom licu zatreperio je neodređen osmeh jer je razmišljala o nečemu drugom.

"Ti si baš talentovan za penjanje", reče ona naposletku. "Popeo si se do mog tavana - sećaš li se?"

Stirpajk klimnu glavom.

"A popeo si se i uza zid biblioteke, kad je gorela. To sada izgleda jako davno."

"I onomad, ako mi dozvolite da kažem, ledi Fuksija, kad sam se penjao po stenama kroz oluju, noseći vas na rukama."

Cinilo se kao da je sav vazduh odjednom isisan iz prostorije, takva je mrtva tišina zavladała. Stirpajk pomisli kako može da razazna i najtananiju nijansu boje na Fuksijinim jagodicama.

Na kraju, on reče; "Da li biste jednoga dana, ledi Fuksija, pošli sa mnom u istraživanje krovova svog veličanstvenog doma? Zeleo bih da vam pokažem, milostiva gospođice, granitne kupole obrasle lakat visokom mahovinom, koje sam pronašao daleko na jugu."

"Da", odgovorila je ona, "da". Njegovo bledo lice oštih crta bilo joj je odbojno, ali privlačila ju je njegova vitalnost i atmosfera tajne koja ga je okruživala.

Htela je da ga zamoli da ode, ali on je bio na nogama pre nego što je uspela da progovori, skočio kroz prozor ne dodirujući okvir i trzavo se njihao nekoliko trenutaka na konopcu pre nego što je počeo da se penje, hvatajući ga jednom rukom iznad druge, na dugačkom putu koji ga je čekao do udaljenog neravnog krova.

Kad je Fuksija okrenula leđa prozoru, na njenom noćnom stočiću stajao je jedan pupoljak ruže.

Dok se penjao, Stirpajk se setio da je na dan Titusovog rođenja, pre tačno sedam godina, počelo njegovo penjanje po krovovima Gormengasta i završilo se njegovo sužanjstvo u Svelterovoj kuhinji. Napor kojim su njegovi mišići bili izloženi dodatno je istakao povijenost njegovih ramena. Međutim, on je po svojoj prirodi bio veoma okretan i jednako je uživao kako u fizičkim tako i u mentalnim naporima i izazovima. Njegove prodorne oči, koje su bile usađene veoma blizu jedno drugom, sada su bile usredsređene na mesto gde je konopac bio privezan kao da je to bio sam centar svih njegovih misli.

Nebo je potamnelo, a zajedno s vetrom počela je i kiša. Siktala je i šibala po kamenu. Odmah je pronašla na stotine prirodnih kanala niz koje se slivala. U svakoj šupljini u zidu, dimnjaku i ventilacionom otvoru stvarali su se odjeci i klokotala je voda. Između krovova stvarale su se velike lokve nalik na planinska jezera u kojima se ogledalo nebo, kao da su oduvek bile tu.

Sa konopcem uredno obmotanim oko struka, Stirpajk je trčao poput senke preko iskošenog krova prekrivenog kamenim pločama. Kragna mu je bila podignuta. Niz blede lice slivala mu se voda.

Visoki, zlokobni zidovi, nalik na zidove pristaništa ili tamnice prokletih, uzdizali su se kroz vlagom zasićen vazduh ili su se pružali u nepreglednim lukovima bezobzirnog kamena. Daleko u olujnim oblacima, na vrletnim vrhovima Gormengasta divlje se povijala vetrom šibana kosa - pramenovi vodom natopljene mahovine. Stubovi i neprepoznatljivi delovi kamenih građevina nadvijali su se nad Stirpajkovom glavom kao oronule oplata džinovskih brodova ili kao nasukana čudovišta čija su aerodinamična usta i lica stvorile hiljade podrugljivih oluja. Krov za krovom, iskošeni pod različitim uglovima, uzdizali su se i spuštali pred njegovim očima, terase su se nizale pred njim jedna za drugom, šaljući nejasno svetlo kroz kišni veo, dok su njihove kamene ploče poigravale i šumele pod pljuskom.

Pred njim je promicao čitav svet oblika, ali on se nije zaustavljao, okretan poput mačke, i trčao je sad na ovu, sad na onu stranu, usporavajući samo kada bi naišao na neki naročito pogibeljan deo. S vremena na vreme, on bi u trku skočio u vazduh, kao da ima viška energije. Onda je, najednom, kad je zamakao iza jednog velikog odžaka, crnog od bršljana sa kojeg je curila voda, prestao da trči i nastavio korakom sve dok nije došao do jednog lučno zasvođenog prolaza, gde je provukao glavu i, spustivši se na kolena, uz škripu šarki podigao poklopac davno zaboravljenog svetlarnika. Već u sledećem trenutku, provukao se kroz otvor i doskočio na pod male prazne sobe, dvanaest stopa niže. Pogledom je prešao po unutrašnjosti mračne prostorije. Zidovi sobe su bili prekriveni vitrinama sa staklenim vratima, ispunjenim svim mogućim vrstama noćnih leptirova. Insekti su bili pribodeni dugačkim tankim iglama za zadnje zidove vitrine obložene plutom. Međutim, iako je onaj koji ih je sakupio očigledno bio veoma pažljiv dok je uzimao i slagao ove krhke stvari, vreme je uzelo svoj danak i nije bilo niti jedne kutije u kojoj barem jedan leptir nije bio oštećen, a na dnu svake od njih trulila su otpala krila.

Stirpajk se okrenuo prema vratima, oslušnuo pa ih tek onda otvorio. Pred njim se pojavilo prašnjavo odmorište, a odmah sa leve strane nalazile su se merdevine koje su vodile do još jedne prazne sobe, jednako zaboravljene kao što je bila i ona koju je upravo napustio.

U njoj nije bilo ništa osim gomile knjiga koje su izgrickali miševi i u čijim su šupljinama svili svoja gnezda. Na ovoj sobi nije bilo vrata, već jedno veliko parče krpe obešeno iznad procepa u zidu, kroz koji je Stirpajk mogao da se provuče, krećući se postrance. Tu se nalazila još jedna soba, ovaj put nešto duža, neka vrsta galerije. Na njenom suprotnom kraju nalazio se preparirani jelen, čija su leđa bila bela od prašine.

Dok je prolazio kroz ovu prostoriju, u krajičku Stirpajkovog oka, uokviren prozorom kojem je nedostajalo staklo, pojavi se zlokobni obris planine Gormengast, čiji su se vrhovi jasno ocrtavali naspram olujnog neba. Kapi kiše su proletale kroz prozor i rasprskavale se na podnim daskama, tako da su loptice prašine jurile tamo-amo po podu, kao zrnca žive.

Nadomak dvokrilnih vrata, provukao je prste kroz kosu i spustio kragu kaputa, pa prošao kroz vrata, skrenuo levo i neko vreme išao hodnikom dok nije došao do stepenica.

Pogledao je preko ograde i istog trena se trgnuo ustuknuvši, jer je kroz lampama osvetljenu prostoriju ispod, prolazila grofica Groun. Činilo se da se leluja kroz belu penu, a u sobama iza Stirpajka odjekivali su tupi udari, zvuk mnoštva, eho istinskog urlika koji nije mogao da se čuje, brujanje mačaka. Prolazile su dole kao što bela ivica plime prolazi kroz usta pećine, sa kamenom koji izgleda da se kreće zajedno s njom i okrunjenim crvenim algama.

Eho je polako zamro. Nastupila je tišina, napeta kao zategnut čaršav. Stirpajk se žurno spustio dole i zaputio na istok.

Grofica je hodala blago spuštene glave i podbočenih ruku. Čelo joj je bilo smrknuto. Nije bila zadovoljna bez obzira na to što je drevni osećaj dužnosti vladao u čitavom zamku i što su se običaji poštovali u svakom njegov delu. Iako je bila teške naravi i zadubljena u vlastite misli, bila je u stanju da brzinom poskoka oseti opasnost, i bez obzira što nije mogla da odredi na šta su tačno usmerene njene sumnje, bila je u stanju opreza i željna osвете, a nesvesna pravog razloga za to.

U glavi je preturala po svim delićima informacija koje su bile u vezi sa misterioznim požarom u biblioteci njenog muža, sa njegovim nestankom i nestankom njegovog kuvara. Koristila je, možda po prvi put u životu, prirodno velike sposobnosti svog mozga - mozga koje je predenje njenih mačaka tako davno uljuljkalo u san, da joj je ispočetka bilo veoma teško da ga probudi.

Kretala se u pravcu doktorove kuće. Nije ga posetila već nekoliko godina, a poslednji put kada su se videli bilo je to zato što ga je zvala da se pobrine za slomljeno krilo jednog divljeg labuda. Oduvek ju je nervirao, ali uprkos tome, imala je u njega neko čudno poverenje.

Dok je silazila niz dugačko kameno stepenište, blago ustalasana plima oko njenih nogu pretvorila se u niz usporenih kaskada. Kad je došla do podnožja stepenica, zaustavila se.

"Ostanite... Ostanite... Zajedno", rekla je naglas, upotrebljavajući reči kao stepenike - između svake bi nastala приметna stanka, koja bi delovala pomalo detinjasto, bez obzira na promuklost njenog glasa.

Mačaka više nije bilo. Ponovo je stajala na čvrstom tlu. Kapi kiše su udarale po prozoru sa olovnim okvirom. Polaganim koracima, došla je do vrata kroz koja se izlazi do natkrivenog hodnika oko pravougaonog dvorišta. Kroz stubove na kojima počiva krov, mogla je da vidi doktorovu kuću na suprotnoj strani. Izašavši na kišu kao da uopšte nije padala, zaputila se kroz vodenu zavesu, veličanstvenim odmerenim koracima, držeći svoju veliku glavu visoko uzdignutu.

ŠEST

I

Prunskvalor se nalazio u svojoj radnoj sobi. On ju je tako nazvao. Za njegovu sestru, Irmu, to je bila prostorija u koju bi se njen brat zabarikadirao kad god bi ona želela da razgovara s njim o nečemu važnom. Jednom kad bi tamo ušao, zaključao vrata, navukao rezu i zamandalio prozore, ne bi joj preostalo ništa drugo osim da lupa na vrata.

Te večeri, Irma je bila dosadnija nego ikada ranije. Šta je to, ponavljala je nebrojeno puta, što je sprečava da pronade nekoga ko će da je poštuje i da je obožava? Nije želela da on, taj njen zamišljeni obožavalac, posveti baš *ceo* svoj život njoj, jer muškarac mora da se bavi svojim poslom - sve dok mu to ne oduzima previše vremena - zar ne? Ali ako je imućan i *želi* da posveti svoj život njoj - pa, ne bi mu ništa obećala, ali bila bi spremna da sasluša njegov predlog. Imala je svoj dugački, savršeni vrat. Istina, nedra su joj bila ravna, kao i stopala, ali na kraju krajeva, nijedna žena ne poseduje baš sve. "Lepo se *krećem*, Alfrede, zar ne?" viknu ona, najednom, iz sveg glasa. "Kažem, lepo se *krećem*."

Njen brat, čije je izduženo ružičasto lice bilo oslonjeno na njegovu dugačku belu šaku, podigao je pogled sa stolnjaka po kojem je upravo crtao skelet noja. Usta su mu se automatski otvorila i iako je to više izgledalo kao zevanje nego kao osmehivanje, pokazao se prilično veliki broj njegovih zuba. Glatko izbrijana čeljust vratila se na mesto i dok je gledao u svoju sestru, po hiljaditi put je pomislio na izluđujuću slučajnost koja je dovela do toga da mu na teretu bude jedna takva sestra. Pošto je to bilo po hiljaditi put, misli su mu već bile dobro uvežbane tako da njegovo razmišljanje nije trajalo duže od nekoliko sekundi ispunjenih žalom. Međutim, u tih nekoliko sekundi, ponovo je uočio oštar idiotizam njenih tankih, gotovo nevidljivih usana, blesavost kože koja se trzala ispod njenih očiju, napor kojim je potiskivala svoja osećanja, a koja su se kao mučno blejanje nazirala u njenom glasu; njeno glatko, bezizrazno čelo (od kojega su grube vlasi njene bujne, čeličnosive kose, bile zategnute preko njene lobanje, sve do male, besprekorne punde na potiljku, tvrde poput kamena) - to čelo koje je ličilo na savršeno omalterisano pročelje neke prazne građevine, iz koje su otišli svi osim duha pticolikog stanara koji je ostao da skakuće po prašini i doteruje svoje perje ispred potamnelih ogledala.

"Gospode! Gospode!" mislio je. "Čime sam to ja, od svih stvorenja na ovoj planeti, iako nikoga ubio nisam, zaslužio da budem kažnjen na ovaj način?"

Ponovo se iscerio. Ovaj put, to nije bilo ni nalik zevanju. Razjapio je čeljusti kao krokodil. Kako jedno ljudsko stvorenje može da ima tako užasne i bleštave zube? Podsećali su na novo novcato groblje. Ali groblje na kojem niko poznat nije sahranjen. Niti jedan spomenik nema uklesano ime svog vlasnika. Da li su poginuli u bici, ti bezimni dentalni mrtvaci preminuli neznanu kad, čiji spomenici, kad se čeljusti razjape, blistaju na suncu, a kad se čeljusti sklope, mirno stoje jedan do drugog u tami, sve bliže i bliže kako godine prolaze? Prunskvalor se cerio. To je bilo zbog toga što je pronašao olakšanje u činjenici da je moguće zamisliti i gore stvari od toga što mu je, metaforično govoreći, sestra na teretu, a jedna od njih bi sasvim sigurno bila ta da je ona teret na njegovim leđima u zastrašujućoj bukvalnosti tog izraza. Jer, njegova mašta je stvorila uznemirujuće jasnu sliku njegove sestre kako jaše na njegovim osedlanim leđima, sa svojim ravnim stopalima u uzengijama i štiklama zarivenim u njegove bokove, dok on, na sve četiri, trčkara oko stola, sa đemom u ustima i izukrštanim ožiljcima od njenog biča po slabinama, provodeći tako ostatak svog mizernog života.

"Kad ti postavim pitanje, Alfrede - kažem, kad ti postavim pitanje, Alfrede, mislim da bi mogao da budeš barem u tolikoj meri uljudan, čak i ako jesi moj brat, da mi odgovoriš, umesto što čutiš i zlobno se smeškaš."

Ako je postojala ijedna stvar za koju doktor nikako nije bio sposoban, onda je to bilo zlobno smeškanje. Lice mu je bilo pogrešnog oblika. Njegovi mišići su se pomerili na sasvim drugačiji način.

"Sestro moja", reče on, "pošto si to što jesi, molim te oprosti, ako možeš, svom bratu. On zadržava dah čekajući tvoj odgovor na njegovo pitanje. Aono glasi ovako, moja grlice. *Šta si mu rekla?* Jer on je potpuno zaboravio da će ukoliko mu smrt bude uskraćena, morati da provede ostatak života sa tobom, najslađa moja, samo sa tobom."

Irma nikada nije mogla da isprati više od nekoliko reči kad bi njen brat započeo jedan od svojih monologa, pa ne bi primetila veliki broj uvreda. Same po sebi, te uvrede nisu bile zlobne, ali pružale su doktoru jednu vrstu verbalne zabave bez koje bi bio primoran da sve

vreme ostane zatvoren u svojoj radnoj sobi. Osim toga, to i nije bila prava radna soba, jer iako su po zidovima stajale police sa knjigama, u njoj nije bilo ničega osim jedne udobne fotelje i predivnog ćilima. Nije bilo radnog stola, papira i mastila, pa čak ni korpe za đubre.

"Šta si me ono pitala, ti u čijim venama teče moja krv? Učiniću za tebe sve što je u mojoj moći."

"Rekla sam, Alfrede, da sam šarmantna. Da sam graciozna i pametna. Zašto niko ne obraća pažnju na mene? Zašto mi niko nikada nije uputio neku ponudu?"

"Govoriš o materijalnim ponudama?" upita doktor.

"Ne, nego emocionalnim, Alfrede, i ti to znaš. Sta to druge imaju a ja nemam?"

"Ma upravo suprotno", reče Prunskvalor, "šta to one nemaju, a ti već imaš?"

"Ne pratim te, Alfrede. Kažem, ne pratim te."

"To je baš ono što radiš," reče njen brat, šireći ruke i trepereći prstima. "I ja bih voleo da prestaneš."

"Ali, Alfrede, da li si primetio moje držanje? Sta nije u redu sa pripadnicima tvog pola? Zar ne vide kako se lepo *krećem*?"

"Možda si previše emocionalna," reče doktor Prunskvalor.

"Ma govorim ti o stavu mog tela, Alfrede! Mog tela!"

"Suviše je izražen, slatko moje belance, suviše izražen. Ljuljaš se sa jedne na drugu stranu tužnog životnog puta, dok se ti tvoji kukovi rotiraju. Ne, ne, najdraža moja, tvoje držanje ih plaši, u tome je stvar. Prestravljeni su od tebe, Irma."

Ovo je bilo previše za nju.

"Nikada nisi *verovao* u mene!" kriknula je, ustavši od stola, a užasno crvenilo joj se prelivalo po savršenoj koži lica. "Ali reći ću ti nešto", govor joj je prerastao u vrisak, *ja sam dama*. Sta ti misliš da ja želim od *muškaraca*? To su zveri! Prezirem ih. Oni nisu ništa do slepe, glupe, traljave, užasne, odvratne, vulgarne zveri. A i ti si *jedna* od njih!" vrisnula je, upirući prstom u svog brata, koji je samo malo podigao obrve i nastavio da crta noja po stolnjaku. "Ti si jedna od tih zveri, Alfrede! Čuješ li me? Jedna od njih!"

Privučen njenim prodornim glasom, na vratima se pojavio sluga. Bio je nedovoljno oprezan i otvorio ih je, pretvarajući se da je pomislio da ga je pozvala, a želeći zapravo da vidi šta se dešava.

Irmino grlo je treperilo kao tetiva luka.

"Šta će damama muškarci?" vrisnula je, i onda, pošto je ugledala slugino lice na vratima, zgrabila nož sa stola i zavrtlala ga prema njemu. Međutim, nije mogla da bude manje precizna jer je, možda baš zbog toga što je toliko brinula o tome da se ponaša kao dama, nož završio zaboden u tavanicu tačno iznad njene glave, gde je savršeno oponašao treperenje njenog grla.

Pošto je pažljivim pokretima dočrtao poslednji kičmeni pršljen na skeletu noja, doktor je prvo okrenuo glavu ka vratima, gde je sluga, širom otvorenih usta, kao opčinjen gledao u vibrirajući nož.

"Budi toliko ljubazan pa skloni svoju nepotrebnu telesinu s vrata ove sobe," rekao je visokim, afektiranim tonom, "i neka ostane u kuhinji, gde je, kako mi se čini, plaćena da obavlja razne poslove međ' loncima... Je 1' može? Niko te nije zvao. Iako visok, glas tvoje gazdarice nije ni nalik zvonjenju zvona... Ni nalik."

Lice nestade u mraku.

,"A osim toga," tačno ispod noža začuo se krik pun očaja, "*on* nikada ne dolazi da me poseti! Nikada! Nikada!"

Doktor je ustao od stola. Znao je da ona misli na Stirpajka, kao što je znao da ta njena suspregnuta osećanja, koja su se razvila u njoj od trenutka kada je mladić prvi put ispalio laskave strelice u njeno preosetljivo srce, najverovatnije nikada neće doživeti da budu uzvraćena. Obrisavši usta ubrusom, njen brat je otresao jednu mrvicu hleba sa pantalona i ispravio svoja dugačka, uska leđa.

"Otpevaću ti jednu pesmicu", reče on. "Smislio sam je sinoć, dok sam se kupao, ha! Ha! Ha! Ha! Jednu slatku neskladnu pesmicu. Kažem ja samom sebi, slatku neskladnu pesmicu."

Počeo je da zaobilazi sto, dok su mu elegantne bele šake bile obavijene jedna oko druge. "Ako se dobro sećam, išlo je nekako ovako..." I pošto je znao da ona verovatno neće obratiti pažnju ni na jednu njegovu reč, uzeo je čašu koja je stajala pored njenog tanjira i nastavio: "Sve što ti je potrebno pre nego što odeš da spavaš, to je čaša vina, draga moja Irma, jer ti ideš, draga moja nervozice, u zemlju snova, ha, ha, ha, gde celu noć možeš da budeš dama."

Brzinom profesionalnog mađioničara, iz džepa je izvukao jednu kutijicu, iz koje je potom izvadio jednu tabletu i ubacio je u Irminu čašu. Zatim je usuo malo vina iz krčaga i pružio joj čašu svojim uobičajenim, prenaglašeno gracioznim pokretima. "I ja ću malo da uzmem", reče on. "Pa ćemo da nazdravimo jedno drugom."

Irma se stropoštala na stolicu i zagnjurila svoje izduženo lice boje mermera u dlanove. Njene crne naočare, koje su štatile njene oči od svetla, spale su i ostale iskošene na obrazu.

"De, de, zaboraviću ono što sam ti obećao," viknu doktor, stojeći iznad nje, onako visok, mršav i uspravan, sa svojim celuloidnim licem na kojem se ogledala njegova racionalnost i nervozna inteligencija, i koje je bilo nagnuto na stranu, poput glave neke ptice.

"Prvo da ispijemo čašu ovog slatkog vina iz vinograda podno jednog melanholičnog brda koje jasno mogu da zamislim. A ti Irma, možeš li i ti da ga zamisliš? I seljake koji rade na suncu u znoju lica svog - a zašto? Zato što nemaju izbora, Irma. Užasno su siromašni, a njihovi vratovi su iskrivljeni od teškog rada. A muškarci - muževi, kao što i dolikuje dobrim muževima, brinu se o onome što vole, milujući vinovu lozu svojim žuljevitim rukama, šapućući grožđu i nagovarajući ga, 'O, grozdovi mali'," šaputao je on, "dajte svoje vino. Irma čeka." I evo ga, evo ga, ha, ha, ha, ha! Slasno i hladno i belo, u čaši od brušenog stakla. Skini kapu i iskapi, kraljice moja žalostiva."

Irma se promeškolji. Do nje nije doprla ni reč. Nalazila se duboko u svom ličnom paklu poniženja. Pogled joj se podiže do noža zabodenog u tavanicu. Tanka linija njenih usana se trznu, ali ona ipak uze čašu iz bratovljeve pružene ruke.

On udari svojom čašom u njenu, a ona, kopirajući pokret njegove ruke, automatski podiže svoju čašu i ispi tečnost.

"A sada, da se vratimo pesmici koju sam iskomponovao s lakoćom, onako kako samo ja umem. Kako ono ide? Kako ono ide?"

Prunskvalor je znao da će jako i bezukusno sredstvo za spavanje, koje joj je ubacio u vino, početi da deluje pre nego što stigne do trećeg stiha. Seo je na pod pored njenih nogu i suspregnuvši gađenje, potapšao je po ruci.

"Kraljice matice, pogledaj me ako možeš. Kroz svoje mrkocrne naočare. Pogled ne bi trebalo da bude strašan - naročito za nekog ko uživa u strašnim prizorima. Sada me slušaj..." Irmine oči su već počele da se sklapaju.

"Ide ovako nekako, čini mi se, nazvao sam je *Koščati konj*:

De, trgni laktačom k'o akrobata
I cimni golenicom kad kažem ja
O, koščati konju, budućnost ti pluta
K'o serum na površini mora

Nema više zelenih poljana i leptirova
Od kojih se zanos u tebi zatalasa
Napitak se k'o oluja survava
Kroz tvoje bele kukove ovog časa

"Uživaš li, Irma?" Ona pospano klimnu glavom.

'Ajd' klopni lopaticom i zatresi
Kičmom k'o belom pagodom
Daleko od muka koje život nosi
Ima li uopšte potrebe za jodom

Koščati konj je odmah ustao
Klepetajući rebrima pun ponosa
I mada ništa nije skrivao
Bojim se da gledah ga iskosa

Da krije ništa nije imao
Osim... Osim...

Pošto nije mogao da se seti nastavka, doktor ponovo pogleda u svoju sestru, koja je već čvrsto spavala. On onda pozvoni.

"Pozovi gospođinu ličnu sluškinju i obezbedi jedna nosila i par momaka. (Na vratima se pojavilo lice.) I budi brz!" Lica nestade.

Kad su stavili Irmu u krevet, ugasili svetlo i kada je tišina zavladała kućom, doktor je otključao vrata svoje radne sobe, ušao i ponovo utonuo u svoju fotelju. Njegovi naizgled krhki laktovi počivali su na tapaciranim naslonima za ruke. Njegovi ukršteni prsti tvorili su delikatan svežanj na koji se naslanjala njegova izdužena brada. Posle nekoliko trenutaka, skinuo je naočare i položio ih na naslon za ruku. Onda, pošto je ponovo ukrstio prste i naslonio bradu na njih, zatvorio je oči i nežno uzdahnuo.

SEDAM

Međutim, nije mu bilo suđeno da provede više od nekoliko minuta tako opušten, jer uskoro se začuše koraci ispod njegovog prozora. Istina, stvarale su ih samo dve noge, ali postojalo je nešto teško i odlučno u zvuku tih koraka, što ga je podsećalo na savršeno ujednačen strojev korak; nešto zastrašujuće i odmereno. Kiša je utihnula i zvuk cipela koja su udarale u tlo bio je uznemirujuće jasan.

Prunskvalor je mogao da raspozna taj zloslutni hod među milion drugih. Ipak, tišina koja je vladala te večeri, u njegovom rastrojenom umu je stvorila fantomsku armiju. Šta je to u sebi nosio mehanički ravnomeran hod neznanog gosta, što je uzrokovalo stezanje u njegovom grlu, isto kao što je sama pomisao na nasečeni limun terala grlo i vilicu da se oštro stegnu? Zašto su suze počinjale da se skupljaju u uglovima očiju? I srce jače da udara?

Nije bilo vremena da se o tome razmišlja i on u istom trenutku skloni iz misli busen sive slame s čela i vojsku koja maršira.

Stigavši do vrata pre nego što je zvuk zvona mogao da pozove slugu, on ih otvori i obrati se korpulentnoj prilici koja se baš spremala da udari pesnicom po vratima: "Dobrodošlicu želim, milostivoj gospođi!" Blago se naklonio i otkrio svoje bleštave zube, dok se u sebi pitao, za ime svega inovernog, šta li je s groficom kad je odlučila da poseti svog doktora u ovo doba noći. Ona nije posećivala nikoga, ni po danu, ni po noći. Jednostavno je bila takva. Bez obzira na sve, sada je bila tu.

"Obuzdajte se." Govorila je dubokim glasom, ali prilično tiho.

Jedna od Prunskvalorovih obrva odleti na vrh čela. Začudio ga je način na koji mu se grofica obratila. Neko bi pomislio da je pošao da je zagrlji. Sama pomisao na tako nešto užasnula ga je.

Međutim, kad je rekla "Možete da uđete", ne samo da je i druga obrva odletela na vrh čela, već je to uradila tolikom brzinom da je ona prva zatreperila.

To što mu je rečeno da može da uđe iako je već unutra, bilo je prilično čudno, ali pomisao da mu gost daje dozvolu da uđe u vlastitu kuću bila je groteskna.

Čitavu situaciju dodatno je komplikovao tihi, duboki, neprikosnoveni ton autoriteta koji je prožimao Grofičin glas. Ušla je u hodnik. "Želim da vas vidim", rekla je, ali pogled joj je i dalje bio prikovan na vrata koja je Prunskvalor zatvarao.

Kad su bila na samo šest inča od toga da mrak noći ostave iza sebe i da brava škljocne svojim jezičkom, grofica reče, "Stop!", pa dodade nešto dubljim glasom: "Držite se blizu!" A onda, iz njenih napućenih usana zastruja neobično sladak, dugačak zvižduk. Da tako nežan i tužan ton potekne od jednog tako krupnog stvorenja! Iako su mu zubi i dalje veselo blistali, doktor je bio slika i prilika zbunjenosti. Međutim, dok se okretao, nešto mu se pojavi u krajičku oka. Nešto belo. Nešto što se kretalo.

U prostoru između dovratka i skoro zatvorenih vrata, sasvim blizu tla, doktor Prunskvalor ugleda lice okruglo poput mladog meseca, meko poput krzna. Nikakvo čudo, jer zapravo i bejaše od krzna, čudnovato bledo pod prigušenim svetlom hodnika. Doktor nije stigao da reaguje na prvo lice, a pojavi se drugo, a odmah za njim i treće, tiho kao smrt, pa četvrto, i peto... U redu po jedan, uliše se u hodnik, toliko blizu jedna iza druge da su izgledale kao jedno neprekinuto biće, beli čopor milostive gospođe.

Dok mu se blago vrtelo u glavi, Prunskvalor je stajao sa rukom na kvaki i gledao u talasastu bujicu koja struji pored njegovih nogu. Da li će se ikada završiti? Gledao ih je duže od dva minuta. On se okrenu prema grofici. Izgledala je kao svetionik okružen belom penom. Slabo osvetljenje u hodniku reflektovalo se od njene crvene kose koja je prigušeno blistala.

Prunskvalor ponovo postade savršeno srećan. Nisu ga mačke bile izbacile iz takta već grofičine čudnovate naredbe. Njihovo značenje je sada postalo savršeno jasno. Ipak, razmišljajući o grofičnim rečima, on pomisli kako bi bilo zanimljivo videti uzde na ovolikom mnoštvu mačaka.

Ta pomisao se odmah odrazi na njegovom čelu, i njegove obrve, koje su bile spuštene dok je čekao priliku da zatvori vrata, skočiše kao da se oglasio startni pištolj, a nagrada je rezervisana za najbržeg takmičara.

"Sve... Smo... Tu", reče grofica. Prunskvalor se okrenu prema vratima i uoči da je bujica zaista presušila. On zatvori vrata.

"Da, da, da, da, da, da!" zatreperi Prunskvalor svojim visokim glasom, podižući se na prste i mašući rukama kao da se sprema da poleti poput vile. "Pa to je *divno!* Divno što ste nam došli u posetu milostiva gospođo! Bože oprostite svome asketi! Stari pustinjač se trgnuo iz svog razmišljanja. Ha, ha, ha, ha, ha, ha! I sve ste, kao što ste rekli, tu. Nema sumnje oko toga, je li tako? Napravićemo sjajnu zabavu! Sa sve mjauciranjem! Ha, ha, ha, ha, ha, ha!"

Od nepodnošljive visine njegovog smeha u hodniku je nastao apsolutni mir. Mačke su ukočeno sedele i netremice gledale u njega svojim okruglim očima.

"Ali ja vas zadržavam," uzviknu on. "Čekate u predsoblju! Da li ste vi neki hroničan bolesnik, moja draga milostiva gospođo, ili neka plodna prosjakinja koja je došla da me moli da njeno začarano potomstvo vratim u ljudski oblik? Naravno da niste. To se jasno vidi. Pa zašto onda da ostanete u ovom hladnom, ovom vlažnom, ovom mrskom hodniku, dok se voda sliva sa vas poput vodopada... I tako.... I tako... Ako biste bili tako ljubazni da krenete za mnom..." On mahnu dugačkom, tankom, nežnom rukom, na čijem kraju bela šaka zaleprša kao svileni marama. "Otvoriću nekoliko vrata. Upaliti lampu ili dve. Otresti mrvice sa stola na kojem ću... Kojim vinom da vas poslužim?"

On se zaputi u gostinsku sobu neobičnim, trzavim pokretima nogu.

Grofica je išla za njim. Sluge su raščistile posuđe sa stola i prostorija je zadobila tako smiren izgled da bi malo ko poverovao da je to ista prostorija u kojoj se Irma tako nedavno ponela na način nedostojan jedne dame.

Prunskvalor širom otvori vrata gostinske sobe da bi grofica mogla da prođe. Gurnuo ih je od sebe sa spektakularnom bezobzirnošću, kao da želi da pokaže da bi mogla da se razbiju, da se šarke polome ili da slika odleti sa zida - pa šta? Ovo je njegova kuća; može da radi s njom šta hoće. Ako on poželi da dovede u opasnost ono što mu pripada, to je njegova stvar. U ovakvim trenucima, samo se priprost svet može zamajavati banalnostima kao što je briga za bezbednost predmeta.

Grofica produži do središta prostorije i tu se zaustavi. Zamišljeno je gledala oko sebe; u dugačku limunžutu zavesu, izrezbareni nameštaj, debeli zeleni tepih, srebro, keramiku, blede tapete sa sivim i belim prugama. Možda se u mislima vratila u svoju slabo osvetljenu, haotičnu spavaću sobu ispunjenu pticama i mirisom sveća, ali to se nije videlo na njenom licu.

"Da... Li... Su... Sve... Vaše... Sobe... Ovakve?" Procedi ona, sedajući na stolicu.

"Pa, čekajte da razmislim", reče Prunskvalor. "Ne, ne baš, milostiva gospođo... Ne baš."

"Pretpostavljam... Da su... Besprekorno... Čiste. Je l'... Tako?"

"Verujem da je tako; da, da, ubeđen sam da je tako. Ja ne vidim više od pet ili šest soba godišnje, ali kad se uzme u obzir da sluge lete tamo-amo sa metlama i peruškama, i klepeću kofama, i cede stvari uvrćući ih - i da moja sestra Irma leti tamo-amo za njima kako bi se uverila da su prave stvari uvrnute i da su uvrnute stvari ispravljene, nema nikakve sumnje da smo dezinfikovani do istrebljenja. Nema naslaga na priručju i nema nijednog mikroba koji bi mogao da provede svoj život u miru."

"Shvatam", reče grofica. Bilo je zaista začuđujuće koliko je osude bilo u toj jednoj reči. "Ali, ja sam došla da razgovaram sa vama."

Na trenutak, ona se zamišljeno zagleda oko sebe. Mačke, koje su bile potpuno nepomične, okupirale su celu prostoriju. Sedele su na kaminu, poređane jedna do druge kao kipovi. Sto se pretvorio u masivno parče beline. Kauč je bio pod snežnim nanosima, a tepih posut očima.

Glava milostive gospođe, koja je oduvek izgledala veća nego što bi ljudska glava smela da bude, bila je okrenuta od doktora i spuštена tako da je njen snažni vrat bio istegnut, ali i naboran s prednje strane. Obraz joj je delomično sakrivao ostatak profila. Kosa joj je najvećim delom bila podignuta i uvijena u niz crvenih gnezda, a ostatak rasut po ramenima u vidu zmijolikih kovrdža koje samo što nisu siktale.

Doktor napravi piruetu na svojim uzanim stopalima i otvori vrata kredenca od svilenog drveta sa kitnjastim ukrasima, pa prinese svoje dugačke bele šake pod bradu i odmahnu glavom kako bi smaknuo neurednu sivu grivu s čela. Bleštavo se osmehnuvši grofici (kojoj je i dalje mogao da vidi samo rame i jednu osminu lica), on podiže obrve i reče: "Milostiva gospođo, velika mi je čast što ste me počastvovali svojom posetom i što želite da razgovarate sa mnom. Ali, kao prvo, šta ćete da popijete?"

Oštrim pokretom doktor otvori vrata kredenca i otkri najfiniji izbor vina koja su ikada izašla iz njegovog podruma. Grofičina velika glava pokrenu se kroz vazduh.

"Krčag kozjeg mleka, Prunskvalore, ako vam nije teško", reče ona.

Sve ono u doktoru što je volelo lepotu, selektivnost, delikatnost i savršenost - a veliki deo njega voleo je te apstrakcije - uvuklo se u sebe kao rogovi puža, i gotovo potpuno nestalo. Ali njegova ruka, koja je ostala u vazduhu i bila na pola puta do zarobljenog sunca koje je obasjavalo davno izgubljeni vinograd, samo je zatreperila tamo-amo poput palice dirigenta koji diriguje nekim patuljastim orkestrom, kao da je sve u najboljem redu. Nakloni se, a zubi mu blesnuše. Onda povuče gajtan zvona, i kad se na vratima pojavilo lice, on reče: "Imamo li kozu? Slušaj šta te pitam, čoveče. Da ili ne. Imamo li ili nemamo kozu?"

Sluga je bio potpuno siguran da je nemaju.

"Onda ćeš da je pronađeš, ako nije problem. Pronaći ćeš jednu odmah. Potrebna je. Možeš da ideš."

Grofica je sedela. Noge su joj bile raširene, a ruke, gusto posute pegama, položene na naslone. U tišini koja je nastala čak ni Prunskvalor nije mogao da smisli šta bi rekao. Naposljetku, mirnoću naruši grofičin glas.

"Zašto su oni noževi zabijeni u plafon?"

Doktor prekrsti noge i pogleda u pravcu u kojem je, praznog lica, gledala grofica. Tamo se nalazio dugački nož za hleb koji je iznenada postao najuočljiviji predmet u prostoriji. Nož pored ognjišta, na jastuku ili pod stolicom jedna je stvar, ali nož okružen belim prostranstvom tavanice na kojoj nema nikakvog zaklona - go je i upada u oči kao svinja u katedrali.

Međutim, za doktora je svaka tema za razgovor plodonosna. Užasavao ga je jedino nedostatak materijala, što se inače veoma retko dešavalo kad je on u pitanju.

"Taj nož, milostiva gospođo", reče on, gledajući sa dubokim poštovanjem u alatku na plafonu, "nož za sečenje hleba, da budemo precizniji, ima istoriju. Istoriju, gospođo! I te kakvu!"

On pogleda u svoju gošću. Tupo ga je posmatrala.

"Iako možda izgleda skromno, obično, nezgrapno i grubo, meni znači neobično mnogo. Istinu zborim, gospođo, a ja oopšte nisam sentimentaln čovek. A *zašto?* Pitate se vi. Zašto? Sve ću da vam ispričam."

On sklopi ruke i podiže svoja uzana, elegantna ramena.

"Tim sam nožem, milostiva gospođo, obavio svoju prvu uspešnu operaciju. Bio sam u planinama. Džinovskim tvorevinama obraslim šumom. Planinama punim karaktera, ali bez imalo šarma. Sa mnom beše samo moja verna mula. Izgubili smo se. Jedan meteor je proleteo iznad nas. Da li nam je to pomoglo? Ni najmanje. Samo nas je razdražilo. Na trenutak smo videli nejasnu stazu kroz gustu, vlažnu paprat. Bila je, očigledno, pogrešna. Njome bismo se vratili u baruštinu iz koje smo jedva bili izašli. Kakva rečenica! Kakva gadna rečenica, milostiva gospođo, ha, ha, ha, ha, ha! Gde sam ono stao? Ah, da. U mrklome mraku. Miljama daleko od prvog naselja. Šta se zbilo onda? Najčudnija moguća stvar. Podboo sam mulu štapom - u tom trenutku sam jahao nesrećnu životinju - kad ona kriknu kao dete i stropošta se poda mnom. Dok je padala, okrenula je svoju veliku kosmatu glavu, i na ono malo svetla što je dopiralo sa nebesa, video sam u njenim očima da traži od mene da je oslobodim nekakove muke koja ju je snašla. Muka, milostiva gospođo, je mučna stvar koja svakog može da zadesi, ali odrediti šta to muči mulu u mračnoj i mokroj noći u planini je - pa... Nije baš lako (litota), ha, ha, ha! Ali nešto sam morao da uradim. To veliko stvorenje je već ležalo na boku u mraku. Ja skočim s njenih iznemoglih leđa i moje sposobnosti već rade punom parom. Životinja me gleda, a oči su joj kao dve lampe kojima nestaje petroleja. Postavim ja sebi nekoliko pitanja - prikladnih, mislio sam tada kao što mislim i danas. Prvo, da li je muka duhovne ili fizičke prirode? Ako je ovo drugo, onda nema veze što je mrak, ali lečenje neće biti jednostavno. Ako je ovo prvo, mrak će biti pakao. Međutim, problem je ipak bio u mom polju stručnosti - ili barem tu negde u blizini. Odlučio sam se za ovo drugo i više zahvaljujući sreći nego onom čudnom šestom čulu koje se kod čoveka javlja kad se nađe u šumovitim planinama nasamu s mulom, otkrih da sam pogodio. Doneo sam odluku da se pozabavim fizičkim aspektom problema, te zgrabih mulu za glavu, podigoh je i okrenuh u tolikoj meri da je blesak iz njenih očiju obasjao - slabo, naravno, ali ipak obasjao - bledim sjajem *ostatak* njenog tela. Istog trena bejah nagrađen. Bio je to čist slučaj *stranog tela*. Oko zadnje noge moje životinje bio je obmotan - ne bih vam mogao reći koliko puta - jedan piton. Strašan je to trenutak bio, ali ipak sam uspeo da primetim njegovu lepotu. Bio je mnogo lepši od moje drtave stare mule. Ali, da li se u mojoj glavi rodila ideja da reptilu svoje poverenje poklonim? Ne. Na kraju krajeva, postoji odanost isto kao što postoji lepota. Osim toga, ne volim da idem pešice, a jahanje na pitonu je posebna stvar, milostiva gospođo; pa samo da bi ga čovek osedlao, trebalo bi mu ogromno strpljenje. A sa druge strane..."

Doktor pogleda u svoju gošću i u istom trenu zažali zbog toga. Izvadio je svoju svilenu maramicu i obrisao čelo. Onda je, uz jedan bleštav osmeh i sa nešto manje ushićenja u glasu, dodao: "U tom času sam se setio svog noža za hleb."

Na trenutak je vladala tišina. A onda, kad je doktor napunio pluća vazduhom, spreman da nastavi, grofica reče: "Koliko imate godina?" Međutim, pre nego što je Prunskvalor uspeo da se pribere, u sobi se pojavi sluga sa kozom.

"Pogrešnog je pola, idiote!" Dok je ovo govorila, grofica je ustala i pomilovala jarca po glavi svojim ogromnim dlanovima. Stvorenje se istegnulo prema njoj na povocu i liznulo je po ruci.

"Zaprepašćen sam", reče doktor slugi. "Nije ni čudo što tako loše kuvaš. Idi, čoveče, idi! Pronadi drugu kozu, i vidi da bude odgovarajućeg pola, tako ti svih sisara! Ponekad čovek jednostavno mora da se zapita u kakvom to svetu živimo, tako mi fundamentalnosti. Jednostavno mora."

Sluga nestade iz sobe.

"Prunskvalore", reče grofica, koja je odšetala do prozora i sada gledala u kvadratno dvorište.

"Madam?" upita doktor.

"Teško mi je oko srca, Prunskvalore."

"Oko srca, gospođo?"

"Oko srca i u duši."

Ona se vrati u stolicu, pa ponovo sede i položi ruke na naslone, kao i ranije.

"Kako to mislite, milostiva gospođo?" Iz Prunskvalorovog glasa nestade onog zamornog veselog tona.

"U zamku je prisutna neka pakost", odgovori ona. "Gde je, to ne znam. Ali znam da je pakost." Zurila je u doktora.

"Pakost?" naposletku reče on. "Mislite da neko seje razdor, gospođo."

"Ne mogu da budem sigurna. Ali nešto se jeste promenilo. Osećam to u kostima. Postoji neko."

"Neko?"

"Neprijatelj. Ne znam da li je duh ili ljudsko biće, ali jeste neprijatelj. Da li me razumete?"

"Razumem", odvrati doktor. Nestalo je svake duhovitosti iz njegovog glasa. Nagnu se prema grofici. "Duh nije", reče on. "Duhovi ne priželjkuju pobunu."

"Pobuna!" reče grofica glasno. "Ko se pobunio?"

"Ne znam. Ali šta bi drugo moglo da bude to što, kao što kažete, osećate u kostima, gospođo?"

"Ko bi se *usudio* da se pobuni?" prošaputa ona, kao da govori samoj sebi. "Ko bi se usudio?...". A onda, posle pauze, reče: "Sumnjate li *vi* na nekog?"

"Nemam nikakav dokaz. Ali držaću otvorene oči. Jer, tako mi anđela svetih na nebu, ako ste *vi* nešto primetili, pakost je prisutna, u to nema sumnje."

"Još gore", odgovori ona. "Još gore od toga. Prisutna je podmuklost."

Ona onda udahnu polako i veoma duboko, pa nastavi: "A ja ću da skršim život u njemu. Smrviću ga. Zbog Titusa i njegovog mrtvog oca, ali najviše zbog Gormengasta."

"Govorite o svom pokojnom mužu, gospođo, poštovanom grofu Sepalkreju? Gde su njegovi zemni ostaci, ako je zaista mrtav?"

"Još više od toga, čoveče, više od toga! Sta je s onim požarom koji je uništio njegov briljantni um? Sta je s onim požarom u kojem, da nije bilo onog mladića, Stirpajka..." Ona utonu u duboku tišinu.

"A šta je sa samoubistvom njegovih sestara; i nestankom glavnog kuvara iste noći kada je nestao milostivi gospodin vaš suprug - i sve to zajedno za manje od godinu dana; a od tada još sto nepravilnosti i čudnih dešavanja? Sta se nalazi u pozadini svega toga? Tako mi vizionarstva, gospođo, vaše srce ima razloga da mu bude teško."

"A tu je i Titus", reče grofica.

"A tu je i Titus", ponovo doktor kao odjek.

"Koliko on sada ima godina?"

"Uskoro treba da napuni osam." Prunskvalor podiže obrve. "Još ga niste videli?"

"Videla sam ga sa prozora", reče grofica, "kad jaše pored Južnog zida."

"Trebalo bi ponekad da provodite vreme s njim, milostiva gospođo", reče doktor. "Tako mi materinstva, trebalo bi da više budete sa svojim sinom."

Grofica je zurila u doktora, ali njen odgovor zanavek bi izgubljen, pošto u tom trenutku sluga pokuca na vrata i pojavi se s kozom.

"Pusti je!" reče grofica.

Mala bela koza dotrča do nje kao da je bila privučena magnetom. Grofica se okrenu prema Prunskvaloru. "Imate li krčag?"

Doktor se okrenu prema vratima. "Donesi jedan krčag," reče on licu koje je nestajalo u mraku.

"Prunskvalore", reče ona, milujući glatke kozje uši, dok se njena orijaška figura spuštala na kolena pod svetlošću lampe, "Neću vas pitati na koga sumnjate. Ne. Ne još. Ali očekujem od vas da posmatrate, Prunskvalore - da sve posmatrate, kao i ja. Morate biti svesni svega, Prunskvalore, u svako doba dana. Očekujem da me obavestite o svakom krivoverju, gde god može da se nađe. Imam nekakvu veru u vas, čoveče. Nekakvu veru u vas. Ne znam zašto..." dodade ona.

"Gospođo", reče Prunskvalor, "biću na vrhovima prstiju."

Sluga uđe u prostoriju, donoseći krčag, i izađe napolje.

Elegantne zavese su se blago zanjihale na noćnom povetarcu. Svetlost lampe koja je osvetljavala sobu bila je zlatna i presijavala se na porculanskim činijama, vazama od brušenog stakla, srebrnom posuđu, kožom ukoričenim knjigama i prelakiranim crtežima, uramljenim i obešenim na zid. Međutim, svetlost se najživlje odbijala od bezbroj malih belih lica nepomičnih mačaka. Njihova belina je izbelila celu sobu i ohladila toplo svetlo. Tu scenu Prunskvalor nikada neće zaboraviti. Grofica kleči pored umiruće vatre; koza mirno stoji dok je grofica muze većtim pokretima prstiju, puna autoriteta. Bio je dirnut. Da li je to gruba, osorna, beskompromisna grofica čiji je materinski instinkt bio tako šokantno odsutan; koja nije razgovarala sa Titusom čitavu godinu, prema kojoj su ljudi osećali strahopoštovanje, pa čak i strah, koja je bila više legenda nego žena od krvi i mesa - da li je to zaista *ona*, sa neobično blagim poluosmehom na širokim usnama?

A onda se opet setio njenog glasa kad je prošaputala: "Ko bi se *usudio* da se pobuni? Ko bi se usudio?", i dubokog, nemilosrdnog zvuka iz njenog grla kad je rekla: "A ja ću da skršim život u njemu. Smrviću ga. Zbog Titusa."

OSAM

Iako one to nisu znale, Kora i Klarisa su bile zatvorenice u svojim odajama. Stirpajk je blokirao i zaključao spolja sve moguće izlaze. Prošlo je već dve godine otkako su utamničene, pošto je njihova pričljivost dovela Stirpajka do ruba propasti. Uprkos tome što je mladić bio lukav i strpljiv u svom odnosu prema njima, nije mogao da nađe nikakav drugi način kako bi se osigurao da nikome neće ispričati istinu o požaru u biblioteci. Postojao je samo jedan način. Ubedio ih je da su se svi ostali stanovnici zamka razboleli od grozne bolesti koju je sam izmislio i nazvao 'Lasičja kuga'.

Bliznakinje su bile kao voda. Mogao je po volji da odvrne ili zavrne slavinu njihovog straha. Bile su mu patetično zahvalne što je bio toliko mudar da ih održi u relativno dobrom zdravlju. Ako to što su odbijale da umru, iako je bilo stotinu razloga za to, može da se nazove dobrim zdravljem. Bile su opsednute strahom od dolaska u dodir sa nekim od nosilaca zaraze. On im je svaki dan donosio vesti o onima koji su umrli i onima koji su bili na samrti.

Više nisu živele u onim prostranim sobama u kojima ih je Stirpajk posetio prvi put, pre sedam godina. Daleko od toga da su imale Sobu korenja i veliko drvo koje je raslo iz zida nad provalijom dubokom stotinama stopa. Sada su živele u prizemlju jednog od najzabačenijih delova zamka, memljivoj udubini u kamenu do koje se stiže slepim hodnikom daleko udaljenim i od najrede korišćenih puteva. Ne samo što kroz njega nije moglo da se stigne negde drugde, već su ga ljudi izbegavali jer je bio na rđavom glasu. Bio je toliko zasićen nezdravom vlagom da bi čovek tu od jednog udisaja odmah navukao dve upale pluća.

Zato je bilo zaista ironično što su dve sestre uživale u pogrešnom uverenju da će baš na takvom mestu samo one uspeti da izbegnu groznu zaraznu bolest koja je u njihovoj mašti harala Gormengastom. Slušajući Stirpajka, postale su toliko samoljubive da su jedva čekale dan kada će kao jedini preživeli moći da izađu (uz neophodne mere predostrožnosti), i da nakon dugih godina ispunjenih frustracijom polože pravo na ono što im pripada - kruna porodice Groun, masivan i uzvišen simbol vlasti, sa safirom veličine jajeta u sredini.

To je bio jedan od najčešćih predmeta rasprave: da li krunu treba preseći na pola i podeliti safir tako da obe mogu da nose jedan deo krune sve vreme, ili je treba ostaviti celu, tako da bi morale da je nose na smenu.

Bez obzira što je ova tema bila vruća i često dovođila do svađe, to se na njima dvema uopšte nije moglo videti. Čak im se ni usne nisu pomerale pošto su navikle da usta sve vreme drže poluotvorena i kroz njih ispuštaju svoje bezbojne glasove. Međutim, najveći deo vremena provodile su u tišini. Stirpajkovi povremeni dolasci - a postajali su sve ređi - bili su njihovo jedino uzbuđenje ako se izuzmu neobuzdana, bizarna i paranoična razmišljanja o budućnosti ispunjenoj prestoljem i krunama.

Kako se desilo da milostive gospođe Kora i Klarisa budu utamničene na ovakav način i da taj greh bude oprošten?

Nije bio oprošten. Što se tiče ostatka Gormengasta, dve godine ranije, u grobnicu porodice Groun, uz sve počasti koje im pripadaju, pokopane su dve voštane figure sa njihovim likom, koje je za tu tužnu priliku napravio Stirpajk. Nedelju dana pre nego što su ove dve lutke spuštene u sarkofag, u njihovim odajama pronađeno je pismo koje je izgledalo kao da su ga one napisale, a u stvari ga je krivotvorio Stirpajk. Pismo je sadržalo užasno obaveštenje o tome kako su sestre sedamdeset i šestog grofa, koji je i sam netragom nestao iz

zamka, očajne zbog njegovog samouništenja, odlučile da se pod okriljem noći iskradu sa teritorije zamka i svrše sa sobom u klisurama planine Gormengast.

Određi za spasavanje, koje je organizovao Stirpajk, nisu uspeli ništa da pronađu.

Noć pre nego što je poruka otkrivena, Stirpajk je odveo bliznakinje u sobe u kojima sada obitavaju, kako bi im pokazao dva žezla koja je pronašao i obnovio pozlatu na njima.

Sve se to odigralo veoma davno. Titus je još bio beba. Flej je bio proteran. Sepalkrejev i Svelter su isparili. Kao da su u pitanju zubi koji su ispali iz čeljusti Gormengasta, nestanak bliznakinja, zajedno sa ostalima, dali su zamku neuobičajen izgled i uzrokovali bol u njegovim kostima. Do izvesne mere rane su se zalečile i promena izgleda je bila prihvaćena. Na kraju krajeva, Titus je bio živ i zdrav - i produžetak loze osiguran.

Bliznakinje su sedele u svojoj sobi, posle dana provedenog u uobičajenoj tišini. Jedna petrolejka, postavljena na gvozdeni sto (gorela je ceo dan) obezbeđivala je dovoljno svetla za ručni rad, ali već neko vreme nijedna nije ništa radila.

"Kako život dugo traje!" naposljetku reče Klarisa. "Ponekad pomislim da stvarno nema svrhe zamajavati se s njim."

"Ne znam ja ništa o *zamajavanju*", odgovori Kora, "ali pošto si već progovorila, moram da ti kažem da si nešto zaboravila, kao i obično."

"Šta sam zaboravila?"

"Zaboravila si da je juče bio moj red, a da je danas tvoj, prema tome..."

"Moj red za šta?"

"Da me težiš", reče Kora gledajući netremice u nogu gvozdеног stola. "Možeš to da radiš do pola osam, a onda će biti tvoj red da budeš potištena."

"Dobro", reče Klarisa i odmah poče da miluje sestru po ruci.

"Ne, ne, ne!" reče Kora. "Nemoj da budeš tako očigledna. To treba da uradiš tako da se ne primeti. Na primer, da mi doneseš čaj i tiho ga staviš ispred mene."

"U redu," odgovori Klarisa, prilično potuljeno. "Ali sad si sve pokvarila time što si mi rekla šta da radim, zar ne? Sad neće izgledati kao da sam obzirna, zar ne? Ali, možda bih mogla da ti donesem kafu?"

"Nema veze", odgovori Kora, "previše pričaš. Ne bih htela da iznenada saznam da je tvoj red."

"Šta? Za moju potištenost?"

"Da, da", reče njena sestra uzrujano, češkajući se po svojoj okrugloj glavi. "Iako ne mislim da si je zaslužila."

Zavesa iza njih se razmaknu i u sobu uđe Stirpajk, noseći štap sa mačem.

Bliznakinje prekinuše razgovor, ustadoše zajedno i okrenuše se prema njemu stojeći rame uz rame.

"Kako su moji golupčići?" reče on. Podigao je štap i sa zapanjujućom drskošću zagolicao milostive gospođe po rebrima njegovim krajem, obrubljenim metalnim prstenom. Izraz na njihovim licima nije se promenio, ali tela su im se polako zamigoljila kao da izvode neki usporeni trbušni ples. Sa kamina je dopirao zvuk časovnika koji označava pun sat, a kad je utihnuo, činilo se da je monotono šuštanje kiše postalo dvostruko glasnije. Svetlo je bilo veoma loše.

"Već dugo nisi dolazio kod nas", reče Kora.

"U pravu ste", reče Stirpajk.

"Da li si nas zaboravio?"

"Ni na tren", reče on. "Ni na tren."

"Šta je onda bilo?" upita Klarisa.

"Sedite", oštro naredi Stirpajk, "i slušajte me." Zurio je u njih sve dok nisu izgubile pribranost i oborile glavu. Ostale su da stoje zagledane u vlastite ključne kosti. "Mislite da je meni lako da držim kugu dalje od vaših vrata i da vam budem na raspolaganju i da u isto vreme dolazim da vas posećujem? Da li to mislite?"

One usporeno odmahnuše glavama, kao klatnima.

"Onda vas molim da prestanete da me ispitujete!" uzviknu on pretvarajući se da je besan. "Kako se usuđujete da se brecate na ruku koja vas hrani! Kako se usuđujete!"

Bliznakinje kao jedna ustadoše i počeše da se kreću po sobi. Zaustavile su se samo na trenutak da bi pogledale u Stirpajka, kako bi se uverile da rade ono što se očekuje od njih. Da. Mladićev kažiprst je bio uperen u vlagom natopljen tepih koji je prekrivao pod prostorije.

Stirpajk je neizmerno uživao posmatrajući ova dva jadna, imbecilna stvorenja, odevena u svoju najbolju purpurnu odeću, kako se zavlače ispod tepiha. Postepeno ih je lomio, malim i lukavim koracima, od poniženja do poniženja, sve dok mu uvrnuto zadovoljstvo koje mu je to pričinjavalo nije postalo neka vrsta potrebe. Da nije bilo tog grotesknog užitka koji je osećao dok je sprovodio u delo svoju vlast nad njima, pitanje je da li bi se uopšte toliko trudio da ih održi u životu.

Dok je zadovoljno gledao u dva ispupčenja na tepihu, Stirpajk nije mogao da zna da se upravo u tom trenutku dešavalo nešto veoma čudno, nešto bez presedana.

Sklopčana i sama u sramnom mraku nalik na zečju rupu, Kora je dobila ideju. Nije joj palo na pamet da se zapita odakle ona u njenoj glavi niti *zašto* se tu našla, jer je Stirpajk, njihov dobročinitelj, bio neka vrsta boga, kako za nju tako i za njenu sestru Klarisu. Ipak, ta ideja je procvetala u njenom umu koji je iznenada bio ispunjen snažnom željom da ubije Stirpajka. Cim je shvatila o čemu razmišlja, osetila je strah koji jedva da je za nijansu bio ublažen ravnim glasom koji je sa tupom odlučnošću stigao do nje kroz mrak: "I... Ja... Želim. Mogle bismo to zajedno da uradimo, zar ne? Mogle bismo zajedno."

DEVET

Visoko u južnom krilu zamka postojalo je jedno zaboravljeno odmorište kojim je već decenijama suvereno vladala kolonija sivih miševa. Bila su to neobično mala stvorenja, jedva nešto veća od zgloba na prstu, i mogla su da se nađu samo u južnom krilu jer ih niko nikada nije video bilo gde drugde.

Nekada davno, ovo retko korišćeno parče poda, sa jedne strane oivičeno visokom ogradom, mora da je bilo od velike važnosti nekoj osobi ili osobama, jer iako su boje već dobrano izbledele, podne daske su nekada bile obojene tamnom grimiznom bojom, a tri zida najbleštavijom mogućom žutom. Stubovi koji čine ogradu naizmenično su bili zeleni i plavi, a ovom drugom bojom su bili obojeni i ragastovi na ulazima iz hodnika kojima se stiže do ovog mesta. Njihovi podovi su takođe bili grimizni, a zidovi žuti, ali gotovo uvek su bili u dubokoj senci.

Ograda balkona je na južnoj strani, a na kosom krovu iznad, nalazi se prozor koji propušta svetlost, a ponekad i direktne sunčeve zrake koje ovo zaboravljeno odmorište pretvaraju u kosmos; nebeski svod ispunjen jasno vidljivim česticama prašine. Tada je to ujedno astralni i solarni prostor jer sunce šalje kroz prozor svoje duge zrake koji plešu med' zvezdama. Ako udare u pod, stvore se cvetovi nalik na ružu, ako udare u zid, tu su šafrani, a ako obasjaju ogradu, stubovi blesnu kao da su oko njih obmotane šarene zmije.

Medutim, i kada svetlost punom snagom prolazi kroz prozor, u letnjim danima bez ijednog oblačka na nebu, boje u svom sjaju sadrže primesu truljenja.

Po toj izbledejoj areni kretale su se porodice sivih miševa.

Kad se Titus prvi put susreo sa obojenom ogradom stepeništa, bio je zapravo dva sprata ispod balkona sa žutim zidovima. Istraživao je prizemlje tog dela zamka i uplašio se kad je shvatio da se izgubio, jer su sobe kroz koje je prolazio bile ogromne i senovite ili prazne i ispunjene svetlošću sunca koje je obasjavalo prašinu na nepreglednim podovima. Dečaku koji je jedva dočekao da izmakne nadzoru odraslih ovo poslednje je bilo nekako mnogo strašnije i od najdubljih senki. Da nije stisnuo pes- nice, bio bi vrisnuo zato što je nedostatak duhova bio zastrašujuć sam po sebi, jer se svuda sticao utisak da je nešto ili upravo napustilo hodnik ili prostoriju trenutak pre nego što je on došao, ili se dolazak nečega očekivao svakog časa.

Sa maštom koja mu je radila punom brzinom i srcem koje je glasno tuklo, Titus je skrenuo za ugao i našao se pred delom stepeništa koje se nalazj dva sprata ispod postojbine sivih miševa.

Cim je ugledao stepenište, Titus je potrčao prema njemu kao da mu je svaka ograda bila dobar prijatelj. Iako je bio u iščekivanju olakšanja i iako su mu odjeci njegovih vlastitih koraka ispunjavali uši, oči mu se raširiše kad je ugledao zelene i plave stubove, prkosne na svojoj visini. Samo je priručje koje su pridržavale ove bleštave stvari bilo bezbojno pošto je bilo izrađeno od glatke, bele, izlizane slonove kosti. Titus se uhvatio za stubove i provukavši glavu kroz njih, bacio pogled prema dole. Cinilo se da u dubinama ispod njega ima malo života. Jedna ptica je polako proletela iznad odmorišta na suprotnoj strani; jedno parče gipsa se odlomilo sa zida zamračenog senkama, tri sprata ispod ptice, ali to je bilo sve.

Titus je podigao pogled i shvatio koliko je blizu vrha stepeništa. Uprkos tome što je jedva čekao da pobegne iz ovih visokih predela, jednostavno je morao da otrči do vrha gde su se nalazile bleštave boje. Mali sivi miševi zacijukaše i razbežaše se po hodnicima i nestadoše u svojim rupama. Samo ih je nekoliko ostalo priljubljeno uz zidove. Oni su nekoliko trenutaka posmatrali Titusa, da bi se potom vratili dremanju ili grickanju.

Za dečaka, ugođaj je bio neopisivo prijatan; toliko prijatan da mu užitak nije pokvarila ni svest o tome koliko se blizu nalazila mračna prostorija ispod odmorišta. Titus je seo na pod, naslonio se leđima na žuti zid i gledao bele čestice prašine kako lebde kroz dugačke zrake sunca.

"Ovo je *moje! Moje!*" rekao je naglas. "Ja sam ga našao."

DESET

Pod slabašnim podzemnim svjetlom koje je ispunjavalo Zbornicu, tri prilike su izgledale kao da lebde kroz smeđe talase. Zbog duvanskog dima, prostorija je ličila na nekakvu grobnicu od mrke zemlje. Njih trojica su bili prethodnica dnevnog skupa, neprikosnovenog i neizbežnog kao što je martovsko okupljanje vrana gakuša na vrhovima brestova. Samo mnogo nezdavije! To je okupljanje Profesora, jer već je jedanaest sati i veliki odmor je upravo počeo.

Njihovi učenici, vrapčići Gormengasta, da ih tako nazovemo, takmičili su se ko će pre da stigne do jednog dvorišta popločanog crvenim peščanicom i sa svih strana okruženog zidovima od istog kamena obraslim bršljanom.

Mnoga oštrica džepnog noža je ostavila svoj trag po njegovoj tvrdoj površini jer je najmanje hiljadu paukolikih inicijala tu urezano u kamen. Na stotine mukotrпно usečenih pozdrava i primedbi čiji je smisao odavno izgubio svoju oštrinu. Dubljim usecima bile su obeležene igre smišljene na licu mesta. Mnogo dečaka je plakalo naslonjeno na ove zidove i mnogo je pesnica zadobilo modrice kad bi se glava trznula od udarca. Mnogo dece je uspelo da se krvavih usana izbori za povratak u sredinu dvorišta i hiljadu piramida napravljenih od dečaka zaljuljalo se i srušilo, dok je onaj na vrhu ostajao da visi držeći se za bršljan.

Do dvorišta se dolazi kroz tunel koji počinje tačno ispod dugačke južne učionice i do kojeg se stiže stepenicama kroz vrata u podu. U ovom trenutku, stari tunel obrastao niskom paprati odjekivao je od varvarskih pokliča horde dečaka koja je bezglavo jurcala prema dvorištu od crvenog kamena, koje je njihovo igralište od pamtiveka.

U Zbornici, međutim, tri gospodina su se opuštala tako što su čuvali energiju umesto da je troše.

Pri ulasku u ovu prostoriju, iz profesorskog hodnika dolazilo je do neobične promene atmosfere. Bilo je to kao kada bi se plivač koji pliva u bistroj vodi iznenada našao u džinovskoj posudi sa supom. Ne samo da je vazduh bio zasićen mešavinom mirisa, koji su uključivali miris ustajalog duvana, suve krede, trulog drveta, mastila, alkohola i, pre svega, nepravilno uštavljene kože, već su i boje u sobi potpuno odgovarale pomenutim mirisima. Zidovi su bili obloženi konjskom kožom u najdosadnijoj mogućoj smeđoj boji koju su narušavale samo razbacane glave čioda zabodenih u zid.

Desno od vrata visile su crne profesorske odore u različitim stadijumima raspadanja.

Od tri profesora, prvi koji je ušao u zajedničku prostoriju tog jutra, kako bi zauzeo jedinu fotelju (imao je običaj da napusti razred koji je podučavao - ili se pravio da podučava - barem dvadeset minuta ranije kako bi bio siguran da će fotelja biti slobodna) bio je Opus Fluk. Ostali profesori su fotelju u kojoj je on više ležao negoli sedeo zvali Flukova kolevka. Taj komad nameštaja - ili simbol lenjosti - bio je u tolikoj meri prilagođen njegovom telu da bi bilo čiji pokušaj da spusti svoje telo u ovaj krater talasaste konjske dlake bio veoma riskantan poduhvat.

Podilazio je sebi Opus Fluk tako svakog dana pre podnevnog odmora i ponovo pre večernjeg zvona, i veoma je cenio te trenutke kada je uvećavao ionako gust oblak duvanskog dima koji je zaklanjao tavanicu Zbornice. Tolika je bila količina dima koja je izlazila iz profesora Fluka da bi neko mogao da pomisli da se pod zapalio, ali i da je uzrok tog požara bio sam gospodin Fluk koji je ležao pod uglom od pet stepeni u odnosu na pod, u položaju koji je ukazivao da je možda došlo do gušenja. Međutim, ništa nije bilo zapaljeno osim duvana u njegovoj Iuli. Dok je ležao tako nauznak, sa pramenovima belog dima koji su se izvijali iz njegovih širokih mišićavih usta bez usana (nalik na usta ogromnog i prijateljski nastrojenog guštera), izgledao je kao da nema ni trunke obzira prema dušnicima drugih ljudi. Skoro svako bi se zapitao kako taj čovek može da postoji u istom svetu u kojem postoje dame i cveće. Glava mu je bila zabačena daleko unazad, a njegova dugačka isturena brada uperena u plafon kao vekna hleba. Očima punim tuge pratio je vijugavo uspinjanje svežeg dima, sve dok se ne bi utopio u oblak pod tavanicom. Bilo je nekakve zrelosti u njegovoj indolenciji, u njegovoj zastrašujućoj staloženosti.

Od dvojice kolega Opusa Fluka koji su trenutno bili u Zbornici, mlađi, po imenu Perčprizm, samouvereno je sedeo na čošku dugačkog stola umrljanog mastilom. Ovaj prastari komad nameštaja bio je posut udžbenicima, plavim olovkama, lulama do različite dubine napunjenim belim pepelom i ostacima duvana, i komadićima krede. Bila je tu i jedna čarapa, nekoliko bočica sa mastilom, jedan štap od bambusovog drveta, lokvica prosutog lepka, karta

sunčevog sistema dobro nagorena u davnoj nezgodi sa bocom kiseline, jedan izbleđeli globus sa rečima „Išibati Slajpeta u četvrtak“, ispisanim žutom kredom od ekvatora do arktičkog kruga; mnoštvo spiskova, obaveštenja, uputstava; jedan roman po imenu *Neverovatne pustolovine mačka Kupidona*, i barem desetak nakrivljenih gomila vežbanki sa koricama u boji izbledele kože.

Perčprizm je raščistio mali deo stola na samom njegovom uglu i tu je sedeo prekrštenih ruku. Bio je to omanji, punačak muškarac. Samouverenost je izbijala iz svakog njegovog pokreta i svake njegove reči. Nos mu je bio nalik na nos svinje, a oči crne kao ugalj i zastrašujuće budne, sa dovoljno bora oko njih da u svoju mrežu uhvate i uguše svaku pomisao da ima manje od pedeset godina. Ipak, njegov nos je izgledao kao da je star tek nekoliko sati tako da je na svoj svinjasti način poništavao efekat mreže bora oko očiju i davao Perčprizmu mladalački izgled.

Za razliku od Opusa Fluka u njegovoj omiljenoj fotelji, i Perčprizma šćućurenog na čošku stola, treći gospodin koji se nalazio u Zbornici imao je šta da radi. Zagledan u malo ogledalo za brijanje koje je stajalo na kaminu, glave nakrivljene u stranu ne bi li uhvatio ono malo svetla što je uspevalo da se probije kroz dim, profesor Belgrov je proučavao svoje zube.

Na sebi svojstven način, Belgrov je bio naočit muškarac. Imao je veliku glavu na kojoj su čelo i koren nosa bili u jednoj liniji koja je stvarala utisak da se radi o plemenitom čoveku. Vilica mu je bila jednake dužine kao i čelo i nos zajedno, i bila je potpuno paralelna sa njima. Međutim, njegove oči su razočaravale. Kao da se uopšte nisu trudile da upotpune sliku koju je stvarao ostatak lica, a koji bi predstavljao idealno okruženje za oči koje blešte vizionarskim sjajem. Oči gospodina Belgrova uopšte nisu bleštale. Bile su prilično male, bledunjavo zelene i potpuno bezizražajne. Kad bi ih čovek video, ne bi mogao a da se ne oseti prevarenim od strane njegovog profila. Zubi su mu bili pokvareni, nepravilni i bili su najružniji deo njegovog lica.

Velikom brzinom, Perčprizm ispruži ruke i noge istovremeno, pa ih vrati natrag. U istom trenutku je zatvorio svoje sjajne crne oči i zevnuo onoliko koliko su mu to dozvoljavala njegova mala stegnuta usta. Onda lupnu rukama po stolu ispred sebe, kao da želi da kaže: "Mogao bih da sedim ovde i sanjarim ceo dan!" Nabravši čelo, on izvadi malu, elegantnu i besprekorno čistu lulu (za koju je odavno otkrio da predstavlja njegov jedini štitić od dima ostalih pušača) i napuni je brzim i veštima pokretima prstiju.

Dok je palio lulu napola je zatvorio oči, a na donjem delu njegovog svinjolikog nosa video se odsjaj plamena. Pošto su mu crne oči bile napola sakrivene kapcima, izgledao je manje kao ljudsko biće, a više kao neko prestarelo odojče.

Povukao je tri ili četiri brza dima iz lule, a onda, ne vadeći je iz svojih elegantnih usta, rekao: "Morate li?"

Opus Fluk, koji je ležao u svojoj fotelji kao na nosilima, pomaknu samo svoje lenje oči, okrenuvši ih tek toliko da budu zamišljeno neusredsređene na upitni izraz na licu Perčprizma. I to je bilo dovoljno da mu bude jasno da se Perčprizm obraća nekom drugom, pa gospodin Fluk, jedva pomerivši svoje očne jabučice, usmeri pogled u Belgrova koji je stajao iza njega. Taj se dostojanstveni gospodin, koji je pomno pregledao svoje zube, veličanstveno namršti i okrenu glavu.

"Moram li *šta*? Objasnite to dragi kolega. Ako postoji nešto čega se gnušam, onda su to rečenice od dve reči. Govorite kao keramika kad pada, dragi kolega."

"Vi ste jedan matori pedant, Belgrove, i već je odavno trebalo da vas pokopaju", reče Perčprizm. "A na rečima ste brzi kao trudna kornjača. Za ime Božje, prestanite da se igrate svojim zubima!"

U svojoj ofucanoj fotelji, Opus Fluk zatvori oči i nagore iskrivi svoja usta bez usana. Da mu iz pluća nije izašla pozamašna količina dima i uzdigla se u vazduh u obliku snežnobelog brešta, neko bi možda pomislio da ga je ova situacija na neki sardoničan način zabavljala.

Belgrov okrenu leđa ogledalu i izgubi iz vidnog polja sebe i svoje zube koji su mu pričinjaivali nevolje.

"Perčprizme", reče on, "vi ste jedan nepodnošljivi skorojević. Šta se vas tiču moji zubi? Budite ljubazni i ostavite ih na miru, gospodine."

"Vrlo rado", odgovori Perčprizm.

"Sasvim slučajno sam u velikim bolovima, dragi moj." Njegov ton je sada bio nešto blaži.

"Vi ste jedan hrčak", reče Perčprizm. "Ne želite da se rastanete od stvari koje vam više nisu potrebne. Ionako vam ne pristaju. Najbolje da ih povadite."

Belgrov ponovo zauze položaj nespretnog proroka. "Nikada!" viknuo je, ali uzvišenost svoje izjave pokvario je time što se uhvatio za vilicu i patetično jauknuo.

"Uopšte ne saosećam sa vama", reče Perčprizm klataći nogama. "Vi ste jedan blesavi starac. Da ste moj učenik, tukao bih vas svaki dan po dva puta, sve dok ne biste naučili da

prevaziđete (pod jedan) svoju krajnju zapuštenost i (pod dva) svoju morbidnu opsjednutost truljenjem. Ponavljam, uopšte ne saosećam sa vama."

U tom trenutku, dok mu je iz usta izlazio dim, na licu Opusa Fluka pojavio se pravi pravcati osmeh.

"Jadni, stari, nesretni Belgrov", reče on, "Jadni stari Zuba!" i poče da se smeje na svoj karakterističan način. Trzao se celim telom, ne puštajući ni glasa od sebe. Onako ispružen i obavijen svojom crnom odorom, ljuljao se napred natrag. Kolena su mu se podigla do same brade. Ruke su mu se bespomoćno tresle preko ivica fotelje. Glava mu se klatila sa jedne na drugu stranu. Izgledao je kao da se nalazi u poslednjem stadijumu trovanja strihninom. Međutim, niti je bilo ikakvog zvuka, niti su mu se usta otvorila. Postepeno, grčevi su splasnuli, i kada mu se u lice vratila normalna boja (dok je trajao njegov bezglasni smeh, bilo je tamnocrveno), vredno je nastavio da puši.

Dostojanstvenim koracima, Belgrov je došao do središta prostorije.

"Znači, ja sam za vas "nesretni Belgrov", je li gospodine Fluk? To vi mislite o meni, je li? Tako teku vaše grube misli. Aha! Aha! (Njegov pokušaj da zvuči kao da na filozofski način razmišlja o Flukovom karakteru bio je patetičan. Vrteo je svojom veličanstvenom glavom.) Vi ste jedan neotesanac, prijatelju moj. Vi ste kao životinja, ili možda čak biljka. Možda ste zaboravili da sam pre samo petnaest godina ja bio u užem izboru za upravitelja. Da, gospodine Fluk, u *užem* izboru. Mislim da je upravo tada počinjena užasna greška i vi ste postali član kolektiva. Hm... Od tog trenutka, vi ste sramota, gospodine - sramota koja traje petnaest godina - sramota za našu profesiju. A što se mene samoga tiče, moram da vam kažem da je moje iskustvo mnogo veće nego što sam ikada pomenuo. Vi ste lenčuga, gospodine. Prokleta lenčuga. I time što nemate poštovanja prema jednom starom profesoru, vi samo..."

U tom trenutku, žiganje u zubima natera Belgrova da se uhvati za vilicu.

"Tjao, moji zubi!" kriknu on.

Za vreme ove harange, gospodin Opus Fluk je odlutao u mislima. Da ga je neko pitao da ponovi samo jednu reč od onoga što je mu rekao gospodin Belgrov, on to ne bi bio u stanju.

Medutim, oštri Perčprizmov glas uspeo je da proseče sebi put kroz Flukovo sanjarenje.

"Dragi moj gospodine Fluk", reče on, "Da li ste vi, u jednoj od onih retkih prilika kada ste se udostojili da se pojavite pred svojim učenicima - da li ste u toj prilici, u petoni gama odeljenju, ako se ne varam, mene nazvali 'glavatim petličem'? Čuo sam da ste me baš tako nazvali. Recite mi, molim vas. To baš liči na vas."

Opus Fluk se gladio rukom po svojoj dugačkoj isturenoj bradi.

"Verovatno", rekao je naposljetku, "ali nisam siguran. Nikada ne slušam." Njega ponovo uhvati isti onaj napad bespomoćnog telesnog smeha - trzanje, ljuljanje, klaćenje i crvenilo u licu.

"Zgodno pamćenje", reče Perčprizm, sa prizvukom razdraženosti u oštrom, odsečnom glasu. "Ali šta je to?"

Čuo je neki zvuk koji je dopirao iz hodnika. Podsećao je na visoko, piskavo glasanje galeba. Opus Fluk se podiže na lakat. Visoki zvuk je postajao sve glasniji. U sledećem trenutku vrata se naglo otvoriše i pred njima, u dovratku, stajao je upravitelj.

JEDANAEST

Ako je ikada postojala figura ili ideja praroditelja, taj arhetip je bio otelotvoren u liku Dediona. On je bio čist simbol. U poređenju sa njim, čak je i gospodin Fluk bio veoma zaposlen čovek. Svi su ga smatrali genijem, ako ni zbog čega drugog onda zbog toga što je bio u stanju da poveri svoje dužnosti drugima na tako zamršen način da on sam nikada nije morao ništa da radi. Njegov potpis koji je ponekad bio neophodan na dnu dugačkih saopštenja koje niko nije čitao, uvek je bio krivotvoren. Čak je i sam sistem podele dužnosti na kojem je počivala njegova slava - smišljao neko drugi. Za upraviteljem je ušao mali pegavi muškarac i gurao Dediona u visokoj stolici od pruća sa točkovima pričvršćenim za noge. Ovaj komad nameštaja koji je podsećao na stolicu za bebu sa poslužavnikom, iznad kojeg je izvirivala Dedionova glava, prosto je vapijao za podmazivanjem i na vreme je upozoravao učenike i profesore na njegov dolazak. Jednom rečju, točkovi su strašno škripali.

Dedion i pegavi muškarac bili su sušta suprotnost. Nije postojao razlog zbog čega bi *obojica* bili ljudska bića. Činilo se da ne postoji zajednički imenilac. Istina, obojica su imali po dve noge, dve ruke, jedna usta, i tako dalje, ali ništa od toga nije stvaralo utisak da se radi

o pripadnicima iste vrste. U stvari, to bi se za njih dvojicu moglo reći jednako kao što se, iz razloga praktičnosti, za žirafu i lasicu kaže da su pripadnici životinjskog sveta.

Sam Dedion je spavao umotan u neurednu tamnosivu odoru ukrašenu znakovima zodijaka izvezenim zelenim koncem, koji se, osim simbola raka na njegovom levom ramenu, nisu mogli jasno videti zbog nabora na tkanini. Noge su mu bile podvijene, a u krilu je držao termofor.

Rezniran izraz na njegovom licu bio je izraz čoveka koji zna da je jedina razlika između danas i sutra u datumu koji stoji na kalendaru.

Ruke su mu počivale na poslužavniku koji je bio pričvršćen za stolicu u visini njegove brade. Kad je ušao u sobu, otvorio je jedno oko i odsutno se zagledao u dim. Nije požurivao svoj vid i strpljivo je čekao nekoliko minuta dok ispred sebe nije razaznao tri prilike. Te tri prilike - Opus Fluk, Perčprizm i Belgrov - stajale su u vrsti. Opus Fluk se iskoprcio iz svoje fotelje kao da se borio protiv sile koja ga je usisavala. Sva trojica su gledala iznad sebe u Dediona koji je sedeo u svojoj stolici.

Lice mu je bilo okruglo i meko kao testo. Cinilo se da unutra nema nikakve čvrste strukture. Nije bilo nikakvog nagoveštaja da se pod kožom nalazi lobanja.

Ovako neprijatan efekat mogao je da bude dokaz jednako neprijatne naravi što, na sreću, nije bio slučaj. To je bio samo primer sveobuhvatnog nedostatka koščatosti u njegovom izgledu. U njemu celom nije bilo ničeg snažnog, ali ni slabosti kao takve; samo suprotnost onome što se naziva čvrstina. U suštini, za njegovu indolentnost ne bi se moglo reći da je u bilo kojem smislu namerna, jednako kao što se za meduzu ne može reći da je njena mlohavost posledica njene svesti.

Ovako ekstreman utisak odvojenosti od materijalnog sveta, ta prazna i daleka povučena - bili su gotovo zastrašujući. Upravo takav oblik ravnodušnosti je sve iole revnosne i po prirodi strasne ljude činio poniznim i terao ih da se zapitaju zbog čega troše toliko duhovne i telesne energije kada svaki sledeći dan neminovno vodi u smrt.

Dedion, zahvaljujući svom temperamentu ili nedostatku istog, nesvesno je uspeo da postigne ono za čim teži svaki mudrac: ravnotežu. U njegovom slučaju, bila je to ravnoteža između dve krajnosti koja ne može da postoji, ali on ju je ipak postigao, balansirajući na zamišljenom osloncu.

Pegavi muškarac je dogurao visoku stolicu do središta prostorije. Koža mu je bila toliko zategnuta preko njegovog malog, koščatog i prilično bubolikog lica da su pege bile dvostruko veće nego što bi bile u normalnoj situaciji. Bio je minijaturan, i dok je veselo virio iza nogu visoke stolice, njegova kosa boje šargarepe blistala je, natopljena uljem za kosu. Bila je začesljana unazad, preko njegove male koščate glave nalik na glavu insekta. Zidovi obloženi konjskom kožom uzdizali su se oko njih prema oblaku dima čijim mirisom su bili natopljeni. Nekoliko čioda je svetlucalo na mrkobraon pozadini.

Dedion spusti jednu ruku preko ivice visoke stolice i zamigolji mlohavim kažiprstom. 'Muva' (što je bilo ime pegavog patuljka) izvadi parče hartije iz džepa, i umesto da ga preda upravitelju, on se sa neuobičajenom okretnošću pope na vrh stolice i dreknu u Dedionovo uvo: "Ne još! Ne još! Tu su samo trojica!"

"Sta kažeš?" reče Dedion, glasom koji je podsećao na prazninu.

"Tu su samo trojica!"

"Koja trojica?" reče Dedion posle duge tišine.

"Belgrov, Perčprizm i Fluk", reče Muva svojim prodornim glasom, nalik na zujanje istoimenog insekta, namignuvši trojici profesora kroz dim.

"Zar nisu *oni* dovoljni", promrmlja Dedion zatvorenih očiju. "Oni su moje nastavničko osoblje, zar... Ne?..."

"Naravno da jesu", reče Muva. "Naravno da jesu. Ali vaš Ukaz je upućen celokupnom osoblju, gospodine."

"Zaboravio sam o čemu se radi. Podseti... Me... "

"Sve je zapisano", reče Muva. "Ovde mi je, gospodine. Samo treba da ga pročitate, gospodine." Crvenokosi čovečuljak ponovo uputi trojici profesora jedan veoma intiman mig. Bilo je nečeg raskalašnog u načinu na koji se njegov kapak boje voska sugestivno spuštao preko blistavog oka i ponovo podizao bez imalo treperenja.

"Možeš da ga daš Belgrovu. On će ga pročitati kada dođe vreme za to", reče Dedion, podižući svoju oklembesenu ruku na poslužavnik ispred sebe i mlitavo milujući termofor. "Vidi šta ih je zadržalo."

Muva se stušiti niz prečage stolice i pojavi se iz senke. Koračao je po sobi brzim, drskim koracima, visoko uzdignute glave i ramena. Međutim, pre nego što je stigao do vrata, ona se otvoriše i u prostoriju udoše još dva profesora - Flanelket, sa rukama punim knjiga i ustima punim kolača s makom, i njegov pratilac Šred, praznih ruku, ali glave pune teorija o svačijoj podsvesti, osim o svojoj vlastitoj. On je imao prijatelja po imenu Šrivel, koji je

trebalo da se pojavi svakog časa, a koji je, za razliku od Šreda, posedovao mnoštvo teorija o vlastitoj podsvesti, ali ni o čijoj drugoj.

Flanelket je svoj posao shvatao veoma ozbiljno i uvek je bio zabrinut. Život su mu, u jednakoj meri, zagorčavali učenici i kolege profesori. Najveći deo posla koji je obavljao niko nije primećivao, ali on je morao da ga obavlja. Imao je osećaj za dužnost koji ga je velikom brzinom pretvarao u bolesnog čoveka. Izraz žalostivog samopregora koji mu je sve vreme stajao na licu svedočio je o njegovoj revnosti. Uvek je dolazio suviše kasno da bi pronašao praznu stolicu u Zbornici, i suviše rano da bi zatekao sve učenike u odeljenju. Kad god je žurio nalazio bi rukave svoje odore vezane u čvor i komade sapuna umesto sira u svom tanjiru na profesorskom stolu. Nije imao nikakvu predstavu ko je radio te stvari, niti kako bi mogao da ih izbegne. Tog dana, kad je ušao u Zbornicu sa mnoštvom knjiga u naručju i ustima punim kolača s makom, bio je usplahiren kao i obično. Njegovo psihičko stanje se nimalo nije popravilo kad je video upravitelja kako se nadvija nad njim kao Jupiter kroz oblake. Zbunjenost je dovela do toga da mu se mrvica kolača zaleti u dušnik, a gomila knjiga sklizne iz ruku i uz zvuk lomljave završi na podu. U tišini koja je zatim nastala, čuo se bolan jauk, ali to je bio samo Belgrov sa rukama na vilici. Njegova plemenita glava ljuljala se sa jedne na drugu stranu.

Pošto je laganim koracima ušao u Zbornicu, Šred se jedva приметно naklonio u Dedionovom pravcu, pa se obratio Belgrovu.

"Imate bolove, dragi moj Belgrove? Imate bolove?" upita ga on, ali hiadnim, iritantnim, radoznalim tonom u kojem je bilo isto onoliko saosećanja koliko se može naći u grudima nekog vampira.

Belgrov je podigao svoju gospodsku glavu, ali nije se udostojio da odgovori.

"Hajde da pretpostavimo da *imate* bolove", nastavi Šred. "Hajde da uzmemo tu pretpostavku kao osnovnu tezu: da Belgrov, muškarac star između šezdeset i sedamdeset godina, ima bolove. Ili, bolje rečeno, da *misli* da ima bolove. Moramo biti precizni. Kao čovek od nauke, ja insistiram na preciznosti. Dobro onda, šta je sledeće? Pa, uzmimo da Belgrov, navodno u bolovima, misli da je taj bol povezan sa njegovim zubima. To je apsurdno, naravno, ali ja kažem da mora biti uzeto u obzir. Zašto je apsurdno? Zato što su zubi čist simbol. Sve je samo simbol. Ne postoji tako nešto kao što je predmet *perse*. To je zapravo samo simbol nečega što jeste, i tako dalje. Prema mom načinu razmišljanja, njegovi zubi, naizgled truli, samo su simbol bolesnog uma."

Belgrov zareža.

"A zašto je um bolestan?" On uhvati Belgrova za odoru, tik ispod njegovog levog ramena, i zagleda se u veliku glavu iznad sebe.

"Usne vam se trzaju", reče on. "Zanimljivo... Veoma... Zanimljivo. Vi verovatno niste svesni toga, ali bilo je nečeg lošeg u vašoj majci. Jako lošeg. Sa druge strane, moguće je da sanjate lasice. Ali nema veze, nema veze. Da se vratimo na stvar. Gde smo ono stali? Da, da, vaši zubi. Rekli smo da su to simboli, zar ne? I to bolesnog uma. A o kakvoj se bolesti radi? U tome je poenta. Kakva bi se vrsta bolesti uma tako odrazila na vašim zubima? Otvorite usta, gospodine..."

Međutim, nov nalet bola uništio je i poslednje rezerve strpljenja i pristojnosti kod Belgrova i on podiže svoju ogromnu čizmu veličine poslužavnika i svom silinom je spusti na stopala gospodina Šreda. Dokačio je oba i bol mora da je bio nepodnošljivo jak pošto se čelo gospodina Šreda istog trena naboralo i zacrvenelo. Ipak, on nije pustio ni glasa. Samo je rekao: "Zanimljivo, veoma zanimljivo... Verovatno vaša majka."

Opus Fluk je ponovo preživljavao napad telesnog smeha koji ipak nije uspeo da potpuno prelomi njegovo telo i da sebi oduška bilo kakvim zvukom.

U međuvremenu, još nekoliko profesora se kroz dim uvuklo u Zbornicu. Tu je bio i Šrivel, Šredov prijatelj ili, moglo bi se reći, sledbenik jer su njegovi stavovi bili isti kao Šredovi, samo sa negativnim predznakom. Ipak, što se tiče samog sledbeništva, gospodin Srivel je bio pravi buntovnik u poređenju sa tri gospodina koji su ušli jedan pored drugog, sa pljosnatim profesorskim kapama toliko približenim da su tvorile gotovo neprekinutu površinu, i seli u najdalji ugao prostorije kao neki zaverenici. Ta trojica profesora nisu se zakleli na vernost nijednom članu nastavničkog osoblja niti nečemu tako apstraktnom kao što je samo nastavničko 'osoblje', već prastarom učenjaku, jednoj bradatoj prilici neodređenog zanimanja, čiji su stavovi o Smrti, Večnosti, Bolu (i njegovom nepostojanju), Istini i zapravo svemu što je filozofske prirode, bili kao vatra u njihovim ušima.

Zastupajući gledišta svog učitelja o tako grandioznim temama, u njima se razvio strah od vlastitih kolega i postali su veoma osetljivi što je, kako im je Perčprizm u više navrata isticao, u potpunoj suprotnosti sa njihovom teorijom nepostojanja. "Zašto ste tako osetljivi", govorio bi im on, "kad ne postoje niti bol niti osećaji?" Tada bi se njih trojica, Spajergrej, Splint i Trod, istog trena pretvorili u jedan crni šator unutar kojeg bi započela rasprava o

zadatoj temi. Ponekad su žarko želeli da je njihov bradati Vođa uz njih. On je znao odgovore na sva provokativna pitanja.

Njih trojica su bili nesrećni ljudi. Nije to bila posledica urođene melanholije već teorija kojim su se bavili. Ostali su da sede obavijeni vijugavim pramenovima dima, sumnjičavo prelazeći pogledom po licima svoje jeretičke braće, u ljubomornom strahu da će neko da se suprotstavi njihovoj veri.

Ko je još ušao? Samo Katflauer, kicoš; Krast, gotovan; i kolerični Mjulfajer. U međuvremenu, Muva je stajao u hodniku sa prstima u ustima i besomučno ispuštao najpiskaviji mogući zvižduk. Nikako nije se moglo odrediti da li je taj zvižduk dozvao nekoliko zakasnelih prilika koje su se iznenada pojavile na dnu hodnika, ili su one ionako bile na svom putu ka Zbornici, ali u svakom slučaju, prodorni zvuk koji je stvarao Muva naterao ih je da ubrzaju korak.

Dim je lebdeo nad njima dok su prilazili vratima. Bilo je jasno da nisu želeli da uđu u Flukovu gušionu, kako su je zvali, nepripremljenih pluća.

"Zevalo je tu", rekao je Muva, dok su profesori žurno dolazili sa odorama koje su lepršale iza njih. Većina podiže obrve. Retko su imali priliku da vide svog upravitelja.

Kad su se vrata zatvorila, postalo je svima jasno da u sobi, čiji su zidovi bili obloženi kožom, ne bi mogao da boravi niko ko ima astmu. Tu ne bi moglo da uspeva nikakvo cveće, osim možda neke mršave, bodljikave biljčice - nekog kaktusa odavno priviknutog na prašinu i žed. Ni ptice pevačice tu ne bi mogle da prežive - pa čak ni gavran - jer dim bi odmah napunio njihova osetljiva pluća. Ovaj ambijent ništa nije znao o plodnim pašnjacima - o jutrima u šumama lešnika posutim blistavom rosom - o potočićima i svetlosti zvezda. Bila je to kožnata pećina ispunjena crvenosmeđom maglom.

Muva, čije se insektoliko lice jedva naziralo kroz gusti dim, jurnu uz prečage visoke stolice i zateče Dediona kako spava. Termofor mu se skroz ohladio. On ga bocnu palcem u rebra, tačno na mestu gde su se preklapali znakovi Bika i Skorpije. Dedion je u snu još više spustio glavu tako da je sada bila jedva nešto iznad poslužavnika. Noge su mu i dalje bile podvijene. Izgledao je kao neki ljuskar koji je izgubio svoju ljušturu jer mu je lice bilo odvratno golo. Ne samo u fizičkom smislu golo, već i zbog praznoće koja ga je ispunjavala.

Kad ga je Muva bocnuo, nije se probudio uz trzaj, kao što je uobičajeno: to bi bilo ravno nekakvoj zainteresovanosti za život. On je samo otvorio jedno oko. Sklonivši pogled sa Muvinog lica, on ga pusti da luta po raznolikim ljudima u službenoj odeći koji su stajali ispred njega.

On ponovo zatvori oko. "Šta... Će... Ovi... Ljudi... Ovde?" Glas mu je isticao iz mekane glave kao beskonačna papirna traka. "I ja?" dodao je.

"Bilo je neophodno", odgovori Muva. "Da vas još jednom podsetim na Barkventinovo obaveštenje?"

"Što da ne?" reče Dedion. "Ali ne suviše glasno."

"Ili da ga Belgrov pročita naglas, gospodine?"

"Što da ne?" reče upravitelj. "Ali prvo mi promeni vodu u termoforu."

Muva se spusti niz prečage noseći hladan termofor i zaputi se odlučnim koracima kroz grupu profesora prema vratima. Pre nego što je stigao do njih, zahvaljujući lošoj vidljivosti u prostoriji, ali prvenstveno izvanrednoj spretnosti svojih malih tankih prstiju, olakšao je Flanelketa za jedan zlatan sat na lancu, gospodina Sreda za nekoliko novčića, i Katflauera za jednu izvezenu maramicu. Kad se vratio, Dedion je ponovo spavao. Muva predade Belgrovu uvijen svitak papira, pre nego što se popeo uz stolicu da probudi upravitelja.

"Citaj!" reče Muva. "Od Barkventina je."

"Zašto baš ja", reče Belgrov, ne skidajući ruku sa vilice. "Proklet da je Barkventin i njegova saopštenja. Proklet da je!"

Razmotao je papir i napravio nekoliko teških koraka prema prozoru, gde ga je okrenuo prema svetlu.

Do tada, profesori su posedali po podu, u grupama ili svako za sebe, kao Flanelket koji je našao mesto u hladnom pepelu podno kamina. Nedostajali su vigvam, skvo, perje i tomahavci, i bili bi pravo indijansko pleme koje zaseda pod oblakom dima.

"Hajde Belgrove! Hajde, čoveče!", reče Perčprizm. "Zaposli te tvoje zube."

"Oduvek sam mislio da je, za čoveka koji se bavi klasičnim naukama", primeti nesnosni Šred, "Belgrov hendikepiran, užasno hendikepiran. Prvo, zbog toga što teškom mukom uspeva da razume rečenice koje imaju preko sedam reči, a drugo, zbog toga što kompleks osujećene moći dovodi njegov um do potpune blokade."

Nečiji režeći glas začu se kroz dim. "Da li je *to* u pitanju? Da li je *to* u pitanju? Ha!"

Bio je to Katflauerov glas. Došao je sa samog kraja dugačkog stola na kojem je sedeo klataći svoje dugačke, elegantne noge. Njegove uzane, špicaste cipele bile su toliko uglancane da su vrhovi bili vidljivi kroz dim kao lampe kroz maglu. To su bila prva stopala koja su se videla u Zbornici u proteklih pola sata.

"Belgrove", nastavi on, nadovezujući se na ono što je Perčprizm rekao, "cepaj, čoveče! Cepaj! Reci nam u čemu je stvar, ha! Reci nam u čemu je stvar! Zna li on uopšte da čita, prevarant stari?"

"Jesi li to ti Katflauere?" začu se novi glas. "Tražio sam te čitavo jutro. Bože mili, što su ti uglancane cipele, Katflauere. Baš sam se pitao šta to svetli! Ali šalu na stranu, malo me je sramota, Katflauere. Zaista jeste. Žena mi je u izgnanstvu, znaš - strašno je bolesna. Ali šta da radim? Znaš i sam kakav sam rasipnik. Jedem po jednu čokoladu svake nedelje. Znaš kako je, dragi moj; sad je sve gotovo... Osim... Pitam se... Da li bi mogao ti da mi...? Nešto do utorka... Poverljivo, znaš... Ha, ha... Ha!. Teško je tražiti tako nešto... Skvaloru, i tako dalje. Šalu na stranu, Katflauere (kakav blistav par cipelica, stari moj!) nego šalu na stranu, da li bi mogao?..."

"Tišina", uzviknu Muva, prekidajući Krasta koji nije imao pojma da sedi tako blizu svog kolege sve dok nije čuo afektirani Katflauerov naglasak pored sebe. Svi su znali da Krast nema ženu u izgnanstvu, niti bolesnu niti bilo kakvu drugu. Znali su da nije pozajmljivao novac zato što je bio bez para već u želji da izgleda što elegantnije. Izmislio je da ima ženu u izgnanstvu koja umire u strahovitim bolovima zato što mu je to delovalo romantično. Nije očekivao sažaljenje već zavist. Ko je on bez prognane i umiruće supruge? Samo Krast. To je sve. Za sebe bi bio Krast i za svoje kolege bi bio Krast. Nešto od pet slova što se kreće na dve noge.

Katflauer je, međutim, iskoristivši prednost koju mu je dao dim, skliznuo sa stola. Napravio je nekoliko nesigurnih koraka nalevo i sapleo se o Mjulfajerovu ispruženu nogu.

"Dabogda te Sotona oplavio!" zaurla grozan glas s poda. "Proklete bile te tvoje smrdljive noge, ko god da si."

"Jadni stari Mjulfajer! Jadni stari krmak!" začu se još jedan glas, nešto poznatiji, a onda se u prostoriji stvori utisak da se nešto nekontrolisano trza, ali bez ikakvog pratećeg zvuka.

Flanelket je nervozno grickao donju usnu. Kasnio je na čas. Svi su kasnili. Međutim, niko osim Flanelketa nije se ni najmanje potresao zbog toga. Flanelket je znao da je tavanica njegove učionice već plava od mastila, da se mali krivonogi dečak po imenu Smetering skaredno valja po podu ispod svoje klupe, da se pračke odapinju iza svakog mogućeg drvenog zaklona i da su smrdljive bombe pretvorile učionicu u zagušljivi pakao. Sve je on to znao ali nije mogao ništa da učini. Svi ostali profesori su to znali, takođe, ali nisu imali želju da nešto urade.

Iz dimne zavese se začu jedan povik: "Tišina, gospodo, da čujemo gospodina Belgrova!" i još jedan... "Do đavola, moji zubi! moji zubi!" i još jedan... "Samo kada ne bi sanjao lasice!" i još jedan... "Nestao mi je zlatan sat!" i onda se opet oglasi Muva: "Tišina gospodo! Tišina! Saslušajmo Belgrova! Da li ste spremni gospodine?" Muva se zagleda u Dedionovo bezizražajno lice.

Dedion odgovori: "Zašto... Ne?" sa neobičajeno dugačkom pauzom između 'zašto' i 'ne'. Belgrov poče da čita:

Ukaz br. 1597577361544329621707193

Dedionu, školskom upravitelju, i gospodi profesorskom osoblju; svim pripravnicima, kuratorima i ostalim članovima uprave.

Dana - meseca - godine osme sedamdeset i sedmog grofa, to jest Titusa, Grofa od Gormengasta.

Obaveštenje i upozorenje u vezi sa ponašanjem, tretmanom i metodom ophođenja prema gorepomenutom grofu koji bi, imajući u vidu da se nalazi na pragu razumskog doba, mogao da zadivi upravitelja, gospodu profesore, profesorske pripravnike, kuratore i slično, implikacijama koje sa sobom nosi njegovo poreklo do te mere da ih omete u obavljanju dužnosti u skladu sa starodrevnim zakonima koji određuju ponašanje koje Dedion itd, moraju da ispoljavaju u ophođenju sa sedamdeset i sedmim grofom u svakoj prilici i na svakom mestu, kao što bi se ophodili sa bilo kojim drugim detetom bez ikakvih ustupaka ili privilegija; da u njega bude usaden osećaj za običaje, tradiciju i rituale - i iznad svega, osećaj dužnosti povezan sa svakim aspektom života u zamku - kao i neizbrisiv osećaj da je odgovoran za sve ono što će postati njegovo kad dosegne punoletstvo, do kada će, posle razvojnih godina provedenih u društvu najprostijeg mladog stanovništva zamka, sedamdeset i sedmi grof ne samo razviti visprenost duha, poznavanje

ljudske prirode i određenu snagu, već i znanje koje zavisi od napora koje vi, gospodine upravitelju i vi, gospodo profesori, ulažete, na šta ste obavezani, a da ne pominjemo ništa o privilegiji i časti koju vam to predstavlja.

Sve je ovo, draga gospodo, vama dobro poznato ili bi trebalo da bude, ali pošto je sedamdeset sedmi grof sada u svojoj osmoj godini, smatrao sam za shodno da vas podsetim na vaše dužnosti, u svom svojstvu Majstora rituala itd. što mi daje za pravo da se u svakom trenutku pojavim u bilo kojoj učionici kako bih proverio na koji način se usaduje to raznovrsno znanje, i naročito kakav efekat to ima na napredovanje mladog grofa.

Gospodine Dedione, želeo bih da članove profesorskog osoblja podsetite na značaj njihovog posla, a posebno ...

Utom Belgrov, čija je vilica klepetala kao čekić po užarenom nakovnju, baci pergament daleko od sebe i pade na kolena urlajući od bola. To je probudilo Dediona do te mere da je otvorio *oba* svoja oka.

"Sta je to bilo?" reče Dedion Muvi.

"Belgrov u bolovima", reče patuljak. "Da ja pročitam do kraja?"

"Zašto ne?" reče Dedion.

Flanelket se nervozno iskoprcao iz pepela i predao papir Muvi. Ovaj profesor je već zamišljao Barkventina u svojoj učionici i njegove prljave vodene oči netremice zagledane u mastilo koje je baš u tom trenutku kapalo niz kožom obložene zidove.

Muva istrgnu papir iz Flanelketove ruke i nastavi s čitanjem posle jednog pripremnog zvižduka koji je na svom putu prošao kroz njegova pluća, prste i usne. Zvuk je bilo toliko prodoran da svi profesori skočiše kao jedan i ostadoše u stavu mirno.

Muva je čitao brzo, povezujući reči jednu za drugu, i pročitao je Barkventinov ukaz gotovo u jednom dahu.

... bih želeo da članove profesorskog osoblja podsetite na značaj njihovog posla, a posebno one članove koji mešaju ritualnu važnost svoga zanimanja sa običnim navikama, pretvarajući se tako u mrske prilepke na živom kamenu; ili nešto nalik podlom ladoležu obmotanom oko stabljike, koji oduzima život zamku.

Potpisao (u ime) Barkventina, Majstora rituala, Cuvara dokumenata i naslednog Vrhovnog skrbnika rukopisa

Stirpajk (Amanuensis)

Neko je upalio fenjer. Pošto je stajao na stolu, od njega nije bilo baš mnogo koristi, osim što je mutnim sjajem obasjavao grudi jednog prepariranog kormorana. Bilo je nečeg sramotnog u potrebi za veštačkim svetlom u podne letnjeg dana.

"Ako negde postoji neki mrski prilepak obrastao ladoležom, onda ste vi taj prilepak, prijatelju moj", reče Perčprizm Belgrovu. "Da li uvidate da je čitava stvar namenjena vama? Otišli ste predaleko za jednog starca. Suviše predaleko. Sta ćete uraditi kada vas smene, prijatelju moj? Kuda ćete da odete? Postoji li iko ko vas voli?"

"Grom i pakao!" uzviknu Belgrov tako glasno i nekontrolisano da se čak i Dedion nasmejao. Bio je to možda najslabiji, najbleđi osmeh koji je ikada na trenutak uzrujao donju polovinu jednog ljudskog lica. Oči nisu sudelovale u tome. Bile su prazne kao dva tanjirića sa mlekom. Međutim, jedan ugao usta se podigao kao što bi se podigla hladna usna pastrmke.

"Gospodine... Muvo..." reče upravitelj glasom jednako udaljenim kao što je bio njegov iščezli osmeh. "Gospodine... Muvo... Viruse nijedan... Gde... Ste...?"

"Da, gospodine?" reče Muva.

"Da...Li...Je...To...Bio...Belgrov?"

"Jeste, gospodine", reče Muva.

"Kako... Je... On... Ovih... Dana?"

"Ima bolove." reče Muva.

"Jake... Bolove?..."

"Da ga pitam, gospodine?" reče Muva.

"Zašto... Ne?..."

"Belgrove!" viknu Muva.

"Šta je, prokletniče?" reče Belgrov.
 "Upravnik vas pita za zdravlje."
 "Moje zdravlje?" odvrati Belgrov.
 "Tvoje zdravlje", reče Muva.
 "Izvolite gospodine?" upitno reče Belgrov, piljeći u pravcu odakle je dolazio glas.
 "Priđi... Bliže..." reče Dedion. "Ne... Mogu... Da... Te... Vidim... Jadni... Moj... Prijatelju."
 "Ni ja vas, gospodine."
 "Ispruži... Ruku... Belgrove. Osećaš... Li... Nešto?"
 "Da li je to vaša noga, gospodine?"
 "Jeste... Zaista... Moj... Jadni... Prijatelju."
 "Da, u pravu ste, gospodine", reče Belgrov.
 "Reci... Mi... Belgrove.... Reci... Mi..."
 "Da, gospodine?"
 "Kako... Zdravlje... Jadni... Moj... Prijatelju?"
 "Imam lokalne bolove, gospodine."
 "U... Donjoj... Vilici... Pretpostavljam?"
 "Tako je, gospodine."
 "Kao... Onda... Davno... Kada... Si... Bio... Ambiciozan. Kada... Si... Imao... Ideale... Belgrove... Svi... Smo... Ulagali... Velike... Nade... U tebe... Čini... Mi... Se... Da... Se... Sećam." (Usledio je užasan, kašast smeh.)
 "U pravu ste, gospodine."
 "Da... Li... Još... Iko... Veruje... U... Tebe... Moj... Jadni... Prijatelju?"

Nije bilo odgovora.

"De... De... Ne smeš... Da proklinješ... Svoju hudu... Sudbinu. Da... Zakeraš... Što... Se... Lišće... Osušilo... I... Požutelo. Oh... Ne... Moj... Jadni... Belgrove... Ti... Si... Sazreo... Možda... Si... I prezreo... Ko... Zna? Vreme... Če... Nam... Svima... Doći... Glave... Da... Li... Izgledaš... Kao... I... Pre... Prijatelju... Moj?"
 "Ne bih znao", odvrati Belgrov.
 "Umoran... Sam", reče Dedion. "Šta... Ja... Radim... Ovde? Gde... Je... Onaj... Virus... Gospodin... Muva."
 "Gospodine!" odgovor je nalikovao na prasak iz muskete.
 "Vodite... Me... Odavde. Odgurajte... Me... Odavde... U... Tišinu... Gospodine... Muvo... Odgurajte... Me... U... Meku... Tamu..." (Njegov glas se polako pretvorio u jezovit sopran, koji je i pored toga što je bio prazan i potpuno ravan, u sebi još uvek nosio klicu života.)
 "Odgurajte... Me..." (nastavio je plačno) "U... Zlatnu... Prazninu."
 "Odmah, gospodine", reče Muva.

Odjednom se činilo kao da je Zbornica puna besnih galebova, ali kricanje je u stvari dolazilo od nepodmazanih točkova visoke stolice, koji su se polako okretali. Posle nekoliko trenutaka pipanja, Flanelket je uspeo da pronade kvaku na vratima i da ih širom otvori. U hodniku se naziralo slabo svetlo. Nasuprot tom svetlu, vijugavo su se uzdizali pra- menovi dima, a nešto kasnije mogla je da se vidi i fantastična silueta Dedionova, nalik na džak bačen na vrh visoke stolice od pruća, kako se škripavo udaljava kroz hodnik kao neki visoki, crni oblik nalik na skelu koja ima vlastiti život.

Zavijanje točkova je bilo sve tiše i tiše.

Prošlo je neko vreme dok tišina nije narušena. Niko od prisutnih do tada nije čuo tako visoku notu u upraviteljevom glasu. To ih je uplašilo. A nisu ga nikada čuli ni da toliko priča, niti je ikada ranije bio u takvom mističnom raspoloženju. Užasavala ih je pomisao da u njemu ima još nečega osim ništavosti koju su odavno prihvatili. Ipak, jedan glas je na kraju razbio ovu setnu tišinu.

"Baš suvoparan nastup", reče Krast.

"Dajte kakvog svetla, za ime Božje", uzviknu Perčprizm.

"Koliko može da ima sati?" zakuka Flanelket.

Neko je upalio vatru u kaminu, koristeći za potpalu nekoliko Flanelketovih vežbanki koje ovaj nije uspeo da pokupi sa poda. Na vrh su stavili globus koji je, pošto je bio od nekog lakog drveta, sledećih nekoliko minuta davao odlično svetlo dok su se kontinenti ljuštili, a okeani bubrili od toplote. Zabeleška da Slajpet treba da bude išiban, koja je bila napisana kredom po globusu, nestala je u vatri, a zajedno s njom i dečakova kazna, jer Mjulfajer se nikada nije setio, a Slajpet ga nikada nije podsetio.

"Svega mi", reče Katflauer, "ako upravnikova podsvest nije samosvest, ja sam napola slep, ha!... Napola slep! Kakav događaj, ha!"

"Koliko je sati, gospodo? Koliko bi moglo da bude, moliću lepo?" reče Flanelket, podižući vežbanke sa poda. Malopredašnji prizor ga je veoma uzrujao i sve što bi uspeo da pokupi s poda, opet bi mu ispadalo iz ruku.

Gospodin Šrivel izvuče jednu vežbanku iz vatre i držeći je za kraj koji vatra nije uspela da zahvati, mahnu njome ispred sata.

"Još četrdeset minuta", reče on. "Sad je kasno... Ili možda nije? Ja, lično, mislim da ću samo..."

"I ja ću, ha!" kriknu Katflauer. "Ako moj razred do sada nije zahvatio požar ili poplava, možete slobodno da me nazovete budalom, ha!"

Ista pomisao je verovatno bila u glavama većine ostalih, jer gotovo svi odmah krenuše prema izlazu. Samo je Opus Fluk ostao u svojoj oronuloj fotelji, sa bradom nalik na veknu uperenu u plafon, zatvorenih očiju i usta bez usana koja su oblikovala liniju istovremeno budalastu i nezainteresovanu. Nekoliko trenutaka kasnije, tihi šuštavi zvuk lepršanja odora dok su jezdile kroz hodnike prethodio je okretanju mnoštva kvaka i ulasku profesora Gormengasta u njihove učionice.

DVANAEST

Vazduh ispod svoda od oblaka koji se protezao od horizonta do horizonta bio je potpuno nepomičan, kao da su mu zemlja i nebo oduzeli dah primaknuvši se jedno drugom. Pod zgrušanim trbuhom kompaktnog oblačnog svoda, vazduh je u posmatraču stvarao utisak da se nalazi ispod vode, što je verovatno bila posledica neke optičke varke. Taj se vazduh reflektovao sam od sebe na koščatoj kičmi Gormengasta u tolikoj meri da su čaplje koje su stajale na jednom napuštenom ravnom krovu, dopola u oblactma, bile veoma uznemirene.

Kamene stepenice koje su vodile do ovog popločanog krova nestale su pod puzavicama, bršljanom i korovom koji ih je stotinama godišnjih doba davio i uništavao.

Nijedno živo stvorenje nikada nije zarilo svoje pete u debelu crnu mahovinu koja je prekrivala popločani krov, niti je tumaralo po njegovom rubu oivičenom tornjevima, gde su se zadržavale čaplje i svađale čavke, i gde su se za prevlast borili sunčevi zraci, kiša, mraz, sneg i vetrovi.

Jedno veliko prozorsko krilo nekada je gledalo na ovu terasu. Više ga nema. Sada više nigde ne može da se vidi niti polomljeno staklo, niti gvožđe, niti trulo drvo. Možda su pod mahovinom i puzavicama drugi, dublji slojevi, istruleli od starosti, ali tamo gde je stajao veliki prozor, ostala je samo prazna šupljina. Zjapila je na sredini krova, sa unutrašnje strane terase. Na obe ivice ove ogromne šupljine ostali su useci u kamenu, na mestu gde su nekada stajali potporni prozori. Samo udubljenje bilo je ispunjeno čapljama koje su se tu razmnožavale i brinule o svojim mladima. Iako je bila pretežno ispunjena pokolenjima čaplji, mogle su u džinovskoj rupi da se nađu niše i udubljenja u kojima su se odvajkada okupljali ždralovi i bukavci.

Ova dvorana, u kojoj su davnašnji zaljubljeni parovi koračali, zastajali i okretali se jedno oko drugog po zaboravljenim taktovima zaboravljenih melodija, sada je prekrivena izbeljenim grančicama. Ponekad bi zalazeće sunce bacilo svoje iskošene zrake u ovu dvoranu i dok bi oni prelazili preko grubo izradenih gnezda, grančice na podu bi blistale kao leprozni korali, a tu i tamo (ako je proleće) poneko blede, zeleno-plavo jaje sijalo bi kao dragi kamen. A moglo bi se videti i neko leglo ptića kako istežu svoje dugačke vratove prema prozoru, prekriveni paperjem, kao da je svetlo koje je dolazilo od sunca sa zapada zapravo svetlo reflektora sa neke daleke scene.

Zraci večernjeg sunca pomerili bi se preko oronulog poda i isticali dugačka biserna pera na vratu čaplje koja je stajala pored trulog kamina, a onda bi ponovo blesnula belina kad bi zrak pao na glavu susedne ptice, koja je do malopre bila u senci. A onda, dok bi zrak svetlosti nastavljao svoj put, pojavilo bi se udubljenje ispunjeno veselom igrom raznolikih pruga i tačaka na crveno-žutom perju bukavaca.

Kako bi veče odmicalo, zelenkasta boja kamena postajala bi sve izraženija. Daleko, preko svih krovova i spoljnog zida Gormengasta, iza močvara, pustopoljina, reke i obronaka prekrivenih šumarcima i gustišem, pa preko udaljenih oblasti čija se forma ne može odrediti, vrh planine Gormengast, oblikovan poput kandže, sijao bi kao rezbarija od žada. U zelenom polumraku čaplje bi se budile iz svog transa i iz unutrašnjosti dvorana dopiralo je

karakteristično brbljanje i klepetavi zvuci ptica koji su videli da se spušta noć i da će uskoro doći vreme kada će njihovi roditelji krenuti u lov.

Iako je velika gužva vladala u lučno zasvođenoj šupljini, koja je nekada bila obojena zlatnom i zelenom bojom a sada je crna, sa bojom koja se raspada i ljušti nalik na krila noćnih leptirova, ipak je svaka ptica izgledala kao usamljena prilika dok je izlazila iz dvorane i stupala nogom na terasu. Svaka pojedinačna čaplja i svaki pojedinačni bukavac bio je usamljenik koji polako korača napred, na svojim tankim nogama nalik na štule.

U sumrak, iznenada, uz tačno određeni ton kojim su odjekivala njihova lagana rebra pod udarcima krila, vinule bi se u vazduh - nekoliko čaplji sa vratovima izvijenim unazad i zaobljenim krilima koja su se lagano podizala gore-dole. A onda još jedna grupa, pa još jedna. A onda i poneka noćna čaplja, uz jezovit krik od kojeg se ledi krv u žilama, užasniji od nezemaljske buke bukavaca, koji su se dizali u parovima i jedrili kroz oblake do velikih visina iznad Gormengasta, oglašavajući se poput bikova dok su leteli.

Dugačka terasa se pružala u zelenkastu tamu. Prozori su zjapili, ali ništa se nije pomeralo osim pernatih stvorenja. Čitavih stotinu godina ništa se nije pomeralo na ovom mestu, osim vetra, zrnaca grada, oblaka, kišnice i ptica.

Pod zelenim kandžolikim vrhom Gormengast planine, nepregledni pojasevi močvarnog tla najednom bi postali pojasevi napetosti i opreza.

Svaka u svom delu močvare koji je nasledila od svojih predaka, ptice bi nepomično stajale blistavih očiju i glava povučениh unazad, spremnih za fatalni udarac špicastim kljunom. Iznenada i u dahu, smrtonosni kljun bi se spustio i povukao nazad iz tamne vode, a u njemu bi se koprčala riba. Već u sledećem trenu čaplja bi se vinula u vazduh, veličanstveno šireći krila na putu kući.

Ponekad, u vrlo dugim noćima, ove ptice bi se vraćale sa žabama ili vodenim miševima u kljunu, a ponekad i sa daždevnjacima ili pupoljcima ljljana.

Ali baš u ovom trenutku, terasa je bila potpuno prazna. Sve čaplje su bile u močvari. Svaka na svom mestu, spremna da zarije svoj mač. U dvorani sa gnezdim, ptići su bili neuobičajeno mirni.

Mrtvilo koje je vladalo u prostoru između oblaka i zemlje bilo je neobično zloslutno. Zelene polusenke poigravale su se po svemu. Uvukle su se i u dvoranu ispunjenu tišinom.

Baš u tom trenutku pojavilo se dete. Nije se moglo reći da li se radi o dečaku, devojčici ili vilovnjaku. Međutim, delikatni obrisi mogli su da pripadaju samo detetu, kao što je i vitalnost mogla da pripada samo detetu. Nakratko je stajalo na kuli posađenoj na sam kraj terase, a onda je nestalo, ostavivši iza sebe samo utisak nečega do krajnje granice ispunjenog životnom silom - ili nečega tananog kao što je leskov prut. Poskočilo je (njegov pokret je bio više poskok negoli skok ili korak) sa kule u tamu iza nje i nestalo gotovo u istom trenu kad se i pojavilo. Ipak, u istom času kad se pojavilo to fantomsko dete, zefir se probio kroz zid umrtvljenog vazduha i zalepršao, neobuzdano i veselo, po izvijenoj, gruboj kičmi Gormengastovog tela. Poigravao se oklembesanim zastavama, jurcao kroz lučno zasvođene prolaze, radosno zviždućući vrteo se uz šuplje tornjeve i dimnjake, sve dok nije zaronio u jednu pukotinu zupčastih ivica u petostranom krovu i našao se okružen ozbiljnim portretima - stotinom crvenosmeđih lica ispresecanih paukovim mrežama. Mreža linija na kamenom podu povukla ga je još niže, i on se opusti, prepustivši se sili teže i ushićenju poniranja na promaji, pa se pevajući spusti čitavih sedam spratova i nađe u jednoj sobi okupanoj golubijesivim svetlom, gde je napravio jednu vazдушnu petlju oko Titusa.

TRINAEST

Neizrecivo star čovek, u čiju su se metafizičku mrežu tako nepovratno upetljali Spajergrej, Splint i Trod, stajao je nagnut napred kao da je oslonjen na fantomsku dršku nepostojećeg štapa. Bilo je pravo čudo kako već nije pao na nos.

"Uvek vlada promaja na ovom kraju hodnika", reče on. Bela kosa mu je visila ispred ramena. Pljesnuo se rukama po butinama, a zatim ih vratio na mesto gde je trebalo da stoji štap. "Ona razbija čoveka - uništava ga; od njega napravi senku, baca ga vukovima i zakucava eksere u njegov kovčeg."

Posegnuvši dugim rukama dole, navukao je debele čarape preko krajeva nogavica, pa zatoptao nogama, ispravio leđa, ponovo se savio i na kraju bacio jedan neprijateljski pogled niz hodnik.

"Prljav hodnik, pun promaje. Nema razloga da postoji. Probije čoveka", reče on. "A opet", zatresao je pramenovima svoje bele kose, "to nije istina, znaš. Ja ne verujem u

promaju. Ne verujem da mi je hladno. Ne verujem ni u šta! Ha, ha, ha, ha, ha! Ne prihvatam ni vas, na primer."

Njegov pratilac, mladić izduženih upalih obraza, nakrivio je glavu kao da je zatvarač puščane cevi. Onda je podigao obrve kao da želi da kaže: "Nastavite..." ali starac je ćutao. Mladić se onda oglasi kao da namerava da podigne mrtve, jer glas mu je bio izrazito ravan i bezbojan.

"Kako to mislite, gospodine, da ne prihvatate mene?"

"Jednostavno ne mogu", reče starac, savivši se napred, sa rukama stegnutim ispred sebe, "to je sve."

Mladić ispravi glavu i spusti obrve.

"Ali ja još ništa nisam rekao niti uradio, tek smo se sreli, znate."

"Možda ste u pravu", odgovori starac, gladeći bradu. "Možda ste zaista u pravu. Ne bih mogao da kažem."

"Ali ja vam kažem da nisam ni *progovorio!*" Intenzitet bezbojnog glasa pojača se, a mladićeve oči napraviše neverovatnan napor da zaplamte, ali, ili je drvo bilo suviše vlažno ili nije bilo dovoljno vazduha, i nikakva iskra se ne pojavi u njima.

"Nisam ni *progovorio!*", ponovi mladić.

"Ah, *to!*" reče starac. "To mi uopšte nije potrebno." On se nasmeja dubokim, užasno svezajućim glasom. "Ne prihvatam i to je sve. Vaše lice, na primer. Pogrešno je kao i sve ostalo. Život je veoma jednostavan kad se posmatra na takav način - ha, ha, ha, ha!"

Užitak koji je u starcu stvarao njegov pogled na svet sezao je toliko duboko u njegovu utrobu da se mladić uplašio, i uprkos svojoj vlastitoj prirodi, svojoj melanholičnosti, ispraznom licu, bledom glasu i očima bez sjaja, razbesneo.

"A ja ne prihvatam *vas!*" viknuo je. "Ne prihvatam način na koji je savijena ta vaša matora, odvratna strvina od tela pod tako apsurdnim uglom. Ne prihvatam način na koji visi ta vaša bela bradurina, k'o prljava morska trava... Ne prihvatam vaše polomljene zube..."

Starac je bio oduševljen. Kikot iz dubine njegovog stomaka nije prestajao. "Ni ja, mladiću", prozviđa on, "ni ja. Ja takode ne prihvatam nijednu od tih stvari. Vidite, ja ne prihvatam ni činjenicu što sam ovde; a i da je prihvatam, ne bih prihvatao to što je prihvatam. Sve je to toliko jednostavno da je naprosto smešno."

"To je cinizam!" uzviknu mladić. "Vi ste cinik!"

"Oh, ne", reče starac kratkih nogu. "Ne verujem da čovek može da bude bilo šta. Kad bi ljudi samo prestali da pokušavaju da *budu* nešto. Šta to oni *mogu* da budu osim onoga što već jesu - ili šta bi bili kada bih ja verovao da nešto *jesu?*"

"Užas! Užas! UŽAS!" vikao je mladić upalih obraza. Njegove zatomljene strasti pronašle su ventil posle trideset godina neodlučnosti. "Valjda ćemo imati dovoljno vremena u grobu, magarčino matora, da budemo *ništa* - kad budemo ledeni i kad bude svršeno s nama! Mora li i život da bude takav?! Ne, ne, treba da gorimo!" vikao je. "Treba da sagorimo svoju krv na velikoj lomači života!"

Međutim, stari filozof mu odvrati: "Mladiću moj, grob nije ono što vi mislite da jeste. Vi vredate mrtve, mladiću. Svakom svojom bezobzirnom rečju vi bacate ljagu na grobnice, škrnavite grobove, prevelikim cipelama razbacujete zemlju sa skromnih humki. Smrt je život. Živi su ti koji su beživotni. Zar nikada niste videli anđele večnosti kako dolaze preko brda u sumrak? Zar niste?"

"Ne", reče mladić. "Nisam!"

Dugobrađa prilika se još više povi i zapilji u mladića.

"Kako? Nikada niste videli anđele večnosti sa krilima velikim poput ćebadi?"

"Ne", reče mladić. "I ne želim."

"Neznalici ništa nije dubokoumno", reče bradata starina. "Nazvali ste me cinikom. Kako mogu da budem cinik? Ja nisam ništa. Malo je sadržano u velikom. Ali reći ću vam jednu stvar: ovaj zamak je samo ogoljen prikaz; zeleno drveće kipti od života, a zapravo kipti zbog nedostatka života. Kada aprilsko jagnje shvati da je ono samo jagnje u aprilu, ni manje ni više od toga - kada sve ove stvari budu shvaćene i prihvaćene, tada, oh tada ćete", gladio je bradu veoma brzim pokretima, "biti na granici predivnog kraljevstva smrti, gde se sve pomera dvostuko brže, gde su boje dvostruko sjajnije, ljubav dvostruko veličanstvenija, a greh dvostruko opasniji. Samo slepac ne bi mogao da vidi da tek na Drugoj strani čovek može da počne da prihvata. Ali ovde, ovde..." mahnu rukom kao da ne želi da ima ništa sa zemaljskim svetom, "šta to *ovde* čovek može da prihvata? Ovde ne postoje osećaji, nikakvi osećaji."

"Postoje sreća i bol", reče mladić.

"Ne, ne, ne. To je obična iluzija. Ali u neverovatnom kraljevstvu smrti, Sreća je bezgranična. Tamo je sasvim obična stvar kada neko pleše mesec dana bez prestanka po nebeskim pašnjacima - obična stvar. Ili kada neko peva dok leti na leđima plamenog orla; peva kako bi izrazio radost koja mu ispunjava grudi."

"A šta je sa bolom?" upita mladić.

"Mi smo izmislili bol kako bismo mogli da se prepustimo samosažaljenju", glasio je odgovor. "Međutim, pravi Bol, onaj koji može da se iskusi na Drugoj strani, dragocen je. Kad čovek opeče prst na Drugoj strani, to je nešto neponovljivo."

"Šta bi bilo kada bih ti zapalio tu bradurinu, prevarantu matori?" rekao je mladić koji se tog dana udario u nožni prst i bio svestan koliko zemaljske nelagodnosti mogu da budu značajne.

"Šta bi tada bilo, dete moje?"

"Izgorelo bi ti lice, i ti to znaš", uzviknu mladić.

Oholi smešak koji je poigravao na usnama starog teoretičara bio je nepodnošljiv i njegov pratilac nije imao snage da spreči svoju ruku koja je posegnula za najbližom svećom i potpalila bradu koja je izazivački visila pred njim. Plamen se odmah primio i užasnutom i zapanjenom izrazu na licu starca dodao neku nestvarnu i teatralnu dimenziju u kojoj se ogledao veoma stvaran bol, koji je, bez obzira na to što je bio potpuno zemaljske prirode, prvo osetio na obrazima, a onda i na ostatku lica.

Iz grla mu izlete promukao i prodoran krik, a hodnik se istog trenu ispuni trima prilikama koje kao da su stajale sa strane i čekale znak da se pojave na sceni. Prebaciše mu kapute preko glave i ramena, i ugasiše vatru, ali ne pre nego što je mladić upalih obraza pobegao. O njemu više niko nikada ništa nije čuo.

SPAJERGREJN, TROD I SPLINT

Odneli su starca u njegovu sobu, malu tamnocrvenu kutiju bez tepiha. Iznad kamina je stajala slika vile koja sedi na ljutiću naspram blistavog plavog neba. Došao je k svesti tek tri dana kasnije, da bi istog trenu umro od šoka pošto se setio šta mu se dogodilo.

Među onima koji su bili prisutni pored samrtničke postelje u maloj sobi crvenih zidova bila su i tri prijatelja starog, vatrom oprljenog pedagoga.

Stajali su jedan pored drugog, blago pognuti zato što je soba imala veoma nisku tavanicu. Bili su preblizu jedan drugome, i na najmanji pokret glavom, njihove pljosnate kožne kape su se sudarale, tako da su bile nedolično nakrivljene.

Pa ipak, bio je to dirljiv trenutak. Mogli su da osete kako ih napušta veliki izvor inspiracije.

Njihov učitelj je ležao ispred njih. Verni sledbenici do samog kraja, toliko slepo su verovali u nedostatak fizičkih osećaja da im je posle smrti njihovog učitelja ostalo samo da žale što ih je izvor njihove vere zauvek napustio.

Pod njihovim pljosnatim kapama, njihove glave su nemilosrdno razgrtale vazduh oko sebe kao da su njihova čela, nosevi i čeljusti delovi figure na pravcu koji proseca put kroz neprozirnu vodu. Sve što su njih trojica imali zajedničko bile su mlitave odore, pljosnate kožne kape i kićanke koje su visile kao smežurani visuljci na čurećim kljunovima.

Pored samrtničke postelje stajao je jedan nizak stočić. Na njemu su se nalazila jedna mala prizma i boca od konjaka u koju je bila zabodena sveća. To je bilo jedino osvetljenje u prostoriji, ali uprkos tome, crveni zidovi su emitovali neki prigušen sjaj. Glave trojice profesora, koje su otprilike bile na istoj visini od zemlje, izgledale su toliko različito da bi se čovek zapitao da li ta tri bića pripadaju istom rodu. Prelaženje pogledom sa jednog lica na drugo, pa na treće, stvarao bi istu senzaciju kako prelaženje rukom sa stakla na brusni papir, pa sa brusnog papira u kašu. Lice koje je podsećalo na brusni papir nije bilo niti manje niti više zanimljivo od staklastog, ali oči su naprosto bile primorane da se polako kreću po površini toliko gruboj od čekinja, toliko opasnoj od rupa i koštanih izbočina, raskvašenih jaruga i trnovitih pustopoljina, da je bilo pravo čudo kada bi uspele da stignu na drugu stranu.

Nasuprot tome, kad se radilo o staklenom licu, bilo je čudo ako pogled ne bi odmah skliznuo s njega.

Što se tiče trećeg, ono niti je bilo izluđujuće klizavo, niti grubo od ispucalih useka i izdžigljalog korova. Bilo ga je nemoguće brzo pogledati, kao što je nemoguće bilo polako preći pogledom preko glatkog lica.

Bilo je to lice za polagano gacanje. Bilo je mokro. Uvek je bilo mokro. Bilo je to lice koje se gleda kroz vodu. Kad bi neko hteo da preleti pogledom preko lica ove trojice, pred njim bi se nalazio komplikovan poduhvat - preko kamenja i šiblja, pa preko klizavog leda, a onda kroz duboku vodu.

Iza njih, na zidu, ležale su njihove senke. Bile su otprilike upola manje od samih profesora.

Onaj sa staklastim licem (profesor Spajergrej) pognuo je glavu nad telo svog mrtvog učitelja. Činilo se da mu je lice iznutra obasjano mrkim svetlom. Nije bilo ničeg spiritualnog u njegovoj treperavosti. Oštri staklasti nos je bio dugačak i izuzetno špicast. Kada bismo rekli

da je bio sveže obrijan, time ne bismo dali nikakav nagoveštaj o površini koju niti jedna dlaka nije mogla da probije, jednako kao što trava ne može da nikne na glečeru.

Povodeći se za njegovim primerom, profesor Trod je takođe pognuo glavu. Crte njegovog lica utopile su se u ostatak njegove glave. Oči, nos i usta bile su samo nepravilnosti koje su se nazirale ispod vode.

A kada je treći profesor, Splint, pognuo glavu nad lešom obasjanim svećom, ugledajući se na svoje kolege, to je izgledalo kao da je kamenit i svirep pejzaž promenio svoj položaj u prostoru. Da je odatle doleteo oblak zmijsa i papagaja i završio na belim čaršavima samrtničke postelje, niko se ne bi iznenadio.

Uskoro se Spajergrejn, Trod i džungloglavi gospodin Splint, zamoriše od stajanja pognute glave u tišini iznad mrtvog tela svog učitelja, koji, uostalom, nije predstavljao prijatan prizor čak i za najzagriženije sledbenike, pa se ispraviše.

Mala crvena soba postala je pretesna. Sveća u boci od konjaka dogorevala je. Vila na ljućicu iznad kamina zlobno se smeškala na treperavom svetlu. Došlo je vreme za odlazak.

Nije ostalo ništa što su mogli da učine. Njihov učitelj je bio mrtav.

Trod Mokro Lice reče: "Ovo je esencija tuge, Spajergrejne."

Spajergrejn Klizava Glava odvrati: "Previše ste banalni, prijatelju moj. Zar u vama nema ni zrna poezije? Ledenica Smrti je ono što ga je proburazilo."

"Besmislice", prošaputa Splint, mrzovoljnim, ostrim glasom. Uprkos svom tropskom licu, to je bio veoma blag čovek, ali obuzeo bi ga bes kada bi uvideo da njegove kolege, koje je smatrao boljim od sebe, povlađuju samima sebi. "Besmislice. Nisu to bile ni ledenice ni esencija. Bila je to obična vatra. Okrutno, nema zbor. Ali..." oči su mu podivljale od nekog iznenadnog uzbuđenja koje je više odgovaralo njegovom izgledu nego bilo kada ranije, "... zar ne vidite? On je taj koji nije verovao u bol. Zar ne? On nije priznavao postojanje vatre. A sada je mrtav. Reći ću vam jednu stvar... Zaista je mrtav, zar ne?"

Splint okrenu glavu prema ukočenoj prilici koja je ležala ispred njega. Bilo bi zaista strahotno da ih je starac sve vreme slušao. I druga dvojica se nagnuše nad mrtvacu. Nije bilo sumnje da je mrtav, iako je treperava svetlost koju je bacala sveća stvarala neodoljiv utisak da se crte lica pomeraju. Profesor Splint prevuče čaršav preko glave leša, pa se okrenu prema svojim kolegama.

"O čemu se radi", reče Spajergrejn "Budite brzi!" Njegov stakleni nos proseče vazduh dok se okretao prema naboranom Splintu.

"O ovome, Spajergrejne. O ovome", reče Splint, i dalje zažarenih očiju. Počešao se po bradi stvarajući hrapav zvuk i odmakao se od kreveta. Onda je podigao ruke. "Slušajte me prijatelji. Pre tri nedelje, kad sam pao niz onih devet stepenika, pretvarao sam se da me ništa ne boli. Sada vam priznajem da sam bio u agoniji. A sada! Sada kad je on mrtav, ponosim se tim priznanjem jer ga se više ne plašim. I kažem vam, kažem vam obojici, jedva čekam da ponovo doživim neku nezgodu, koliko god opasna bila, jer više nemam šta da krijem. Uzviknuću da me čuje ceo Gormengast: 'Boli me!', a kad mi se oči napune suzama, biće to suze od radosti i olakšanja, a ne od bola. Braćo moja! Kolege! Da li me razumete."

U tom uzbuđenju, gospodin Splint napravi korak napred i spusti ruke koje je do tada držao uzdignute (i istog časa obe su bile uhvaćene).

Tada je takvo prijateljstvo, takva navala iskrenog prijateljstva projurila poput elektriciteta kroz njihovih šest ruku.

Nije bilo potrebe ni za kakvim razgovorom. Okrenuli su leđa svojoj veri. Profesor Splint je govorio u ime sve trojice. Njihov kukavičluk (dok je starac bio živ nisu se usuđivali da izraze svoje sumnje) povezivao ih je mnogo čvršće nego što je to ikada mogla da uradi hrabrost.

"Malo sam preterivao kad sam rekao 'esencija tuge'" reče Trod. "Rekao sam to samo zato što je on, na kraju krajeva, mrtav, a mi smo mu se, na određeni način, divili. A ja volim da kažem pravu stvar u pravom trenutku. Oduvek sam to voleo. Međutim, bilo je preterano."

"Pretpostavljam da isto vredi za ledenicu smrti", reče Spajergrejn, prilično nadmeno, „ali bila je to lepa fraza."

"Nije, zato što je spaljen", reče Trod koji nije video razlog zašto Spajergrejn ne bi oporekao svoju izjavu u jednakoj meri kao i on.

"U svakom slučaju", reče Splint, koji se našao u centru pažnje, na mestu koje je obično držao Spajergrejn, "slobodni smo. Naših ideala nema više. Sada verujemo u bol. U život. U sve one stvari za koje nam je on govorio da ne postoje."

Spajergrejn, na čijem se nosu presijavala svetlost sve manje sveće, podiže glavu i uzvišenim tonom upita svoje kolege zar ne misle da bi bilo prikladnije da razgovaraju o odbacivanju stavova svog učitelja nešto dalje od njegovih zemnih ostataka. Iako nije mogao da ih čuje, uopšte nije tako izgledao.

Odmah su izašli i čim su se vrata zatvorila za njima, sveća još samo jednom zaplamsa kroz crvenkasti vazduh, pa se spusti skroz do dna posudice od voska i zgasnu. Mala crvena

kutija od sobe postala je, u zavisnosti od mašte posmatrača, ili mala crna kutija ili predeo nedokučivog straha.

Kad su napustili sobu sa mrtvacem, osetiše neobičnu lakoću u svojim kostima.

"U pravu ste Splinte, dragi moj... Potpuno ste u pravu. Slobodni smo, nema greške." Spajergrejnov glas, ozbiljan, visok i oštar, imao je u sebi nekakvu bujnost koja natera dvojicu njegovih saputnika da se okrenu prema njemu.

"Znao sam da imaš srce", zazvižda Trod. "I ja se osećam kao ti."

"Nećemo više da iščekujemo dolazak anđela!" glasno uzviknu Splint.

"Nećemo više da žudimo za krajem života!" dubokim glasom dodade Trod.

"Hajdemo, prijatelji", vrisnu Spajergrejn staklenog iica, zaboravljajući na svoje dostojanstvo. "Vreme je da počnemo ponovo da živimo!" reče, i stavivši svojim kolegama ruke na ramena, povede ih niz hodnik. Glava mu je bila ponosno uzdignuta, a pljosnata kapa šeretski nakrivljena. Korak im se ubrzao tako da su se krajevi njihovih odora vijorili iza njih, jednako kao i kićanke na njihovim kapama. Skrećući na ovu ili onu stranu, gotovo klizeći po površini zemlje, jezdili su kroz kamene arterije sve dok se nisu našli na suncu koje je obasjavalo južnu stranu Gormengasta. Pred sobom su ugledali nepregledne, sunčevom svetlošću okupane proplanke, visoko drveće po ivicama obronaka i planinu, blistavu naspram raskošno plavog neba.

Na trenutak se podsetiše slike koju su videli u sobi njihovog pokojnog učitelja.

"Sve je tako bujno!" povikaše sva trojica. "Sve je bujno, zauvek!" Onda potrčaše, prvo kasom, pa predoše u galop. Tri oslobođena profesora, u crnim odorama čiji su krajevi lepršali na vetru, jurili su preko zlatnog pejzaža držeći se za ruke, dok su njihove senke poskakivale pored njih.

ČETRNAEST

Bilo je to na času kod Belgrova, jednog kasnog popodneva. Titus je prvi put svesno počeo da razmišlja o boji; o ideji da stvari imaju boju, da svaka stvar ima svoju, *posebnu* boju; i o tome kako se svaka posebna boja menja u zavisnosti od toga gde se nalazi, pod kakvim je svetlom i od toga šta se nalazi pored nje.

Belgrov je napola spavao, kao i većina dečaka. Vazduh u učionici je bio vruć i ispunjen zlatnim česticama prašine. Veliki časovnik monotono je otkucavao. Jedna zunzara je zujala, udarala o prozorska okna i s vremena na vreme lenjo preletala sa stola na sto. Kad god bi proletela pored nekog od stolova, male mastiljave ruke bi pokušavale da je zgrabe ili bi poneki lenjir prozviždao za njom kroz umorni vazduh. Ponekad bi se spustila, ali samo na časak, na mastionicu ili na zadnji deo kragne nekog od dečaka i trljala prednje noge jednu o drugu, pa onda i zadnje noge, tarući ih, oštreći i gladeći kao da se radi o dami koja se sprema za bal i navlači par dugačkih, nevidljivih rukavica.

Eh, zunzaro, loše bi se ti provela na balu! Ne bi tamo bilo nikoga ko bi umeo da pleše bolje od tebe; ali bila bi odbačena zato što si previše originalna, ispred svog vremena. Druge dame ne bi znale tvoje korake. Niko ne bi odbacio nadmenost iz oka ili stomaka. Ali želeli bi to da urade, zunzaro. U tome i jeste agonija. Zujanje njihovog došaptavanja nije tvoje zujanje, zunzaro. Ti ne znaš ništa o skandalima, ne umeš neobavezno da ćaskaš, da laskaš, da čavrljaš. Bila bi beznadežan slučaj, jer sve što ti umeš jeste da navlačiš svoje dugačke rukavice. Na kraju krajeva, tvoja divota pripada domenu strave. Drži se ti svojih mastionica i usijanih prozorskih stakala u učionicama i zuji kroz dugačke letnje časove. Neka ti kucanje sata bude kontrapunkt. Neka ti društvo prave fijuci brezovih lenjira, praskanje tanadi od papira i prošaputane tajne.

Zuji zunzaro, kroz generacije dečaka, zuji po letnjim zatvorima jer dečacima je dosadno. Kucaj časovniče, kucaj! Mladi Skarabej ima zakazanu borbu sa Udarčem; mladi Keroko ne može da dočeka da njegova svilena buba počne da prede; Jupiter mlađi zna gde je gnezdo zviždovke. Kucaj, časovniče, kucaj!

Šezdeset sekundi u minutu; šezdeset minuta u satu; šezdeset puta šezdeset.

Pomnože se šestice i dodaju nule. Koliko nula? Dve, pretpostavljam. Šest puta šest je trideset i šest. Sa dve nule to je 3.600. Tri hiljade i šest stotina sekundi u jednom satu. Ostalo je još samo četvrt sata do svilene bube, do Udarča, do zviždavkinog gnezda. Zuji muvo, zuji! Kucaj časovniče, kucaj. Podeli tri hiljade sa četiri, pa oduzmi deo utrošen na vreme za računanje.

Devet stotina sekundi! To je predivno, predivno! Sekunde su tako male. Jedan-dva-tri-četiri - sekunde su tako ogromne.

Mastiljavi prsti se poigravaju čupercima - tabla je velika siva razmrljotina. Barem tri poslednje lekcije mogu da se vide jedna preko druge, kao iz ptičje perspektive. Izmaglica zaboravljenih cifara, zaboravljenih mapa, zaboravljenih jezika.

• • •

Međutim, dok je Belgrov spavao, i dok je Keroko urezivao nešto u klupu, i dok je časovnik otkucavao, i dok je muva zujala, i dok su kroz vazduh lebdele čestice prašine kao Kumova slama boje meda - mladi Titus (mastiljav kao i ostali, pospan kao i ostali, sa glavom naslonjenom na topao zid jer mu je sto bio obložen kožom) počeo da razmišlja. U početku je razmišljao lenjo, neusredsredeno, bez posebnog zanimanja za bilo koju misao... Jer bilo je to prvo duže razmišljanje na koje se odvažio. Prizori su se tako lenjo odvajali jedan od drugog ili samo na trenutak kačili za lepljivo tkivo njegovog uma.

Titusa je postepeno počeo da zanima ne redosled slika već činjenica da misli i prizori mogu da se izmenjuju tako lako, bez napora. Upravo ga je boja mastila, neobično tamna i gusta plava boja mastila u mastionici na uglu stola, navela da pogledom prede preko nekoliko predmeta koji su stajali ispred njega. Mastilo je bilo plavo, tamno, ustajalo, prljavo, duboko kao opasna voda usred noći. Kakve su bile ostale boje? Titusa je iznenadilo njihovo bogatstvo i raznolikost. Ranije je gledao knjige samo kao stvari koje se čitaju ili izbegavaju; kao stvari koje se gube, stvari pune brojki ili mapa. Sada ih je video kao obojene pravougaonike izbledele svetloplave ili zelene boje, sa malim usećenim prozorima gde je, na ogoleloj belini prve strane, on napisao svoje ime.

Površina stola je bila crvenosmeđa, sa zlatnim i žutim delovima na mestima gde je bila oštećena ili prosečena. Njegovo pero, čiji je kraj bio izgrizen i pretvoren u razbašuren svežanj mokre trave, svetlucalo je kao riba, a tamnoplavo mastilo penjalo se od vrha, uz dršku koja je nekada bila blistavo zelena. Izmrcvareni krajevi bili su beličaste boje.

Čak je i vlastitu ruku video kao obojeni predmet pre nego što je shvatio da je to zapravo deo njega. Primetio je oker boju svog zgloba, crnilo rukava, a onda... Onda je ugledao kliker koji je počivao pored mastionice. Njegova hladna kristalna belina bila je presečena isprepletenim nitima duginih boja. Bilo je to pravo blago. Uz pomoć kažiprsta, Titus je izbrojao delove spirale unutar loptice - crvena, žuta, zelena, ljubičasta, plava... I njihovo kristalno okruženje. Sve je bilo tako savršeno, providno i hladno i glatko, teško i klizavo. Setio se zvuka nalik na pucanj koji nastaje kad udari u drugi kliker! Kada se odbije o pod i udari! Opali kao pucanj kad zvekne svog protivnika u okruglo i blistavo čelo! Klikeri su fantastični! A tek crveno-beli! Još kad su mutni, kao da su plivali kroz krv i mleko! Ti kristalni svetovi što zveckaju po džepovima - što čine džepove teškim.

Predivno je držati tu hladnu i svetlucavu kuglicu u ruci, u ovo vruće letnje popodne, dok profesor spava za svojim visokim izrezbarenim stolom. Pravo je uživanje osetiti tu ledenu glatku stvar u svom toplom oznojanom dlanu! Titus ga stegnu prstima i prinese svetlu. Dok ga je vrteo između palca i kažiprsta, obojene niti su kružile jedna oko druge, uvijajući se u beskrajnu spiralu. Crvena, žuta, zelena, ljubičasta, plava... Crvena, žuta, zelena, ljubičasta, plava... *Crvena*. Usamljena u njegovoj glavi, crvena boja se pretvori u misao: boja - misao, i Titus se u mislima vrati u raniji deo tog popodneva. Tavanica, zidovi i pod njegovih misli bili su crveni. Bio je obavijen crvenom bojom. Postepeno, zidovi se izdvojiše i sve površine polako postadoše vidljive. Sve se razbistrilo i umesto crvene pometnje ostala je jedna mala kap krvi, topla i vlažna. Presijavala se na svetlu. Nalazila se na zglavku njegove pesnice. U istoj ovoj učionici, ranije po podne istog dana prošle godine, potukao se sa jednim dečakom. Melanholičan gnev se probudio u Titusu kad se probudila uspomena na taj događaj. Taj mali prizor koji se tako blistavo crveneo, ta sjajna kapljica krvi - zajedno sa ostalim utiscima - lebdele je nad gnevom koji je kipteo u dubini i stvarao osećaj ushićenosti, samopouzdanja i straha; straha od prolivanja te crvene tečnosti, tog potoka odavno zaboravljene, ali veoma stvarne grimizne boje. Onda je kap krvi počela da se razliva, da se magli, pa promenila svoje nejasne konture i postala srce... Srce. Titus je spustio dlanove na svoje male grudi. U početku ništa nije mogao da oseti, ali kad je malo pomerio prste, osetio je otkucaje. Od toga navreše uspomene iz drugog dela njegovog sećanja: zvuk reke koji je čuo jedne noći kad je sam stajao pored žbuna vezlice i kroz debele crne stabljike gledao nebo koje je bilo poprište bitke.

Bojni oblaci onda promeniše svoj oblik, čas puzeći po podlozi njegove mašte kao crvenokošci, čas šibajući preko planina kao crvene ribe sa glavama nalik na glave matorih šarana u šancu Gormengasta, ali sa telima koja su se vukla za njima kao venci iscepanih krpa

ili jesenjeg lišća. A nebo, kroz koje su u beskraj plivala nepregledna mnoštva ovih stvorenja, postade okean, a planina koralni sprud. Crveno sunce se pretvorilo u oko podvodnog boga, koji nadgleda morsko dno.

Međutim, oko je brzo izgubilo svoj zlokoban sjaj jer je postalo manje od klikera u Titusovoj ruci. Kroz vodu duboku do struka, prema njemu se sada kretala grupica gusara koji su se približavali sve dok nisu prešli van okvira mašte. Bili su visoki kao jarboli, upalih očiju iznad kojih su se nabirala široka čela nalik na kamene ispuste. U ušima su imali karike od crvenog zlata, a u zubima kratke krive sablje. Izašli su iz crvene tame, čkiljeći na suncu, a voda oko njih se penila i kovitlala obasjana vrelom svetlošću koja se odbijala od njihovih tela. Njihova ogromna tela zasenila su sve ostalo. Nastavili su da se približavaju sve dok njihove grudi na kojima su se presijavali žičani ukrasi i njihove kvrgave glave nisu potpuno ispunili dečakov mozak. Ni tada nisu stali, sve dok nije ostalo dovoljno mesta samo za užarenu glavu gusara koji se nalazio u sredini. Bio je to veliki gospodar mora čiji je svaki delić lica ispresecan ožiljcima i krastama, kao dečje koleno; čiji su zubi bili izbrušeni tako da izgledaju kao lobanje; na čijem je vratu stajala tetovaža obmotane zmije. Kako se glava povećavala, tako je jedno oko postalo vidljivo, okruženo tamom očne duplje, i na trenutak nije moglo da se vidi ništa osim ovog zastrašujućeg telesnog organa. Na trenutak je samo stajalo, potpuno nepokretno. U celom svetu nije preostalo ništa osim ove kugle. Ona *jeste* bila svet i počela je da se okreće kao svet. Okrećući se, nastavila je da raste sve dok nije ostala samo zenica koja mu je ispunila čitavu svest. U toj, kao ponoć crnoj zenici, Titus je video vlastiti odraz kako ga gleda. Utom se neko pojavi iz tame gusarove zenice i crvenkasta tačkica svetla na vrhu nejasne prilike pretvori se u zamršene uvojke bujne kose njegove majke. Međutim, pre nego što je uspela da stigne do njega, lice i telo joj izbledeše i umesto kose stajao je Fuksijin rubin. Rubin nastavi da pleše po crnilu kao da ga neko povlači na uzici. Tada i on nestade, a kliker blesnu u njegovoj ruci, pokazujući sve boje u svojoj spirali: žuta... Zelena... Ljubičasta... Plava... Crvena... Žuta... Zelena... Ljubičasta... Plava... Žuta... Zelena... Ljubičasta... Žuta... Zelena... Žuta... Žuta.

Titus tada ugleda ne veliki suncokret na svojoj umornoj, bodljikavoj peteljci koji je Fuksija nosila sa sobom protekla dva dana, već ruku koja ga je držala - ruku koja nije bila Fuksijina. Ta ruka je držala teški cvet između palca i kažiprsta, kao da je najnežnija stvar na svetu. Svaki prst je bio krcat blistavim zlatnim prstenjem, tako da je izgledalo kao da je na ruci rukavica od šljaštećeg metala - parče nekog oklopa.

A onda, odjednom, prizor nestade pod nanosom lišća koje se kovitlalo prema njemu. Bila je to prava oluja žutog lišća koje se vrtelo, podizalo i spuštalo dok je jurilo pustinjom bez drveća, a iznad svega, kao lomača nasred neba, sijalo je sunce. Bio je to žuti svet; neobuzdan žuti svet. Titus je upravo počeo da tone u još dublje carstvo boja, kad se Belgrov probudio uz trzaj, pokupio krajeve svoje profesorske odore kao što Bog stvara vihor i spustio ruku na sto, stvarajući tup, slabašan zvuk. Podigao je svoju besmisleno plemenitu glavu.

Njegov ponosan i praznjikav pogled na kraju je završio na mladom Kerokou.

"Da li bih preterao ako bih te upitao", reče on naposletku i zevnu, pri čemu je pokazao svoje pokvarene zube, "da li se jedan mladi gospodin - ne baš vredan mladi gospodin po imenu Keroko, nalazi pod tom maskom prljavštine i mastila? I da li se pod tom gomilom iscepanih dro- njaka nalazi ljudsko telo koje takođe pripada gospodinu Kerokou." Ponovo zevnu. Jednim okom je gledao u sat, a drugim netremice posmatrao mladog učenika. "Biću jasniji: da li si to zaista ti, Keroko? Da li ti sediš u drugom redu od napred? Da li je treća klupa sleva - tvoja? I ako si to zaista ti ispod te tamnoplave njuške, da li si ti urezivao nešto neopisivo zanimljivo po površini svog stola? Da li sam te upravo uhvatio kako to radiš, mladi gospodine?"

Keroko, malena prilika koju bi bilo teško opisati, meškoljio se u stolici.

"Odgovori mi Keroko! Da li si urezivao nešto po površini stola dok si mislio da tvoji stari učitelj spava?"

"Da, gospodine", reče Keroko neobično glasno; toliko glasno da je i samog sebe uplašio i osvrnuo se kao da pokušava da vidi ko je to rekao.

"Šta si to urezivao, dragi mladiću?"

"Svoje ime, gospodine."

"Šta, zar celo, dragi mladiću?"

"Napisao sam samo prva tri slova, gospodine."

Belgrov ustade umotan u svoju odoru. Kretao se dobroćudno i dostojanstveno niz prašnjavi prolaz između redova, dok nije došao do Kerokoa.

"Nisi dovršio R", reče on, udaljenim, tužnim glasom. "Završi R i nemoj to više da radiš. Ostavi OKO za druge stvari", praznjikav osmeh mu zaigra po donjem delu njegovog lica, "kao što je, na primer, gramatika", reče veselim tonom koji nikako nije išao uz njegov izgled. Počeo je da se smeje na način koji je nagoveštavao da bi mogao da izgubi kontrolu, ali u

tome ga je uskoro prekinulo žiganje u vilici i on se uhvati za čeljust, gde su se nalazili zubi koji su vapili za vađenjem.

Posle nekoliko trenutaka reče: "Ustani!" Potom je seo za Kerokov sto, uzeo perorez koji je tu stajao i nastavio da urezuje slovo *R* reči *KER*, dok se nije začulo zvono i soba pretvorila u galopirajuću bujicu dečaka koji su jurili prema vratima učionice kao da će iza njih pronaći otelotvorenje svojih snova - romantične pustolovine u divljini.

IRMA ŽELI ZABAVU

"Dobro de, imaćeš je!" uzviknu Alfred Prunskvalor. "Imaćeš je, obećavam."

Glas mu je bio razuzdan i pun radosnog očajanja. Bio je radostan što je doneta nekakva odluka, koliko god nepametna bila. Osećao je očajanje zato što je, u svakom slučaju, njegov život sa Irmom bio čisto očajanje. Ali, sve u svemu, bilo je to zbog njene strasne želje da priredi zabavu.

"Alfrede! Alfrede! Da li si ozbiljan? Da li ćeš i ti učestvovati u pripremama? Kažem, da li ćeš učestvovati u pripremama?"

"Kakvo god učešće da imam, pripremiću ga za tebe, Irma!"

"Da li si rešen, Alfrede? Kažem, da li si *rešen*?" upita ona bez daha.

"Ti si ta koja je rešena, draga moja Smetenosti. Ja sam taj koji je predan. Ali tako je to. Ja sam slab. Ja sam elastičan. Ići ćemo putem koji ti odrediš - putem koji je, bojim se, popločan mogućnostima za čudovišne posledice - ali biće tvoj, Irma, samo tvoj. I zabave će biti, joj! Ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha!"

Nešto nije bilo baš sasvim iskreno u njegovo piskutavom smehu. Možda je tu bila prisutna neka nota gorčine?

"Na kraju krajeva", nastavi on, pošto je seo na naslon stolice (gde je, šćućuren, sa bradom naslonjenom na kolena, neverovatno podsećao na skakavca). "Na kraju krajeva, dugo si čekala. Veoma dugo. Međutim, ti dobro znaš da ja nisam za to. Ti nisi tip osobe koja priređuje zabave. Ti čak nisi ni tip osobe koja ih pohodi. U tebi nema ništa od one lakomislenosti koja pokreće zabavu, sestro moja draga. Ali, ako si ti odlučna?..."

"Neizrecivo", reče Irma.

"I imaš poverenja u svog brata da on bude domaćin?"

"Oh Alfrede, mogla bih da ga imam", prošaputa ona mračno. "Mogla bih da ga imam kad se ti ne bi trudio da sve što kažeš zvuči tako ozbiljno. Tvoj način govora me tako zamara. I zaista mi se ne sviđaju stvari koje govoriš."

"Irma", reče njen brat, "ni meni. U trenutku kada ih čujem već zvuče tako zastarelo. Mozak i jezik su tako daleko jedan od drugog."

„Upravo su to besmislice koje *prezirem*!" kriknu Irma, puna iznenadne jarosti. "Hoćemo li razgovarati o zabavi ili ćemo slušati tvoje blesavo sufliranje! Odgovori mi Alfrede. Odgovori mi odmah."

"Govoriću kao hleb i voda. Šta da kažem?"

Spustio se sa naslona i seo na sedište. Onda se blago nagnuo napred, sklopio ruke između kolena i zapiljio u Irmu kroz uveličavajuća stakla svojih naočara, sa izrazom očekivanja na licu. Irma je piljila u njega kroz zatamnjena stakla svojih naočara, a uvećanost njenih očiju bila je jedva primetna.

Irma je na trenutak osetila da je moralno nadmoćna nad svojim bratom. To što se ponašao pokorno dalo joj je snagu da mu otkrije pravi razlog što toliko žudi da napravi tu zabavu... A i njegova pomoć će joj biti potrebna.

"Da li si znao, Alfrede", reče ona, "da razmišljam o udaji."

"Irma!" uzviknu njen brat. "Ne razmišljaš!"

"Oh, da, razmišljam", promrmlja Irma. "Razmišljam."

Prunskvalor je hteo da je zapita ko je taj srećnik, ali onda u srcu oseti čudnu navalu saosećanja prema njoj, gledajući je onako bledu kako sedi uspravljena u stolici pred njim. Znao je koliko je retko u prošlosti bila u prilici da upozna nekog muškarca. Znao je da nema pojma o ljubavnim rizicima, osim onoga što je pročitala u knjigama. Znao je da će izgubiti glavu. Znao je i to da ne misli ni na koga određenog. Zato je rekao.

"Naći ćemo ti *pravog* muškarca. Ti zaslužuješ nekog čistokrvnog; nekog ko ume da naćuli uši i maše repom. Tako mi svega neoptužujućeg, zaista zaslužuješ. Zašto?..."

Doktor se prenu. Bio je na pragu još jednog od svojih verbalnih uzleta, ali onda se setio svog obećanja. Zato se nagnuo napred da čuje ono što je njegova sestra imala da kaže.

"Ne znam baš za to ćulenje ušiju i šaranje repom", reče Irma, uz nagoveštaj grča na uglu tankih usana, "ali želela bih da ti znaš, Alfrede - kažem, želela bih da ti znaš da mi je drago što razumeš položaj u kojem se nalazim. Ja propadam, Alfrede. Ti si svestan toga, jesi li - jesi li?"

"Jesam, zaista."

"Moja koža je najbelja u celom Gormengastu."

"A tabani su ti najravniji", pomisli njen brat, ali reče: "Da, da, ali ono što moramo da uradimo, draga moja boginjo lova (*Ti, devo što se kroz divlje gustiše putenosti provlačiš* - nije mogao da ne zamisli svoju sestru kao protagonistu tog stiha), ono što moramo da uradimo jeste da odlučimo koga ćemo da pozovemo. Na zabavu, mislim. To je od fundamentalne važnosti."

"Da, da!" reče Irma.

"I kada ćemo da ih pozovemo."

"To je lakše pitanje", reče Irma.

"I u koje doba dana."

"Uveče, naravno", reče Irma.

"I šta će da obuku."

"Pa, svoja večernja odela. To je očito", reče Irma.

"Zavisi od toga koga ćemo da pozovemo, zar ne? Koja dama poseduje haljine koje su blistave kao tvoje, na primer? Postoji nešto okrutno u vezi sa večernjim haljinama."

"Oh, to nije hitno."

"Hoćeš da kažeš da nije bitno?"

"Da, da", reče Irma.

"Ali dovešćeš ih u neprijatnu situaciju! Mogle bi to primiti k srcu, draga moja - ili planiraš da odeneš neke rite, preplavljena ljubavlju i saosećanjem?"

"Neće biti žen: na zabavi."

"Neće biti žena!" uzviknu njen brat, iskreno iznenađen.

"Moram da budem sama", promrmlja njegova sestra, gurnuvši svoje crne naočare visoko uz greben dugačkog, šiljatog nosa, "sa njima - *muškarcima*."

"Ali ko će zabavljati goste?"

"Ja ću biti prisutna", reče Irma.

"Da, da, i ubeđen sam da ćeš biti zanosna i sveprisutna, ali ljubavi moja, ljubavi moja, razmisli još malo."

"Alfrede", reče Irma, ustavši i tako spustivši jedan od svojih bokova da je drugi otišao toliko visoko da je njena karlica izgledala istinski opasno. "Alfrede", reče ona, "kako možeš da budeš tako perverznan? Od kakve bi koristi bile žene na mojoj zabavi? Zaboravio si šta imam na umu, zar ne? Zar ne?"

Njen brat je počinjao da joj se divi. Da li je moguće da se sve ovo vreme, ispod neurotičnosti, taštine i detinjastog ponašanja krila čelična volja?

On ustade, stavi joj ruke na bokove i brzim pokretom kostolomca podese ugao pod kojim su stajali. Onda se vrati u svoju stolicu i dok je trljao ruke kao da ih pere, istančanim pokretom je prekrstio svoje dugačke, elegantne noge, vitke kao u ždrala. "Irma, otkrovenje moje, reci mi...", upitno ju je pogledao, "... ko su ti muškarci - ti pastuvi, ti ždrepci, ti mačori, ti ćurani, lisci i gusani koje imaš u vidu? I o kojem broju uopšte govorimo?"

"Ti znaš dobro, Alfrede, da nemamo mnogo izbora. Od ljudi plemenita roda, koga možemo da pozovemo? Pitam te, Alfrede, koga možemo da pozovemo?"

"Koga, zaista?" razmišljao je doktor, koji nije mogao baš nikoga da se seti. Ideja da se upriliči zabava u njegovoj kući bila je toliko nova da je obezbeđivanje ljudi za tu zabavu za njega bio preveliki napor. To je izgledalo kao da treba da odabere glumce koji će tumačiti uloge u još nenapisanoj drami.

"Što se tiče veličine zabave, Alfrede... Slušaš li? Ja sam mislila da to bude oko četrdeset ljudi."

"Ne, ne!" viknu njen brat, grebući naslone za ruke na svojoj fotelji, "ne u ovoj sobi valjda? Pa to bi bilo gore od onih belih mačaka. Nastala bi prava kavga kao kad se psi potuku."

Da li je Irmino lice upravo oblilo rumenilo?

"Alfrede", reče ona nakon nekog vremena, "to je moja poslednja prilika. Za samo godinu dana moj glamur može izgubiti svoj sjaj. Zar je vreme da razmišljaš o svojoj ličnoj udobnosti?"

"Slušaj me", reče Prunskvalor veoma polako. Glas mu je bio neobično smiren, "Trudiću se da budem što kraći. Ali moraš da me saslušаш, Irma."

Ona klimnu glavom.

"Imaćeš više uspeha ako zabava ne bude preterano velika. Na velikim zabavama, domaćica mora da trčkara od jednog gosta do drugog i ne može da stigne da porazgovara

malo duže ni sa jednim gostom. Osim toga, gosti sve vreme pokušavaju da priđu domaćici kako bi joj pokazali koliko uživaju."

"Međutim, na manjoj zabavi, gde lako možeš da vidiš sve goste, upoznavanje i formalnosti mogu vrlo brzo da se obave. Tako ti ostaje dovoljno vremena da odmeriš sve prisutne i odlučiš ko od njih zaslužuje tvoju punu pažnju."

"Shvatam", reče Irma. "Odlučila sam da stavimo i fenjere u vrt, takođe, tako da mogu da odmamim u voćnjak one koje odabarem."

"Za ime sveta", reče Prunskvalor, napola za sebe. "Pa, nadam se da neće padati kiša."

"Neće", reče Irma.

Nikada nije bila ovakva. Bilo je nečeg zastrašujućeg u upoznavanju druge strane ličnosti svoje sestre, za koju je oduvek mislio da ima samo jednu.

"Pa, onda ćemo neke morati da izostavimo."

"Ma ko su *oni*! Ko su *oni*!" uzviknu on. "Ne mogu više da podnesem ovu strašnu napetost. Ko su ti muškarci o kojima tako *zbimo* razmišljaš? Ta horda nalik na čopor pasa koji samo čekaju zvižduk pa da jurnu preko dvorišta, kroz hodnik i ova vrata, pa da zauzmu svoje muževne položaje u ovoj sobi? Tako ti osnovne ljudske milosti, Irma, reci mi, ko su oni?"

"Profesori."

Dok je izgovarala tu reč, stezala je ruke iza leđa. Ravna prsa su joj se podizala i spuštala. Njen šiljasti nos se trzao, a strahotan osmeh ozario joj je lice.

"Oni su gospoda!" viknula je. "Gospoda! I vredni su moje ljubavi."

"Sta? Zar sva četrdesetorica." Njen brat je ponovo bio na nogama. Bio je šokiran. Međutim, u istom trenutku bila mu je jasna logika kojom se rukovodila Irma. Nije postojao niko drugi koga bi mogli da zovu na zabavu koja je imala svoj skriveni cilj. Što se tiče toga da su 'gospoda', možda i jesu. Ali tek jedva. Ako im krv i jeste plavkasta, iste boje su njihovi prsti i obrazi. Ako njihovo poreklo može da se odredi, isto vredi za njihovu budućnost.

"Kakva nam se perspektiva otvara! Koliko ti ono imaš godina, Irma?"

"Znaš ti dobro, Alfrede."

"Ne mogu da setim", reče doktor. "Ali, nema veze. Važno je kako izgledaš. I sam Bog zna da si čista! To je dobro za početak. Pokušavam da sagledam situaciju iz tvoje perspektive. Potreban je veliki napor - ha! ha! - ne mogu ja to."

"Alfrede."

"Da, ljubavi moja?"

"Šta misliš, koji broj bi bio idealan?"

"Ako dobro odaberemo, Irma, ja bih rekao dvanaest."

"Ne, ne, Alfrede, to je zabava! To je *zabava*! Stvari se *dešavaju* na zabavama - ne na sedeljicama kod prijatelja. Čitala sam o tome. Dvadeset, i to najmanje, da bi ugođaj bio na nivou."

"Dobro, dušo moja. Dobro. Ali nećemo pozvati nekog obućavelog čičicu koji jedva diše samo zato što je dvadeseti, kad su ostalih devetnaest zgodne neženje pune života i snage. Hajde da još malo razmotrimo situaciju. Da kažemo, čisto razgovora radi, da uspemo da smanjimo broj potencijalnih gostiju na petnaest. Od tih petnaest, Irma, dragi moj kolega strateže, ne verujem da možemo da se nadamo da će više od šestorice biti prikladna mogućnost za tvog budućeg supruga. Ne, ne, ne! Nemoj da se mrštiš. Moramo da budemo iskreni, to je težak poduhvat. Čitava stvar je veoma suptilna. Može da se desi da onih šest koji ti se dopadnu ne bude onih šest koji će želeti da provedu ostatak svog života sa tobom, o ne. Možda će to biti onih šest koji ti se ni najmanje nisu svideli. A u pozadini, i svuda oko pripadnika ove dve grupe, moramo da imamo i one koje ćeš s prezirom šutnuti svojim elegantno rascepljenim papcima, čak i ako pokažu najmanji znak interesovanja prema tebi. Bićeš ti dovoljno zanimljiva, Irma. Znam da hoćeš. Ali bez obzira, oni su veoma zahtevni. Nedodirljivi. Zato moramo da imamo i one koji će biti u pozadini. Oni će učiniti zabavu kitnjastijom, atmosferu bremenitijom."

"Da li bismo mogli da to nazovemo *prijemom*, Alfrede?"

"Je ne znam da postoji zakon koji bi nas sprečio u tome", odgovori Prunskvalor, pomalo iznervirano možda, jer je bilo očigledno da ga uopšte nije slušala.

"Ali koliko se sećam profesora, oni baš i nisu tip ljudi na koje bi me taj termin asocirao. Ko su, uopšte, ovih dana članovi nastavničkog osoblja? Odavno nisam primetio lepršanje profesorske odore."

"Znam da si ciničan, Alfrede, ali želim da znaš da sam ih ja odabrala. Oduvek sam želela da imam učenog čoveka koji će biti samo moj. Razumela bih ga. Služila bih ga. Čuvala bih ga i krpila bih mu čarape."

"Ma ti bi bila najveštija švalja koja je ikada zaštitila nežnu ahilovu tetivu dvostrukim ukrštenim bodom na okrppljenoj čarapi."

"Alfrede!"

"Oprosti mi, rode moj. Tako mi svega što je nezamislivo, tvoja ideja počinje da mi se sviđa. Eto, ja ću da se pobrinem za vino, likere, buriće i činiju za punč. Ti si zadužena za hranu, pozivnice, obuku osoblja - našeg osoblja, a ne naših 'prosvetitelja'. A sada, najdraža moja, *kada?* To je pitanje - *kada?*"

„Moja haljina sa hiljadu resa i korsetom sa ručno iscrtanim papagajima biće gotova za deset dana...”

„Papagajima!" kliknu doktor preneraženo.

„Zašto ne?" oštro odvrati Irma.

„Ali", ustuknu njen brat, „koliko će ih to biti?"

„Za ime sveta, šta se to tebe tiče, Alfrede? To su samo ptice jarkih boja."

„Znam, ali da li će biti usklađene sa resama, najdraža moja? Ako već moraš da imaš rukom iscrtane životinje na svom korsetu, kako ga zoveš, ja bih pomislio da bi bilo pametno da to bude nešto manje agresivno od papagaja, što bi skrenulo profesorima pažnju na tvoju ženstvenost, poželjnost... Znaš, Irma, ja samo..."

"Alfrede!" njen glas ga gurnu natrag u fotelju. "Rekla bih da je to moja nadležnost", reče ona sa izraženim sarkazmom. "Kad su papagaji u pitanju, možeš slobodno da ih prepustiš meni."

"Hoću", reče njen brat.

"Da li će nam deset dana biti dovoljno, Alfrede?" reče ona dok je ustajala iz fotelje i prilazila bratu, gladeći svoju čeličnosivu kosu dugačkim bledim prstima. Glas joj je bio mnogo mekši. Na doktorov užas, sela je na naslon za ruku njegove fotelje.

A onda, u neočekivanom naletu umiljatosti, bacila je glavu unazad, izvivši svoj predugački, bisernobeli vrat i pundom tako naglo dodirnula leđa, tačno između lopatica, da ju je to nateralo na kašalj. Međutim, čim je bila ubedena da se njen brat ne protivi njenom predlogu, umiljat i nestašan izraz nestao je sa njenog napuderisanog lica i ona prekrsti ruke na grudima.

Gledajući u nju odozdo, Prunskvalor je, prestravljen što vidi još jednu stranu njenog karaktera kako izlazi na svetlost dana, primetio da je jednom od njenih kutnjaka neophodna plomba. Ipak, odlučio je da nije pravi trenutak da joj to kaže.

"Oh, Alfrede! Alfrede!" viknu ona. "Ja jesam žena, zar nisam?" Ruke su joj se tresle od uzbuđenja dok su stezale jedna drugu. "Pokazaću im svima!" vrisnula je, gubeći svaku kontrolu nad glasom. A onda, pošto se smirila, za šta joj je očigledno bio potreban ogroman napor, okrenula se prema svom bratu i smešeći se prošaputala, sa čednošću koja je bila strašnija od svakog krika: "Sutra ću da im pošaljem pozivnice, Alfrede."

PETNAEST

Tri zraka izlazećeg sunca prodirala su kroz pomrčinu i na mestu gde su udarala u zemlju izgledalo je kao da gori vatra. Najbliži zrak je osvetljavao zamršenu gužvu grana koje su se izuvijale pod pomamnim svetlom, savršene u svakom svom mikroskopskom detalju i izdvojene iz tame.

Drugo osvetljeno ostrvce izgledalo je kao da pluta odmah *iznad* prvog, zbog toga što su i nebo i zemlja bili jedna mračna zavesa. U stvarnosti, bili su dosta udaljeni, ali ovako se činilo kao da jedno lebdi tik iznad drugoga.

Na severnom kraju, iz zlataste zemlje izvicali su neki oblici koji su više podsećali na erupcije graditeljstva nego na prirodne kamene stubove i grebene. Sunčev zrak je otkrivao samo vrh nekakvog oblika koji se širio i uranjao u okolnu tamu severa, postajući kamena šaka koja bi se pretvarala u zglobov, pa u podlakticu i lakat nalik na zdrobljenu košnicu, sve do koščatog, zubom vremena izjedene ramena, da bi se odatle kameni oblik ponovo proširio i nestao u planinskom kompleksu bezvremenih vrhova.

Međutim, ništa od ovoga nije moglo da se vidi, osim blistavo osvetljenog i iskrzanog kamenog prsta.

Treće ostrvo svetlosti bilo je u obliku srca. Blistavo srce od plamenog vresa.

Na najdaljoj ivici ovog trećeg svetlosnog ostrva kretao se jedan konj. Nije izgledao veći od muve. Na njegovim leđima sedeo je Titus.

Dok se približavao zavesi tame koja ga je delila od njegovog doma nalik na grad, na licu je imao mrgodan izraz. Jednom rukom se čvrsto držao za grivu. Srce mu je glasno udaralo u sveopštoj tišini. Ipak, konj se kretao bez ikakvog oklevanja i njegovi ustaljeni pokreti umiriše Titusa.

Najednom, jedno novo 'ostrvo' svetlosti, nadolazeći kao talas sa istoka i povećavajući svoju nestalnu granicu u borbi sa mrakom, stvorilo je u polumraku fantastičan kaleidoskop stenja, drveća, dolina i grebene koji su se pojavljivali i nestajali stvarajući komplikovan sistem bleštavih šara po valovitom obodu ove 'obale'. Ovaj nalet svetlosti pratio je još jedan, pa još jedan. Na nebu su se pojavili veliki procepi boje šafrana, a onda, od jedne strane horizonta do druge, svet se pretvorio u golo svetlo.

Titus uskliknu. Konj zatrese glavom i Titus ga onda potera galopom, kući preko zemlje svojih predaka.

Međutim, u sred uzbudljivog galopa, Titusova glava se okrenula od tornjeva zamka koji su se sve više uzdizali iznad linije horizonta; okrenula tamo odakle je u hladnoj izmaglici praskozorja planina Gormengast, sa svojim kandžastim vrhom, slala svoj izazov kroz uzdrhtali vazduh. *Da li se usuđuješ?*, činilo se da dovikuje. *Da li se usuđuješ?*

Titus se odupro nogama o uzengije i zaustavio konja cimnuvši uzdama. Neobična zbrka zvukova i prizora načinila je od njegovog zadihanog tela bojno polje. Suma, zelena i vlažna kao sama srž romanse, mahala je svojim trnovitim granama unutar njega dok je on drhteći sedeo u sedlu, napola okrenut unazad. Vlažne krošnje su se komešale pod njegovim rebrima. U ustima je mogao da oseti gorak ukus lišća. Miris šumske zemlje, crn od istrulele paprati i opor od fermentacije, na trenutak je goreo u njegovim nozdrvama.

Pogled mu je putovao od visokog, ogolelog vrha planine Gormengast do senovitih šuma, pa se onda opet podigao put neba. Gledao je u sunce koje se penjalo. Osećao je da počinje dan. Okrenuo je konja na drugu stranu. Okrenuo je leđa Gormengastu.

Vrh planine je blistao okružen morem svetlosti. Njegov ružni obris u sebi je sadržao ili sve ili ništa. Budio je maštu svojom čudnom ispraznošću.

I opet kao da se začuo glas. *Da li se usuđuješ? Da li se usuđuješ?*

Pridružilo mu se još glasova. Glasovi iz sunčevim zracima obasjanih proplanaka. Iz močvara i šljunkovitih korita. Glasovi ptica iz zelenih rukavaca. Glasovi iz područja gde skaču veverice i šunjaju se lisice, a detlići svojim veselim udaranjem dodaju gustinu uspavljujućoj tišini; iz područja gde šupljina nekog trulog stabla, omekšalog od bogatih sokova, svetli kao da ga iznutra obasjava slatko i tajno skrovište divljih pčela.

Titus je ustao sat pre jutarnjeg zvona. Obukao se ne napravivši ni najmanji zvuk i na vrhovima prstiju iskrao kroz tihe hodnike do južne kapije, pa potrčao kroz kamenom popločano dvorište do konjušnice zamka. Jutro je bilo tamno i mračno, ali on je čeznuo za svetom bez zidova. Zastao je samo kod Fuksijinih vrata i pokucao.

"Ko je?" Glas sa druge strana vrata zvučao je neobično promuklo.

"Ja sam", rekao je Titus.

"Sta hoćeš?"

"Ništa", rekao je Titus. "Idem da jašem."

"Vreme je grozno", rekla je Fuksija. "Do viđenja."

"Do viđenja", rekao je Titus i nastavio da se šunja kroz hodnik dok nije čuo čangrljanje kvake.

Okrenuo se i video ne samo Fuksiju koja je nestala u svojoj sobi već u istom trenutku i nešto što je velikom brzinom letelo kroz vazduh prema njegovoj glavi. Da bi zaštitio lice, podigao je ruku i, više zahvaljujući slučajnosti nego spretnosti, uhvatio jedno veliko i lepljivo parče torte.

Titus je znao da ne sme da izlazi iz zamka pre doručka. Znao je i da čini dvostruki prekršaj time što izlazi van spoljnih zidova. Kao jedini preostali muški naslednik slavne loze, morao je dobro da pazi na sebe. Bila mu je dužnost da obaveštava odrasle o tome kuda ide i kada će da se vrati, kako bi znali da je zakasnio ukoliko bi se tako nešto desilo. Međutim, kako je dan bio ispunjen tamom, nije imao dovoljnu moć da potisne žudnju koja se u njemu nagomilavala nedeljama - žudeo je da jaše i da jaše dok ostatak sveta još spava; da ispija jutarnji vazduh dugačkim gutljajima dok njegov konj galopira pod njim preko aprilskih polja, daleko od Spoljnih nastambi. I da se u tom galopu pretvara da je slobodan.

Slobodan!

Šta bi ta zamisao mogla da znači Titusu koji jedva da je znao kako to izgleda preći iz jednog dela svog donia u drugi, a da ga pritom neko ne nadgleda, vodi ili prati, i koji nikada nije spoznao kako bi izgledalo da te niko ne poznaje. Da nemaš slavno ime. Da nemaš poznato poreklo. Da si neko za koga prikryveno oko sveta odraslih nema ama baš nikakvog interesovanja. Da si stvorenje koje raste, kao što se crvenokožac šunja, kroz detinjstvo i mladost, iz jedne godine u drugu kao iz jednog gustiša u drugi, iz zasede u zasedu, osmatrajući sa vrhova drveća Mladosti.

Zbog divljine koje je okruživala Gormengast i širila se na sve strane oko zamka dokle je sezao pogled, kao da je zamak bio ostrvo brodolomnika daleko od svih trgovačkih puteva.

Zbog te širine prostora, kako je Titus mogao da zna da je nejasno, neusredsređeno nezadovoljstvo koje je povremeno počeo da oseća, zapravo meškoljenje nečeg utamničenog?

On nije poznao drugačiji svet. Sada je oko njega plamteo sirovi materijal: sadržaj pustolovina i okruženje u kojima se one odvijaju. Pustolovine koje su strasne, tajnovite i bespolne, opasne i ohole.

Budućnost je ležala pred njim, ispunjena beskrajnim ritualima i svečanostima, ali nešto je u dubini njegovog grla tuklo i on se pobunio.

Da pobegne iz škole! Pobegne! To bi bilo isto kao da je postao neki osvajač - ili demon.

I tako je osedlao svog malog sivog konja i izjahao u mračno aprilsko jutro. Čim je prošao kroz jednu od kapija na spoljnom zidu i lakim galopom se uputio prema šumi Gormengasta, odmah se beznađežno izgubio. U jednom trenutku, oblaci su zagušili svaku svetlost koja je dolazila s neba i Titus se našao među granama koje su ga šibale kroz mrak. Nešto kasnije, konj je do kolena upao u hladni i lepljivi mulj. Drhtao je pod Titusom dok je uzmicao, jedva uspevši da pronađe čvrsto tlo za svoja kopita. Dok je sunce klizilo ka nebu, Titus je uspeo da shvati gde se nalazi.

Onda su, sasvim naglo, dugački zraci sunca uspeli da se probiju kroz polumrak i Titus je ugledao u daljini - dalje nego što je ikada verovao da je moguće - blistavi kamen jednog od zapadnih delova zamka.

Potom je sunčeva svetlost preplavila nebo sve dok nije postalo sasvim čisto i dok se strepnja izazvana strahom nije pretvorila u strepnju iščekivanja - i to iščekivanja pustolovine.

Titus je znao da će njegov nestanak biti primećen. Doručak će se završiti, ali mnogo pre toga, u spavaonici će biti dignuta uzbuna. Titus je mogao da zamisli podignute obrve svog profesora dok bude gledao nje- gov prazan sto u učionici, i brbljanje ostalih učenika dok budu nagađali šta mu se desilo. Onda je osetio nešto mnogo uzbudljivije od toplog poljupca sunca na zadnjem delu svog vrata: bilo je to je blago fijukanje hladnog aprilskog vazduha po njegovom licu - nešto opasno i užasavajuće uzbudljivo - nešto što je stvaralo veoma visok ton koji je zviždukao kroz njegov ustreptali stomak i niz bedra. Imao je utisak da je to sam glasnik pustolovine zviždao, dajući mu znak da okrene konja na drugu stranu, dok je meko sunčevo svetlo slalo tu istu poruku, samo pospanijim glasom.

Titus je, na trenutak, bio prožet tako snažnim osećanjem vlastitog postojanja da su mu ljudi u zamku izgledali kao marionete. Kad se vrati, povući će ih uvis jednom rukom i baciti u šanac. Ako se vrati. Neće više da bude njihov rob! Ko je on da mu naređuju da mora da ide u školu, da radi ovo i da radi ono? Nije on samo sedamdeset i sedmi grof Gormengasta. On je i Titus Groun, sam po sebi.

"Dobro, onda!" viknu on samom sebi, "Pokazaću ja njima", pa se, zarivši pete konju u slabine, zaputi prema planini.

Međutim, hladan prolećni povetarac nije bio samo uvod u Titusovo bekstvo. On je predskazao još jednu promenu vremena, brzu i neočekivanu kao što je bio izlazak sunca. Jer iako u gornjim slojevima vazduha nije bilo oblaka, činilo sa da je ostala nekakva izmaglica, tako da je toplota na Titusovom vratu bivala sve slabija.

Tek kad je prešao tri milje na svojoj buntovničkoj ekspediciji i stigao do leskove šume koja se nalazi na samim obroncima planine Gormengast, Titus je shvatio da je atmosfera ispunjena maglom. Sa tog mesta belina je postajala sve gušća i nagomilavala se iznad njega kao da raste iz zemlje i nadolazi sa svih strana. Sunce je polako postajalo bleđi disk, da bi na kraju potpuno nestalo.

Nije bilo povratka. Titus je znao da bi se odmah izgubio kad bi okrenuo konja i krenuo nazad. Situacija je bila takva da nije mogao da vidi ništa osim bleđog sjaja ispred i iznad sebe, koji je postepeno slabio. Bio je to odsjaj sa gornje polovine planine Gormengast, koji se probijao kroz sve gušću maglu.

Jedina nada mu je bila da se izvuče iz bele vodene pare, pa on nagna konja u rizičan kas, jer vidljivost je bila samo jard ili dva, i zaputi se prema uzvišenju (koristeći se bleđim odsjajem iznad sebe kao orijentir). Nakon nekog vremena, primetio je da se magla razređuje.

Kad je sunce ponovo nesmetano počelo da sija i kada su najviši delovi magle ostali da se kovitlaju na određenoj udaljenosti ispod Titusa, on je tek tada u potpunosti shvatio šta to znači biti sam. Bila je to samoća kakvu nikada ranije nije iskusio. Na nepomičnoj visini kojom je vladala tišina, pred njim se rasprostro svet fantastične bele pare.

Daleko na zapadu, plutao je teški krovni pejzaž njegovog doma, lagano kao da je svaki kamen cvetna latica. Na fasadnom kamenju velike glave zamka pružilo se stotinu prozora nalik na zube, na kojima se odbijala svetlost zore. Ličili su manje na staklo a više na kost, jednako kao i kamenje koje ih je držalo na mestu. Kao kontrast njihovoj nepomičnosti, naglašavajući udaljenu kamenu građevinu svojom lančanom hladnoćom, jutra i jutra bršljana prekrivala su zidove i krovove kao tamna voda, delujući uznemireno dok su milioni rosom okićenih srcolikih listova žmirkali na suncu.

Vrh planine blistao je iznad njega. Zar nema nijednog živog stvora na njegovim strmim obroncima, osim deteta odbeglog iz škole? Izgledalo je kao da je srce sveta prestalo da kuca.

Lišće bršljana blago je treperilo i poneka zastava bi se zaljuljala na svom koplju, ali u tim pokretima nije bilo životnosti niti svrhovitosti, ništa više nego u dugačkoj kosi na nekom lešu koja se vijori na vetru, ali ni na koji način ne može da porekne smrt tela čiju važnost pokušava da istakne.

Nijedna glava se nije pojavila na nekom od onih najviših zubolikih prozora koji su se poredali po gornjoj ivici zamka. Da je neko stajao tamo, mogao je da vidi kako sunce stoji samo na dlaku od magle koja se spustila na zemlju.

Prostirala se od horizonta do horizonta, ta magla, držeći gornji deo planinskog masiva na svojim penušavim leđima, kao da se radi o teretu od nabacanih vrleti i škrljca. Ispuštala je svoja zagušljiva isparenja po bokovima planine. Polagala ih je po zidovima zamka, jedan zlokobni sloj za drugim, kao da dolazi velika plima. Bez ijednog zvuka, bez ijednog pokreta, pod uticajem neke natprirodne sile mnogo snažnije od Meseca, nije imala snage da se povuče.

Niti jednog daha sa planine. Niti uzdaha iz obavijenog zamka ili tihe praznine pod velom magle. Zar nije bilo nikakvog pulsa ispod sve te pare? Nijednog otkucaja srca? Pa sigurno bi i najslabije srce tutnjalo u toj beloj tišini, prenoseći svoj dvostruki ritam kroz udaljene jaruge. Sunce nije otkrivalo ni najmanju mrlju na sumaglici beloj poput krede. Bilo je to belo sunce, kao da se u njemu ogledala magla ispod njega - krti stakleni disk.

Da li je to Priroda bila nemirna i raspoložena za eksperimentisanje sa svojim različitim elementima? Jer čim se beli oblak spustio kao da će tu ostati zauvek i legao svom težinom na udolinu kao reka hladnog dima - prostirući se po zaravnima kao prekrivač i prodirući svojim ledenim prstima u svaku zečju jazbinu - oštar i svež vetar se podigao sa severa i oduvao maglu, da bi odmah zatim zamro kao da je bio poslat sa samo jednom svrhom: da očisti svet od magle. Sunce se ponovo pretvorilo u zlatnu kuglu. Vetar je otišao i magla je otišla i oblaci su otišli. Dan je ponovo bio mlad i topao, a Titus je stajao na obroncima planine Gormengast.

ŠESNAEST

Daleko ispod Titusa nalazilo se nekoliko čestara koji su podsećali na grupice ljudi. Između njih, zemlja je svetlucala na mestima gde se nebo ogledalo u lokvama vode.

Iz ove zbrke sačinjene od svetlucave vode, drača i niskog, trnovitog žbunja, drveće je, sa neobičnim autoritetom, raslo u grupama.

Titusu su ovi čestari izgledali kao da su živi. Jer svaki je od njih bio jedinstveno *različit* od svih ostalih, iako su svi bili otprilike jednake veličine i uglavnom sačinjeni od stabala javora i jasena. Titus je jasno mogao da vidi da je drveće u čestaru najbližem njemu - posvađano; niti jedan član grupe nije hteo da ima baš ništa sa bilo kojim drugim, i glave su im bile okrenute jedne od drugih a ramena povijena. Na samo stotinak stopa od ove, stajala je grupa koja je bila u nekom stanju zaleđenog uzbuđenja - glave drveća su bile sagnute jedne prema drugima kao da drveće deli neku zelenu tajnu i šapuće o njoj. Samo je jedno drvo podiglo glavu i nagnulo je na stranu, kao da ne želi da mu promakne ono što se tiho pričalo pored njegovog ramena. Kad je podigao glavu, Titus je uočio jedan čestar koji se sastojao od dvanaest stabala koja su stajala u liniji, pomalo zakrenuta u struku, i postrance gledala trinaesto stablo koje je bilo izdvojeno od njih. Bilo im je okrenuto leđima. Nije bilo sumnje da je trinaesto stablo preziralo grupu koja je stajala iza njega.

Bilo je i stabala koja su se skupila jedna uz druga, kao da su u strahu ili im je hladno. Bilo je i stabala koja su gestikulirala. Bilo je nekih koja su izgledala kao da pomažu jednom od svojih članova koji je naiz- gled povređen. Bilo je i nadmenih grupa; i žalosnih, sa pognutim glavama; i onih koje su likovale; i onih koje su izgledale kao da svako stablo čvrsto spava.

Pejzaž je bio živ, ali isto tako i Titus. Na kraju krajeva, to je bilo samo drveće: grane, korenje i lišće. Ovo je bio njegov dan; nije imao vremena za gubljenje.

Umakao je onom sivom nizu tornjeva. Oko njega su kamenje i paprat i planina, sa zracima jutarnjeg sunca koji se igraju iznad njih u mutnom svetlu zemlje.

Jedan vilin konjic je lebdeo iznad kamena pored njegovog lakta, i u istom trenutku Titus postade svestan glasova ptica iza čestara.

Severno od čestara ležale su blistave doline, ali ptičji glasovi, tako visoki i jasni, nastajali su još zapadnije i bliže podnožju planine od mesta na kojem se on nalazio. Tamo je ležala velika šuma koja se kupala u sunčevoj svetlosti. Bezbrojni zeleni nabori i mnogobrojne krošnjaste izbočine pružale su se u talasima sve do iskrzane linije horizonta.

Njegova žudnja je dobila svoj cilj. Nije ga više progonila činjenica što je pobegao. Radoznalost je plamtela u njemu.

Šta leži iza tih visokih i lisnatih zidova? Tih zelenih i osunčanih zidova? Šta je sa unutrašnjim senkama? Šta je sa terasama posutim žirom i udolinama prekrivenim lišćem?

Činjenica da je pobegao iz škole ležala je ošamućena maljevima njegovog uzbuđenja. Zeleo je da potera konja u galop, ali kosina prekrivena škriljcem i labavim kamenjem bila je suviše opasna za to. Međutim, kad je uspeo da se spusti do nižeg dela, tlo je postalo mnogo pouzdanije i mogao je mnogo brže da prelazi veće udaljenosti.

Dok mu se približavao, zeleni zid šume kao da je rastao prema sunčanom nebu. Naposljetku je morao da podigne glavu da bi mogao da vidi najviše grane.

Gormengast se sakrio iza uzvišenja koje se uzdizalo na zapadu. Na istoku i iza Titusa, obronci planine su bili nanizani kao neke ružne police. On zategnu uzde i skliznu sa konjskih leđa. Na tlu oko njega rasla je svile- na trava sivkaste boje koja je blistala neobičnim belim sjajem. Kamenje oštih ivica bilo je razbacano po okolnim senkama kao usijana čela i isturene vilice, a oko njih je rasla bujna paprat.

Gušteri su trčali po zagrejanom kamenju, a kad je Titus napravio prvi korak prema šumi, jedna zmija je skliznula niz stenu poput tankog potoka i prešla mu put čegrtajući labavo povezanim vrškom svog repa.

Odakle ova iznenadna zaljubljenost? Zvečarka, tepih od svilenkaste trave, nekoliko velikih kamenova sa gušterima i paprati, i veliki šumski zid. Zbog čega je celina koju su sačinjavale ove stvari bila tako uzbudljiva da mu je oduzimala dah?

On prebaci uzde preko ponijevog vrata i odlučno ga pogura u pravcu Gormengasta. "Idi kući", reče on. Poni prvo okrenu glavu prema njemu, a onda je zatrese napred-nazad i stade da se udaljava. Za nekoliko trenutaka nestao je na drugoj strani uzvišenja i Titus je ostao potpuno sam.

SEDAMNAEST

Prvi jutarnji čas je počeo. Na stotine stvari dešavalo se u učionicama u isto vreme. Međutim, sa druge strane njihovih vrata odvijala se drugačija drama: drama skolastičke tišine. U pustim predvorjima i hodnicima između učionica, ova tišina je bila opipljiva stvar koja je zapljuskivala vrata učionica.

Za samo jedan sat, domar će zatresti bronzano zvono u Centralnom predvorju i tišina će biti razbijena na komade kada čitava horda dečaka nahrupi iz svojih zatvorskih prostorija kao najezda skakavaca. U učionicama Gormengasta i u Zbornici, zidovi su bili obloženi konjskom kožom. Međutim, to je jedino što im je bilo zajedničko, jer atmosfera koja je vladala u njima, kao i njihovi oblici, bili su potpuno različiti.

Učionica u kojoj je predavao Fluk, na primer, bila je dugačka, uska i slabo osvetljena pošto je imala samo jedan prozor, i to na svom zadnjem kraju. Opus Fluk je ležao u fotelji, presvučenju crvenim štofom.

Bio je gotovo u potpunoj senci. Iako je jedva mogao da razazna dečake ispred sebe, bio je u boljem položaju od njih, zato što oni njega uopšte nisu mogli da vide. Nije imao ni sto već je samo tako sedeo u mraku. Nekoliko udžbenika bilo je razbacano po podu oko fotelje, forme radi. Na njima je bio toliko debeo sloj prašine da su izgledale kao siva ispupčenja. Gospodin Fluk još nije otkrio da su bili zakucani ekserima za pod, pre više od godinu dana.

Perčprizmova predavaonica bila je smrtonosno pravilnog kvadratnog oblika i previše dobro osvetljena da bi je učenici voleli. Samo su kožom obloženi zidovi bili tamni i stari, ali čak su i njih čistili i mazali uljem s vremena na vreme. Klupe, stolove i podove svakog jutra su ribali sodom i vrelom vodom tako da je čitava prostorija, osim zidova, bila bleštavo bela, zbog čega je bila najmanje omiljena. Prepisivanje je pod takvim okrutnim svetlom bilo gotovo nemoguće.

Flanelket je predavao u učionici koja je ličila na kratak tunel sa polukružnim prozorom koji je ispunjavao svetlošću čitav prednji deo prostorije. Za razliku od Fluka, gospodin Flanelket, koji je sedeo na vrhu veoma visokog stola, predstavljao je potpuno drugačiji prizor. Pošto mu je svetlost dolazila s leđa, gospodin Flanelket je svojim učenicima izgledao kao da je isečen od crnog papira. Dok je tako sedeo ispred blistavog polukružnog prozora na kraju tunela, pravio je nagle, trzave pokrete naspram svetla. Kroz prozor je mogla da se vidi planina Gormengast, a ovog jutra, iznad njegove glave su lenjo plovila tri mala oblaka, nalik na semenke maslačka.

Medutim, od svih učionica u Gormengastu, jedinstvenih u svakom pogledu, jedna je tog jutra bila od posebne važnosti. Nalazila se na jednom od gornjih spratova. Bilo je to jedno ogromno, pospano mesto, ispunjeno sa više stolova nego što je ikada bilo potrebno (za akademske svrhe). Veliki komadi konjske kože visili su sa njenih zidova.

Prozor učionice je bio okrenut ka jugu tako da je pod, koji nikada nije bio obojen, bio izbeljen od sunca, a mastilo koje su učenici prosipali iz godine u godinu, izbledelo do tako divne plave boje da su podne daske izgledale bajkovito. Osim toga, u vezi sa ovim mestom više nije bilo baš ničeg bajkovitog.

Na primer, kakvo je bilo to vrećasto čudovište, taj hrčući hamak, taj mrtvi teret rastavljenog užasa? Izgledao je zaista okrutno i zlobno, tako skrupčan kao crni pas na profesorskom stolu - ali šta je to bilo? Neko bi pomislio da je mrtvo, jer bilo je nepomično i teško kao smrt, ali oko njega se širio zvuk prigušenog hrkanja, uz povremeni zvižduk nalik na onaj koji stvara vetar kad fijuče kroz razbijeni prozor. Šta god da je to bilo, u učenicima nije budilo nikakav strah, pa čak ni interesovanje. Izgledalo je da oni razmišljaju o nečem veoma drugačijem u toj pospanoj i bezvremenoj sali smeštenoj u gotovo zaboravljene predele Više škole. Sunčevi zraci su se ulivali kroz visoki prozor. Prostoriju je ispunjavala pospana izmaglica sačinjena od čestica prašine.

Medutim, u vezi sa učenicima nije bilo ničeg pospanog.

Šta se dešavalo? Nije se gotovo ništa čulo, ali napetost koja je vladala u vazduhu stvarala je vlastitu buku.

Odvijala se jedna opasna i veoma rizična igra. Mogla se igrati samo u ovoj učionici. Vazduh je bio toliko gust da je jedva mogao da se udiše. Oni koji su učestvovali u čudnoj bici, čučali su na svojim stolovima ili na ormanima. Upravo je trebalo da počne sledeća faza. Usredsređena lica bila su okrenuta prema prozoru. Izgledali su kao prekaljeni borci, kao neki žilavi hazarderi. Veterani su zauzeli početni položaj.

Sve je bilo spremno. Podigli su dve dugačke daske s poda. Jedna je bila naslonjena na prozorsku dasku tako da je bila pod prilično tupim uglom u odnosu na pod. Njena donja strana je bila istrugana i namazana voskom od pamtiveka, i sada je ta strana bila okrenuta prema tavanici. Druga od dve dugačke podne daske, takođe namazana voskom, bila je stavljena na pod, odmah do prve, tako da se uska drvena staza dugačka nekih trideset stopa pružala preko cele učionice - od prozora do suprotnog zida.

Ekipa koja je stajala bliže prozoru napravila je prvi korak. Jedan od njih - crnokosi dečak sa mladežom na čelu - skoči na prozorsku dasku, naizgled ne razmišljajući o stotinu stopa dubokom ponoru sa druge strane.

U tom trenutku, članovi suparničke ekipe, koji su bili zaklonjeni iza niza stolova u zadnjem delu učionice, dohvatiše kuglice od papira, tvrde poput oraha, koje su nameravali da ispale iz malih prački izlizanih od neprestanog korišćenja. Nekada su se koristile i kuglice od gline, pa čak i stakleni klikeri, ali nakon treće pogibije i velike konfuzije do koje je dolazilo pri uklanjanju mrtvih tela, odlučeno je da se koriste samo kuglice od papira. Daleko od toga da su one bile nežna zamena. Papir su žvakali, mesili, mešali sa lepkom i na kraju presovali pod poklopcima stolova. Izbačeni smrtonosnom brzinom iz prački, ovi projektili su udarali snagom biča.

Ali u šta su gađali? Njihovi suparnici su stajali pored prozora i bilo je očigledno da ne očekuju da bilo šta poleti u njihovom pravcu. Šteljački vod nije čak ni gledao u njih - pogledi su im bili upereni pravo napred, ali su ipak počinjali da žmure na jedno oko i natežu crnu elastičnu gumu.

A onda, smisao igre postade jasan, u oštrom i ritmičnom kovitlacu pokreta. Suviše brza, suviše životna, suviše opasna da bi mogla da se poredi sa bilo kakvim plesom ili baletom. Ipak, igra je bila bremenita i tradicijom i suptilnošću sadržine. Šta se dešavalo?

Crnokosi dečak s mladežom na čelu savio je noge u kolenima, sagnuo se napred, pljesnuo rukama i odbacio se sa prozora u jutarnje bleštavilo, gde su se grane ogromnog platana širile kao skela na sunčevoj svetlosti. Na trenutak, dečak je bio vazdušno biće. Glava mu je bila zabačena, ruke raširene, na licu mu je bio osmeh, a pogled uperen u jednu belu granu drveta. Na stotinu stopa ispod njega, prašnjavi kameni pravouganik sijao se na jutarnjem suncu.

Iz učionice je izgledalo da je mladić gotov. Medutim, njegovi drugovi pored prozora ostadoše priljubljeni uz zid, a njihovi neprijatelji, koji su čučali iza stolova, nisu skidali pogleda sa klizavih dasaka koje su se pružale preko učionice kao ledena staza.

Dečak koji je skočio kroz prozor uhvatio se za granu i ostao da visi, njišući se po vrtoglavoj amplitudi kroz lišće drveta. Na najudaljenijoj tački svog lučnog kretanja, on se izvio što je više mogao tako da se grana iskrivila i visoko ga podigla u trenutku kad se vraćao prema prozoru. U tom trenutku nalazio se daleko iznad ravni prozora kroz koji je iskočio. Baš tada, njegovi nervi su morali da budu čvrsti kao čelik zato što je morao da pusti granu kako bi iskoristio njen zamah. Ponovo se našao u vazduhu. Padao je - i to takvom brzinom i pod

takvim uglom da je promašio okvir prozora i prozorsku dasku sa unutrašnje strane, i kao grom iz vedra neba sleteo svojom malom stegnutom pozadinom na iskošenu dasku. Delić sekunde kasnije, našao se na suprotnoj strani učionice, pošto se stušio niz klizave daske brzinom projektila.

Ipak, uprkos tome što se tako iznenada vratio kroz prozor i tako munjevito kliznuo po daskama, nije ostao nepovređen. Oko ušiju mu je zujalo kao da ga je napalo gnezdo osica. Rezultat snažne vatre iz šest prački bio je jedan izvanredan pogodak u glavu, tri u telo i dva promašaja. Međutim, igra se nije prekidala. U trenutku kad je on udario u oštećeni zid obložen kožom, sledeći član njegove ekipe, zažarenih očiju, već je bio u vazduhu i ruke su mu se pružale prema grani, a članovi streljačkog voda, takođe u akciji, punili su svoje oružje svežom municijom, žmurili na jedno oko i rastezali gumu na pračkama.

Kada je dečak sa mladežom na čelu stigao do prozora, sa bolno crvenim uvom, sledeća prilika je doletela iz sunčanog neba, jurnula niz iskošenu dasku i otklizala po učionici da bi na kraju udarila u zid, gde je koža bila prljava i iscepana od bezbrojnih udara. Sve vreme je vladala školska tišina - tišina ispunjena belom sunčevom svetlošću. Pod je bio išaran komplikovanim senkama koje su bacali stolovi, klupe i ogromna polomljena školska tabla. Nepomičnost letnjeg časa - uspavanog, zamišljenog i nestvarnog, bila je dodatno naglašena udarom dlanova o granu svakog od dečaka kada bi skočio kroz prozor, zujanjem papirnatih kuglica kroz vazduh, dubokim disanjem žrtve pre skoka, tupim udarom tela u zid, i, na kraju, komešanjem dok su se pračke ponovo punile; a onda sledećim pijeskom ruku i udaljenim šuštanjem lišća dok se telo dečaka njihalo u zelenoj krošnji, visoko iznad dvorišta. Ekipe su se promenile. Oni koji su se ljuljali, sada su izvadili pračke. Streljački vod je otišao do prozora. Imala je vlastiti ritam ta igra, iako rizična, okrutna, a ipak ceremonijalna. Ritual koji je predstavljala bio je svet i nije se dovodio u pitanje, jednako kao što se ne dovodi u pitanje bilo šta od onoga što je deo duše jednog dečaka.

Ravnodušnost i svirepo ponašanje vezivali su ih. Njihove tajne su bile tamnije, dublje, užasnije ili urnebesnije zbog činjenice da su delili znanje o uzbuđenju koje stvara vratolomno klizanje po dasci u tihoj učionici; znanje o dugačkim letovima kroz krošnju drveta; znanje o tome kako zuji projektil kad prođe tik pored glave ili kako boli kad pogodi.

Ali šta je to bilo tako važno? To ritmično kretanje dečaka koji se gađaju? Ili dečaka punih života, kao ribe ili ptice? Sama činjenica što se to dešavalo ovog jutra?

A šta je sa onom crnom gomilom na profesorovom stolu? Sunčeva svetlost koja se provlačila kroz lišće platana počela je da pada po njemu u drhtavim kapima u obliku romba. Sa stola je dopiralo hrkanje - zaista sramotan zvuk za prvi školski čas u letnje jutro.

Ali, trenuci njegovog lenstvovanja bejahu odbrojani jer najednom se začuo krik koji je dopirao nedaleko od tavanice i tik iznad vrata učionice. Bio je to krik jednog vragolastog dečaka, sićušnog pegavka koji se popeo na vrh visokog ormana. Neposredno pored njegovog ramena nalazilo se staklo lepezastog prozora postavljenog iznad vrata. Bilo je tamno od prljavštine, ali postojala je jedna tačka veličine novčića koja je bila čista i kroz koju se mogao osmatrati hodnik. Odatle je stražar mogao da obavesti ne samo celo odeljenje već i profesora da im preti opasnost.

I Barkventin i Dedion veoma su retko dolazili u inspekciju ove učionice, ali pegavi vragolan je imao naredenje da od ranog jutra stoji na ormanu i pazi jer nema ništa gore nego kad neko ometa održavanje časa.

Tog jutra, dok je ležao kao neka igračka na vrhu ormana, toliko se zaneo posmatrajući igru koja se odvijala u učionici da je prošlo više od minuta otkad je poslednji put provirio kroz špijunku. Kad je to uradio, ugledao je, na samo dvadeset stopa od vrata, gusto zbijenu falangu profesora nalik na crnu plimu, predvođenu Dedionom koji je nadvisivao sve ostale u svojoj visokoj stolici na točkovima.

Dedion, na čelu falange, bio je za glavu i dobar deo ramena viši od svih ostalih, iako nije sedeo uspravno u svojoj uskoj, visokoj stolici. Dok su njeni mali točkovi škripali na krajevima četiri noge, stolica se ljuljala napred-nazad dok ju je pripravnik žustro gurao ispred sebe. Mali stražar nije mogao da vidi ko je gurao stolicu, pošto je ovaj bio skriven iza tog visokog i odvratnog komada nameštaja - odvratnijeg nego što se može i zamisliti - sa njegovim neproporcionalno velikim poslužavnikom za hranu postavljenim u visini Dedionove glave i sa malom prečagom za njegove noge.

Ono parče Dedionove glave što se moglo videti iznad poslužavnika izgledalo je budno, što je bio siguran znak da se dešavalo nešto što je bilo toliko hitno da je preraslo u paniku.

Iza njega, uskomešana tama bila je ispunjena profesorima. Bilo je nemoguće pretpostaviti šta se desilo sa njihovim odeljenjima i zbog čega bi se uopšte pojavili u ovom delu zamka u bilo koje vreme, a kamoli ovako rano ujutru.

Međutim, bilo kako bilo, pojavili su se sa svojim crnim odorama koje su šuštale i šaputale, tarući se o zidove sa obe strane hodnika. Bilo je neke svrhovitosti u njihovom koraku, nekakve zajedničke namere. Zaista zastrašujuće.

Patuljasti dečak vrisnu sa vrha ormana, kreštavijim glasom nego što je iko od njegovih školskih drugova do tada čuo.

"Zevalo!" kričao je. "Brzo! Brzo! Brzo! Zevalo i svi ostali! Spustite me! Spustite me!"

Ritmični sled pogibeljne igre bio je prekinut. Niti jedna kuglica od papira nije proletela pored glave poslednjeg dečaka koji je sunuo kroz prozor i drmnuo u kožom obložen zid. Na trenutak, u prostoriji je vladala sumnjičava tišina. Cetiri reda dečaka sedelo je napola okrenuto za svojim stolovima, sa glavama nagnutim na stranu, dok su osluškivali škripu Dedionove stolice na njenim malim točkovima koji se kroz tišinu kotrljaju prema njima.

Stražar je doskočio u ruke krupnog mladića sa kosom nalik na slamu, sa visine koja je njemu verovatno izgledala ogromna.

Daske su našle put u svoja dugačka, uska ležišta, odmah ispred profesorovog stola. Međutim, došlo je do greške, i kad je primećena, bilo je suviše kasno da se bilo šta učini. U žurbi, donji deo jedne od dasaka završio je okrenut prema gore.

Da je bilo koji od dečaka iz prvog reda i pomislio da može da stigne do profesorovog stola i vrati se na mesto pre nego što Dedion i ostali profesori dođu učionice, skinuo bi kraj Belgrovljeve odore, koji mu je bio prebačen preko glave oslonjene na ruke, i drmao bi ga dok ga ne bi doveo u stanje barem nekakve budnosti. Da, ta crna i bezoblična masa zaista je bio stari profesor, izgubljen u naborima sopstvene odore. Njegovi učenici su mu njene krajeve prebacili preko lica, kao i svaki put kad bi zaspa.

Međutim, nije bilo vremena za to. Škripa točkova je utihnula. Culo se komešanje i toptanje nogu dok su profesori zbijali redove iza svog nadređenog. Kvaka na vratima poče da se spušta.

Dok su se vrata otvarala, tridesetak dečaka je bilo nadvijeno nad svoje stolove i furiozno su nešto ispisivali, čela naboranih od usredsređenosti.

To je bio trenutak bezbožne tišine.

A onda se začuo prodoran glas profesorskog pripravnika, gospodina Muve, koji je dolazio iza Dedionove stolice.

"Upravitelj!" i celo odeljenje skoči na noge. Svi osim Belgrova.

Točkići visoke stolice ponovo počеше da škripe na njenom putu kroz jedan od mastilom umrljanih prolaza između redova.

U međuvremenu, pljosnate kape su uplovile u učionicu za upraviteljem, a pod tim pljosnatima kapama i lako prepoznatljiva lica Opusa Fluka, Spajergrejna, Perčprizma, Troda, Flanelketa, Šreda i Šrivelu, Katflauera i ostalih. Dedion, koji je bio u obilasku svih učionica, poslao je sve učenike u dvorište popločano crvenim kamenom i poveo njihove profesore sa sobom, tako da je sada čitavo nastavničko osoblje bilo sa njim. Dečake će uskoro poslati na celodnevnu potragu za Titusom, jer njegov nestanak je bio uzrok ovog događaja bez presedana.

Kako je čovek srećan kad ne zna šta donosi bliska budućnost! Kako bi strašno i parališuće delovalo da su svi prisutni znali šta će se dogoditi za samo nekoliko sekundi. Jer sve se odigralo toliko brzo da je jedino znanje o onome šta će da se desi moglo to i da spreči.

Učenjaci su još uvek stajali, a gospodin Muva, profesorski pripravnik koji je stigao do kraja prolaza između redova, upravo se spremao da okrene visoku stolicu ulevo i da je gurne do Belgrovljevog stola, odakle će Dedion moći da se obrati svom najstarijem profesoru, kad je došlo do nesreće toliko strašne da je čak i Titusov nestanak bio zaboravljen. Muva se okliznuo! Noge su odletele ispod njegovog kočopernog trupa. Njegov nadmeni hod iznenada se pretvorio u nerazmrsivo klupko nogu koje su se razletele na sve strane. Uprkos očajničkom batrganju, Muva nikako nije uspevao da pronade oslonac na podu jer je naišao na pogibeljno klizavu dasku koju su dečaci naopačke vratili u njeno ležište ispred Belgrovljevog stola.

Muva nije imao vremena da pusti visoku stolicu. Ljuljala se iznad njega poput tornja, a onda, dok su profesori provirivali jedan drugom preko ramena, a dečaci stajali u klupama kao hipnotisani, pred njima se odigralo nešto mnogo užasnije nego bilo šta što je moglo da im padne na pamet.

Pošto se Muva rasprostro po podu koliko je dug i širok, točkovi visoke stolice zavrteše se kao čigre, grozno škripeći, i komad nameštaja od trske mahnilo poskoči u vazduh. U istom trenu nešto odlete visoko u vazduh! Bio je to Dedion!

Doleteo je sa nekog mesta veoma blizu tavanice, kao neki posetilac sa druge planete ili iz spoljnih područja Kosmičkog carstva, jureći prema zemlji obavijen horoskopskim znacima koji su lepršali oko njega.

Da je imao dugačku bronzanu trubu na usnama i moć da izvije kičmu i da se podigne u vazduh dok se približavao padašćanom podu, pa da preleti preko glava učenih ljudi koji su stajali u učionici u svojoj lepršavoj odori, projuri kroz lišće platana, preko leđa Gormengasta i nestane zauvek iz ovog materijalnog sveta - tada, da je imao moć da sve to uradi, bio bi izbegnut taj užasan zvuk. Bio je to najužasniji i najodvratniji zvuk, koji niti jedan od profesora ili učenika koji su ga čuli tog jutra neće moći da zaboravi do kraja svog života.

Prekrio je tamnom senkom kako srca tako i umove. Pomračio je čak i samo sunce koje je obasjavalo učionicu.

Međutim, nije bilo dovoljno to što im je sluh bio oštećen zvukom lobanje koja se drobi kao jaje. Kao da se sve urotilo s ciljem da se stvori najveći mogući užas, Sudbina je htela da upravitelj padne u potpuno vertikalnom položaju, udari u pod vrhom lobanje i ostane okrenut naglavačke, u strahotnoj ravnoteži, zahvaćen stanjem preuranjene mrtvačke ukočenosti.

Gnjecavi, nedokučivi, mlohavi Dedion, taj simbol prenošenja odgovornosti, negiranja i ravnodušnosti, izgledao je kao da u njemu, okrenutom naglavačke, ima više života nego ikada ranije. Njegovi udovi, ukočeni u mrtvačkom grču, bili su vidno mišićavi. Činilo se da njegova zdrobljena lobanja na sebi drži telo koje je upravo shvatilo pravi razlog svog postojanja.

Posle trenutka užasa od kojeg je svima zastao dah, prvi pokret je došao iz gomile đubreta koja je nekada bila visoka stolica.

Pojavio se pripravnik. Crvena kosa mu je bila raščupana, nemirne oči izbuljene, a zubi su mu cvokotali od straha. Kad je video svog gospodara okrenutog naglavačke, svaki trag nadmenosti nestade iz njegovog tela i on jurnu prema prozoru, toliko pogoden onim što se desilo da je želeo samo da svrši sa sobom što pre. Popevši se na prozorski okvir, Muva skoči na kamenom popločani pravougaonik, stotinu stopa ispod prozora.

Perčprizm onda istupi ispred ostalih profesora.

"Svi dečaci će odmah da se zapute u dvorište od crvenog kamena", reče on visokim, jasnim stakatom. "Svi dečaci će čekati tamo dok ne dobiju dalja uputstva. Parsli!"

Jedan mladić, kome su oči bile staklaste a usta bila širom otvorena, poskoči kao da ga je neko šutnuo otpozadi. Skrenuo je pogled sa izvrnutog Dediona, ali nije bio u stanju da progovori.

"Parsli", ponovo reče Perčprizm, "ti ćeš da predvodiš odeljenje, a ti Čajvse, ti budi na začelju. Požurite! Hajde, požurite! Gledajte u pravcu vrata, tako je. Da, ti! Ti, Sejdže Mlađi! I ti tamo. Minte, ili kako se već zoveš - probudi se! Hajde, hajde, hajde!"

Zgranuti, učenici počеше da se kreću prema vratima, i dalje ne skrećući pogled sa svog pokojnog upravitelja.

Još su se trojica ili četvorica profesora do određene mere oporavili od onog prvog, najgoreg šoka i pomagali su Perčprizmu da izbacii ostatak odeljenja iz učionice.

Naposletku, svi učenici su izašli napolje. Sunčevi zraci su se poigrali po praznim stolovima. Osvetlili su lica profesora, ali njihove odore i pljosnate kape bile su crne kao da su ostale u senci. Obasjale su i Dedionove cipele koje su kruto štrčale prema plafonu.

Pogledavši u ostale profesore, Perčprizm je shvatio da će on morati da načini sledeći potez. Njegove male crne oči blistale su. Isturio je ono malo brade što je imao. Njegovo okruglo, bebasto, svinjoliko lice bilo je spremno za akciju.

Otvorio je svoja mala stegnuta usta i upravo se spremao da traži nekog da mu pomogne da spuste mrtvacu na pod, kad se začu jedan prigušen glas, sa prilično neočekivanog mesta. Zvučao je blizu i daleko u isto vreme. Bilo je teško razlučiti šta je govorio, ali za trenutak ili dva, glas je postao razgovetniji. "Ne, ne slažem se, mali čoveče", rekao je, "jer ljubav j' izgubljena davno, kraj'ce moja... Dok vas Belgrov čuva..." (nastavio je prigušeni glas u snu) "... Kad lavovi... Zarežu... Ja ću im grive počupat'... Au... Joj. Kad guje zasikću na vas... Ja ću ih pogazit'... Verovatno... I rasterat' ptice grabljivice... I levo i desno."

Tada se začu jedan dugačak zvižduk i Belgrovljeva pokrivena glava iznenada poče polako da se podiže sa njegovih ruku, a čitava gomila na stolu da se razobličava. Pre nego što je sklonio sa sebe poslednji sloj svoje odore, seo je na svoju stolicu i dok je rukama pokušavao da skine veo s lica, njegov glas se začuo iz tame pod tkaninom: "Navedite mi jedan zemljouž", ječao je glas. "... Tajnpote? ... Kvogmajeru? ... Speroumarše? ... Heže? ... Denkle?... Šta?! Zar niko ne zna ime niti jednog zemljouza?"

Kad je napokon, uz trzaj rukom, uspeo da skloni i poslednji sloj svoje odore sa glave, pojavilo se njegovo izduženo, neupečatljivo, plemenito lice, ogoljeno i dostojno poštovanja kao lice nekog čudovišta iz dubine mora.

Prošlo je nekoliko trenutaka dok se njegove svetloplave oči nisu privikle na svetlo. Naborao je svoje izvajano čelo i trepnuo. "Navedite mi jedan zemljouž", ponovio je, ali sa manje interesovanja u glasu zato što je postajao svestan tišine koja je vladala u učionici.

"Navedite... Jedan... Zemljouž!"

Oči su mu se uskoro dovoljno privikle na svetlost da je mogao da razazna, pravo ispred sebe, telo školskog upravitelja posađeno na vrh glave.

U neprijatnoj tišini, Belgrov je bio toliko usredsređen na prikazu ispred sebe da uopšte nije primetio da njegovi učenici nisu u učionici.

Ustao je i ugrizao se za zglavak šake, isturivši glavu prema napred. Onda je povukao glavu i stresao se kao veliki pas, pa se ponovo nagnuo napred i zapiljio ispred sebe. Molio se da još uvek spava. Ali ne, to nije bio san. Nije imao pojma da je upravitelj mrtav. Zato je, uz

veliki napor (misleći da je došlo do korenite promene Dedionove ličnosti i da on pokazuje Belgrovu ovaj svoj podvig kako bi ga upoznao sa svojim unutrašnjim otkrovenjem) Belgrov počeo da aplaudira svojim velikim, lepo oblikovanim rukama. Dok su njegovi dlanovi usporeno udarali jedan u drugi, sa puno poštovanja, na licu mu je bio izraz nekoga ko je istovremeno začuđen i zaintrigiran, ramena su mu bila povučena unazad, glava blago nakrivljena, obrve podignute, a veliki kažiprst desne ruke prislonjen na usta. Krajevi usana su mu bili podignuti, ali su isto tako mogli da budu spušteni, s obzirom na to koliko su uspešno sakrivali njegovu zapanjenost.

Teški udarci njegovih dlanova zvučali su usamljeno. Glasno su odjekivali u prostoriji. Prešao je pogledom po svom odeljenju tražeći podršku ili objašnjenje.

Nije našao ništa od toga. Samo beskrajnu prazninu napuštenih đačkih klupa, sa širokim zracima sunca koji su iskosa padali po njima kroz čestice prašine.

Podigao je ruku do lica i naglo seo.

"Belgrove!" Jedan oštar, jasan glas naterao ga je da se okrene. Tamo, u dvoredu, nečujni kao Dedion ili prazni stolovi, stajali su profesori Gormengasta, nalik na muški hor ili karikaturu Sudnjega dana.

Belgrov se nekako podiže na noge i pređe nadlanicom preko čela.

"Život je, sam po sebi, zemljouz", reče neko pored njega.

Belgrov okrenu glavu. Usta su mu bila otvorena. Nervozni osmeh otkrivao je njegove pokvarene zube.

"Molim?" reče on i uhvati profesora koji mu se obratio za rever odore, povlačeći ga prema sebi.

"Smirite se", ponovo se začu glas. Bio je Šredov. "Ovo je nova odora. Hvala. Rekao sam da je život zemljouz."

"Zašto?" upita Belgrov, jednim okom i dalje uperenim u Dediona. Nije pažljivo slušao.

"Pitate me zašto?" reče Šred. "Razmislite malo! Naš upravitelj", reče on (blago klimnuvši glavom prema mrtvacu) "već se nalazi na drugom kontinentu. Kontinentu Smrti. Međutim, pre nego što je..."

Perčprizm prekide gospodina Šreda. "Gospodine Fluk", viknuo je, "da li biste mogli da mi pomognete?" Ipak, koliko god su se trudili, uradili su malo toga, osim što su okrenuli Dediona. Na kraju su nekako uspeli da ga posednu na Belgrovljevu stolicu, gde je ostao dok nije odnet u profesorsku mrtvačnicu, iako je i tada više izgledao kao da je naslonjen na nju nego da sedi u njoj, jer bio je ukočen kao morska zvezda.

Odoru su pažljivo obmotali oko njega. Lice mu je bilo prekriveno belim prahom očetkanim sa školske table, a kad su na kraju uspeli da pronađu njegovu pljosnatu kapu pod ostacima visoke stolice, postavili su mu je, uz dužno poštovanje, na glavu.

"Gospodo", rekao je Perčprizm kad su se vratili u Zbornicu - pošto je jedan od mlađih članova nastavnčkog osoblja poslat kod pogrebnika i u dvorište od crvenog kamena da obavesti učenike da će ostatak dana provesti u organizovanoj potrazi za svojim školskim drugom Titusom, "Gospodo", rekao je, "dve stvari su od presudnog značaja. Prvo, potraga za mladim grofom treba da počne odmah, bez obzira na smetnje. Drugo, novi upravitelj treba da se postavi odmah, kako bi se izbegla anarhija. Po mom mišljenju", nastavio je Perčprizm, držeći se rukama za revere svoje odore, dok se ljuljao napred-nazad na svojim petama, "po mom mišljenju, to treba da bude najstariji član našeg kolegijuma, kao i obično, *bez obzira na njegove kvalifikacije.*"

Odmah su se svi složili. Svi su, kao jedan, odmah uvideli kako se pred njima otvara budućnost u kojoj će još manje da rade i više da lenstvuju. Jedino je Belgrov bio jarostan. Sa njegovim ponosom pomešala se ozlojeđenost zbog načina na koji je Perčprizm kontrolisao situaciju. Pošto će verovatno on biti novi upravitelj, trebalo bi da već preuzme inicijativu.

"Kako to mislite, *bez obzira na njegove kvalifikacije*, Prizme, prokletniče jedan?"

Zastrašujući grčevi u centru prostorije, gde je gospodin Opus Fluk ležao ispružen na jednom od stolova, nagoveštavali su da se taj gospodin borio za vazduh.

Urlikao je od smeha, urlikao kao stotinu pasa - ali nije mogao da ispusti ni zvuka. Tresao se i ljuljao dok su suze tekle niz grube crte njegovog muževnog lica, a brada nalik na dugačku veknu hleba drhtala je uprta u tavanicu.

Okrenuvši se od Perčprizma, Belgrov je osmotrio gospodina Fluka. Njegova plemenita glava bila je obojena u crveno, ali onda se sva krv naglo povukla iz nje. Belgrovu je pred očima blesnula slika njegove budućnosti. Da li je, ili nije, njegova sudbina da bude vođa? Da li je ovo, ili nije, jedan od onih ključnih trenutaka kada se vlast mora zgrabiti ili prepustiti nekom drugom zauvek? Stajao je pred čitavim nastavnčkim većem, svestan da su jasno vidljive sve njegove slabosti. Ipak, duboko u njemu postojalo je nešto što nije bilo u potpunom skladu sa njegovim nedorečenim licem.

U tom trenutku je shvatio da je sazdan od kvalitetnijeg materijala. Znao je kako to izgleda stremiti ka slavi. Istina, davno je to bilo i više ga nisu zanimale takve ideje, ali znao je.

Veoma promišljeno, pošto je znao da ako ne bude delao u tom trenutku, više nikada neće delati, gospodin Belgrov je podigao veliku bocu crvenog mastila sa obližnjeg stola, prišao gospodinu Fluku čija je glava bila zabačena, oči zatvorene, a snažne vilice razjapljene u grču bez- glasnog smeha, i sručio ceo njen sadržaj u Flukovo grlo, jednim okretom ručnog zgloba. Okrenuvši se kolegama, Belgrov je rekao, "Perčprizme", glasom toliko ispunjenim patrijarhalnim autoritetom da je time zaprepastio profesore još više nego prosipanjem mastila. "Vi četp organizovati potragu za milostivim gospodinom. Povešćete kolege u crveno dvorište. Flanelkete, vi ćete odvesti gospodina Fluka u bolesničku sobu. Dovešćete mu doktora. Izvestićete me o njegovom stanju večeras. Ja ću biti u upraviteljevoj kancelariji. Do viđenja, gospodo."

Dok je hitro napuštao učionicu, praćen lepršavim krajevima svoje odore i lelujanjem srebrne kose, njegovo staro srce udaralo je kao ludo. Kakav je samo užitak izdavati naređenja! Kakav užitak! Kad su se vrata zatvorila za njim, on potrča dugačkim, visokim koracima u upraviteljevu radnu sobu i sruči se u upraviteljevu fotelju - od sada *njegovu* fotelju. Privukao je kolena do brade, prevaleo se na bok i zaplakao, osećajući se srećnim po prvi put posle mnogo, mnogo godina.

OSAMNAEST

Kao svrake koje lepršaju u crnom oblaku iznad svojih gnezda, jurila je horda profesora u vihoru crnih odora natkriljenih pljosnatim kapama, gurajući se i provlačeći prema, a na kraju i *kroz* uzan otvor na bočnoj strani Sale predavača.

Ovaj otvor je više izgledao kao procep a manje kao prolaz, iako su ostaci gornje grede bili vidljivi, a nekoliko dasaka se besciljno ljuljalo na gornjem delu otvora, tek da pokažu da su se tu nekada nalazila vrata. Na tim daskama je, jedva vidljivo, stajalo: *Profesorske odaje - Zabranjen ulaz*, a iznad tih reči je neka bezobrazna ruka nacrtala živopisnu siluetu lasice u odori sa pljosnatom kapom. Da li su profesori ikada primetili ovaj crtež, nije poznato, ali danas ih nimalo nije zanimalo. Želeli su samo da se što pre provuku kroz procep u zidu, iza kojeg ih je progutala tama, jednog po jednog.

Uprkos tome što na otvoru nije bilo vrata, niko nije dovodio u pitanje činjenicu da je ulaz u Profesorske odaje bio najstrože *zabranjen*. Ono što se nalazi iza pukotine u tom debelom zidu predstavlja tajnu već niz generacija, tajnu koju zna samo nastavničko osoblje - ta drevna i nemoguća družina sa kojom, kako tradicija nalaže, niko ne sme da se meša. Jedanput se desilo da je jedan mlađi član nastavničkog osoblja govorio o *napretku*, ali on je odmah izbačen.

Dužnost profesora je da ne dozvoljavaju promene. Da s razumevanjem i odobravanjem posmatraju izbledelu boju koja je počela da se ljušti, zarđali vrh pera, izrezbarenu površinu radnog stola.

Svi su, jedan po jedan, prošli kroz uzani prolaz. U Sali predavača nije ostala ni živa duša. Izgledalo je kao da tamo niko nikada nije bio. Jedna osa je proletela, besno zujeći iznad praznih podnih dasaka, a onda je tišina ponovo ispunila prostoriju, toliko gusta da je mogla da se opipa.

Gde su profesori? Šta sada rade? Stigli su do trećeg skretanja, kod lučno zasvođenog prolaza koji se završava stepeništem niz koje se silazi do ogromnog obrtnog krsta.

Dok su se profesori kretali kao crni mnogoglavi zmaj sa stotinu lepetavih krila, uprkos zlokobnoj ozbiljnosti gornjeg dela tela čudovišta, moglo se primetiti da u njegovim mnogobrojnim nogama plamtí neka radost. Male noge stvorene od crnila skoro su svetlucale, skoro poskaki- vale. Velika stopala su bezbrižno i razdragano stupala po kamenom podu, stvarajući odjeke kao da prijateljski tapšu prijatelja po leđima.

Pa ipak, ovaj veliki kombinovani zmaj nije bio sasvim srećan. Dve od njegovih nogu kretale su se manje veselo od ostalih. Te noge su pripadale Belgrovu.

Iako mu je bilo drago što je postao upravitelj, to je dovelo do promena u njegovom životu koje mu nisu sasvim prijale.

Ali zar nije sada bilo nečeg mnogo impozantnijeg u vezi sa njim? Zar nije postao samouvereniji? Lice mu je bilo ozbiljno i melanholično. Predvodio je svoje osoblje prema njihovim odajama kao neki prorok. *Njihove* odaje, jer više nisu bile *njegove*. Kad je postao upravitelj, iselio se iz svoje sobe sa pogledom na Profesorski pravougaonik, u kojoj je proveo

tri četvrtine svog života. Pošto je išao sa profesorima jedan deo puta, morao je da se okrene i da se sam samcit vrati do upraviteljeve sobe iznad Sale predavača.

Nije mu bilo iako otkad je prvi put navukao odoru sa znakovima zodijaka, koja je išla uz njegov novi, visoki položaj. Pitao se da li je dobijao ili gubio bitku za vlast. Zudeo je za poštovanjem, ali voleo je i da lenstvuje. Vreme će pokazati da li će plemenitost njegove dostojanstvene glave postati simbol njegovog vladanja. Da li će da hodi hodnicima Gormengasta kao u jednakoj meri priznati gospodar nastavnika i učenika? Mora da bude mudar, strog, ali i velikodušan. Mora biti poštovan. To je to - *poštovan*. Međutim, to znači da će imati više posla... Mada, u njegovim godinama?...

Ustreptalost se rodila u mnogobrojnim nogama zmaja, tek pošto su profesori iza sebe ostavili Salu predavača, a zajedno s njom i svoje dužnosti. Jer njihov se radni dan u učionicama Gormengasta završio, i ako je postojalo nešto što su profesori jedva čekali, bila je to ova ushićenost; ushićenost što je pet sati i što mogu da se vrate u svoje sobe.

Udisali su tajnoviti vazduh svoga poseda. Na licima su im igrali prikriveni osmesi. Približavali su se svetu koji su razumeli - ne svojim umovima već nemuštim, srećnim, praiskopskim razumevanjem u dubini kostiju.

Pred njima je bilo dugačko veče. Neće videti niti jednog mastilom umrljanog dečaka u narednih petnaest sati.

Duboko dišući svojim brojnim plućima, mnogoglavi zmaj je prilazio kamenim stepenicama. Iza njega, pod lučnim svodom dugačkog hodnika, lebdela je i uvijala se neopipljiva zmija od izdahnutog duvanskog dima.

Na tom mestu, hodnik je počeo jedva primetno da se širi. Pokreti profesora više nisu bili toliko ograničeni i zmaj stade da se raspada na delove. Hodnik je nastavio da se širi, da bi se na kraju pretvorio u nešto potpuno jedinstveno: pred profesorima se ispružilo veliko prostranstvo popločano daskama, a zidovi hodnika (nekih četrdeset stopa jedan od drugog) naglo su se razmakli, pretvorivši tako hodnik u veliku drvenu terasu sa koje vodi stepenište. Iako je to stepenište bilo prilično široko i pružalo profesorima dovoljno mesta da (ako požele) skroz razbiju svoj gusti poredak, jače udaraju nogama po tlu ili brže pokreću noge - u njegovom podnožju je postojalo još jedno usko grlo. Naime, iako je sa obe strane prastarog obrtnog krsta bilo sasvim dovoljno mesta da ga profesori zaobiđu i uđu u veliku, prastaru dvoranu iza njega, stari običaj je nalagao da se u dvoranu može ući samo kroz krst i nikako drugačije.

Iskošeni krov iznad kamenog stepeništa bio je u toliko odmaklom stanju raspadanja da je velika količina svetla prodirala kroz rupe u krovu i u zlatnim baricama ležala posvuda po velikom stepeništu, sa širokim i niskim gazištima, nalik na police od tankog kamena.

Isto kao prilikom teškog izlaska iz Sale predavača, profesori su se zaglavili na Velikom obrtnom krstu.

Međutim, sada se sve odvijalo mnogo opuštenije. Nije bilo niti guranja niti uzrujavanja. Sada su ponovo bili na svom posedu. Njihovi stanovi, između kojih je stajalo malo pravougaono dvorište, čekaju na njih. Šta mari ako pričekaju malo duže nego što žele da čekaju? Pred njima leži dugačko, blago, starodrevno, nostalgичno veče sa mirisom lešnika, a onda duga noć u osami, pre nego što ih probudi zvonjava zvona i ponovo počne dan ispunjen mrljama od mastila i prstiju, prepisivanjem i slomljenim naočarima, zonzarama i ciframa, obalama, predlozima, zemljouzima i pismenim sastavima, strelicama od papira, epruvetama, pračkama, hemikalijama i prizmama, datumima, bitkama i pitomim belim miševima, i stotinom napola formiranih, bistrih i zbunjenih lica sa ispucalim ušima koje nikada ne slušaju.

Zamišljeno, gotovo veličanstveno, prilike u crnim odorama i sa Pljosnatim kapama išle su jedna za drugom, okrećući veliki, crveni, obrtni krst i ulivale se u prostoriju iza.

Ipak, većina profesora je stajala u grupicama, ili su sedeli na najnižim stepenicama, čekajući svoj red na "krstu". Nije im se žurilo. Ponegde bi se mogao videti poneki učenjak kako leži koliko je dug na jed- nom od stepenika, koji su podsećali na kamene police. Bilo je i grupica čiji su članovi čučali kao neki urođenici, sa krajevima odora skupljenim u naramak. Neki su bili u mraku i izgledali su veoma tamno - kao razbojnici prekriveni senkom; neki su bili samo siluete naspram zlatastog, nejasnog sunčevog svetla; a neki su stajali kao da su bili zaleđeni u poslednjim zracima koji su prodirali kroz šupljikavi krov.

Jedan omanji, mišićav gospodin sa špicastom bradom na rukama je silazio niz stepenice. Glava mu je, u najvećoj meri, bila sakrivena pošto mu je odora pala preko lica i potpuno ga prekrila. Zato je, osim toga što je morao da održava ravnotežu celog, naopačke okrenutog tela, morao i da ispipava teren pre svakog koraka svojih sakrivenih ruku. Povremeno bi mu se glava pojavila iz nabora njegove odore i na časak bi se videla oštra crna brada na samo nekoliko inča od zemlje.

Između onih nekoliko ljudi koji su ga gledali nije bilo niti jednog koji to već nije video stotinu puta ranije. Jedna prilika veoma dugačkih ruku i nogu sedela je sa kolenima

privučenim do blede brade koja je bila naslonjena na njih, i zamišljeno posmatrala jednu grupicu profesora koji su bili puke siluete naspram roja zlatnih čestica prašine.

Da je taj profesor sedeo malo bliže i da je bio malo manje zamišljen, čuo bi neke veoma čudne povike.

Ipak, mogao je da vidi da u središtu te udaljene grupe stoji jedna omalena osoba i savesno deli nešto što liči na male komade krutog papira.

Tako je i bilo. Energični Perčprizm je delio pozivnice koje mu je tog jutra uručio specijalni glasnik:

Poštovani.....
IRMA i ALFRED PRUNSKVALOR nadaju se da će imati
zadovoljstvo da ih počastvujuete svojim prisustvom u (itd.)

Pozivnice su bile uručene zvanicama, jedna po jedna, i nije bilo niti jednog profesora koji nije iznenađeno uzdahnuo ili zabrundao, ili podigao obrve.

Neki su bili toliko zaprepašćeni da su morali da sednu na stepenice dok im se puls ne bi malo smirio.

Sred i Šrivel su pozlaćenim ivicama svojih pozivnica lupkali po zubima, i već su iznosili pretpostavke o mogućim psihološkim implikacijama.

Fluk, iz čijih su usta bez usana kuljale beskrajne količine gustog sivkastog dima, polako je dozvolio ogromnom osmehu da se raširi preko njegovog ispijenog lica.

Flanelket je bio neprilično ushićen i već je pokušavao da obriše otisak prsta sa ugla svoje pozivnice jer je ozbiljno nameravao da je urami.

Belgrovljeva proročka usta bila su širom otvorena.

Sve zajedno, bilo je šesnaest pozivnica. Svi članovi nastavnickog veća Kožne sobe bili su pozvani. Pozivnice su stigle dok je Perčprizm bio jedini stariji profesor u Zbornici i preuzeo je na sebe obavezu da ih lično razdeli ostalima.

Najednom, izdužena kožnata usta Opusa Fluka otvoriše se kao konjska i kroz prostor prošaran pegama sunčevog svetla zaori se gromoglasan grohot. Mnoštvo pljosnatih kapa okrenu se prema njemu.

"Zaista!" začu se oštar i precizan Perčprizmov glas. "Zaista, dragi moj Fluk! Zar se tako prima poziv jedne dame! Ma dajte. Dajte!" Medutim, Fluk nije mogao ništa da čuje. Pomisao da je pozvan na zabavu kod Irme Prunskvalor uspela je nekako da se probije do najosetljivijeg dela njegove dijafragme, i on je urlao i urlao sve dok nije ostao bez daha. Kad se zaustavio, škripavo gutajući vazduh, nije ni pogledao oko sebe - bio je i dalje u vlastitom svetu rasonode. Ipak, opet je podigao pozivnicu do svojih vlažnih sivih očiju, samo da bi ponovo otvorio svoja široka usta u novom smehotresnom grču; ali u njemu više nije ostao ni tračak smeha.

Na Perčprizmovom prčastom licu videla se određena snishodljivost, kao da *razume* kako se oseća gospodin Fluk, ali, uprkos tome, iznenaden je i pomalo ljut zbog neotesanog ponašanja svog kolege.

Možda je jedina dobra osobina gospodina Perčprizma bila ta što je on, uprkos manirima jedne usedelice, uzvišenom i prepotentnom tonu, kao i sveznadarskom nastupu, imao izuzetno dobro razvijen osećaj za smešno i često je bio primoran da se smeje kad su mu i njegov mozak i njegov ponos nalagali suprotno.

"A upravitelj", reče on, okrenuvši se dostojanstvenoj prilici koja je stajala pored njega i čija je vilica i dalje bila razjapljena kao usta grobnice, "...šta li *on* misli, pitam se ja? Šta li naš glavni profesor misli o svemu ovome?"

Belgrov se trgnu. Gledao je oko sebe sa melanholičnom grandioznošću bolesnog lava. Onda je shvatio da su mu usta otvorena i polako ih je zatvorio jer nije želeo da neko od njih pomisli da se on žuri zbog bilo koga.

Okrenuo je svoje lenjo lavlje oko ka Perčprizmu, koji je stajao i kočoperno gledao u njega, lupkajući svojom pozivnicom po izglancanom noktu.

"Dragi moj Perčprizme", reče Belgrov, "zašto bi, za ime sveta, vas 'nteresovala moja reakcija na nešto što je, na kraju krajeva, sasvim obična stvar u mom životu? Vrlo je verovatno, znate", nastavi on, "vrlo je verovatno da sam ja, dok sam bio mlađi, dobio mnogo više poziva da prisustvujem raznim društvenim događajima nego što ste vi ikada dobili, ili biste želeli da dobijete, u čitavom svom životu,"

„Tako je!" reče Perčprizm. "Zato bih i želeo da čujem njegovo mišljenje. Upravitelj je jedini koji može da nam pomogne. Najbolje je kada se informacije dobiju iz prve ruke, ili, kako se ponekad kaže, direkt- no iz konjskih usta."

Čisto zbog verodostojnosti, pozeleo je da govori o Opusu Fluku, jer Belgrovljeva usta, iako nisu bila nadljudska, ni po čemu nisu ličila ni na konjska.

"Prizme", reče on, "u poređenju sa mnom, vi ste mlad čovek. Ali niste toliko mladi da ne poznajete pravila pristojnog ponašanja. Vi se obično ponašate poput neke zmije otrovnice,

ali ja bih vas molio da se udostojite da se barem prema meni ponašate manje uvredljivo. Ne želim da mi se bilo ko *tako* obraća. Moje osoblje to mora da zna, od samog početka. O meni se neće govoriti u trećem licu. Star sam, priznajem. Bez obzira na to, ja sam ovde. *Ovde!*", riknuo je. "Stojim na istom popločanom tlu kao i vi, gospodaru Prizme. I ja postojim, gromova mu paklenih! Sa svim pravima koja mi pripadaju u razgovoru i obraćanju."

Nakašljao se i zatresao svojom lavljom glavom. "Promenite stil izražavanja, prijatelju moj mladi, ili promenite vreme koje koristite u go- voru i pozajmite mi maramicu da je stavim na glavu... Boli me glava od ovih sunčevih zraka."

Perčprizm odmah izvadi plavu svilenu maramicu i prebaci je preko zlovoljne i plemenite glave.

"Jadni stari 'mrgud' Belgrov; jadni stari 'zuba'", šaputao je starcu na uvo dok je pravio male čvorove na krajevima maramice. "Biće to prava stvar za njega, nego šta... Divlja žurka kod doktora, ha, ha, ha, ha, ha."

Belgrov otvori svoja slabašna usta i isceri se. Nikada nije mogao dugo da održi svoje dostojanstveno ponašanje, ali onda se setio svog novog položaja i glasom pogrebnika punim autoriteta rekao: "Pazite se dobro gospodine. Već sam sit vašeg mučenja."

"Čudno je ovo što se dešava sa Prunskvalorom, dragi moj Flanelkete," reče gospodin Krast. "Ne verujem da ću to moći sebi da priuštiti. Pitam se da li biste možda mogli, ovaj... Da mi pozajmite..."

Flanelket ga prekide. "I ja sam pozvan", reče on. Pozivnica mu je drhtala u ruci. "Davno je bilo kad sam poslednji put..."

"Davno je bilo kad je naš večernji mir poslednji put bio narušen spolja, na ovakav način", ubacio se Perčprizm. "Gospodo, moraćete malo da se doterate. Kad ste poslednji put bili u društvu dame, gospodine Fluk."

"Ne toliko davno koliko bih želeo", reče Opus Fluk, zvučno povlačeći dim iz lule. "Nikada nisam mario za žensku čeljad. Nerviraju me. Možda grešim - vrlo verovatno - a to je drugo pitanje. Ali što se mene lično tiče - ne. One sve pokvare."

„Ali prihvaćete poziv, siguran sam. Zar ne, dragi prijatelju?" reče Perčprizm, nagnuvši svoju sjajnu okruglu glavu na stranu.

Opus Fluk je zevnuo i protegao se pre nego što je odgovorio.

"A kad je to, prijatelju?" pitao je (kao da mu je to nešto značilo, kad je ionako svako veče provodio jednako se dosađujući).

"Sledećeg petka, u sedam sati uveče - i moli se za odgovor", dahtao je Flanelket.

"Ako dragi, stari, smušeni Belgrov bude išao", reče gospodin Fluk posle duže pauze, "ni ja ne bih mogao da izostanem - pa čak ni da mi plate. Posmatrati ga tamo biće bolje od pozorišta."

Belgrov se iskezi kao lav, pokazujući svoje nepravilne zube, pa izvadi malu svesku i ne skidajući oči sa gospodina Fluka nešto zabeleži u nju. Prilazeći svom mučitelju, prošaputao je: "Crveno mastilo", i počeo nekontrolisano da se smeje. Gospodin Fluk je bio preneražen.

"Dobro... Dobro..." reče on na kraju.

"Ništa nije 'dobro', gospodine Fluk", reče Belgrov, povrativši pribranost, "i neće biti sve dok ne naučite da razgovarate kao gospodin sa svojim upraviteljem."

Šrivel reče Šredu: "Što se tiče Irme Prunskvalor, to je jasan slučaj izbezumljenosti ogledalom, izazvan uvećanjem kanala za strah - ali ne isključivo time."

Šred reče Šrivelu: "Ne slažem se. Glavni krivac je doktorova senka koja pada preko ostrižene i ogoljene duše njegove sestre, za koju ona misli da je sudbina - a onda bih se tek složio s vama da uticaj preuzima kanal za strah, jer dužina njenog vrata i opšta isfrustriranost dovele su do toga da se u njenoj podsvesti javila opšta žudnja za muškarcima - što je, naravno, zamena za čupavu lutku."

Šrivel reče Šredu: "Možda smo obojica u pravu, svaki na svoj način." On značajno pogleda u svog prijatelja. "Neka ostane na tome, slažete li se? Znaćemo više kad je budemo videli."

"Ma, daj začepi više, ženetino jedna matora", reče Mjulfajer namrgođeno.

"Nemojte tako, ha!", reče Katflauer. "Hajde da budemo užasno srećni! Bože, bože! Čini mi se da je malo osvežilo, ha - možda imam groznicu, ha."

Bio je u pravu. Kad su pogledali gore, primetili su da su se sunčevi zraci pomerili i da se nalaze u debeloj hladovini. Osim toga, videli su da su oni poslednji profesori koji se još uvek nalaze na kamenom stepeništu.

Pokazavši ostalima da ga prate, Belgrov se zaputi ka crvenom obrtnom krstu i za trenutak ili dva, svi su prošli kroz njegove škripave krake i nestali u mračnoj i oronuloj prostoriji. On se onda okrenuo, popeo uz stepenice i na kraju ponovo našao u Sali predavača.

Nastavničko osoblje, sa druge strane, u koloni po jedan, prvo se provuklo kroz jedan neuobičajeno visok i uzan hodnik, da bi na kraju, pošto su se spustili niz još jedno stepenište,

ovog puta od prastare orahovine, prošli kroz vrata iza kojih se nalazi njihovo pravougaono dvorište.

Ovde, u zajedničkoj privatnosti svojih soba, uzbuđenje čiji su rast osetili kad su izašli iz Sale predavača, polako je počelo da splašnjava. Međutim, javila se drugačija vrsta uzbuđenja. Kad su došli do svog pravougaonika, potpuno su prihvatili činjenicu da će biti slobodni još jedno veče. Osećaj da su uspeli da 'umaknu' nestao je, ali zamenio ga je osećaj nekakve lakoće koji je ispunio njihove grudi i stopala. Činilo im se da su im stomaci ispunjeni vodom. Velike knedle su im zapinjale u grlu. Suze su im blistale u uglovima očiju.

Po ivicama njihovog pravougaonika presijavali su se stubovi nadsvođenog hodnika (iako su bili u senci) u tamnoj, ružičastozlatnoj boji opeka. Iznad lukova hodnika, nalazila se terasa od ružičastih opeka koja se pružala po unutrašnjoj ivici celog dvorišta, na nekih dvadeset stopa iznad zemlje, a u njenom zadnjem delu nalazila su se vrata kroz koja se ulazilo u profesorske sobe. Tradicija je nalagala da se na vratima, na spisak svih prethodnih stanara, doda ime vlasnika. Ova imena su bila pažljivo ugravirana u crno drvo vrata, tankim i preciznim slovima koja su se jedva nazirala. Sobe su bile male i potpuno jednake po obliku, ali sasvim različite u zavisnosti od karaktera svog stanara.

Prvo što su profesori radili po povratku u svoj deo zamka bilo je da odu u svoje sobe i presvuku se iz crnih službenih odora u tamnocrvenu varijantu iste odeće, koja je bila namenjena za veče.

Svoje pljosnate kape okačili bi na vrata ili zafrljačili u neki ugao ili na neku ispupčenu ivicu. Baš zbog takvog odnosa prema kapama, uglovi na većini njih bili su presavijeni i oštećeni. Kad bi se dobro bacile, napolju i po povoljnom vetru, odletele bi visoko u vazduh, sa udubljenjima za glavu okrenutim prema gore i kičankama koje su se vijorile ispod, poput magarećih repova. Kad bi se trideset takvih kapa vinulo ka suncu iznad pravougaonika, košmar svakog učenika postao bi sasvim opipljiv.

Pošto bi se presvukli u svoje zagasitocrvene odore, običaj je bio da izadu iz svojih soba na terasu od ružičaste cigle, gde su, naslonjeni na balustradu, profesori provodili najprijatniji deo dana, razmišljajući ili razgovarajući među sobom sve dok zvono za večeru ne bi označilo da je vreme da krenu u trpezariju.

Dok je mahao svojom ofucanom metlom, stari Kvadmen, koji je bio zadužen za metenje lišća sa poda pravougaonika popločanog bledom ciglom, uvek je uživao u pogledu na sjajni nadsvođeni hodnik i dugačku, zagasitocrvenu liniju profesora nalakćenih na zid terase.

Iako se ove noći niti jedna pljosnata kapa nije vinula u vazduh, profesore je do kraja večere u Dugačkoj dvorani zahvatilo veoma veselo raspoloženje. Iznosili su bezbrojne pretpostavke u vezi sa glavnim razlogom Prunskvalorovog poziva. Najfantastičniju od svih izneo je Katflauer, koji je pomislio da Irma, u potrazi za mužem, razmišlja o njima kao mogućem rešenju. Kad je ovo izrečeno, neotesani Opus Fluk je, u naletu skarednog veselja, udario svojom mesnatom ručerdom po dugačkom stolu toliko jako da je kompletan pribor istovremeno poskočio sa stola kao grupa baletana, a par nogu stola rascepilo se tako da je devet profesora za njegovim stolom ostalo da gleda u ostatke svoje večere pod raznim uglovima ispod svojih nogu. Oni koji su držali čaše u rukama imali su sreće, jer je onima čije je vino završilo među ostacima večere trebalo mnogo vremena da se ponovo oraspolože.

Pomisao da bi neko od njih mogao da se oženi izgledala im je urnebesno smešna. Daleko od toga da su sebe smatrali manje vrednima. Te stvari su jednostavno pripadale drugom svetu.

"Ma da, ma da, Katflauere. U pravu ste vi", reče Šrivel, čim mu se ukazala prilika da ostali mogu da ga čuju. "Šred i ja smo to isto pomislili."

"Upravo tako", reče Sred.

"U mom slučaju", reče Šrivel, "sublimovanje je veoma jednostavno, jer kad se protumače sve one vrleti i oriovi koji nađu svoj put u svaki san koji sanjam, a sanjam svake noći - da ne pominjem da automatski sve zapisujem - što stavlja moju ljubav prema Prirodi na pravo mesto, pošto kad čitam sve to što sam napisao, kao da je u pitanju neki trans, jasno se vidi koliko je besmisleno uopšte razmišljati o prirodnim fenomenima, koji su, na kraju krajeva, samo skup slučajnih događaja... Ovaj... Šta sam ono počeo da pričam?"

"Nije važno", reče Perčprizm. "Suština je u tome da smo pozvani, da ćemo biti gosti i da ćemo, što je najvažnije, biti na nivou. Bože dragi", reče on, gledajući u lica svojih kolega, "voleo bih da idem sam."

Utom zazvoni zvono.

Profesori ustadoše. Došao je trenutak da se ispoštuje stari običaj. Okrenuvši velike, dugačke stolove naopačke - a bilo ih je dvanaest - seli su na njih, jedan iza drugog, kao da, umesto na stolovima, sede u čamcima u kojima će odveslati do nekog mitskog okeana.

Neko vreme je vladala tišina, a onda se zvono ponovo oglasi. Pre nego što su njegovi odjeci zamukli u dugačkoj trpezariji, dvanaest posada nepokretne flote zapeva neku

nerazumljivu pesmu iz davnih vremena, kada je, po svoj prilici, imala neko značenje. Te noći, pesma se širila kroz Polumrak polaganim, kuckavim ritmom, ali ništa nije moglo da prikrije dosadu u njihovim glasovima. Od trenutka kad su postali profesori, svake večeri su pevali iste stihove, a glasovi su im bili toliko bezbojni da bi neko ko ih sluša pomislio da pevaju žalopjku:

Drži se čvrsto
Zakona
Poslednjeg
Hladnog toma
Gde je sva Istina
Tvrda zemlja
Na stranama
I vera je
Crnica
Od mastila
Istekla
Iz pera
I protekla
Kostima
Ponovorođena
U jutrima
Gde je sudbina
I ruža
Gde cveta
I vetra ima
Zbog Deteta
I drozdova
Zbog grobova.
Pesma se
Utišava
A žita ima
Zbog srpova
I trnova
Sto vapiju
Za srcima
Dok poslednji
Međ' prvima
Ne odu.
I dok najmanji
Međ' prošlima
Prašina
Ne postane
I dok prašina
Ne nestane.
Drži se čvrsto!

DEVETNAEST

Na ivici šume pod čijim visokim granama je stajao Titus, nalazila se isprepletana zavesa od zelenila, koja je više izgledala kao zeleni zid napravljen za neko pozorište nego kao delo prirode. Da li je tako gusta i tanka imala za cilj da sakrije nekakvu dramu koja se iza nje odvijala? Ili je to bila samo pozadina koju je za svoju predstavu koristio neki besmrtni pantomimičar? Gde se nalazila pozornica, a gde publika? Nije se čuo nikakav zvuk.

Titus silom razmaknu dve grane i baci se napred, upetljavši se u zelenu pomrčinu, pa se ponovo baci napred, odupirući se nogom o jedan veliki poprečni koren. Lišće i mahovina bili su hladni od rose. Probijajući se pomoću laktova, uvideo je da mu je put zaprečen gustom mrežom grana, ali želju da se probije onda mu je podstakla jedna grana koja ga je udarila po

obrazu. Razdražen bolom, borio se svom silinom protiv snažnih grana, sve dok gornjim delom tela nije uspeo da stvori procep koji su njegova bolna ramena sprečavala da se zatvori. Ruke su mu bile ispred i nekako je uspeo da skloni lišće s lica tako da je pred njim pukao pogled na šumsko tlo nalik na more zlatne mahovine. Iz njegovog ustalasanog prostranstva, kao kroz snoviđenje na javi, uzdizao se skup pra- starih hrastova. Stajali su tamo kao neki išarani bogovi, svaki u svojoj branjevini, sa širokim čistinama prekrivenim mahovinom, koja se prostirala između njih u nanosima zlatne i zelene boje, i iščezavala u blistavoj daljini.

Kad mu se disanje umirilo, Titus je tek onda pojmió tišinu koja je vladala prizorom ispred njega. Kao zlatno platno sa stotinama veličanstvenih hrastova čiji se iskrivljeni ogranci dele na grane sa pozlaćenim vrhovima - jasno prepoznatljivim žirovima i gustim bokorima legendarnih listova. Srce mu je snažno udaralo dok je topli dah tišine lebdeo oko njega i uvlačio ga u sebe.

Kad je poslednjim grčevitim pokretom uspeo da umakne granama sa šumske granice, njegov kaputić je ostao u grozno iskrivljenim prstima jednog trnovitog drveta. Ostavio ga je tamo da visi sa grana, naboden na dugačko trnje drveta koje je ličilo na nokte nekog odvratnog zloduha.

Kad su zvuci njegove borbe sa granama utihnuli i ponovo se spustila topla, večna tišina, on stade da korača po mahovini. Bila je elastična i čvrsta, a njena zlatasta površina savršeno kompaktna. Kretao se bržim koracima i primetio da je, čim bi stupio na tlo jednom nogom, sledeći pokret bio najlakša stvar na svetu. Zemlja je bila stvorena za trčanje jer se svaki korak u vazduhu pretakao u sledeći. Titus se okrenuo udesno i u džinovskim skokovima jurnuo uz tamnozelenu ivicu šume. Ovi 'letovi' kroz vazduh neko vreme su ga ispunjavali ushićenjem, ali kako su prestajali da budu novina, u njemu se budio sve jači strah. Gusta zavesa sa njegove desne strane izgledala mu je beskrajna jer se zaista pružala dokle god mu je sezao pogled, a nepomični i nečujni hrastovi, i ogromna prostranstva mahovine sa leve strane, naizgled se nisu menjali, iako je drveće sve vreme promicalo pored njega dok je trčao.

Niti jedna ptica nije zapevala. Niti jedna veverica nije skočila kroz krošnje. Niti jedan list nije pao. Čak se ni njegovi koraci po mahovini nisu čuli. Samo je vazduh tiho strujao pored njegovih ušiju, podsećajući ga da postoji nešto što se zove zvuk.

Ono što je voleo, sada je počeo da mrzi. Mrzeo je ovu mrtvačku, zastrašujuću tišinu. Mrzeo je zlatno svetlo između drveća, beskrajna prostranstva mahovine - pa čak i plovidbe kroz vazduh od jednog koraka do sledećeg. Imao je utisak da ga nešto vuče prema nekom opasnom mestu ili osobi, i da nema snage da mu se odupre. Dah koji mu je zastajao od ushićenosti letenja, počeo je, od straha, da zapinje u njemu.

Plašio se da se udalji od crne granice sa njegove desne strane, zato što mu je to bio jedini orijentir. Međutim, sada mu se činilo da je sve to bio deo lukavog plana i da će, ako se bude grčevito držao ruba, na kraju dospeti do nekog užasa koja ga čeka u zasedi. Zato se naglo okrenuo nalevo i uprkos tome što su prostranstva zemlje hrastova sada izgledala gadno i tajanstveno, jurnuo je ka srcu te zemlje što je mogao brže.

Dok je jurio, strah u njemu je rastao. Bio je više plahovita antilopa nego dečak. Međutim, bez obzira na brzinu, mora da je bio tek početnik u skakanju po mahovini, jer je iznenada, dok se nalazio u vazduhu održavajući ravnotežu raširenim rukama, na veoma kratak trenutak ugledao obris nekog živog stvora.

I stvor je, kao i on, bio u vazduhu, ali tu je prestajala svaka sličnost. Titusovo telo je bilo snažno, iako neveliko. Stvorenje je bilo mnogo tananije. Lebdelo je kroz vazduh kao perce. Tanane ruke su mu bile opuštene niz graciozno telo, a glava okrenuta u stranu i blago nagnuta, kao da je naslonjena na jastuk od vazduha.

Titus je već bio ubeden da je zaspao; da trči kroz bezdan sna, da je njegov strah noćna mora, da je ono što je video obična prikaza i da je, iako se osećao progonjenim, znao koliko bi bilo besmisleno i beznadno poći u poteru za jednom tako nestalnom obmanom noći. Da je mislio da je budan, sigurno bi pošao za tananim stvorenjem koliko god da je mala bila njegova nada da će ga uhvatiti. Jer osećanja mogu da poremete i podjarme svesni um, ali u svetu snova sve je podređeno logici. I tako, u strahu od zlatastih hrastova, on nastavi sa svojim visokim, lakim, nečujnim skokovima iz sna; sve dublje i dublje u šumu, po elastičnoj baršunastoj mahovini.

Iako je i dalje verovao da spava, i uprkos tome što mu je izgledalo da skače bez ikakvog napora, Titus se veoma umorio. Stabla ogromnih hrastova prekrivena grubom zlatastom korom promicala su pored njega, jedno po jedno. Praznina se činila još potpunijom i strašnijom otkako mu je ona vatra-lutalica preletela preko puta.

On iznenada postade svestan koliko je iscrpljen i gladan, i u isto vreme njegova ubedenost da sanja poče da slabi. "Ako sanjam", mislio je, "zašto onda moram da se odbacujem od zemlje? Zašto jednostavno ne letim?" Da bi proverio ovu misao, nije više ulagao snagu u poskoke i samo je održavao ravnotežu svaki put kad bi se vinuo na jedno od

svojih dugih i fantastičnih krstarenja kroz vazduh. Sila koja ga je pokretala tako je slabila i leteći dečak se postepeno zaustavio.

Kako je narušen ritam njegovog napredovanja, tako je nestala i njegova uverenost da sanja. Osim toga, bio je neizdrživo gladan.

Pogledao je oko sebe. Bio je okružen sa svih strana istim prizorom - mrskim snom od zlata, kao da se nalazi unutar nežno oslikane ciklorame.

Iako je bio ispunjen strahom (ponovo ga je obuzeo kad je shvatio da ne sanja), to njegovo osećanje je donekle bilo ublaženo čudnovatim uzbuđenjem čiji se intenzitet povećavao umesto da splašnjava, sve dok se nije pretvorilo u drhtavu ledenu kuglu pod njegovim rebrima. Nešto za čim je nesvesno čeznuo pokazalo je ili sebe ili svoj znak u zlatnoj hrastovoj šumi. Shvativši da je bio budan od trenutka kada se (kako je to davno bilo!) zaputio u konjušnicu Gormengasta, znao je da tanana prikaza - krhko, paperjasto biće koje je zakrenute glave lebdelo preko prostrane čistine, zaista postoji i da se u ovom trenutku nalazi zajedno sa njim u ovoj hrastovoj šumi; i da ga možda upravo u tom trenutku posmatra.

On, međutim, nije bio obuzet samo neobjašnjivošću fantazmagoričnog stvorenja. Žudeo je da ponovo vidi to što je u svojoj biti bilo toliko različito od Gormengasta.

Sa druge strane, šta je on to uopšte video? Ništa što bi mogao da opiše. Sve se odigralo tako brzo - taj prelet kroz njegovo vidno polje i - stvorenje je nestalo pre nego što su njegove oči bile spremne. Glava mu je bila zakrenuta... Zakrenuta. Šta li mu je ono doviknulo? Šta li je ta trunka, ta lebdeća trunka života želela da kaže?

U načinu na koji se kretala kroz vazduh postojalo je nešto za čim je Titus i ne znajući čeznuo. Na dugačkoj zlatnožutoj glisadi, nalik na tvorevinu iz čudnije i ređe atmosfere u kojoj je Titus ikada imao priliku da diše, dok je klizilo niz padinu, stvorenje je oko sebe širilo kvintesenciju izdvojenosti i stvaralo utisak da se radi o nečem prirodno neukrotivom, čija je lepota pročišćena i prozirna kao sam vazduh.

Sve se ovo odigralo u deliću trenutka. I sve je to stvorilo konfuziju u Titusovom srcu i mozgu.

Ono što je osetio tog jutra kad je zaustavio konja i čuo glas planine i šume kako ga doziva: "Da li se usuđuješ?", sada je osećao dvostruko snažnije. Video je nešto što je živelo vlastiti život; nešto što nije imalo poštovanja prema prastarim gospodarima Gormengasta, prema ritualima koji su se obavljali na kamenim pločama izlizanim od nogu koje su stupale po njima; prema svetosti Kuće Grouna koja je tu stajala od pamtiveka. Nešto što nikada ne bi ni pomislilo sa sagne glavu pred sedamdeset i sedmim grofom, jednako kao što to ne bi pomislila neka ptica ili grana ili drvo.

On udari pesnicom u dlan druge ruke. Bio je uplašen. Bio je uzbuđen. Zubi su mu cvokotali. Uzdrmao ga je susret sa svetom koji nije sveden na šablon, gde bi čovek mogao da proživi svoj život po pravilima koja se razlikuju od onih u Gormengastu. Međutim, bez obzira na sve novine, na svu nejasnu veličinu buntovnih osećanja koja su damarala u njemu, sve to je polako počinjalo da uzmiče pred bolom od gladi i sveprožimajućom potrebom za hranom.

Da li je sada svetlo koje je ukoso prodiralo kroz grane hrastova i padalo na proplanke izgledalo drugačije? Da li se to promenila smrtonosna nepomičnost u vazduhu? Titusu se učini da je čuo uzdah u granama iznad sebe. Da li se to podnevna ukočenost dana za nijansu ubrzala? Titus nikako nije mogao da zna na koju stranu da se okrene. Znao je samo da ne može da se vrati putem kojim je došao. Zato je počeo da korača što je brže i što je opuštenije mogao (ne bi li izbegao košmarni osećaj koji su u njemu stvorili oni neobuzdani i ravnomerni skokovi kroz vazduh) u pravcu u kojem se izgubilo tajanstveno lebdeće biće.

Uskoro su se na besprekornim ravnica mahovine, koje su se protezale između hrastova, pojavila paprat koja se, ne obračavajući pažnju na sunčeve zrake, samo ocrtavala, jer toliko je tamna bila zelena boja njihovih listova, a toliko izražajna zlatna pozadina. Dečak istog trena oseti olakšanje, a kada je raskošni tepih mahovine ustupio mesto oštroj travi i raznim biljkama cvetnicama, i kada nisu samo hrastovi bacali svoje starodrevne senke po proplancima već im se, što je Titusovim očima najviše prijalo, suprotstavilo drugo drveće sve dok se i poslednji čvornovati monarh nije povukao i Titus našao u prijatnijem okruženju, tada je napokon prestao košmar i dečak se ponovo obreo u jasnom, oštro ocrtanom, stvarnom svetu koji je poznavao, a njegova glad je bila samo suvišan dokaz za to. Zemlja pred njim pretvarala se u sve strmiju padinu. Kao i na drugoj strani hrastove šume, i ovde su bili razbacani stenje i grupe paprati. Tada Titus kliknu od sreće jer je, nakon praznirne i izmoždenosti zlatnih proplanaka, pred sobom ugledao jedno živo biće - lisca, koga su njegovi koraci prenuli iz popodnevnog sna u tihom gnezdu usred paprati i koji je ustao, te sa neuobičajenim prisustvom duha, otkaskao niz strminu.

U podnožju strmice, počinjala je šuma lešnika. Ponegde je srebrna breza dizala svoju paperjastu glavu iznad gušćeg rastinja; a tu i tamo je stajao tamnozeleni gorun, nalik na zelenu senku. Titus počeo da razaznaje ptičje glasove. Čime bi mogao da utaži glad? Bilo je

suviše rano za divlje voće ili bobice. Bio je potpuno izgubljen, a ushićenost zbog bekstva iz hrastove šume polako je počinjala da jenjava i pretvara se u utučenost, kad je, pošto je hodao kroz leske oko četvrt milje, začuo slab ali jasan zvuk vode, negde sa zapada. Odmah je počeo da trči prema tom osvežavajućem zvuku, ali ubrzo je bio primoran da uspori. Noge su mu bile teške i umorne, a zemlja prekrivena bršljanom. Međutim, kako je zvuk vode postajao snažniji, goruni su gušće rasli između leski, tako da je u senkama drveća oko Titusovih nogu i iznad glave dominiralo bogato, tamno, gotovo crno zelenilo. Zvuk vode se sada jasno čuo u njegovim ušima, ali šuma je postala toliko gusta da je bio šokiran iznenadnom pojavom brze, zapenušane reke zapanjujuće širine. U istom trenutku, iz senki šume na suprotnoj obali pojavila se prilika.

Bilo je to koščat i ispijen muškarac, veoma visok i tanak; isturena i mršava ramena bila su mu povijena napred, mrtvački sasušena glava bila mu je oborena, a brada obrasla retkim čekinjama prkosno je štrčala. Na sebi je imao nešto što je nekada bilo odelo od crne tkanine, ali toliko je izbledelo od sunca i natopljeno rosom stotina jutara, da se pretvorilo u pohabane dronjke razmrljane sivomaslinaste boje koja se savršeno utapala u ostatak šume.

Dok je ova koščata prilika prilazila obali, nad bistrom vodom su se prolamali pucketavi zvuci čije poreklo Titus nikako nije mogao da odredi. Cinilo se da se javljaju pri svakom njegovom koraku, slični udaljenim pucnjima muskete ili lomljenju suvih grančica, i da prestaju čim se on zaustavi. Ali, Titus je uskoro zaboravio na ove čudne zvuke jer je muškarac na suprotnoj strani reke stigao do obale i, gacajući kroz vodu, došao do jednog suncem sprženog ravnog kamena veličine stola, koji je ležao na sredini vodotoka.

Dok je iz svojih dronjaka vadio udicu i struk, i dok je stavljao mamac, gledao je oko sebe, prvo onako usput, bezbrižno, a onda sve pažljivije, dok na kraju nije spustio pribor za pecanje na stenu i prešavši pogledom po suprotnoj obali ugledao Titusa.

Delimično sakriven iza jedne lisnate grane, Titus, koji nije napravio nikakav zvuk, bio je užasnut što je tako naglo otkriven i krv mu je jurnula u obraze. Međutim, nije mogao da skrene pogled sa mršavog muškarca koji je sada čučao na kamenu.

Njegove male oči koje su sevale ispod čela nalik na kamen, sada su neobično blistale. Iznenada, njegov promukao glas odjeknu iznad reke:

"Gospodaru!"

Bio je to oštar, promukao uzvik, koji se teškom mukom probio kroz grlo, kao da glas već dugo nije prošao tim putem.

Titusovi instinkti su se borili između poriva da pobjegne od tih divljih, užarenih očiju i uzbuđenja što je sreo ljudsko biće, koliko god ono bilo mršavo i izgledalo prostački. Ipak, on stupi na suncem obasjanu obalu reke. Bio je uplašen i srce mu je snažno udaralo, ali bio je i izgladneo i veoma umoran.

"Ko ste vi?" uviknu on. Prilika na vrućem kamenu uspravi se. Glava mu je bila isturena prema Titusu. Njegovo visoko telo je drhtalo.

"Flej", reče on naposljetku, jedva čujnim glasom.

"Flej!" viknu Titus. "Čuo sam za vas."

"Da", reče Flej, stežući ruke. "To je vrlo verovatno, moj gospodaru."

"Rekli su mi da ste mrtvi, gospodine Flej."

"Ne sumnjam." (On ponovo pogleda oko sebe, skinuvši oči sa Titusa po prvi put.)

"Sam?" Pitanje izrečeno promuklim glasom odjeknu iznad vode.

"Da", reče Titus. "Da li ste bolesni?"

Titus nikada ranije nije video tako mršavog čoveka.

"Bolestan, milostivi gospodine? Ne, dečače, nisam... Proteran sam."

"Proteran!" uzviknu Titus.

"Proteran, dečače. Kad si ti bio tek... Kad je tvoj otac... Moj gospodar..." On se naglo zaustavi. "Tvoja sestra, Fuksija?"

"Ona je dobro."

"Aha", reče mršavi muškarac, "ne sumnjam da je tako." (U njegovom glasu gotovo da je mogao da se čuje prizvuk sreće, ali on onda nastavi nešto drugačijim tonom). "Sami ste, milostivi gospodine, i bez daha. Šta vas vodi ovamo?"

"Pobegao sam, gospodine Flej - pobegao sam. Gladan sam, gospodine Flej."

"Pobegao!" užasnuto prošaputa visoki čovek sebi u bradu. Međutim, pokupio je pribor za pecanje i strpao ga u džep, zadržavši za sebe hiljadu gorućih pitanja.

"Voda je ovde preduboka - prebrza. Napravio sam prelaz - kamenje - pola milje uzvodno, nije daleko, milostivi gospodine, nije daleko. Idi tom obalom dečače, zajedno sa mnom. Prati tu obalu - ješćemo zeca" (izgledao je kao da govori sam sa sobom dok je gacao kroz vodu prema svojoj obali) "zeća i goluba i onda ćemo spavati... Umoran je... Sin grofa Sepalkrejva... Samo što se ne sruši... Reci mu bilo gde... Oči kao milostiva gospođa... Pobegao iz zamka!... Ne... Ne... To se ne sme... Ne, ne... Mora da se vrati... Sedamdeset i sedmi grof... Nosio sam ga u džepu... Mali kao majmunče... Davno je to bilo..."

Flej je nastavio da mrmlja dok je koračao obalom reke, a Titus ga je pratio na suprotnoj obali, sve dok se to naizgled beskrajno putovanje pored reke nije završilo dolaskom do prelaza od velikih kamenova. Reka je na ovom mestu bila plitka, ali Fleju nije bilo nimalo lako da premesti i postavi teško kamenje.

Već pet godina oni čvrsto stoje u brznoj vodi. Flej je napravio savršen gaz i Titus mu se pridružio na drugoj strani. Trenutak ili dva su stajali, nelagodno zureći jedan u drugoga, a onda, iznenada, nagomilane posledice fizičkih napora, uzbuđenja i nedostatka hrane stigle su Titusa i njemu klecnuše kolena. Mršavi čovek ga je uhvatio pre nego što je uspeo da padne, pažljivo ga prebacio preko ramena i zaputio se u šumu. Iako veoma mršav, gospodin Flej je nesumnjivo bio veoma snažan. Dugačkim žilavim rukama čvrsto je držao Titusa na ramenu, a dugim nogama je pravio velike, odlučne korake koji su, osim pucketanja u kolenima, bili začuđujuće tihi. Tokom svog izgnanstva u šumi i planini shvatio je koliko je važna tišina, i ušlo mu je u krv da se kreće kao što bi se kretao čovek koji je rođen u divljini.

Njegovi koraci i odlučnost sa kojom je birao put pokazivali su da je upoznat sa svakim, pa i najsitnijim detaljem terena.

U jednom trenutku je bio u dolini, do pojasa u paprati. U sledećem, penjao se uz strminu od crvenog peščanika, a u sledećem je već išao duž kamene litice čiji se vrh nadvijao nad podnožjem i koja je bila posuta nebrojenim gnezdimama napravljenim od ilovače, koja su nepreglednoj površini davala čvornovat izgled. U sledećem trenutku je pod njim zjapila mračna udolina, a u sledećem je bio na padini okružen stablima oraha, odakle su svake večeri, zastrašujuće redovno, jata sova letela na svoje krvave pohode.

Onda, pošto je stigao do vrha jednog peščanog brega, zadihani Flej na trenutak zastade i zagleda se u malu dolinu. Titus, koji se osvestio i insistirao na tome da sam nastavi da hoda - jer čak ni Flej nije mogao da ga nosi uzbrdo - takođe je stao i ukočenih nogu spustio ruke na kolena, nagnuvši se napred, u položaj u kojem je mogao da se odmara.

Pošumljena dolinica ispred njih samo je sa tri strane bila okružena šumom. Južna strana je bila od kamena obraslog lišajevima i mahovinom, i bleštala je pod zracima zalazećeg sunca. Na udaljenom kraju ovog sivog i zelenog zida nalazile su se tri rupe u kamenu; dve su bile na visini od nekoliko stopa iznad zemlje, a jedna na nivou peskovitog tla.

Kroz dolinu je proticao potok koji se u sredini širio u bistro jezerce, pošto se na suprotnoj strani jezera, gde se potok opet sužavao, nalazila improvizovana brana. Mnogo poslepodneva je utrošeno u njenu izradu i pored toga što je bila tako jednostavna. Flej je dovukao nekoliko najtežih brvana koje je mogao da vuče i postavio ih tik jedno do drugog preko potoka. Titus je jasno mogao da ih vidi sa pozicije na kojoj je stajao, kao i tanak slap na mestu gde je voda prelazila branu. Brborenje i šum tog slapa razlegali su se kroz večernju tišinu, ispunjavajući malu dolinu svojim zvonkim glasom.

Spustili su se kroz travnati prekrivač po kojem su bile razbacane peskovite oblasti, koje su izgledale kao zakrpe, i stigli do brane i prostranstva zarobljene vode.

Ni dašak vetra nije uznemiravao nežno plavetnilo staklaste površine, u kojoj su mogli da se vide savršeni odrazi drveća koje je raslo po okolnim padinama. Redovi kočeva bili su zabijeni sa obe strane brvana. Prostor između njih bio je ispunjen kamenjem i blatom, tako da je stvoren zid iza kojeg je nastalo jezero i novi zvuk se pojavio u dolini - zvonak žubor vode koja se preliva preko brane.

Nekoliko trenutaka kasnije našli su se ispred najnižeg otvora u kamenu. Bio je to jednostavan procep, širine običnih vrata, aii širio se u pećinu, prostranu šupljinu obraslu paprati. Unutrašnjost je bila osvetljena svetlom koje se odbijalo od strana prirodnih pukotina, koje su zjapile poput čeljusti desetak stopa iznad ulaza. Titus je pratio Fleja kroz raspuklinu u kamenu koja je vodila do pećine i iznenadio se kad je video kako je u njoj svetlo, iako su široke pukotine u svodu vrludale kroz stenu tako da nijedan zrak sunca nije mogao direktno da uđe unutra. Ipak, svetlost se odbijala od strana kamenih šupljina i obasipala pod hladnom svetlošću. Svod je bio prilično visok, a pećina je imala i nekoliko masivnih kamenih Polica i prirodnih ispusta i udubljenja. Na levoj strani, iz zida je štrčao najimpresivniji od tih prirodnih kamenih ispusta - petostrani sto sa uglačanom gornjom površinom.

DVADESET

Ovih nekoliko stvari Titus je primetio bez razmišljanja, ali bio je toliko iscrpljen i izgledneo da je bio u stanju samo da klima glavom i umorno se smeši izduženom muškarcu koji je spustio svoju nagnutu glavu prema Titusu, kao da ga pita da li mu je sve ovo na volju. Trenutak kasnije, Titus je ležao na gruboj postelji od suve paprati. Zatvorio je oči i zaspao, uprkos tome što je bio gladan.

Kad se Titus probudio, zidovi pećine su skakutali tamo-amo pod crvenim svetlom, dok su ispusti i police bacali svoje nezgrapne senke oko sebe pokretima nalik na harmoniku.

Paprat, koja je visila sa kupolastog svoda, ličila je na plamene jezike pružene iz tame, a kamenovi grubo izrađene peći, u kojoj je Flej pre nešto više od sata zapalio veliku vatru od suvaraka i šišarki, bleštali su kao da su od tečnog zlata.

Titus se podiže na lakat i ugleda siluetu legendarnog gospodina Fleja (Titus je čuo mnoštvo priča od ličnom slugi svoga oca) koja je podsećala na strašilo dok je suvonjavi čovek klečao ispred vatre, a njegova dvanaest stopa duga senka pružala se preko plamenom obasjanog poda i uspinjala uz zid.

"Ja se nalazim usred pustolovine", ponovi Titus samom sebi nekoliko puta, kao da neki značaj leži u samim tim rečima.

Kroz glavu su mu proleteli događaji koji su ispunili dan što se upravo završio. Nije bio nimalo zbunjen kad se probudio. Istog trena se svega setio. Međutim, njegovo prisećanje je prekinulo iznenadno uzbuđenje koje je u njemu izazvao bogat miris pečenja - možda ga je upravo to i probudilo. Mršavi dugajlija je sasvim polako okretao nešto iznad vatre. Bol u praznom stomaku postao je nepodnošljiv i Titus ustade. Čim je to učinio, gospodin Flej reče: "Gotovo je, milostivi gospodine - ostanite tu."

Pošto je raskomadao pečenog fazana i prelio komade mesa sočnim prelivom, doneo ih je Titusu na drvenom tanjiru koji je sarn izradio. Napravio ga je od jednog mrtvog brvna, od kojeg je odsekao komad punog preseka debeo četiri inča i izdubio sredinu. Dok je prilazio dečaku, u drugoj ruci je nosio krčag izvorske vode.

Titus se vrati na ležaj od paprati, ponovo se oslonivši na jedan lakat. Bio je toliko pregladneo da nije mogao ni da govori i samo je dao znak rukom dugačkoj prilici koja se nadvijala nad njim - kao da mu pokazuje da ga je prepoznao - a onda, ne časeći ni časa, proždrao je bogati obrok, kao neka mlada životinja.

Flej se vratio do kamene peći gde je nastavio da obavlja razne poslove i jede u isto vreme. Onda je seo na komad stene koji je virio iz zemlje pored peći i zagledao se u vatru. Titus je malopre bio suviše zauzet da bi ga posmatrao, ali sada, kad je počistio i poslednju mrvicu hrane sa drvenog tanjira, otpio je nekoliko dugih gutljaja hladne izvorske vode i preko ivice krčaga pogledao u starog izgnanika, u čoveka kojeg je njegova majka prognala iz zamka - vernog slugu njegovog mrtvog oca.

"Gospodine Flej", reče on.

"Milostivi gospodine?"

"Koliko je ovo daleko?"

"Dvanaest milja, milostivi gospodine."

"Već je jako kasno. Noć je, zar ne?"

"Jeste. Odvešću te u zoru. Vreme je za spavanje. Vreme je za spavanje."

"Ovo je kao san, gospodine Flej. Ova pećina. Vi. Vatra. Da li je sve to istina?"

"Jeste."

"Sviđa mi se", reče Titus. "Ali mislim da me je strah."

"Nije primereno, milostivi gospodine - to što ste ovde - u mojoj južnoj pećini."

"Imate li još pećina?"

"Da, dve. Na zapadu."

"Doći ću da ih vidim - ako budem mogao da pobegnem, jednog dana, gospodine Flej."

"Nije primereno, milostivi gospodine."

"Baš me briga", reče Titus. "Šta još imate?"

"Kolibu."

"Gde?"

"U Gormengastovoj šumi, na obali reke - lososi, ponekad."

Titus ustade pa došeta do vatre gde se spusti na pod, prekrstivši noge. Plamenovi obasjaše njegovo mlado lice.

"Malo me je strah, znate", reče on. "Nikada ranije nisam izlazio iz zamka. Pretpostavljam da me traže... Mislim da je tako."

"Ah..." reče gospodin Flej. "Vrlo verovatno."

"Da li ste ikada uplašeni zato što ste potpuno sami?"

"Nisam uplašen, dečake. Prognan sam."

"Sta to zmcu, prognan!"

Flej se promeškolji na kamenu i slegnu svojim visokim košćatim ramenima, podigavši ih do ušiju, kao lešinar. Nešto ga je zagolicalo u grlu. Naposljetku je svojim sitnim upalim očima pogledao u malog grofa koji je podignute glave sedeo pored vatre, upitno podigavši veđe. Onda se visoki muškarac spusti na pod, kao da je nekakav mehanizam, sa nogama koje su pucketale dok su se savijale pa ponovo ispravljale.

"Prognan?" napokon je ponovio ovu reč, neobično prigušenim i promuklim glasom. "To je kad te proteraju. Zabrane ti, milostivi gospodine, da obavljaš svoju dužnost, svetu dužnost. Išćupaju ti srce; išćupaju ga zajedno sa njegovim dubokim korenjem, milostivi gospodine - to

znači biti prognan. To znači da sam u ovoj pećini i okružen prazninom, a tamo sam potreban. *Potreban*", ponovio je žustro. "Ko su čuvari sada?"

"Čuvari?"

"Kako da znam? Kako da znam?" nastavio je, ignorišući Titusovo pitanje. Posle godina tišine, reči su pronašle put napolje. "Kako da znam kakve nevaljalštine se događaju? Da li je sve u redu, milostivi gospodine? Da li je zamak u redu?"

"Ne znam", odvrati Titus. „Mislím da jeste."

"Ti to ne možeš da znaš, dečaće", promrmlja on. "Još uvek ne možeš."

"Da li je istina da vam je moja majka naredila da odete?" upita Titus.

"Jeste. Grofica Groun. Ona me je prognala. Kako je ona, milostivi gospodine?"

"Ne znam", reče Titus. "Ne viđam je baš često."

"Ah..." reče Flej. "Ona je dobra, ponosita žena, dečaće. Ona zna šta je zlo i šta je slava. Slušajte nju, moj gospodaru, i Gormengast će biti dobro, i obavljate svoju drevnu dužnost, onako kako je to činio i vaš otac."

"Ali ja želim da budem slobodan, gospodine Flej. Ne želim nikakve dužnosti."

Gospodin Flej se trgnu prema Titusu. Glava mu je bila spuštena. Duboko u svojim dupljama, njegove oči su plamtele. Ruka kojom se naslanjao na pod zadrhtala je ispod njega.

"Opasno je reći tako nešto, gospodaru moj, *opasno*", reče on na kraju. "U vašim žilama teče krv Grounovih, i vi ste poslednji izdanak loze. Ne smete da izneverite Kamen. Ne, iako ga kriju puzavice i bršljan, gospodaru moj - ne smete da ga izneverite."

Titus je zurio u njega, iznenađen ovim ispadom do tada veoma uzdržanog čoveka. Međutim, čim je počeo da ga gleda, oči su počele da niu se sklapaju od umora.

Flej ustade, i dok je to radio, jedan zec doskakuta kroz otvor Pećine gde je, prema mrklom mraku koji je vladao napolju, izgledao kao da je napravljen od čistog zlata.

Na časak je zastao, uspravio se na zadnje noge i zagledao u Titusa, a onda skočio na jednu mahovinom obraslu kamenu policu i ostao da leži nepomičan kao statua, sa dugim ušima nalik na kanije, pruženim preko njegovih leđa.

Flej podiže Titusa i položi ga na postelju od paprati. Međutim, nešto se iznenada desilo u dečakovoj glavi. Uspravio se samo tren pošto je njegova glava dodirnula pod i pošto je sklopio oči. Učinilo mu se da je dugo spavao.

"Gospodine Flej", šapnuo je sa izraženom hitnjom. "O, gospodine Flej." v

Covek iz šume odmah se spusti na kolena.

"Da, milostivi gospodine? Šta je bilo?"

"Da li sanjam?"

"Ne, dečaće."

"Da li sam spavao?"

"Još ne."

"Onda sam ga video."

"Sta ste videli, milostivi gospodine? Lezite, lezite i budite mirni."

"Ono stvorenje među hrastovima, ono leteće stvorenje."

Gospodin Flej se ukoči, a u pećini zavlada potpuna tišina. "Kakvo stvorenje?" na kraju je upitao.

"Stvorenje od vazduha; letelo je... Bilo je nekako... Tanano... Ali nisam mogao da mu vidim lice... Lebdelo je... Znaite... Između drveća. Da li je stvarno? Da li ste ga vi videli, gospodine Flej? Šta je to, gospodine Flej? Recite mi, molim vas, jer... Jer..."

Međutim, nije bilo potrebe ni za kakvim odgovorom zato što je dečak zaspao, a gospodin Flej je ustao i krećući se kroz pećinu, obasjan sve slabijom svetlošću vatre koja se polako pretvarala u pepeo, otišao do izlaza. Tamo se naslonio na spoljni zid. Nije bilo Meseca, ali treperave zvezde su se jasno ogledale u veštačkom jezercetu. Kroz noćnu tišinu, iz Gormengastove šume dopirao je tihi odjek lisičjeg laveža.

DVADESET JEDAN

I

Titus će morati nedelju dana da provede u Lišaj kuli. To je niska, okrugla građevina, čiji su grubo isklesani, četvrtasti kamenovi, obloženi neprobojnim slojem parazitskog lišaja, po čemu je i dobila ime. Ovaj pokrivač je toliko gust da je nekoliko ptica uspelo da napravi gnezda u bledom zelenilu. Za čistoću dveju prostorija koje su činile kulu brinuo se kućepazitelj koji je tu spavao i čuvao ključ.

Pre ovoga, Titus je dva puta bio zatvoren na tom mestu, oba puta zbog strašne uvrede prvosveštenika - iako on sam nije znao u čemu je tačno pogrešio. Međutim, ovog puta, njegova kazna će trajati mnogo duže. Nije bio previše zabrinut. Osetio je pravo olakšanje kad su mu rekli kako će biti kažnjen, jer kad ga je Flej otpratio do ruba šume i pokazao mu zamak udaljen samo nekoliko milja, bio je toliko uznemiren da su mu kroz glavu proletale slike

najsurovijih mogućih kazni. Pojavio se rano ujutru i u crvenom dvorištu zatekao tri grupe kako se upravo spremaju da krenu u novu potragu. Dovedi su konje iz konjušnica, a njihovi jahači su upravo dobijali naređenja. Titus je duboko udahnuo i stupio u dvorište. Ne skrećući pogled, koračao je preko dvorišta u košulji i pantalonama gotovo iscepanim u dronjke, dok mu je srce divlje udaralo, a znoj mu se slivao niz lice. U tim trenucima bilo mu je drago što je naslednik gorostasne kamene strukture koja se uzdizala nad njim, svih kula i predela po kojima je hodao tog jutra, obasjanih kosim zracima sunca. Glava mu je bila uzdignuta, a pesnice čvrsto stegnute, ali kad je bio na desetak jardi od zasvođenog hodnika, potrčao je i nastavio da trči, sa suzama u očima, sve dok nije stigao do Fuksijine sobe. Onda je razbarušeni mali vragolan, kojeg su oči pekle od suza, uleteo unutra, uplašivši sestru i pribivši se uz nju kao malo dete.

Uzratila mu je zagrljaj, i po prvi put u životu, poljubila ga je i čvrsto obuhvatila rukama; volela ga je kao da nikada ranije nikoga nije volela, i bila je toliko ispunjena ponosom što je došao baš kod nje da je varvarski trijumfalno kliknula svojim mladim, prodornim glasom. Onda se otrgla od njega, u nekoliko skokova došla do prozora i pljunula u pravcu jutarnjeg sunca. "To ja mislim o njima, Tituse", uzviknula je. Titus je dotrčao do nje i pljunuo, a onda su se smejali dok nisu iznemogli i pali na pod, gde su nastavili da se rvu obuzeti ekstatičnom radošću, sve dok nisu, potpuno iscrpljeni, ostali da leže držeći se za ruke i jecajući od ljubavi koju su pronašli jedno u drugom.

Zudeći za ljubavlju, a ipak ne znajući zbog čega su bili toliko nemirni, ne znajući čak ni da su bili nemirni, istina im je postala tako naglo očigledna da je jedini način da se izbore sa unutrašnjim potresom koji je to izazvalo bio da se prepuste jednoj tako gruboj igri. Odvažili su se, u istom trenutku, da otvore jedno drugom svoje srce. Istina je izbila na površinu, iskustvena, iracionalna i zaprepašujuće uzbudljiva. Istina da su ona, ta neobična devojka, tako smešno nezrela za svojih dvadeset godina, a ipak puna unutrašnjeg bogatstva, i on, dečak na pragu divljih otkrića, bili povezani još nečim osim krvlju i usamljenošću, koja je proizlazila iz njihovog naslednog položaja i nedostatka majke u svakom uobičajenom smislu. Da, više od toga - samo su se odjednom našli u čauri saosećanja čija je upotpunjujuća moć sezala jednako duboko kao loza njihovih predaka; i bila je jednako bazična, neshvatljiva i neopisiva kao i samo područje njihovog nasleđa.

To što je imala ne samo brata već dečaka koji je plačući dotrčao do nje zato što je *ona*, baš *ona* u čitavom Gormengastu, bila ta kojoj je verovao - to je predstavljalo nadoknadu za sve ostalo.

Neka svet radi šta god hoće, ona će se suprotstaviti i smrti samoj da bi ga zaštitila. Lagaće zbog njega! Govoriće ogromne laži! Krašće zbog njega! Ubiće zbog njega, ako treba! Ona se uspravi na kolena i podiže svoje snažne zaobljene ruke. Dok je iz sebe ispuštala snažan, neartikulisan krik prkosa, vrata se otvoriše i na njima se pojavi gospođa Sleg. Ruka kojom je još uvek držala kvaku iznad svoje glave drhtala je, a ona je zapanjeno gledala u devojku koja je klečala i urlala što je jače mogla. Iza gospode Sleg stajao je jedan muškarac podignutih obrva, sa dugom bradom nalik na abažur lampe. Nosio je sivu livreju sa nekom vrstom pojasa od morskih algi, koji je morao da nosi jer je to, po nekom zaboravljenom proglasu donetom pre više decenija, bilo jedno od obeležja službe koju je obavljao. Kićanka od suvog bilja zlatne boje visila mu je niz desnu nogu skroz do kolena. Pošto je prevladavalo suvo vreme, kićanka je pucketala dok se on kretao.

Titus ih je prvi video i odmah je skočio na noge. Međutim, gospođa Sleg je progovorila prva.

"Kakve su ti to ruke?" brektala je. "I noge, i lice! Oh, jadno moje srce! Vidiš li tu prljavštinu, i modrice i ogrebotine, i, i, oh, nevaljali moj, *nevaljali* gospodaru? Na šta ti liči odelo? Dođe mi da te isprebijam kad se setim koliko sam krpila i prala i peglala i previjala. Oh, da, dođe mi da te prebijem i da te povredim, ti okrutni, prljavi, gospodaru jedan. Kako si mogao? Kako si mogao? A moje srce samo što ne stane - ali tebe to nije briga, oh ne, ni najmanje."

Muškarac sa lampolikom bradom prekide njenu tiradu.

"Moram da vas odvedem kod Barkventina", jednostavno je rekao Titusu. "Operite se, gospodaru, i nemojte dugo."

"Sta *on* hoće?" upita Fuksija, prigušenim glasom.

"O tome ništa ne znam, milostiva gospođo", reče lampobradi. "Ali, da bi bilo bolje vašem bratu, pomozite mu da se opere i da smisli dobar izgovor. Možda ga već ima. Ne znam. Ja ništa ne znam." Njegove suve alge začegrtale kad se okrenuo prema hodniku, palacajući jezikom po unutrašnjoj strani obraza i gledajući u tavanicu.

Sledećih nedelju dana bili su najduži u Titusovom životu, uprkos Fuksijinim čestim posetama Lišaj kuli. Uspela je da pronađe jedan zaboravljen, uzan prozor kroz koji je Titusu doturala voće i kolače koje bi uspevala da ukrade, kako bi unela malo raznovrsnosti u zadovoljavajuću ali monotonu hranu koju je za svog mladog zatvorenika pripremao čuvar kule. On je, na svu sreću, bio star i gluv, tako da su Fuksija i njen brat mogli da se došaptavaju kroz pomenuti otvor.

Barkventin mu je održao podugačku pridiku. Naglasio je veličinu odgovornosti koja će jednog dana pasti na njegova pleća. Međutim, pošto se Titus držao priče da se bio izgubio i da nije umeo da se vrati, jedina greška koju je počinio bilo je to što je uopšte otišao iz Zámka. Za takav prekršaj, skinuto je nekoliko teških tomova sa visokih polica, oduvana i otrešena prašina sa njih, i na kraju su pronađeni odgovarajući stihovi u kojima se pominjao prvi takav slučaj i kazna od sedam dana u Lišaj kuli.

Tokom tih sedam dana, izborano i zversko lice Barkventina, Gospodara dokumenata, često mu je dolazilo pred oči, u mraku noći. Najmanje četiri puta sanjao je tog bogalja vlažnih očiju kako ga prati sa psokama na usnama, udarajući svojom masnom štakom po kamenim pločama kao čekićem; i tamnocrvene rite njegove uniforme kako jezde za njim dok on beži beskrajnim hodnicima.

A kad se probudio, setio se Stirpajka koji je stajao iza Barkventinove stolice ili se penjao da dohvati potrebne knjige, i kako mu je taj bleđi muškarac, jer Titusu je tako izgledao, u jednom trenutku *namignuo*.

Nije znao zašto, niti je mogao da dokuči razlog, ali osetio je neku odvratnost i ustuknuo je od tog njegovog gesta, kao što se ruka povlači kad dotakne žabu krastaču.

Jednog popodneva, dok je izdržavao kaznu, nešto ga je prekinulo u stotom pokušaju da zabije svoj džepni nož u drvena vrata. Baca ga je na način za koji je pretpostavljao da su koristili šumski razbojnici. Tog jutra je u suzama prekinuo da gađa vrata jer su blistavi zraci sunca prodirali kroz uzane prozorske otvore i on je čeznuo za divljom šumom, koja je bila tako sveža u njegovom sećanju, i za gospodinom Flejom i za Fuksijom.

Prekinuo ga je tih zvižduk ispod jednog od uzanih prozora. Kad je došao do njega, čuo je Fuksijin promukli šapat.

"Tituse."

"Da."

"Ja sam."

"O, dobro!"

"Ne mogu da ostanem."

"Ne možeš?"

"Ne."

"Baš nimalo, Fuksija?"

"Ne. Moram tebe da zamenim. Opet se obavlja neki grozni obred. Pretraga šanca za Izgubljenim biserima ili tako nešto. Trebalo bi odmah da krenem."

"Oh!"

"Ali, vratiću se kad padne mrak."

"O, dobro!"

"Zar ne možeš da vidiš moju ruku? Podigla sam je koliko god mogu."

Titus je isturio ruku što je mogao dalje kroz prozor u zidu debelom pet stopa i uspeo da dodirne samo vrške njenih prstiju.

"Moram da idem."

"Oh!"

"Još malo i bićeš napolju, Tituse."

Tišina Lišaj kule bila je svuda oko njih, kao da se nalaze u dubokoj vodi, a njihovi prsti koji su se dodirivali mogli su da budu pramci potonulih brodova koji su se očešali jedan o drugog u morskim dubinama, jer toliko je jasan i snažan, a ipak nestvaran bio taj kontakt između njih dvoje.

"Fuksija."

"Molim?"

"Imam nešto da ti ispričam."

"Zaista?"

"Da. Tajnu."

"Tajnu?"

"Da, i pustolovine."

"Nikome neću reći. Nikada. Sta god mi ispričaš. Kad dođem večeras. Ili kad te puste napolje, možeš onda da mi ispričaš. Brzo će proći."

Njeni prsti prestadoše da dodiruju njegove. Ostao je sam u praznini.

"Nemoj da povlačiš ruku", reče ona posle trenutka tišine. "Možeš li da napipaš?"

On ispruži prste još dalje u tamu i pod prstima oseti nešto uvijeno u papir. Uz dosta napora, uspeo je da ga privuče sebi i uhvati. Bila je to kesica od papira, puna šećernih bombona.

"Fuksija", prošaputa on. Međutim, nije bilo odgovora. Otišla je.

III

Poslednjeg dana kazne imao je samo jednu službenu posetu. Čuvar Lišaj kule je otključao masivna vrata i u ćeliju su polako i nespretno stupila groteskno široka, ravna stopala školskog upravitelja Belgrova, u odori sa znakovima zodijaka i sa pljosnatom kapom savijenih uglova na glavi. Napravio je još pet-šest koraka po zemljanom podu posutom slamom pre nego što je primetio dečaka koji je sedeo za stolom u uglu.

"Ah. Tu si. Tu si, zaista. Kako si, prijatelju moj?"

"Dobro sam. Hvala na pitanju, gospodine."

"Hm. Ovde nema baš mnogo svetla, ha mladiću? Šta si radio da prekратиš vreme?"

Belgrov je prišao stolu iza kojeg je stajao Titus. Samilost prema dečaku bila je vidljiva u načinu na koji je držao svoju plemenitu, lavlju glavu, ali trudio se da odigra ulogu upravitelja škole što bolje. Mora da uliva poverenje. To je jedna od stvari koje glavni učitelj mora da radi. Mora da bude dostojanstven i jak. Mora da nadahne ljude da ga poštuju. Šta još mora da radi? Nije mogao da se seti.

"Daj mi stolicu, mladiću", reče on dubokim i svečanim glasom. "Ti možeš da sedneš i na sto, zar ne? Naravno da možeš. Ja se sećam da sam mogao da radim takve stvari kad sam bio dečak!"

Da li je bio imalo zabavan? Iskosa je pogledao u Titusa, potajno se nadajući da jeste, ali na dečakovom licu nije bilo ni traga od osmeha dok je donosio stolicu školskom upravitelju i sedao na sto, prekrštajući noge. Ipak, na njegovom licu nije bilo mrzovolje.

Belgrov se, držeći svoju odoru u visini ramena, nagnuo unazad isturivši kukove i u isto vreme pognuo glavu tako da je tupi kraj njegove izdužene brade upao u prostrano udubljenje u korenu vrata, kao jaje u stalak za kuvana jaja. Pogled mu je završio na tavanici.

"Kao tvoj školski upravitelj", reče on, "imam tu obavezujuću dužnost, *in loco parentis*, da porazgovaram sa tobom, dragi mladiću."

"Da, gospodine."

"I da vidim kako ti ide. Hm."

"Hvala vam, gospodine", reče Titus.

"Hm", reče Belgrov. Nekoliko trenutaka vladala je prilično neprijatna tišina, a onda je upravitelj, pošto je shvatio da položaj koji je zauzeo predstavlja preveliki napor za njegove mišiće, seo na stolicu i počeo nesvesno da pomera svoju izduženu, ponosnu viličnu kost napred-nazad, kao da želi da proveri šta je sa zuboboljom, koja ga, za divno čudo, nije mučila već više od pet sati. Možda je to neuobičajeno poboljšanje Belgrovljevog zdravstvenog stanja dovelo do iznenadnog opuštanja njegovog tela i duha. A možda je to bila njegova urođena jednostavnost, koja je *osetila* da u situaciji u kojoj su se upravo nalazili (učenik i upravitelj njegove škole sede jedan naspram drugog u tišini, osećajući se jednako nelagodno zbog ozbiljnosti situacije) postoji neka stvarnost, potpuno drugačija od sveta koji ih okružuje; neko tajno mesto na koje samo oni imaju pristup. Sta god da je bilo u pitanju, iznenadno popuštanje napetosti ispoljilo se dugačkim, šištavim uzdahom, nalik na rzanje konja. Belgrov se onda zamišljeno zagledao u Titusa, uopšte se ne pitajući da li je prikladno da jedan školski upravitelj sedi tako opušteno. Međutim, kad je počeo da govori, morao je da sklapa rečenice na onaj starinski, prazan način, koji je odavno preuzeo kontrolu nad njim. Šta god da je osećao u srcu ili dubini duše, stare navike se nisu dale iskoreniti. Reči i gestovi ponašaju se po svojim diktatorskim, nemaštovitim zakonima. Strahotna je to tradicija koja na duh ne obraća pažnju.

"I tako, tvoj stari školski upravitelj je došao da te obide, dragi mladiću..."

"Da, gospodine", reče Titus.

"... napustivši čas i svoje obaveze, da baci pogled na jednog buntovnog učenika. Veoma nevaljalog učenika. Grozno dete koje, ako se dobro sećam njegovog uspeha u školi, ne bi smelo da odsustvuje iz učionice."

Belgrov se zamišljeno počea po bradi.

"Kao tvoj školski upravitelj, Tituse, mogu samo da kažem da nam nimalo ne olakšavaš položaj. Šta da radim s tobom? Hm. Zaista, šta da radim? Kažnjen si. Još uvek si pod kaznom i drago mi je što mogu da kažem da više nema potrebe da se brinemo za taj aspekt ove situacije, ali šta bi trebalo da ti kažem *in loco parentis*. Ja sam star čovek, zar ne bi i ti to rekao, zar ne bi, moj mali prijatelju? Rekao bi da sam ja star čovek, zar ne?"

"Pretpostavljam, gospodine."

"Kao star čovek, *trebalo* bi da sam veoma mudar i dubokouman, zar ne, dragi mladiću? Na kraju krajeva, imam dugačku belu kosu i dugačku crnu odoru, a to je dobro za početak, zar ne?"

"Ne znam, gospodine."

"Oh, pa *jeste*, dragi mladiću. Možeš mi verovati na reč. Ako želiš da budeš oštrouman i mudar, stvari koje prvo moraš da pribaviš jesu dugačka crna odora, i dugačka bela kosa, i, ako je ikako moguće, dugačka vilica kakvu ima tvoj stari upravitelj."

Profesorovo ponašanje Titusu nije bilo nimalo duhovito, ali on zabaci glavu unazad i glasno se nasmeja, udarajući dlanovima po stolu.

Lice starca se ozari. Zabrinutost je nestala iz njegovih očiju i sakrila se u dubokim usecima i jamama starčevog izboranog lica, koje su joj pružili utočište u svojim jarugama i gudurama.

Dugo je vremena prošlo otkada se neko nasmejao onome što je on rekao, i to iskreno i svojevolumno. On okrenu svoju veliku lavlju glavu u stranu, kako bi njegovo staro lice moglo da se opusti, i na njemu se pojavio širok i blag osmeh. Zubi su mu bili iskeženi, ali to je bio najnežniji mogući kez i prošlo je mnogo vremena dok nije bio u stanju da skupi usne i ponovo pogleda u dečaka.

Ali, onda se vratiše stare navike, potpuno nesvesno, i decenije nastavničkog rada naterashe njegove ruke da se povuku iza leđa, ispod odore, kao da je postojao nekakav magnet na donjem delu leđa. Njegova izdužena brada ugnezдила se u udubljenje u korenu vrata, a dužice njegovih očiju su se podigle do vrha beonjača, tako da je u isto vreme izgledao kao zavisnik od droge i karikatura pobožnog biskupa. Bila je to čudna mešavina koju su oponašale generacije nestašnih dečaka dok su godišnja doba prolazila kroz Gormengast, tako da jedva da je postojalo mesto u spavaonici, hodnicima, učionicama, predvorju ili u dvorištu, na kojem barem jedanput nije stajalo neko dete sa mastiljavim rukama iza leđa, spuštenom bradom, očima podignutim prema nebu, a često i sa čitankom na vrhu glave koja je predstavljala profesorsku kapu.

Titus je gledao u upravitelja. Nije ga se plašio. Ali nije ga ni voleo. Bila je to prava šteta. Belgrov, koji je bio beskrajno ljubazan, zbog svojih ličnih slabosti i nesposobnosti, kao i zbog toga što je bio neuspešan kao muškarac, učenjak, vođa, pa čak i saradnik, bio je veoma usamljen. Oni koji su slabi obično imaju prijatelje. Međutim, iz nekog razloga, njegova blagost, opipljiva ljudskost i težnja da bude prihvaćen kao vođa, jednostavno nisu imale prođu. Lako se moglo dokazati da je on bio tip uvaženog i rasejanog profesora oko kojeg bi se rojili svi dečaci sveta sa svojim prčastim nosićima, žagoreći kao jato čvoraka i nesvesno ga voleći dok cvrkuću i brbljaju svoje dečačke šale, peckaju i zadirkuju jedni druge, vuku njegovu dugačku, plavim nitima izvezenu crnu odoru, vragolastim prstima brzim poput gujinog jezika pokušavaju da otkopčaju njegove naramenice; mole ga da im dozvoli da čuju kuckanje njegovog velikog džepnog sata od mesinga i gvožđa crvenog poput rđe, sa zelenkastom patinom poput lišaja na lancu; provlače mu se između nogu kao da su noge starca otelotvoreni praotac svih roda; dok se velike, žilave, mlitave ruke propalog monarha povremeno pokrenu kako bi povukle za uvo neko previše odvažno dete, a daleko iznad, izdužena, bleđa lavlja glava okreće, bacajući poglede amo-tamo, u polaganom svečanom ritmu, kao da je svetionik čiji se snopovi svetla, koji se polako okreću, rasipaju i zamiru u morskoj magli; a sve to vreme, dok bi se kićanka pljosnate kape ljuljala iznad njih kao magareći rep, pantalone opuštene visile na dostojanstvenim bedrima, sa mjaukanjem i hiljadama raznih doskočica i marifetluka koje bi izrastale kao blistave biljke iz ničije zemlje sačinjene od glava malih vragolana - sve to vreme postojala bi ta ljubav, kao donji sloj tla, koja se ispoljava u samoj činjenici da oni imaju poverenja u njegovu ljubavnost i slabost, i da žele da budu sa njim zato što je, kao i oni, neodgovoran, veličanstven sa pramenovima kose belih poput prvih strana nove vežbanke, i sa svojim zapuštenim zubima, bolnom vilicom, svojom potpunošću, zrelošću, izveštačenom plemenitošću, detinjom naravi i detinjim strpljenjem; jednom rečju, da im *pripada*; da ga zadirkuju i obožavaju, da ga povreduju i obožavaju baš zbog njegove slabosti. Jer, postoji li išta divnije od neuspeha?

Međutim, ništa od ovoga nije se dogodilo. Baš ništa. Belgrov se potpuno uklapao u prethodni opis. U dugačkom spisku njegovih nedostataka nije bilo niti jedne praznine. On je bio kao stvoren za najmlađu generaciju Gormengasta. Bio je tu, ali niko mu nije prilazio. Kosa mu je bila bela kao sneg, ali isto je tako mogla da bude siva ili smeđa ili olinjala pod uticajem vlage nepouzdatih godišnjih doba. Kao da je postojala slepa tačka u kolektivnom vidnom polju dece koja su se rojila oko njega.

Gledala su ovog velikog plišanog lava pravo u usta. Slabašno je režao zato što su ga boleli zubi. Tumarao je bezvremenim hodnicima. Dremao je za svojim stolom, dok su prolazila polugodišta ispunjena suncem i ledom. A sada, bio je upravitelj i bio je usamljeniji nego ikada pre. Ipak, ostao mu je ponos. Iako tupe, njegove kandže su bile spremne. Sada, međutim, ni to nije bio slučaj. Sada je njegovo srce bilo ispunjeno ljubavlju.

"Moj mladi prijatelju", reče on, pogleda i dalje uprtog u tavanicu kule, a brade uglavljene u korenu vrata. „Predlažem ti da razgovaramo kao dva muškarca. Stvar je u tome..."(zastao je razmišljajući o ovome)... "Stvar je u tome... Da... Ne znam o čemu da razgovaramo." On obori svoje prilično pospane oči i primeti da ga Titus namrgođeno posmatra sa izrazom interesovanja na licu.

"Znaš, dragi moj mladiću, mogli bismo da razgovaramo o mnogim stvarima, zar ne, kao dva muškarca. Ili čak kao dva dečaka. Hm. Baš tako. Ali o čemu? To je najvažnije pitanje - zar ne?"

"Jeste, gospodine. Pretpostavljam da je tako", reče Titus.

"Da vidimo, ako ti imaš dvanaest, dragi moj dečače, a ja osamdeset i šest, recimo, što bi trebalo da bude dovoljno kad sam ja u pitanju, hajde onda da oduzmemo dvanaest od osamdeset i šest i prepolovimo rezultat. Ne, ne. Neću *tebe* da teram da to uradiš, jer bi to bilo sasvim nepošteno. Da, bilo bi nepošteno - jer kakva korist od toga što si u zatvoru, ako pored toga još moraš i da učiš? Eh? Eh? To bi bilo kao da nisi kažnjen, je 1' da? Da vidimo, gde smo ono stali, gde smo ono stali? Da, da, da. Osamdeset i šest manje dvanaest, to je oko sedamdeset i četiri, zar ne? Dobro, a koliko je pola od sedamdeset i četiri? Pitam se... Hm, da, sedam sa dva je tri, jedan dalje, četrnaest sa dva je sedam... Trideset i sedam. Mislim da je to to. Trideset i sedam. A šta je trideset i sedam? Pa to je tačno sredina između naših godina. Znači, ako se ja budem pretvarao da imam trideset i sedam godina, i ako se ti budeš pretvarao da imaš trideset i sedam godina... Ali to bi bilo veoma teško, zar ne? Zato što ti nikada nisi imao trideset i sedam godina, zar ne? Ali, sa druge strane, iako je tvoj stari upravitelj nekada imao trideset i sedam godina, to je bilo tako davno da on ne može da se seti ničega osim da je to bilo otprilike u vreme kada je kupio kesicu staklenih klikera. O da, jeste. A zašto? Zato što ga je zamorilo podučavanje gramatike i pravopisa i aritmetike. O da. I zbog toga što je uočio koliko su od ljudi koji se ne igraju klikerima srećniji ljudi koji se njima igraju. Ovo je bila baš ružna rečenica. I tako sam se ja igrao u mraku kad bi drugi profesori otišli na spavanje. Jedna od starih tapiserija Gormengasta služila nam je kao tepih, i ja bih upalio sveću i poređao svoje klikere po šarama na tepihu i u sredini crvenih i žutih cvetova. Mogu da se setim tepiha kao da ga upravo vidim pred očima. Svake noći sam ti ja vežbao pod svetlošću sveća, dok nisam naučio da bacim kliker preko celog tepiha tako da, kada udari u drugi, ostane u mestu vrteći se oko sebe, a taj drugi odleti poput rakete na drugi kraj tepiha, u centar jednog izvezenog crvenog cveta (ako mi uspe), ili ako mi ne uspe, da se približi dovoljno blizu za sledeći udarac. A zvuk koji su stvarali klikeri kad bi udarili jedan u drugi u tišini noći bio je kao zvuk kristalne vaze koja se razbija na kamenom podu... Ali postajem isuviše poetičan, zar ne dragi moj dečače? A dečaci ne vole poeziju, zar ne?"

Belgrov skide svoju pljosnatu kapu, spusti je na pod i obrisa čelo najvećom i najprljavijom maramicom koju je ikada ijedna odrasla osoba izvukla iz džepa pred Titusom.

"Ah, dragi moj prijatelju, zvuk koji su stvarali ti klikeri... Zvuk koji su stvarali ti glupi klikeri. Uhvati me neko očajanje dok se setim tih visokih, staklastih tonova - isto ono očajanje koje me hvata leti, kad čujem udaranje detlića u šumi."

"Imam kod sebe nekoliko klikera, gospodine", reče Titus silazeći sa stola i zavlačeći ruku u džep od pantalona.

Belgrov spusti ruke niz telo, gde ostadoše da stoje oklembesene kao mrtav teret. Izgledalo je da je bio obuzet srećom što se njegov plan razvijao tako uspešno da mu nije ostalo dovoljno koncentracije da upravlja svojim udovima. Njegova široka usta bila su otvorena od oduševljenja. Ustao je, i okrenuvši leđa Titusu, odšetao do kraja ćelije. Znao je da mu se ta sreća jasno vidi na licu, a upravitelj škole takva osećanja može da pokazuje samo svojoj ženi, a on nije imao ženu... Nikakvu ženu.

Titus ga je posmatrao. Zabavljao ga je način na koji su njegova velika ravna stopala udarala po tlu, kao da ga lagano lupkaju donovima cipela - više u želji da ga probude nego da ga povrede.

"Dečače moj", reče Belgrov naposletku, kad se vratio do Titusa pošto je uspeo da zatomi osmeh na licu, "ovo je zaista neobična slučajnost. Ne samo da ti voliš klikere, već i ja..." I on iz truležnog mraka svog džepa, nalik na hladnu i vlažnu pećinu, izvuče tačno šest kuglica.

"O, gospodine!" reče Titus. "Nikad mi ne bi palo na pamet da *vi* nosite klikere."

"Dragi moj dečače, neka ti to bude za nauk. Gde ćemo da igramo. Eh? Eh? Oho-ho, dragi moj prijatelju, pod je strašno daleko, a moji stari mišići su tako zardali..."

Belgrov se, centimetar po centimetar, spuštao na prašnjav pod.

"Moramo da proverimo da li na terenu ima neravnina, hm, da, to moramo da uradimo, zar ne, dečače moj dragi? Da pregledamo teren kao generali, eh? I odredimo naše bojno polje."

"Da, gospodine", reče Titus, spustivši se na sve četiri, i puzeći pored starog, bledog lava. "Meni izgleda da je dovoljno ravan, gospodine. Napraviću jedan kvadrat ovde i..."

Upravo u tom trenutku vrata kule se otvoriše i doktor Prunskvalor zakorači iz bleštavog svetla u sivi sumrak male ćelije.

"Vidi! Vidi! Vidi! Vidi! Vidi!", zatreperi on svojim visokim glasom, čkiljeći kroz senke. "Vidi! Vidi! Vidi! Ovo je baš grozno mesto da bi u njemu bio zatvoren jedan mladi grof, tako mi nemilosrdnosti. A gde je uopšte on, taj legendarni mali zlotvor - taj što prelazi granice, taj što krši nepisane zakone, taj, sveukupno uzevši, nevaljali dečak? Bog neka blagoslovi moju zapanjenu dušu, jer ja vidim dvojicu - a jedan je mnogo veći od drugog - ili je to neko s tobom Tituse, a ako je tako, ko je on i šta, za ime prašine i pepela, može da bude tako zanimljivo u krilu zemlje da morate četvoronoške da kružite oko njega, sa stomacima na samom tlu, kao zveri koje se šunjaju svom plenu?"

Uz tiho krckanje, Belgrov se podigao na kolena, i dok se pridizao na noge, iscepao je jedno poveliko parče svoje pohabane odore, pošto je nogom stao na jedan od njenih krajeva. Ispravio je leđa i zauzao stav dostojan upravitelja, ali njegovo staro lice bilo je obliveno rumenilom.

"Zdravo, doktore Prune", reče Titus. "Baš smo hteli da igramo klikere."

"Klikere, ha? Tako mi učenosti, to je baš divan izum. Bog neka blagoslovi moju sferičnu dušu", uzviknu lekar. "Ali ako tvoj saučesnik nije profesor Belgrov, onda se moje oči ponašaju veoma čudno."

"Dragi moj doktore", reče Belgrov, držeći se za odoru nedaleko od ramena, dok se iscepano parče pružilo po podu pored njegovih nogu kao palo jedro. "To sam zaista ja. Pošto se moj učenik, ovde prisutni mladi grof, nedolično poneo, smatrao sam da je moja obavezujuća dužnost, *in loco parentis*, da mu, u neprilici u kojoj se našao, ponudim ono malo mudrosti kojom raspolazem. Da mu pomognem, ako mogu, jer ko zna, i stari ljudi imaju neko iskustvo; da ga utešim, jer ko zna, i stari ljudi imaju samilosti u svojim kostima; i da ga ponovo usmerim u tokove mudrog življenja, jer ko zna, i stari ljudi imaju..."

"Ne sviđa mi se to 'tokovi mudrog življenja', Belgrove, to je opasna fraza da bi se njome koristio upravitelj škole. Ako smem da kažem, i veoma hrabra", reče Prunskvalor. "Ali jasno mi je na šta mislite. Tako mi svega prosvetljujućeg, zaista mi je jasno. Ali zar se ovde zatvara dete? Da te vidim Tituse. Kako si, mali moj, hrabri vojnici?"

"Dobro sam, hvala na pitanju gospodine", reče Titus. "Sutra ću biti slobodan."

"Oh Bože, srce mi se cepa", viknu Prunskvalor. "Sutra ću biti slobodan! Tako je! Dođi ovamo, dečake."

Postojalo je nešto u doktorovom glasu. *Sutra slobodan*, pomislio je. Sutra slobodan. Da li će on ikada biti *sutra* slobodan?

"Znači upravitelj je došao da te poseti i da igra klikere s tobom", reče on. "Da li znaš kolika je to čast? Da li si mu se zahvalio što je došao da te vidi?"

"Nisam još, gospodine", reče Titus.

"E pa, moraš to da uradiš pre nego što ode."

"Dobar je on dečak", reče Belgrov. "Jako dobar dečak." Posle kratke pauze, on dodade, kao da želi da povрати onaj autoritativni ton: "I veoma nevaljao."

"Ali ja sam vas prekinuo u igri - tako mi neuidavnosti, prekinuo sam vas!" povika doktor, potapšavši Titusa po glavi.

"Zašto nam se ne pridružite, doktore Prune?" zapita Titus. "Onda možemo da igramo 'trougao'."

"A kako se igra trougao?" reče Prunskvalor, povukavši svoje elegantne pantalone i čučnuvši. Njegovo ružičasto, inteligentno lice bilo je okrenuto prema razbarušenom dečaku. "Znate li vi, prijatelju moj?" zapita on, okrenuvši se ka Belgrovu.

"Naravno, naravno", reče Belgrov, a lice mu se ozari. "To je plemenita igra." On se ponovo spusti na zemlju.

"Nego, da vas pitam", reče doktor, naglo okrenuvši glavu prema profesoru, "dolazite na našu zabavu, je l' da? Vi ćete biti jedan od najvažnijih gostiju, gospodine."

Uz glasno cviljenje i pucketanje zglobova i tetiva, Belgrov je ponovo ustao, nekoliko trenutaka veličanstveno i nesigurno stajao potpuno uspravljen, a onda se poklonio doktoru koji je i dalje čučao. Dok je to radio, jedan pramen bele kose pao je preko njegovih plavih očiju bez sjaja.

"Gospodine", reče on. "Da, gospodine, ja i moje kompletno nastavničko osoblje. Počastvovani smo." Onda se ponovo spustio na kolena, sa neočekivanom okretnošću.

U sledećih sat vremena, stari čuvar je virio kroz ključaonicu veličine supene kašike na vratima ćelije, i zaprepašćeno gledao tri prilike kako puze po podu zatvorske kule, slušao doktorov visoki kikot kako jača i pretvara se u krik hijene, duboki i nesigurni profesorov glas kako odzvanja kao lavež velikog i razgaljenog psa dok njegove unutrašnje barijere polako padaju, i piskutave povike deteta kako se prolamaju kroz prostoriju, rasprskavajući se kao staklo na kamenim zidovima, dok klikeri udaraju jedan u drugi, vrte se na svojim putanjama, drhturavo leže u svojim kućicama ili jure po podu zatvora, kao zvezde padalice.

DVADEST DVA

U čitavom Gormengastu nije bilo zvuka koji je u srce unosio takvu hladnoću kakvu je stvarao zvuk one male i zamašćene štake kojom je Barkventin otiskivao svoje patuljasto telo.

Svaki od oštih i brzih udaraca okovanog vrha štake po šupljim podnim kamenovima bio je pucanj biča, kletva, udarac sečimice po licu milosrđa.

Osim hijerofanata, bilo je mnogo drugih koji su s vremena na vreme čuli zlokobni zvuk te motke kako postaje sve jači i jači, dok se Majstor rituala odbacuje prema napred, a njegova sparušena noga i štaka zajedničkim naporima iza sebe ostavljaju zamršene kamene hodnike gotovo nezamislivom brzinom.

Malo je bilo onih koji ne bi, pošto bi čuli praskave udarce kratke štake po udaljenim kamenim pločama, promenili pravac kretanja kako bi izbegli susret sa tim malim, goropadnim simbolom zakona, koji u tamnocrvenim ritama korača po sredini svih hodnika, ostavljajući iza sebe miris sumpora i ne skrećući ni zbog koga.

U Barkventinu je bilo nečeg što je podsećalo na ljutu osu i nečeg što je podsećalo na suvonjavu pticu grabljivicu. Takođe, bilo je i nečega što je podsećalo na čvornovato, iskrivljeno, trnovito drvo, i nečeg kepecastog u njegovom licu prekrivenom plikovima. Iz dubine njegovih očiju, koje su bile užasno vlažne, kroz slojeve vode - streljala je zloba. Izgledale su kao da su vrške pune, te njegove oči; kao da su ti stari, peščasti, ispucali diskovi toliko puni čaja boje topaza da su natekli u svom središtu.

Koliko god da su hodnici zamka beskrajni, bezbrojni i zamršeni, čak i u najudaljenijim, najzabitijim i najzaboravljenijim delovima, hodnicima nemerljivo izdvojenim od onih koji bi se mogli nazvati glavnima, gde memljivu i truležnu tišinu narušava samo pad ponekog parčeta gnjilog drveta ili huk sove, onaj ko tuda luta strepeo bi i osluškivao u strahu od tih sveprisutnih udaraca štake. Bez obzira što su bili jedva čujni, nalik na kuckanje noktom po stolu, njihov zvuk je stvarao osećaj užasa. Izgledalo je kao da se od tog zvuka jednostavno ne može pobeći. Jer između njega i njegove štake, prastare a prljave i tvrde poput gvožđa, nije bilo nikakve razlike. U Barkventina nije bilo ništa više dobre krvi - dobre, crvene krvi - nego što je bilo u onome što je koristio za poštapanje, tom strahotnom pomagalu. Cinilo se da je štaka izrasla iz njega kao bolestan ud bez ijednog nerva - kao suvišan ud. Kad bi udarila po kamenim pločama ili šupljem podaščanom podu, jasnije je izražavala zlovolju nego bilo koja reč na bilo kojem jeziku.

Njegova fanatična lojalnost Kući Grouna odavno je prerasla njegovo zanimanje ili brigu za žive - članove same plemenite loze. Grofica, Fuksija i Titus za njega su bili samo karike u krvavocrvenom, kraljevskom lancu - ništa više. Jedino je lanac važan, a ne njegove karike. Ne živi metal, već beskrajno gvožđe sa svojom patinom od svete prašine. On je bio opsednut idejom, a ne onim u čemu je ta ideja bila oživotvorena. Kretao se kroz ključalo more opravdanosti, a pokretala ga je žudnja za lojalnošću.

Ustao je tog jutra kao i obično, u samu zoru. Kroz prozor svoje prljave sobe pogledao je u pravcu planine Gormengast, ne zbog toga što je blistala u čilibarskoj izmaglici i izgledala kao da je delimično providna, već da bi video kakvo će vreme biti tog dana. Do izvesne mere, vreme je uticalo na rituale koje je obavljao. Naravno, nije bilo govora ni o tome da bi se ceremonija mogla otkazati zbog lošeg vremena. Razlog njegovog zanimanja bile su Svete mogućnosti. Naime, ako po podne dode do oluje i ako šanac bude zamućen i njegova površina bude uznemirena kapima kiše, ceremonija mora da se prilagodi tako što će Titus, sa ogrlicom od pletene trave, stajati na travnatoj obali šanca, tačno iznad odraza određene kule u vodi, odakle će zavlatati zlatni kanap tako da preleti tik iznad površine vode i odraza određene kule i potone tačno na mestu gde se u vodi nalazi odraz prozora na kojem će stajati njegova majka. Niti Titus niti bilo ko od prisutnih neće smeti ni da se pomeri sve dok i poslednji svetlucavi talas ne zamre na obali i dok grofičina glava na vodi ne prestane da treperi, okružena mračnom prazninom prozora nalik na ulaz u pećinu, i ostane nepomična u šancu, sa pticama od vode na njenim ramenima poput parčića obojenog stakla, okružena beskonačnim dubinama ispunjenim kulama.

Za ovo je bio potreban dan bez vetra, kako bi površina vode u šancu bila ravna poput stakla, a u slučaju da se digne vetar, Ceremonijalne knjige sadrže i drugu mogućnost, jednako častan način da popodne bude obogaćeno slavom drevne kuće koja će ispuniti sve učesnike.

Barkventin je tako, po navici, otvorao prozor u cik zore i gledao preko krovova i močvara u planinu, koja je bila ili nejasna ili oštra kao nož, i na taj način nagoveštavala kakvo će biti vreme tog dana.

Tog jutra, dok je stajao oslonjen na svoju štaku, obasjan hladnim svetlom još jednog novog dana, Barkventin se divljački češao po rebrima, stomaku, pod pazusima, ovde, onde, svuda gde je mogao da dosegne svojom kandžolikom šakom. Nije morao da se oblači. Spavao

je odeven na vašljivom madracu. Nije imao krevet; samo madrac bačen na daščani pod koji su prokopale bubašvabe i bube, i u kojem su živeli, kotili se i umirali insekti svih vrsta; gde je ponoćni pacov sedeo na zadnjim nogama u srebrnoj prašini i kezio svoje dugačke zube na blede zrake mesečine, kada bi pun mesec ispunio prozorski okvir, kao apstraktna predstava samog sebe u slikarskom ramu.

Tako je izgledao čumez u kojem se Majstor rituala budio svakog jutra poslednjih šezdeset godina. Okrenuvši se u mestu na svojoj štaci, odšepao je od prozora i gotovo odmah stigao do grubog suprotnog zida na kojem su se nalazila vrata. Pošto se okrenuo leđima prema zidu, naslonio se na njega i pomerio svoje lopatice nekoliko puta napred-nazad, uznemirivši pritom jednu koloniju mrava koja se (dobivši upravo vesti od svojih izviđača da je suparnička kolonija, smeštena nedaleko od tavanice, krenula u osvajački pohod na njih i da već pravi most preko pukotine u malteru) užurbano pripremala za odbranu.

Barkventin nije imao pojma da je, češući svoja leđa, uništavao čitavu jednu armiju. Pomerio ih je po neravnoj površini zida, gore-dole, gore-dole, na zaista grozan način za nekog tako starog i zakržljalog. Visoko iznad njega uzdizala su se vrata, nalik na vrata ambara.

Naposletku, oslanjajući se na svoju štaku, odšepao je do sredine prostorije, gde je iz poda štrčao jedan zardali metalni prsten. Izgledao je kao levak, i zaista, ispod se nalazila metalna cev koja je vodila do istog metalnog otvora, odnosno usta cevi, koja su štrčala iz tavanice trpezarije nekoliko spratova niže. Tačno ispod ovog otvora, na udaljenosti od nekoliko stopa, stajao je stari, neupotrebljavani kotao koji je čekao teški kamen da se, kao i svakog jutra, uz zvuk grmljavine skotrlja niz izuvijanu cev da bi završio svoje putovanje u odzvanjajućoj utrobi metalnog suda koji bi onda još minutima nastavio da mrmori sam sa sobom, sa kamenom u svojoj unutrašnjosti.

Svake večeri, kamen je nošen gore i ostavljan pred vratima Barkventinove sobe, a svakog jutra starac bi ga podigao iznad gvođenog Prstena u podu, pljunuo na njega i bacio ga niz iskrivljeni levak, a njegovo čangrljanje bi postajalo sve tiše i tiše dok bi se približavao trpezariji. Kamen je upozoravao sluge da je Barkventin krenuo i da treba da ga čeka doručak, i da sve ostalo treba da bude pripremljeno.

Čangrljanje kamena stvaralo je treperave odjeke u mnogobrojnim srcima. Tog jutra, kad je Barkventin pljunuo na teški kamen veličine lubenice i poslao ga u dubine zemlje na njegovo bučno putovanje pored mnoštva mračnih podova u sobama čiji su vlasnici još bili u krevetima (i koji su, kad ih je probudio kamen koji je protutnjao kroz zidove, proklinjali i njega i zoru i tog kamenog petla), upravo tog jutra, bilo je još nečeg osim uobičajene žudnje za ritualom na toj olupini od starčevog lica - bilo je još nečeg, kao da ga opsednutost pridržavanjem običaja koji se održavaju pod njegovim okriljem ispunjava strašću koju njegovo isušeno telo jedva može da podnese.

Na zidu njegove čatrlje prepune gamadi, stajala je jedna slika: bakrorez žut od starosti i umrljan prašinom jer nije bio zastakljen, osim jednog komadića nalik na ledenicu koji je stajao u uglu i predstavljao sve što je ostalo od originalnog stakla. Ovaj bakropis, velik i minuciozan umetnički rad, prikazivao je Kremenu kulu. Umetnik se verovatno nalazio južno od kule dok je radio ili dok je proučavao građevinu, zato što su se iza nepravilnog spleta kula i njihovih podupirača koji su se uzdizali gotovo do neba, nalik na more sačinjeno od olujnih krovova, nazirali najniži obronci planine Gormengast, išarani žbunjem i grupama četinara.

Ono što Barkventin nije primetio bilo je to da su vrata Kremene kule nedostajala. Malo parče papira veličine poštanske marke bilo je isečeno. Zid iza rupe je, uz puno truda, bio probušen, tako da je stvoren mali mračni tunel koji je vodio od Barkventinove sobe do šupljeg i prostranog okna vertikalnog odžaka u koji svetlost odozgo nije prodirala zato što je nekada davno došlo do odrona crepa koji je zatrpao otvor, a zlatna mahovina ga potpuno začepila. Na njegovom dnu, kao na dnu bunara ispunjenog crnilom, nalazila se mala okrugla soba nalik na čeliju koju je Stirpajk toliko voleo da je čak i u ovom ranom i ledenom času sedeo u njoj. Svuda oko njega nalazila su se ogledala koja je sam napravio i postavio pod tačno određenim uglom, dok je iznad njega, u mrklom mraku vertikalne cevi, svetlucala čitava konstelacija ogledala, prenoseći zrake svetlosti jedno drugom.

S vremena na vreme, Barkventin bi se pojavio ispred ulaza u Kremenu kulu na slici, tačno na mestu odakle je ogledalo postavljeno u okno slalo njegovu sliku dole, do drugog ogledala, pa do sledećeg, pa sledećeg - iz ogledala u ogledalo - sve dok Stirpajk, koji je sa osmehom na licu ležao ispružen na dnu dimnjaka sa uveličavajućim staklom u ruci, ne bi video poslednji, umanjeni odraz patuljastog pedanta kako podiže loptasti kamen i baca ga u otvor.

Kad bi Barkventin rano ustao sa svog gnusobnog ležaja, Stirpajk bi, u tajnoj sobi koju je sam odabrao i koja je bila besprekorno čista i svetla, ustao ranije. Nije to radio iz navike. On nije imao nikakvih navika. Radio je ono što je želeo da radi. Radio je ono što je doprinosilo ispunjenju njegovih planova. Ako treba da ustaje u pet sati ujutru da bi došao do

nečega do čega želi da dođe, onda je za njega bila najprirodnija stvar na svetu da ustaje u to vreme. Ako nije bilo potrebe za bilo kakvom aktivnošću, on bi proveo celo jutro čitajući, vežbajući pravljenje čvorova na parčetu kanapa koji mu je stajao pored kreveta, praveći strelice od papira koje bi puštao da lete po sobi, ili polirajući kao žilet ošto sečivo svog štapa s mačem.

Trenutno mu je išlo u korist da zadivljuje Barkventina svojom efikasnošću, neophodnošću i svojim sposobnostima, iako je već odavno uspeo da se probije kroz oklop mrzovolje starog mizantropa. On je bio jedino živo stvorenje koje je uspelo da stekne Barkventinovo poverenje i gundavu naklonost.

Ne shvatajući to, Barkventin je, dok je obavljao svoje svakodnevne dužnosti, prosipao velike količine nezamenjivog znanja i sipao ih u grabljivi i pozamašni mozak mladića, čiji je cilj bio da, kada prikupi dovoljno znanja o običajima, preuzme u svoje ruke ceremonijalnu stranu života u zamku i da, kada ostane jedina osoba koja zna sve pojedinosti zakona (jer Barkventin će biti likvidiran), promeni one njegove delove koji ga sprečavaju u pohodu na apsolutnu vlast i falsifikuje nove dokumente, koji treba da izgledaju staro i koji će najbolje poslužiti njegovim zlim namerama u godinama koje dolaze.

Barkventin je malo govorio. Dok je prosipao svoje znanje, nije se izražavao rečima. Stirpajk je naučio ono što ga je interesovalo uglavnom gledajući Barkventina na delu i čitajući Ceremonijalne knjige. Starac nije imao pojma da se dan za danom, veličina Stirpajkovog znanja uvećava i da se istom brzinom približava njegova smrt. Njegova namera je bila da mladića poduči samo onoliko koliko je neophodno da bi mogao da koristi njegovu pomoć. Bledunjavo stvorenje mu je bilo od pomoći i to je bilo sve. Međutim, da je znao koliko je Gormengastovih tajni izašlo na videlo kroz naizgled neobavezne razgovore i povremena istraživanja u biblioteci, on bi sigurno učinio sve što je u njegovoj moći da ukloni tog skorojevića iz života zamka; tog opasnog, nečuvenog skorojevića čiju je želju za prikupljanjem znanja pokretala želja za moći, u jednakoj meri hladna i neukrotiva.

Po Stirpajkovom mišljenju, bližilo se vreme da stari Majstor rituala nestane. Pored ostalih razloga za uništavanje tako ružnog stvora kakav je bio Barkventin, Stirpajk je smatrao da su samo estetski razlozi bili dovoljni da taj čin već odavno bude urađen.

Zašto da toj grudvi grozote bude dozvoljeno da godinama šepa unaokolo?

Stirpajk je voleo lepotu. Nije ga uvlačila u sebe niti je uticala na njega. Ali ju je ipak voleo. On je bio uredan, pedantan, uglađen kao njegov štap sa mačem, uma oštrog kao njegova oštrica, doteran i blistav kao ispolirano sečivo. Prljavština ga je sablažnjavala. Neurednost ga je sablažnjavala. Mladiću je pripadala muka od starog, prljavog Barkventina, sa licem ispucalim i izbrazdanim poput starog hleba, i prljavom, umršenom i upletenom bradom. Došlo je vreme da se iz ogromnog, trošnog, živog tela zamka iščupa prljava srž rituala i da on dođe na to mesto, a iz tog skrivenog središta - ko zna do koje visine bi njegov okretni um mogao da ga odvede!

Barkventina je čudilo kako je Stirpajk svakog jutra uspevao da ga dočeka sa tako tajanstvenom preciznošću i tačnošću. Daleko od toga da je njegov zamenik sedeo ispred vrata svog gospodara. O ne. Sa svojom kosom boje slame, zalizanom preko visokog loptastog čela, bledim licem koje je blistalo i tamnocrvenim očima, uznemirujuće živim ispod obrva boje peska, Stirpajk bi žustro iskoračio iz senke i naglo se zaustavljajući pored starca, blago bi nagnuo napred gornji deo tela, presavivši se u kukovima.

Ni ovog jutra nije bilo promene u nemoj predstavi. Barkventin se po stoti put zapitao kako se Stirpajkovo pojavljivanje poklopilo tačno sa njegovim dolaskom na vrh stepenica od orahovine i, kao i obično, spustio je vede preko očiju i sumnjičavo se zapiljio u mladića kroz slojeve neprijatne vlage koja se tamno presijavala.

"Dobro jutro želim, gospodine," reče Stirpajk.

Barkventin, čija je glava bila negde u nivou priručja na ogradi stepeništa, izbacila jezik iz usta nalik na jezik čizme, i olizala njime ostatke svojih starih i izboranih usana. Onda je groteskno poskočio na svojoj sparušenoj nozi i privukao štaku do tela, uz snažan prasak. Bez obzira da li je njegovo lice bilo stvoreno od starosti, kao da je *starost* tvar, ili je njegovo lice, taj bradati fosil koji je tinjao i trunuo na njegovim ramenima, bilo zapravo apstraktna predstava same starosti - nije bilo nikakve sumnje u postojanje arhaizma, kao da je nešto prebačeno iz prošlosti u sadašnjost, gde je nastavilo da gori bez plamena kao da se nalazi iza crnog stakla, prkoseći vlastitoj zastarelosti i nezrelosti današnjice.

On okrenu to lice prema Stirpajku.

"U krvavi pakao i ti i tvoje 'dobro jutro', štapiću jedan oguljeni", reče on. "Sijaš se k'o prokleta jegulja! Šta to radiš od sebe, ha? Da mi svakog vražjeg jutra ispadaš iz plemenitog mraka tako očerupan, ha?"

"Pa eto, gospodine, navikao sam da se perem."

"*Pereš*", zasikta Barkventin, kao da je rekao nešto kužno. "*Pereš*, crve jedan. Šta si ti sebi umislio, gospodine Stirpajk? Da si ljiljan?"

"Ne bih rekao, gospodine", odvrati mladić.

"Ni ja", prasnu starac. "Samo koža, kosti i kosa! To si ti, prokletinjo, i ništa više. Uprljaj se malo. Skini taj sjaj sa sebe i da te ne vidim više tako belog i nauljenog svakog jutra."

"U pravu ste gospodine. Suviše sam vidljiv."

"Ne onda kada si mi potreban", obrecnu se Barkventin, dok je hramao niz stepenice. "Umeš ti da budeš nevidljiv kad hoćeš, zar ne? Vatre mu paklene, dečaće, umeš ti da nestaneš kad ti to odgovara, zar ne? Tako mi utrobe velike nJORKE, prozreo sam te, đavole moj lepi! Prozreo sam te!"

"Prozreli ste me kad sam nevidljiv, gospodine?" upita Stirpajk podigavši obrve, dok je lagano koračao za bogaljem oko kojeg su se širili odjeci njegove štake koja je udarala po drvenim stepenicama.

"Tako ti Sotonine mokraće, bezobrazno si ti pašće!" uzviknu Barkventin promuklim glasom, okrenuvši se nesigurno na stepeništu, držeći sparušenu nogu dva stepenika iznad onoga na kojem je bila njegova štake.

"Da li su severni hodnici gotovi?" upita on Stirpajka nešto drugačijim tonom, koji nije bio manje jarostan i svadljiv, ali je više prijao mladićevim ušima, zato što pogrde izrečene tim tonom nisu bile lične prirode.

"Završeni su sinoć, gospodine."

"Pod tvojim nadzorom, ako to išta vredi?"

"Pod mojim nadzorom."

Približavali su se prvom odmorištu na stepeništu od orahovine. Dok je išao iza Barkventina, Stirpajk je izvadio šestar iz džepa i, koristeći se njime kao kleštima, podigao povesmo starčeve kose sa potiljka, otkrivši pritom njegov vrat, suv poput vrata kornjače. Zadovoljan što je uspeo da podigne toliko gust svežanj prljave sede kose, a da stari bogalj ništa ne primeti, ponavljao je to dok je grubi glas nastavio da odzvanja hodnikom, praćen ostrim klopotom štake niz stepenice.

"Prekontrolisaću ih odmah posle doručka."

"Vrlo dobro", reče Stirpajk.

"Da li je tvojoj nedozreloj glavi jasno da je upravo prljavština zamka ono što današnji dan čini svetim? Eh! Eh! Da se samo jednom godišnje, samo jednom godišnje poštovanje ukazuje Pesniku! Eh! Vaške u mojoj bradi to znaju, ali tako ti je to, crnih mi duša neverničkih, tako ti je to, zakon zakona, ritual prve vode, *drago* dete. Hodnici su spremni, kažeš ti; tako mi svih rana na mojoj bolesnoj nozi, ti ćeš da platiš ako su obojili pogrešan kraj. Eh? Da li su upotrebili najtamniju crvenu koju su mogli da nađu? Eh - najtamniju crvenu koja postoji?"

"Najtamniju", reče Stirpajk. "Da je bila još malo tamnija, bila bi crna."

"Vatre mi paklene, i treba da bude", reče Barkventin. "A podijum?" nastavio je pošto je prešao preko iskrivljenog odmorišta od crne orahovine na kojem nije bilo priručja, a stubovi su bili nakrivljeni na sve strane i prekriveni prašinom nalik na snežne kape koje se zimi naprave na stubovima ograde.

"A podijum?"

"Postavljen i ukrašen", reče Stirpajk. "Grofičin presto je očišćen i popravljen, a visoke stolice za gospodu ispolirane. Dugački kalupi su postavljeni po celom dvorištu."

"A Pesnik?" viknu Barkventin. "Da li si mu preneo uputstva, kao što sam ti naredio? Da li zna šta se očekuje od njega?"

"Njegova beseda je pripremljena, gospodine."

"Beseda? Ti, zube mačji! Poezija, kopilanu nijedan. *Poezija*."

"Pripremljena je gospodine." Stirpajk je vratio šestar u džep i sada je u ruci držao makaze (činilo se da u džepovima ima neverovatan broj predmeta, a da to ni na koji način ne menja izgled njegove odeće) i odsecao pramenove Barkventinove kose koji su prelazili preko njegove kragne. Usput je pevušio ispod glasa: "Pekar, mornar, lekar, stolar", a sedi pramenovi su padali na pod.

Stigli su i do sledećeg odmorišta. Barkventin je zastao da se počee. "Možda je pripremio pesmu", reče on okrenuvši svoje istrošene oči prema vitkom mladiću visoko usadenih ramena, "ali da li si mu rekao za svraku? Eh!"

"Rekao sam mu da mora da ustane i da počne da recituje za manje od dvanaest sekundi od trenutka kada svraka bude puštena iz žičanog kaveza. Da dok recituje, u levoj ruci mora da drži pehar sa vodom iz šanca, u koju je grofica pre toga ubacila plavi kamenčić iz reke Gormengast."

"Tako je dečaće. I da mora da nosi Pesničku pelerinu, i da mora da bude bos, da li si mi i to rekao?"

"Jesam", reče Stirpajk.

"A žute klupe za profesore. Da li su pronađene?"

"Jesu. Bile su u južnoj konjušnici. Naredio sam da ih prefarbaju."

"A sedamdeset i sedmi grof, Lord Titus, da li taj mladac zna da treba da ustane kad ostali sednu i da sedi dok ostali stoje? Da li on to zna, eh, eh - on je pravi mali vetropiran - da li si mu sve objasnio, kosko oderana? Tako mi svih mojih sedamdeset godina, čelo ti šljašti kao kakav prokleti glečcer!"

"Sve mu je objašnjeno", reče Stirpajk.

Barkventin nastavi da se spušta prema trpezariji. Kad je završio sa silaženjem niz stepenice od orahovine, Majstor rituala je jurnuo kao posednut, hramajući niz ravne hodnike. Dok se prašina podizala sa poda od svakog udarca štake, Stirpajk, koji je u stopu pratio svog gospodara, zabavljao se izmišljanjem čudnog plesa, neke vrste kontrapunkta Barkventinovom spazmatičnom napredovanju. Bila je to tiha i komplikovana improvizacija, protkana dovitljivim i zlobnim pokretima.

DVADESET TRI

Dugački letnji minuti polako su se vukli za Titusa, koji je sedeo za svojim stolom u učionici u kojoj je profesor Katflauer (koji je nekada smatrao da mentalno treba da bude barem jedan sat ispred svojih učenika, bez obzira na predmet koji podučava, ali koji je odavno odlučio da u svojoj potrazi za znanjem bude na ravnoj nozi sa svojim učenicima), sakriven iza podignutog poklopca svog stola, potezao iz flaše opakog izgleda, sa plavom etiketom. Jutro je izgledalo kao da se nikada neće završiti.

Međutim, za Barkventina, koji je morao da obavi još gomilu priprema i koji je svojim okrutnim jezikom mučio radnike u južnom pravougaonom dvorištu, sati su prolazili brzinom minuta.

I tako, pošto je prošlo ono što je Titusu izgledalo kao večnost, a Barkventinu kao lak prelet zavese vremena, jutro koje je ujedno bilo užurbano i usporeno, donelo je plod nalik na zrno grožđa od vazduha, u čijem je središtu lebdela zemaljska kugla i pulsirala zagonetna zrelost te pojave koju nazivamo *podne*.

Pre nego što se probudilo da bi umrlo u trenutku svog buđenja, veliki broj zvona i satova glasno je označio sredinu dana i čitav minut posle toga, širom Gormengasta trajalo je klepetanje klatana u njihovim kućama od zardalog gvožđa. Izgledalo je kao da na čitavoj planeti ne postoji mehanizam koji bi mogao da pogodi ili zarobi tog duha vremena. Satovi i zvona su zamuckivali, ječali i zvečali. Stupali su svojim čeličnim stopama. Udarali su svojim prastarim pesnicama i podvikivali drevnim glasovima, ali duh je bio stariji. Podne, zrelo kao grmljavina i tiho kao misao, ponovo je uspelo da pobjegne.

Kad je zamro i poslednji odjek satova u najudaljenijim građevinama zapadnog krila, čije je kašnjenje već postalo poslovično, tako da se izraz 'kasni kao zapadni sat' često koristio u zamku - kad je zamro i poslednji odjek, Titus postade svestan postojanja još jednog zvuka.

Posle mlitave tugovanke zvona, ovaj novi zvuk, koji se pojavio za tihim petama zvonjave, bio je zastrašujuće brz, nemilosrdan i nestrpljiv.

Iako je bio potpuno stvaran, imao je neku upornost kojom se odlikuju bića iz snova, kao na primer pas sa šapama od kamena ili gvožđa; ili neka zver koja grabljivo i bespoštedno juri za plenom, neumoljivo smanjujući rastojanje između zla i nevinosti.

Titus je čuo taj zvuk kao da je ono što ga je stvaralo bilo tik pored njega. Ipak, hodnik kojim se kretao bio je potpuno prazan, dok je udaranje štake dolazilo iz naporednog hodnika, a Barkventin je bio odvojen od dečaka čvrstim kamenim zidom, iako je od njega udaljen samo nekoliko jardi.

Titus se zaustavi. Srce mu je snažno lupalo, oči suzile, a izraz prepun mržnje pojavio se na njegovom detinjem licu - izraz kojem tu nikako nije bilo mesto. Za njega, Barkventin je bio simbol tiranije, starosti, svega onoga što je stajalo između njega i letnjih dana provedenih u šumi; skakanja u šanac sa prijateljima; svega onoga za čim je čeznuo.

Dok je stajao drhteći od ovog iznenadnog, vrelog naleta straha i prezira, napeto je osluškivao. U kojem pravcu se kretala štaka iza kamenog zida?

Na oba kraja hodnika kroz koji je išao Barkventin, postojali su poprečni prolazi koji su vodili do hodnika u kojem se nalazio Titus. Cinilo mu se da se Majstor rituala velikom brzinom kreće u istom pravcu kao i on. Okrenuo se u nameri da se vrati putem kojim je i došao, ali hodnik je pomračila grupa čvrsto zbijenih profesora koji se obrušiše ka njemu, uz lepet mrkih draperija pod jatom pljosnatih šešira. Preostalo mu je jedino da ponovo krene u prvobitnom pravcu, u nadi da će proći kroz poprečni prolaz i pobeći pre nego što Barkventin stigne do mesta gde se hodnici spajaju.

Potrčao je. Nije to uradio zato što je počinio nekakav nestašluk niti iz racionalnog straha. Jednostavno je imao nesavladivu potrebu da trči, želju da pobjegne. Osećao je odvratnost prema svemu što je staro. Svemu što je imalo moć. Obuzeo ga je neki magloviti užas i on se dao u trk.

Duž desne strane hodnika bile su poslagane prašnjave statue, koje su pod nejakim svetlom izgledale kao da su napravljene od pepela. Postavljene, u najvećem broju, na masivne stubne ploče, nadvijale su se nad Titusa i svojim nečujnim udovima sekle mračni vazduh ili su bezuspešno pokušavale da ga probiju polomljenim rukama. Glave su im se jedva videle, uhvaćene u paukove mreže i obavijene večitom tamom.

Poznao je te spomenike još od najranijeg detinjstva. Međutim, nije ih primećivao niti ih se sećao ništa više nego što bi se neko dete setilo monotonih šara na tapetama u obdaništu.

Ali Titus se tada ponovo zaustavi, ugledavši malu, ali jasno prepoznatljivu siluetu bogalja koji se pojavio iza ugla i krenuo prema njemu.

Pre nego što je i sam shvatio šta radi, Titus je skočio u stranu, hitro poput veverice, i već sledećeg trena je bio u gotovo potpunom mraku, koji je vladao iza veličanstvene mišićave statue kojoj su nedostajale ruke i glava. Postolje statue je bilo veće od njega samog.

Titus je stajao u mraku, drhteći, dok se zvuk mnoštva stopala približavao sa zapada, a lupanje štaka sa istoka. U njemu je još tinjala nada da su svi gledali u pod i da ga nisu videli kako trči ispred njih; da ga nisu videli kako se baca iza statue i, najviše od svega, da je Barkventin bio suviše daleko da primeti bilo kakvo kretanje u hodniku. Ipak, čak i tako uzdrhtao, znao je da je nada plod njegovog straha i da je lud ako ostane tu gde jeste.

Buka je sada bila svuda oko njega; stupanje teških stopala, šuštanje odora, klepetanje štaka, koja kao da je bila od metala, po kamenim pločama.

Utom se začuo Barkventinov glas i sve ostalo se zaustavilo. "Stoj!" prolomilo se kroz hodnik. "Stoj, upravitelju! Cuma te odnela, jesu li svi tvoji sakati profesori s tobom, paklenih mi izmetina!"

"Moje uvažene kolege su sa mnom," odvratili stari i duboki Belgrovljev glas, pa dodade još jednom: "Moje *uvažene* kolege", kao da želi da stavi svoju hrabrost na probu, pred stvarom u crvenim ritama koji je piljio u njega.

Ali, Barkventinove misli su bile negde drugde. "Koji je bio?" prasnu on, poskočivši još jednom u Belgrovljevom pravcu. "Koji je bio, čoveče?"

Belgrov se uspravio i zauzeo svoju omiljenu pozu u svojstvu upravitelja, ali njegovo staro srce je bolno damaralo.

"Nemam pojma", reče on. "Nemam niti najmanju predstavu o čemu govorite." Njegove reči nisu mogle da zvuče iskrenije niti uverljivije. Mora da je to i sam osetio, pošto je dodao: "Ni najmanju predstavu, uveravam vas."

"Ni najmanju predstavu! Ni najmanju predstavu!" vikao je Barkventin. "Proklete da su i crne te tvoje predstave!" Poskočivši i zagrebavši štakom po podu još jednom, našao se tik ispred upravitelja.

"Tako mi smrada iz vaših pluća, u ovome je hodniku bio dečak. Malo pre je tu bio dečak. Šta? Šta? Jedan ljigavi nevaljalac je upravo bio tu. Tvrdite da nije tako?"

"Ja nisam video nikakvog dečaka", reče Belgrov. "Ljigavog ili bilo kakvog drugog." Krajevi njegovih usana se blago izviše i zalediše u tom položaju, osmehujući se šali koju je upravo izgovorio.

Barkventin je zurio u njega, i da je Belgrov malo bolje video, zloba iz tog pogleda sigurno bi nasmrt preplašila starog upravitelja škole. Ovako, samo je stisnuo pesnice ispod svoje odore i sa prizorom Titusa u svojim mislima - Titusa čije su oči blistale kad su videle klikere u Lišaj kuli - držao se laži koju je izgovarao čvrstinom sveca.

Barkventin se onda okrenuo prema nastavnom osoblju koje je stajalo zbijeno iza svog upravitelja kao crni hor. Njegove nemilosrdne, vlažne oči prelazile su sa lica na lice.

Na trenutak je pomislio da su ga oči prevarile. Da je video senku. Okrenuo je glavu i zagledao se u dugački niz nemih statua.

Iznenada, sva njegova zlovolja i osujećenost izleteše na površinu i on udari svojom štakom po statui koja je stajala pored njega. Bilo je pravo čudo kako se štaka nije polomila.

"Bio je to dečak!" vrisnuo je. "Ali dosta o tome! Vreme leti. Da li je sve spremno? Šta? Šta? Da li je sve pripremljeno? Znae kada treba da se pojavite? Znae šta treba da radite? Vatre mi paklene, danas ne sme biti nikakvih propusta!"

"Obavešteni smo o svim pojedinostima", reče Belgrov žustrim glasom, toliko punim olakšanja da nije bilo nikakvo čudo što ga je Barkventin odmah prostrelio sumnjičavim pogledom.

"A što si ti tako proklete srećan zbog *toga*?" prosiktao je. "Vatre mi paklene, ovde je neka podmuklost na delu."

"Srećan sam", dvostruko sporije i uzvišenije reče Belgrov, "zato što znam, kao što znaju i moje kolege, kao ljudi od kulture, da danas po podne treba da čujemo jednu pesmu."

Barkventin pročisti grlo.

"A dečak. Titus", podviknu on. "Da li on zna šta se očekuje od njega?"

"Sedamdeset i sedmi grof će izvršiti svoju dužnost", reče Belgrov.

Titus nije čuo ovaj poslednji odgovor starog upravitelja škole jer je iza sebe, u tami, tamo gde je očekivao da će pronaći oslonac, otkrio prazninu. Osetivši iznenađen umor, pokušao je da se nasloni na zid, ali nije bilo nikakvog zida. U napetoj tišini, spustio se na kolena i četvoronoške otupzao kroz uzani prolaz, a kada je stigao do vlažne kamene pregrade, otkrio je da tunel skreće udesno i da se tu nalazi nekoliko stepenika koji vode nadole. Nije znao da su, nekoliko minuta kasnije, Barkventin i njegova štaka nastavili dalje, sredinom hodnika sa statuama, pošto su se profesori razmakli praveći mu prolaz, niti da se Belgrov sam vratio u hodnik i ostrim glasom prošaputao: "Izađi Tituse, izađi odmah i javi se svom profesoru." Pošto nije dobio odgovor, provukao se iza statue i ostao zbunjen i poražen u praznom mraku.

DVADESET I ČETIRI

Pravougaono dvorište je bilo popločano bledom, beličastožutom ciglom nežnih pastelnih boja, koja je prijala oku. Cigle su bile postavljene tako da je uža strana bila okrenuta nagore, zbog čega je verovatno bilo potrebno dvostruko više cigala nego da su bile postavljene na uobičajeni način. Međutim, još čudniji je bio način na koji su cigle bile složene. Radnici koji su popločali dvorište, pre mnogo stotina godina, napravili su unakrsnu šaru koja je podsećala na riblju kost.

Iako su cigle bile izlizane i izbledele, površina dvorišta je delovala nekako životno, kao da je zamisao čoveka koji je dao naređenje da se cigle slože na takav i takav način, još uvek živa. U ciglama je bilo života. Hodati po ovom dvorištu značilo je hodati po jednoj ideji.

Stubovi zasvođenog hodnika koji se pružao po obodu dvorišta bili su obojeni. Bila je to užasna ideja zato što se tamnosivi kamen od kojeg su bili napravljeni savršeno uklapao sa bleožutim ciglama i činilo se da su stubovi iznikli iz njih. Ipak, obojili su ih tamnom i užasno napadnom crvenom. Istina, vojska dečaka će već sutra dobiti zadatak da oljušti boju sa kamena, ali činilo se da je uvreda naneta nežnom sivom kamenu dvostruko veća baš zbog toga što je zagušen naslagama boje samo jedan dan u godini, kada ovo dvorište postaje scena na kojoj će Pesnik odrecitovati svoju pesmu.

Podijum je stajao ispred crvenih stubova koji su blistali na popodnevnom suncu, da bi zatim postali tamni, a već u sledećem trenutku ponovo zablistali. Krošnja jednog drveta njihala se ispred sunca tako da je pravougaono dvorište ispunjeno klupama izgledalo kao da se pomera. Treperave senke listova plovile su sa jedne na drugu stranu dok se visoka krošnja ljuľjala na vetru.

Svi prisutni su u tišini sedeli na svojim mestima na klupama, sa ozbiljnim izrazima na licu, dok su preko ramena gledali u izlaz kroz koji je pesnik svakog časa trebalo da se pojavi. Prošlo je godinu dana otkako je bilo ko od prisutnih video tog visokog i čudnog čoveka, a to je bilo na istoj ovoj ceremoniji, koja se tada održala po deprimirajućoj kiši koja je sipala bez prestanka.

Grofica je sedela ispred prvog reda. Fuksijina stolica je stajala desno od njene majke. Pored njih je stajao Barkventin, čije lice je bilo obliveno znojem od besa i nervoze, a oči su mu (kao i oči grofice i Fuksije) bile uprte u mala vrata na istočnom zidu dvorišta, kroz koja je trebalo da istrči Titus još pre dvadeset minuta.

Iza njih, u dugačkom nizu, kao da je žuta klupa bila motka na koju su se popele crne ćurke, sedeli su profesori. Belgrov, koji je sedeo u sredini, u svojoj odori ukrašenoj znakovima zodijaka, takođe je bio zagledan u mala vrata na zidu. Izvadio je veliku, prljavu maramicu i njome obrisao čelo. U tom trenutku, vrata se otvoriše i tri dečaka istrčaše napolje, i dahćući dođoše do Barkventina.

"Pa?" prosikta starac. "Pa, jeste li ga našli?"

"Ne, gospodine!" odgovoriše oni dahtavo. "Nismo mogli nigde da ga nađemo, gospodine."

Barkventin zastruga štakom po bledim ciglama, kao da želi da ublaži svoj gnev. Iznenada, pored njega se stvori Stirpajk, koji kao da je iznikao iz žučkastog tla. Naklonio se grofici, dok je senka drveta prelazila preko neravne površine sačinjene od mnoštva glava koje su ispunile dvorište. Grofica ne odgovori. Stirpajk se ispravi.

"Nema ni traga od sedamdeset i sedmog grofa", reče on, obraćajući se Barkventinu.

"Prokletstvo!" Bogaljev glas se probio kroz njegove zube. "Ovo je već četvrti put da..."

"Put... Da... Šta ?" Grofica je izrekla te tri reči kao da su napravljene od olova. Delovale su strašno teško u popodnevnom vazduhu.

Barkventin prikupi rite koje su bile njegova zvanična uniforma i okrenu svoje razdraženo lice prema grofici koja ga je gledala sa ledom u očima. Starac joj se nakloni, sišući zube dok je to činio.

"Gospodarice moja", reče on, "ovo je četvrti put u šest meseci da sedamdeset i sedmi grof nije prisutan na obavljanju svoje svete..."

"Tako mi najmanje dlake ne glavi tog deteta," reče grofica, prekinuvši ga glasom punim smrtonosne odlučnosti, "ako ne bude prisutan stotinu puta u jednom satu, neću da se o njegovim prekršajima raspravlja u javnosti. Neću da trtljate i razglabate o njegovim greškama. Zadržaćete svoje opaske za sebe. Barkventine, moj sin nije rob o kojem možete da diskutujete sa svojim bleđunjavim zamenikom. Idite. Nastavićemo svečanost. Nađite zamenu za dečaka na klupi sa najmlađima. Slobodni ste."

U tom trenutku, začu se žagor među ljudima koji su sedeli iza njih, zato što se na kapiji pojavio Pesnik, pred kojim je išao jedan muškarac ogrnut konjskom kožom i za kojim se po tlu vukao konjski rep dok je polako koračao. Pesnik, koji je bio u svojoj odori i u levoj ruci držao krčag pun vode iz šanca, a u desnoj svoj rukopis, dugačkim, nezgrapnim koracima je pratio priliku ogrnutu kožom. Lice mu je bilo kao klin. Neumorno je treptao svojim malim očima. Bio je bleđ od stida i uzbuđenja.

Stirpajk je našao dečaka Titusovih godina i visine i objasnio mu šta treba da radi, što je bilo sasvim prosto. Trebalo je da stoji dok ostali sede i da sedi dok ostali stoje. To je bilo sve što je zastupnik sedamdeset i sedmog grofa morao da zapamti.

Kad je grofica stavila kamenčić iz reke Gormengast u krčag sa vodom iz šanca i kada su svi prisutni ponovo seli i na nogama nije ostao niko osim Pesnika i Titusovog zamenika, u dvorištu je zavladała potpuna tišina, a Pesnik je, držeći pesmu u ruci, podigao glavu i oglasio se svojim ravnim glasom...

"Ovu pesmu posvećujem milostivoj gospođi grofici Gertrudi Groun i njenoj deci, Titusu, sedamdeset i sedmom grofu zemlje i Fuksiji, jedinom ženskom izdanku visokouvažene loze; svim prisutnim damama i gospođi, i svim naslednim zvaničnicima koji imaju različite dužnosti i poštovanje običaja im nalaže da budu prisutni na ovoj svečanosti, jer u samom zakonu stoji da pesma treba da se pročita pred što većim brojem ljudi različitog ukusa, statusa i umnih sposobnosti, zbog same činjenice da je poezija ritual srca, glas vere, srž Gormengasta, Mesec kad pocrveni, trubni znak porodice Groun."

Pesnik zastade da bi udahnuo. Ove iste reči je izgovarao svaki put pre čitanja pesme, tako da mu nije preostalo ništa drugo nego da otvori vrata žičanog kaveza, koji mu je pružio Barkventin, i da pusti svraku na slobodu, što je bio simbol nečega čiji je značaj odavno zaboravljen i više ne može da se pronađe u službenim knjigama.

Trebalo je da svraka leti u pravcu popodnevnog sunca sve dok se ne pretvori u tačkicu na nebu, ali to se nije desilo. Ona je odskakutala iz kaveza i jedan trenutak stajala na ivici podijuma, pre nego što je, uz snažno lepetanje krila, odletela do grofice, na čijem je ramenu presedela ostatak svečanosti, čisteći s vremena na vreme kljunom svoja crna krila.

Podigavši svoj rukopis do očiju, Pesnik, koji je vidno drhtao, duboko udahnu, otvori usta, napravi jedan korak unazad i umalo ne pade niz stepenice koje su vodile sa uzanog podijuma do zemlje, nekih sedam stopa niže. Nekontrolisana salva piskutavog smeha sa klupe sa mlađarijom zarila se u toplo popodne kao igla u jastuču.

Neprirođnog dečaka je odmah odveo jedan službenik. Pospana tišina se ponovo spustila, ispunivši kao nekom materijom dvorište prekriveno senkom.

Pesnik se pomerio napred na podijumu, sav naježen od stida. Ponovo je podigao rukopis i počeo da čita, i dok je čitao, senke u dvorištu su se izdužile. Jato čvoraka se kretalo poput glavobolje, daleko na nebu. Dečaci na klupama za mlađariju, koji su oponašali Pesnika i gurkali jedan drugog, zaspali su jedan po jedan. Grofica je zevnula. Letnje popodne se pretočilo u veče. Stirpajkove oči su letele amo-tamo. Barkventin je nervozno sisao zube. Pesnikov glas je monotonno brujaao. Na nebu se pojavila jedna zvezda. Pa još jedna. Zemlja je nastavila da leti kroz svemir. Grofica je ponovo zevnula i pogledala u vrata na zapadnom zidu. Gde lije Titus?

DVADESET PET

Proplanak je bio u mraku od jutra. U sam cik zore, jedan zrak svetla, gotovo horizontalan, prešao je preko mnogobrojnog drveća i na trenutak zapalio jedan zaboravljeni krajičak proplanka, gde se propinjalo čitavo brdo paprati (sa dugačkim listovima koji su visili

poput konjskih griva). Obasjani suncem, zračili su nekim hladnim, zelenim i gnevnim sjajem. Bile su otkrivene. Dugački zrak se povukao, kao da nije uspeo da nađe ono za čim je tragao.

Kako se sunce podizalo, pre se činilo da proplanak guši nego da upija sve jaču svetlost. Vazduh je bio natkriljen krošnjama, a zelenilo je visilo u mnoštvu bogatih, tamnih slojeva!

Tama je čitavog dana ostala tamo, uvijena oko stabala. Vladavina zastrašujućeg dnevnog sumraka, gustog kao noć, nije prestajala.

Međutim, sve vreme, najviše grane istog tog drveća bile su okupane suncem sa vedrog neba.

Kad je došlo veče i sunce se spustilo do same ivice zapadnog horizonta, potopljeni proplanak je postajao sve svetliji. Horizontalni zraci su plovili sa zapada; proplanak je zadržtao, a onda, tih i nečujan kao slika samog sebe, u jednom trenu je odao sve svoje tajne.

Od drveća koje je raslo u ovom utonulom krugu zemlje, jedno je odmah privlačilo pažnju. Stablo mu je bilo toliko debelo da je sve okolno drveće, iako visoko i snažno, u poređenju sa njim izgledalo kao mladice. Ono je bilo kralj. Ipak, samo ono je bilo mrtvo.

Međutim, upravo ta smrt mu je dala život. Život kojem nisu bili potrebni biljni sokovi aprila. Njegovo orijaško deblo uzdizalo se u prohladni sumrak i dok ga je obasjavala svetlost sa zapada, blistalo je čvrstim, glatkim sjajem mermerna ili slonove kosti, jer bilo je belo poput slonovače. Bilo je ukorenjeno u basenu zlokobnog izgleda, prekrivenom travom crvenosmeđe boje. Bolesna i trula zemlja bila je prošarana zlatnim mrljama na mestima gde su na nju direktno padali zraci sunca. Dok je sunčeva kugla tonula, nepravilni oblici na tlu postajali su sve izduženiji.

Šezdeset stopa od zemlje, deblo mrtvog džina bilo je osuto otvorima. Izgledalo je kao da se radi o ulazima ili brodskim prozorima čije su ivice bile glatke poput svile i tvrde kao kost.

Upravo tu, u ovim ustima velikog drveta, šezdeset stopa iznad zemlje, gde je deblo bilo jednako glomazno kao na mestu gde se spajalo sa zemljom - baš tu je cvetao život ovog mrtvog drveta.

Nije bilo pećine na toj visokoj i glatkoj litici koje nije bila zauzeta. Pored ptica i pčela iz čije nastambe je tekao slatki sok, bilo je i stanovnika ovog naselja u mrtvom drvetu koji ni na koji način nisu mogli da pronađu oslonac na stablu. Međutim, bilo je grana okolnog drveća sa kojih su mogle da skoče divlja mačka, leteća veverica ili oposum. I baš je ono stvorenje, koje se nije moglo često naći u mahovinom obloženoj postelji boje slonovače i tankim, medom natopljenim zidom odvojenoj od brujanja gusto naseljene košnice, spavalo te večeri, dok se svetlo prikradalo kroz mali okrugli otvor visoko iznad zemlje. Kad mu je svetlo prišlo bliže, stvorenje se promeškolojilo u snu. Onda je otvorilo oči. Bile su bistre i zelene kao morsko kamenje, i usađene u lice obojeno i posuto pegama kao crvendaćevo jaje.

Stvorenje je kliznulo iz svog skloništa i zaustavilo se na trenutak na ivici vrtočlavošću ponora, pa se otisnulo u prazninu, skačući sa grane na granu kao nešto što nema ni težinu niti čvrstinu, dok se lišće večernje šume zatvaralo iza njega, a tihi zvuk zvona dopirao iz udaljenog zamka.

Kao dete bačeno u nezamislivu dubinu lavirinta mračne šume, tako je i Titus bio izgubljen u nepoznatoj divljini davno zaboravljenih predela. Kao što bi dete upućivalo zapanjene poglede ispunjene strahom, hodajući prašnjavim i tihim alejama, okrećući glavu na jednu pa na drugu stranu i svuda nailazeći samo na prazninu i tišinu, tako je i Titus gledao oko sebe po kamenim prolazima i zidovima, prepun zebnje, a srce mu je besomučno tuklo.

Za razliku od deteta izgubljenog u šumi, Titus je bio okružen tvrdoćom koja ne oseća. Ništa nije raslo, ništa se nije kretalo. Nije postojao osećaj da tamo negde spava neka mladica koja u kamenitim predelima čeka neumoljivo proleće. Nije bilo ničega sa čim bi mogao da podeli ovaj trenutak, ovaj neobično zastrašujuć, rastegnuto i užasom opervažen trenutak njegove strepnje. Zar se ništa neće pomeriti? Zar ne postoji ništa čije bflo otkucava u ovim nestvarnim predelima? Ništa što udiše vazduh? Ništa što se bori za opstanak u tim zamračenim kamenim prostranstvima i daljinama. Svuda oko njega su ležali prazni i nemi predeli Gormengasta, nepoznati i nepristupačni kao pejzaži Meseca.

Bio je potpuno izgubljen. Svi zvuci koji su se inače razlegali kroz zamak - zvonjava, koraci po šupljim kamenim pločama, glasovi i njihovi odjeci - sve je to nestalo.

Da li ovako izgleda biti istraživač? Pustolov? Da tumaraš po usnuljoj tami. Da si tako neizrecivo sam sa njom, da gacaš po njoj i gledaš je kako se uzdiže poput plime sa podova, spušta sa plesnivih stenki visokih svodova, ispunjavajući hodnike nečim gotovo opipljivim.

Da osećaš kako ti se usne suše, a jezik postaje kao parče štavljene kože u ustima; da osećaš kako ti klecaju kolena.

Da osećaš kako se tvoje srce otima, udarajući po zidovima svojih malih rebara kao da želi da ga pustiš na slobodu; kao da želi da izađe.

Zašto se provukao kroz onaj mračni prolaz, gde su njegove ruke osetile prazninu i opet prazninu i opet prazninu dok je polako koračao kroz polumrak? Zašto se spustio niz onih nekoliko zarđalih gvozdenih stepenika u napušteni hodnik i video koliko daleko se pruža u

čudnu pomrčinu? Zašto se nije vratio pre nego što je postalo prekasno? Vratio i popeo uz gvozdeno stepenice i čekao iza gigantskog torza sve dok i poslednji odjek nije zamro iz hodnika sa statuama. Upravitelj je bio na njegovoj strani i čak je izrekao laž da ga zaštititi. Da li je bilo nezahvalno od njega što je otišao? I sada je izgubljen zauvek; zauvek i za vjeki vjekova.

Stežući pesnice, pozvao je u pomoć iz sveg glasa u šupljoj tami. Istog trenu, odgovorilo mu je mnoštvo glasova sa četiri strane. 'U pomoć, u pomoć', ponavljali su mnogobrojni glasovi, koji su zapravo bili njegov glas, sve dok se i poslednji tihi glasić nije izgubio i zamro u beskrajnoj daljini, i dok se gusta tišina nije slila sa svih strana i ponovo ga obavila.

Nije imao kuda da ode, a mogao je da ode bilo gde. Njegov osećaj za pravac, za smer iz kojeg je došao, bio je uništen onim što je izgledalo kao godine kolebanja.

Tišina mu je ispunila uši dok ga nisu zbolele. Pokušao je da se seti onoga što je čitao o istraživačima, ali nije mogao da se priseti niti jedne priče o herojima izgubljenim u predelima kao što su bili oni koji su ga okruživali.

Prineo je stisnutu pesnicu ustima i zario zube u zglavke. Na trenutak, učinilo mu se da mu bol pomaže. To mu je vratilo osećaj za sopstvenu realnost, i kad je bol minuo, on je ponovo zagrizao. U nadi da će mu to pomoći da izdrži proveru na koju su ga stavljala okolna prostranstva i kamene avenije, jer nalazio se na raskršću mnogih puteva, napregnuo je svu svoju snagu.

Mišići su mu se napeli; glava mu je bila isturena napred i pokušavao je da pogledom proдре u kamene strukture koje su se gubile u daljini. Međutim, ništa mu nije pomagalo. Ništa od onoga što je mogao da vidi nije mu ukazivalo na to šta bi trebalo da preduzme. Nigde nije bilo ni zračka svetla koji bi nagovestio postojanje bilo kakvog spoljnog sveta. Ono malo svetlosti što je postojalo u tom prostoru, bilo je neka vrsta sumraka koji nije imao nikakve veze sa dnevnim svetlom. Bilo je to nešto što je održavalo samo sebe. Nešto stvoreno u hodnicima i dvoranama, nešto što je curilo iz zidova, podova i svodova.

Titus obliznu usne suvim jezikom i sede na kameni pod, ali onda ga iznenadni osećaj užasa natera da skoči na noge. Učinilo mu se da je kamen počeo da ga uvlači u sebe. Mora da ostane na nogama. Mora da nastavi da se kreće. Na vrhovima prstiju otišao je do zida koji je bio nalik na zid pristaništa. Na trenutak je naslonio obraz na goli kamen. "Moram da mislim... Mislim... Mislim..." Oblikovao je reči svojim suvim jezikom.

"Izgubio sam se. Izgubio? Šta to znači?" Počeo je da šapuće kako bi on mogao da čuje svoje reči, ali ne i zamak. Ti promukli tihi zvukovi nisu stvarali odjeke. "To znači da ne znam kojim putem da krenem. Ali šta znam? Znam da postoje sever, istok, zapad i jug, ali ne znam gde je koji od njih. Zar ne postiji još neki pravac?"

Srce mu poskoči. "Da!" viknu on i stotinu potvrda ga obasu iz kamenih grla. On se ukoči pod naletom ovih uzvika, a oči su mu letele levo-desno, dok mu je glava bila nepomična. Bio je uveren da je tolika buka uznemirila sve duhove koji nastanjuju to mesto. U sredini svojih tankih grudi osećao je bol od snažnih udaraca svog srca.

Međutim, ništa se nije pojavilo i tišina se ponovo zgusnula. Šta je on to otkrio što ga je nateralo da se ponese tako nesmotreno? Drugi pravac? Nešto što nije ni sever ni istok ni zapad ni jug. Šta je onda? *Gore*. Prema nebu.

Bio je to pravac koji vodi u vazduh. Od obične iskrice rodila se nada. Ponovo je tiho počeo da šapuće. "Mora da postoje stepenice", reče on. "I spratovi, jedan iznad drugog, sve dok ne stignem do krova. Ako se popnem dovoljno visoko, stići ću do krova i onda ću videti gde se nalazim."

Olakšanje koje se rodilo iz ideje za koju može da se uhvati bilo je grčevito, i suze počеше da mu teku niz obraze. Onda je počeo da korača, što je odlučnije mogao, po najširem od svih kanala od sivog kamena. Prilično dugo, kanal je bio ravan, da bi onda počeo blago da zavija. Zidovi sa obe strane bili su bezoblični, svod takođe. Nije čak bilo ni paukovih mreža koje bi ogolele površine učinile malo zanimljivijima. Najednom, posle jednog oštrijeg ugla, hodnik se podelio na pet uskih staza i u dečaku se ponovo rodio strah. Da li će se ponovo vratiti u praznu tišinu iz koje je došao? Ne može da se vrati nazad. Ne može.

Savladan očajanjem, on se nasloni na zid i sklopi oči. Tada je čuo prvi zvuk - prvi zvuk koji nije potekao od njega. Prvi zvuk od trenutka kada je ušao u mrak, iza sada daleke statue. Nije poskočio kad ga je čuo, već se ukočio, pa ga gavran, koji se pojavio iz mraka jednog od uzanih hodnika, uopšte nije primetio. Hodao je mirno, zadubljen u sebe, dok nije došao na nekoliko stopa od Titusa, gde je sagnuo glavu i iz kljuna ispustio srebrnu narukvicu. Ali samo na tren, jer čim je kljunom očistio pera na grudima, podigao je narukvicu i napravio još nekoliko koraka dok nije, prilično nespretno, skočio na jedan ispust na zidu, a sa njega na jednu veću policu.

Titus je polako okrenuo glavu da bi mogao da posmatra to *živo* stvorenje. Međutim, na sam pokret glave, koliko god blag da je bio, ptica se odmah vinula u vazduh uz glasan i

promukao krik i lepet crnih krila, da bi samo sekundu kasnije nestala niz uzani i mračni hodnik iz kojeg je malopre išetala.

Titus je odmah odlučio da krene za njom; ne zato što je želeo da gleda u pticu već zato što je ona za njega bila znak spoljnog sveta. Postojala je velika verovatnoća da se, time što se vratio u onaj negostoljubivi hodnik, gavran zapravo zaputio prema spoljašnosti - svežem vazduhu, šumi i otvorenom nebu.

Kako je Titus napredovao, tama je svakim korakom postajala sve izraženija i on počeo da shvata da se nalazi ispod zemlje. Kroz svod i zidove od ilovače izbijalo je korenje, a miris raspadanja bio je sve jači.

Da su njegova strepnja i strah od tih hodnika iz kojih je nedavno pobjegao bili manje stvarni, on bi se sigurno već okrenuo na drugu stranu u skućenom prolazu i zaputio prema košmaru iz kojeg je došao, a u kojem je vladala praznina. Izgledalo je kao da crni i zagušljivi tunel nema kraja. U početku je mogao da hoda uspravno, ali od tada je već prošlo mnogo vremena. Sada je bio primoran da dugačke delove prelazi četvoronoške, udišući smrad vlažne zemlje neposredno ispod svog lica. Ipak, bilo je i delova tunela koji su bili širi, tako da je Titus mogao da napreduje u relativno uspravnom položaju, sve dok se svod ponovo ne bi spustio i ispunio ga strahom od gušenja. Nije bilo nikakvog svetla i on je izgubio svaku nadu da će se živ izvući iz ove strašne nevolje. Da se nije više plašio sedenja u mraku nego kretanja, Titus bi možda bio u iskušenju da prestane da već satima tera svoje umorno telo napred, jer u njemu je ostalo jako malo snage, kako duhovne, tako i fizičke.

Na kraju, kada više nije imao snage da oseti bilo kakvo uzbuđenje ili olakšanje, jer bio je toliko iscrpljen strahom i umorom, ispred sebe je ugledao, kao u nekom snu, nejasno svetlo; otvor grubih ivica sa kojih su visile biljke i trave. Tada je znao, na neki ravan i bezbojan način, da neće umreti u mračnom tunelu, da su prazni hodnici košmar iz prošlosti i da je najgora stvar koje treba da se plaši kazna koju će dobiti kad se vrati u zamak.

Kad se dovukao do izlaza iz tunela, koji je sa svih strana bio obrastao zelenilom, i popeo se na greben koji je gledao na otvor, ugledao je, daleko na severu i na zapadu, obrise bezbrojnih kula i tornjeva svog prastarog doma.

DEVADESET ŠEST

Ako uspeh domaćice koja priređuje prijem na bilo koji način zavisi od štedrosti, truda uloženog u pripreme, od njene budnosti, od gotovo bolesne pažnje koju je poklonila pojedinostima i od dužine planiranja, onda, barem teoretski, Irma Prunskvalor može da se nada nečemu što će odgovarati onome što je zamišljala u tami, dok je sedela u polusnu i gledala sebe okruženu bučnom grupom muškaraca koji se bore za njenu ruku, a koju ona, zvezda večeri, koketno ljulja naslonjenu na svoju, u sviću uvijenu karlicu.

Ako mikroskopski detaljna pretraga kojoj je podvrgla sebe, svoju kožu, svoju kosu, svoje haljine i svoj nakit, daje razloga za verovanje da takva posvećenost jednostavno mora da probudi i spase njenu lepotu koja je tako davno bila uzidana u nju, da je probudi nekom vrstom iznenadnog napada, bombardovanjem njenog visokog, uglastog tela - u tom slučaju, Irma uopšte ne mora da se plaši da li će je smatrati lepom. Biće zanosna. Postaviće potpuno novi standard privlačnosti. Na kraju krajeva, pošteno se namučila da bi to postigla.

Pošto je isprobala sedamnaest ogrlica i odlučila da uopšte ne stavi ogrlicu kako bi njen vrat mogao da se uvija, naginje i ljulja apsolutno slobodno i punom svojom dužinom, kao vrat labuda, došla je do vrata svoje garderobe i kad je čula nečiji korak u hodniku na spratu ispod, morala je da dovikne: "Alfrede! Alfrede! Još samo tri dana, dušo. Još samo tri dana! Alfrede! Da li si to ti?"

Međutim, odgovora nije bilo.

Korak koji je čula napravio je Stirpajk, koji je, znajući da je doktor u južnoj kuhinji gde se jedan roštilj-majstor okliznuo na komad masti i pao, polomivši ključnu kost, iskoristio priliku koju je već dugo čekao i uvukao se u doktorovu apoteku kroz prozor. Pošto je napunio bočicu otrovom i sakrio je u najdublji džep, odlučio je da izađe kroz glavna vrata, sa gomilom spremnih izgovora u slučaju da ga neko otkrije u hodniku. Zašto mu niko nije otvorio vrata kad je kucao? Zašto su vrata bila otvorena? Gde je doktor Prunskvalor? I tako dalje.

Međutim, niko ga nije sreo, a on nije obraćao pažnju na Irmine povike.

Kad se vratio u svoju sobu, presuo je otrov u jednu predivnu bočicu od brušenog stakla i stavio je na prozor, gde se presijavala na suncu.

Onda se udaljio, nagnuvši glavu na stranu, pa se ponovo vratio da bi je pomerio ulevo kako bi bila što bliže sredini. Potom je ponovo otišao do sredine sobe, oblizujući svoje tanke usne dok su mu veđe bile uperene u malu, smrtonosnu bocu. Iznenada, on ispruži ruke u stranu, raširivši prste tako da su mu šake ličile na morske zvezde, kao da je želeo u njima da probudi hipersvest o žmarcima života.

Onda, kao da je to bila najnormalnija stvar na svetu, spustio je dlanove na pod, podigao svoje tanke noge i počeo da se kreće po sobi na rukama, hodajući neobično ukočeno, njišući se levo-desno poput čvorka koji lovi u travi.

DVADESET SEDAM

Sledećeg popodneva umrla je dada Sleg. Pronašli su je predveče. Ležala je u svom krevetu, nalik na malu, razbarušenu lutku. Njena crna haljina bila je sva iskrivljena, kao da se otimala. Ruke su joj bile sklopljene na presahlim grudima. Bilo je teško zamisliti da je to slomljeno stvorenje nekada bilo mlado; da su ti isušeni, bezbojni obrazi nekad bili zdravi i rumeni. Da su njene oči nekada bile blistave od smeha. Jer ona je zaista jednom bila živahno stvorenje. Čila i puna životne energije. Vesela kao ptica.

A sada je samo ležala. Izgledalo je kao da je njeno malo telo odbačeno zato što je bilo suviše staro i slabo za bilo kakvu dalju upotrebu.

Čim su je obavestili, Fuksija je odjurila u malu sobu koju je tako dobro poznavala.

Međutim, lutka koja je ležala na krevetu više nije bila njena dadilja. Taj mali, nepomični zamotuljak više nije bio dada Sleg. To je bilo nešto drugo. Fuksija zatvori oči i bolno poznata slika njene stare dadilje, koja je bila nešto najsličnije majci što je ona u svom životu imala, zatreperi u njenim mislima u naletu sećanja.

Poželela je da pride krevetu i sa puno ljubavi uzme u naručje ono što je ostalo od njene voljene dadilje, ali nije mogla. Nije mogla. I nije zaplakala. Bez obzira na to koliko je njeno sećanje bilo životno, nešto u njoj je umrlo. Ponovo se zagledala u ljušturu onoga što ju je nekada odgajalo, obožavalo, udaralo i izluđivalo. U njenim ušima i dalje se čuo piskutavi glas: "Oh, jadno moje srce, kako su *mogli*? Kako su *mogli*? Neko će pomisliti da nisam znala gde mi je mesto."

Naglo okrenuvši glavu od kreveta, Fuksija tek tada shvati da nije sama u sobi. Doktor Prunskvalor je stajao pored vrata. Nehotično se okrenula prema njemu, podigavši pogled na njegovo čudno i neobično saosećajno lice.

On zakorači prema njoj. "Fuksija, drago moje dete", reče on. "Hajdemo odavde."

"O doktore", reče ona. "Ništa ne osećam. Da li sam zla, doktore Prune? Ne shvatam."

U tom trenutku, jedna velika prilika ispuni okvir vrata koja su vodila u sobu. Bila je to grofica, koja je, i pored toga što je netremice gledala u svoju ćerku i doktora, izgledala kao da ih ne prepoznaje jer na njenom velikom, bledom licu nije bilo nikakvog izraza. Preko ruke je nosila šal od retke čipke. Njeni koraci po golim podnim daskama bili su polagani i teški. Kad je došla do kreveta, nekoliko časaka je kao hipnotisana gledala u jedno stvorenje na njemu, a onda se, pošto je predivnim crnim šalom prekrila mrtvo telo, okrenula i izašla iz sobe.

Držeći je za ruku, Prunskvalor je izveo Fuksiju iz sobe i zatvorio vrata.

"Fuksija, dušo", reče on dok su išli niz hodnik, "znaš li bilo šta o Titusu?"

Ona stade u mestu i izvuče ruku is doktorove. "Ne", reče, "i ako ga ne nađu, ja ću da se ubijem."

"De, de, mala moja, kakve su to pretnje", reče Prunskvalor. "To su grozne stvari i niko ne treba da ih govori. A ponajmanje ti, tako originalna devojka. Kao da Titus neće iskočiti odnekud kao pajac iz kutije. Tako mi svega što je tipično, naravno da hoće!"

"Mora! Mora!" viknu Fuksija i poče nekontrolisano da plače dok ju je doktor držao uz sebe i svojom besprekorno čistom maramicom brisao njene zajapurene obraze.

DVADESET OSAM

Sahrana dade Sleg bila je tako jednostavna da se činilo kao da je improvizovana, ali taj naizgled neobavezan ukop ostataka stare gospode ni u kojem slučaju nije bio odraz uzvišenosti kojom je bio prožet ovaj događaj. Broj okupljenih na groblju bio je nesrazmerno veći od broja ljudi koje bi se ona, za života, usudila da nazove prijateljima. Bilo je to zbog toga što je, u svojoj starosti, gospođa Sleg postala neka vrsta legende. Niko se nije trudio da joj dođe u posetu. Svi su je napustili u njenim poznim godinama, ali ljudi su već počeli da veruju da će ona živeti zauvek. Njen odlazak iz života zamka postao je jednako nezamisliv kao odlazak Kremene kule iz pejzaža Gormengasta, iza koje bi ostao procep koji više niko nikada neće moći da ispuni.

I tako, većina ljudi koji su se pojavili na njenoj sahrani došla je da oda poslednju počast ne toliko gospođi Sleg koliko legendi koja je izrasla oko nje, bez njenog znanja i dopuštenja.

Dvojica ljudi nisu mogli da nose njen mali kovčeg na ramenima jer bi, u tom slučaju, morali da hodaju tako blizu da bi saplitali jedan drugoga. Zato je, na kraju, malu kutiju u jednoj ruci nosio prvi nemi nosač, a njegov kolega je išao pozadi i sa strane, i držao jedan prst na poklopcu, sprečavajući ga tako da se otvori.

Sluga koji je nosio kovčeg isto tako je mogao da nosi kavez za ptice, dok je koračao prema Groblju za sluge. S vremena na vreme, muškarac bi podigao oči i sa detinjim, zbunjenim izrazom na licu pogledao kutiju koju je nosio, kao da želi da se uveri da radi ono što se očekuje od njega. Nije mogao da se otme utisku da nešto nedostaje.

Za njima su išli ožalošćeni, predvođeni Barkventinom i praćeni groficom koja je išla nešto dalje iza njih. Nije ni pokušavala da održi korak sa bogaljevim brzim poskakivanjem. Kretala se nezgrapno, pogleda uprtog u tlo. Fuksija i Titus su išli za njom, pošto su Titusa pustili iz Lišaj kule da bi prisustvovao sahrani.

Sa košmarnim sećanjem na svoju poslednju pustolovinu u glavi, hodao je kao u transu, budeći se s vremena na vreme i čudeći se najnovijem načinu na koji se ispoljila nepredvidiva neobičnost života - mala kutija ispred njega, sunčevi zraci po vrhovima Gormengast planine koja se uzdiže u daljini, nerovatno čvrsta, kao da upućuje izazov.

Planina je predstavljala krunu područja koje je postalo deo njegovog unutrašnjeg bića, područja po kojem se kretao izgnanik koji liči na štapićastog insekta, kroz divljinu šume, i u kojem je još nešto, sablast ili ljudsko biće, nije znao šta, ponovo lebdelo isto onako kao što je lebdelo ranije, kao list, i to u obliku devojke. *Devojka*. Tada se iznenada prenuo iz transa u kojem je hodao pored Fuksije.

Reč i ideja su se stopile u nešto nalik vatri. Iznenada je nejasna i lebdeća zagonetka sa proplanka dobila pol, postala bliže određena i probudila je u njemu osećaj uzbuđenja koji mu je bio sasvim stran. Potpuno budan, odjednom je bio zagnjuren u more simbola za čije odgonetanje nije imao nikakav ključ. A ona je bila tamo, ispred njega. Mogao je da vidi daleki šumski krov koji je šuštao iznad nje.

Prilike koje su se kretale oko njega, Barkventin, njegova majka i ljudi sa malom kutijom, bili su tek uznemirujuća zbunjenost u njegovom srcu.

Zaustavili su se u dolini ispunjenoj humkama. Fuksija ga je držala za ruku. Oko njega je bilo mnoštvo ljudi. Jedna prilika sa kapuljačom bacala je crveni prah u malu raku. Glas je zapevao. Reči mu ništa nisu značile. Misli su mu lutale.

DVADESET DEVET

Iste večeri, Titus je ležao u mraku, širom otvorenih očiju, i odsutno gledao u ogromne izdužene senke dva dečaka koji su se pretvarali da vode bitku grotesknh dimenzija na svetlom obasjanom zidu spavaonice. Dok je zamišljeno posmatrao udarce i protivudarce čudovišnih senki, njegova sestra Fuksija išla je prema doktorovoj kući.

"Mogu li da pričam s vama, doktore?" upitala ga je kad joj je otvorio vrata. "Znam da ste danas već morali da me trpite, i da..." ali Prunskvalor je ućutka, stavivši joj prst na usta, i povuče u senke hodnika jer Irma je upravo otvarala vrata dnevne sobe.

"Alfrede", začuo se povik, "šta je to Alfrede? Kažem, šta je to?"

"Obično ništa, ljubavi moja", rekao je doktor svojim treperavim glasom. "Sutra ujutru moram da iščupam onaj bršljan iz korena."

"Kakav *bršljan* - kažem kakav *bršljan*, dosadnjakoviću jedan", odgovori ona. "Ponekad poželim da ašov jednostavno nazoveš ašovom."

"Imamo li ga, nikotinu moj slatki?"

"Imamo li šta?"

"Ašov, za bršljan, najvoljenija moja, za bršljan koji će nastaviti da kucka po našim kućnim vratima. Tako mi simboličnosti, nastaviće to da radi!"

"Zar se to čulo?"

Irma se opusti. "Ne sećam se nikakvog bršljana", dodade ona. "Nego, šta si se šćućurio u taj ugao? Ne liči na tebe, Alfrede, da se motaš po čoškovima. Zbilja, da ne znam da si to ti, zbilja, ja bih bila baš..."

"Ali nisi, je l' tako moj slatki nervni završetku? Naravno da nisi. Zato, najbolje da ideš gore. Tako mi svega što se kreće u brzim krugovima, moja sestra je bila pravi zemljotres proteklih nekoliko dana, zar ne?"

"Oh, Alfrede. Biće vredno toga, je l' da da hoće? Treba mnogo toga da se sredi i ja sam toliko uzbuđena. Još samo nekoliko dana. *Naša zabava! Naša zabava!*"

"I baš zato moraš da ideš u krevet i odmah se do vrha napuniš snom. To je ono što je potrebno mojoj sestri, je l' da? Naravno da jeste. San... I sama reč je tako slatka, Irma! Zato, brzo na spavanje, dušo. Na spavanje! Na spavanje! Spa-va-nje!" Mahnuo je rukom, trepereći prstima kao svilenom maramicom.

"Laku noć, Alfrede."

"Laku noć, krvi što nisi voda." Irma nestade u mraku gornjeg sprata.

"A sada", reče doktor, spustivši svoje besprekorno uredne ruke na krhka i elegantna kolena, istovremeno se podigavši na prste, tako da je Fuksija bila ubedena da će pasti na svoje zamišljeno i nasmešeno lice, "a sada, draga moja Fuksija, mislim da smo mnogo vremena proveli u hodniku. Slažeš li se?" i povede devojkicu u svoju radnu sobu.

"Ako ti navučеш zavesu, a ja privučem tu zelenu fotelju, biće nam udobno, prijatno, neopisivo i gotovo nepodnošljivo dok si rek'o keks, je l'tako?" reče on. "Tako mi svega na šta nema odgovora, hoće."

Kad je povukla zavesu, Fuksija je osetila kako se nešto otkaçilo i jedno labavo somotsko jedro pade preko stakla.

"O, doktore Prune, žao mi je - žao mi je", reče ona, na ivici suza.

"Zao! Žao!" kriknu doktor. "Kako se usuđuješ da me sažaljevaš! Kako se usuđuješ da me ponižavaš! Dobro znaš da ja to umem mnogo bolje nego ti. Ja sam star čovek. Priznajem to. Skoro pedeset leta je procurilo kroz mene. Ali u meni još ima života. Međutim, ti ne misliš tako. Ne! Tako mi okrutnosti, ne misliš. Ali, pokazaću ja tebi. Ulovi me!" Koracima nalik na čapljinu, doktor jurnu do susednog prozora i strgnu dugačku zavesu sa garnišne, pa se uvi u nju i ostade da stoji pred Fuksijom kao dugačka zelena čaura, sa bledim, radoznalim i pronicljivim licem koje je izvirivalo kao nešto iz drugog života.

"Eto!" reče on.

Pre samo godinu dana Fuksija bi se smejala dok je stomak ne bi zboleo. Čak i sada, bilo joj je smešno. Međutim, nije mogla da se smeje. Znala je koliko doktor voli da radi ovakve stvari. Znala je koliko voli da je umiruje - i uspeo je u tome jer se više nije osećala nelagodno, ali isto tako je znala da bi trebalo da se smeje, a uopšte nije mogla da *oseti* humor, mogla je samo da ga *zna*. Odrasla je u proteklih godinu dana, ne prirodnim tokom već cik-cak putanjom. Osećanja i nagoveštaji znanja koji su se javljali u njoj, tukli su se i batrgali, tako da je ono što je bilo prirodno, njoj delovalo neprirodno. Živela je iz minuta u minut, hvatajući se u koštac sa svakim od njih kao istraživač izgubljen u snovima, koji je u jednom trenutku na Arktiku, u sledećem na ekvatoru; u jednom na brzacima, a u sledećem sam na beskrajinim peščanim dinama.

"O doktore", reče ona, "hvala vam. To je bilo jako, jako divno i smešno."

Glava joj je bila okrenuta, i kada je pogledala prema Prunskvaloru, videla je da je već skinuo zavesu sa sebe i gurao fotelju prema njoj.

"Šta te muči, Fuksija?" reče on. Oboje su sada sedeli. Mračna noć je piljila u njih kroz ogolele prozore.

Nagnula se prema njemu i dok je to činila, iznenada mu se učinila mnogo starijom. Izgledala je kao da je odjednom preuzela kontrolu nad sopstvenim umom - da je, na neki način, njeno odrastanje napokon obuhvatilo svih njenih devetnaest godina.

"Postoji nekoliko veoma važnih stvari, doktore Prune", reče ona. "Želela bih da vas pitam o njima... Ako smem."

Prunskvalor je oštro pogleda. Pred njim je bila nova Fuksija. Ton njenog glasa je bio savršeno odmeren. Savršeno odrastao.

"Naravno da smeš, Fuksija. Koje su to stvari?"

"Kao prvo, šta se desilo sa mojim ocem, doktore Prune?"

Doktor se zavalio u svoju fotelju i dok ga je gledala, on podiže ruku na čelo.

"Fuksija", reče on, "šta god me budeš pitala, pokušaću da ti odgovorim. Neću izbegavati odgovore. A ti ćeš morati da mi veruješ. Što se tiče tvog oca, ne znam šta mu se desilo. Samo znam da je bio ozbiljno bolestan - ti se toga sećaš jednako dobro kao i ja - isto kao što se sećaš njegovog nestanka. Ako iko živ zna šta mu se desilo, ne znam ko bi drugi to mogao da bude osim Fleja i Sveltera, koji su nestali isto kada i on."

"Gospodin Flej je živ, doktore Prune."

"Ne!" reče doktor. "Otkuda ti to?"

"Titus ga je video, doktore. Više puta."

"Titus!"

"Da, doktore, u šumi. Ali to je tajna. Nećete..."

"Da li je dobro? Kako preživljava? Šta ti je Titus rekao o njemu?"

"Živi u pećini i lovi hranu. Pitao je za mene. Ostao je veoma odan."

"Jadni, stari Flej", reče doktor. "Jadni, stari, verni Flej. Ali, ne smeš da ideš da ga vidiš, Fuksija. To bi ti donelo samo štetu. Ne mogu da dozvolim da upadneš u nevolje."

"Ali, moj otac", uzviknu Fuksija. "Rekli ste da on možda zna šta se desilo sa mojim ocem! Možda je živ, doktore Prune. Možda je živ!"

"Ne! Ne! Ne verujem u to", reče doktor. "Ne verujem u to, Fuksija."

"Ali, doktore. Doktore, moram da odem da vidim Fleja. On me je voleo. Zelim da mu odnesem nešto."

"Ne, Fuksija, ne smeš da ideš. Možda ćeš ga zaista ponovo videti - ali to će ti naneti bol - mnogo veći od ovog koji sada osećaš, ako počneš da bežiš iz zamka. Sa Titusom je isti slučaj. Ništa od toga nije dobro. On nije dovoljno star da bude toliko divalj i tajnovit. Neka nam je Bog na pomoći - šta ti je još rekao?"

"Sve ovo je u poverenju, doktore."

"Da - da, Fuksija. Naravno da jeste."

"Video je nešto."

"Nešto je video. Šta?"

"Neko leteće stvorenje."

Doktor se ukočio, pretvorivši se u ledenu skulpturu.

"Neko leteće stvorenje", ponovi Fuksija. "Ne znam o čemu se radi." Ona se nasloni u svojoj stolici i sklopi ruke. "Pre nego što je dada Sleg umrla", reče ona glasom koji se spustio do šapata, "pričala je sa mnom. Bilo je to samo nekoliko dana pre njene smrti - i nije izgledala nervozna, kao inače, zato što je pričala kao što je umela da priča ranije, kada nije bila zabrinuta. Pričala mi je o vremenu kad je Titus rođen i kad je Keda došla da ga doji, čega se i sama sećam, i kako je, kada je Keda ponovo otišla u Spoljne nastambe, jedan od Rezbara vodio ljubav sa njom i kako je rodila dete koje nije bilo kao druga deca, zato što Keda nije bila udata, ali ne samo zbog toga već različito i na drugi način, i kako je bilo raznih glasina o tome. Stanovnici Spoljnih nastambi su bili protiv toga, rekla je ona, zato što beba nije bila rođena u zakonskom braku pa su je, pošto se Keda ubila, podigli na drugačiji način, kao da je ona kriva za to, a kada je porasla, svi su je mrzeli zbog načina na koji je živela i nikada nije pričala sa drugom decom već ih je ponekad plašila i skakala je po krovovima i spuštala se niz dimnjake i počela da provodi sve svoje vreme u šumi. A Stanovnici su je mrzeli i plašili je se zato što je bila tako brza i kezila je zube na njih. Dada Sleg mi je rekla da je ona otišla od njih i da dugo vremena nisu znali gde je, i da samo ponekad noću čuju njen smeh, i da je zovu "Stvor", i dada Sleg mi je sve to ispričala i rekla mi je da je ona još živa i da je Titusova posestrima, i kad mi je Titus ispričao o letećem stvorenju, doktore Prune, pomislila sam da, možda..."

Fuksija podiže pogled i ugleda doktora koji je ustao sa stolice i stajao pored prozora, zureći u tamu gde je jedna zvezda padalica jurila po nebu.

"Da Titus zna da sam vam rekla", reče ona ustajući, "nikada mi ne bi oprostio. Ali, bojim se za njega. Ne bih volela da mu se nešto desi. On uvek zuri u prazno i ne čuje ni pola od onoga šta mu govorim. A ja ga volim, doktore Prune. To je ono što sam htela da vam kažem."

"Fuksija", reče doktor. "Kasno je. Razmisliću o onome što si mi rekla. Malo-pomalo, znaš. Ako mi kažeš sve odjednom, neću znati šta me je snašlo, zar ne? Ali, malo-pomalo. Znam da ima i drugih stvari koje želiš da mi kažeš, o ovome i onome, i znam da su to veoma važne stvari - ali moraš da pričekaš dan ili dva i pokušaću da ti pomognem. Nemoj da se plašiš. Učiniću sve što je u mojoj moći. Moram da razmislim o Fleju, Titusu i „Stvoru“, zato beži na spavanje i dođi što pre budeš mogla. Bože, pa trebalo je da budeš u krevetu još pre nekoliko sati. Na spavanje!"

"Laku noć, doktore."

"Laku noć, drago moje dete."

TRIDESET

Nekoliko dana kasnije, kad je Stirpajk video Fuksiju kako izlazi kroz vrata u zapadnom krilu i kreće se po strnjici koja je nekada bila predivan travnjak, polako je izronio iz senke jednog lučno zasvođenog prolaza, gde se skrivao više od sata, i pognuto počeo da trči okolnim putem u pravcu mesta na koje se te večeri zaputila Fuksija.

Dok je trčao, preko leđa mu je bio prebačen venac ispletan od ruža iz Pentekostovog malog vrta. Uspeo je da stigne na Groblje za sluge par minuta pre Fuksije, što mu je pružilo priliku da zauzme pozu punu žalosti, na jednom kolenu, sa desnom rukom na vencu koji je stavljao na mali grob iz kojeg je počeo da niče korov.

U takvoj pozi ga je zatekla Fuksija.

"Sta ti radiš ovde?" Glas joj je bio jedva čujan. "Ti je nikada nisi

voleo."

Fuksija pogleda u veliki venac od crvenih i žutih ruža, a onda u nekoliko divljih cvetova koje je držala u ruci.

Stirpajk ustade i nakloni joj se. Bili su okruženi večernjim zelenilom.

"Nisam je poznavao tako dobro kao vi, milostiva gospodo", reče on. "Ali, deluje mi nekako okrutno da jedna stara dama bude sahranjena u ovako ružnom grobu. Uspeo sam da nabavim ove ruže... I... Pa..." (savršeno se pretvarao da mu je neprijatno).

"Ali vaše divlje cveće!" reče on, sklanjajući venac sa uzglavlja male humke i stavljajući ga u prašnjavo podnožje, "ono će najviše obradovati njenu dušu - gde god da se nalazi."

"Ne znam ja ništa o tome", reče Fuksija. Okrenula se od njega i bacila cveće. "Sve su to, ionako, gluposti." Ponovo se okrenula i pogledala ga.

"Ali ti", prasnula je. "Nikad ne bih pomislila da si ti sentimentalan."

Stirpajk nije očekivao ovako nešto. Pretpostavio je da će ona pomisliti kako je našla saveznika na groblju. Međutim, sad mu je sinula nova ideja. Možda je on pronašao saveznika. Koliko je, u stvari, rečenica 'sve su to, ionako, gluposti', bila pokazatelj njene prave prirode?

"Imam ja svojih trenutaka", reče on i jednim pokretom podiže veliki venac sa podnožja groba i baci ga od sebe. Na trenutak, prepepe ruže su zablistale dok su letele kroz tamnozeleno veće, da bi nestale u tami okolnih humki.

Neko vreme, Fuksija je nepomično stajala, bez ijedne kapi krvi u licu, a onda se bacila na mladića i zarila nokte u njegove visoke jagodice.

On se nije ni pokrenuo. Spustivši ruke i odmaknuvši se od njega, sporim, iscrpljenim koracima, videla ga je kako stoji, savršeno miran, lica apsolutno belog, osim blistave krvi na obrazima koji su sada podsećali na obraze klovna.

Srce joj je udaralo dok ga je gledala. Iza njega, prozračno večernje zelenilo je visilo kao kulisa za njegovo mršavo telo, njegovu belinu i jektično rumenilo od rana na obrazima.

Na trenutak je zaboravila svoju iznenadnu, nedoslednu mržnju prema onome što je učinio; zaboravila je njegova visoko usađena ramena; zaboravila je svoj položaj čerke plemenite loze - sve je zaboravila i videla je samo ljudsko biće koje je povredila. To ju je ispunilo kajanjem i, napola slepa od zbunjenosti, teturavo mu je prišla sa rukama ispruženim prema njemu. Brz kao guja, stvorio se u njenim rukama - i istog trena su pali, saplevši jedno drugo na neravnom tlu - pali, zagrlivši jedno drugo. Stirpajk je mogao da oseti njeno srce kako udara po njegovim grudima, njen obraz na svojim ustima, ali nije pomerao usne. Misli su mu munjevitojurile napred. Ležali su tako nekoliko trenutaka. Čekao je da joj se telo opusti, ali ona je i dalje bila napeta kao struna u njegovim rukama. Nije napravio ni najmanji pokret, a nije ni ona sve dok, podigavši svoju glavu sa njegove, nije ugledala tamnocrvenu boju njegovih očiju i njegovo izbočeno čelo. Bilo je nestvarno. Bio je to san. Postojalo je nešto užasno novo u vezi sa svim tim. Nalet nežnosti u njoj prošao je i shvatila je da se nalazi u rukama muškarca sa visoko usađenim ramenima. Ponovo je okrenula glavu i trgnuvši se užasnuto, shvatila je da se nalaze na uzanoj, travnatoj humki pod kojom leži njena stara dadilja.

"Oh, strahota!" vrisnu ona. "Strahota! Strahota!" i iskobeljavši se iz njegovog zagrljaja, ustade i kao divlja životinja odjuri u mrak.

TRIDESET JEDAN

Sedeći pored prozora svoje spavaće sobe, Irma Prunskvalor je čekala zoru, kao da je tajni sastanak od najtajnovitije i najskrovitije moguće vrste bio dogovoren između nje i prvog zraka sunčeve svetlosti. I onda je došla - zora - halapljivi nalet svetlosti preko kamene ivice. Došao je *dan*. Dan zabave, ili kako ga je ona zvala, 'dan njenog prijema'.

Protivno savetu njenog brata, nije se naspavala. Bila je previše uzbuđena razmišljajući o onome što treba da se desi, pa se budila čim bi sklopila oči. Na kraju j; upalila dugačke zelene sveće koje su stajale na stolu pored njenog kreveta, i, napućenih usta i napetih mišića, ponovo počela da doteruje svojih deset dugačkih i savršenih noktiju, mršteći se nad svakim ponaosob. Onda je obukla svoju kućnu haljinu i privukla stolicu do prozora, čekajući svitanje.

Ispod njenog prozora, još uvek netaknuto bledim svetlom sa istoka, pravougaono dvorište se pružilo kao crno jezero. Nigde nije bilo nikakvog zvuka, nikakvog pokreta. Irma je nepomično sedela, ispravljenih leđa, sa rukama sklopljenim u krilu. Oči su joj bile uprte u izlazak sunca. Plamičci sveća iza nje stajali su u ravnoteži na svojim fitiljima kao žuti listovi na tananim crnim peteljka. Ni najmanji drhtaj nije narušavao njihove savršene oblike - a onda, iznenada, zakukurikao je petao - bio je to varvarski, zapovedni zvuk; iskonski i bez stida, prolomio se kroz tamu, podigavši Irmu na noge kao na sili uzgona koju je stvorio svojom prodornošću. Puls joj se naglo ubrzao. Odjurila je u kupatilo i za nekoliko trenutaka, šišteći i pušeći se, voda je punila kadu, a Irma je, sa izrazom nepodnošljive snebivljivosti na licu, šakom ubacivala kristaliće boje smaragda i jorgovana u vodene dubine.

Alfred Prunskvalor, sa glavom zabačenom preko jastuka, bio je u nekoj vrsti polusna. Veđe su mu bile skupljene i taj izraz je izgledao neuobičajeno na njegovom licu. Da je iko od njegovih prijatelja mogao da ga vidi, sigurno bi se zapitao da li ima bilo kakvu predstavu o pravoj prirodi ovog čoveka. Da li je to onaj veseli, neukrotivi doktor iz kojeg samo vrcaju šale? Proveo je tešku i nesrećnu noć. Sanjao je čudne snove od kojih se sve vreme vrteo po krevetu; snove koji su se, s vremena na vreme, pretvarali u prizore zastrašujuće jasnoće.

Boreći se za vazduh, svom snagom se upinjao da kroz šanac ispunjen crnom vodom stigne do Fuksije koja se davila i koja nije bila veća od lutke. Međutim, svaki put kad bi bio nadomak nje, ona bi potonula, a umesto nje su plutale boce dopola napunjene obojenim otrovom. A onda bi je ponovo video kako ga poziva da joj pomogne, malecnu, preplavljenu očajanjem, i on bi opet gacao prema njoj, a srce bi mu toliko snažno udaralo da bi se probudio.

U pojedinim trenucima, kroz noć je video Stirpajka kako trči, nagnut napred, a noge mu uopšte ne dodiruju tlo, već su sve vreme nekoliko inča iznad njega. Ukorak s njim i odmah ispod njega, kao da čine njegovu senku, trčalo je mnoštvo pacova iskeženih zuba. Bili su kao jedan - skretali su kad je on skretao, zastajali kad je on zastajao - zastrašujući i usredsređeni, ispunjavali su pejzaž njegovog usnulog uma.

Video je groficu na ogromnom metalnom poslužavniku, daleko na pučini mora. Mesec ju je obasjavao kao plavi fenjer dok je pecala koristeći Fleja kao svoj kruti štap, neverovatno ukočenog i stanjenog. U zubima je držao vlas grofičine tamnoride kose koja je blistala kao nit vatre pod plavim svetlom.

Držala ga je u vazduhu bez napora, stežući ga jednom velikom rukom oko članaka. Odeća mu je bila tesno pripijena i izgledao je kao mumija dok je njegovo tanko, ukočeno telo bilo upereno u zvezdano nebo. U užasno redovnim intervalima trzala je štapom i izbacivala na svoje plovilo jednu po jednu od mnoštva svojih belih mačaka, izgubljenih u moru, i nežno ih smeštala na golemo belo brdo na poslužavniku.

Onda je video Belgrova kako galopira na sve četiri sa Titusom na leđima. Galopirao je kroz zastrašujuće mračnu jarugu i uz obronke planine obrasle borovima, a bela kosa mu se vijorila na vetru dok je Titus nepogrešivo odapinjao strelu za strelom u sve što je video, sve dok se obojica nisu toliko smanjili u doktorovim mislima da su nestali u opasnim senkama noći.

I mrtve je video. Gospođa Sleg se držala za srce dok je tapkala po zategnutom konopcu, a suze su joj se slivale niz obraze i padale na daleku zemlju ispod nje, stvarajući zvukove nalik na pucnje iz pištolja kad su udarale u tlo.

I Svelter je, na trenutak, ispunio tamu, a doktoru je u snu pripala muka kad je video orijašku telesinu kako se, inč po inč, provlači kroz ključaonicu, kao da nikada u sebi nije imala niti jednu kost.

A Sepalkrejev i Saurdast su plesali jedan sa drugim na krevetu, držeći se za ruke i skaćući, i premećući se po vazduhu, a na licima su imali velike, grubo izrađene maske od papira. Iznad Saurdastovih uvelih ramena, jedno mače veselih boja plazilo je jezik suncokretu od kartona u čijem su crnom središtu, kao slomljena stakla, svetlucale oči sedamdeset i šestog grofa Gormengasta.

Ove pokretne slike izmenjivale su se jedna za drugom čitavu noć, sve do pred jutro, kad je doktor utonuo u san bez snova, koji je bio veoma plitak tako da je mogao da čuje sneno kukurikanje petla i vodu kako šišteći puni Irminu kadu.

TRIDESET DVA

Celog tog dana, bezbrojni mali vragolani su se u svojim učionicama pitali zbog čega njihovi nastavnici obraćaju pažnju na njih još manje nego inače. Iako su odavno navikli da najveći deo vremena budu prepušteni sami sebi i da ih zapostavljaju ljudi čija je nezainteresovanost plod decenija provedenih u opsenarskom pravljenju pita od brašna od kojeg se pite ne prave, ipak je postojalo nešto veoma drugačije u očiglednoj ravnodušnosti koja je vladala iza svakog profesorskog stola.

Nije bilo učionice u kojoj prema časovniku nije upućeno najmanje šezdeset pogleda na sat - ne od strane pometenih učenika već njihovih profesora.

Tajna je bila odlično čuvana. Nijedan učenik ništa nije znao o večerašnjoj zabavi i kad su se časovi završili, a profesori stigli do svog izdvojenog dvorišta, bilo je nekog samozadovoljstva i tajnovitosti u načinu na koji su se kretali.

Nije postojao nikakav razlog da se poziv na zabavu kod Prunskvalorovih drži u tajnosti, ali profesori su se čvrsto držali prećutnog dogovora. Moguće je da je postojao neki osećaj, ne u potpunosti izražen u njihovoj svesti, da ima nečeg prilično smešnjog u činjenici da su baš svi pozvani. Osećaj da je sve to na neki način preterano pojednostavljeno. Malo neselektivno.

Razmišljajući o sebi pojedinačno, nisu smatrali da tu postoji bilo šta apsurdno, a i zašto bi? Međutim, neki od njih, tačnije Perčprizm, nije mogao da zamisli svoje kolege *en masse*, i sebe zajedno s njima, kako ulaze kroz vrata Prunskvalorovih, a da pritom ne zadrhti. Postoji nešto u grupi što narušava ponos pojedinca koji joj pripada.

Kao što je bilo uobičajeno, i te večeri su stajali naslonjeni na balustradu verande koja je kružila oko profesorskog dvorišta. Ispod njih, daleka i mala prilika čistača mela je dvorište se jedne na drugu stranu, ostavljajući iza sebe tanke tragove metle u finoj prašini.

Svi su bili tu, obasjani večernjim svetlom; svi osim Belgrova koji je, zavaljen u fotelju upravitelja škole u sobi visoko iznad učionica, razmišljao o neobičnim primedbama koje su mu bili upućene tokom tog dana. Te primedbe, koje su izneli Perčprizm, Opus Fluk, Sred, Srivel i još neki članovi nastavničkog osoblja, odnosile su se na to da su oni, iz ovog ili onog razloga, u ovoj ili onoj prilici, čuli od prijatelja svojih prijatelja, ili načuli kroz tanke zidove, ili u mraku ispod stepenica, u trenucima kada je Irma naglas pričala sama sa sobom (navika koje, kako su uveravali Belgrova, nikako nije mogla da se otarasi), da je ona (Irma) strasno zaljubljena u *njega*, njihovog poštovanog upravitelja i da, iako znaju da ne treba da se mešaju u *tuđe* stvari, osećaju da on neće biti uvređen time što će ga upoznati sa pravim stanjem stvari -jer šta je moglo da bude očiglednije od činjenice da se zabava priređuje samo da bi Irma mogla da bude u njegovoj blizini? Bilo je očigledno, zar ne, da nije mogla da ga pozove samog. To uopšte ne bi bilo suptilno, niti prefinjeno, ali eto, tako stoje stvari... Tako stoje stvari. Pogledali su ga sa puno saosećanja i otišli.

Belgrov je bio navikao da ga zadirkuju. Zadirivali su ga otkad zna za sebe. Zbog toga, uprkos svojoj slabosti i rasejanosti, nije bio budala kad se radilo o šegačenju i sličnim aktivnostima. Saslušao ih je i sada je sedeo sam u svojoj sobi, po dvadeseti put razmišljajući o onome što su mu rekli.

Uz mnogo truda, došao je do sledećih zaključaka i pretpostavki.

1. Sve su to bile koještarije.
2. Cilj čitave zavrzlake je bio da on, i ne znajući to, bude izvor dodatnog humora na zabavi. Bio je ubeđen da članovi njegovog osoblja jedva čekaju da ga vide kako celo veče beži sa Irmom za petama.
3. Pošto nije izrazio nikakvu sumnju u ono što su mu rekli, nisu imali pojma da ih je prozreo.
4. Za sada, stvari se odlično odvijaju.
5. Na koji način bi mogao da im uzvрати?
6. Šta uopšte nedostaje Irmi Prunskvalor?

Dobra, čestita žena sa dugačkim, špicastim nosom. Pa šta s tim? Nos mora da ima nekakav oblik. Njen je imao karakter. Nije bio negativan. A nije ni ona. Istinu govoreći, grudi joj nisu bile vredne pomena. Ali, on je ionako suviše star za grudi. I nije bilo ničega što bi leti dodirivalo svežinu jastuka... („Bože me sačuvaj“, reče on naglas, „o čemu ja to razmišljam?“)

Otkako je postao upravitelj, bio je usamljeniji nego ikada ranije. Iako se loše uklapao u društvo, više je voleo da bude izdvojeni član društva, nego da uopšte ne bude član društva.

Nije mu se sviđao osećaj odbačenosti kad bi njegovo osoblje uveče otišlo. Zamišljao je da je tvrdoglavi pustinjak - čovek koji je u stanju da pronade sopstveni mir u samoći, sa dobrom knjigom u krilu, u asketski praznoj sobi u kojoj od nameštaja postoje samo stolica i tvrd ležaj. Ali stvarnost nije bila takva. Prezirao je i kezio zube na svoj ružni nameštaj i prljavi nered koji je vladao u njegovoj sobi. Tako ne treba da izgleda radna soba upravitelja škole! Razmišljao je o jastučićima i kućnim papučama. Razmišljao je o čarapama koje nekada davno nisu imale rupu na peti. Razmišljao je čak o cveću u vazi.

Onda je opet pomislio na Irmu. Da, nije bilo nikakve sumnje. Ona je čestita mlada žena. Dobrog statusa. Puna života. Prilično luckasta, istina, ali jedan stariji čovek ne može da očekuje da sve bude savršeno.

Ustao je i dogegavši se do ogledala, laktom obrisao prašinu sa njega. Onda se zapiljio u svoj odraz. Dečaćki osmeh se polako pojavio na njegovom licu, kao da je bio zadovoljan onim što je video. Onda je, nakrivivši glavu, pokazao zube i odmah se namrštio. Bili su grozni. "Moram da držim usta zatvorena mnogo čvršće nego inače", pomislio je i pokušao da govori zatvorenih usta, ali nije mogao da razazna ni reč od onoga što je izgovorio. Ova situacija je za njega bila toliko nova, a mogućnosti koje su se nudile bile su toliko fantastične da je njegovo staro srce počelo da udara kao ludo kad je shvatio kolika je zapravo važnost svega toga. Nije bio toliko ushićen zbog osećanja pobeđe kojim bi mogao da bude ispunjen niti zbog bezbrojnih praktičnih pogodnosti koje bi mogle biti rezultat takve bračne zajednice, koliko zbog preuranjenog užitka u činjenici da bi mogao da nasamari svoje nastavničko osoblje onako kako su oni pokušali da nasamare njega. Zamislio je sebe kako prolazi pored utučenih neženja, ruku pod ruku sa Irmom, neprikosnoveni starešina, simbol uspeha i bračne

stabilnosti, sa blagom primesom razuzdanosti u držanju, sa nekom do tada prikrivanom darovitošću; nepoznanica, čovek sa kecom u rukavu.

Znači, mislili su da mogu da ga prevare. Da je Irma zaljubljena u njega. Počeo je da se smeje izveštačeno i prenaglašeno, ali onda se iznenada zaustavio. Da li možda jeste? Ne. Sve su izmislili. Ali, možda ipak jeste, bez obzira na sve? Sasvim slučajno. Ne! Ne! Ne! Nemoguće. Zašto bi bila. "Bože me sačuvaj", promrmlja on. "Počeo sam da gubim razum!"

Ipak, pustolovina je bila pred njim. Tajni plan je bio smišljen. Sve je zavisilo od njega. Preplavio ga je osećaj za koji je pretpostavio da je mladost. Sa puno napora, počeo je da skače po podu kao da preskače nevidljivi konopac. Odbacio se u nameri da skoči na sto, ali nije uspeo da se odrazi dovoljno visoko pa je dobro zveknuo svoju staru nogu, odmah ispod kolena.

"U vražju mater", promrsio je i ponovo se sručio u svoju stolicu.

TRIDESET TRI

Dok su se profesori presvlačili u svoje večernje odežde, zabadajući polomljene češljeve u svoje zamršene kose, klevećući jedni druge, pronalazeći u sobama svojih kolega svoje davno izgubljene peškire, dugmad pa čak i veće komade odeće koji su nestali na volšebne načine - dok se ovo odvijalo uz mnogo psovki i gundanja, i dok su jetke primedbe odjekivale verandom i Flanelket, napola bolestan od uzbuđenja, sedeo na podu sa glavom među kolenima dok se teška dlakava ruka Opusa Fluka provlačila kroz vrata da mu ukrade peškir, dok se ovo i još hiljadu drugih stvari dešavalo oko profesorskog dvorišta, Irma je šetala po dugačkoj belojoj sobi, koja je bila ponovo otvorena - specijalno za ovu priliku.

To je nekada bio pravi salon, ali Prunskvalorovi tu prostoriju nikada nisu koristili pošto je bila prevelika za njihove potrebe. Godinama je bila zaključana, ali sada, posle mnogo dana čišćenja, krečenja, brisanja prašine i poliranja, izgledala je zastrašujuće blistavo i novo. Pod budnim Irminim okom, posao je obavila grupa dobro obučениh muškaraca. Irmin ukus je bio veoma prefinjen. Nije mogla da podnese drečave boje i grubo izrađen nameštaj. Međutim, nedostajala joj je sposobnost da uklapa i stvori harmoniju od različitih delova koji, iako izvrstan svaki za sebe, nisu bili ni u kakvoj međusobnoj vezi po stilu, periodu, obradi materijala, boji ili tkanini kojom su bili presvučeni.

Svakoј stvari je pristupala posebno. Zidovi su morali da budu u najnežnijoj nijansi boje ispranog koralala, a tepih je morao da bude u zelenoj boji koja je bila gotovo siva. Cveće je aranžirano činiju po činiju, vazuu po vazuu, i bez obzira što je svaki aranžman za sebe bio divan, soba u celini nije odisala nikakvom posebnom lepotom.

Ono što ona nije znala jeste da je zbog te napabirčenosti salon izgledao mnogo neformalnije nego što je ona nameravala.

Pokazaće se da to ima opuštajuće dejstvo, jer da je Irma uspela u svom naumu da pretvori ovo mesto u carstvo ledenog savršenstva, profesori bi se verovatno pretvorili u stado sablasti ukočenih vilica. Piljeći u svaki deo posebno, kretala se po ovoj izduženoj prostoriji kao nešto što je čitav svoj život provelo u planiranju kako da oštini linija svog nosa suprotstavi tako razmetljivu raskoš svile i nakita, pudera i parfema, da je izazivala gnušanje, podsećajući na drečavu glazuru na kolačima.

Oko tri četvrtine južnog zida salona bilo je zastakljeno dvostrukim staklima koja su gledala na zidom ograden vrt, u kojem su veštački stenjacii, šarene kaldrmisane staze, sunčani satovii, jedna mala fontana (koja je proradila posle dvodnevnog natezanja sa vrtlarom), loznice, senice, statuete i ribnjak, sačinjavali prizor tako zastrašujuć doktorovom osetljivom oku da je on uvek žmurio dok je prolazio tuda. Bio je toliko uvežban u tome da je imao dovoljno samopouzdanja da se, bez gledanja, kreće kroz vrt velikom brzinom. To područje je pripadalo Irmi. Bilo je ispunjeno papratima, mahovinom i malim cvetovima koji su se otvarali u čudne noćne sate. Specijalno za njih, bile su napravljene male pećine u kojima su mogli neometano da trepću.

Samo je na svom najudaljenijem kraju vrt izgledao prirodno, ali tu je bilo samo desetak stabala čije su grane rasle u pravcu koji im je najviše odgovarao. Međutim, trava oko drveća je bila kratko pokošena, a pod granama su, nimalo umetnički, bile razmeštene nekolike starinske stolice.

Te večeri bio je drugi pun mesec posle jesenje ravnodnevice. Nikakvo čudo. Irma se i za to pobrinula.

Kad je došla do staklenih vrata koja vode u vrt, Irma je bila oduševljena prizorom pred sobom: vilenjački vrt, srebrn i tajanstven, mesečeva svetlost je poigravala po fontani, sunčevom satu, loznici, a sam Mesec se ogledao u vodi ribnjaka. Sve ovo joj je bilo zamagljeno, što je bila šteta, ali ne može i jedno i drugo. Ili će nositi svoje tamne naočare i biti manje privlačna, ili će se pomiriti sa činjenicom da će sve oko nje biti nejasno. Nije joj

bilo važno što ne može dobro da vidi vrt obasjan mesečinom - u stvari, to mu je davalo dodatnu dozu misterije i pretvaralo ga u neku vrstu emotivne sumaglice, čega Irmu, kao usedelici, nikada nije bilo dovoljno - ali šta će biti kad bude trebalo da napravi izbor između profesora? Da li će moći da primeti suptilne razlike u njihovom udvaranju, ako ga uopšte bude; te male trzaje i izvijanja usana, to fino čkiljenje i kolutanje očima, to boranje čela u razmišljanju, to razigrano pomeranje obrva? Da li će išta od toga moći da vidi?

Kad je obavestila brata o svojoj nameri da ne nosi naočare, on ju je savetovao da ih, u tom slučaju, skinu sat vremena pre dolaska gostiju. I bio je u pravu. Bila je prilično ubedena u to zato što joj je glavobolja minula, a ona se kretala mnogo brže na svojim umotanim stopalima nego što se usuđivala u početku.

Međutim, sve je to bilo veoma zbunjujuće i iako joj je srce jače zalupalo kad je ugledala vrt zamagljen mesečinom, u isto vreme je besno stegnula pesnice zbog toga što je rođena slabovida.

Zazvonila je. Na vratima se pojavila jedna glava.

"Da lije to Moloks?"

"Da, madam."

"Da li su na tebi meke papuče?"

"Da, madam."

"Možeš da uđeš."

Moloks uđe.

"Pogledaj unaokolo, Molokse - kažem pogledaj unaokolo. Ne, ne! Uzmi pajalicu. Ne, ne. Pričekaj malo - kažem pričekaj malo." (Moloks se nije ni pomerio.) "Pozvoniću." (Ona pozvoni.) Pojavi se još jedna glava. "Da li je to Kanvas?"

"Da, madam, Kanvas je."

"Da, madam je sasvim dovoljno, Kanvase. Sasvim dovoljno. Tvoje pravo ime nije baš strašno važno. Je li? Je li? Idi u ostavu i donesi Moloksu pajalicu. Idi! Gde si ti, Molokse?"

"Pored vas, madam."

"Ah, da. Ah, da. Da li si se obrijao?"

"Naravno, madam."

"U pravu si, Molokse. Mora da ne vidim dobro. Lice ti izgleda tako tamno. Pazi, ništa ne sme da ti promakne - apsolutno ništa - da li si me razumeo? Idi kroz salon, sa jedne na drugu stranu bez zaustavljanja, razumeš li, zajedno sa Kanvasom - i traži one deliče prašine koji su mi promakli - da li sam te pitala da li imaš meke papuče na sebi?"

"Da, madam."

"Dobro. Vrlo dobro. Da li je to Kanvas upravo ušao? Da li je to on? Dobro. Vrlo dobro. On treba da bude sa tobom. Četiri oka vide bolje nego dva. A ti možeš da koristiš i četku - ko god vidi prašinu. Ne želim da se nešto polomi ili pokvari, a Kanvas ume da bude veoma nespretn, zar ne Kanvase?"

Stari Kanvas, koji je jurcao po kući ispunjavajući Irmina naređenja od ranog jutra, i koji je smatrao da mu ne ukazuju poštovanje dostojno starog slugu, rekao je da 'ne zna baš da li je tako'. To je bila njegova jedina linija odbrane; tvrdoglavo je ponavljao istu rečenicu i to je bilo sve.

"Oh da, jesi", ponovi Irma. „Veoma nespretn. Požuri sada. *Spor* si Kanvase. *Spor*."

Starac ponovo reče da 'ne zna baš da li je tako' i okrenuvši se pun slabačkog besa na svoju gospodaricu, saplete se o vlastite noge i da ne bi pao, uhvati se za mali sto. Jedna visoka vaza od gipsa zaljulja se kao klatno na svom uzanom dnu, dok su je Moloks i Kanvas gledali otvorenih usta, potpuno paralizovani.

Međutim, Irma je samo otplovila od njih, uvežbavajući nekakvo usporeno i mlitavo kretanje, za koje je verovala da će poslužiti njenom cilju. Ljuljala se hodajući gore-dole po mekom sivom tepihu, zastajući s vremena na vreme kako bi podigla oklembesenu ruku, verovatno da bi je poljubile usne nekog profesora.

Glava joj je u tim trenucima formalne intimnosti bila nagnuta u stranu, a samo krajičkom oka je gledala preko svojih jagodica, nagrađujući tim pogledom zamišljenog galantnog gospodina za njegov poljubac.

Znajući da je Irma slabovida i da na toj udaljenosti ne može da razazna šta rade, Kanvas i Moloks su je gledali ispod obrva, pazeći da sve vreme prave zvukove kao da nešto rade.

Nije im se, međutim, pružila prilika da duže posmatraju svoju gospodaricu jer su se vrata otvorila i u prostoriju je ušao doktor. Bio je u večernjem odelu i izgledao je elegantnije nego ikada. Na besprekorno utegnute grudima stajalo je nekoliko priznanja koja je dobio služeći Gormengastu. Crveni Orden pokorene kuge i Trideseti peti orden slomljenog rebra ležali su jedan do drugog na njegovoj tesno pripijenoj, snežnobeloj košulji, viseći na širokim trakama. Na reveru je nosio orhideju.

"O, Alfrede", viknu Irma. "Kako ti izgledam? Kako ti izgledam?"

Doktor pogleda preko ramena i kratkim pokretom ruke daje znak slugama da izađu.

Krio se celo posle podne i spavajući snom bez snova, uspeo je da se povrati od košmara protekle noći. Dok je stajao pred svojom sestrom, bio je veseo i čio kao jagnje, mada ne baš toliko pastoralan.

"Sad ću da ti kažem *nešto*", uzviknu on, kružeći oko nje sa glavom nagnutom na stranu. "Sad ću da ti kažem *nešto*, Irma. Napravila si nešto od sebe i, ako to nije umetničko delo, onda mu je toliko blizu da nema nikakve razlike. Tako mi emanacije, uspela si. Dragi Bože! Ne mogu da te prepoznam. Okreni se, draga moja, na peti! Ha! Ha! *Značajna* figura, to je to! A kad samo pomislim da ista krv teče našim venama! Pa, prosto me je sramota."

"Kako to misliš, Alfrede? Mislila sam da mi se diviš." (Postojala je zamka u njenom pitanju.)

"I jesam, i jesam! Ali reci mi, sestro, šta je to, osim tvojih blistavih, nezaklonjenih očiju - i koketnog izgleda uopšte - šta je to što te je toliko promenilo, to jest, čini mi se... Aha, aha... Hm... Shvatio sam - o, Bože... To je to, tako mi pneumatike, kako sam glup - pa ti imaš grudi, dušo moja, ili mi se čini?"

"Alfrede! Nije na tebi da dokazuješ."

"Bože sačuvaj, najdraža moja."

"Ali, ako baš *moraš* da znaš..."

"Ne, ne, Irma. Ne, ne! Biće mi drago da sve prepustim tebi!"

"Nećeš da me saslušаш." (Irma je bila skoro u suzama.)

"Ma hoću, sve mi ispričaj."

"Alfrede, dušo - tebi se sviđa kako ja izgledam. Tako si *rekao*."

"I opet ću to reći. Izuzetno mi se sviđa. Samo, stvar je u tome što te ja već dugo poznajem i..."

"Čula sam", reče Irma, prekinuvši ga dahtavo, "da su grudi... Pa..."

"Da su grudi ono što napraviš od njih?" upita njen brat, propinjući se na prste.

"Tako je! Tako je!" viknu njegova sestra. "I ja sam ih *napravila*, Alfrede. Sada se ponosim svojim držanjem. To je *termofor*, Alfrede. I to skup termofor."

Nastupila je duga, mrtva tišina. Kad je Prunskvalor napokon uspeo da pokupi komadiće svoje skrhanе pribranosti, otvorio je oči.

"Kad ih očekuješ, ljubavi moja?"

"Znaš ti to jednako dobro kao ja. U devet sati, Alfrede. Da pozovemo kuvara?"

"Zbog čega?"

"Da mu damo poslednja uputstva, naravno."

"Sta, ponovo?"

"Nikad dosta uputstava, dušo moja."

"Irma", reče doktor, "mislim da si upravo rekla nešto bistro kao planinski izvor. A kad smo kod izvora, da li fontana u vrtu radi?"

"Dušo moja!" reče Irma, bocnuvši prstom brata u ruku. "Radi kao sat", i uštinu ga.

Doktor oseti crvenilo na svojoj koži, kako se širi po celom telu kao mali crvenokošci koji skaču iz zasede u zasedu, sa mesta na mesto.

"A sada, Alfrede, pošto je već skoro devet sati, prirediću ti jedno iznenađenje. Još *ništa* nisi video. Ova predivna haljina. Ovi dragulji u mojim ušima, ovi šljašteći kamenovi oko mog vrata", (njen brat se trgnu), "i ova moja kapa istkana od srebrnih niti - sve je to samo priprema, Alfrede, obična priprema. Možeš li da izdržiš, Alfrede, ili da ti kažem? Ili, još bolje... O, da! Da, još bolje, dušo moja, pokazaću ti ODMAH!"

I nestala je. Doktor nije imao pojma da može tako brzo da se kreće. Nešto košmarnoplavo proletelo mu je pred očima i nje više nije bilo, a ostao je samo blag miris glazure od badema.

"Možda sam ja suviše star?" pomislio je doktor, podigao ruku do čela i sklopio oči. Kad ih je otvorio, ona je opet bila tu i - za ime sveta! Šta je samo uradila!

Ono što je stajalo ispred njega nije bila samo njegova nakindurena sestra u fantastičnoj odeći, na čiji je temperament i ponašanje već odavno bio naviknut, već nešto sasvim drugačije. Nešto što ju je promenilo od tašte, nervozne, isfrustrirane, razdražljive i osetljive usedelice koju je jedva podnosio, u - *eksponat*. Sirovost njenog načina razmišljanja bila je potpuno razobličena pred njim i to u vidu dugačkog vela, obrubljenog cvetovima, koji je nosila preko lica. Videle su se samo njene male, slabašne oči iznad guste crne mreže. Pomerala ih je levo-desno kako bi njen brat shvatio smisao svega toga.

Nos joj je bio sakriven, što je samo po sebi bilo izvrsno, ali ni na koji način nije moglo da umanjí njenu napadnost; užasnu napadnost koja je potpuno razotkrivala ono što se nalazilo unutar njene duše.

Po drugi put te večeri, Prunskvalor se zacrveneo. Nikada u svom životu nije video stvorenje koje je svoju grabljivost pokazivalo toliko otvoreno da je to bilo smešno. Nema sumnje da će reći pogrešnu stvar u pogrešno vreme, ali nikako ne sme da joj dozvoli da svoje prave namere pokaže na tako opipljiv način.

Medutim, sve što je rekao bilo je: "Aha! Hm. Ti imaš toliko stila, Irma. Toliko elegancije i stila da je to neverovatno. Ko bi se još toga setio?"

"O, Alfrede, znala sam da će ti se dopasti..." Opet pogleda levo-desno, ali taj njen pokušaj da izgleda vragolasto bio je prosto srceparajući.

"Nešto mi se vrzma po glavi dok te gledam i divim ti se", izusti njen brat svojim visokim glasom, kuckajući se prstom po čelu, "pam-pam- pam, ne mogu tačno da se setim... Nešto što sam pročitao u jednom od onih tvojih časopisa, čini mi se - ah, da, mislim da sam se setio - ne... Opet mi pobeže... Strašno... Čekaj, čekaj, evo ga, dolazi u moje jadno staro pamćenje kao riba na udicu... Ah, umalo da ga uhvatim... Imam ga, o da, sad ga imam... Ali, jao meni - to nikako neće ići... *To* ne smem da ti kažem..."

"O čemu se radi, Alfrede?... Što si se tako namrštio? Nerviraš me kad me tako proučavaš - kažem, nerviraš me."

"Da ti kažem, bila bi užasno nesrećna, najdraža moja. To bi te jako pogodilo."

"Pogodilo! Kako to misliš?"

"Sasvim slučajno sam pročitao jedan malecni članak. Prisetio sam se toga zato što se u njemu govorilo o ženama koje nose velove. Što se mene lično tiče, ja nalazim da je privlačno sve što je tajanstveno i provokativno. A ako postoji nešto što me asocira na to, onda je to ženski veo. Ali, najdraža moja, znaš li šta je rekla osoba koja je pisala taj članak namenjen ženama?"

"Šta je rekla?" reče Irma.

"Rekla je da, iako postoje žene koje nose veo, jednako kao što postoje oni koji četvoronoške hodaju po džunglama zato što im niko nije rekao da je današnji običaj da se hoda uspravno, ona (autorka) ipak bi dobro znala u koji sloj društva da smesti ženu koja nosi veo i posle dvadeset i drugog dana u mesecu. Na kraju krajeva, nastavila je autorka, 'neke stvari se rade, a neke stvari se ne rade, i sa tačke gledišta modne aristokratije, taj odevni predmet nikada nije ni izmišljen.'"

"Ali to su sve koještarije", uzviknu doktor. "Pa nisu žene valjda toliko slabe da slušaju jedna drugu tako slepo", i nasmeja se piskutavo, kao da želi da kaže da bi svaki muškarac odmah video da su to besmislice.

"Da li si rekao dvadeset i drugog?" reče Irma posle nekoliko trenutaka napete tišine.

"Jesam", reče njen brat.

"A danas je..."

"Trideseti", reče njen brat, "ali ja sam siguran da ti ne bi..."

"Alfrede", reče Irma. "Molila bih te da čutiš. Postoje neke stvari koje ti ne razumeš, a jedna od njih je ženski mozak." Veštim pokretom ruke, ona skinu veo i njen nos se ponovo pojavi, oštar kao i uvek.

"Da li bi hteo nešto da mi učiniš, dušo?"

"Sta, Irma, najdraža moja?"

"Da li bi hteo da uzmeš - ma ne, moraću to sama da uradim... Možda ćeš biti zgranut - ali ako bi hteo da zatvoriš oči, Alfrede, mogla bih..."

"Tako mi tame, o čemu se radi?"

"Prvo sam htela da te zamolim da odneseš moje grudi u spavaću sobu i napuniš ih toplom vodom. Postaje hladno, Alfrede, a ja ne bih želela da se prehladim - a onda sam pomislila da ti verovatno to ne bi hteo da uradiš i da bi možda bilo bolje da mi doneseš čajnik u moju sobicu za pisanje i ja ću sama da ih napunim - hoćeš li da mi učiniš to, dušo moja?"

"Irma", reče njen brat. "Neću to da ti učinim. Radio sam i nastaviću da radim mnoge stvari za tebe, kako prijatne tako i neprijatne, ali neću da trčkaram po kući u potrazi za termoforima za grudi svoje sestre. Neću čak ni da ti donesem čajnik. Zar nemaš nimalo skromnosti, najdraža moja? Znam da si veoma uzbuđena i da nisi sasvim svesna stvari koje radiš i reči koje izgovaraš, ali želim da ti od samog početka stavim do znanja da, kad su u pitanju tvoje gumene grudi, ne mogu da ti pomognem. Ako se prehladiš, daću ti lek - ali do tada, biću ti zahvalan ako ne budeš pominjala tu temu. Ali dosta o tome! Dosta o tome! Čarobni sat samo što nije otkucao. Hajde, cvete moj tigrasti. Hajde!"

"Ponekad te stvarno prezirem, Alfrede", reče Irma. "Nikada ne bih ni pomislila da umeš da budeš takvo prenemagalo."

"Najdraža moja, nemoj da budeš tako oštra prema meni. Imaj milosti. Misliš da je meni lako da podnesem tvoj prezir dok zračiš takvom lepotom?"

"Da li zaista tako misliš, Alfrede? Zaista?"

TRIDESET ČETIRI

Dogovorili su se da se nastavničko osoblje sastane u pravougaonom dvorištu ispred doktorove kuće, nekoliko minuta posle devet, i da sačekaju Belgrova, koji je, kao upravitelj, odbio predlog da on dođe prvi i sačeka *njih*. Starog lava nije ubedio ni Perčprizmov argument da je mnogo besmislenije da se velika grupa muškaraca vrzma po dvorištu, kao da spremaju neku zaveru, nego da to bude usamljeni Belgrov, bez obzira na to što je upravitelj.

U raspoloženju u kojem se nalazio, Belgrov je bio neobično uporan. Smrknuo je gledao u njih preko ramena, kao da želi da ih održi na odstojanju. "Neću da dozvolim da u godinama koje dolaze", zaključio je, "bilo ko kaže kako je upravitelj škole Gormengasta morao da čeka svoje nastavničko osoblje - i to po noći, u južnom pravougaonom dvorištu. Neću da dozvolim toliko nepoštovanje osobe koja je na jednom tako značajnom položaju."

I tako, nekoliko minuta posle devet sati, velika mrlja se pojavila u mraku dvorišta, kao da se zgrušalo parče tame. Belgrov, koji se krio iza stuba zasvođenog prolaza, odlučio je da pusti svoje osoblje da ga čeka barem petnaest minuta. Međutim, nije bio u stanju da obuzda svoju nestrpljivost. Prošlo je tek tri minuta i on je izleteo na otvoreno, nošen krilima uzbuđenja. Kad je bio negde na sredini dvorišta i kad je već mogao da čuje njihove prigušene glasove, pun mesec se odjednom pojavio iza oblaka. Na hladnom svetlu koje je njihov susret iznelo na videlo, crvene odore profesora blistale su tamnim sjajem, u boji crnog vina.

Ali ne i Belgrovljeva. *Njegova* svečana odora bila je od najfinije bele svile, sa velikim izvezenim slovom *G* na leđima. Bio je to zaista veličanstven i ogroman predmet, ta njegova odora, ali utisak koji je stvarala na mesečini bio je pomalo zastrašujuć i više nego jedan profesor se trgnuo kad je video nešto što prilično liči na duha kako se obrušava prema njemu.

Profesori su zaboravili na svečanu odoru vođe. Dedion je nikada nije nosio. Sitničavijim članovima nastavničkog osoblja zasmotala je ova različitost u oblačenju, koja je starcu dala tako jedinstvenu prednost, kako u dekorativnom tako i u društvenom smislu. Svi su oni potajno bili veoma zadovoljni što im se ukazala prilika da nose svoje crvene odore u javnosti, uprkos tome što se ta javnost sastojala samo od doktora i njegove sestre (sami sebe nisu ubrajali u javnost) - a sada je Belgrov, od svih ljudi, Belgrov, njihov oronuli upravitelj, jednim pucnjem zaglušio svu snagu njihove crvene grmljavine.

Mogao je da oseti njihovo nezadovoljstvo, koliko god ono bilo kratkog veka, i ta spoznaja ga je još više uzбудila. Zabacio je svoju belu grivu obasjanu mesečinom i privukao krajeve svoje snežnobeke odore širokim, teatralnim pokretom.

"Gospodo", reče on. "Moliću vas za tišinu. Hvala."

Spustio je glavu tako da mu je lice bilo u dubokoj senci i mogao je da opusti lice u oduševljen osmeh zbog toga što su ga poslušali. Kad je podigao glavu, lice mu je bilo ozbiljno i uzvišeno kao i pre.

"Da li su prisutni svi koji su došli?"

"Šta mu, do vraga, to znači?" začu se jedan promukao glas iz mračne šume crvenih odora, a odmah posle Mjulfajerovih reči odjeknu i Katflauerovo stakato kikitanje: "Oh, hahahaha, pa to je baš zrelo, haha! 'Da li su prisutni svi koji su došli?' Ha! Ovaj stari je takav šaljivdžija da će mi pluća izleteti napolje!"

"Tako je, tako je", ovaj glas je bio oštiji. "Pretpostavljam da je hteo da pita", (to je bio Šrivel), "da li su svi oni koji su ovde zaista ovde, ili su ovde samo oni koji misle da su ovde, a zapravo uopšte nisu ovde? Vidite, veoma je jednostavno kad jednom savladate sintaksu."

Činilo se da se negde sasvim blizu, iza upraviteljevih leđa, jedno telo tresse od strašnog, bezvučnog smeha, a onda se začuo zvuk vazduha koji putuje iz dubokog bunara, za čim je usledio duboki glas Opusa Fluka: "Jadni stari Belgrov", rekao je. "Jadni, stari, nesretni Belgrov." Potom se kroz mrak ponovo razlegla tutnjava glupavog smeha. Belgrov nije bio raspoložen za ovo. Njegovo staro lice bilo je obliveno rumenilom, a noge su mu se tresle. Flukov glas je došao iz neposredne blizine. Tik iza njegovog levog ramena.

Belgrov napravi korak unazad i naglo se okrenuvši u kovitlacu svoje bele odore, zamahnuo je dugačkom rukom i istog časa bio ispunjen zadovoljstvom, misleći da je ostvario veliku pobedu.

Njegova čvornovata stara pesnica pogodila je ljudsku čeljust. Obuzeo ga je snažan, neobuzdan i gorak osećaj nadmoći, zajedno sa opčinjavajućom pomisli da je potcenjivao samog sebe duže od sedamdeset godina i da je slučajno otkrio kako je on zapravo 'čovjek od akcije'. Međutim, njegova ushićenost je bila kratkog veka. Prilika koja je stenjući ležala ispred njegovih nogu uopšte nije bio Opus Fluk, već slabunjavi i dispeptični Flanelket, jedini član njegovog osoblja koji mu je ukazivao kakvo-takvo poštovanje.

Ipak, Belgrovljeva brza reakcija imala je otrežnjujući efekat.

"Flanelkete", reče on. "Neka im to bude upozorenje. Ustanite, čoveče. Casno ste se poneli. Casno." U tom trenutku nešto prozujua kroz vazduh i pogodi jednog od članova nastavničkog osoblja u zglob. Čim je jauknuo, a bol je bio veoma oštar, svi zaboraviše na Flanelketa. Pored nogu pogođenog profesora našli su mali, okrugli kamen i sve glave su se odmah okrenule u pravcu prašnjavog dvorišta, ali ništa se nije videlo. Visoko na severnom

zidu, gde su prozori izgledali manji od ključaonica, sedeo je Stirpajk, sa nogama koje su se klatile iznad provalije. Kad je čuo jauk, daleko ispod sebe, pobožno je zatvorio oči i poljubio svoju pračku.

"Sto god da je to bilo, i odakle god da je došlo, podsetilo nas je da kasnimo, dragi moj prijatelju", reče Šrivel.

"Istina", promrmlja Šred, koji se gotovo uvek teškim glasom nadovezivao na primedbe svog kolege. "Istina."

"Belgrove", reče Perčprizm, "probudite se, stari prijatelju, i povedite nas unutra. Koliko mogu da vidim, u rezidenciji Prunskvalorovih upaljena su sva svetla!"

"Bože, na šta ličimo", reče on pomerajući svoje male, svinjolike oči po licima svojih kolega. "Užas, užas - ali šta je tu je, šta je tuje."

"Niste ni vi neka cvečka", začuo se glas.

"Idemo, ha! Idemo, ha!" uzviknuo je Katflauer. "Veseli da budemo! *Strašno* veseli. Moramo da budemo *strašno* veseli!"

Perčprizm se podvukao pod Belgrovljevu ruku. "Prijatelju moj stari", reče on, "Niste zaboravili šta sam vam rekao za Irmu? Neće vam biti lako. Imam još svežije informacije. Ona je luda za vama, star moj. Luda. Pazite šta radite, šefe. Dobro pazite."

"Paziću šta radim, Perčprizme, ništa se ne bojte", reče Belgrov, sa osmehom koji niti jedan od njegovih kolega nije umeo da protumači.

Spajergrej, Trod i Splint stajali su držeći se za ruke. Njihov duhovni vođa bio je mrtav, a njima je bilo neizmerno drago zbog toga. Namigivai su jedan drugom, gurkali se laktovima, a onda opet uhvatili jedan drugog za ruke.

Počelo je grupno kretanje prema kapiji Prunskvalorovih. Unutar kapije nije bilo ničega što bi se moglo nazvati vrtom. Bila je to samo površina prekrivena tamnocrvenim šljunkom koji je izgrabuljao vrtlar. Paralelne linije grabulja bile su jedva vidljive na mesečini. Vrtlar nije trebalo da se trudi jer, za samo nekoliko trenutaka, fine linije na šljunku postale su stvar prošlosti.

Niti jedan crveni kvadratni inč nije izbegao stopala profesora koja su se vukla i gazila po tlu. Na stotine otisaka stopa svih veličina i oblika, ukrštenih i ispresecanih, sa prstima i petama koji su bili toliko puta utisnuti u šljunak jedni preko drugih da je na nekim mestima izgledalo kao da su ih ostavili profesori koji mogu da se pohvale stopalima velikim kao ruka, dok je drugde izgledalo kao da su profesori održavali ravnotežu u cipelama toliko uskim da bi i majmunčetu bile tesne.

Pošto je horda boje crnog vina, sa Belgrovom kao stegonošom, prošla kroz kapiju i preko dvorišta stigla do ulaznih vrata, i pošto se upravitelj, držeći ruku u visini zvona na vratima i sa ponosno uzdignutom glavom okrenuo prema svom osoblju da ih podseti da u društvu Irme Prunskvalor treba da budu pristojni, mada nije imao nikakvog razloga da veruje da su takvi, niti da se pretvaraju da su takvi, na vratima se pojavio batler odeven kao praskavi paketić, otvorivši ih grandioznim pokretom koji je očigledno bio rezultat dugogodišnjeg iskustva. Brzina vrata dok su se okretala na šarkama bila je izvanredna, ali jednako dramatična bila je tišina - tišina toliko celovita da Belgrov, čija glava je još uvek bila okrenuta prema njegovim kolegama, a ruka tražila zvono po vazduhu, nikako nije mogao da dokuči razlog za njihovo čudno ponašanje. Kada čovek želi da održi govor, koliko god taj čovek bio skroman, drago mu je kada je pažnja publike usmerena na njega. Kada vidi napeto zanimanje na licu svih koji su okrenuti prema njemu, ali zanimanje koje očigledno nema nikakve veze sa *njim*, to je više nego uznemirujuće. Sta im se desilo? Zašto su im svima pogledi neusredsređeni - ili, ako su usredsređeni, zašto skreću sa njega kao da postoji nešto magnetično u drvetu od kojeg su bila izrađena zelena vrata iza njega? I zašto Trod stoji na vrhovima prstiju da bi gledao *kroz* njega?

Belgrov je upravo hteo da se okrene - ne zato što je mislio da će nešto videti već zato što je imao isti onaj osećaj koji tera ljude na pustim putevima da se okrenu kako bi se uverili da su sami. Međutim, pre nego što se okrenuo, neko ga je dva puta odsečno kucnuo po levom ramenu i on se okrenu kao da ga je neki duh zgrabio za rame, da bi se našao licem u lice sa visokim, u šareno uvijenim batlerom.

"Oprostite mi, gospodine, što sam bio toliko slobodan da vas kucnem po ramenu", reče šljašteća prilika koja je stajala u hodniku. "Ali nestrpljivo vas očekuju unutra, i ako smem da kažem, to me uopšte ne iznenaduje."

"Ako *insistirate*", reče Belgrov. "Tako i treba."

Njegova izjava nije značila ama baš ništa, ali to je bila jedina stvar koja mu je pala na pamet.

"A sada, gospodine", nastavi batler, podižući glas do višeg tonaliteta koji je dao potpuno novi izraz njegovom licu, "ako biste bili toliko ljubazni da podete sa mnom, odvešću vas do madam."

Pomerio se u stranu i kriknuo kroz mrak.

"Napred gospodo! Izvolite uđite", i vešto se okrenuvši na peti, poveo je Belgrova kroz hodnik i nekoliko prolaza, sve dok nisu stigli do podnožja stepenica gde se zaustaviše.

"Siguran sam, gospodine", reče batler, ponizno saginjući glavu dok je govorio - a za Belgrovljevo poimanje, čovek je previše govorio, "Siguran sam da ste upoznati sa uvreženim protokolom."

"Naravno, dobri čoveče. Naravno", reče Belgrov. "Na koji mislite?"

"O, gospodine!" reče batler, "Vi ste baš duhoviti", i počeo da se kikoće, što nije nimalo prijatan zvuk kad dolazi s vrha šarenog, praskavog paketa.

"Postoji mnogo 'protokola', mladiću moj. Na koji od njih ste mislili?"

"Na onaj, gospodine, koji se odnosi na najavljivanje gostiju - po imenu, naravno, dok prolaze kroz predvorje salona. To je jasno definisano, gospodine."

"Zar postoji bolji red, dragi moj, od reda starešinstva?"

"U pravu ste gospodine, samo što je, u ovom slučaju, red da upravitelj, a to ste vi, ide na začelju."

"Na začelju?"

"Baš tako, gospodine. Kao neka vrsta pastira, reklo bi se, koji tera svoje stado ispred sebe."

Nastala je duga tišina u kojoj je Belgrov shvatio da će time što će poslednji biti predstavljen domaćici, prvi imati priliku da razgovara s njom.

"U redu", reče on. "Tradicija mora da se čuva, naravno. Koliko god to izgledalo besmisleno, ja ću, kao što ste rekli, ostati na začelju. U međuvremenu, postaje kasno. Nema vremena da delimo osoblje po starosti i tako dalje. Nema zelembaća među njima. Hajdemo gospodo, hajdemo. Ako biste bili ljubazni da prestanete da se češljate pre nego što se vrata otvore, Katflauere, ja bih vam, kao neko ko je odgovoran za svoje nastavnike, bio veoma zahvalan. Hvala."

Upravo tada, vrata koja su gledala na stepenište otvoriše se i veliki pravougaonik svetlosti pade na profesore koji su stajali k'o zapete puške. Njihove odore su blistale, a lica su im se sijala kao da su utvare. Okrenuvši se gotovo istovremeno, posle nekoliko minuta zbunjenog zurenja, povukoše se u okolne senke. Iza do vratka kroz koji je prodirala svetlost, pojavi se jedno veliko lice i zagleda u njih.

"Ime?" prošaputalo je ono odsečno. Iza vrata se provukla i jedna ruka i izvukla najbližu priliku na svetlo, držeći punu šaku tamnocrvene tkanine.

"Ime?" prošaputa lice ponovo.

"Ime mi je Katflauer, ha!" prosikta ovaj gospodin, "I skidaj tu šapetinu s mene, bitango maloumna." Katflauer, koji je veoma retko imao napade besa, a koji su uz to bili i veoma kratki, bio je zaista ozlojeđen što ga je neko tako vukao za odoru i što ju je tako nespretno uhvatio da je ostala sva zgužvana.

"Puštaj me!" ponovio je razgoropađeno. "Svetog mi sveca, daću da te izbićuju, ha!"

Neprirojni sluga se sagnuo i prineo usne do Katflauerovog uveta. "Ja ću... Da... Te... Ubijem..." prošaputao je, ali na tako rasejan način da je Katflauer bio zatečen. Izgledalo je kao da mu je čovek preneo neku poverljivu informaciju - onako usput (kao špijun), ali u poverenju. Pre nego što je Katflauer došao sebi, bio je snažno gurnut i našao se potpuno sam u dugačkoj prostoriji. Šam, osim niza slugu postrojenih duž desnog zida i domaćina i domaćice koji su nepomično stajali daleko ispred, uspravljeni i obasjani sjajem mnoštva sveća.

Da je Belgrov ranije smislio redosled kojim će članovi njegovog osoblja biti predstavljeni, teško da bi mu pala na pamet tako vesela ideja da odabere Katflauera da uđe prvi i da iz čitavog njegovog špila to bude karta sa toliko malo vrlina.

Međutim, slučaj je hteo da od svih odora boje crnog vina baš Katflauerova bude u domašaju ruke na vratima. I tako je Katflauer, nestalni i nedotupavni Katflauer, dok je laganim koracima ptice pastirice kročio po sivozelenom tepihu, uprkos iznenađenju koje je doživeo pri ulasku, udisao hladni vazduh pun iščekivanja. U tom trenutku on je imao nešto što nijedan njegov kolega nije imao - nekakvu toplinu ili razdraganost, ali ne ljudsku razdraganost; više je podsećala na nešto staklasto, na neku blistavost i svetlucavost.

Činilo se da je Katflauer naprosto oduševljen zbog same činjenice što je uopšte živ. Svaki trenutak je bio ispunjen životnošću, bojom, pucketanjem i treperenjem reči u vazduhu. Da se bilo ko tada našao u Katflauerovoj blizini, ne bi mogao ni da pomisli da negde iza ugla postoje takva prostačka čudovišta kao što su smrt, rođenje, ljubav, umetnost i bol. Bilo je suviše nepristojno i razmišljati o nečemu takvom. Ako je Katflauer znao za njihovo postojanje, držao ih je u tajnosti. Krivudao je on između njihovih dubokih, zjapećih grobnica u svom ličnom kanuu, menjajući smer kretanja ostrim pokretom vesla čim bi se crni kit smrti, ili crvena lignja strasti, pojavili iz dubine.

Nije bio ni na trećini puta do svojih domaćina i njegovo ime koje je sluga izgovorio svojim gromoglasnim glasom još nije ni prestalo da odjekuje, a on je već (svojim vrckavim

hodom, prenaplašenim manirima i elastičnim licem spremnim da bude razveseljeno i da razveseljava druge, sve dok ne preostane niko ko život shvata ozbiljno) razbio tremu koja je postojala kod Prunskvalorovih. Bilo je nekog šarma u njegovoj nedotupavnosti, njegovoj kočopernosti. Cipele su mu sijale kao ogledala. Tapkao je nogama, tap-tap-tap-tap, kao da se pokreću nezavisno od ostatka njegovog tela.

Profesori su istezali vratove dok su gledali svog kolegu kako hoda i počeli su da dišu malo lakše. Sada su znali da nikada neće uspeti da prošetaju dugačkim tepihom sa držanjem nalik Katflauerovom, ali on ih je svakim svojim korakom, svakim pokretom glave, podsetio da je smisao života biti srećan.

A tek što je bio šarmantan! I to potpuno neizveštačeno šarmantan! Kad mu je ostalo samo nekoliko koraka, Katflauer je potrčao sitnim koracima i sa oba dlana obuhvatio Irmine mlitave prste koji su bili ispruženi prema njemu.

"O, ha, ha!" uzviknuo je, a glas mu se razlegao kroz čitavi salon. "Ovo je, draga moja gospođo Prunskvalor, ovo je, sasvim sigurno...", a onda se okrenuo prema doktoru i dodao: "Zar nije?", grabeći pruženu mu ruku, podižući ramena i veselo vrteći glavom dok je to činio.

"Pa, nadam se da će *biti* tako, prijatelju moj," uzviknu Prunskvalor. "Tako mi je drago što vas vidim! I tako mi svega, Katflauere, baš ste me obradovali... Tako mi onoga što daje život, zahvaljujem vam se iz sveg srca. Nemojte nigde da se izgubite do kraja večeri, molim vas."

Irma je nagnula glavu prema svom bratu i razvukla usne u mrtav, širok i proračunat osmeh. Za cilj je imao da izrazi mnoštvo stvari, a jedna od njih je bila njeno bezrezervno slaganje sa onim što je rekao njen brat. Takođe, trebalo je da pokaže kako je ona, pored svih osobina koje je čine fatalnom ženom, u duši zapravo jedna obična, začuđena devojčica koja je užasno ranjiva. Međutim, veče je tek počelo i ona je bila svesna da će napraviti mnogo grešaka pre nego što njen osmeh bude onakav kakav treba da bude.

Na svu sreću, Katflauer je još uvek gledao u doktora tako da nije bio ni svestan Irminog ulagivanja. Upravo je hteo nešto da izusti, kad se jedan bučan i veoma poznat glas razleže sa drugog kraja prostorije: "Profesor Mjuifajer", i Katflauer veselo okrenu glavu od svojih domaćina i natkrili oči dlanom, imitirajući izvidnika koji osmatra nešto u daljini. Uz brz, zadovoljan osmeh, hitro se okrenuo i pomerio do bočnih stolova gde je, visoko podignutih laktova i ukrštenih prstiju, sa velikim zanimanjem gledao u postavljene flaše vina i poslužavnike sa dakonijama. Zadubljen, ljuljao se napred-nazad na ivicama svojih cipela.

Koliko je samo Mjuifajer bio drugačiji od njega, sa svojim dugačkim, nezgrapnim, nervoznim koracima. A opet, koliko su različiti bili svi ostali koji su pratili jedan drugoga te večeri. Zajednička im je bila jedino boja odore.

Flanelket, kao izgubljena duša za koju je put kroz salon bio barem milju dugačak; mlitavi, teški, neuredni Fluk, koji je bez obzira na svu svoju snagu i isturenost brade nalik na veknu hleba, izgledao kao da će svakog trenutka da se skljoka na pod i zaspi na tepihu. Perčprizm je, sa druge strane, bio zastrašujuće budan. Njegove svinjolike crte lica blistale su na svetlosti sveća, a male crne oči streljale na sve strane dok se on oštro kretao kroz salon kratkim, agresivnim koracima.

Ovakve i onakve prilike, hodajući na jedan ili drugi način, pojavljivale su se iz hodnika, praćene uzvikivanjem imena nalik na zvono za uzbunu, sve dok Belgrov nije ostao potpuno sam u polumraku.

TRIDESET PET

I dok su jedan po jedan, njeni visoko obrazovani gosti obavljali svoja putovanja preko tepiha do nje, Irma je imala sve vreme na svetu da razmišlja o ranjivosti svakog od njih na šarm kojim će uskoro biti obasuti. Naravno, neki od njih jednostavno nisu dolazili u obzir, ali i u trenucima kad ih je odbacivala, kroz glavu su joj promicale fraze kao: „sirovi dijamant“, „srce od zlata“, „tiha voda breg roni“...

Dok su se iverice sobe punile onima koji su bili predstavljeni i njihov razgovor postajao sve glasniji kako se njihov broj povećavao, Irmi je, koja je ukočena stajala pored svog brata i razmišljala o pozitivnim i negativnim stranama ljudi koje je primila u svoj dom, iz tog razmišljanja prenuo glas njenog brata koji je bio još vredniji nego inače.

"Irma, sestro moja, u kakvom je stanju tvoje slatko grlo? Guguče li? Umorno li je od tela koje je okružuje - ili nije? Kopalja mi dugačkih, Irma! Izgledaš tako odlučno, kao vojničina! Opusti se malo, otkrivi se unutra. Misli na mleko s medom. Misli na meduze."

"Ćuti", prosikta ona kroz ivicu osmeha koji je upravo nameštala, osmeha koji je bio mnogo ambiciozniji od svih prethodnih. Svaki mišić na njenom licu je učestvovao. Nisu baš svi znali na koju stranu treba da vuku, ali oduševljenje koje su ulagali u svoj rad bilo je zastrašujuće. Kao da je svaki prethodni osmeh bio samo vežba za ovaj. Približavalo joj se nešto u belom.

'Nešto u belom' je prilazilo polako, ali sa mnogo više odlučnosti nego ikada u proteklih četrdeset godina. Dok je čekao, sedeći sam na najnižem stepeniku stepeništa Prunskvalorovih, Belgrov je ponavljao samom sebi zaključke do kojih je došao, a usne su mu se pomerale u sporom ritmu njegovih misli.

U svojoj glavi je doneo odluku da bi Irma Prunskvalor, iz potrebe da da oduška svojim ženskim nagonima, mogla da pronađe ispunjenje tako što će se posvetiti zadovoljavanju *njegovih* potreba. Da će ne samo on već i ona, u godinama koje dolaze, slaviti dan kada je on, Belgrov, bio dovoljno muževan, dovoljno razložan da je izvuče iz učmalosti i povede na marš kroz bračnu zajednicu prema ravnoteži duha kakvu mogu da spoznaju samo supruge. Postojalo je barem stotinu racionalnih razloga da ona prihvati njegovu ponudu, bez obzira na njegove poodmakle godine. Međutim, da li ijedan od ovih argumenata ima bilo kakav značaj za jednu uglađenu i oholu damu, osetljivu poput punokrvnog konja i odevenu poput kraljice, ako u isto vreme ne postoji ljubav? Belgrov se setio da ga je upravo ovo pitanje najviše morilo dok je prelazio preko dvorišta pre sat vremena. Međutim, nisu njegova stara kolena klecala samo zato što je doneo ispravne zaključke. Postojalo je još nešto. Čitava stvar se prenela iz domena razložnosti i praktičnosti u potpuno drugi domen. Njegove misli odjednom postadoše ispunjene zvezdama. Ono što je bilo precizno, postalo je ogromno, nepostojeće, prozračno - zato što ju je ugledao. I večeras ga nije čekala samo doktorova sestra, već Evina kći, oživotvoreno središte, jedan kosmos, otkucaj velike apstrakcije, *Žena*. Da li joj je ime Irma? Ime joj je Irma. Ali šta je to ime do četiri besmislena, mala slova koja stoje po određenom redu? Dođavola i simboli, viknu Belgrov u sebi. Ona je tu, za ime Božje, glavom i bradom, i neuporediva je!

Istinu govoreći, video ju je iz daljine i možda je ta daljina bila razlog više za njegovu opčinjenost. Njegov vid je, bez sumnje, bio mnogo slabiji nego nekada - a činjenica da već godinama nije video nijednu ženu dala je Irmi veliku prednost.

Ipak, uspeo je da stekne opšti utisak čkiljeći kroz uzani procep između Troda i Spajergrejna. Primetio je njeno ponosito držanje. Bila je ukočena kao vojnik, a ipak tako ženstvena! Baš bi želeo tako nešto pored sebe uveče. Nešto tako uzvišeno. Mogao je da je zamisli kako sedi pored njega, prava kao strela, dok joj se lice blago trza, kao kod svih žena takvog porekla, a snežnobelim rukama kрпи njegove čarape, razmišljajući o razumnim stvarima i gleda oko sebe da bi se uverila da je zaista tu, kao njegova *supruga*, *njegova* supruga, na kauču boje čokolade.

Utom je shvatio da je ostao sam. Veliko lice je piljilo u njega s vrata. "Ime?" prošaputalo je promuklim glasom koji mu je gotovo pukao od izvikivanja imena.

"Ja sam glavni profesor, idiote jedan", prasnuo je Belgrov. Nije bio raspoložen za nadmudrivanje s budalama. Krv u venama mu se uzburkala. Moraće brzo da sazna da li je ljubav bila razlog za to. Umeo je da bude nestrpljiv - i u ovom trenutku nije bio u stanju da istrpi slugu.

Videći da je Belgrov poslednji kojeg treba da najavi, stvorenje sa velikom glavom duboko udahnu i u želji da izbacii iz sebe svu nakupljenu ozlojeđenost (kasnio je čitav sat na sastanak sa kovačevom ženom), viknu iz petnih žila - ali glas ga izdade na pola i samo je Belgrov uspeo da čuje zvuk koji je bio namenjen izgovaranju reči 'profesor'.

Ipak, bilo je nečeg impresivnog u tome što je izgovorena samo njegova titula. Istina, bilo je možda manje formalno, ali mnogo prodornije.

"Glavni!"

Kratka reč je odjekivala prostorijom kao izazov. Udarala je poput palica za bubnjeve po opnama Irminih ušiju i Belgrov, koji se zagledao u nju čim je stupio u prostoriju, imao je utisak da se domaćica večeri pro-pela na svojim kukovima i zbacila glavu pre nego što se pretvorila u nepomičnu statuu.

Njegovo srce, koje je već tuklo kao ludo, poskoči kad je video ovaj prizor. Njena puna pažnja bila je na njemu. U to nije bilo nikakve sumnje. I to ne samo njena pažnja, već i pažnja svih prisutnih. On postade svestan smrtonosnog zatišja. Koliko god da je sivozeleni tepih bio mek, njegovi koraci su bili jasno čujni dok su mu cipele tonule u njega.

Dok se kretao sa onom natprirodnom plemenitošću koju su vragolasti dečaci Gormengasta tako rado oponašali, pogledom je prešao preko članova svog nastavnčkog osoblja. Stajali su u troredu nalik na neprobojnu falangu boje crnog vina, koja je potpuno zaklanjala stolove postavljene uza zid. Da, mogao je da vidi Perčprizma, čije su obrve bile podignute, i Opusa Fluka, čija su konjska usta bila poluotvorena, u osmehu tako idiotskom da je Belgrov jedva uspeo da održi pribranost neophodnu za koncentrisanje na svoje neposredne interese.

Znači, oni čekaju da vide na koji će način on pokušati da izbegne Irmine napade, je li? Znači, oni očekuju da pobegne od nje odmah po zvaničnom pozdravu, je li? Znači, oni misle da će veče koje je pred njima proteći u igri žmurke između njihovog upravitelja i domaćice,

podlaci bedni! Tako mu svih svetala vojničkog raja, pokazaće on tim psima! Pokazaće im on. I tako mu svega, iznenadiće ih, takođe.

Do sada je već stigao na pola puta, po tepihu na kojem je već bila primetna staza koju je utabalo stotinu nogu i presavilo tanka vlakna tako da su po sredini bila svetlija nego po ivicama.

Irma, čije su oči već oslabile od napornog čkiljenja, jedva da je mogla da ga vidi. Dok joj je prilazio i dok su nejasne ivice njegove snežnobele odore i konture njegove lavlje glave postajale oštrije, ona oseti divljenje prema njegovom božanskom izgledu. Upoznala se sa tolikim brojem poluljudi da se umorila, ne od njihovog broja, već od čekanja na muškarca kog bi mogla da poštuje. Bilo je i kočopernih i povučениh, i oštroumnih i tupavih - sve su to bili muškarci, pretpostavljala je, ali iako je u glavi imala nekolicinu o kojima bi možda vredelo razmisliti, bila je jako razočarana. Kod svih njih je bilo primetno da su neženje. Osećala je neku mrtvu samodovoljnost kod svakog od njih i užasno ju je nervirala ta osobina kod muškarca koji je, kao što svaka žena zna, sasvim beznačajan preostatak, sve dok ga sjedinjenje sa ženom ne učini celim.

Međutim, sada je osetila nešto drugačije. Nešto staro, istina, ali nešto plemenito. Napravila je manevar svojim usnama. Do sada su već imale dovoljno vežbe i osmeh koji je pripremila za Belgrova pokazivao je najveći deo onoga što je želela da pokaže. Iznad svega, bio je dražestan, razorno dražestan. Kada se radi o nekom lepom licu, onda je ljupkost normalna stvar i tada to lice ume da bude veoma dopadljivo, ali u poređenju sa ljupkošću koju je Irma mogla da izrazi na svom licu, takva ljupkost bi bila mlaka, gotovo suprotnost samoj sebi. Kad je ona bila u pitanju, tako nešto je bilo uznemirujuće kao kad se neki simbol istakne u prvi plan na potpuno nepodesnoj pozadini. Irmine slabe oči pune žudnje, Irmin šiljati nos, Irmino izduženo napuderisano lice - sve je to sačinjavalo nepodesnu pozadinu na kojoj se pojavio savršeno pripremljen osmeh. Poigravala se njime nekoliko trenutaka, kao ribolovac ribom na udici, a onda ga pustila da se sruči dole kao svež beton.

Istovremeno, njeno telo je ritmičnim pokretom zauzelo pozu koja je ujedno podsećala na statuu i na zmiju. Njen torzo, povećan termoforom koje je imao funkciju grudi, bio je izmaknut levo od karlice u tolikoj meri da se činilo da ga ništa ne drži u vazduhu. Snežnobeke ruke su joj bile sklopljene na vratu, gde je svetlucao njen nakit.

Belgrov samo što nije stigao do nje. "Ovo", rekao je samom sebi, dišući duboko, "jedan je od onih trenutaka u životu nuškarca kada je njegova hrabrost na iskušenju."

Godine koje leže pred njim zavise od svakog njegovog pokreta. Ostali profesori su se rukovali sa njom kao da je ta žena samo drugačija vrsta muškarca. Budale! Evino seme je u tom blistavom stvorenju. Uspavanke stare pola miliona godina bruje u tom grlu. Zar nemaju ni trunke divljenja, poštovanja, ponosa? On, starac (ali ne i ružan starac), pokazaće tim tupanima šta je šta - i tada je stigao do nje, a glava mu se našla u oblaku njenog izluđujuće ženstvenog parfema sa mirisom ananasa. Udahnuo je, zadrhtao, a onda zabacio svoju veličanstvenu grivu, zatresavši glavom poput lava, i uhvatio je za ruke. Spustivši glavu nad njihovu mlečnobelu mlohavost, utisnuo je u njene dlanove prva dva poljupca, posle punih pedeset godina.

Reći da se smrznuta tišina stegnula i pretvorila u još tvrđu ledenu kuglu bilo bi potcenjivanje izuzetne napetosti koja je nastala i samo obično, uvijeno opisivanje. Atmosferaje mogla fizički da se oseti. Tako je uvek pre izvođenja nekog remek-dela. Grlo se steže i svaka reč je teško breme, a kada se desi ono natprirodno i nezemaljsko, i remek-delo izađe na videlo kroz delanje čovekovo, volja svene na samom svom nastanku i spremno srce prestane da kuca. Ovo je bio takav trenutak. Po damaranju u svojim venama, Irma, stalagmit od tamnocrvenog kamena, znala je da je okrenut novi list. Na četrdesetom poglavlju? O, ne! Na prvom, jer sve do tada njen život je bio tek beživotni prolog.

Koliko dugo su tako stajali? Koliko puta se zemlja okrenula oko sunca? Koliko puta su veliki plavi kitovi u severnim morima izašli na površinu da bi ispustili stub svoje vodene pare ka nebu? Koliko je močvarnih jelena palo pod kandžama leoparda dok je ta uzvišena kompozicija dve statue nepomično stajala? Pitanje je potpuno besmisleno. Časovnici sveta su stajali ili je barem trebalo tako da bude.

Na kraju, međutim, polarna tišina bi narušena. Jedan profesor, koji je stajao tik do stolova postavljenih iza zid, zvonko je kriknuo. Da li se zasmejao ili je bio nervozan, niko nikada nije saznao.

Doktor je pogledom prešao preko niza odora crvenih poput vina. Obrve su mu bile podignute, a zubi bleštali. Na čelu mu je stajalo nekoliko graški znoja. Nije mu bilo lako.

Zvonki krik smeha nije dopro do Irmine svesti niti je ona znala šta ju je prenelo iz transa, ali uhvatila je sebe kako otmeno naginje glavu nad upraviteljeve bele uvojke, pune poštovanja.

To je *to*. Nešto u njoj se neobuzdano smejal, nalik na klepetušu.

Bilo je baš šteta što školski upravitelj nije bio u položaju da se divi otmenosti njenog stava dok je naginjala glavu nad njim, ali, šta je tu je - ne može i jedno i drugo - ali, čekaj malo - šta je sad ovo?

Bože imaj milosti! Srcejoj je divlje odzvanjalou venama! Sta on to radi, taj veličanstveni, plemeniti, dostojanstveni, predivni lav? Podizao je svoj pogled prema njoj, ne skidajući usne sa njenih dlanova. Činilo joj se da je pročitao njene najskrivenije misli.

Spustila je kapke i videla da su njegove male, bezizražajne oči bile uprte u njene. Pošto je gledao prema gore, kroz beli gustiš svojih obrva, izgledale su kao da su u kavezu.

Irma je znala da je taj trenutak od ogromnog značaja - značajan zbog svojih posledica, zbog svoje budućnosti - međutim, kao žena, ona je takođe znala da mora da povuče ruku. Čim je prvi nagoveštaj pokreta prošao kroz njene opuštene prste, Belgrov je podigao glavu, povukao ruke i u tom trenutku Irmine grudi su počele da klize. U komplikovanoj skalameriji koja se sastojala od uzica, sigurnosnih igala i vrpca, a koje su držale termofor na mestu, vreme je pronašlo slabu tačku.

Irmin duševni i telesni sklop je, međutim, dostigao toliku uzvišenost da je, iako ona sama nije bila sposobna za to, njen mozak umesto nje unapred planirao stvari koje će da kaže ili uradi u slučaju vanredne situacije. Ovo je bio jedan od trenutaka kad su ćelije Irminog mozga marširale ukorak, stižući joj u pomoć.

Grudi su joj klizile. Skupila je ruke ispod vrata kako bi podlakticama mogla da zadrži termofor na mestu, a onda se, dok je svako oko u sobi bilo usmereno prema njoj, okrenula i uzdignute glave pošla prema vratima u zadnjem delu salona. Nije ni pogledala u svog brata već je samo otišla, prepuna samopouzdanja, dok su se nabori njene večernje haljine vukli za njom.

Termofor je postao užasno hladan na njenim prsima. Ali ona je uživala u njegovoj okrutnoj temperaturi. Zašto bi brinula o tako minornim stvarima? Njoj se dešavalo nešto mnogo većeg obima i obrušavalo na nju kao bujica.

Meta je bila pogođena. Irma je bila ogoljena. Bila je ponosna. Da Amorova strela nije bila metaforička, ona bi je podigla visoko iznad glave da je svi vide. I sve to se jasno videlo na njoj, u pokretima njenog tela i vulkanskom rumenilu koje je pretvorilo njenu mramorastu glavu u nešto što bi moglo da se pronađe u krvlju oblivenim ruševinama neke daleke civilizacije.

Nakit koji je nosila sada je imao drugačiji sjaj. Njeno crvenilo je sijalo kroz njega.

Međutim, izraz na njenom licu nije bio ni u kakvoj vezi sa rumenilom. Bio je neobično jasan i samim tim zastrašujuće prost.

Nije bilo potrebe za rečima. Sa njenog lica je moglo da se pročita: "Ja sam u njegovoj vlasti. On me je probudio. Ja, koja sam tek žena, dobila sam dar svesnosti. Šta god donese sutra, ja neću biti ta zbog koje će ljubav gladovati. Svesna sam ne samo da se upravo stvara istorija već i svoje dužnosti, čak i u ovom trenutku koji predstavlja sam vrhunac mog života, i zato izlazim iz sobe da se sredim - da se priberem i vratim u salon kao žena koju će školski upravitelj moći da obožava - ne uzdrhtalu devu, već gospu koja oko sebe širi snažne talase čulnosti svog pola; gospu, staloženu i uzvišenu."

Cim je izašla iz salona i našla se u hodniku, Irma, ta usedelica u svilenjoj opremi, polete uz stepenice u svoju sobu. Zalupivši vratima, dala je oduška instinktu džungle koji je kolao njenim venama i zakreštalala kao tropski papagaj, a onda, šepureći se, krenula prema krevetu, spotakla se o jednu malu, izrezbarenu hoklicu, i ljospnula na pod koliko je duga i široka.

Sta ima veze? Uopšte nije važno što je uradila nešto smešno ili ponižavajuće sve dok *on* nije bio tu da je vidi.

Postoje trenuci u kojima su osećanja toliko zaglušujuća, a razum radi toliko površno da je nemoguće odrediti gde prestaje *stvarnost*, a gde počinje fantazmagorija.

Sedeći u svojoj sobi, Irma je mogla da zamisli Belgrova pored sebe kao da se zaista nalazi tu, ali i da jasno vidi kroz njega tako da mu je telo bilo prošarano motivima sa tapeta na zidu iza njega. Mogla je da vidi mnoštvo profesora, njih na hiljade, a svaki je bio veličine igle za šešir. Stajali su na njenom krevetu, okupljeni i ozbiljni, i klanjali su joj se; ali takođe je videla i da bi trebalo da promeni jastučnicu. Pogledala je kroz prozor. Oči su joj bile širom otvorene i neusredsređene. Mesečina, nalik na izmaglicu, obasjavala je krošnju bresta, a onda se taj brest pretvorio u gospodina Belgrova, sa njegovom otmenom i raskošnom, belom grivom. Videla je i jednu priliku, bez sumnje proizvod njene mašte, kako preskače zid njenog vrta i kao senka juri do prozora doktorove apoteke. Negde daleko u pozadini njenog uma nešto joj je govorilo: 'Videla si već takav trk, te hitre, pognute kretnje' - pa ipak, njene lutajuće misli nisu mogle da odrede šta je stvarno, a šta je njena mašta. I tako, kad je videla tu priliku kako se prikrada kroz vrt, nije joj ni palo na pamet da se radilo o stvarnom, živom stvorenju, a kamoli da se radilo o Stirpajku. Mladić je provalio kroz prozor sobe iznad koje je Irma opčinjeno stajala, i pod svetlošću sveće, ne gubeći vreme, pronašao supstancu koju je tražio. Bočice na prepunim policama presijavale su se u plavoj, crvenoj i smrtonosno zelenoj boji dok se mali plamen kretao ispred njih. Bilo mu je potrebno samo nekoliko trenutaka da

prespe nekoliko naprstaka guste tečnosti u pljoskicu koju je nosio i da vrati doktorovu flašicu na policu. Zatvorio je svoju posudu zapušačem i u sledećem trenu već je napola izašao kroz prozor.

Iza zidova vrta, gornji predeli zamka Gormengast blistali su na zlokobnoj raesečini. Pre nego što će se otisnuti sa prozorske daske na tlo, Stirpajk je načas zastao i zadržtao. Noć je bila topla i nije bilo razloga za drhtanje, osim pod naletom zadovoljstva; onog mračnog zadovoljstva koje može da strese čitavo telo kad je čovek sam ispod Meseca, na tajnom zadatku, sa žudnjom u srcu i ledom u mislima.

TRIDESET ŠEST

Kad se Irma vratila svojim gostima, zastala je pred otvorenim vratima salona jer je iznutra dopirala glasna i nepovezana galama. Bila je od one vrste kakvu Irma nikada ranije nije čula; toliko su veseli, toliko mnogobrojni i toliko razuzdani bili glasovi koji su se igrali. Ona je, naravno, na svoj skroman način, imala priliku da na skupovima s vremena na vreme čuje igru mnogih glasova. Međutim, ono što je sada slušala *nije* bila igra glasova - bili su to glasovi u igri. I to je bilo nešto potpuno novo i čudnovato za njene uši, jednako kao što bi senke u igri (nasuprot igri senki) bile novina za njene oči.

Dešavalo joj se, doduše retko, da uživa kada bi se igrao um njenog brata - ali ono što se upravo dešavalo u njenom salonu bilo je nešto sasvim različito od toga, i iz onoga što je uspela da čuje dok je stajala ispred vrata, bilo joj je jasno da se tamo nije odvijala niti igra reči niti igra misli, već da su se tamo reči igrale same za sebe; da su se tamo igrale oslobođene misli, odbegle iz svojih mozgova. Skupivši raskošne nabore svoje haljine, Irma je čučnula i gvirnula kroz ključaonicu, ali mogla je da vidi samo zadimljenu pomrčinu tamnih odora.

Šta se desilo, pitala se ona, dok je bila na spratu? Kad je odlazila, kao kraljica kroz nepomičnu tišinu, čitava prostorija je pulsirala od njenog pristustva. Tišina, laskava i značajna tišina bila je njena scena, kao što je beskrajno nebo scena za beli let galeba. Ali sada, zategnuta opna atmosfere pocepala se, a svaki od profesora je, likujući zbog toga, stvorio u svojoj glavi romantičnu sliku samog sebe, i to onakvog kakav bi želeo da bude. Sada su se prisećali događaja iz slavne mladosti, koji se nikada nisu odigrali osim u njihovim glavama, i prepričavali ih sa takvim oduševljenjem kao da se radilo o čistoj istini, ako ne i više od toga. Dani slave, kad su njihova koplja blistala na suncu, kada su skakali u sedla brzinom misli i galopirali kroz bledu svetlost praskozorja, kada su trčali kao ždrepci, plivali kao ribe i smejući se jače od grmljavine budili uspavane kule. Gospode, to su bili dani nezrelosti, dani razmetljivosti, dani snage i noći nestašluka - sa mrakom na njihovoj strani; saučesnikom koji je prikrivao njihove vatrene vragolije.

To što je samo nekolicina profesora zaista u jednom trenutku kušala opojnu medovinu mladosti ni na koji način nije pokvarilo sliku koju su sada stvarali o samima sebi. Ovo vraćanje u mladost i prisećanje starih, dobrih vremena odigralo se neverovatnom brzinom. Kao da je zazvonilo neko zvono, neko orijaško zvono čiji zvuk je direktno uticao na njihovu unutrašnjost. Toliko su ranijih večeri provodili u svom nepovredivom, beživotnom, zagušljivom dvorištu da je to što se jedno veče nalaze u novom okruženju na njih delovalo kao svitanje. Ne može se poreći da je ženski pol predstavljala samo Irma, ali ona je bila simbol svega ženstvenog. Bila je Eva, bila je Meduza, bila je zastrašujuća i bila je bez premca među ženama, bila je gnusobna i bila je lepa kao najlepši cvet, bila je ono strano stvorenje iz drugog sveta - stvorenje zvano žena.

Čim je napustila prostoriju, opselo ih je hiljade izmišljenih uspomena na žene koje nikada nisu poznavali. Jezici su im se razvezali, isto kao i ekstremiteti, i doktor je uvideo da nema potrebe za zvaničnim otvaranjem večeri. Plamen se već rasplamsao i profesori su se otkrivali i vratili u vreme kada su bili briljantni, sveznajući, neprikosnoveni i očaravajuće privlačni, kao sam nečastivi.

Sa umovima obasjanim ovim lažnim i laskavim slikama, mnoštvo muškaraca u odorama predalo se sanjarenju, uzdižući svoja zajapurena i čudovišna lica, kezeći zube, ili, ako ih nisu imali, cereći se mračno, sa ustima rastegnutim preko lica nalik na vreće za spavanje.

Dok je Irma okretala kvaku, duboko je udahnula, što joj umalo nije uništilo grudi, uspravila se i zastala, nepomična, ali trepereći od života. Kad je otvorila vrata i kad je njihova vesela graja udvostručila svoju snagu - ona podiže obrvu. Zašto se, pitala se ona, tolika razdraganost podudarala sa njenom odsutnošću? Izgledalo je kao da su je zaboravili, ili još gore, da su bili srećni zbog njenog odlaska.

Ođškrinula je vrata malo jače i proturila glavu unutra, ali kad je to uradila, njeno napuderisano lice je sasvim nesvesno stvorilo tako snažan utisak da se radi o glavi koja je

odvojena od tela da je profesor koji je bio okrenut u pravcu vrata oklembesio vilicu i ispuatio tanjir pun đakonija na pod.

"Oh, ne, ne!" prošaputao je dok mu je boja nestajala iz lica, "ne *sada*, okrutna Smrti, *ne sada*... Nisam spreman... Nisam..."

"Spreman za šta? Svetog mu sveca", začu se glas pored njega, "da znate da su ova srca od pauna fantastična. Da li bi ste mi dodali biber, molim vas?"

Irma je zakoračila u sobu. Muškarac čija se vilica oklembesila proguta ogromnu knedlu i bolestan kez mu zaigra na licu. Upravo je prevario smrt.

Posle prvih nekoliko koraka koje je Irma napravila u salonu, izgubio se njen strah da je snažan utisak koje je ostavljalo njeno prisustvo nestao čim je otišla. Profesori koji su je videli odmah su prestali da čavrljaju i skinuvši pljosnate kape, pritisnuli su ih na grudi. Blago se ljuljajući sa jedne na drugu stranu, dok se kretala prema središtu sobe, ona im je uzvraćala, klimajući im glavom sa ledenim i veličanstvenim dostojanstvom, dok su se tamnocrvene zavese profesorske džungle razmicale pred njom, stvarajući aveniju kojom se širio ustajali miris.

Krivudajući postepeno na zapad pa na istok, kao brod koji nema tačnu predstavu o luci u koju se zaputio, svuda oko sebe je zaticala tišinu koja joj je veoma godila. Međutim, avenija bi se ubrzo zatvorila i razgovor bi se nastavio sa istim oduševljenjem.

A onda, iznenada, pred njom se pojavio Belgrov, ni desetak stopa daleko. U ruci je držao visoku čašu sa vinom. Stajao je tako da mu je profil bio okrenut prema njoj - i to kakav profil. "Grandiozno", prošištalala je uzbuđeno.

"To je prava reč - grandiozno." I baš tada, taman što je napravila svoj treći, grčeviti korak prema školskom upravitelju, desilo se nešto što nije bilo samo sramotno već i srceparajuće u svojoj jednostavnosti: prolomio se promukao krik koji je nadjačao opštu kakofoniju, utišao sve prisutne i naterao Irmu da se ukopa u mestu.

To nije bila vrsta krika kakvu bi čovek očekivao da čuje na zabavi. Bilo je strastvenosti u njemu - i hitnosti. Sam ton i boja glasa bili su pravi šamar pristojnosti i istog trenu su bila prekršena sva nepisana pravila ponašanja u društvu, koja su rezultat - a može se slobodno reći i nežni izdanak - vekova i vekova.

Pošto su se sve glave okrenule u smeru odakle je došao krik, ubrzo je postalo očigledno da se iz istog smera neko kreće prema ukočenoj domaćici večeri. Bio je zajapuren, a pokreti su mu bili toliko grčeviti da je bilo teško zaključiti da je u pitanju bio profesor Trod.

Kad je video Irmu, ostavio je svoje kolege Splinta i Spajergrejna, a onda, pošto je bolje osmotrio domaćicu večeri, doživeo je osećanje koje je na svaki način bilo suviše snažno, suviše suštastveno, suviše energično za njegov mali mozak i malo telo. Milion volti je prostrujalo kroz njega, milion volti čiste zaljubljenosti.

Nije video ženu trideset i sedam godina. Gutao ju je očima kao što bi u nekoj zelenoj oazi, žeđu izmučeni beduin gutao vodu sa izvora. Kako nije bio u stanju da se seti bilo kakvog ženskog lica, zaključio je da su Irmine neobične proporcije i crte lica karakteristične za ženski rod. I tako, zbog toga što je njegov svesni um bio pomračen intenzitetom njegove reakcije, počinio je neoprostivi zločin. Pokazao je svoja osećanja pred svima. Izgubio je kontrolu. Krv mu je jurnula u glavu; kriknuo je iz dubine grla i onda, ne znajući tačno šta radi, zabauljao je prema njoj, razgrćući laktovima svoje kolege, i pao na kolena pred Irmu, da bi na kraju, kao da ima epileptični napad, završio sa licem na podu, a rukama i nogama raširenim kao kod morske zvezde.

Temperatura u prostoriji je pala na nulu, a onda naglo porasla do ekvatorijalne i sažižuće vreline. Prošlo je pet sekundi. Na takvoj temperaturi ne bi bilo čudno da se piton spustio sa tavanice, niti da je, kada se vratio talas hladnoće, a pošto je istekla treća sekunda, pod bio beo od polarnih lisica.

Zar se niko neće odvažiti da razbije staklo; tu veliku providnu ploču koja se pružala nedirnuta od ugla do ugla dugačke prostorije?

A onda se desilo koraćanje, koraćanje kojim je Belgrovljevo suvonjavo telo stiglo na četiri stope od Irme. Sledećim korakom je prepolovio razdaljinu između sebe i nje - a onda, odjednom, bio je iznad nje i gledao u njene molećive oči. Kao da je dobio transfuziju lavlje krvi. Moć ga je ispunila kao da je doticala iz česme.

"Najdraža madam", reče on. "Ne plašite se, preklinjem vas. Sramotno je to što jedan od mojih profesora leži pred vama. Sramotno, zaista. Ali gledajte! Zar to nije to simbol onoga što svi mi osećamo? Ono što je zaista sramotno, madam, to je njegova slabost, a ne njegova strast. Draga damo, neko bi zahtevao da se njegovo ime izbriše iz svih knjiga - ali ne. Ali ne. Jer u njemu postoji *toplina*, madam; toplina pre svega! U ovom slučaju to je dovelo do nečega neukusnog. Prokletstvo." (Ponovo je počeo da govori na svoj uobičajeni način "I tako, draga naša domaćice, dozvolite mi da ga, kao školski upravitelj, sklonim iz vašeg prisustva. Ipak, oprostite mu, preklinjem vas, jer on je prepoznao vrlinu kad ju je ugledao, i njegov jedini greh je što je reagovao suviše jako, nemajući snage da svoju strast drži na uzdi."

Belgrov je zastao i podlakticom obrisao čelo, pa zabacio svoju belu grivu. Govorio je zatvorenih očiju. Bio je ispunjen osećanjem da je snažan kao u snu. Iako je bio u samonametnutom mraku, znao je da Irmin pogled počiva na njemu. Mogao je da oseti intenzitet njenog bliskog prisustva. Mogao je da čuje cipele svog osoblja kako se udaljavaju u parovima sa puno takta, pa čak i da čuje samog sebe kako govori, kao da taj glas pripada nekom drugom.

Kako je dubok i zvučan glas tog čoveka, pomislio je u sebi, pretvarajući se na trenutak da ne sluša vlastiti glas, jer bilo je nečeg skromnog u njegovoj prirodi, što je ponekad moralo da izbije na površinu.

Međutim, takve njegove misli bile su prolazne. Ono što je za njega imalo najveću važnost u tom trenutku, bilo je saznanje da se opet nalazi na samo nekoliko inča od dame koju je nameravao da osvoji uz pomoć iskustva koje je rezultat godina, ali i ponovo probuđene mladosti koja tera na jurcanje po kulama, preskakanje nadošlih potoka i jurišanje po ambarima.

"Tako mi Boga", uzviknuo je nemo, iako je to, u njegovoj glavi, zvučalo veoma glasno, "tako mi Boga, pokazaću im ja kako se to radi! Dve ruke, dve noge, dva oka, jedna usta, uši, trup i bedra, stomak i skelet, pluća, creva i kičmu, stopala i šake, mozak, oči i testise. Sve imam, i tako mi Boga, sve radi kako treba."

Oči su mu bile zatvorene i sada ih je polako otvorio. Podigao je svoje teške kapke i kroz blede trepavice video da su oči njegove domaćice toliko užarene i mokre od ljubavi da su pretile da će potkopati njeno mramorasto čelo i da će ono da se uruši.

On pogleda oko sebe. Njegovi profesori, toliko taktični da su bili bez takta, stajali su u grupama i razgovarali kao gospoda na pozornici koja, u želji da izgledaju normalno iako nemaju šta da kažu, ponavljaju 'jedan, dva, tri, četiri' i tako dalje, pretvarajući se da su uzrujani ili klonuli duhom. Međutim, u slučaju profesora, besmislice su bile izgovarane sa naglašenošću koja je odavala nedostatak uvežbavanja. U najdaljem uglu salona, jedna grupica ljudi u odorama postajala je nemirna.

"Ovde neko tupi o žirafama voštanim, Svetaca mu svetskih!" procedio je Mjulfajer kroz zube.

"Naravno da ne, gromado jedna nečastiva", reče Perčprizm. "Stid me je od vas."

"Da, da, tako je, ha! Ja li sam cvekla? Kako li je, ha! poznavati dane kad se lepše živelo i lepše ponašalo. Bogova mu bogovskih - ja li sam cvekla?" Bio je to raspoloženi Katflauer, ali bilo je i nečeg grubog u njegovom tonu.

"Kao što Teoretikus kaže u svojoj paskvili protiv upotrebe kolokvijalnog govora", prošaputao je Flanelket, koji je dugo čekao da dođe trenutak kada će imati dovoljno hrabrosti da nešto kaže i da zaista ima nešto da kaže.

"I, šta kaže matori dosadnjaković?" dobaci Opus Fluk.

Međutim, to nikoga drugog nije zanimalo i Flanelket je znao da je propustio svoju priliku kad je nekoliko glasova prekinulo njegov nervozni odgovor.

"Recite mi Katflauere, da li Glavni još uvek bulji u nju i zašto ne možete da mi dodate vino, tako mi gline od koje smo sačinjeni, ožedneo sam k'o da sam u zemlji kaktusa", reče Perčprizm, pljosnatog nosa uperenog u tavanicu. "Da nisam tako dobro odgojen, okrenuo bih se i pogledao sam."

"Ne mrdaju", reče Katflauer. "Dve statue, ha! Neverovatno."

"Nekada davno", začu se tužni Flanelketov glas, "skupljao sam leptirove. Bilo je to baš davno - u zemlji ponornica, punoj isušenih rečnih korita. I tako, jednog sparnog popodneva..."

"Drugi put, Flanelkete", reče Katflauer. "Možete da sednete." Ražalošćeni Flanelket se udalji od grupe, u potrazi za stolicom.

U međuvremenu, Belgrov je uživao u jednom od ređih ljubavnih aperitiva, bezvremenom razgovoru pogledima.

Krećući se kao čovek koji je gospodar svake situacije, zabacio je krajeve svoje odore preko ramena kao da je u pitanju toga, i napravivši korak unazad, uputio jedan pogled prema prilici pručenju po podu.

Međutim, kad je zakoračio unazad, malo je nedostajalo da nagazi doktora Prunskvalora, i to bi se desilo da domaćin zabave nije hitro koraknuo u stranu.

Doktor je bio izašao iz salona na nekoliko minuta i malopre su ga obavestili o potpuno nepomičnoj prilici koja je ležala na podu. Upravo je hteo da pregleda telo, kad je Belgrov napravio svoj korak unazad i Belgrovljev glas je sada dodatno odgodio njegov pregled.

"Najdraža moja damo", reče starac sa glavom nalik na lavlju, koji je počeo da se ponavlja, "toplina je sve. Mada, ipak... Nije baš sve... Ali dobar deo jeste. To što vam je jedan od članova moga nastavnčkog osoblja, da kažem moj kolega, da, jer tako i jeste... Zauvek ću njihovo zlo dobrom darivati. A zašto? Zato, najdraža damo, što je moja dužnost bila da ga izvedem na pravi put, da ga podučim finesama ponašanja, ili što bi bilo još jednostavnije,

proklet da je, da ga ostavim kod kuće. Tačno to moramo da uradimo. Moramo da ga sklonimo." I on podiže svoj glas.

"Gospodo!" uzviknuo je. "Bio bih zahvalan ako bi dvojica od vas podigli kolegu i odneli ga u njegove odaje. Možda profesori... Flanelket..."

"A, ne! A, ne! Ne mogu to da dozvolim!" Bio je to Irmin glas. Napravila je korak napred i podigla ruke do svoje izdužene brade, gde je ukrstila prste.

"Gospodine upravitelju", prošaputala je. "Saslušala sam ono što ste mi rekli. Bilo je predivno. Kažem predivno. Kad ste govorili o „toplini“, razumela sam vas. Ja, obična žena. Kažem obična žena." Ona se usplahireno osvrnu oko sebe, kao da je preterala.

"Ali kada sam, gospodine upravitelju, shvatila da ste, uprkos svojim uverenjima, odlučili da sklonite ovog gospodina odavde", (ona pogleda u muškarca koji je kao proštac ležao na podu), "odmah mi je bilo jasno da kao vaša domaćica, moram da vas zamolim, kao svog gosta, da još jednom razmislite. Ne bih želela da se priča kako je jedan od članova vašeg nastavničkog osoblja osramoćen u mom salonu - i da su morali da ga odnesu. Neka ga posade na stolicu i stave u neki mračan ugao. Neka mu daju vina i nešto da pojede, šta god hoće, a kad mu bude bolje, neka se pridruži svojim prijateljima. Učinio mi je veliku čast, kažem, učinio mi je veliku čast."

Tada je ugledala svog brata. U sledećem trenu, našla se pored njega. "O, Alfrede, u pravu sam, zar ne? Toplina je najvažnija, zar ne?"

Prunskvalor se zagledao u uzdrhtalo lice svoje sestre. Bilo je preplavljeno zebnjom, preplavljeno uzbuđenjem, i takođe, svetlom ljubavnog svanuća. Izraz na njenom licu je bio suviše suptilan da bi se u njemu ogledala njena lakovernost. Daj Bože da je to svanuće pravo, pomislio je Prunskvalor. U suprotnom, to bi je ubilo. Na trenutak je pomislio koliko bi mu život bio jednostavniji da nje *nema*, ali odmah je potisnuo tu odvratnu ideju i podigavši se na prste, čvrsto sklopio ruke iza glave tako da su njegove uzane i utegnute grudi ostale isturene kao u goluba.

"Bez obzira da li je toplina najvažnija ili nije, moja najdraža sestro, to je ugodna i korisna stvar, i вреди je imati u blizini - mada, moram da kažem, može da bude i veoma zagušljiva, tako mi oksidacije, može, može... Nego, Irma, najslađa moja - bilo kako bilo - ja, kao lekar, moram da primetim da bi trebalo nešto da učinimo za tog ratnika koji ti je pao pred noge. Moramo da se pobrinemo za njega, zar ne, moramo da se pobrinemo za njega - šta vi kažete gospodine Belgrove? Tako mi svega što je sveto mojoj uvrnutoj profesiji, siguran sam da moramo."

"Ali ne sme da napusti ovu sobu, Alfrede - ne sme da napusti sobu. On je našgort, Alfrede, nemoj to da zaboraviš."

Belgrov se ubacio pre nego što je doktor uspeo da joj odgovori.

"Unizili ste me, madam," rekao je jednostavno i pognuo svoju lavlju glavu.

"A vi ste", prošaputa Irma, dok joj se tamno crvenilo razlivalo po vratu, "mene podigli u visine."

"Ne, madam... Ah ne!" ote se Belgrovu. "Vi mi laskate", a onda, odvaživši se, on reče: "Ko može da se nada da će u visine podići srce, madam, srce koje već pleše po Mlečnom putu?"

"Zašto baš *mlečnom*?", reče Irma, koja je, bez želje da promeni tok razgovora, imala naviku da pita što joj prvo padne na pamet. Koliko god da su nju interesovale velike teme, njen mozak, koji je bio odvojen od onoga što je radila njena duša, leteo je naokolo sam za sebe, postavljao bezvezna pitanja, pravio smicalice, samo da bi bio vraćen na svoje mesto, kada su kontrolu nakratko preuzimali glasovi njenog dubljeg ja.

Belgrov, na sreću, nije morao da odgovori jer je doktor dao znak dvojici slugu da priđu i podignu naizgled iscrpljenog molioca sa tepiha, i odnesu kao neko drveno obličje do jednog svećama osvetljenog ugla, gde je već stajala udobna stolica sa paperjastim zelenim jastucima.

"Ako biste bili toliko ljubazni, gospodo, da ga posadite u stolicu pa ću da ga pregledam."

Dvojica slugu spustiše ukočeno telo. Bilo je ravno kao daska i ležalo je oslanjajući se samo glavom na naslon stolice i petama na pod. Između ove dve tačke bili su naslagani debeli jastuci kako bi, moglo bi se reći, podupirali gredu, to jest preuzeli na sebe jedan deo čovekove težine. Međutim, nimalo težine se nije spustilo na njih i ostali su jednako debeli kao i pre.

Bilo je nečega zbilja zastrašujućeg u vezi sa ovim, što nije bilo ni najmanje ublaženo širokim osmehom koji je zračio sa njegovog lica.

Jednim veličanstvenim pokretom, doktor je skinuo svoj prelepi somotski sako i odbacio ga kao da mu više neće biti potreban.

Zatim je počeo da zavrće rukave svoje svilene košulje, poput mađioničara.

Irma i Belgrov su stajali blizu njega. Zalihe iz kojih su profesori crpeli svoje osećanje za meru bile su gotovo potpuno ispražnjene i svi su stajali i gledali doktora u potpunoj tišini.

Doktor je bio toga savršeno svestan, ali ni najmanjim gestom nije pokazao tu svest, a kamoli to koliko uživa što ga gledaju.

Incident je promenio čitavu atmosferu zabave. Razdraganost i osećaj slobode koji su se tako spontano pojavili doživeli su gotovo smrtonosan udarac. Jedno vreme, iako je bilo šala, a čaše su se punile i praznile, sobu je prekrila nekakva tama i šale su bile usiljene, a vino je više mehanički klizilo niz grlo.

Ali sada, kada je prvi nalet zajedničkog rumenila iščileo sa lica nastavničkog osoblja, sada, kada je samo stid ostao u njihovim mozgovima i kada je postojalo nešto na šta mogu da usmere svoju pažnju (jer nisu mogli da propuste priliku koju im je pružio Prunskvalor, koji je stajao uspravno u svojoj svilenoj košulji, vitak poput rode, sa kožom ružičastom kao u devojčice i naočarima koje su blistale na svetlosti sveća) - sada, kada je sve to bilo pred njima, ravnoteža im se vraćala, a sa njom i nada; nada da veče nije upropašćeno i da će, kada doktor završi sa njihovim naizgled paralizovanim kolegom, ponovo da se vrati makar mali deo one nesvakidašnje opuštenosti koja je počela da im raspaljuje jezike i tera krv da brže struji kroz vene - jer desilo se jednom u ko zna koliko godina da su osetili da mogu da prekinu beskrajni ritam Gormengasta, ritam koji je njihove noge svake večeri vodio zapadno, zapadno, sve do njihovog obitavališta.

Stajali su u potpunoj tišini i pratili svaki doktorov pokret.

Prunskvalor je govorio. Činilo se da priča sam sa sobom, iako je njegov glas, koji je dopirao do slugu koji su stajali iza prisutnih zvanica, bio nesumnjivo mnogo glasniji nego što je bilo neophodno. Iskoračio je i istovremeno podigao ruke do visine ramena, pa počeo da širi i skuplja prste u vazduhu, brzinom profesionalnog pijaniste.

Onda je skupio ruke i počeo da trlja dlanove jedan o drugi, napred-nazad. Oči su mu bile zatvorene.

"Ovo je ređe od Blagzove bolesti", razmišljao je naglas, "ili od ukovrnute kičme! Nema sumnje... Tako mi konvulzivnosti, uopšte nema sumnje. *Bio* je jedan slučaj, izuzetno zanimljiv - gde i kada, kad bih samo mogao da se setim... Veoma sličan - sećam se dobro da je čovek video duha... Da, da... i doživeo je takav šok da, malo je nedostajalo..."

Irma se premeštala sa noge na nogu.

"Naravno, M je tu ključna reč", nastavio je doktor, blago se ljuljajući na petama, ne otvarajući oči, "i na šok mora da se odgovori šokom. Ali kako, i gde... Kako i gde... Da vidimo... Da vidimo..."

Irma više nije mogla da čeka. "Alfrede", uzviknula je, "*učini nešto! Učini nešto!*"

Doktor je bio toliko zadubljen u vlastite misli da uopšte nije izgledalo da ju je čuo.

"Kada bismo, možda, znali kakva je priroda šoka, njegova jačina, oblast mozga koja je njime pogođena - sama vrsta neprijatnosti..."

"Neprijatnost!" ponovo se začuo Irmin glas. "Neprijatnost! Kako se usuđuješ, Alfrede! Dobro *znaš* da sam ja bila ta koja je to izazvala. Da je zbog mene pao na vrh glave; zbog mene je sav ukočen i grozan."

"Aha!" viknuo je doktor. Bilo je očigledno da nije čuo niti reč od onoga što je rekla njegova sestra. "Aha!" Ako je pre ovoga izgledao pun života i uzbuđen, sada je bio tri puta takav. Svaki njegov pokret bio je brz i tečan kao živa. Šepureći se, zakoračio je prema svom pacijentu.

"Tako mi pragmatičnosti, ili je ovo ili nije ništa." Zavukao je ruku u džep na prsluku i izvukao mali, srebrni čekić. Zatim ga je, uzdignutih obrva, vrteo nekoliko trenutaka između palca i kažiprsta.

U međuvremenu je i Belgrov postao nestrpljiv. Stvari su krenule neočekivanim tokom. Nije se nadao da će se predstaviti Irmi u ovakvim okolnostima, niti je ovo bila vrsta atmosfere u kojoj njegova nežnost može doći do izražaja. Kao prvo, nije više bio u centru pažnje. Sada je najviše želeo da bude sam sa njom. Pocrveneo je od same pomisli na te reči: 'sam sa njom'. Njegova kosa je blistala belinom jače nego ikada, nasuprot tamnocrvenom čelu. Pogledao je u nju i istog časa shvatio šta mora da uradi. Jasno se videlo da joj je neprijatno. Prilika na stolici ni za koga nije bila prijatan prizor, a kamoli za jednu tako otmenu damu, damu prefinjenog ukusa.

Zabacio je svoju veličanstveno razbarušenu grivu. "Madam", rekao je. "Ovo nije mesto za vas." Ispravio se do svoje pune visine, povlačeći ramena unazad i pritiskajući grlo svojom dugačkom bradom.

"Ovo nikako nije mesto za vas, madam", ponovio je, i onda, plašeći se da ga Irma ne bi pogrešno shvatila i protumačila njegovu izjavu kao uvredu, pogledao u nju kroz trepavice. Međutim, njoj ništa nije zasmetalo. Upravo suprotno, njene male, bezizražajne oči bile su pune zahvalnosti, njene ravne grudi bile su pune zahvalnosti, isto kao i njene šake, koje su nervozno stezale jedna drugu.

Više nije mogla da čuje glas svog brata. Više nije osećala prisustvo ljudi u odorama. Neko je bio obziran prema njoj. Neko je uvideo da je ona žena i da nije primereno da ona

stoji zajedno sa ostalim gostima, kao da nema nikakve razlike između njih i nje. I taj neko, to plemenito i pažljivo biće, nije bio niko drugi do glavni profesor. O, kako je divno to što još uvek postoje prava gospoda na licu zemlje; mladost ga je davno napustila, da, ali romantika nije.

"Gospodine upravitelju", reče ona, napućivši usne i podigavši prema njegovom grubom licu oči ispunjene jedva uverljivom koketnošću, "na *vama* je da kažete, a na meni da poslušam. Govorite. Slušam vas... Kažem, slušam vas."

Belgrov okrenu glavu od nje. Nije želeo da Irma vidi širok, neupečatljiv osmeh koji se raširio po njegovom licu. Pre oko godinu dana, jednom je nenadano ugledao sebe u ogledalu i video osmeh (tek prethodnik nekontrolisanog izraza koji je sada narušavao pritivornu grandioznost njegovog lica) koji ga je šokirao. Treba mu odati priznanje što je shvatio koliko bi opasno bilo dozvoliti nečemu takvom da bude viđeno u društvu - jer on je, ne bez razloga, bio ponosan na svoj izgled. I zbog toga je okrenuo glavu. Jednostavno je morao da na neki način pokaže svoja osećanja. Jer, kad je Irma rekla 'Na *vama* je da kažete', široka i raskošna panorama života u braku pojavila se pred njim i pružila, činilo se, sve do horizonta sa svojim prostranstvima boje bledeg zlata i nežnim dolinama. Sebe je video u obličju drevnog hrasta, sa božanski raširenim granama, a Irmu kao mladu topolu, čiji su listovi drhtali u njegovoj senci poput otku- caja srca. Video je sebe kao ponosnog orla kako sleće uz uzdah krila na usamljenu vrlet. Video je Irmu kako ga čeka u gnezdu, ali najzanimljivije od svega je bilo to što je sedela u spavaćici. A onda, iznenada, video je sebe kao veoma starog čoveka, koji pati od zubobolje, i u sećanje mu se vrati slika staračkog lica u ogledalima iz hiljadu berbernica.

Smrvio je ovaj poslednji, najnepoželjniji prizor, petom sačinjenom od osećanja koja su prevladavala u njemu u tom trenutku.

Ponoveo se okrenuo ka Irmi.

"Nudim vam svoju ruku, draga damo - takvu kakva jeste."

"Poći ću s vama, gospodine upravitelju."

Irma je spustila svoje male kapke, a onda postrance pogledala u gospodina Belgrova, koji je, prvo, pomalo ekstravagantno podigao savijeni lakat, pa zastao na trenutak pre nego što ga je spustio, uz osećanje prihvatanja poraza koje je bilo prilično opijajuće.

"Da me đavo nosi!" promrmljao je samom sebi. "Nisam ja baš toliko star da mi promaknu ovakvi nagoveštaji."

"Oprostite mi ako sam suviše nagao, draga madam", rekao je sagnuvši glavu. "Ali možda... Možda ćete razumeti..."

Prekrstivši ruke preko grudi, Irma je okrenula leđa okupljenim gostima i, neobično se njišući, zaputila u ispražnjenu oblast prostorije. Tepih osvetljen sa hiljadu sveća izgubio je nešto od svog sjaja. Bio je blistaviji, ali manje topao zato što je ledena svetlost Meseca sada strujala kroz otvorene prozore.

Belgrov se osvrnuo pošto se okrenuo da pođe za Irmom. Činilo se da nikoga ne interesuje njihov odlazak. Svi pogledi su bili uprti u doktora. Na časak, Belgrov je osetio razočaranje što ne može da ostane, jer situacija je bila prilično dramatična. Doktor je pažljivo pregledao pacijenta kojem su usput i skidali odeću, komad po komad, što nije bio nimalo lak zadatak zato što su mu zglobovi bili daleko od elastičnih. Molok i Kanvas, sluge Prunskvalorih, imali su, međutim, i jedne makaze koje su, pod doktorovim nadzorom, koristili da oslobode pacijenta.

Doktor je još uvek u jednoj ruci držao mali, srebrni čekić. Drugom je prstima prelazio po telu ukočenog gospodina, kao pijanista koji prelazi po dirkama klavira. Obrve su mu bile podignute, a glava nakrivljena na stranu kao da je štimer.

Belgrov je jasno mogao da vidi da će, ako ode za Irmom, propustiti vrhunac jednog prilično dramatičnog događaja, ali kad se okrenuo prema njoj i ponovo je pogledao, shvatio je će on biti glavni učesnik još dramatičnijeg događaja.

Dok se njegova predivna bela odora vijorila za njim, koračao je po njenom tragu i kad je napravio jedanaesti korak, našao se u krugu njenog parfema.

Ne prekidajući svoje lelujavno kretanje, okrenula je glavu na labuđe belom vratu. Njena smaragdnozeleno minduša blesnula je na svetlu. Većinu udvarača bi odbio njen dugački, špicasti, izdašno napuderisan nos, ali Belgrovu je on izgledao kao kljun na glavi ponosne ptice, izvanredno opasan i oštar. Za njega je to bilo nešto čemu se divi, a ne nešto što se voli. Delovao mu je kao oružje, ali oružje koje, bio je siguran, nikada neće biti upotrebjeno protiv njega. Bez obzira na sve, bio je njen - i ta prosta činjenica bila je njegovo opravdanje.

Kad su se približili vratima koja su vodila u vrt, Belgrov je nagnuo glavu prema njoj.

"Ovo je", rekao je, "naša prva zajednička šetnja."

Ona se zaustavila kad je došla do vrata. Bilo je jasno da je bila dirnuta onim što joj je rekao.

"Gospodine Belgrove", rekla je ona, "ne smete da govorite takve stvari. Jedva se poznajemo."

"U pravu ste, draga damo, u pravu ste", odvratio je Belgrov. Izvadio je veliku sivkastu maramicu i istresao nos. "Ovo će potrajati", mislio je – "osim ako ne nadem neku prečicu - neku tajnu stazu kroz začarane poljane ljubavi."

Pred njima, pod otužnom svetlošću Meseca, ležao je zidom ograđeni vrt. Gornji delovi krošnji sijali su se kao bela pena. Donji delovi su bili crni kao voda u bunaru. Čitav vrt je izgledao kao litografija sačinjena od najbogatijeg crnila i bleštave beline. Ribnjak okružen rezbarijama izgledao je kao da vulgarno šljašti nekim lunarnim sjajem. Fontana je izbacivala svoje bele mlazove u noć. Ispod modrih senica, ispod kamenih lukova, ispod zamašnih veštačkih litica, ispod voćaka, ispod svake pojedinice stvari koja je blistala obasjana mesečinom, ležale su senke nalik na vodom natopljene morske lavove. Nije bilo ničega sivog. Nije bilo prelaza. Bila je to zastrašujuće jednostavna slika.

Oboje su ukočeno gledali u nju.

"Malopre ste rekli, gospođice Prunskvalor, da se jedva poznajemo. I to je velika istina, naročito ako merimo naše poznavanje kazaljka sata. Ali, madam, da li se naše znanje *može* izmeriti na takav način? Zar ne postoji nešto u oboma što protivreči tako grubom merenju? Ili ja to laskam samom sebi? Da li sam izazvao vaš prezir? Da li sam suviše rano otvorio svoje srce?"

"Vaše srce, gospodine?"

"Moje srce."

U Irmi se vodila strašna borba.

"Šta ste ono pričali o njemu, gospodine upravitelju?"

Belgrov nije mogao tačno da se seti, pa je sklopio svoje velike šake u visini organa o kojem je bilo reči, i trenutak ili dva čekao nadahnuće. Učinilo mu se da su stvari počele da se odvijaju brže nego što je planirao, a onda mu je sinulo da to što čuti ne slabi njegov položaj već ga jača. Imao je utisak da tišina daje neku dubinu, kako situaciji tako i njemu samom. Ostaviće je da čeka. O, kako je to čarobno! O, kakvu moć ima! Osetio je kako mu se grlo skuplja kao da je zagrizao limun.

Ovog puta, kad je savio lakat, znao je da će da ga uhvati pod ruku. To je i uradila. Njeni prsti na njegovoj nadlaktici naterаше njegovo srce u galop, a onda, bez ijedne reči, stupiše zajedno u mesečinom obasjan vrt.

Belgrovu nije bilo lako da shvati u kojem smeru treba da otprati svoju domaćicu. Kako je uopšte mogao da zna da nije on taj koji određuje smer. To je bilo sasvim prirodno jer Irma je poznavala svaki inč ovog groznog mesta.

Neko vreme su stajali pored ribnjaka u kojem se sa nekom blesavom odsutnošću ogledao Mesec. Netremice su gledali u njega. Onda su pogledali gore, u original. Nije bio ništa zanimljiviji od svog druga u vodi, ali oboje su znali da bi bilo bezosećajno, gotovo okrutno, kada ne bi obratili pažnju na Mesec u jednoj takvoj noći.

Nije Irma bila kriva što je znala da u vrtu postoji senica. Isto tako, nije bila kriva što Belgrov nije znao za to. Bez obzira na sve, iznutra ju je oblilo rumenilo dok je nonšalantno skretala levo pa desno, po stazi ili ispod rascvetalih odrina, i zaobilazno ali odlučno vodila upravitelja škole u njenom pravcu.

Belgrov, koji je u svojoj glavi baš zamišljao mesto prema kakvom je, ne znajući, išao, smatrao je da je najbolje da šetaju u tišini, tako da čim mu se ukaže prilika da sedne i odmori noge, njegov gias, kada ga ponovo pusti iz dubine svojih grudī, odjekne punom snagom.

Pošto su zaobišli jedan veliki, mesečinom okupan žbun jorgovana, pred njima se stvorila senica i Irma se trgnula i stala kao ukopana. Belgrov se zaustavio pored nje. Videvši da joj je lice okrenuto na drugu stranu, on se odsutno zagledao u kao kamen čvrstu punđu železnosive kose koja je blistala na mesečini, sa svakom dlakom na svom mestu. Kako tu nije bilo ničega što bi zasluživalo bilo čiju pažnju, on se okrenuo prema senici koja je izazvala njenu uznemirenost. Ispravio se i izbacivši desnu nogu malo napred, pod jednim prilično agresivnim uglom, zauzeo je položaj o kojem on sam ništa nije znao, zato što je predstavljao nesvesni ekvivalenat onoga što se dešavalo u njegovoj glavi.

On je sebe video kao muškarca koji nikada ne bi iskoristio bespomoćnu ženu i koji ima veliko srce i mnogo razumevanja. Kao nekoga ko zaslužuje poverenje žene u dubokoj šumi. Medutim, sebe je takode video i kao mužjaka. Njegova mladost je prošla tako davno da nije mogao ničega da se seti, ali bio je čvrsto uveren, iako u teškoj zabludi, da je kušao purpurno voće, da je lomio srca i cepao himene, da je bacao cveće damama na balkone, da je pio šampanjac iz njihovih cipela i, uopšte govoreći, daje bio neodoljiv.

Dopustio je njenim prstima da mu padnu sa ruke. U ovakvim trenucima mora da joj da osećaj slobode kako bi ušla što dublje u zaklon njegove dobrote.

Uhvatio se za revere svoje odore.

"Osećate li miris jorgovana, madam", rekao je, "mesečinom obasjanog jorgovana?"

Irma se okrenu.

"Morala bih da budem iskrena sa vama, gospodine Belgrove", reče ona. "Kada bih vam rekla da mogu da ga osetim, a zapravo ne mogu, slagala bih i vas i sebe. *To* ne bi bio dobar početak. Ne, gospodine Belgrove, ne mogu da ga osetim. Malo sam prehladena."

"Vi, žene, nežna ste stvorenja", izjavi on posle duže pauze. "Morate dobro da se pazite."

"Zašto govorite u množini, gospodine Belgrove?"

"Draga moja madam", odgovorio je polako, a onda, posle još jedne pauze: "draga moja... Madam..." ponovio je. Kad je čuo te tri reči drugi put, sinulo mu je da bi bilo najbolje od svega da ih ostavi tako, nedosledne, neodređene, bez uvoda ili digresije. Utonuo je u tišinu i ta tišina je bila uzbudljiva - tišina koja bi iz nečeg čarobnog bila pretvorena u nešto sasvim obično kada bi odgovorio na njeno pitanje.

Neće joj odgovoriti. Poigravaće se njome svojim umom dostojnim poštovanja. Od samog početka moraće da shvati da ne može svaki put da očekuje odgovor na svoje pitanje, da su njegove misli možda negde drugde - na mestima gde ona nikako nije u stanju da ih prati - ili da njena pitanja (bez obzira na svu njegovu ljubav prema njoj i njenu prema njemu) ne zaslužuju odgovor.

Noć se slila oko njih sa svih strana - milioni i milioni kubnih milja noći. O, kakve li divote, stajati uz voljenu osobu, tako reći nag na klikeru rotirajućem, dok užarene kugle lete kroz vaseljenu.

Nevoljno su stupili u senicu i seli na klupu koju su pronašli u mraku. Tama je bila izraženo baršunasta i gusta. Izgledalo je kao da su u pećini, samo što su osećaj dubine stvarala mnogobrojna, blistava jezerca mesečine. Raštrkana iza senice, ova modrikasta jezerca su u početku delovala malo uznemirujuće, zato što su neki delovi bili izrazito svetli. Ipak, morali su da se pomire sa ovim nasumičnim osvetljenjem jer Belgrov, pošto je iznad sebe video pukotine u lisnatom krovu kroz koje je svetlost prodirala, nije mogao da smisli nikakav način da ih zatvori.

Sa Irmine tačke gledišta, to što je zeleni krov ispod kojeg su sedeli bio šupljikav, bilo je ujedno umirujuće i razdražujuće.

Bilo je umirujuće zbog toga što bi zapravo bilo zastrašujuće ući u pećinu od zgusnute ponoći, bez ikakvog svetla čije bi treperenje bilo mera rastojanja između nje i njenog partnera, bez obzira na to koliko ona poznavala i imala poverenja u pouzdanost i otmenost gospodina koji joj je pravio društvo. Svetlošću prošarana senica nije bila takvo mesto. Razbacane mrlje svetlosti, istina, više gnevne nego vesele, ipak su uklanjale onaj osećaj strave poznat samo beguncima i onima koje je noć zatekla u oblasti koju pohode zli duhovi.

Koliko je bila velika njena zahvalnost što je mrak bio narušen, jednako snažan osećaj razdraženosti borio se za prevlast u njenim grudima. Ova razdraženost, teško razumljiva svakome ko nema Irmin stas niti živu sliku senice u glavi, bila je izazvana izluđujućim načinom na koji su mrlje svetlosti padale na njeno telo.

Uzela je u ruku malo ogledalo, više zbog vlastite nervoze nego bilo čega drugog, i kad ga je podigla ispred sebe, nije videla ništa osim crnog vazduha i jednog izduženog, oštrog parčeta svetlosti. Samo ogledalo bilo je potpuno nevidljivo, kao i šaka i ruka koje su ga držale, tako da je samo izdvojeni i blistavi odraz njenog nosa lebdeo pred njom u tami. Isprva nije znala šta je to. Onda je malo pomerila glavu i pred njom se pojavilo jedno od njena dva mala, slaba oka, sijajući poput žive. To je veoma uznemirujuća stvar pod bilo kojim okolnostima, a naročito kad pomenuti organ pripada osobi koja ga ugleda.

Ostatak njenog tela stopio se sa okolnim crnilom, sve osim para velikih i sablasnih stopala. Pomerila ih je ali lokva mesečeve svetlosti koja ih je obasjavala bila je najveća pod celom senicom tako da je mogla da je izbegne samo uz nepodnošljiv fizički napor.

Belgrovljeva cela glava bila je osvetljena. Više nego ikada ranije, ličio je na velikog proroka. Njegova bela kosa naprosto je procvetala.

Shvatajući da ne bi trebalo da propusti ovo divno svetlo koje je obasjavalo i transformisalo njegovu glavu - i da je to nešto što bi trebalo pažljivo gledati - Irma je uložila ogroman napor da se zaboravi i prepusti trenutku, kako i dolikuje zaljubljenoj ženi - ali nešto u njoj se bunilo protiv tako isključive usredsređenosti na njenog poštovaoca, jer ona je znala da je *ona* ta na kojoj bi trebalo da počivaju pogledi; da je *ona* ta koja bi trebalo da bude u centru pažnje.

Zar je provela ceo dan doterujući se samo da bi na kraju sedela u dubokom mraku i da joj se vide samo stopala i nos?

To je bilo nepodnošljivo. Vizuelni odnos između njih bio je pogrešan; veoma, veoma pogrešan.

Belgrov je pretrpeo priličan šok kad je ispred sebe ugledao, jedno za drugim, Mesecom obasjan nos pa Mesecom obasjano oko. Bilo je očigledno da pripadaju Irmi. Nije bilo nosa u Gormengastu koji je bilo toliko oštar niti oka koje je bilo toliko slabo i zabrinuto - osim onih pored njega. Kad je video ta dva dela lica ispred sebe, a znao je da osoba kojoj pripadaju sedi

u senci pored njega, i još je veoma opipljiva, staracje gotovo izgubio pribranost. Tek nakon nekog vremena, kad je video ogledalce na putu u Irminu torbicu, shvatio je šta se dogodilo. Tama je bila duboka i gusta poput vode.

"Gospodine Belgrove", reče Irma, "čujete li me, gospodine Belgrove?"

"Savršeno, draga damo. Vaš glas je jasan i glasan."

"Ja bih radije da mi sedite sa desne strane, gospodine upravitelju - želela bih da zamenimo mesta."

"Šta god zaželite, ja sam tu da vam se to obezbedi", reče Belgrov.

Trgnuo se kad je gramatički rogozbatna rečenica koju je izgovorio pogodila u ono *profesorsko* što je još postojalo u njemu.

"Da onda zajedno ustanemo, gospodine upravitelju?"

"Draga damo", odvrati on, "kako vi kažete."

"Jedva mogu da vas vidim, gospodine upravitelju."

"I pored toga, draga damo, ja sam pored vas. Mogu li da vam ponudim ruku, da vam pomognem pri zameni? To je ruka koja je nekada..."

"Savršeno sam sposobna da sama ustanem, gospodine Belgrove - savršeno sposobna, hvala vam."

Belgrov ustade, ali dok je to činio, odora mu je zapela za neki iskrivljeni deo rustične vrtne klupe i ostao je da stoji u polučučnju. "Prokletstvo", zagrmio je i divlje povukao odoru, gadno je iscepavši. U njemu se iznenada stvorio bes. Osećao je vrelinu i peckanje u licu.

"Šta ste rekli?" reče Irma. "Kažem, šta ste rekli?"

Na trenutak, pometen naglim naletom gneva, Belgrov je pomislio da se nalazi u Zbornici, ili u svojoj učionici, ili u životu koji je vodio tolike godine. Usne mu se povukoše, ogolivši njegove zapaštene zube. "Tišina!" reče on. "Kakvo je to ponašanje prema vašem upravitelju!"

Čim je to izgovorio, shvatio je šta je zapravo rekao, i vrelina mu buknu kroz vrat i čelo.

Irma, hipnotisana uzbuđenjem, nije bila u stanju ni da se pomeri. Da je Belgrov imao bilo kakav telepatski instinkt, znao bi da pored sebe ima vočku koja je toliko zrela da bi mu pala u ruke kad bi je samo dodirnuo. On to nije znao, ali na njegovu sreću, bio je toliko postidjen da je praktično izgubio moć govora. A tišina je bila na njegovoj strani. Irma je progovorila prva.

"Potčinili ste me", reče ona. U tim njenim rečima, jednostavnim i iskrenim, bilo je više ponosa nego poniznosti. Bila je to ponosna predaja.

Belgrovljev mozak nije radio munjevitom brzinom, ali nikako se ne bi moglo reći ni da je bio učmao. Sada je njegovo raspoloženje bilo u potpunoj suprotnosti sa njegovim temperamentom.

To mu ni na koji način nije pomoglo da razbistri misli. Međutim, osetio je potrebu da bude izuzetno oprezan. Osećao je da je u dobroj, iako delikatnoj poziciji. Činjenica da ga je čin nepristojnosti, kada joj je naredio da ćuti, podigao u njenim očima, umesto da ga unizi, u njemu je stvorila prilično bestidan osećaj - neku vrstu razdraganosti. Ipak, ta razdraganost, iako bestidna, zapravo je bila nevina. Bila je to razdraganost deteta koje se provuklo nekažnjeno.

Oboje su stajali. Ovog puta, on Irmi nije ponudio svoju ruku. Pipajući po mraku, pronašao je njenu. Uhvatio ju je za lakat. Laktovi nisu baš romantični, ali Belgrovljeva ruka se zatresla dok ga je držala, a on se zatresao u njegovoj ruei. Na trenutak su samo stajali jedno pored drugog. Njen parfem sa mirisom ananasa bio je gust i snažan.

"Sedite", rekao je. Govorio je malo glasnije nego ranije. Govorio je kao osoba sa autoritetom. Nije bilo potrebe da *izgleda* strogo, privlačno i muževno. Blagoslovena tama isključivala je svaku takvu mogućnost. Napravio je nekoliko grimasa u bezbednosti mraka. Isplazio je jezik, naduvao obraze - bio je zaista razdragan.

Onda je duboko udahnuo. To ga je smirilo.

"Da li sedite, gospođice Prunskvalor?"

"O da... Da, da, sedim", odgovorila mu je šapatom.

"Da li vam je udobno, madam?"

"Udobno mi je, gospodine upravitelju, i smirena sam."

"Smireni ste, draga damo? U kojem smislu, smireni?"

"Smirena, gospodine upravitelju, kao neko ko se ničega ne plaši. Kao neko ko ima poverenja u snažne ruke onoga koga voli. Smirena u srcu, duši i glavi, kao svako ko je otkrio kako je to ponuditi sebe bez uzdržavanja nekome ko je dostojan poštovanja i nežan."

Irmin glas kao da je gubio snagu, a onda, kao da želi da potvrdi svoje reči, ona viknu u noć: "Nežan! To sam rekla. Neko ko je nežan i neoženjen."

Belgrov se promeškolji; sedeli su tik jedno uz drugo.

"Recite mi, najdraža damo, da li o meni govorite. Ako nije tako, spustite me na zemlju - budite bez milosti i slomite starcu srce jednim malim slogom. Ako kažete 'ne', bez reči ću otići od vas i ostaviću vas pod ovom senicom, koja mi je sada tako važna; otići ću u noć, otići ću iz vašeg života, i možda, ko zna, i iz svog vlastitog..."

Ne zna se da li je obmanjivao samog sebe, ali sasvim je sigurno da je proživljavao svaku reč koju je izrekao. Možda su same reči koje je izgovarao bile jednak podsticaj kao i Irmino prisustvo i njegove želje, ali to nipošto ne znači da nisu bile iskrene. Bio je zaljubljen u sve što je imalo veze sa ljubavlju. Gazio je kroz trnovite ruže koje su mu sezale do grudi. Udisao je mirise čarobnog ostrva. Mozak mu je plovio po moru začina. Ali, imao je on i svoje sopstvene namere.

"O vama sam govorila", reče Irma. "O vama gospodine Belgrove. Nemojte da me dodirujete. Nemojte da me dovodite u iskušenje. Nemojte ništa da radite. Samo *budite* tu pored mene. Ne želim da ovaj trenutak bude oskrnavljen."

"Nipošto. Nipošto." Belgrovljev glas je bio dubok i snažan. Osetio je zadovoljstvo kad ga je čuo. Međutim, isto tako, bio je dovoljno osećajan da uvidi da je, bez obzira na svu uzvišenost njegovog glasa, ono što je rekao bilo tako jedno i nedovoljno - zato je nastavio. "Nipošto i ni na koji način..." rekao je kao da započinje novu rečenicu.

"Nipošto i ni na koji način, ah, nikako, jer ko može da kaže kada će, iznenada, bodež ljubavi..." i tu je stao. To nije vodilo nikuda. Moraće da počne ispočetka.

Moraće da kaže nešto što će isterati njegove prethodne reči iz njene glave. Moraće da je oduševi.

"Draga moja", reče on, prolazeći kroz gusti i grozničavi obod ljubavne šume. "Draga moja!"

"Gospodine Belgrove, o, gospodine Belgrove", začuo se jedva čujan odgovor.

"Govori vam glavni profesor Gormengasta, vaš udvarač, draga moja. Pored vas, u mraku, sedi muškarac koji je zreo i nežan - ali j strog starešina koji budi strah u dušama nevaljalih. Zeleo bih da se usredsredite na ovo što vam govorim. Kad vam kažem da ću da vam se obraćati sa *ti* i zvati vas Irma, time ne tražim odobrenje od svoje ljubavne svetlosti, već joj govorim šta ću da uradim."

"Zovi me, čoveče moj!", uzviknu Irma, zaboravivši se. Njen prodoran glas, koji nikako nije bio u skladu sa tajnovitom i tihom atmosferom udvaranja pod senicom, odjeknuo je kroz tamu.

Belgrov se stresao. Šokirao ga je njen glas. U nekom prikladnijem trenutku, naučice je da ne radi takve stvari.

Kad se ponovo naslonio na naslon rustične vrtne klupe, primetio je da im se ramena dodiruju.

"I zvaću te. Zaista ću te tako zvati, draga moja. Neće to biti gruba izjava bez početka i kraja. Niti puko ponavljanje najlepšeg i najprovokativnijeg imena u Gormengastu, već će biti isprepletano sa ostalim rečima, kao sastavni deo razgovora - Irma. Kao što vidiš, već je skliznulo niz moj jezik."

"Nemam snage, gospodine Belgrove, da sklonim svoje rame od vašega."

"A ja nemam ni takvu nameru, golubice moja." On podiže ruku i potapša je po ramenu o kojem je govorio.

Proveli su toliko dugo vremena u mraku da je Belgrov zaboravio da je Irma bila u večernjoj haljini. Kad je dodirnuo njeno golo rame, osećaj koji je doživeo naterao je njegovo srce da poludi. Na trenutak je bio istinski uplašen. Kakvo je to stvorenje koje sedi pored njega? U sebi se obratio nekom nepoznatom bogu da ga izbavi od nepoznatog, od Zlog, od svega što je bestidno, od pohote i đavola.

Između polova je zjapio ogroman procep - zastrašujuć i jezovit, strm i mračan kao senica pod kojom su sedeli; mrak opasan, nepojmljiv i posut ostacima srušenih mostova.

Međutim, njegova ruka je ostala tamo gde ju je spustio. Mišići njenog ramena bili su napeti kao strune, ali koža joj je bila kao saten.

Tada ga je napustio strah. Počela je da ga obuzima neka želja za preuzimanjem inicijative, gotovo smelost.

"Irma", prošaputao je promuklo, "da li je *ovo* skrnavljenje? Da li pravimo mrlju na najbeljoj od svih vežbanki ljubavi? Na tebi je da kažeš. Ja lično hodam na sedmom nebu - ja lično..." Ali morao je da prestane da govori jer je više od svega želeo da legne na leđa, mlataru nogama i kukuriče kao petao. Pošto to nije mogao, preostalo mu je samo da se krevelji, čkilji i pravi najraznovrsnije blesave grimase. Bolni trnci prolazili su mu niz kičmu.

Irma nije bila u stanju da mu odgovori. Plakala je od radosti. Njen jedini odgovor je bio da stavi svoju ruku preko njegove. Privukli su se bliže jedno drugom - nevoljno. Neko vreme je vladala tišina koju su upoznali svi koji su nekada bili zaljubljeni. Tišina koju je greh narušiti, sve dok se to ne desi samo od sebe; i ruke se opuste, i stegnuti udovi ponovo mogu

da se ispruže, i kada više nije neprimereno postaviti pitanje koliko ima sati ili zapodenuti razgovor o stvarima kojima nije mesto u Raju.

Naposletku, Irma je prekinula ćutanje.

"Tako sam srećna", rekla je veoma tiho. "Tako sam jako srećna, gospodine Belgrove."

"Ah... Draga moja... Ah", rekao je upravitelj veoma polako, umirujućim glasom, "tako i treba da bude... Tako i treba da bude."

"Moji najfantastičniji, moji ubedljivo najfantastičniji snovi su se ostvarili. Postali su nešto što mogu da dodirnem" (ona pritisnu svojom rukom njegovu). "Moje male maštarije, moje male vizije - one to više nisu, dragi upravitelju, one su se ostvarile, one su vi... One su vi."

Belgrov nije bio siguran da želi da bude jedna od Irminih 'malih maštarija, malih vizija', i njegov osećaj za primerenost nestao je pred naletima uzbuđenja.

"Irma!" privukao ju je bliže. Bila je podatna kao drveni poslužavnik.

Ipak, mogao je da čuje njeno egzaltirano disanje.

"Ti nisi jedina čiji su se snovi ostvarili, draga moja. Mi upravo držimo svoje snove u zagrljaju."

"Zaista to mislite, gospodine Belgrove."

"Naravno, ah, naravno", reče on.

Iako u potpunom mraku, Irma je mogla da ga zamisli, da ga vidi do najsitnijeg detalja. Imala je odlično pamćenje. Uživala je u onom što je videla. Njena sposobnost zamišljanja najjednom je postala njeno najsnažnije čulo. Bilo je, u stvari, snažnije, bistrije i zdravije od njenih pravih očiju koje su joj zadavale toliko muka.

Zbog toga, kad mu se obratila, uopšte nije imala utisak da razgovara sa nečim nevidljivim. Mrak je bio zaboravljen.

"Gospodine Belgrove?"

"Da, draga moja damo?"

"Nekako sam znala..."

"I ja sam... I ja sam."

"Ne usudujem se ni da razmišljam o tome - toj neobičnoj i predivnoj činjenici da reči mogu da budu toliko izlišne da kada započnem rečenicu, nema potrebe da je završim - a sve to se desilo tako brzo. Kažem, tako *jako* brzo."

"Ono što bi mladima bilo brzo, nama je natenane. Ono što bi njima bilo ludo odvažno, tebi i meni je dečja igra, draga moja. Mi smo odrasli. Mi smo zreli. Zlatna glazura, patina vremena, i jedno i drugo je na nama. To nam daje samopouzdanje i čuva od besmislene nesigurnosti. Treba da priznamo koliko godina imamo. Vreme je, da se tako izrazim, izravnalo naša stopala, ali s kojim ciljem? Da nas učvrsti. Da nam poboljša ravnotežu kako bismo sa sigurnošću mogli da hodimo planinskim stazama. Tako mi Boga... Ah, tako mi Boga. Da li misliš da bih mogao da te osvojim da sam mladić? Ni za stotinu godina! A zašto, ah... Zašto? Zbog neiskustva. To je odgovor. Ali sada, za samo pola sata ili manje, ja sam te osvojio. Osvojio. I da li sam se zadihao? Ne. Poneo sam svoje puške da te ustrelim, draga moja, i još mi je ostalo mnogo municije, ah... Da, da. Zrela moja Irma... I da li ti to vidiš?... Da li ti to vidiš?... Prokletstvo, mi ima;...? ravnotežu i to je to."

Irmina moć zamišljanja bila je zastrašujuće jaka. Njegov glas je dodatno izoštrio linije njegovog lika.

"Ali ja nisam jako stara, gospodine Belgrove", reče Irma, posle kraće pauze. U stvari, osećala se mladom kao poletarac.

"Sta je uopšte starost? Sta je vreme?" reče Belgrov. Odgovor je odmah usledio, dat mračnijim glasom. "Oni su pakao!" reče on. "Mrzim ih."

"Ne, ne. Neću to da čujem", reče Irma. "Neću, gospodine Belgrove. Starost i vreme su ono što vi naćinite od njih."

"Hajde da ih više ne pominjemo."

Belgrov se nagnu napred, oslonivši se na svoje dugačke butine. "Irma!" reče on iznenada. "Palo mi je na pamet nešto za šta sam siguran da ćeš se složiti sa mnom da je više nego smešno."

"Zbilja, gospodine Belgrove?"

"Nešto u vezi sa starošću i vremenom. Slušaš li me, draga moja?"

"Da, gospodine Belgrove, pažljivo... Pažljivo!"

"Palo mi je na pamet da bi bilo prilično zabavno kad bi neko rekao, recimo u nekom društvu, kad bi se ukazao pravi trenutak, recimo u toku nekog razgovora o satovima - neko bi mogao da navede razgovor na tu stranu i da kaže, onako veselo: "Vreme je ono što naćinite od njega."

Okrenuo je glavu prema njoj u mraku. Čekao je.

Od Irme nije dolazio nikakav odgovor. Ona je grozničavo razmišljala. Počela je da je hvata panika. Licem su joj prolazili žmarci od zebnje. Nije bila u stanju da pusti ni zvuk. A onda joj je sinulo. Privila se čvršće uz njega.

"Baš divno!" rekla je na kraju, ali glas joj je bio veoma napet.

Tišina koja je nastala posle toga nije trajala duže od nekoliko sekundi, ali Irmi je to izgledalo kao onaj grozni muk sa kojim se suoči svaki grešnik dok čeka presudu strašnog suda. Drhtala je. Mnogo togaje bilo na kocki. Da nije rekla nešto toliko glupo da nijedan školski upravitelj dostojan tog zvanja ne bi uzeo u obzir mogućnost da bude sa njom? Da nije nevoljno otvorila nekakva vrata svog uma i pokazala ovom genijalnom čoveku koliko je hladna, crna, neduhovita i opustošena oblast koja leži iza njih?

Ne, ah ne! Jer u njegovom glasu, koji se dokotrljao do nje iz mraka, bilo je više nežnosti nego što se nadala da će ikada otkriti u jednom muškarcu.

"Hladno ti je, voljena moja. Smrzla si se. Ova noć nije za one sa osetljivom kožom. Do đavola, naravno da nije. A ja? Sta je sa mnom? Tvojim udvaračem? Da li je i njemu hladno, dušo moja? Tvom starom ljubavniku? Jeste. Zaista jeste. Staviše, već mu je pomalo muka od ovog mraka. Mraka koji skriva. Koji obavija svu lepotu koja se krije u crtama lica. Kojom si ti obasuta, Irma. Do đavola, ovo me izluđuje. Toliko je besmisleno..." Belgrov počeo da ustaje, "... prokleta je, kažem ti, jedina moja, ova senica je prokleta."

Osetio je stisak prstiju na svojoj nadlaktici.

"Ah, ne... Ne... Ne dozvoljavam da psujete. Neće biti ružnih reči u našoj senici... Našoj svetoj senici."

Na trenutak, Belgrov je bio pod iskušenjem da izigrava neobuzdanog veseljaka. Respoloženje mu je lepršalo oko uzbuđenosti izazvane udvaranjem. Osećao se divno, slušajući njene prekore. Pitao se da li bi vredelo truda da nastavi da je šokira – da je šokira iz ljubavi koja je bujala u njemu. Da ponovo oseti sladak ukus njenih grdnji, da pokuša da se pretvara da se kaje, što nikada ranije nije probao - da li bi to bilo vredno uniženja njegovog moralnog statusa? Ne! Treba da se drži onoga čega se držao do sada.

"Ova senica", reče on, "zauvek će biti samo naša. Mrak je ono što me tišti; ta pomrčina koja krije tvoje lice od mene. Tamu sam proklinjao - i prokleta jeste. Tvoje lice, draga Irma, tvoje lice je ono za čim žudim. Zar ne možeš da me razumeš? Tako mi sjajne mesečine! Ljubavi moja, tako mi sjajne mesečine! Zar nije prirodno da muškarac želi da vidi lice svoje dragane?"

Reč 'dragana' pogodila je Irmu kao metak. Sklopila je ruke na grudima i kad ih je pritisnula, mlaka voda u njenim lažnim grudima zaklokotala je u tami.

Pomislivši da se smeje onome što joj je rekao, Belgrov se na trenutak ukočio. Međutim, nalet rumenila izazvanog poniženjem koje je počelo da se penje uz njegov vrat bio je presečen Irminim glasom. Kloktanje je verovatno bilo znak ljubavi, neke neobične, vodene ljubavi koju on nije mogao da čuje jer ona reče: "O, upravitelju, odvedite me gde Mesec može da pokaže me vam."

"Pokaže me vam?" Jedno vreme, Belgrov nije bio u stanju da protumači ono što mu je ličilo na strani jezik. Međutim, on nije stajao u mestu dok je razmišljao o tome, kao što bi možda učinio neko manje značajan od njega, već je udovoljio prvom delu njenog zahteva i izveo je iz senice. Istog trena ih je oblila bleđa svetlost i značenje Irmine rečenice razbistrilo se u upraviteljevoj glavi.

Hodali su jedno uz drugo kao dve utvare, kao pokretne rezbarije koje bacaju svoje duge mastiljave senke po uzanim stazama, niz obronke veštačkih stenjaka, uz stranice odrina.

Na kraju su zastali na mestu gde kameni heruvim čuči na ivici bazena za ptice, isklesanog od granita. Levo su videli osvetljene prozore dugačke sale za prijeme. Ono što nisu mogli da vide bio je doktor sa podignutim srebrnim čekićem, kao da se sprema da sve prisutne podvrgne testu. Nisu mogli da znaju da je natprirodnim naporom volje, koristeći sve svoje sposobnosti dedukcije i oslobađajući svoj iracionalni dar, doktor doneo odluku koja se češće povezuje sa kompozitorima nego sa naučnicima - i sada se nalazio na tankoj liniji između uspeha i propasti.

Da bi lekar lakše mogao da ustanovi uzrok paralize, sa 'tela' je bila skinuta sva odeća, osim pljosnate kape.

Sušтина onoga što se tada odigralo može da se opiše, bez obzira na to što su se kasnija svedočenja razilazila - jer ispostaviće se da se svaki prisutni profesor seća nekog minornog detalja koji niko od ostalih nije primetio. Brzina kojom se sve odigralo bila je fenomenalna i mora da se uzme u obzir da su mikroskopske analize incidenta, koji je bio glavni predmet razgovora toliko dugo pošto se odigrao, bile manje-više smišljene kako bi išle u korist onoga ko je pričao, na ovaj ili onaj način - možda i kroz utisak da se delić slave reflektovao na svakog od njih zbog same činjenice da su bili prisutni. Kako god bilo, ono u čemu se svi slažu jeste da se doktor, sa rukavima košulje zavrnutim iznad lakata, iznenada propeo na prste, visoko podigao svoj srebrni čekić u vazduh, gde je ovaj blesnuo pod svetlošću sveća, i

spustio ga bez napora, u jednom tako reći kontrolisanom zamahu, udarivši po donjem delu kičmenog stuba.

Odmah posle udarca, doktor je skočio unazad i ostao da stoji raširenih ruku i ukočenih prstiju, gledajući pred sobom pacijenta koji je istog trena počeo da se grči. Uvijajući se kao jegulja na umoru, gospodin je iznenada skočio visoko u vazduh i kad se dočekaao na noge, viđen je kako juri kroz prostoriju, pa kroz jedna od staklenih vrata, a onda preko Mesecom obasjanog travnjaka, brzinom u koju niko od prisutnih nije mogao da poveruje.

A oni koji su stajali oko doktora i videli transformaciju i neverovatan izliv fizičkih sposobnosti koji je odmah potom usledio, nisu bili jedini koje je uznemirio ovaj prizor.

U vrtu, među mrljama svetlosti i hladnim izvorima senke, jedan glas je govorio: "Nije prikladno, Irma, najdraža moja, da ove noći, ove *prve* noći, zamaramo svoja srca... Ne, ne, nije prikladno, slatka moja nevesto."

"*Nevesta!*", uzviknu Irma, pokazavši svoje bele zube i zabacivši glavu. "O, upravitelju, ne još... Zaista!"

Belgrov se namrštio kao Bog koji razmišlja o stanju sveta Trećeg dana stvaranja.

Osmeh pun samopouzdanja igrao mu je na starim usnama, ali na kraju se izgubio među borama.

"U pravu si, moja prelepa kormilarko. Još jednom si me vratila na pravi kurs, i zbog toga te obožavam, draga Irma... Ne nevesta, istina, već..."

Starac se trgnuo kao puška posle okidanja, a Irma zajedno s njim, jer je bila u njegovom naručju sa postavom od bele odore. Sklonivši svoje uznemirene oči sa njega, pratila je njegov pogled i istog trena ga očajnički zagrlila, jer je pred sobom ugledala priliku, potpuno голу pod zaslepljujućim zracima Meseca, kako juri brzinom šumskog zeca, uprkos svojim kratkim nogama. Kićanka na njegovoj crnoj pljosnatoj kapi, koja je bila jedina pretenzija na pristojnost, vijorila se za njim kao magareći rep.

Čim su Irma i školski upravitelj primetili tu prikazu, ona je već stigla do zida koji okružuje vrt. Kako se popela na zid, nikada nije otkriveno. Jednostavno se uspela, praćena svojom senkom, i poslednje što je iko video od gospodina Troda, nekadašnjeg člana nastavničkog osoblja gospodina Belgrova, bili su njegovi guzovi koji blešte na mesečini, na vrhu visokog zida.

TRIDESET SEDAM

Mora da ubije najmanje tri sata. Ovo je za Stirpajka bilo neuobičajeno razmišljanje. Kod njega se uvek nešto dešavalo. Uvek je bilo, u širokom i zlokobnom obrascu njegove isplanirane budućnosti, nekih nepravilnih delova koje je trebalo pronaći i uklopiti u ogromnu slagalicu njegovog grabljivog života i Gormengasta, čije telo je bilo njegova hrana.

Toga dana, međutim, kad su svi satovi odzvonili dva i kad je završio sa oštrenjem svog mača, koji je bio oštar kao žilet i šiljat kao igla, njegovo sjajno, izbočeno čelo se naboralo dok je vraćao mač u kaniju štapa. Po isteku pomenuta tri sata, moraće da uradi nešto veoma važno.

Biće to nešto veoma jednostavno i veoma zanimljivo, ali isto tako i veoma važno; toliko važno da je po prvi put u životu proveo nekoliko trenutaka ne znajući čime da ispuni vreme koje mu je preostalo do te stvari koju treba da obavi - zato što je znao da neće moći da se usredsredi ni na šta važno. Dok je razmišljao, došao je do prozora svoje sobe i zagledao se u prostranstvo krovova i slomljenih kula.

Nije bilo ni daška vetra, a toplota je bila ublažena slabom izmaglicom. Nekoliko zastava koje su mogle da se vide na tornjevima, mlohavo su visile sa svojih jarbola.

Ovaj prizor je uvek oduševljavao bledog mladića. Dok je prelazio pogledom po njemu, iz očiju mu se isijavala prepedenost.

Onda se okrenuo od prozora jer mu je nešto palo na pamet.

Lupajući nogama po podu, ispružio je ruke iznad glave pa se premetnuo i nastavio da hoda po sobi na rukama, držeći jednu obrvu visoko podignutu. Setio se da bi mogao da ode u kratku posetu blizakinjama. Nije bio kod njih već neko vreme. Preko pejzaža krovova mogao je da vidi periferiju napuštenog dela zamka, u kojem je jedan od napuštenih hodnika vodio do sivog sveta praznih soba, u jednoj od kojih su uzidane sedele Kora i Klarisa. Cinilo se da njihovo prisustvo, kao i prisustvo ono malo njihovih stvari, nema nikakvog uticaja na osećaj praznine. Upravo suprotno, izgledalo je da njihovo prisustvo zapravo pojačava prazninu njihove samoće.

Trebaće mu skoro sat žustrog hoda da stigne do tog zaboravljenog dela zamka, ali nije mogao da se smiri i ideja mu se sviđala. Savivši laktove - još uvek je hodao na rukama po sobi - naglo se odbacio od poda i našao na nogama, poput pravog akrobate.

Za nekoliko trenutaka već je bio na putu tamo, pažljivo zaključavši vrata svoje sobe. Hodao je brzo, sa ramenima podignutim i blago povijenim prema napred, na njemu svojstven način, zbog čega je svaki njegov pokret u sebi imao nešto svrhovito i demonsko.

Prečice kojima se služio u svom kretanju po zamku, vodile su ga kroz neobične predele. Ponekad bi se zidovi nadvijali nad njim, nedokučivi i bez prozora. Ponekad, opet, oko njega bi se širile goleti popločane kamenom ili ciglom, beskrajne i prašnjave pustoši po kojima su rasle najrazličitije biljke, probijajući sebi put između kamenih ploča.

Dok je brzo prelazio iz jednog sveta u drugi, iz carstva mračnih prolaza do panoramskih ruševina gde su pacovi bili jedini stanari, od ruševina do onog neobičnog dela gde su prolazi bili gotovo blokirani rastinjem, a isklesane fasade prekrivene ledenim morem zelenog bršljana - on je likovao. Likovao je zbog svega. Likovao je zbog činjenice što je on bio jedini koji je imao hrabrosti da istražuje tu divljinu. Likovao je zbog svoje neobuzdanosti, svoje inteligencije, svoje sposobnosti da u svojim rukama drži uzde vrhunske vlasti, despotske ili neke druge.

Daleko iznad njega, sunce je na istoku obasjavalo izduženi, ovalni prozor od plavog stakla. Bleštao je kao da je od lazurnog kamena - kao dragulj obešen na sivom zidu. Ne menjajući ritam svojih koraka, Stirpajk je iz džepa izvadio malu, predivno izrađenu pračku, u koju je stavio oblutak, a onda, u jednom neprekidnom pokretu, guma se istegla, oblutak odleteo, i pračka se vratila u džep.

Nastavio je da hoda, ali dok je koračao, okrenuo je glavu prema visokim sivim zidovima, gde je bleštao plavi prozor.

Ugledao je malu pukotinu u staklu i trenutak pre nego što se čuo udaljeni zvuk nalik na pucanj iz pištolja, imao je utisak da sa prozora pada plavi prah.

Iz pukotine pogođenog prozora, visoko na istočnom zidu, pojavilo se jedno lice.

Bilo je veoma bledo. Telo ispod njega bilo je uvijeno u tkaninu od koje se izrađuju vreće. Na ramenu mu je čučao jedan krvavocrveni papagaj - ali Stirpajk nije ništa znao o ovome i već je bio u drugoj oblasti zamka, koračajući kroz duboke senke koje je stvarao pejzaž krovova, prekrivenih pločama od škrljca obraslim lišajevima.

Kad je napokon stigao do lučnog prolaza koji je vodio u oblast u kojoj su živele bliznakinje, zastao je i zagledao se iza sebe u sivu panoramu. Vazduh je bio studen i nezdrav; pluća mu je ispunio miris gnjilog drveta i memljivog kamena. Okolina u kojoj se nalazio podsećala je na truljenje - na truljenje koje je u saglasju sa svojim zlim uticajem. Ta osobina je mnogo bogatija i neumoljivija od svežine; ona guši i cedi svaku životnost, svaku nadu.

Tu, gde bi svako drugi zadrhtao, ovaj mladić je samo prešao jezikom preko usana. "Ovo je zaista *posebno* mesto", rekao je samom sebi. "Nema sumnje, ovo je *posebno*."

Međutim, kazaljke su se neumoljivo okretale i nije imao vrefnena za posmatranje, pa je okrenuo leđa hladnim prostranstvima po kojim su se dugački zidovi grbili i ugibali, gde se malter krunio od hladne i beživotne groznice, mrka zemlja odisala bolešću, a masline jalovošću.

Kad je stigao do vrata iza kojih su bliznakinje bile zatvorene, izvadio je svežanj ključeva iz džepa i pošto je izdvojio jedan, koji je sam izradio, otključao je bravu.

Gurnuo je vrata, koja se otvoriše uz glasnu škripu.

Iako su šarke bile zardale, Stirpajku nije trebalo više od sekunde da ih širom otvori. Da je bio primoran da se bori za ulazak protiv drveta nabreklog od vlage ili da mu je duže trebalo da otključa bravu, ali da je morao ramenom da gura vrata da bi ušao - ili čak da je njegov brzi ulazak bio najavljen odjecima njegovih koraka, onda čudnovati prizor koji je ugledao verovatno ne bi u njemu izazvao tako neobjašnjiv i košmaran strah.

Nije dao ni glasa od sebe. Ni na koji način nije najavio svoj dolazak - pa ipak, pred njim su sada stajale bliznakinje, držeći se za ruke, sa licima belim kao brašno. Stajale su tačno ispred vrata i piljile u njih. Izgledale su kao figure od voska ili gipsa, ili kao neke nepomične životinje koje stoje na zadnjim nogama, zagledane, kako se čini, u lice svog gospodara, sa poluotvorenim ustima kao da nešto iščekuju - neki poznati signal.

U njihovim očima nije bilo nikakvog izraza, niti je bilo mesta za tako nešto, zato što je svako za sebe bilo ispunjeno stranim telom. U svakom od četiri oka jasno se video odraz mladog muškarca koji je stajao pred njima. Neka smeli budu oni koji pokušavaju da provuku ljubavna pisma kroz iglene uši i ispišu pesme na glavama čioda. Koliko god da se osećaju nezgrapno i nespretno, nikada neće moći u potpunosti da shvate prave razmere svoje trapavosti jer nikada neće saznati kako su se Stirpajkova glava i ramena naginjale kroz krugove veličine bisera, koji su bili udaljeni jedan od drugog (bliznakinje su stajale obraz uz obraz) upravo onoliko koliko je bilo neophodno da se jezovitim ponavljanjem naglasi košmar koji je ta slika stvarala.

Savršene minijature u mikrokosmosu njihovih zenica, ova četiri sveta su blistala između kapaka, identična i zastrašujuća. Te slike Stirpajka izgledale su kao da su naslikane jednom vlasi ili rilom pčele jer su bile toliko precizne da su njegove beonjače bile kristalno jasne. A kad je Stirpajka na vratima nešto iznenada nagnalo da povuče glavu unazad, četiri glave, ne veće od semenki cveća, istog su se trenutka takođe povukle unazad i kroz svojih osam pari suženih kapaka smeštenih ispod i iznad četiri mikroskopska ogledala pogledale u ono iz čega su potekle, mladića visokog poput planine u dovratku, mladića od kojeg je zavisilo njihovo beživotno postojanje - mladića čiji su kapci bili suženi i čiji je najmanji pokret bio njihov vlastiti.

To što oči bliznakinja nisu bile svesne onoga što se dešava bilo je sasvim prirodno, ali nije bilo prirodno što ničim nisu pokazivale, pa ni najmanjim izrazom lica, da je Stirpajkov lik, prenet do njihovih identičnih mozgova, izazvao u njima bilo kakvu reakciju. Izgledale su kao da ne osećaju ništa, da ne vide ništa, da su mrtve i da im neka čarolija omogućava da stoje na nogama.

Stirpajk je odmah znao da je završeno još jedno poglavlje u njegovom odnosu sa Korom i Klarisom. Bile su glina u njegovim rukama, ali sada to više nisu, osim ako u glini nema nečeg nepojmljivog, ali u isto vreme i zlokobnog. I ne samo to, već i nečeg nesalomivog. Shvatio je da je njihova poslušnost stvar prošlosti; pretvorile su se u nešto veoma srodno glini, ali mnogo tvrđe - postale su kamen.

Sve se ovo moglo videti jednim letimičnim pogledom. Međutim, sada je tu bilo i nešto što je u prvi mah izmaklo njegovoj opreznosti. U pitanju je bilo ovo. U njihovim očima više nije bilo njegovog odraza. Milostive gospođe su ga nesvesno oterale. Nešto drugo je zauzelo njegovo mesto. A kako on od samog početka nije bio svestan svojih odraza, tako nije bio ni svestan da ih više nema - i da je u njihovim očima, na njegovom mestu sada stajala glava sekire.

Međutim, ono što je Stirpajk mogao da vidi bilo je to da njih dve više ne gledaju u njega već u nešto iznad njegove glave. Glave im nisu bile nagnute unazad, iako bi to bila sasvim normalna stvar, imajući u vidu da je ono u šta su gledale bilo iznad njihovog vidnog polja.

Belina je sada blistala u njihovim podignutim očima. Osim ovog pomeranja očnih jabučica, njih dve se nisu čak ni promešköljile.

Susprežući strah da će, ako skloni pogled sa njih makar i na sekundu, na neki čudan način upasti u zamku, okrenuo se oko sebe, i u tom pokretu, krajičkom oka je ugledao ogromnu sekiru kako visi desetak stopa iznad njega, kao i složenu mrežu konopaca i uzica koje su kao paukova mreža, u pomrčini visoke tavanice, držale na svom mestu ledenu masu sive, čelične bradve.

Mladić je u jednom skoku izleteo napolje. Ne oklevajući, zalupio je vrata, i samo tren pre nego što je okrenuo ključ u bravi, čuo je tup udarac kada se masivna oštrica zarila u pod, na mesto gde je on malopre stajao.

TRIDESET OSAM

Brzo, sa osećanjem svrhe u pokretima, Stirpajk se vratio u srce zamka. Bledo sunce, nalik na loptu polena, visilo je visoko na praznom i ispranom nebu, dok je on žurio ispod njega, goneći pred sobom svoju senku, koja se nabirala po kaldrimi ogromnog trga ili jezdila pored njega, uspravna, tamo gde se bleđa svetlost odbijala od blistavih i stanjenih zidova, tik do njegovih laktova. Iako je, unutar linije koja ju je uokvirivala, senka sadržala samo jednoliku bezizraznost crnila od kojeg je bila sačinjena, ipak je bila jednako grabljiva i usredsređena kao i onaj čije telo ju je bacalo - telo, koje je sa svim onim što je doprinosilo njegovoj izražajnosti, od bledila mladićeve kože, preko tamnocrvene boje njegovih očiju, do neopisivih izraza njegovih usana i očiju, svakim korakom bilo sve bliže sastanku za koji se samo pobrinulo.

Sunce je nestalo iza zgrada. Na nekoliko trenutaka, senka je nestala kao ružan san nekog spavača, koji kad se probudi otkrije da ono od čega je njegov san bio sačinjen stoji pored njega - jer Stirpajk je bio tu; zaokretao je iza uglova, probijao se kroz lavirinte, silazio niz dugačke padine kamenih ili drvenih stepenica. Pa ipak, bilo je čudno što je bez obzira na svu životnost koja je bila zbijena unutar linije kojom je bila ograničena, njegova senka *ipak*, čim se ponovo pojavila, opet zadobila samodovoljnost i izražajnost kanije u kojoj se čuva pakost. Kako to da jedan vitak oblik i nekoliko karakterističnih pokreta stvaraju utisak da se radi o nečemu tako mračnom? Senke koje su mnogo užasnije i grotesknije od Stirpajkove ne izazivaju takva osećanja. One se kreću po svojim potklobučenim i ispucalim zidovima sa relativnom nevinošću. Kao da je njegova senka imala srce koje je pumpalo krv iz rubova sveta manje materijalnog od vazduha. Sveta tame, čije postojanje zavisi isključivo od njegovog neprijatelja - svetlosti.

Pojavila se opet. Klizila je ta senka od zida do zida, od poda do poda. Ramena visoko usađena, ali ne prekomerno, glava nakrivljena, ali ne na stranu već napred. Na otvorenom je postajala sve bleđa, dok se kretala po isušenoj zemlji, zato što je sunce sijalo sve slabije - a onda je sasvim nestala kada je rub jednog oblaka, koji je prekrivao pola neba, zaklonio sunce.

Gotovo u isto vreme počela je da pada kiša i vazduh je postao još tamniji. Ali ni ovo zatamnjene nije bilo dovoljno. Ispod ogromnog oblaka koji se neumoljivo kretao prema severu, vukući za sobom nešto što je izgledalo kao nepregledno prostranstvo prljave posteljine, ispod tog prostranstva, joi jedno, slične veličine ali mnogo brže, kretalo se zaklanjajući ono iznad sebe. I kad je ovaj donji kontinent oblaka počeo da prelazi preko onog dela neba na kojem je do malopre sijalo sunce, odmah je moglo da se oseti nešto veoma čudno.

Mrak, kakav skoro nikada ranije nije viđen, spustio se na Gormengast. Gledajući oko sebe, Stirpajk je mogao da vidi svetla kako se pale na mnogobrojnim prozorima. Bilo je suviše mračno da bi moglo da se vidi šta se dešava na nebu, ali sudeći po sve gušćoj tami, mora da se još više oblaka, gušćih i bremenitih kišom, navuklo preko neba, stvarajući tri nevidljiva, džinovska sloja.

Kiša je već glasno dobovala po krovovima, jurila po odvodima, klokotala u procepima i plavila na hiljade malih pukotina koje su se stolećima stvarale između trošnih kamenova. Valjanje ovih oblaka bilo je tako brzo da Stirpajk nije uspeo da izbegne pljusak, već je neko vreme morao da trpi kapi kiše koje su ga zasipale po glavi i ramenima sve dok, trčeći kroz neprirodnu tamu do najbližeg osvetljenog prozora, nije uvideo da se nalazi u delu zamka koji je poznao. Odatle je mogao da završi svoje putovanje, zaklonjen od kiše.

Preuranjeni mrak bio je neobično težak. Dok je Stirpajk prolazio osvetljenim hodnicima, primetio je grupe ljudi okupljene oko velikih prozora i lica koja su nosila izraze zbunjenosti i zebnje dok su posmatrala lažnu noć. Bilo je nečeg nakaznog u činjenici da je čitav svet prekriven mrakom pred zalazećim suncem, kao da ga je neko uvio u zavoje; u slojeve i slojeve zavoja, sve dok sav vazduh nije isteran. Ipak, činilo se da osećaj težine koji je stvorila tama nije imao isključivo materijalne uzroke.

Izgledalo je kao da su u borbi protiv okružujućeg mraka hijerofanti upalili svaku postojeću lampu, fenjer, sveću i svetiljku, i da su ih okružili svim vrstama reflektora kojih su mogli da se dočepaju - od srebra i stakla, pa čak i od zlata i ugljačkog bakra. Mnogo pre nego što je bilo kakva poruka mogla da prođe kroz telo Gormengasta, nije bilo niti jednog njegovog uda, niti jednog jedinog prsta koji nije reagovao na sveprisutan osećaj gušenja. Niti je bilo jednog jedinog kamenog zgloba koji nije bio osvetljen.

Vrući vosak je kapao sa bezbrojnih sveća, a njihovi plamenovi, kao inale zastave, lepršali su na strujama vazduha koje nikada nisu ucrtane ni na jednu kartu. Na hiljade fenjera, sa svojim plamićima, golim ili zaklonjenim iza obojenog stakla, goreli su bacajući oko sebe odsjaje pupurane, ćilibarne, travnato zelene, plave, krvavocrvene pa čak i sive boje. Zidovi Gormengasta izgledali su kao zidovi raja ili zidovi nekog pakla. Boje su izgledale demonski ili anđeoski u zavisnosti od boje uma osobe koja ih je posmatrala. Ti zidovi su bili okupani bojama Hada, nijansama nebeskog Jerusalima. Bile su to grudi krilatog serafima; krljušti Sotone.

A Stirpajk, koji je žurno koračao kroz ove talase boja koji su se izmenjivali, mogao je da čuje kako kiša postaje sve glasnija. Stigao je do nečega što je bilo veoma nalik na zemljouz - na hodnik sa okruglim prozorima sa obe strane, kroz koje se video mrak koji je vladao napolju. Ova arkada, ili natkriveni prelaz - ovaj zemljouz koji je povezivao jednu veliku masu zidanog kamena sa drugom, bio je prilično dugačak i osvetljen na tri mesta, u manje-više pravilnim razmacima, i to prvo jednom velikom petrolejkom, pozelenelom od starosti, sa ogromnim fitiljem koji je podsećao na ovčji jezik. Staklena kruška stavljena preko plamena bila je odvratno ružna; staklo je bilo rebrasto, a jedan deo donje ivice bio je odlomljen. Međutim, boja stakla se izdvajala iz celine - ili, bolje reći, boja stakla osvetljenog otpozadi, što je sada bio slučaj. Kad bi se reklo da je bila u pitanju indigo plava, to ni na koji način ne bi moglo da dočara svu njenu raskoš i dubinu, niti *sjaj* koji je njegova aura davala čitavoj arkadi, pretvarajući je u prelepu podvodnu pećinu.

Svaka na svoj način, i ostale dve lampe, jedna sa zagasitocrvenom i druga sa ledenozelenom kruškom, stvarale su, tamo gde se širila njihova svetlost, arene jednako teatralne kao i ova prva. Po slepom crnilu pobočnih očiju videle su se niti kiše. Kapi uopšte nisu izgledale kao kapi koje se pomeraju već su bile rastegnute kao niti harfe. Te niti, te vodene strune, bile su plave iza stakla; i crvene, i zelene, obasjane svetlošću triju lampi. A u toj svetlosti je bilo nečega zmijolikog - nečega otrovnog, egzotičnog, grozničavog i bezmilosnog. Bile su to boje morske zmije, a iza prozora, sa obe strane, dopiralo je otegnuto siktanje gmizave kiše.

I dok je Stirpajk žurno koračao ovim natkrivenim putem, senka koju je bacao menjala je boju. Ponekad bi bila ispred njega, kao da želi da stigne na sastanak pre svog vlasnika i

njegovog tela, a ponekad bi ga pratila, klizeći mu za petama, prateći ga u stopu i menjajući svoju tamnu boju.

Pošto je ostavio zemljouz iza sebe i ponovo se našao okružen kamenim kontinentom, kontinentom u čiju je čvrstinu svakim korakom i svakim udisajem ulazio sve dublje, Stirpajk je iz glave izbacio svaku misao o bliznakinjama i njihovom ponašanju. Um mu je najvećim delom bio obuzet razmišljanjem o razlogu njihove pobune i osetljivim planovima za njihovo uklanjanje. Sa zavidnom lakoćom, ispraznio je glavu svih misli o milostivim gospodama i napunio je Barkventinom.

Njegova senka se pomerala desno od njega. Penjala se uz stepenište. Prešla preko odmorišta. Sišla niz tri stepenika. Jedno vreme je bila svom vlasniku za petama, a onda ga ponovo pretekla. Bila mu je sa leve strane kad je iznenada postala tamnija i počela da raste po zidu, dok glava nije stigla do visine od dvanaest stopa iznad zemlje i ostala u tim visokim predelima gde joj se profil s vremena na vreme deformisao, pa opet dobijao svoj oblik, da bi na kraju bila primorana da lebdi kroz mrku paučinu koja je ispunjavala prostor gde su se spajali zid i tavanica.

A onda je džinovska senka počela da se skuplja, i dok se spuštala, približila se svom tvorcu, sve dok nije postala malo, sabijeno stvorenje - strašna, nerazpoznatljiva deformacija koja je vodila svog vlasnika prema sobama u kojima će ovom njenom putovanju uskoro doći kraj.

TRIDESET DEVET

Barkventin je sedeo u svojoj sobi sa sparušenom nogom privučenom ispod brade. Kosa, prljava kao stara paučina, visila mu je oko lica, suva i beživotna. Koža, jednako prljava, sa svojim pukotinama ispunjenim nečistoćom, sa procepima nalik na sasušeni sir i mestima na kojima je promenila boju, bila je takođe suva - isušeno područje, naizgled mrtvo, bezvodno kao Mesec, a ipak, u njegovom središtu nalazila su se ta dva zlobna jezera, te okrutne, vlažne oči.

Ispod razbijenog prozora na suprotnom kraju sobe, pružao se šanac ispunjen ustajalom vodom.

Sedeo je tako, sa svojom jedinom nogom privučenom do lica, štakom naslonjenom na naslon stolice, rukama obavijenim oko kolena i jednim pramenom brade među zubima - sedeo je tako već više od sata. Na stolu pred njim stajalo je barem desetak spisa: knjiga o ritualima i presedanima, priručnika, knjiga sa šiframa i tajnih dokumenata. Međutim, njegove oči nisu gledale u njih. Jednako surove, iako neusredsređene i pune vlažnog sjaja u suvim dupljama, nisu uspele da primete da je senka ušla u sobu - da se nešto neopipljivo kao vazduh, iako do izvesne mere podložno opisu, provlačilo uz visoke police sa knjigama - knjigama svih oblika i u svim stepenima raspadanja, od kojih se odbijalo slabo svetlo, i to svuda osim na mestu gde se senka nalazila između njih, crna kao sen iz pakla.

O čemu je razmišljao ovaj naborani i prljavi patuljak dok je tu sedeo?

Razmišljao je o promeni do koje je došlo u delovanju Gormengasta - u njegovim osećanjima, njegovoj čudi. Bilo je to nešto tako suptilno da nikako nije mogao da odredi šta. Bilo je to nešto što nije moglo da se odredi normalnim razmišljanjem, ali što je, uprkos tome, ispunjavalo njegove nozdrve svojim mirisom. Znao je da se radi o nekom zlu, a to što je u Barkventinovim očima bilo zlo, bilo je sve ono što je mirisalo na pobunu, sve ono što se suprotstavljalo drevnim običajima ili pokušavalo da ih osujeti.

Gormengast se promenio. To mu je bilo jasno. Dešavalo se nešto dostojno samog đavola, među ovim hladnim kamenovima. Pa ipak, nikako nije mogao da odredi o čemu se tačno radi. Nije mogao ni da kaže šta je to sada toliko različito. Nije on bio baš toliko star pa da kaže da je sentimentalniji po pitanju svojih mladih dana. Bili su mračni i bez ljubavi. Ali u njemu nije bilo žala za samim sobom. U njemu je postojala samo ta slepa, strasna i okrutna ljubav prema mrtvom slovu zakona zamka. Voleo ga je ljubavlju koja je bila jednako vrela kao njegova mržnja. Prema članovima loze Grouna imao je manje poštovanja nego prema najbeznačajnijim i najdosadnijim ritualima čije je obavljanje bilo njegova sudbina. Saginjao je svoju ružnu glavu pred njima samo zbog onoga što su predstavljali. Nije voleo Titusa - voleo je samo ono što je on simbolizovao: poslednju kariku u velikom lancu. Bilo je nečega u načinu na koji se dečak kretao... Neke neobuzdanosti, nezavisnosti... Nečega što ga je izjedalo.

Gotovo kao da je ovaj naslednik sveta tornjeva posedovao neko znanje o drugim, tajnim predelima, gde vlada toplija klima, i da se u grozničavom i nestalnom dečakovom ponašanju odražavalo ono što je živelo i bujalo u njegovoj mašti. Kao da je njegov mozak, iz svojih duboko skrivenih i zavodljivih oblasti, slao uznemirujuće poruke malim kostima i tkivima dečaka, tako da je u njegovim pokretima bilo nečeg dalekog i zloslutnog.

Međutim, znajući da se sedamdeset i sedmi grof nikada nije udaljio od svog rodnog mesta više od dana hoda, Barkventin ispljuni, moglo bi se reći, ove misli iz svog opsednutog uma. Pa ipak, ukus mu se zadržao u ustima. Ukus nečeg kiselog, nečeg buntovnog. Mladi grof je bio suviše nezavisan. Kao da je dete mislilo da je njegov život odvojen od života Gormengasta.

A on nije bio jedini. Bio je tu i Stirpajk. Vispren i koristan pomoćnik, nema sumnje, ali i velika opasnost iz istih tih razloga. Šta da radi sa njim? Previše je naučio. Otvarao je knjige koje nije smeo da otvara i predobro se snalazio u svemu. Bilo je nečega u njemu što ga je izdvajalo od svega što se dešavalo u zamku - nečega jedva primetno stranog - nečega prikrivenog.

Barkventin se premesti na stolicu, zarežavši od besa, kako zbog oštrog bola koji ga je žignuo kroz sparušenu nogu, tako i zbog nemogućnosti da učini nešto više od glodanja po ivicama svojih sumnji. Žudeo je da preduzme nešto kao osoba koja sprovodi zakon Grouna, da satre, ako bude potrebno, čitave gomile nezadovoljnika, ali ništa nije bilo očigledno - nije bilo opipljive mete - ničega definisanog u šta bi mogao da usmeri svoju vatru. Znao je samo da će, ako otkrije da je Stirpajk izneverio i delić poverenja koje je uložio u njega, upotrebiti sav svoj autoritet i baciti bledunjavog zvekana s vrha Kremene kule - udariće po njemu sa otrovnom nemilosrdnošću fanatika, za kojeg u svetu ne postoje nijanse - samo slepe krajnosti crnog i belog. Zgrešiti znači zgrešiti protiv Gormengasta. Zlo i sumnja su jedno te isto. Sumnjati u sveto kamenje jednako je velik greh kao huliti na Boga. To zlo je negde postojalo - bilo je blizu, ali nevidljivo. Njegova čula su ga osetila, ali čim bi se okrenuo u svojoj glavi, kao da gleda preko ramena, ono bi nestalo i nije bilo ničeg opipljivog - ničeg osim hijerofanata koji su se vrzmali ovamo-onamo, obavljajući ovu ili onu dužnost, naizgled zadubljeni u ono što rade.

Zar nije bilo načina da, ili uhvati u zamku to zlo i osvetli njegovo lice, ili zatomi svoje sumnje? Jer, bile su štetne. Nije mogao da spava po celu noć. Sumnje su ga izjedale kao da je bolest koja je napala zamak bila njegova vlastita.

"Krv mi paklene", prošaputao je, a njegov šapat je bio kao struganje kamena o kamen, "naći ću te ja, makar se sakrio kao šišmiš u podrumu ili pacov u južnim tavanima."

Počešao se prostački između nogu i po zadnjici, i ponovo premestio na visokoj stolici.

Upravo tada se senka koja se pružala po poicama za knjige malo pomerila. Činilo se da se ramena uzdižu dok se cela silueta premeštala dalje od vrata, a njeno neopipljivo telo se talasalo dok je prelazilo preko stotinu kožnih hrbata na policama.

Na tren ili dva, Barkventinov pogled, koji je lutao po dokumentima na stolu, usredsredio se u jednu tačku i pošto ga ništa nije ometalo, setio se da je nekada bio oženjen. Nije mogao da se seti šta se desilo sa njegovom ženom. Pretpostavljao je da je umrla.

Nije mogao da se seti ni crta njenog lica, ali sećao se - i moguće je da su te neželjene uspomene bile izazvane pogledom na papire ispred njega - kako je, dok je plakala, gotovo nesvesna da to radi, pravila brodove od papira koji su, mokri od njenih suza i prljavi od njenih isušenih ruku, plovili po luci u njenom krilu, ili plutali zaboravljeni na podu ili grubom prekrivaču na njenom krevetu, u nanosima, nalik na smetove opalog lišća; mokri, prljavi i delikatni, u raštrkanim eskadrama - mornarica žalosti i bezumlja.

A onda, uz trzaj se setio da mu je rodila sina. Ili to nije bila ona? Prošlo je više od četrdeset godina otkad je razgovarao sa svojim detetom. Biće teško pronaći ga; ali moraće da ga pronađu. Sve čega se sećao bilo je da mu mladež prekriva veći deo lica i da je razrok.

Dok se u mislima vraćao u prošlost, pred očima su mu polako promicale slike, i na svakoj od njih je video sebe kao nekog čija je glava sve vreme podignuta - kao nekog ko ne seže više od kolena drugim ljudi- ma, što ga čini predmetom poruge i ismevanja. Mogao je u mislima da vidi mržnju kako narasta u njemu, mogao je ponovo da oseti kako mu izmiču štaku i kako mu se nestašni dečaci rugaju iza leđa: "Barkventine, Barkventine! Kosti ti se osušile!"

Sve se to promenilo. Sada su ga se plašili. Plašili i mrzeli ga.

Leđima okrenut vratima i policama za knjige, nije mogao da vidi da se senka ponovo pomerila.

Podigavši parče papira, počeo je da pravi brod, ali nije mogao da se seti kako se to radi.

"Otišlo je predaleko", rekao je samom sebi. "Predaleko, krvi mi proklete. Moraće da nestane. Gotov je. Svršeno je s njim. Mrtav je. Sređen. Moram da budem sam ili, tako mi krvi Velikog majmuna, Unutrašnje tajne će biti ugrožene. Doći će mi glave on i njegova efikasnost."

Dok je mrmaljao sebi u bradu, senka mladića o kojem je govorio neumoljivo se kretala preko nebrojenih hrbata knjiga, da bi se zaustavila desetak stopa od Barkventina. U istom trenutku, Stirpajkovo telo se našlo tačno iza stolice na kojoj je ovaj bogalj sedeo.

Mladiću nije bilo lako da donese odluku na koji način će ubiti svog nadređenog. Na raspolaganju je imao veliki broj opcija. U svojim noćnim posetama doktorovoj apoteci uspeo

je da nabavi zastrašujući arsenal otrova. Njegov štap sa mačem bio je gotovo previše očigledno efikasan. Njegova pračka nije bila igračka, već oružje smrtonosno kao pištolj, a tiho kao mač. Znao je kako da slomi vrat bridom dlana, i umeo je da baca perorez sa neverovatnom preciznošću. Nije uzalud već nekoliko godina provodio određen broj minuta svakog dana gađajući nožem lutku u svojoj spavaćoj sobi.

Međutim, nije želeo samo da ubije starca.

Mora da ga ubije tako da ne ostavi nikakav trag: da se reši tela na takav način da to predstavlja idealnu mešavinu posla i zadovoljstva, i da nijedno od to dvoje ne prevagne nauštrb onog drugog. Mora da sredi neke stare račune. Stari bogalj ga je pljuvao i psovao. Kad bi samo zaustavio njegov život na najbrži mogući način, to ga ne bi ispunilo nikakvim zadovoljstvom - bilo bi to nešto čega bi morao da se stidi.

Ipak, ono što se zaista dogodilo i kako je Barkventin zaista umro u Stirpajkovom prisustvu, nije bilo ni u kakvoj vezi sa planom koji je Stirpajk bio napravio.

Dok je on stajao iza stolice svoje žrtve, starac se nagnuo napred preko knjiga i papira i privukao jedan veliki, trorogi svećnjak, i nakon preturanja po svojim ritama uspeo da pripali fitilje. Ovo svetlo je imalo dvostruki efekat na Stirpajkovu senku - nateralo ju je da leluja po zidu ispunjenom knjigama i isisalo snagu iz nje. Sa mesta na kojem je stajao, Stirpajk je mogao da vidi tri plamena boje meda preko Barkventinovog ramena. Bili su oblikovani poput nežnog i mladog lista bambusa, dok su drhtali naspram tame. Barkventinova prilika je bila ocrтана naspram svetlosti koju su stvarale sveće, i u trenutku kada se pomerio i omogućio Stirpajku da još bolje vidi sveće, u glavi mladića rodila se ideja naspram koje su svi njegovi pažljivo smišljeni planovi za ubistvo starca i uklanjanje njegovog tela delovali amaterski: i to amaterski zbog nedostatka one obmanjujuće jednostavnosti koja je zaštitni znak svake velike veštine; amaterski upravo zbog njihove genijalnosti i zbog načina razmišljanja na kojem su bili utemeljeni.

Međutim, sada - sada je pred njim stajao spreman svećnjak sa tri zlatna plamena koji su treperili u sumornom vazduhu. I sada je tu, u njegovom domašaju, bio starac kog je želeo da ubije, ali ne prebrzo; starac čije su rite i koža i brada bile suve i zapaljive onako kako bi poželeo i najzahtevniji potpaljivač. Zar ne bi bilo najlakše da se starac nagne napred i da mu plamen sasvim slučajno zahvati bradu? Zar ne bi bilo najveće uživanje gledati odvratnog i prljavog tiranina pretvorenog u vatreno klupko, dok njegove rite plamte, koža se dimi, a užarena brada poskakuje kao crvena riba? Tada bi Stirpajku preostalo samo da, nakon nekog vremena, otkrije ugljenisane ostatke i obavesti stanovnike zamka.

Mladić je pogledao oko sebe. Vrata sobe kroz koja je ušao bila su zatvorena. Verovatnoća da će neko naići u ovo doba dana bila je veoma mala. Tišinu koja je vladala u sobi naglašavalo je samo tiho škripanje Barkventinovog disanja.

Čim je Stirpajk shvatio prednost spaljivanja odrpane prilike, koja je kao crni gnom sedela tik ispred njega, izvukao je mač iz štapa i podigao ga tako da je njegov metalni vrh lebdeo na inč od Barkventinovog vrata, odmah ispod njegovog levog uveta.

Sada, kada je Stirpajk bio toliko blizu izvršavanja užasnog i krvavog čina, ispunio ga je nekakav hiadan i otrovan gnev. Možda se sasušeni koren neke davno umrtnjene savesti pomerio u dubini njegovih grudni. Možda se u tom munjevitom trenu, uprkos samom sebi, setio da ubistvo sa sobom nosi i osećaj krivice, a možda je na trenutak izgubio iz vida svoj cilj, pa je gnev preleteo preko njegovog lica kao da je potpuno zamrznuto more najednom postalo razuzdana masa neukrotive vode. Međutim, ti talasi su se smirili jednako brzo kao što su se podigli. Njegovo lice je ponovo postalo usredsređeno i smrtonosno belo. Oštrica mača koja je drhtala ispod uva nagrizenog zubom vremena, sada je bila nepomična.

Upravo tada, neko je pokucao na vrata. Glava starca se okrenula u smeru odakle je dolazio zvuk, ali i u smeru suprotnom od mača tako da su Stirpajk i njegovo oružje ostali neprimećeni.

"Crni đavo da te odnese, ko si da si! Danas neću da vidim ni jednog jedinog skota!"

"U redu, gospodine", začuo se glas iza vrata, a onda i prigušen zvuk koraka kako odlaze, posle čega je ponovo nastala tišina.

Barkventin vrati glavu u prvobitni položaj, pa se počea po stomaku.

"Drznik jedan štrkljasti", promrmlja on naglas. "Pokazaću ja njemu. Ima da sredim ono njegovo belo lice! Neće on meni više da sija! Zute mi žuči Velike mazge, sija se k'o da je mašću namazan. 'Vrlo dobro, gospodine', kaže on meni, je 1 'da? Sta je tu dobro! Sta je tu dobro? Uštva jedna ucrvljana!"

Barkventin ponovo stade da se češe po međunožju, guzovima, stomaku i rebrima.

"O, vatri mi paklenih!" uzviknu on, "srce mi se cepa! Za grofa imamo derište. Grofica je ludača opsednuta mačkama. A ja nemam boljeg učenika od onog skorojevičkog skota Stirpajka."

Dok je njegov mač, čiji je hladni čelični vrh bio oštar kao iglica, savršeno mirno stajao u vazduhu, mladić je napucao svoje tanke usne i cokuo jezikom. Barkventin je ovaj put

okrenuo glavu preko levog ramena i pola inča čelika zarilo mu se ispod uveta. Njegovo telo se strahovito zgrčilo, dok mu se grlo napreglo kao da vrišti, ali nikakav vrisak se nije čuo. Kad je Stirpajk izvukao oštricu i dok je tanak mlaz tamne krvi curio niz zgužvane predele tkanine koja je obavijala Barkventinov vrat, čitavo starčevo telo su iznenada zahvatile snažne konvulzije, tako da se činilo da se svaki deo tela grči nezavisno od svega onoga što se događa ostalim delovima. Bilo je pravo čudo što je uspeo da održi ravnotežu sedeći na visokoj stolici. Međutim, konvulzije su ubrzo prestale, a Stirpajk, koji je stajao malo dalje od starca, sa rukama na bradi, bez obzira na poluosmeh koji mu je lebdeo na licu, osetio je jezu kad je video izraz najsmrtonosnije mržnje koji je pretvorio starčevo lice u zmijsko gnezdo. Oči su mu bile razrogačene i činilo se da zlokobna voda koja ih je ispunjavala nadire kao kobno praskozorje. Usta i bore oko usana izgledali su kao da kipte, a prljavo čelo i vrat presijavali su se od otrovne vlage.

Ipak, um starca je bio pokretač svega ovoga. Um koji je bio za jedan korak ispred Stirpajkovog, uprkos početnoj prednosti koju je imao mladić i koji je sada samo stajao i smešio se. Još uvek je postojala šansa da se starac dokopa jedne stvari bez koje bi bio zaista bespomoćan. Stirpajk je na samom početku napravio grešku. I bio je iznenađen kada se Barkventin bacio sa stolice i kao gomila krpa stropoštao na pod. Starac se prizemljio preko predmeta koji je bio njegova jedina nada. Taj predmet je bila njegova štaka i pala je na pod kada se njen vlasnik trgnuo, uboden Stirpajkovim mačem, a sada ju je munjevitom brzinom zgrabio, uspravio se i othramao iza svoje stolice gde se kroz prečage njenog visokog naslona besno zapiljio u lice svog naoružanog i okretnog neprijatelja.

Starac je zračio takvom snagom duha da je Stirpajk, bez obzira što je bio mlad, imao obe noge i oružje u ruci, bio zaprepašćen činjenicom da toliko volje može postojati u tako isušenom i kržljivom stvorenju. Takođe, Stirpajk je bio zaprepašćen i zbog toga što je bio nadmudren. Istina, bilo je smešno i pomisliti da bi dvoboj mogao nekako drugačije da se završi - sa jedne strane, obogaljeni starac sa štakom, a sa druge, mladić u naponu snage, sa mačem - ali ipak, da se setio da mu oduzme štaku starac bi sad bio bespomoćan kao kornjača okrenuta na leđa.

Nekoliko trenutaka gledali su jedan u drugog. Na Barkventinovom licu sve je moglo da se vidi, a na Stirpajkovom ništa. Onda, hodajući unatraske i ne skidajući očiju s plena, mladić počeo polako da se približava vratima. Nije hteo ništa da rizikuje. Barkventin je pokazao koliko brz može da bude. Kad je došao do vrata, otvorio ih je i bacio pogled niz hodnik. To je bilo dovoljno da se uveri da u blizini nema nikoga. Zatvorio je vrata iza sebe i počeo da se približava stolici kroz čiji naslon je u njega virio patuljak. Dok je Stirpajk prilazio sa tankim komadom čelika u ruci, pogled mu je bio prikovan za njegov plen, ali misli su mu bile usmerene na svećnjak.

Njegov neprijatelj nije imao pojma da se nalazi u neposrednoj blizini onoga što će da ga pretvori u pepeo. Tri plamička lelujala su iznad voska koji se topio. On je oživeo ta tri mrtva parčeta voska koji će se okrenuti protiv njega. Ali, ne još.

Stirpajk je nastavio sa svojim smrtonosnim prilaskom. Šta bi bogalj mogao da uradi? Sada se još uvek nalazio u zaklonu koji mu je pružala stolica. A onda, glasom koji je bio u neobičnom saglasju sa demonskim izrazom na njegovom licu - bio je hladan kao led - procedio je jednu jedinu reč: "Izdajnik."

On se nije borio samo za svoj život. Ta jedna reč, od koje se sledio vazduh, otkrila je nešto što je Stirpajk zaboravio: da se time što je za neprijatelja izabrao ovog čoveka, on zapravo sukobio sa samim Gormengastom. Pred njim je stajao živi puls bezvremenog zamka.

Pa šta s tim? To samo znači da Stirpajk mora da bude pažljiv. Da mora da drži odstojanje, sve dok ne dođe pravi trenutak za napad.

Nastavio je da prilazi, a onda, kada je bio na samo jedan korak od domašaja Barkventinove štake, iskoračio je udesno i hitro se prebacio na suprotnu stranu stola, spustivši rapir na razbacane knjige. Potom je jednim pokretom izvadio džepni nož i rasklopio ga, pa ga hitnuo preko svećnjaka u Barkventina, koji se upravo okretao kako bi se suočio sa svojim napadačem. Kao što je Stirpajk i nameravao, nož je pogodio starca u desnu ruku, prikovavši je za dršku na štaci. Iskoristivši Barkventinovo iznenađenje i bol, Stirpajk je skočio na sto i pružio se preko njega. Tik ispod njega, zaslepljen bolom, patuljak je pokušavao da iščupa nož iz ruke. Dok je on to radio, Stirpajk je u isto vreme zgrabio svećnjak i ispružio ruku prema starcu, prelazeći plamenovima preko njegovog lica. U sekundi, vatra je zahvatila beživotnu bradu, a samo trenutak kasnije, trula odeća na njegovim ramenima takođe se zapalila.

Međutim, i ovog puta, dok mu je telo bilo zahvaćeno smrtnom agonijom, Barkventin um je spremno odgovorio na izazov koji mu je bio upućen. Nije gubio vreme. Nož mu je još uvek bio zariven u ruku, iako mu je štaka ispala - ali sve je to već bilo zaboravljeno. Nadljudskim naporom, onako jednog, odbacio se i skočio na Stirpajka, uhvativši ga za odeću. Odmah potom je pronašao dobar oslonac i dok su mu se ruke napinjale do pucanja, a

staro srce besomučno tuklo, stao je da se penja po mladiću kao zapaljeni majmun. Već je stigao do Stirpajkovog struka i vatra je počela da zahvata odeću njegovog mladog neprijatelja. Sažižući bol na licu i grudima samo ga je terao da se još čvršće drži. Znao je da mora da umre. Ali i izdajnik mora da umre zajedno s njim, i u njegovoj agoniji je bilo radosti; radosti zbog 'ispravnosti' njegove osvete.

U isto vreme, Stirpajk se borio da se oslobodi, zarivajući nokte u zapaljenu pijavicu i udarajući je kolenima odozdo, a lice mu je bilo providno i ispunjeno ubilačkom mešavinom gneva, zapanjenosti i očaja.

Njegovu odeću, iako je bila manje zapaljiva od odeće izrađene od tkanine za vreće koju je nosio Barkventin, već je zahvatio plamen koji mu je izgoreo kožu na vratu i obrazu, dajući joj tamnocrvenu boju. Međutim, što se više upinjao da se oslobodi, to je izgledalo da se ruke koje ga drže oko struka sve više stežu.

Da je neko u tom trenutku otvorio vrata, ugledao bi mladića kako svetli u mraku, udarajući nogama po stolu, saplićući se po razbacanim knjigama, uvijajući se i vrteći kao da je poludeo, i videli bi da su mu šake obavijene oko kratkog, smežuranog vrata zapaljenog patuljka; i videli bi nagli trzaj posle kojeg su obojica završili u zadimljenoj gomili na podu.

I u tom trenutku, dok je bio preplavljen bolom i u smrtnoj opasnosti, on je osećao gorak ukus sramote zbog doživljenog neuspeha. On, Stirpajk, majstor za kovanje planova, hladni i savršeni organizator, uprskao je stvar. Nadmašio ga je smrdljivi sedamdesetogodišnjak.

Njegov stid se pretvorio u očajnički bes. To ga je dovelo do usijanja.

U nekakvom grču, gotovo demonskom po svojoj žestini i svrhovitosti, podigao se na kolena, a onda, uz trzaj, i na noge. Pustio je starčev vrat i neko vreme stajao njišući se napred nazad, dok su mu ruke visile niz telo, a bol od opekotina bio toliko jak da je ječao kao izgubljeno dete, iako ni sam nije bio svestan toga. To ječanje nije bilo ni u kakvoj vezi sa njegovom nemilosrdnom prirodom. Bilo je to potpuno fizičkog karaktera. Njegovo telo je plakalo, a njegovo mozak ništa nije znao o tome.

Majstor rituala je bio pripijen za njegove grudi kao vampir. Stare ruke su bile obmotane oko njegovog torza. Bezbožno oduševljenje bilo je pomešano sa bolom, u agoniji njegovog lica. Spaljivao je izdajnika sopstvenom vatrom. Spaljivao je nevernika.

Međutim, bez obzira na vatreni zagrljaj svog gospodara, nevernik nije bio spreman da se žrtvuje, koliko god da je zasluživao da umre. Zastao je samo da bi povratio snagu. Bila je potrebna ogromna snaga volje samo da bi spustio ruke. Bio je svestan da ne može da se oslobodi starčevog fanatičnog zagrljaja. Zato je samo stajao uspravno, u napola izgorelom kaputu, sa glavom zabačenom unazad koliko god je to bilo moguće, kako bi njegovo lice bilo što dalje od plamenova koji su se uzdizali sa sve crnje kreature, koja se držala za njega kao kakav prirastak. Da bi čovek mogao da se smiri pod tako užasnim iskušenjima - da bi mogao da zastane, duboko udahne i opusti mišić ruku, potrebna je gotovo nadljudska kontrola volje i osećanja.

Sa druge strane, okolnosti su do te mere bile van njegove kontrole da nije imao nikakvog izbora. Više se nije radilo o ubijanju Barkventina, već o spasavanju sopstvenog života. Plan mu se toliko izjalovio da nije bilo popravke. Goreo je.

Preostalo mu je samo jedno. Iako mu je telo bilo opterećeno, udovi su mu bili slobodni. Znao je da mu je preostalo samo nekoliko trenutaka za delanje. U glavi mu se vrtelo i jedva da je išta video, ali počeo je da trči. Prstiju raširenih kao što su kraci morske zvezde, teturavo je trčao prema suprotnom kraju prostorije, gde je noć bila kvadrat sazdan od crnila. U jednom trenu su bili tamo, naspram neba bez ijedne zvezde, osvetljeni sopstvenom vatrom kao demoni, a u sledećem ih već nije bilo. Stirpajk je preskočio prozorsku dasku i zajedno sa svojim opasnim teretom pao u crnu vodu šanca ispod prozora. Nije bilo zvezda, ali Mesec je odsutno plutao nisko na severnom nebu, kao odbačeno parče nokta. Sa njega nikakva svetlost nije dolazila na Zemlju.

Duboko u strašnim vodama šanca, dvojica suparnika koji su izgubili svest, i dalje su se kretali kao jedno, nalik na neko alegorijsko morsko čudovište. Iznad njih, površina kroz koju su pali ključala je, a nevidljiva para se uzdizala kroz mrak.

Kada je Stirpajk, čija se glava pojavila na površini posle onoga što mu je izgledalo jedino kao vlastita smrt, shvatio da nije sam već da se nešto drži za njega ispod vode, prvo je povratio crnu vodu, a onda i zaurlao.

Međutim, košmar se nastavio i nije bilo nikakvog odgovora na njegov urlik. Nije se probudio. A onda je osetio razdirući bol od opekotina i znao je da se ne radi o snu.

Tada je shvatio šta mora da uradi. Mora da drži tu ugljenisanu celavu glavu koja ga je udarala po grudima; mora da je drži ispod vode. Ali nije bilo jednostavno držati smežurani vrat. Blato se uskovitlalo oko njih, a njegov teret, jednako kao i njegove ruke, bio je prekriven muljem. Odvratne ruke su ga stezale uporno kao pipci. Bilo je čudo kako nije potonuo na dno kao kamen. Možda je za to bila zaslužna gustina vode ili ga je to što je divlje mlatarao nogama održalo na površini dovoljno dugo.

Ipak, postepeno i neumitno, gurao je staru glavu od sebe. Njegove nemilosrdne šake stezale su se oko vratnih žila - pritiskao ih je prema dole, u dubinu crne vode, dok su se mehurići uzdizali, a prodoran i šljapkav zvuk ustalasan vode razlegao kroz napetu tišinu noći.

Nemoguće je odrediti koliko dugo je stračevo lice ostalo pod vodom dok Stirpajk nije osetio kako stisak ruku obavijenih oko njegovog struka polako popušta. Za ubicu, čin ubistva je trajao beskonačno dugo. Ali pluća su se postepeno napunila vodom i srce je prestalo da kuca, i nasledni Čuvar znanja Gormengasta i Majstor rituala potonuo je u blatnjave dubine drevnog šanca.

Mesec je sada bio više na nebu i bio je okružen treperenjem zvezda. Ne bi se moglo reći da su zidovi i kule oko šanca bili obasjani bilo kakvim svetlom, već pre da se nekakav sumrak isticao naspram mrklog mraka - sumrak u obliku zidova i kula.

Stirpajku, iscrpljenom i u užasnim bolovima, preostalo je samo da pliva kroz žabokrečinu i sočivicu - da pliva na sever, gde se muljevite strane šanca pretvaraju u blatnjavu obalu. Činilo mu se da se zidovi sa obe strane pružaju u beskraj. Grlo mu je bilo puno prljave vode. Odvratna travuljina visila mu je preko lica. Jedva je mogao da vidi nekoliko jardi ispred sebe, ali nakon nekog vremena, shvatio je da zida sa njegove desne strane više nema i da je tu sada strma i blatnjava obala.

Voda je svukla sa njega ono malo odeće što je vatra pošteđela. Bio je go, prekriven opekotinama, napola udavljen. Telo mu se treslo od ledene hladnoće, a čelo gorelo u groznici.

Bauljajući četvoronoške uz obalu, ne znajući šta radi, osim da mora da nađe neko mesto gde nema niti vatre niti vode, na kraju je stigao do parčeta ravnog blata gde su rasli paprat i blatno bilje, i gde je, pošto je sada (kada su svi njegovi poslovi obavljani) mogao sebi da dozvoli da se onesvesti, za njega sve postalo crno.

I ležao je tako nepomičan, mali i go u blatu, kao nešto beživotno što je neko bacio, ili kao neka riba koju je izbacilo more i nad čijim se majušnim i nasukanim telom nadvijaju ogromne hridi, jer visoko iznad šanca uzdizali su se zidovi Gormengasta, propinjući se visoko u mrak, kao prave planinske litice.

ČETRDESET

Dok je prašina koja leži na neuglednim leđima Gormengasta postajala sve toplija na suncu, i dok je pospanost zahvatala ptice u senkama kamenih kula i nije moglo da se čuje gotovo ništa osim monotonog zujanja pčela dok lebde nad prostranstvima obraslim bršljanom - u isto vreme, u tišini zelenog podneva, duh šume Gormengasta zadržavao je svoj dah kao skakač u vodu. Nije bilo niti jednog zvuka. Sati su prolazili, a sve živo je ili spavalo ili bilo u stanju transa. Stabla velikih hrastova bila su prošarana mrljama svetlosti boje meda, a raskošne grane su stajale raširene kao ruke davnajšnjih kraljeva i izgledale kao da se savijaju pod težinom svojih zlatnih narukvica, obruča koje je stvaralo sunce. Činilo se da zlatno popodne nikada neće da se završi, a onda je nešto palo sa jedne visoke grane i zviznulo kroz grane budeći čitav predeo. Mir je na trenutak bio narušen, ali rana se zalečila gotovo odmah.

Sta je to palo kroz tišinu? Čak bi i divlja mačka oklevala pre nego što bi sa te visine skočila u zeleni sumrak. Međutim, to što je stajalo posuto senkama u obliku lišća nije bila mačka, već nešto ljudsko - dete čija je gusta kosa bila ostrižena do same glave, a lice pegavo kao ptičje jaje. Kad se pomerilo, detetovo vitko telo, koje je bilo zaista mršavo, izgledalo je kao da nema težinu.

Crte lica su joj bile prilično bezizražajne - prazne, u stvari. Kao da je nosila nekakvu masku, niti prijatnu niti neprijatnu - nešto što je pre skrivalo nego otkrivalo njene misli. Pa ipak, u isto vreme, iako na njenom licu nije bilo ničeg pamtljivog, ničeg osobenog, glava joj je tako lepo stajala na vratu, a vrat tako savršeno izrastao iz tananih ramena, a pokreti sve to troje bili tako izražajni u međusobnom odnosu, da ne samo što se činilo da ništa ne nedostaje nego bi utisak da se radi o nečemu vazdušastom i nadzemaljskom bio potpuno narušen da je lice imalo bilo kakav sopstveni život.

Nekoliko časaka je stajala potpuno sama u usnuloj hrastovoj šumi a onda je, neobično brzim pokretima prstiju, počela da čupa perje sa jednog drozda imelaša kojeg je uhvatila tokom svog dugog pada kroz krošnju i ugušila u svojoj maloj, svirepoj ruci.

ČETRDESET JEDAN

Oko spoljnog zida zamka Gormengast, na suncu je ležao grad od blata u kojem su živeli Stanovnici spoljnih nastambi, u hiljadama udžerica koje su izgledale kao da su izrasle iz zemlje poput mravinjaka. Ovi Stanovnici, ili Blistavi rezbari, kako su ih ponekad oslovljavali, imali su svoje rituale, jednako nepovredive kao što su bili oni unutar samog zamka.

Iako su živeli u siromaštvu i bili podložni bolestima koje idu ruku pod ruku sa bedom, bili su to ponosni ljudi, mađa puni predrasuda. Ponosni na svoje nasleđe, na svoj talenat za rezbarenje - ponosni na svoju bedu, kako se činilo. Da je ikada neko od njih otišao kako bi postao bogat i slavan, to bi za njih bila velika sramota i poniženje. Međutim, tako nešto je bilo prosto nezamislivo. U njihovoj povučenosti, njihovoj anonimnosti, ležao je njihov ponos. Sve ostalo je bilo ispod njih - sve osim porodice Groun kojoj su se zakleli na vernost i sa čijom su dozvolom živeli u svojim kućicama načičkanim oko spoljnog zida. Kada su velike vreće pune starog hleba spuštane konopcima sa tog zida, više od hiljadu u isto vreme, prihvatili su ih (taj tradicionalni znak poštovanja od strane zamka) uz neku vrstu poruge. Oni, Blistavi rezbari, bili su ti koji su zamku iskazivali poštovanje; oni su bili ti koji su se udostojavali da svakog jutra otkače pune vreće kako bi prazne mogle da budu podignute. I svaki zalogaj tog suvog hleba (koji sa poglavarevim korenem iz obližnje šume čini njihovu kompletnu ishranu) predstavlja čast koju oni ukazuju pekarama zamka.

Možda je to bio ponos potčinjenih - nešto čime su nadoknađivali ono što im je nedostajalo - ali njima je bio stvaran. I postojalo je nešto na čemu je bio utemeljen - njihove rezbarije u kojima je bio prikazan smisao za boju i oblik koji nije imao pandan u životu zamka.

Koliko god da su bili ljuti i uzdržani zbog svoje duboko uvrežene odvratnosti prema onima koji žive unutar zamka, najintenzivnija mržnja koju su osećali bila je usmerena na vlastite sunarodnike koji su prekršili vlastite običaje. U samom srcu njihovog siromašnog i nekonvencionalnog načina života ležalo je pravoverje kruto poput čelika. Njihovi običaji su bili okovani ledom. Provesti samo jedan dan sa njima bez ikakvog poznavanja njihovih bezbrojnih običaja bilo bi izazivanje katastrofe. Zajedno sa nečuvenim nemarom kad je u pitanju uobičajena pristojnost u ponašanju, odlikovali su se i preteranom čednošću, pakosnom i nepokolebljivo okrutnom.

Ako bi se rodilo vanbračno dete, to je značilo da će biti prezreno kao da je zaraženo nekom opakom bolešću. Kopile je u ljudima izazivalo strah. Postojalo je snažno uverenje da je dete koje je rođeno iz ljubavi - zlo. Majka bi u svakom slučaju bila prognana, ali samo je beba izazivala strah - to je, u stvari, bila veštica još pre rođenja.

Ali nikada je ne bi ubijali. Kada bi se to desilo, umrlo bi samo telo, a duh bi nastavio da proganja ubicu.

U uličici prepunoj muva koja je krivudala duž Spoljnog zida, sumrak je počinjao da se sleže kao polen. Postepeno se zgušnjavao, sve dok nepravilni krovovi od trske i blata nisu potonuli u njega.

Duž uličice, naslonjeni na zid, sedeli su prosjaci. Izgledali su kao da su izrasli iz prašine u kojoj su sedeli. Prekrivala im je nožne zglobove i dopirala do struka. Izgledala je kao mrtvo sivo more. Kao da je plima bila sačinjena od fine prašine. Bila je raskošno paperjasta i nežna.

Sedeli su u toj prostoj, sivoj prašini leđima oslonjeni na zemljani zid kolibe, ugrijan od sunca. Uživali su u luksuzu koji im je pružala meka prašina i topao vazduh pun muva.

Dok su sedeli u tišini, a oko njih se spuštala noć, oči su im bile okrenute prema jednom broju prilika na suprotnoj strani ulice koje su, pošto su za taj dan završile s radom, sakupljale svoja dleta, rende i maljeve, i nosile ih u svoje kolibe.

Sve do pre godinu dana, Blistavi rezbari nisu morali da vraćaju svoja dela u sigurnost svojih domova. Stajala su na otvorenom i niko ih nije dirao. Ne, čak ni najpokvareniji vandal među njima ne bi se usudio da dirne ili makar samo za inč pomeri nečiju rezbariju.

Ali nešto se promenilo. Skulpture više nisu bile sigurne. Desilo se nešto strašno. I tako su prosjaci pored zida nastavili da gledaju kako se skulpture unose u kolibe. Isto se dešavalo svake večeri proteklih dvanaest meseci, ali oni se još uvek nisu navikli na to. Jednostavno, nisu mogli da shvate. Čitavog života su poznavali mesečinu na pustim ulicama i duž njih drvene rezbarije koje su kao stražari stajale pored svakih vrata. Ali sada, kad bi se smrklo, u ulicama više nije bilo topline - energičnost i lepota su napustili prolaze između kućica od blata. I tako su oni, svake večeri, sa nekakvim žalostivim čuđenjem gledali kako se mladići upinju da unesu u kućice svoje često veoma velike i teške konje sa grivama nalik na pajalice od zaleđene morske pene - ili šarene bogove iz šume Gormengasta sa čudnovato nakrivljenim glavama. Gledali su sve to svesni da je zatrovana jedina delatnost za koju su Stanovnici živeli.

Prosjaci nisu prozborili ni reči, ali dok su sedeli u toj mekoj prašini, misli svakog od njih pohodilo je jedno dete. Nezakonito dete, izgnanik, stvorenjce od jedva dvanaest godina,

ali bez obzira na to - i ptica zloslutnica, guja, veštica, pretnja njima samima i njihovim rezbarijama.

Prvi ponoćni napad odigrao se pre oko godinu dana, u tajnosti i tišini, ispunjen zaista užasnom zlobom.

Jedna prelepa skulptura je ujutru pronađena sa licem u prašini. Telo joj je bilo unakaženo nožem koji je ostavio dugačke, neravne brazgotine, a nestalo je i nekoliko manjih rezbarija. Od tog prvog zlog čina, oštećeno je još mnogo skulptura, a više stotina ukradeno. To su bile rezbarije ne veće od čovekove šake, ali izvanredne po svom kvalitetu, ritmu kompozicije i boji. Nije bilo nikakve sumnje po pitanju počinioca.

Bio je to Stvor. Odbačeno kao kopile, od dana majčinog samoubistva, dete je bilo trn u oku Stanovnika kućica od blata. Bilo je divlje i slobodno kao životinja, i jednako neukrotivo; po svojoj prirodi bilo je lopov i ušlo u legendu kao biće zla još pre nego što je pobešlo.

Uvek je bilo samo. Bilo je nezamislivo da bi moglo da bude u nečijem društvu. U njegovoj samodovoljnosti nije bilo slabe tačke. Moralo je da krade da bi jelo, krećući se kao senka kroz noć, bez ikakvog izraza na licu. Udovi su mu bili lagani i hitri kao leskovo pruće. A ponekad bi potpuno nestalo na više meseci, samo da bi se iznenada vratilo i skačući sa krova na krov, ispuštalo oštre, podrugljive krike u večernji vazduh.

Stanovnici su proklinjali dan kada je Stvor rođen; Stvor koji nije umeo da govori ali je umeo da trči, kako se govorkalo, uz stablo drveta bez ijedne grane; i da preskoči jarde i jarde lebdeći na krilima snažnog vetra.

Proklinjali su majku koja ga je rodila - Kedu, tamnokosu ženu koja je odvedena u zamak i koja je došla Titusa kad je bio mali. Proklinjali su majku, proklinjali su njeno dete, ali i bili u strahu - u strahu od natprirodnog, i pritiskao ih je osećaj strahopoštovanja - zato što je neobuzdani Stvor *sestra* po pomajci grofa, gospodara Gormengasta, Titusa Sedamdeset i sedmog.

ČETRDESET DVA

Kad je Stirpajk došao k svesti i kad mu se vratilo sećanje na užase kroz koje je prošao u jednom naletu sveprožimajućeg bola, jer su opekotine od vatre bile veoma sveže, nekako se osovio na noge i hramljući kao bogalj kroz noć nekako stigao do doktorovih vrata. Tamo se, pošto je užarenim čelom lupao po vratima jer su mu ruke bile izgorene, ponovo onesvestio i nije došao sebi čitava tri dana, kada se probudio i otkrio da zuri u plafon male sobe sa zelenim zidovima.

Dugo vremena ničega nije mogao da se seti, ali malo-pomalo, komadići one večeri ispunjene nasiljem spojili su se, stvorivši kompletnu sliku.

Teškom mukom je uspeo da okrene glavu i video je da se levo nalaze vrata. Desno je bio kamin, a ispred njega, i veoma blizu tavanice, jedan ovekći prozor preko kojeg su delimično bile navučene zavese. Na osnovu sumraka koji je vladao na nebu zaključio je da je ili rano jutro ili večer. Između zavesa je mogao da vidi jednu kulu, ali nije mogao da je prepozna. Nije imao pojma u kojem delu zamka se nalazio.

Spustio je pogled i primetio da je bio u zavojima od glave do pete, i iako mu nije bilo potrebno podsećanje, bol od opekotina postao je još oštriji. Zatvorio je oči i pokušao ravnomernije da diše.

Barkventin je bio mrtav. On ga je ubio. Ali sada, u trenutku kada bi on, Stirpajk, trebalo da bude nezamenjiv, imajući u vidu da je bio jedini poverenik starog čuvara zakona, on ovde leži nepokretan, bespomoćan, beskoristan. To je predstavljalo veliku prepreku njegovim planovima i moraće da je otkloni delajući brzo i odlučno. Telom je malo toga mogao da uradi, ali mozak mu je bio vrlo aktivan i snalažljiv.

Međutim, postojala je jedna razlika. Istina, njegov um je bio oštar kao i uvek, ali iako on sam to nije znao, nešto je bilo pridodato njegovoj naravi, ili je nešto nestalo iz nje.

Njegova staloženost je bila narušena do te mere da je došlo do promene - do promene o kojoj on ništa nije znao zato što je logičnim delom svog uma uspeo sebe da uveri da je bez obzira na veličinu greške koju je počinio u Barkventinovoj sobi, tu sramotu video samo on. Njegovom poniženju nije prisustvovao niko osim njega - izgubio je obraz samo pred samim sobom jer niko nije video brzinu kojom se kretao starac.

Opekotine koje je zadobio bile su prevelika cena za slavu. Ali slava će zasigurno biti njegova. Što teže bude njegovo zdravstveno stanje, to će biti veća hrabrost koju je iskazao u pokušaju da spase starčev život. Njegov ugled nije pretrpeo nikakvu štetu jer Barkventinova usta su bila ispunjena blatom šanca i on neće moći da svedoči.

Međutim, do *promene* je ipak došlo, i kad se Stirpajk probudio posle sat vremena i otvorivši oči ugledao vatru u kaminu, naglo se uspravio u krevetu i kriknuo. Znoj mu se slivao niz lice, a ruke u zavojima se tresle.

Dugo je ležao drhćući. Bilo je to osećanje kakvo nikada ranije nije iskusio. Nekakav strah je bio oko njega, a možda i u njemu. Koristeći sve rezerve svoje hrabrosti, koju je nesumnjivo posedovao, uspeo je da ga odagna. Na kraju je ponovo pao u nemiran san, a kad se posle nekog vremena probudio, pre nego što je otvorio oči, znao je da nije sam u sobi.

Doktor Prunskvalor je stajao u podnožju kreveta. Leđima je bio okrenut Stirpajku. Glava mu je bila podignuta, a pogled uprt kroz prozor, u kulu koja je sada bila prošarana sunčevim zracima i senkama prolazećih oblaka. Stiglo je jutro.

Stirpajk je otvorio oči i čim je ugledao doktora, ponovo ih zatvorio. Za tren ili dva je odlučio šta će da uradi i okrećući glavu levo-desno na jastuku, kao da ga muče noćne more, prošaputao: "Pokušao sam da vas spasem, gospodaru. Pokušao sam da vas spasem." A onda je zaječao.

Prunskvalor se okrenuo na peti. Na njegovom bizarnom i isklesanom licu nije bilo onog lakrdijaškog izraza koji je bio tako tipičan za njega. Usne su mu bile ukočene.

"Koga si pokušao da spaseš?" oštro je rekao Prunskvalor, kao da želi da izvuče neki nevoljan odgovor iz usnulog mladića.

Međutim, Stirpajk je samo ispustio nekakav zbunjen glas iz grla, pa dodao nešto snažnijim glasom: "Pokušao sam... Pokušao sam."

Ponovo je okrenuo glavu na jastuku, a onda, kao da ga je upravo to probudilo, otvorio je oči. Nekoliko trenutaka je gledao ispred sebe, pa rekao: "Doktore, nisam mogao da ga zadržim."

Prunskvalor mu nije odmah odgovorio, već je opipao puls prilici u zavojima - oslušnuo mu srce - a onda, nakon nekog vremena, rekao: "Ispričaćeš mi sutra."

"Doktore" reče Stirpajk, "najradije bih sad da vam ispričam. Slab sam i mogu samo da šapućem, ali znam gde se nalazi Barkventin. Mrtav je i leži u blatu pod prozorom svoje sobe."

"A kako je dospeo tamo, gospodaru Stirpajče?"

"Reći ću vam, doktore", prošaputa on. "Reći ću vam sve što znam." Glava mu je pala na jastuk i zatvorio je oči.

"Juče, ili prošle nedelje, ili pre mesec dana... Ne znam koliko dugo sam ležao ovde bez svesti - ušao sam u Barkventinovu sobu oko osam sati, što sam inače radio svake večeri. Tada bi me upoznavao sa mojim obavezama za sutra. Sedeo je na svojoj visokoj stolici i kad sam ja ušao, palio je sveće. Ne znam zašto, ali trgnuo se kad sam ja ušao, kao da sam ga prenuo iz nečega, i kad je ponovo okrenuo glavu na drugu stranu, pošto me je opsovao - nije on mislio ništa loše, uvek je bio takav, razdražljiv - pogrešno je procenio udaljenost od plamena i bradom je prešao preko njega, i brada mu se zapalila. Dotrčao sam, ali plamen je već zahvatio njegovu bradu i odeću. U sobi nije bilo nikakvih čebadi niti zavesa kojima bi vatra mogla da se ugasi. Nije bilo ni vode. I ja sam udario po plamenu golim rukama. Ali vatra je bila sve jača i jača, i onda me je on, valjda od bola i panike, obuhvatio rukama i ja sam počeo da gorim."

Zenice mladićevih tamnih očiju raširile su se dok je pričao svoju delimično prepravljenu priču, zato što Barkventinov zagrljaj nije bio san. Čelo mu se ponovo orosilo znojem i zastrašujuća verodostojnost dala je težinu njegovim rečima.

"Nisam mogao da pobegnem, doktore. Uhvatio me je i držao uza se dok je goreo. Kako su sekunde prolazile, vatra je postajala sve jača, a moje opekotine sve teže. Postojala je samo jedna stvar koju sam mogao da uradim kako bih se spasao. Znao sam da moram da stignem do šanca koji prolazi ispod prozora. Potrčao sam. Trčao sam, a on me nije puštao. Stigao sam do prozora i bacio se u šanac - i tamo, u onoj crnoj ledenoj vodi, tek tamo me je pustio. Nisam mogao da ga održim na površini. Jedino što sam mogao da uradim jeste da se dovućem do obale šanca... I tamo... Mislim da sam se onesvestio. Kad sam došao sebi, shvatio sam da sam go i dovuкао sam se do vaših vrata... Ali šanac mora da se pretraži i starac mora da bude pronađen... Zaslužio je da ga pronađemo i da mu upriličimo pristojnu sahranu. Ja moram da preuzmem njegove dužnosti. Ja... Ja... Ne mogu više... Da pričam... Nisam..."

Okrenuo je glavu na jastuku i uprkos jakim bolovima, zaspao. Odigrao je svoju kartu i mogao je da se odmori.

ČETRDESET TRI

"Draga moja", reče Belgrov, "tvoj verenik sigurno nije zaslužio da ga ostaviš da čeka baš *toliko* dugo, bez obzira na to što je on samo školski upravitelj Gormengasta. Zašto, za ime Božje, uvek moraš toliko da kasniš? Pobogu Irma, nisam ja neki žutokljunac koji misli da je

romantično to što kisne pod smrdljivim nebom. Gde si se toliko zadržala, odgovori mi, molim te?"

"Ne želim da ti odgovorim!" uzviknu Irma. "Ponižavaš me! Zar ti ništa ne znači što se brinem o svom izgledu - što želim da budem lepa za tebe? Baš si pravi *muškarac*. Užasno se osećam."

"Ne govorim ti to olako, ljubavi moja", odvrati Belgrov. "Kao što sam pomenuo, ne podnosim loše vreme kao što ga podnosi neko mladi. Ti si odabrala mesto sastanka, i gore mesto nisi mogla da odabereš. Nije bilo niti žbuna ispod kojeg sam mogao da čučnem. Reuma samo što me nije uhvatila. Noge su mi mokre do kosti. A zašto? Zato što moja verenica, Irma Prunskvalor, dama čiji su kvaliteti okrenuti na drugu stranu - uvek su okrenuti na *drugu* stranu - koja ima ceo dan na raspolaganju da čupa svoje obrve i češlja uvojke svoje duge, srebrne kose, ne može da se organizuje - ili je možda, hajde da kažemo, postala nezainteresovana za svog udvarača? Da kažemo da si postala nezainteresovana, draga moja?"

"Nikada!" kriknu Irma. "Nikada, najdraži moj! Želim da te budem vredna i to je jedina stvar zbog koje provodim toliko vremena u kupatilu. Najdraži moj, moraš da mi oprostiš. Moraš da mi oprostiš."

Belgrov prikupi dugačke krajeve svoje odore, uvivši se u njih. Dok je govorio, pogled mu je bio uprt u tmurno nebo, i tek sada je okrenuo svoje plemenito lice prema njoj. Kiša koja je sipila činila je nejasnim pejzaž oko njih. Najbliže drvo bilo je siva mrlja, dve poljane daleko od njih.

"Tražiš od mene da ti oprostim", reče Belgrov. Zažmurio je. "I ja ti opraštam. Ja ti opraštam. Ali zapamti, Irma, žena koja je tačna može da me učini srećnim. Možda bi trebalo da vežbaš tako da, kada dođe vreme, nemam na šta da se žalim. A sada, da zaboravimo na sve to, hoćemo li?"

Okrenuo je glavu od nje jer još uvek nije bio u stanju da je prekoreva bez osmeha koji je to uzrokovalo na njegovom licu. I tako, glave okrenute u stranu, iscerio se, pokazujući svoje gnjile zube udaljenoj živici.

Irma ga je uhvatila za ruku i počeli su da hodaju.

"Najdraži moj", reče ona.

"Da, ljubavi?" reče Belgrov.

"Sad je moj red da se požalim, zar ne?"

"Tvoj je red, ljubavi moja." (Podigao je svoju lavlju glavu i radosnim pokretom otrsao kapi kiše sa svoje grive.)

"Nećeš da se ljutiš, dragi?"

On podiže obrve i zatvori oči.

"Neću da se ljutim, Irma. Šta si htela da mi kažeš?"

"Radi se o tvom vratu, dušo."

"Mom vratu? Šta s njim?"

"Jako je prljav, dušice. Takav je već nedeljama... Možda bi mogao..."

Međutim, Belgrov se ukočio pored nje i nemoćno se iscerio.

"E, do đavola", tiho je promrmljao. "Do crnog đavola."

ČETRDESET ČETIRI

Gospodin Flej je već duže od sata sedeo na ulazu u svoju pećinu. Nije bilo ni daška vetra i tri mala oblaka na mekom sivom nebu stajala su na istom mestu ceo dan.

Brada mu je bila veoma dugačka, a kosa, koja je nekada bila odsečena gotovo do same glave, sada mu je bila rasuta po ramenima. Koža mu je potamnela od sunca, a poslednjih nekoliko godina teškog života ostavilo je nove bore na njegovom licu.

Postao je deo sume. Vid mu je bio oštar kao u sokola, a sluh jednako brz. Kretao se bešumno. Pucketanje u kolenima se više nije čulo. Možda je letnja vrelina izvukla muku iz njih, pošto mu je odeća bila pretvorena u dronjke tako da su kolena najveći deo vremena bila izložena suncu.

Toliko se dobro uklopio u svet grana, paprati i potoka da bi se moglo reći da je bio stvoren za život u divljini. Međutim, uprkos tome što je toliko dobro upoznao šumu, što je bio uvučen u divlji svet bezbrojnog drveća, kao da je samo još jedna grana u njemu - uprkos svemu tome, njegove misli nikada nisu bile daleko od one kvrgave mase klesanog kamena koja je, bez obzira što je bila trošna i delovala preteće, bila i jedini dom koji je ikada imao.

Ipak, iako je čeznuo za povratkom u mesto svog rođenja, Flej nije bio sentimentalni izgnanik. Kad je razmišljao o zamku, njegove misli se nikako ne bi mogle nazvati sanjarenjem. Bile su to teške, mučne misli, ispunjene nagađanjem o onome što se dešava u zamku, a ne davnašnjim uspomnama na to mesto. U jednakoj meri kao Barkventin, Flej je do srži bio tradicionalista. U dubini duše je znao da nešto nije u redu.

A kakvu je mogućnost imao da proveri šta se dešava po hodnicima i u kulama? Na čemu su, osim na bledom sjaju njegovih slutnji i duboko ukorenjenoj turobnosti njegovih misli, počivale njegove sumnje?

Da li je to bio njegov urođeni pesimizam i još strah koji je, što je bilo sasvim razumljivo, od prognoza postajao sve jači - strah da je njegovo odsustvo dovelo do slabljenja zamka.

Bilo je sve to i još ponešto. Da su njegovi strahovi bili samo posledica nagadanja, nikada se ne bi odvažio da u proteklih dvadeset dana preduzme tri nezakonita putovanja. Prolazio je ponoćnim hodnicima zamka - i bez obzira što nije otkrio ništa konkretno, gotovo odmah je postao svestan promene. Nešto se desilo ili se događalo, i to nešto je bilo zlo i podrivačko.

Dobro je znao da se izlaže ozbiljnoj kazni ako bude uhvaćen u zamku pošto je prognan, kao i da je šansa da će u mraku uspavanih hodnika i dvorana pronaći uzrok svojih strepnji zaista veoma mala. Uprkos svemu tome, usudio se da se suprotstavi slovu zakona Grouna, na svoj usamljenički način, ne bi li otkrio da li je duh tog zakona bolestan, kao što se pribojavao.

I sada, dok je sedeo okružen paprati koja je rasla ispred ulaza u njegovu pećinu, razmišljajući o događajima koji su na ovaj ili onaj način, tokom proteklih godina, doveli do nastanka njegovih sumnji da se dešava nešto loše, najednom je postao svestan da ga neko posmatra.

Nikakav šum nije dopro do njegovih ušiju, ali upozorilo ga je dodatno čulo koje se razvilo u šumi. Imao je osećaj kao da ga je neko blago kucnuo tačno između lopatica.

Istog trena, pogledom je prešao preko pejzaža ispred sebe i odmah ih je ugledao kako stoje na ivici šume, skroz desno od njega. Prepoznao ih je čim ih je video, iako je devojka toliko porasla da je bila gotovo neprepoznatljiva. Da li je moguće da ga nisu prepoznali? Nije bilo nikakve sumnje da gledaju u njega. Zaboravio je koliko on izgleda drugačije, naročito Fuksiji, sa svojom dugačkom kosom, zarastao u bradu i u odrpanoj odeći.

Međutim, oni tada potrčaše u njegovom pravcu i on ustade i zaputi se prema njima preko kamenja.

Fuksija je prva stigla do oronulog izgnanika. Sa svojih jedva nešto preko dvadeset godina, pred njim je stajala ta crnomanjasta devojka, sa čudnim izrazom tuge na licu, puna ljubavi, hrabrosti, besa i nežnosti. Sve te stvari su naprosto izvirale iz njenih grudi, pa je delovalo gotovo nepošteno da neko bude baš toliko obdaren.

Za Fleja, ona je predstavljala pravo otkrovenje. Kad god je razmišljao o njoj, uvek ju je video kao dete, a sada je pred njim stajala žena, rumena, ushićena. Dok je pokušavala da povрати dah, pogled joj je počivao na njegovom licu, a ruke su joj bile oslonjene na kukove.

Gospodin Flej spusti glavu iz poštovanja prema svom posetiocu.

"Milostiva gospođo", ali pre nego što je Fuksija mogla da mu odgovori, pojavio se Titus, a kosa mu je padala preko očiju.

"Rekao sam ti", dahtao je. "Rekao sam ti da ću ga naći! Rekao sam ti da ima bradu i da je napravio branu i da je tamo pećina i da sam tamo spavao i da smo spremali večeru..." Zastao je da bi udahnuo vazduh pa nastavio: "Zdravo, gospodine Flej. Izgledate predivno i divlje!"

"Ah!" reče Flej. "Vrlo verovatno, milostivi gospodine. Težak život i, nema sumnje, više dana nego ručkova, milostivi gospodine."

"Oh, gospodine Flej", reče Fuksija. "Tako mi je drago što vas ponovo vidim - uvek ste bili tako fini prema meni. Da li vam je dobro ovde? Potpuno ste sami."

"Naravno da mu je dobro!" reče Titus. "On ti je kao neki divljak. Zar ne, gospodine Flej?"

"Tako nekako, milostivi gospodine", reče Flej.

"Ma ti si bio suviše mali da bi se sećao, Tituse", reče Fuksija. "Ja se svega sećam. Gospodin Flej je bio očevo lično sluga - nadređen svim ostalima, zar ne gospodine Flej - sve dok otac nije nestao..."

"Znam", reče Titus. "Cuo sam sve o tome na časovima kod Belgrova - drugi dečaci su mi pričali."

"Ništa oni ne znaju", reče Flej. "Ništa, milostiva gospođo." Okrenuo se prema Fuksiji, a onda, ponovo spustivši glavu, rekao: "Ponizno Vas pozivam u svoju pećinu. Da se odmorite u hladovini i osvežite vodom."

Pratili su gospodina Fleja u njegovu pećinu, a kad su prošli kroz ulaz i kad su pokazali Fuksiji dvostruko okno na tavanici i pošteno se napili vode iz izvora, jer bilo im je vruće i bili su žedni, Titus je legao pod zid obrastao mahovinom u unutrašnjoj pećini, a njihov domaćin je seo nešto dalje od njih. Ruke su mu bile obavijene oko nogu, kosmata brada na kolenima, a pogled uprt u Fuksiju.

Iako je primetila njegov detinjast, ispitivački pogled, ona mu, sa svoje strane, nije dala razloga da se oseti neprijatno zbog toga, već mu se smešila svaki put kad bi im se pogledi

sreli i sve vreme je razgledala pećinu i skrećući pogled prema Titusu, pitala ga da li je primetio ovo ili ono prilikom svoje poslednje posete.

Međutim, došao je i trenutak kada se tišina spustila na pećinu. Bila je to ona vrsta tišine koja se teško razbija. Ipak, na kraju ju je razbio niko drugi nego gospodin Flej, od koga se to najmanje moglo očekivati.

"Milostiva gospođo... Gospodine" reče on.

"Da, gospodine Flej?" odvrati Fuksija.

"Bio sam odsutan mnogo godina, u progonstvu, milostiva gospođo." Njegove tvrde usne su se razmakle kao da želi da nastavi, ali onda ih je sklopio, ne znajući kako da se izrazi. Posle nekog vremena, ponovo je progovorio.

"Ne znam šta se dešavalo, leđi Fuksija. Oprostite mi, ali moram nešto da vas pitam."

"Naravno, gospodine Flej. Šta da me pitate?"

"Ja znam šta", reče Titus. "O onome što se događalo otkad je on poslednji put bio tamo i šta je otkriveno, zar ne, gospodine Flej? I o Barkventinovoj smrti i..."

"Barkventin je mrtav?" Flejov glas je bio oštar i težak.

"O, da", reče Titus. "Izgoreo je, znate. Zar ne, Fuksija?"

"Da, gospodine Flej. Stirpajk je pokušao da ga spase."

"Stirpajk?" izgovorila je dugačka, odrpana, nepomična prilika.

"Da", reče Fuksija. "Jako je bolestan. Išla sam da ga posetim."

"Nisi valjda!" reče Titus.

"Jesam i opet ću da idem. Ima užasne opekotine."

"Ne želim da ga vidaš", reče Titus.

"Zašto ne?" Krv je počela da joj juri u obraze.

"Zato što je on..."

Ali, Fuksija ga prekide.

"Šta... Ti... Znaš... O njemu?" rekla je veoma polako i nežnim glasom u kojem se ipak moglo čuti drhtanje. "Zar ga to što je pametniji nego što bismo svi mi ikada mogli da budemo čini zločincem? Zar je on kriv što je unakažen ožiljcima?" A onda brzo dodala: "Ili što je toliko hrabar?"

Pogledala je u svog brata i kad je u crtama njegovog lica videla neku bezgraničnu bliskost, nešto što je izgledalo kao odraz njenog vlastitog srca ili kao da je gledala u svoje vlastite oči, rekla je: "Zao mi je. Hajde da ne pričamo o njemu."

Međutim, to je bilo upravo ono o čemu je Flej želeo da priča. "Milostiva gospođo," rekao je, "Barkventinov sin - da li je svestan, da li je obučen, Tumač dokumenata, Čuvar zakona Grouna - da li je sve u redu?"

"Niko ne može da pronađe njegovog sina, niti je poznato da li je ikada imao sina", reče Fuksija. "Ali sve je u redu. Poslednjih nekoliko godina, Barkventin je obučavao Stirpajka."

Flej je ustao tako naglo da je izgledao kao da je neko odozgo povukao nevidljivu nit koja je bila vezana za njega, i okrenuo je glavu kako bi prikrio svoj gnev.

"Ne! Ne!" kriknuo je u sebi, ali nije se čuo nikakav glas. Onda je progovorio, ne okrećući se. "Ali Stirpajk je bolestan, milostiva gospođo?"

Fuksija je netremice gledala gore u njega. Niti ona niti Titus nisu razumeli zašto je tako iznenada ustao.

"Da", reče Fuksija. "Izgoreo je kad je pokušao da spase zapaljenog Barkventina - i u krevetu je već mesecima."

"Koliko će još da leži, milostiva gospođo?"

"Doktor kaže da će ustati za nedelju dana."

"Ali, Rituali! Ko je davao uputstva? Ko je sprovodio postupke, iz dana u dan, ko je tumačio dokumente - o, Bože", reče Flej koji više nije mogao da se kontroliše. "Ko je davao život simbolima? Ko je pokretao zupčanike Gormengasta?"

"U redu je, gospodine Flej. Sve je u redu. On se nimalo ne štedi. Barkventin ga nije uzalud obučavao. Sav je u zavojima, ali sve drži pod kontrolom. I to iz bolesničke postelje. Svakog jutra mu dolazi trideset ili četrdeset ljudi. On ih ispituje i obaveštava. Pored njega ima na stotine knjiga, a zidovi su prekriveni mapama i crtežima. Za to niko drugi nije sposoban. On nikada ne prestaje da radi. Čak i dok leži. Njegov mozak radi sve vreme."

Ali, Flej udari šakom u zid pećine, kao da želi da na nečemu iskali svoj bes.

"Ne! Ne!" reče on. "On nije Majstor rituala, milostiva gospođo. Ne za stalno. Nema *Ijubavi*, milostiva gospođo, nema ljubavi prema Gormengastu."

"Ja bih voleo da nema nikakvog Majstora rituala", reče Titus.

"Milostivi gospodine", reče Flej posle kraće pauze, "ti si samo dečak. Ništa ne znaš. Ali Gormengast će da te nauči. Saurdast i Barkventin, obojica su izgoreli", nastavio je, nesvestan da govori naglas, "otac i sin... Otac i sin..."

"Možda sam ja samo dečak", reče Titus uvređeno, "ali kad biste vi znali kako smo mi danas došli ovamo, kroz podzemni prolaz (koji sam ja našao, je l' tako Fuksija?) onda..." Međutim, Titus je morao da se zaustavi jer je ova rečenica bila suviše složena za njega.

"Da znate", počeo on ispočetka, "bili smo u mraku, sa svećama, ponekad smo i puzali, ali većinu vremena smo hodali od zamka dovde, osim poslednju milju pre izlaza iz tunela, a vi ga nikad ne biste pronašli, ispod grebena; liči na ulaz u jazavčevu jazbinu - nije daleko odavde, na drugoj strani šume iz koje smo izašli kad ste nas videli, tako da je bilo teško pronaći vašu pećinu, gospodine Flej, jer poslednji put kad sam bio ovde, došao sam na konju i pešice kroz hrastovu šumu i - o gospodine Flej, da li je to bio san ili sam ja zaista video leteće stvorenje i pričao vam o njemu? Ponekad mi se čini da je to bio san."

"I jeste", reče Flej. "Košmar, bez ikakve sumnje." Činilo se da ni najmanje ne želi da razgovara sa Titusom o letećem stvorenju.

"Tajni tunel do zamka, milostivi gospodine?"

"Da, tajni i mračan i smrdi na zemlju i ponegde stoje grede koje drže svod i svuda su mravi."

Flej pogleda u Fuksiju kao da traži potvrdu.

"Istina je", reče Fuksija.

"I nije daleko odavde?"

"Ne", reče Fuksija. "U šumi, na suprotnoj strani susedne doline. Tamo je izlaz iz tunela."

Flej je netremice gledao u jedno pa u drugo. Izgledalo je da je vest o podzemnom prolazu ostavila snažan utisak na njega, iako oni nisu mogli da shvate zašto, jer uprkos tome što je to za njih bila veoma stvarna i uzbudljiva pustolovina, iz ne baš prijatnih iskustava su znali da odrasle obično ne zanima ono što deca smatraju predivnim.

Međutim, gospodin Flej je želeo da zna svaku pojedinost.

Gde tunel počinje u zamku? Da li ih je neko video u hodniku sa statuama? Da li bi mogli da nađu put natrag, kroz onaj tihi i beživotni svet dvorana i hodnika? Da li bi mogli da ga odvedu do mesta gde se tunel završava?

Naravno da bi. Istog trenu, oduševljeni što je jedna odrasla osoba, a Fuksija sebe nikada nije smatrala odraslom, jednako uzbuđena zbog njihovog otkrića kao i oni - bili su na putu prema šumi.

Fleju je otkriće značilo mnogo više nego što su Fuksija i Titus mogli i da pretpostave. Ako je istina da na samo nekoliko minuta od njegove pećine postoji, moglo bi se reći, prolaz za Fleja - otvorena kapija koja vodi u srce njegovog starog doma, staza kojom bi mogao da hodi, ako bude hteo, dok svetlost dana obasjava šume i livade pet stopa iznad njegove glave - onda je njegova moć da iskoreni tu pošast koja se skrivala u Gormengastu, da pronađe njen izvor, bila višestruko uvećana. Nije bilo nimalo lako ulaziti u zamak neprimećeno i po noći, ponekad po mesečini, prelaziti dug put površinom zemlje od njegove pećine do Spoljnog zida, a onda od njega preko pravougaonih dvorišta i otvorenih prostora do unutrašnjih zgrada i određenih soba i hodnika do kojih je želeo da stigne.

Ali ako je ono što su mu njih dvoje rekli istina, moći će u svako doba dana i noći da se pojavi iza statue u hodniku sa skulpturama, i oko njega će biti rasprostrta čitava trošna anatomija tog drevnog mesta.

ČETRDESET PET

Dani su tekli i zidovi Gormengasta su postajali sve hladniji, kako je leto pravilo prostor jeseni, a jesen zimi. Oboje su bili hladni i mračni. Najveći deo vremena duvali su vetrovi, i po danu i po noći, razbijajući prozorska stakla, pomerajući kamene strukture, režeći i urlajući između kula i dimnjaka, i preko hrpta zamka.

A onda bi, što je bilo jednako strahotno, vetar iznenada prestao i tišina bi zavladała zamkom. Tišina je bila nenarušiva jer su se lavež psa, iznenadni zveket kante ili udaljeni povik dečaka, činili stvarnim jedino u tome što su naglašavali sveopštu nepomičnost kroz koju bi se uzdigli kao riblje glave iz ledene vode - samo da bi opet potonuli, ne ostavljajući nikakvog traga za sobom.

U januaru je palo toliko snega da oni koji su ga gledali iza bezbrojnih prozora, nisu mogli da veruju u postojanje oštrih oblika koji su ležali ispod bezoblične koprene ili boja koje su bile uronjene u tamu te beline. Sam vazduh je bio zagušen pahuljama veličine dečje šake, a ceo vidik ispunjen belim grbama pod kojima su ležali napola zaboravljeni pejzaži.

Po širokim belim poljima koja su okruživala zamak, ležale su smrznute ptice ili su stajale nakrivljene, čekajući smrt od zime. Tu i tamo se mogla videti neka ptica kako teturavo hoda, ili besomučno lepršanje nekog ledom slepljenog krila.

Sa prozora zamka, izgledalo je kao da su po poljima rasuti komadići uglja, ili da su polja boginjava od mnoštva koje je pobila zima. Nije bilo niti jednog snežnog predela koji ova široko rasprostranjena pošast nije umrljala, niti jednog nanosa koji nije imao svoje groblje.

Naspram zaslepljujuće beline, sve ptice, kakvo god perje da su imale, izgledale su crne kao gar, i razlikovale su se samo po svojim siluetama čije su konture bile ocrtane tako precizno da je izgledalo kao da je to bilo urađeno iglom - toliko su se jasno videli njihovi kljunovi nalik na trnove, vlakna njihovih pera, i njihove tanane glavice i kandžice.

Činilo se da je na beskrajnom mrtvačkom pokrovu od snega svaka ptica iz tog mnoštva ispisala, sa velikom umetničkom sposobnošću i mnogo tragike, dokaz o svojoj vlastitoj smrti, i to jezikom istovremeno neodgonetivim i izražajnim, pretvorenim u hijeroglifne fantastične lepote.

A sneg koji ih je pobio, uskoro bi ih prekrrio; prekrrio tako nežno da je njegov dodir baš zbog toga bio mnogo užasniji. Ipak, uprkos slojevima i slojevima zaslepljujućeg praha, uvek je bilo ptica na ivici smrti, i uvek je postojalo to rasuto mnoštvo crno kao gar. I posvuda su se mogle videti ptice koje su se teturale, ili stajale drhteći, ili nastavljale sa svojim mukotrpnim probijanjem, do grudi uronjene u raskošni smrtonosni pokrivač, ostavljajući za sobom male jarkove u snegu koji su pokazivali gde su bile.

Pa ipak, bez obzira na razmere pošasti, zamak je bio pun ptica. Grofica, srca punog tuge zbog tolike patnje i žeđi, koristila je svaku priliku da privuče divlje ptice u zamak. Čim bi se uhvatio led u stotinama kada i lavora postavljenim širom zamka, odmah bi ga lomili. Uz pomoć mesa, mrvica hleba i žita, pokušavali su da namame ptice da uđu u topliji vazduh unutar zamka. Međutim, uprkos svem tom trudu (pošto je glad oterala njihov strah, na hiljade ptica se našlo u zamku, uključujući sove, čaplje pa čak i ptice grabljivice), zamak je bio okružen mrtvima i umirućima. Surovo vreme pretvorilo je zamak u tačku okupljanja. Nije samo ptičji svet iz okoline bio privučen u Gormengast, već su bile ispražnjene i udaljene šume i vresišta. Sama brojnost ovih ptica selica koje su se iz sata u sat, zaslepljene snegom, izgladnele i mrtve umorne spuštale u zamak sa neba zakrčenog gustim snegom, bila je dovoljna da dođe do tolikog pomora, iako je Gormengast bio otvoreno utočište.

Grofica je odlučila (što je stvorilo velike neugodnosti svima na koje se to odnosilo) da trpezarija bude pretvorena u bolnicu. Tamo se, onako ogromna i crvenokosa, sama kretala među njima, negujući ih dok ne bi povratile snagu. Naredila je i da se donesu grane i naslone na zidove. Stolove su okrenuli naopačke, tako da su one ptice koje su to želele mogle da čuče na vrhovima njihovih nogu. Posle nekog vremena, kroz prostoriju je odjekivao ptičji pev praćen ostrim kliktajima vrana i čavki, i stotinama različitih piskavih i blagih glasova.

Sve ptice koje su mogle da budu spasene - spasene su, ali sneg je bio suviše dubok i suviše mek da bi moglo da se učini bilo šta više od pružanja ruke kroz prozor u prizemlju.

Zamak je bio okovan snegom više od jednog meseca.

Nekoliko vrata je polomljeno pod težinom nagomilanog snega. Od onih koja su izdržala teret, niti jedna više nisu mogla da se koriste. U svakom delu Gormengasta gorelo je svetlo jer su na svim prozorima bili zatvoreni kapci ili navučene teške zavese.

Šta bi gospodin Flej radio da podzemni tunel nikada nije otkriven, ili da mu Titus ništa nije rekao o njemu, teško je reći. Nanosi oko njegove pećine bili su toliko opasnih i zamašnih dimenzija, da bi teško mogao da izađe iz nje kada bi, pre ili kasnije, to morao da učini. Osim toga, šansa da bi preživeo svirepu hladnoću i da ne bi umro od gladi bila je veoma mala, bez obzira na svu veštinu koju je posedovao.

Međutim, svi ovi problemi su rešeni postojanjem tunela. Za njega je postalo sasvim normalno da sa svećom u ruci putuje kroz okno ispunjeno mirisom zemlje, sa čijeg svoda je kilometrima visilo korenje, a pod bio prekriven lobanjama i kostima malih životinja. To je bilo zbog toga što su mnogi delovi tunela predstavljali utočište lisicama, glodarima i najrazličitijim štetočinama. Koristili su ga u jednakoj meri kao zaklon od okrutnog vremena koje ih je zadesilo i kao skrovište od svojih neprijatelja. Sveća koju je nosio u ispruženoj ruci osvetljavala bi poznate formacije korenja koje su mu nagoveštavale da će ubrzo naići na gustiš, ili bi mu otkrivala tajne gradove mrava.

U njemu nije bilo nimalo snega i iako je imao neprocenjivu vrednost kao sredstvo za stizanje do zamka, njegov mrak je bio ispunjen smrću i truljenjem te nije bilo nikakvog razloga da se Flej zadržava u njemu, na svojim dugim i samotnim podzemnim putovanjima.

Prvi put kad se zaputio u zamak i stigao do izlaza iz zemljanog tunela, prošao je kroz prolaz i stigao do ruba područja beživotnih dvorana i hodnika. Kada je zašao dublje u tišinu, osetio je isto strahopoštovanje kao i Titus, i podigao je svoja koščata ramena do ušiju, isturio bradu, a oči su mu letele levo-desno kao da mu preti neki nevidljivi neprijatelj.

Međutim, posle nekoliko prolazaka po danu, istražio je pusti predeo dok ga nije dovoljno upoznao i u njemu nije ostalo ni zrnice zebnje koja ga je obuzela u prvi mah.

Upravo suprotno, počeo je da smatra tihe prostore svojima, na sličan način kao što se nesvesno poistovetio sa atmosferom koja je vladala u šumi Gormengasta.

Nije bilo u njegovoj prirodi da punom brzinom jurne u potragu za zlom koje je opsedalo zamak. Kad su takve stvari u pitanju, nema žurbe. Mora postepeno da učvrsti svoj položaj.

I tako (pošto je otkrio onih nekoliko stepenika koji vode do prostora iza statue u hodniku sa skulpturama), prvih nekoliko nedelja, svoja ponoćna putovanja je posvetio istraživanju promena do kojih je došlo u noćnim navikama stanovništva zamka. Vreme provedeno u šumi naučilo ga je strpljenju i do neverovatnih granica pojačalo sposobnost koju je uvek imao - da se savršeno uklopi u svoju okolinu.

Osim po dnevnom svetlu, Flej nije imao potrebe da se skriva. Bilo je dovoljno samo da se umiri i stopio bi se sa sivilom zida ili nestao u senkama naspram trule drvenarije. Kada bi spustio glavu, njegove kosa i brada bile bi samo još jedna paukova mreža u polumraku, a njegova dronjava odeća skupina mrkih jelenaka, kojih je bilo bezbroj u sumračnim, sivim hodnicima.

Osećao se neobično dok je iz prikrajka gledao poznata lica ljudi koje je nekada dobro znao. Ponekad bi prošli na samo nekoliko stopa od njega, neki nešto stariji, neki nešto mladi, a neki malo drugačiji nego što ih se sećao; drugi, koji su bili mladići ili dečaci kad je on prognan, bili su jedva prepoznatljivi.

Bez obzira na tu svoju sposobnost skrivanja, Flej nije želeo da rizikuje i prošlo je mnogo vremena dok se nije zaputio na svoje noćne pohode i počeo da otkriva gde mogu da se nađu oni koji su ga zanimali, u određeno doba dana i noći.

Soba njegovog pokojnog gospodara nije otvarana od njegove smrti. Flej je ovo primetio sa mrgodnim odobravanjem. Zagledao se u pod ispred Sepalkrejvovih vrata gde je spavao i protezao se preko dvadeset godina. I gledao je niz hodnik, prisećajući se one užasne noći kada je grof hodao u snu i kasnije prepustio svoj život sovama - noći kada se on, Flej, borio sa glavnim kuvarom Gormengasta i proburazio ga mačem. I kada je Flej bio primoran da se pretvori u lopova koji prikuplja sve i svašta.

To mu nije pričinilo nikakvo posebno zadovoljstvo, ali njegov opstanak je zavisio od toga. Vrlo brzo je otkrio kako može da dođe do Prostora za mačke kroz vrata jednog potkrovlja i da stigne do Velike kuhinje kroz Kamene prolaze.

Postalo je besmisleno da se svakog jutra vraća tunelom do pećine i da tamo provodi dan. Okružen dubokim smetovima, tamo ionako nije imao šta da radi. Nije mogao da lovi niti da prikupi dovoljno goriva kako bi se ugrijao. Međutim, u beživotnim Dvoranama mogao je da nađe sve što mu je bilo potrebno.

Pronašao je jednu sobicu prekrivenu debelim slojem prašine. Bilo je to malo mesto kvadratnog oblika, sa kaminom otvorenog ložišta čiji je okvir po sebi imao isklesane ukrase. Tu je našao i nekoliko stolica, policu za knjige i sto od orahovine koji je bio postavljen za dvoje - pod prašinom je ležao srebrni pribor za jelo, čaše i tanjiri.

Od tog je mesta Flej napravio svoju bazu. Jelovnik mu se sastojao gotovo isključivo od mesa i hleba, čega je uvek bilo u dovoljnim količinama u Velikoj kuhinji.

Nikada nije koristio mnogobrojne prilike koje su mu se ukazivale da obogati svoj način ishrane. Što se tiče vode za piće, trebalo je samo da prošetala u bilo koje doba posle ponoći i uroni svoju metalnu kanticu u najbližu cisternu sa kišnicom.

Zaključujući prema udaljenosti koju je morao da pređe na putu od i do praznih dvorana, a naročito prema udaljenosti od sobe sa kaminom do otvora u hodniku sa skulpturama (jedini ulaz u svet koji je ranije poznao), znao je da ne postoji nikakav rizik od paljenja vatre u njegovoj sobi. Čak i da neko, hipotetički govoreći, vidi dim kako se uzdiže iz tog zaboravljenog dela zamka i da ga to iz nekog razloga zainteresuje, tada bi tom izmišljenom posmatraču bilo jednako lako da pronade dimnjak, a onda i put do pomenute prostorije duboko ispod, kao što bi žabi bilo iako da nauči da svira violinu.

Tamo, u surovim zimskim večerima, gospodin Flej je uživao u udobnosti kakvu nikada ranije nije imao. Da se nije privikao na samoću u šumi, verovatno bi mu ti dugi dani bili neizdrživi. Međutim, usamljenost je sada bila deo njega.

Tišina beživotnih Dvorana, jednako kao tišina snegom okovanog sveta iznad, bila je bezgranična. Bila je to neka vrsta smrti. Sama veličina praznih prostora, tog neistraženog lavirinta u kojem je tišina bila vidljiva, bila je dovoljna da stvori žmarce u svakome osim u onima koji su odavno navikli na samoću. I sam gospodin Flej, uprkos svojim brojnim ekspedicijama kroz ovaj mrtvi svet, ovaj zaboravljeni predeo Gormengasta, nije uspeo da odredi njegove granice. Istina, posle dugog istraživanja, najviše zahvaljujući Titusovim uputstvima, pronasao je stepenice koje vode do hodnika sa skulpturama, ali osim toga i nekoliko zaključanih vrata iza kojih su se čuli glasovi, nije uspeo da pronade druge dodirne tačke između svog sveta i njihovog.

Međutim, jednog jutra, u veoma sitne sate, dok se vraćao u svoju sobu iz pljačkaškog pohoda na kuhinju, desilo se nešto što će ostatak zime pretvoriti u nešto manje samotno, ali mnogo strašnije. Hodnik sa skulpturama je bio milju daleko od njega, a on se nalazio duboko u svom carstvu, kad je odlučio da skrene sa uobičajenog puta - iz uzanog hodnika koji se protezao daleko na istok - i da istraži jedan bočni hodnik koji bi, pretpostavljao je, trebalo da ga odvede do predela gde se nalazi njegova soba.

Kao i uvek kada bi išao po nepoznatom terenu, belom kredom je po zidu ostavljao grube oznake, koje su mu više puta pomogle da se vrati u oblast koju je poznao.

Posle više od sata koji je proveo skrećući i okrećući se, prelazeći preko otvorenih raskrsnica hodnika koji su se širili u krugovima, i donoseći nasumične odluke u koji prolaz da uđe kako bi se spustio u vijugavi hodnik ili popeo u širi prolaz - počeo je da se znoji od same pomisli šta bi se desilo da nije sebi obezbedio siguran povratak. Znao je da nikada ne bi uspeo da pronade put natrag bez oznaka koje je napravio kredom. Najednom je osetio glad. U isto vreme, primetivši da je sveća koju je nosio dogorela gotovo do kraja, izvadio je novu iz svežnja koji je uvek nosio za pojasom. Onda je seo na pod, pažljivo stavio sveže zapaljenu sveću pored sebe i otvorivši pererez sa dugačkom, uskom oštricom, počeo da seče parče hleba.

Levo i desno od njega, mrak je bio gust kao mastilo. Sedeo je u krugu svetla koji je stvarao plamičak sveće, a njegovo lice, dronjava odeća, ruke i kosa bili su dramatično osvetljeni. Iza njega, na zidu, lebdela je njegova teška senka. Ispružio je noge i upravo se pripremao da drugi put zagriže parče hleba, kad se začuo zvonak smeh.

Da nije bilo toliko snažan i da nije dolazio iza njegovih leđa, sa druge strane zida na koji je bio naslonjen, bio bi primoran da ga prepozna kao krik ludila koji dolazi iz njegovog vlastitog mozga - kao nešto što je čuo ušima svog uma.

Međutim, nije bilo sumnje da to nema nikakve veze sa njim ili njegovom uobraziljom. Ipak, on je znao da se nalazi u prisustvu ludila. Demonski smeh ili urlik podigao je Fleja na noge kao da ga je neko zakačio udicom, povukao nagore i preveo na drugu stranu hodnika bez njegovog znanja. Priljubivši se uza zid, kao da se sprema na očajničku odbranu, Flej je spuštene glave zurio u hladne cigle na koje se do malopre naslanjao, kao da je na sam zid uticalo ludilo skriveno iza njega i da ga posmatra svakom svojom poremećenom ciglom.

Gospodin Flej je mogao da čuje kapi svog znoja kako se rasprskavaju o kamenove pod njegovim nogama. Usta su mu bila suva kao barut. Srce mu je lupalo kao doboš. A pritom ništa nije mogao da vidi. Samo sveću koja postojano svetli u podnožju suprotnog zida.

A onda se ponovo začuo. Činilo se da je nekako udvostručen, gotovo kao da je grlo koje stvara taj strahotni smeh drugačijeg oblika - kao da je u stanju da ispušta iz sebe dva glasa odjednom.

Sa sigurnošću je moglo da se kaže da se nije radilo o odjeku, jer nije bilo ponavljanja niti preklapanja, već o nekakvom dvostrukom užasu.

Ovaj put, visoki smeh se utišao do piskutavog cviljenja, ali čak i u tom sablasnom svršetku, mogla je da se oseti dvostrukost, užasavajući utisak duplog ludila od kojeg se ledila krv u žilama.

Neko vreme pošto se tišina vratila, gospodin Flej nije mogao da se pomeri. Bio je skamenjen. Utisak da nema nikoga u blizini raspao se u paramparčad. Njegov ponosni duh, iako ne bez predrasuda, bio je teško uvređen činjenicom što nije u stanju da razumno sagleda ono što se upravo desilo u ove sitne sate. A njegovi udovi su bili sleđeni od straha - golog straha od nečega što se nije moglo videti, a nalazilo se na samo nekoliko jardi od njega.

Tišina se nastavila i smeh se više nije ponavljao. Naposletku, Flej je podigao sveću s poda i okrenuvši se samo jedanput, žurno se zaputio putem kojim je došao, prateći oznake kredom, sve dok nije došao do sudbonosne raskrsnice puteva. Tu je ponovo bio na svom terenu i bez oklevanja je nastavio da korača do svoje sobe.

Naravno, bilo je nemoguće zaboraviti ono što se desilo.

Zagonetni užas koji je u njemu izazvao smeh, ostao je uz njega, i čim je sunce izašlo, to grozno mesto je počelo da ga privlači. Nije to bilo zbog toga što je želeo sebe ponovo da izloži jezi koju je osetio već da baci svetlo razuma na tu zagonetku i da je reši. O čemu god da se radi, mora da bude raskrinkano, jer *on* je tu, kao nekadašnji prvi sluga Gormengasta - verni sledbenik koji ne može da dopusti da se u zamku odvija *nešto*, neka dešavanja koja nisu u vezi sa ceremonijalnim životom, tajnama i ritualima, a koja su, koliko on može da zna, smrtonosni otrov u telu zamka.

Namera mu je bila da nastavi sa istraživanjem tog groznog hodnika i, ako je moguće, pronade neku paralelnu putanju, i da, ako uspe u tome, otkrije šta se nalazi sa druge strane onog zida.

Sve je to pokušao da uradi, ali bez uspeha. Iz dana u dan je prolazio kroz hladne popločane hodnike, prelazeći preko sopstvenih tragova, gubeći se nekoliko puta na dan - vraćajući se ponovo do glavnog hodnika da bi se orijentisao - nesposoban da pojmi zamršenu

vijugavost arhitekture tog mesta. S vremena na vreme se vraćao do mesta na kojem je čuo divljački smeh i osluškivao, ali jedini zvuk koji je čuo bilo je udaranje njegovog vlastitog srca.

Činilo se da nema drugog načina nego da se vrati na to užasavajuće mesto, i to ne po danu već po noći, u isto ono vreme kada sitni jutarnji sati isisavaju hrabrost iz srca i tela. Ako ponovo čuje taj ludački smeh, i ako se bude ponavljao i ponavljao, onda bi mogao da ga prati i da po noći pronade i uhvati ono što mu je izmicalo tokom dana.

I tako, susprežući strah, zaputio se u studenu tamu ranih jutarnjih sati. Naposletku je stigao do hodnika sa zidovima od cigle i dok je još bio prilično daleko, začuo je krike i povike. Kad je prišao još bliže, čuo je dozivanje - kao da neko doziva samog sebe, jer oba glasa su bila ista.

Međutim, u glasu, ili glasovima, osećao se strah, a ono što je najviše začudilo gospodina Fleja, dok je osluškivao sa uvom priljubljenim uza zid, bila je činjenica da je glas sada zvučao mnogo slabije. Sta god to bilo, izgubilo je mnogo snage. Ipak, svi njegovi pokušaji da odredi poreklo glasa bili su uzaludni. Pretraga kamenog lavirinta koji je već pretražio po danu, nije urodila plodom. Cim bi izašao iz hodnika, tišina bi se spustila kao neopipljivo breme i od svog sluha, koliko god bio oštar, nije imao nikakve koristi.

Iznova je činio sve što je bilo u njegovoj moći ne bi li pronašao izmučeno stvorenje, jer Fleju je ubrzo postalo jasno da je na izmaku snage. Sada je više osećao neku slepu samilost nego strah, i ta samilost ga je dovodila na isto mesto, iz noći u noć. Kao da je imao tu bezimenu tragediju na svojoj savesti; kao da pruža nekakvu pomoć time što se nalazi tamo i sluša sve slabiji glas. Znao je da nije tako, ali jednostavno nije mogao da se drži po strani.

Došla je i noć kada je slušao i ništa nije čuo, i od tada tišinu ništa više nije narušilo.

Znao je da je, na neki način, došao kraj nečemu poremećenom. Šta je to bilo što se smejalo tim dvostrukim tonom, što je vikalo i odgovaralo samom sebi istim, užasnim, ravnim glasom, nikada nije saznao. Nikada nije saznao da je on bio poslednji koji je čuo glasove milostivih gospođa Kore i Klarise, niti da je bio na samo nekoliko stopa od odaja u koje su svojevremeno bilo namamljene. Nikada nije saznao da su iza zaključanih vrata ovog zatvora bliznakinje polako venule i gubile ono malo razuma što su imale, tonući sve dublje u ludilo, sve dok im nije nestalo hrane, a Stirpajk se više nikada nije pojavio. Tada su shvatile da smrt dolazi po njih. Kada su potpuno iznemogle, legle su jedna pored druge i, zureći u tavanicu, izdahnule u istom trenutku.

ČETRDESET ŠEST

Dok je Flej, u udaljenim krajevima praznih dvorana, razmišljao o šoku koji je doživeo, zabrinut zbog nerešive prirode problema, Stirpajk, koji je ponovo bio na nogama, nije gubio vreme. Činio je sve što je mogao da se učvrsti na položaju Majstora rituala. Nije imao nikakvih iluzija u vezi sa reakcijama u zamku kada svima postane jasno da on nije samo privremeno na toj dužnosti. To što nije bio star, niti Barkventinov sin, niti jedan od hijerofanata iz prihvaćene škole, niti je na bilo koji način polagao pravo na tu titulu, osim što je bio jedini učenik pokojnog bogalja i što je bio dovoljno pametan da obavlja tu tegobnu dužnost, predstavljalo je prilično slabu osnovu za ono što je planirao.

Osim toga, ni on sam nije bio preterano upečatljiv. Njegova povijena ramena, bleđa koža i tamnocrvene oči nikada nisu podsticale ljude da budu bliski sa njim, iako on to nije ni tražio. Verovatnoća da će ga izbegavati sada je postala još veća, iako društvo u kojem je živeo nije polagalo mnogo na lepotu.

Ožiljci na njegovom licu nikada neće nestati. Samo će crvi moći da ih sklone. Glava mu je delovala nekako šareno. Tamnocrveno tkivo pružalo se u plamenim šarama naspram žućkastog bledila njegove prave kože. Ruke su mu bile crvene kao krv, sa naborima i brazdama koje mogu da se vide na rukama majmuna.

Uprkos svemu tome, on je znao da mu je ono što je dovelo do toga da bude unakažen išlo u prilog, iako je izazivao odvratnost u ljudima oko sebe. On je bio taj koji je (kako su mislili stanovnici zamka) rizikovao svoj život pokušavajući da spase Majstora rituala. On je bio taj koji je pretrpeo strašne bolove i proveo dane u agoniji zato što je imao hrabrosti da iz kandži smrti pokuša da iščupa centralni stub tradicije Gormengasta. Kako bi, u tom slučaju, neko mogao da mu zameri što izgleda tako grozno?

Osim toga, on je dobro znao da, koliko god predrasuda njegovi protivnici imali, na kraju im neće preostati ništa drugo nego da ga prihvate uprkos njegovim opekotinama, njegovom poreklu i svim nedokazanim glasinama koje su neprestano kolale i kojih je bio svestan - da ga prihvate iz prostog razloga što niko drugi ne zna u prste sve što je potrebno da se zna. Barkventin nikom drugom nije otkrio svoje tajne. Knjige sa uputstvima bile bi nerazumljive i najpametnijim ljudima, ako im prethodno neko ne bi objasnio značenje

simbola koji se koriste u njima. Stirpajku je bilo potrebno više od godine da shvati princip po kojem su složene knjige u biblioteci, i to uz pomoć netrpeljivog Barkventina.

Uprkos svemu tome, mudro i polako, posvetio se svom poslu i nakon nekog vremena počeli su da ga prihvataju uz gundanje, pa čak i da ga posmatraju sa ogorčenim divljenjem. Nikada ni za dlaku nije odstupio ni od jedne reči zakona Gormengasta, koje su morale da se poštuju svakog dana, u ovom ili onom obliku. Svake večeri je osećao da je njegova pozicija čvršća.

Bio je teško pogođen greškom koju je napravio kad je ubijao Barkventina i to nikako nije mogao sebi da oprost. Nije ga toliko izjedalo ono što se desilo njegovom telu koliko to što je uopšte pogrešio. Njegov um, kojem je uvek nedostajalo samilosti, sada je bio komad leda - oštar, blistav i hladan. Nije imao drugi cilj osim da što čvršće drži zamak u svojoj unakaženoj šaci. Znao je da svaki sledeći korak mora da bude savršeno isplaniran. A znao je i to da je, uprkos tome što je na svojoj površini život u Gormengastu, bez obzira na svu svoju krutu tradiciju, bio ispunjen mračnim i nejasnim događajima, postojala neka svesnost ispod te površine - postojali su oni koji su posmatrali i oni koji su osluškivali. Znao je da ako želi da ispuni svoj san, i sledećih deset godina ako treba, mora da se posveti učvršćivanju svoj položaja, da izbegava bilo kakve rizike, sve vreme učeći i gradeći sliku o sebi ne samo kao o nekom ko je stručnjak za sve što se odnosi na tradiciju zamka, već i nekom ko je neumoran u svojoj revnosti, ali istovremeno krajnje nepristupačan. Na taj način će mu ostati dovoljno vremena za ispunjavanje vlastitih ciljeva, a to će mu pomoći i u stvaranju legende o sebi kao svecu, nekome ko je iznad svega, čija se reč ne dovodi u pitanje; neko ko je u svojoj mladosti prošao kroz iskušenja vatre i vode i izdržao ih zato što je duša Gormengasta bila u opasnosti.

Godine su ležale rasprostrte pred njim. Za mlađe generacije, on će biti neka vrsta boga. Ipak, preostalo mu je da kroz marljiv rad i ispunjavanje obaveza iskleše sebi presto na kojem će jednog dana sedeti.

Uprkos zlu koje je počinio dok je bio mlađi i iako su ga povremeno sumnjičili za pobunu i neke još gore stvari, znao je da sada stupa zlatnim putem koji vodi do uspeha i da (samo nedelju ili dve posle jednog od svojih najvećih zlodela) nikada ranije nije postojala tako mala mogućnost da će ikada biti raskrinkan.

Imao je blizu dvadeset i pet godina. Vatra koja mu je unakazila lice nije trajno narušila njegovu snagu.

Sada je bio žilav i neumoran kao i pre nesrećnog događaja. Zviždukao je samom sebi, kroz zube i bez glasa, dok je stajao ispred prozora svoje sobe i gledao sneg.

Bila je sredina dana. Naspram mračnog neba, uprkos svoj svojoj surovosti, planina Gormengast je bila potpuno prekrivena mekom belinom. Stirpajk je piljio kroz nju. Za četvrt sata biće na putu za konjušnicu, gde treba da obavi inspekciju konja koji će ga čekati postrojeni. Danas je godišnjica smrti nećaka pedeset i treće grofice Groun, koji je u svoje vreme bio odvažan jahač, i svi konjušari treba da budu u crnini, a konji da nose tradicionalne maske žalosti, nakrivljene pod tačno određenim uglom.

Podigao je ruke i položio dlanove na staklo. Onda je raširio prste i počeo da proučava svoje nokte. Između njegovih crvenih prstiju i svuda oko njih beleo se udaljeni sneg. Izgledalo je kao da je stavio ruke na beli papir. Tada se okrenuo i prešao na suprotni kraj sobe, gde je njegov ogrtač stajao složen na naslonu stolice. Pošto je izašao iz sobe, zaključao vrata i krenuo niz stepenice, u misli su mu se na trenutak vratile bliznakinje. To se pretvorilo u veliku zbrku, ali možda nije loše što je rešenje bilo nametnuto okolnostima van njegove kontrole. Još dok se oporavljao od opekotina, kasnio je sa dopremanjem namirnica za njih. Sada ionako više nisu žive.

Pregledao je svoje papire tako da je tačno znao šta su imale od hrane na dan kad je zadobio opekotine, i uz pomoć nekoliko prilično lakih računskih operacija zaključio je da su verovatno umrle onog dana kad je, u zavojima od glave do pete, prvi put ustao iz kreveta. U stvari, umrle su dva dana kasnije.

ČETRDESET SEDAM

I

Kako su dani prolazili, Titusa je bilo sve teže kontrolisati. U dugačkim spavaonicama gde su, kada bi se spustila noć, dečaci njegovih godina palili sveće, čučali u grupicama, vršili čudne obrede ili jeli ukradene kolače, Titus nije bio običan posmatrač. Nije ih posmatrao iz sigurnosti svog kreveta kada su se u žestokim rvačkim mečevima, u grobnoj tišini, svodili stari računi dok je opasni domar spavao kao medved iza svoje pregrade. Za Titusa i njegove drugare, isprekidano disanje ovog čoveka, način na koji se okretao i prevrtao, šištao i mrmljao, bili su otvorena knjiga. Sve to je odavalo određenu *dubinu* sna, koji je bio veoma plitak, čak i kada je bio najdublji. Međutim, tišina je bilo ono čega su se najviše bojali, jer to je značilo da su njegove oči otvorene u mraku.

Koliko god sveta bila činjenica da je oduvek postojao Grof Gormengasta i da će zauvek postojati, i da će doći dan kada će biti praktično nedodirljiv - čovek van domašaja, kako po svom društvenom položaju tako i po svojoj suštinskoj *različitosti* - koliko god to bilo sveto, postojala je tradicija po kojoj se Grof Gormengasta, dok je dečak, ne sme izdvajati od druge dece. Porodica Groun se ponosila time što detinjstvo nisu provodili pod staklenim zvonom.

Što se tiče samih dečaka, nije im predstavljalo nikakvu teškoću da to sprovedu u delo. Oni su znali da nema nikakve razlike između njih i Titusa. Tek kasnije će početi da razmišljaju na drugačiji način. Osim toga, dečakovim prijateljima ili neprijateljima od malog je značaja bilo šta će taj dečak postati kad poraste. Za njih je najvažniji svet određen rečima *sada* i *ovde*. I tako se Titus tukao sa ostalima u bezglasnoj spavaonici - i s vremena na vreme bi ga domar uhvatio van kreveta i izudarao štapom.

Titus je prihvatao rizik i prihvatao kaznu. Ali mrzeo ju je. Mrzeo je dvosmislenost svega toga. Da li je gospodar ili obično derište? Prezirao je svet u kojem nije bio niti jedno niti drugo. To što će ga teškoće u detinjstvu naučiti kako da se hvata u koštac sa dužnostima kad odraste, njemu nije mnogo značilo. Nije ga zanimao njegov budući život i nisu ga zanimala dužnosti. Na ovaj ili onaj način, sve to jednostavno nije bilo pravedno.

Ponekad bi Titus govorio u sebi: "U redu! Znači ja sam isti kao ostali, je l' tako? A zašto onda moram da se javim Stirpajku svako večer, kako se ne bih izgubio? Zašto onda posle časova moram da vršim dužnosti koje niko drugi ne mora da vrši? Da okrećem ključeve u zardalim bravama. Da prosipam vino po tornjevima, hodam tamo-vamo dok se ne umorim! Zašto bih ja morao da radim sve te dodatne stvari, ako ni po čemu nisam različit? To je prljav trik."

Profesori su ga smatrali teškim i svojeglavim, a povremeno čak i bezobraznim. Svi osim Belgrova, prema kome je Titus gajio naklonost i imao neobjašnjivo poštovanje.

II

"Da li planiraš da radiš nešto danas ili ćeš da provedeš celo popodne grickajući to naliv pero, dragi dečače?" pitao je Belgrov, naginjući se preko stola i obračavajući se Titusu.

"Da, gospodine!" reče Titus, trgnuvši se. Misli su mu bile negde daleko.

"Da li si hteo da kažeš 'Da gospodine, radiću', ili 'Da, gospodine, grickaću svoje naliv pero', dragi dečače?"

"O, *radiću*, gospodine."

Belgrov vrhom lenjira ćušnu sa ramena jedan pramen svoje grive.

"Baš mi je drago", reče on. "Znaš, mladi moj prijatelju, jednog dana kad sam *ja* bio otprilike tvojih godina, iznenada mi je palo da pamet da se usredsredim na zadatak koji mi je dao moj stari učitelj. Uopšte ne znam otkud mi ta ideja. Nikada ranije nisam čuo za takvo nešto. Čuo sam da su drugi to pokušavali, znaš - da obrate pažnju, da se usredsrede na ono što bi trebalo da urade - ali nikada mi nije palo na pamet da *ja* to uradim.

I onda - molim te da me sada dobro saslušaj, dragi moj dečače - šta se dogodilo? Reći ću ti. Shvatio sam da je zadatak koji mi je dao moj dragi učitelj veoma, veoma lak. Gotovo uvredljivo lak. Usredsredio sam se više nego ikada ranije. Kad sam završio, tražio sam još. A onda još. Svi moji odgovori bili su savršeno tačni. I šta se onda dogodilo? Postao sam toliko oduševljen time što sam shvatio da sam pametan, da sam previše učio, pa sam se - *razboleo*. Zato te upozoravam - i upozoravam celo odeljenje. Pazite na zdravlje. Nemojte da preterujete. Radite polako ili možete da dobijete nervni slom, kao što se meni desilo veoma davno, kad sam bio mlad, draga deco, i ružan, baš kao vi, i prljav takođe. I ako ne završiš sve zadatke do četiri sata, gospodine Groun, moraću da te ostavim do pet."

"Da, gospodine", rekao je Titus i u istom trenutku osetio kako ga neko gurka u leđa. Okrenuo se i video da dečak koji je sedeo iza njega želi da mu doturi papirić. Nije mogao da izabere gori trenutak, ali Belgrov je, na sreću, rezignirano zatvorio oči. Kad je Titus razmotao zgužvano parče papira, video je da se ne radi o poruci već o gruboj karikaturi gospodina Belgrova koji juri gospođicu Irmu Prunskvalor sa dugačkim lasom u ruci. Crtež je bio prilično loš i ne preterano smešan i Titus, koji nije bio raspoložen za tako nešto, besno zgužva papir i baci ga preko ramena. Belgrovu to nije promaklo."

"Šta je to, dečače?"

"Ništa, parče zgužvanog papira, gospodine."

"Donesi ga svom starom učitelju. Imaće čime da se zanima", reče Belgrov. "Moći će da se igra njime svojim starim prstima, znaš. Na kraju krajeva, nemam šta da radim do kraja časa." A onda nastavi da razmišlja naglas: "O, deco, deco... Deco, deco... Kako se vaš stari učitelj umori od vas."

Papir je podignut i prosleđen do Titusa, koji je ustao iz klupe. A onda, iznenada, dok je prilazio profesoru, ubacio je zgužvani crtež u usta i progutao ga.

"Progutao sam ga, gospodine."

Belgrov se namrštio, a na plemenitom licu mu se pojavio izraz pun bola. "Za kaznu ćeš da stojiš na svom stolu", reče on. "Sram te bilo, Tituse Groune. Penji se na sto."

Posle nekoliko minuta provedenih na stolu, Titus je ponovo osetio da ga neko gurka. Već je upao u nevolju zbog gluposti dečaka iza sebe i u nastupu besa je viknuo: "Čuti!" U istom trenu se okrenuo i našao licem u lice sa Stirpajkom.

Mladi Majstor rituala tiho je ušao kroz vrata učionice. Jedna od njegovih dužnosti bila je da redovno obilazi učionice, a podrazumevalo se da pri vršenju službene dužnosti ne mora da kuca pre nego što uđe. Samo nekoliko dečaka je primetilo Stirpajkov dolazak, ali zvuk Titusovog glasa privukao je pažnju celog odeljenja.

Učenici su polako shvatili da je razlog za ukočeni, napeti položaj u kojem se nalazilo njegovo telo, sa glavom oštro okrenutom preko ramena i gornjim delom tela zakrenutim na uzanoj osi koju su činili njegovi kukovi, stisnutih pesnica i ljutito spuštene brade - da je razlog za njegovu napetost bilo to što je reč koju je izgovorio bila upućena nikom drugom nego muškarcu unakaženog lica, Stirpajku lično.

Stojeći na stolu, Titus se našao u neobičnom položaju - gledao je sa visine u lice ovog predstavnika vlasti koji se pojavio iznenada, kao da je iznikao iz poda, poput neke utvare. Usne su mu bile iskrivljene u suv osmeh, obrve blago podignute, a na licu je moglo da se pročita nekakvo iščekivanje, kao da je Stirpajk znao da dečak nije mogao da pogodi ko ga je udario po ramenu i da zbog toga ne može da bude okrivljen za drsko ponašanje, ali da bi ipak trebalo da se izvini. Bilo je nedopustivo da se bilo ko obrati Majstoru rituala na takav način, pa bio to i mali dečak - bez obzira na njegovo poreklo.

Medutim, nije bilo nikakvog izvinjenja. Čim je shvatio šta se dogodilo - da je viknuo 'čuti!' vrhovnom oličenju vlasti i represije koje je prezirao - Titus je instinktivno znao da je to bio trenutak u kojem će uputiti izazov svom najvećem užasu.

Izvinjenje bi značilo predaju.

U dubini svog srca znao je da ne sme da siđe. Licem u lice sa opasnošću, znao je da ne sme da pogne glavu u prisustvu zvanične vlasti, zlobne i drevne, sa skerletnim rukama i povijenim ramenima. Mora da ostane na svojoj vrtoglavoj litici sve dok ponovo ne bude na zemlji, sav uzdrhtao i ushićen zbog svoje ogromne pobede, potpuno svestan činjenice da, kao stvorenje sazdano od drugačije gline, nije posustao pred pretnjama i odrekao se svojih rođenjem stečenih prava.

Nije mogao ni da se pomeri. Lice mu je postalo belo kao papir na stolu. Čelo mu je bilo orošeno znojem, a celo telo mu je ophrvao težak umor. Trošio je ogromnu snagu održavajući se na svojoj litici. Nije imao hrabrosti da se zagleda u te tamnocrvene oči koje su, iza suženih kapaka, netremice gledale u njegovo lice. Nije imao hrabrosti za to. Zagledao se preko njegovog ramena, a onda zatvorio oči. Odbijanje da se izvini do kraja je iscrpelo njegovu hrabrost.

A onda, najednom je osetio da stoji pod čudnim uglom. Kad je otvorio oči, ugledao je redove stolova kako kruže kroz vazduh i čuo glas kako nešto više, miljama udaljen, pre nego što se stropoštao na pod, izgubivši svest.

ČETRDESET OSAM

"Divno mi je, Alfrede. Kažem, divno mi je - slušaš li ti mene? Oh, zaista me ljuti kada imam tako divnog udvarača koji me naprosto obasipa pažnjom, a mom rođenom bratu je zanimljivija muva na zidu od mene. Alfrede, kažem, muva na zidu!"

"Telo moga tela", reče doktor posle pauze (bio je zadubljen u misli), "šta te interesuje?"

"Interesuje", odgovori Irma prezrivo. "Zašto bi mene bilo šta *interesovalo*?"

Zagladila je prstima svoju metalnosivu kosu, a onda iznenada zadobovala po pundi na svom potiljku sa neuobičajenom vičnošću. Sa tolikom lakoćom su njeni dugački, nervozni prsti prelazili preko njene čvrsto umotane kose da bi neko možda pomislio da se na vrhu svakog njih nalazi po jedno oko.

"Nisam ti postavila nikakvo pitanje, Alfrede. Ponekad i ja imam svoje misli. Ponekad i ja nešto *izjavim*. Znam da ne misliš da sam bog zna kako pametna. Ali nisu svi kao ti - u to budi uveren. Nemaš pojma šta mi se dešava, Alfrede. Otvaram se. Pronalazim razna bogatstva u sebi. Ja sam kao bogat rudnik, Alfrede. Ja to znam. Ja to znam. I posedujem pamet koju još nisam koristila."

"Razgovor sa tobom, Irma", reče njen brat, "posebno je težak. Nema nikakve petlje na kraju niti jedne od tvojih rečenica, draga moja; ništa za šta bi tvoj brat, koji te voli najviše na svetu, mogao da zakači svoju blistavu udicu koja to jedva čeka. Uvek moram da se vraćam na

sam početak, slatka moja pastirmko. Moram strašno da se trudim da bih te razumeo. Ali, pokušaćemo ponovo. Rekla si?..."

"Oh Alfrede. Jednom u životu učini nešto da mi udovoljiš. Pričaj *normalno*. Toliko sam umorna od tvojih prenesenih vraćanja."

"Prenesenih *značenja*! Značenja! Značenja!" povikao je doktor, ustajući sa stolice i kršćći ruke. "Zašto uvek kažeš 'preneseno vraćanje'! Oh, Bože mi oprost, šta se to dešava sa mojim nervima. Naravno da ću uraditi nešto da ti udovoljim. Šta će to biti?"

Međutim, Irma je bila u suzama, sa glavom zabijenom u meki, sivi jastuk. Na kraju je podigla glavu i skinuvši svoje tamne naočare, zajecala: "Ovo je stvarno previše. Kada se čak i moj rođeni brat breca na mene. Verovala sam ti!" viknula je, "a sada si me i ti izneverio. Htela sam samo da te pitam za savet."

"Ko te je još izneverio?" reče doktor oštro. "Nije valjda upravitelj..."

Irma je brisala oči izvezenom maramicom veličine igraće karte.

"Zato što sam mu rekla da mu je vrat prljav. Moj dragi, slatki gospodar..."

"Gospodar!" uzviknu Prunskvalor, "nije valjda da ga tako zoveš?"

"Ako ti tako želiš", dodade njen brat, prelazeći nadlanicom preko čela, "pretpostavljam da može da bude bilo šta."

"Oh, jeste. Jeste. On je bilo šta, ili, bolje rečeno, Alfrede, on je sve."

"Ali ti si ga ponizila i oseća se povređenim - ponosnim i povređenim, je li tako Irma, dušo moja?"

"Tako je. Tačno tako. Ali šta mogu da uradim? Šta da uradim?"

Doktor spoji vrhove svojih prstiju.

"Draga moja Irma", reče on, "ti se već suočavaš sa stvarima od kojih je sačinjen brak. A isto tako i on. Budi strpljiva, dušo moja. Uči sve što možeš. Koristi sve strpljenje koje ti je Bog dao i ne zaboravljaj greške koje si počinila, kao i na koji način je došlo do njih. Nemoj više da pominješ njegov vrat. Tako će biti još gore. S vremenom, njegova ozlojeđenost će splasnuti. Rane će se zalečiti. Ako ga voliš, onda ga jednostavno voli i nemoj da brineš zbog stvari koje su se desile u prošlosti. Na kraju krajeva, ti njega voliš uprkos svim *svojim* manama, ne njegovim. Mane drugih ljudi umeju da budu fascinantne. Naše vlastite su one koje su dosadne. Neko vreme budi jako tiha. Nemoj mnogo da pričaš, i da li je ikako moguće da kada hodaš, ne izgledaš kao plutača na talasima?"

Irma je ustala i otišla do vrata.

"Hvala ti, Alfrede", rekla je i nestala.

Doktor Prunskvalor se zavalio na divan pored prozora i sa neverovatnom lakoćom izbacio problem svoje sestre iz glave, ponovo se zadubivši u ono o čemu je do malopre razmišljao.

Razmišljao je o Stirpajkovom usponu do položaja na kojem se sada nalazio, kao i o tome kako se ponašao dok je bio njegov pacijent. Cvrstina njegove volje bila je bez premca, a volja za životom strahovita. Međutim, doktor je najveći deo svojih misli posvetio nečemu sasvim drugačijem. U pitanju je bila rečenica koja se na samom vrhuncu Stirpajkovog delirijuma probila kroz njegovo haotično buncanje. "*Sa bliznakinjama će ih biti pet*", vikao je mladić, "*sa bliznakinjama će ih biti pet*."

ČETRDESET DEVET

I

Jednog mračnog zimskog jutra, Titus i njegova sestra sedeli su na širokom sedištu pored prozora, u jednoj od Fuksijine tri sobe okrenute prema Južnim gustišima. Ubrzo posle smrti dade Sleg, Fuksija se pre- selila, ne bez rasprave i osećanja da su joj iščupani koreni, u nešto lepši deo zamka - i u skup soba koje su, u poređenju sa njenom starom, prljavom sobom punom uspomena, bile svetle i prostrane.

Kroz prozor su se videli razbacani ostaci snega. Nalakćena na prozorsku dasku, sa glavom naslonjenom na obe ruke, Fuksija je gledala njihanje tankog mlaza metalnosive vode koji je padao čitavu stotinu stopa sa obližnje zgrade, zato što je povremeno duvao neobuzdan vetrić pa je slap istopljenog snega ponekad tekao u pravoj, nepomičnoj liniji, padajući iz odvoda u cisternu, u pravougaonom dvorištu ispod. Ponekad bi se zaljuljao prema severu i ostao nakrivljen pod besnim naletom vetra, a pone- kad bi se skroz raspršio u bezbroj olovnosivih kapi koje bi padale kao kiša. Onda bi se vetar ponovo smirio i smireni mlaz bi nastavio vertikalno da pada, kao ispravljen konopac, a voda bi pljuskala i bućkala unutar cisterne.

Titus, koji je do malopre prelistavao knjigu, ustade.

"Baš mi je drago što danas nema škole, Fu", reče on - to je bio nadimak koji joj je nadenuo - "danas je trebalo da imamo smrdljivu hemiju kod Perčprizma, a onda Katflauera."

"Kakav je ovaj praznik?" reče Fuksija, ne skidajući pogled sa mlaza vode koji je sada padao levo-desno po cisterni.

"Nisam siguran", reče Titus. "Čini mi se da je nešto u vezi sa majkom. Rođendan ili tako nešto."

"Oh", reče Fuksija, pa nastavi nakon kratke pauze, „baš je čudno što sve mora da nam se kaže. Ja se ne sećam da je majka ikada ranije slavila rođendan. To je baš nehumano."

"Ne razumem te", reče Titus.

"Da", reče Fuksija, "nikakvo čudo. Nisi ti kriv za to i moglo bi se reći da imaš sreće. Ja sam dosta čitala i znam da druga deca provode mnogo vremena sa svojim roditeljima - mnogo više od nas, u svakom slučaju."

"Ja se oca *uopšte* ne sećam", reče Titus.

"Ja se sećam", reče Fuksija, "ali i on je bio težak. Jedva da smo uopšte razgovarali. Mislim da je želeo da sam se rodila kao dečak."

"Zaista?"

"Da."

"Oh... Pitam se zbog čega."

"Da bih mogla da postanem sledeći grof, naravno."

"Oh... Ali ja sam dečak... Tako da pretpostavljam da je onda u redu."

"Ali on nije znao da ćeš ti da se rodiš kada sam ja bila dete, je l' tako? Nije mogao da zna. Ja sam imala oko četrnaest kada si se ti rodio."

"Stvarno?"

"Naravno da jesam. I sve to vreme, verujem da je on želeo da sam ja ti."

"To je baš smešno, zar ne?"

"Uopšte nije bilo smešno - a ni sada nije smešno - je l' da? Mada, nisi ti kriv..."

U tom trenutku nako je zakucalo na vrata i ušao je glasnik.

"Šta hoćeš?" reče Fuksija.

"Imam poruku za vas, gospođo."

"Kakvu poruku?"

"Milostiva gospođa, Grofica, vaša majka, želi da gospodar Titus pođe sa mnom u njenu sobu. Planirala je da ga izvede u šetnju."

Titus i Fuksija su pogledali u glasnika, a onda jedno u drugo. Nakoliko puta su otvarali usta u nameri da nešto kažu, ali su ih uvek zatvarali. Fuksija je onda skrenula pogled prema snegu koji se topio, a Titus je izašao kroz poluotvorena vrata, dok ga je glasnik pratio u stopu.

II

Grofica ih je čekala na odmorištu. Jednim lenjim pokretom glave dala je znak glasniku da može da ide.

Pogledala je u Titusa sa čudnim nedostatkom izraza na licu. Izgledala je kao da je zanima ono što vidi, ali na način na koji kamen zanima geologa, ili biljka botaničara. Njen izraz nije bio niti nežan niti grub. Jednostavno ga nije bilo. Činilo se da uopšte nije svesna postojanja vlasti- tog lica. Crte na njemu nisu pokušavale da prenesu nikakvu poruku.

"Vodim ih u šetnju", reče ona odsutnim glasom, teškim poput žrvnja.

"Da, majko", odvrati Titus. Pretpostavljao je da govori o svojim mačkama.

Jedna senka joj je preletela preko širokog čela. Zbunila se kad je začula reč *majka*. Međutim, dečak je rekao istinu.

Njena veličina je oduvek impresionirala Titusa. Viseći nabori i iskrzane senke, namotaji ustajale tame - sve je to u njega ulivalo strahopoštovanje.

Titus je bio oduševljen njome, ali nije postojala nikakva tačka kontakta. Govorila je samo kada je želela nešto da izjavi. Nikada nije želela da razgovara.

Okrenula je glavu i, napućivši usne, ispustila neobično lelujav zvižduk. Titus je podigao pogled prema brdu tkanine iznad sebe. Zašto je tražila od njega da joj se pridruži, pitao se. Da li želi da joj on nešto kaže? Da li ona želi njemu nešto da kaže? Da li je uopšte postojao neki razlog ili ga je zvala tek tako, iz kaprica?

Ona tada poče da silazi niz stepenice, a Titus pođe za njom.

Iz stotinu mračnih kutaka, sa omiljenih kamenih ispusta, sa polica i zaklonjenih uglova, sa starih odrpanih sofa i izgrebanih tapaciranih stolica, ispod stojećih satova, iz zaboravljenih zaklona za sunčanje i gnezda napravljenih od kandžama iscepanog papira, iz unutrašnjosti izgubljenih šešira, sa greda, iz zardalih kanti i napola otvorenih fioka, pokuljale su mačke, spojile se u penušavi talas i hitro trupkajući svojim mlečno belim šapicama, ispunile hodnik.

Za nekoliko časaka stigle su do odmorišta i niz stepenice koje se nisu videle od njih, zaputile za svojom ogromnom gospodaricom.

Pošto su prošle kroz prolaz u spoljnom zidu, našle su se na otvorenom, odakle su mogle da vide planinu Gormengast sa tamnosivim snegom na njenim surovim visinama. Grofica je mahнула svojom veličanstvenom rukom kao da seje žito, i mačke se istog trenu raspršiše na sve strane, skačući, praveći piruete u vazduhu, potrkujući od radosti zbog svog prvog iziaska iz zamka još od prvog snega.

I uprkos tome što su se neke od njih zajedno igrale, preskačući jedna drugu ili se udarajući šapicama dok sede jedna naspram druge kao bokseri dok sparringuju, samo da bi naglo izgubile interesovanje, okrećući pogled i svoje misli na drugu stranu - uprkos svemu tome, bela stvorenja su se u najvećoj meri ponašala kao da je svako od njih potpuno samo, potpuno zadovoljno što je samo, svesno samo sopstvenog ponašanja, samo svog skoka u vazduh. Bile su potpuno pribrane, izolovane i istaknute. Izazivale su zavist zbog svoje lepote, istovremeno nepomične i tečne kao voda.

Titus je hodao pored svoje majke. Koliko god da ga je zanimao prizor koji se odvijao ispred njega, nije mogao da ne skreće pogled prema njenom licu. Uskoro je počeo da pomišlja da njegove neodređene crte, gotovo nalik na masku, uopšte ne pokazuju šta se dešava u njenoj glavu. Više nego jednom ga je uhvatila za rame svojom velikom šakom i skrenula ga sa staze da bi mu bez reči pokazala sloj crne mahovine na drvetu, oblikovan poput zvezde i sakriven bršljanom. Sišla je sa grube staze i krenula u pravcu jedne male, snegom prekrivene doline gde se odmarala jedna lisica. S vremena na vreme bi pogledala u zemlju ili u grane drveća, ali Titus, koliko god se trudio, nije mogao da vidi ništa zanimljivo.

Iako je na hiljade ptica uginulo tokom zime, dok su Titus i njegova majka prilazili šumarku gde se sneg topio sa grana, a mali potoci tekli preko kamenja i trave spljoštene snegom, mogli su da vide da nema ni govora o tome da je šuma opustela.

Grofica se zaustavila i ona i Titus su ostali nepomično da stoje. Zacvrkutala je jedna ptica, a onda još jedna. Iznenada, jedan mali vodomar, kao stvor iz bajke prolete iznad potoka. Mačke su bile ligama daleko. Uvlačile su oštar vazduh u svoja pluća. Tumarale su na sve četiri strane sveta. Svojom belinom su posule horizont.

Grofica ispusti jedan visok, sladak ton i prvo jedna, a onda još jedna ptica dolete k njoj. Pregledala ih je, čvrsto ih držeći u rukama. Bile su mršave i slabe. Grofica je imitirala zov svake od vrsta i ptice koje su skakutale oko nje ili joj čučale na ramenima odgovarale su joj. A onda, iz šume se začuo jedan novi glas i ptice zamuknuše. Posle svakog grofičinog zvižduka sledio je zvižduk iz šume, brz kao odjek.

Utisak koji je to ostavilo na groficu bio je van svakog poimanja.

Okrenula je glavu. Ponovo je zazviždala i odgovor je stigao, brzo kao odjek. Odzviždala je zovove desetak vrsta ptica i desetak odjeka se začulo sa drskom preciznošću. Ptice oko njenih nogu i na ramenima ukočeno su stajale.

Ruka joj je stiskala Titusovo rame kao čelična spona. On se upinjao svim silama da ne vrisne. Uz mnogo napora, okrenuo je glavu i pogledao u majčino lice - lice koje je bilo mirno kao snežni pokrivač. Bilo je smrknuto.

Odgovore joj nije slala ptica, to joj je bilo jasno. Iako je imitacija bila odlična, grofica se nije dala prevariti. Niti je izgledalo da onaj ko joj odgovara oponašajući njen zov želi da je prevari. Bilo je nečeg podrugljivog u brzini kojom se svaki grofičin zvižduk vraćao iz šume.

Šta se to dešava? Zašto mu je tako čvrsto stiskala rame? Titus, koji je bio oduševljen moći koju je njegova majka imala nad pticama, nije mogao da shvati zašto ju je zov koji je dolazio iz šume toliko ozlojedio. Mogao je da oseti njeno drhtanje. Činilo se da ga drži dalje od nečega; kao da u šumi postoji nešto što bi moglo da ga povredi - ili odvuče od nje.

A onda je podigla glavu, zažarenih očiju i lica okrenutog prema vrhovima krošanja.

"Čuvaj se!" viknula je, a nepoznati glas joj je odgovorio. "Čuvaj se!" kriknuo je i tišina je ponovo zavladala. Sa vrtoglavo visoke grane bora, Stvor je virila kroz ledene iglice i gledala orijašku ženu i dečaka kako se vraćaju u udaljeni zamak.

PEDESET

I

Tek kad je dan slavlja stigao veoma blizu, Titus je saznao da se sprema nešto veoma neobično za njegov deseti rođendan. Već se bio toliko navikao na ceremonije ove ili one vrste da mu pomisao da će morati da provede svoj rođendan vršeći neki drevni ritual, ili gledajući druge kako to rade, nije bila nimalo primamljiva. Međutim, Fuksija mu je rekla da se dešava nešto potpuno drugačije kada pripadnik porodice puni deset godina. Ona je to znala zato što se ista stvar desila i njoj, samo što je slavlje tada pokvarila kiša.

"Neću da ti kažem, Tituse", rekla mu je. "Ako ti kažem, sve ću da ti pokvarim. Oh, divno je."

"U kojem smislu 'divno'?" sumnjičavo je pitao Titus.

"Videćeš", reče Fuksija. "Kad dođe vreme, biće ti drago što ti nisam rekla. Eh, kad bi stvari uvek bile tako lepe."

Kad je svanuo veliki dan, Titus je na svoje veliko iznenađenje otkrio da čitavih dvanaest sati mora da provede u velikoj sobi za igru koju nikada ranije nije video.

Čuvar Spoljnih ključeva, jedan mrzovoljni starac sa povezom preko levog oka, otvorio je sobu čim je svetlost zore obasjala tornjeve zamka. Osim za Fuksijin deseti rođendan, ta su vrata bila zaključana od vremena kada je njen otac, Sepalkrejev, bio dete.

Ključ se sada ponovo okrenuo, uz škripu rđe i gvožđa i cviljenje sarki, i na videlo su ponovo izašla prašnjava čudesa velike igraonice.

Bilo je ovo jako čudno ponašanje prema dečaku na njegov deseti rođendan - da bude zatvoren u potpuno stranom prostoru ceo dan, bez obzira što je taj prostor bio pun raznih čuda. Istina, bilo je tu fantastičnih igračaka sa genijalnim mehanizmima, konopaca na kojima je mogao da se ljulja od zida do zida, i lestava koje su vodile do balkona na vrtoglavih visinama - ali kakva korist od svega toga kad su vrata zaključana, a jedini prozor je visoko na zidu?

Pa ipak, koliko god mu dan izgledao dugačak, Titusa je tešila pomisao da nije zatvoren zbog nekog davno zastarelog običaja već zbog veoma dobrog razloga - da ne bi mogao da vidi šta se dešava napolju. Da nije izolovan, sigurno bi nešto otkrio; ako ne tačno ono što se sprema, onda barem razmere priprema koje su u toku.

A te razmere su bile fantastične. Da je Titus bio u prilici da vidi samo deseti deo aktivnosti, to bi narušilo ne samo njegovo interesovanje ili slutnje o onom što će se desiti već i oduševljenje zbog iznenađenja koje će doživeti kad dođe večer. On nije imao ni najmanju predstavu o onome što se dešava. Fuksija mu ništa nije otkrila. Toliko dobro se sećala koliko je ona sama uživala, da nije želela na ugrozi ni stoti deo njegovog užitka.

I tako je Titus sam proveo ceo dan i nije video nikog do sumraka, ako izuzmemo to što su mu u nekoliko navrata doneli hranu na zlatnim poslužavnicima. U sumrak, četvorica muškaraca su ušla u sobu. Jedan od njih je nosio kutiju u kojoj je bila odeća koju je Titus trebalo da obuče. Drugi je nosio lagani palankin od pruća sa dve motke, koji se još naziva i planinska nosiljka. Od preostale dvojice, jedan je nosio dugačku zelenu maramu, a drugi nekoliko kolača i čašu vode na poslužavniku.

Izašli su napolje dok je Titus oblačio svoju ceremonijalnu odeću. Bila je veoma jednostavna. Kapica od crvenog somota i odora bez šavova od nekakvog sivog materijala, koja mu je sezala do članaka. Oko pojasa, odeću mu je držao fini lanac od zlatnih karika. Ovo i par sandala bilo je sve što su mu doneli i, kada je obuio sandale, Titus je pozvao sluge da uđu.

Odmah su ušli, a jedan od njih je prišao Titusu sa maramom u ruci.

"Milostivi gospodine", rekao je.

"Šta je to?" odvratio je Titus, odmeravajući maramu.

"To je deo ceremonije, milostivi gospodine. Moramo da vam stavimo povez preko očiju."

"Ne!" uzviknuo je Titus. "Zašto?"

"To nema veze sa mnom", reče čovek. "Takav je zakon."

"Zakon! Zakon! Zakon! Mrzim zakon", vikao je dečak. "Zašto moram da nosim povez preko očiju - i to pošto sam bio zatvoren ceo dan? Gde me vodite? Šta se dešava? Recite mi! Recite mi!"

"To nema veze sa mnom", ponovi sluga. To mu je bila omiljena rečenica. "Vidite", dodao je, "ako vam ne stavimo povez preko očiju, iznenađenje koje ćete doživeti neće biti isto kao sa povezom. Osim toga", nastavio je kao da mu je iznenađa postalo zanimljivo ono o čemu je govorio, "osim toga, sa povezom preko očiju nećete imati pojma gde vas vodimo i onda, znate, svi će biti veoma tihi..."

"Tišina", začu se drugi glas. Bio je to muškarac koji je nosio palankin. "Preterao si."

"Ne smem više ništa da vam kažem", nastavio je, okrenuvši se prema dečaku, "to je za vaše dobro i za vaše zadovoljstvo."

"I bolje da bude", reče Titus, "posle svega *ovoga*."

Želja da izađe iz sobe za igru ublažila je njegovu odbojnost prema povezu za oči i pošto je popio malo vode i utrpao jedno manje parče kolača u usta, napravio je korak napred.

"U redu", rekao je i stao pred slugu koji je držao maramu. Dopustio mu je da mu veže oči. Posle drugog zavoja, Titus je bio u totalnom mraku. Posle četvrtog, osetio je da mu sluga vezuje krajeve marame na potiljku.

"Sada ćemo da vas posednemo u stolicu, milostivi gospodine."

"U redu", reče Titus.

Čim su ga stavili u stolicu od pruća, Titus je prvo osetio kako ga podižu sa zemlje, a onda, pošto je jedan od slugu izdao naređenje, i kako se kreće kroz crni prostor, ljuljajući se blago u nosiljci koja je počivala na ramenima ljudi pod njim. Bez ijedne reči ili pauze, sluge koje su nosile dugačke motke, počеше da se kreću sve brže i brže.

Titus nije imao osećaj da su izašli iz sobe iako je znao da su sada već sigurno daleko od nje. Bilo je očigledno da su još uvek unutar zamka jer je mogao da oseti česte promene pravca koje su bile neophodne zbog krivudavih hodnika, kao i da čuje odjeke koje su stvarala stopala njegovih nosača - odjeke koji su toliko jako odzvanjali u Titusovim ušima da je imao utisak da je zamak potpuno prazan. U zamršenom kolopletu hodnika nije bilo nikakvog drugog zvuka, ni najtišeg šapata koji bi narušio šuplje odjeke koraka njegovih nosača, zvuke njihovog disanja i ujednačeno škripuckanje motki od bambusa.

Činilo mu se da tami i tim zvucima nikada neće doći kraj, a onda mu dašak svežine na licu otkri da se nalaze na otvorenom. Istovremeno, mogao je da oseti da silaze niz stepenice. Kad su završili sa silaskom i stigli na zaravan, Titus je, po prvi put otkada je počelo ovo trčanje u nosiljci, osetio da su četvorica slugu počeli da trče po otvorenom prostoru.

Taj prostor je bio jednako pust kao i zamak. Sve grozničave aktivnosti su završene. Svi stanovnici zamka uzvišenog roda, svi zvaničnici, službenici, radnici, izvođači, prost narod, muškarci, žene i deca - nije bilo nikog ko se nije nalazio na svom mestu.

A nosači su trčali dalje preko sve mračnijeg pejzaža.

Iznad njihovih glava, prema zapadu, pružao se ogroman slap žute svetlosti.

Međutim, sa svakim njihovim pokretom, njegov sjaj je slabio, a Mesec je počinjao da klizi kroz mrak na istoku tako da je svetlost na Titusovom uzdignutom licu postajala sve oštija i hladnija.

A nosači su nastavili da trče po mrkom tlu.

Sada više nije bilo odjeka. Samo izolovani zvuci noći - šuškanje neke male životinje u žbunju ili udaljeni lisičji lavež. S vremena na vreme, Titus je na licu mogao da oseti nežne nalete večernjeg povetarca kako mu podiže pramenove kose s čela.

"Koliko još?" uzviknuo je. Činilo mu se da se već čitavu večnost nalazi u nosiljci.

"Koliko još? Koliko još?" ponovo je povikao, ali odgovora nije bilo.

Bilo je potpuno nemoguće trčati sa tako dragocenim teretom kao što je sedamdeset i sedmi grof Gormengasta - nositi ga na ramenima po šumskim stazama, preko nesigurnih gazova i kamenitih planinskih obronaka, i u isto vreme razmišljati o bilo čemu drugom. Sva njihova svest je bila usmerena na njegovu sigurnost i odmerenu mekoću njihovih ritmičnih koraka. Da im je dovikivao i deset puta snažnijim glasom, ne bi ga čuli.

Međutim, Titusovo slepo putovanje bilo je blizu svog kraja. On to nije znao, ali četiri nosača koja su poslednju milju ili nešto više kasom prolazili kroz borovu šumu, stigli su na jedan proplanak. Zemljište obraslo paprati i obasjano mesečevom svetlošću spuštalo se pred njima sve do dna padine, koja je izgledala kao prirodni amfiteatar. Na prvi pogled, tlo ove džinovske doline izgledalo je potpuno prekriveno drvećem, ali onda su oči nosača ugledale bezbrojna minijatura svetla, ne veća od glava čiode, koja su svetlucala između udaljenog drveća.

Videli su još mnogo toga. Videli su da je vazduh iznad šumovite doline promenio boju. U tami koja je lebdela iznad krošnji, postojala je neka nežna toplota, nekakav sjajni sumrak koji je, nasuprot hladnom mesecu i svetlima koja su se povremeno pojavljivala među granama, bio gotovo ružičast.

Međutim, Titus nije znao ništa o tom pepeljastom svetlu. Niti da ga nose niz strmu stazu kroz paprat do oblasti gde velika stabla kestena nisu formirala gustu šumu, iako je tako izgledalo sa okolnih obronaka, već su okruživala jedno veliko vodeno prostranstvo. Svetla koja su privukla pažnju nosača bila su sve što se moglo videti od mesečinom obasjanog jezera kad su zastali na vrhu kosine. Ali odakle onaj sjaj? Za kratko vreme, Titus će saznati sve o tome. Do sada su već zašli duboko u kestenovu šumu posutu mrljama Mesečevog svetla. Titusovi iscrpljeni nosači obliveni znojem koji im je ulazio u oči, pratili su niz starih kestenova koji ih je vodio do središnjeg dela južne obale jezera.

Da Titus nije imao povez preko očiju, sa svoje leve strane bi mogao da vidi više od stotinu konja postrojenih ispod niskih grana obližnjeg drveća. Njihovi amovi, uzde, oglavi i sedla, bili su prebačeni preko viših grana. Tu i tamo, poneki zrak mesečine bi se probio kroz krošnju i blesnuo na nekom metalnom delu ili bi se smirio na dugačkom kožnom remenju. A onda, nešto dalje, gde drveće nije bilo toliko gusto, bile su postavljene, kao za inspekciju, raznorazne kočije, kola i kolica. Na tom mestu je bilo manje drveća pa gotovo ništa nije sprečavalo mesečinu da punom snagom obasja različite boje na vozilima koje su sada jasno mogle da se raspoznaju. Točkovi su bili ukrašeni lišćem mladog drveća čije su grančice bile upletene u prečke, ali i suncokretima. Nekoliko sati ranije, dok je dugačka kolona upregnutih konja putovala u pravcu kestenove šume, nije bilo niti jednog točka u kojem nije bilo lišća i cvetova suncokreta koji su se okretali pod svetlom zalazećeg sunca.

Dečak nije mogao da vidi ništa od ovoga - niti ovo niti bilo šta drugo od mnogobrojnih uzleta mašte koji su u satima tog dana bili sprovedeni u delo, u skladu sa starim običajima čije su poreklo i značaj odavno bili zaboravljeni.

Međutim, nosači su po prvi put počeli da usporavaju. Titus se ponovo nagnuo u stolici, grčevito stežući njene stranice ispletene od pruča. "Gde smo?" povikao je. "Koliko još treba da idemo? Zar ne možete da mi kažete?"

Tišina koja je vladala oko njega izgledala mu je kao nešto što bruji tik do njegovih bubnih opni. To je bila drugačija vrsta tišine. To je bila tišina u kojoj se ništa ne dešava; tišina praznine, odricanja - ali bila je to pozitivna tišina - tišina koja je svesna sama sebe, puna energije, svesti i potpuno budna.

Utom se nosači zaustaviše i gotovo u istom trenutku Titus začu korake kako mu se približavaju i glas kako mu govori: "Moj gospodaru Tituse, želim vam dobrodošlicu i u ime vaše majke, vaše sestre i svih prisutnih izražavam najbolje želje za vaš deseti rođendan."

"Nadamo se da ćete uživati u svemu onome što smo vam priredili i da će mučna dosada i samoća kojom vam je bio ispunjen današnji dan biti vredne onoga što tek dolazi. Ukratko, moj gospodaru Tituse, vaša majka, grofica Gertruda od Gormengasta, leđi Fuksija i svi vaši podanici žele vam srećan ostatak vašeg rođendana."

"Hvala vam", reče Titus. "Želeo bih da siđem "

"Odmah, milostivi gospodine", reče isti glas.

"I da mi skinete ovaj povež sa očiju."

"Još samo trenutak. Vaša sestra je krenula prema vama. Ona će vam skinuti povež, kad vas odvede na južnu platformu."

"Fuksija!" Glas mu je bio oštar i promukao. "Fuksija! Gde si?"

"Dolazim", uzviknu ona. "Drži ga za ruku, čoveče! Zar misliš da može da stoji sam u mraku? Daj ga meni, daj ga meni! Oh, Tituse", dahtala je, snažno grleći brata, "još samo malo - tako je divno! Divno je! Isto onako kao što je bilo priređeno za mene pre mnogo godina, samo što je noćjoš lepša. Potpuno je mirno, a na nebu je ogroman beli mesec."

Vodila ga je pored sebe dok je govorila. Utom su poslednja stabla ostala iza njih i Fuksija je znala da nepregledno mnoštvo posmatra svaki njihov pokret i svaki njihov korak.

Dok se Titus teturao pored nje, pokušavao je da zamisli mesto na kojem se nalazi. Na osnovu Fuksijinih nepovezanih komentara nije mogao da formira sliku u svojoj glavi. Uspeo je samo da shvati da ga vodi na neku platformu, da je na nebu mesec, i da je ceo zamak rešen da mu nadoknadi to što je ceo dan proveo sam.

"Dvanaest koraka gore", reče Fuksija i on oseti kako mu ona podiže nogu do prvog, grubog stepenika. Popeli su se zajedno, držeći se za ruke, i kad su se našli na platformi, ona ga je sprovela do velike stolice presvučene konjskom dlakom, obasjane mesečinom. Bila je to jedna od najružnijih stvari koje su ikad napravljene - masivno ljubičasto čudovište, koje je već na pola puta iscrpelo par konja upregnutih u kola na koja je ova rugoba bila natovarena.

"Sedi", reče Fuksija, i on pažljivo sede na ivicu ružne stolice, još uvek okružen mrakom.

Fuksija se odmače od njega pa podiže obe ruke iznad glave. Kao odgovor na njen znak, začu se jedan glas iz mraka: "Vreme je. Skinite mu povež sa očiju!"

Pa još jedan - brz kao odjek: "Vreme je. Neka rođendan počne!"

I još jedan: "Milostivi gospodin ima deset godina!"

Titus na svom potiljku oseti kako Fuksijini prsti razvezuju čvorove. Nekoliko časaka je stajao i dalje zatvorenih očiju, a onda ih je polako otvorio i nevoljno se podigao na noge, uz uzdah čuđenja.

Dok je tako stajao sa rukom na ustima, razrogačenih očiju nalik na dve velike kovanice, dokle god je sezalo njegovo vidno polje, pred njim se prostirala slika - onostrana i nečujna. Slika neizmerne dubine i širine koja se protezala sa istoka na zapad i visine koja je išla mnogo iznad meseca. Bila je oslikana vatrom i mesečinom na crnoj, neopipljivoj površini. Lunarni ritmovi su se podizali i spuštali u tami. Logorske vatre koje su gorele u kontrapunktu izgledale su kao kotve - kotve koje su držale sklisku šumu na mestu.

A tek sjaj površine jezera! Nezemaljski sjaj površine ponoćnog jezera.

I mnoštvo na drugoj strani, nepomično u senkama izvajanih kestenova.

I velike logorske vatre!

A onda je neko ko nije bio prisutan na slici viknuo "Pali!" i top je grunuo uz trzaj, nastavljajući da se dimi na obali. "Pali!" ponovo se začuo glas, pa opet, sve dok top nije opalio deset puta.

Bio je to znak da slika iznenada oživi, kao da je u tom trenutku neki veštac napravio pokret svojim čarobnim štapićem. Platno je zadrhtalo. Neki delovi su se razdvojili, a neki spojili. Titus je mogao da vidi sve delove slike, od njenog najvišeg do najnižeg dela.

Kao prvo, Mesec, koji se sada nalazio tačno iznad. Bio je velik kao tanjir i jednako beo, osim na mestima gde se nalaze njegove planine. Njegov sjaj je padao po svemu, kao snežna koprena.

A svuda oko meseca, prostiralo se ponoćno nebo. Spuštalo se kao zavesa, neumoljivo kao osvetnička pravda, a ispod neba, obronci obrasli mahovinom koja je zamučivala njihove obrise, spuštali su se u naborima sve do kestenove šume sa njenim raskošnim krošnjama, koje su sijale na mesečini i protezale se po Titusovom vidnom polju kao jedna velika zakrivljena linija. A pod tim krošnjama, na obali jezera, zgusnuti kao koprive koje rastu na pustoju zemlji, stajali su stanovnici udaljenog zamka. Vladala je prava vreva. I po stotinu ih je stajalo u senci jednog jedinog drveta; i još stotinu obasjano samo jednim snopom Mesečeve svetlosti. Bezbrojna lica, stisnuta jedna uz druga, bila su obasjana vatrom koju je bljuvao top dok je ispaljivao počasne plotune. Tada je ovaj dugački deo slike počeo da se komeša. Titus je bio predaleko da bi mogao da raspozna pojedince, ali video je da se mnoštvo pokreće nalik na polje žita koje se talasa pod jakim vetrom. Međutim, to nije bilo sve. Svaki od ovih talasa, ovih drhtavih mrlja svetlosti i senke, ovih komešanja na obali, istovremeno se ponavljao na površini jezera. Nije bilo niti jednog pokreta glavom ispod drveća, a da se njegov duh nije pomerio u vodi. Ni najmanji titraj plamena nije se izgubio na reflektujućoj površini vode.

Upravo to noćno ogledalo, u čijim je dubinama blistalo mesečinom okupano lišće kestenova, najduže je zadržavalo pogled na sebi. U isto vreme, to je bilo *ništa*, mrtva ploča - i bilo je *sve*. Ništa on onoga što se ogledalo na njoj nije joj pripadalo, iako je odraz i najmanjeg lista bio mikroskopski precizan. I kao da rasipa po ovim vodenim prizorima vlastitu svetlost, fantomski mesec je ležao na vodi, velik kao tanjir i jednako beo, osim na mestima gde se nalaze njegove planine.

II

Pa ipak, ovo bogatstvo vizuelnih utisaka više je podsticalo očekivanje nego što je pružalo zadovoljstvo. Ovo je očigledno bila samo scena - ali scena za *šta*? Kulise su postavljene, publika okupljena - šta je sledeće? Po prvi put, Titus je okrenuo glavu prema mestu na kojem je stajala njegova sestra, ali nje tamo više nije bilo.

Stajao je sam, na platformi pored stolice od konjske dlake.

Onda ju je ugledao kako sedi na jednom deblu, pored njihove majke. Od njihovih nogu, zemlja se postepeno spuštala prema vodi i na toj kosini su bili okupljeni oni koji su sebe smatrali višim društvenim staležom Gormengasta. Levo i desno, sve je vrvelo od službenika svih vrsta - a iznad Titusa, i iznad svih njih, širile su se terase obrasle drvećem.

Kad je video da je sam, Titus je seo na ljubičastu stolicu i podvio noge kako bi mu bilo udobnije. Jednu ruku je položio na naslon. Podigao je pogled prema jezeru na kojem je stajala obrnuta slika onoga što se dešavalo oko njega.

Fuksija je drhtala dok je sedela pored svoje majke. Sećala se kako je, pre mnogo godina, kestenova šuma čuvala svoju tajnu sve do ovog istog trenutka, i kako će sada iz nje da izađu njena zadivljujuća stvorenja. Okrenula je glavu ne bi li videla bratovljeve oči, ali on je gledao pravo napred. Dok ga je gledala, ponovo je podigao ruku do usta i uspravio se na stolici, ukočivši se kao da se pretvorio u kamen.

Pravo ispred njega, na suprotnoj strani savršeno mirnog jezera, iz senki su iskoračile neverovatne prilike, visoke poput stabala kestena, i ostale da stoje. Pred njima je ležala njihova tečna pozornica. Odrazi njihovih fantastično izduženih tela već su bili duboko u vodi.

Bilo ih je četvoro, i izašli su jedno za drugim iz različitih delova šume. Cinilo se da ne primećuju jedno drugo, iako su okretala glave levo-desno. Pokreti njihovih tela bili su ukočeni i naglašeni, ali neuobičajeno izražajni.

Od vrha maski koje su nosila, do trave na kojoj su održavala ravnotežu, stvorenja nisu imala manje od trideset stopa.

Bila su to bića iz neke druge dimenzije i publika koja ih je gledala odozgo nije samo bila patuljasta u odnosu na njih već je izgledala sivo i jednolično. Ova četiri džina su na svaki mogući način bili divni i nesvakidašnji. Šuma iza njih je sada izgledala mračnija nego ikada zato što su se preko ove četiri visoke utvare, pod bledom mesečinom, presijavale drečeće i varvarske boje nalik na perje tropskih ptica.

Titus je prelazio pogledom sa jednog na drugog, nesposoban da se odupre pokretima svojih očiju, iako je zapravo žudeo da gleda u svakog ponaosob.

Glave na visokim ramenima bile su kao glave kraljeva - nejasne i nedokučive. Dostojanstvo je izbijalo iz svakog njihovog pokreta. Cinilo se da svaki kruti i odmereni pokret ruke izvlači samu zemlju iz tla. Pri naginjanju njihovih lica prema nebu, nebo je izgledalo ogoljeno, a mesec kao krivac.

Stvorenja su izašla iz onog dela šume tačno preko puta Titusa. Svaka od njihove četiri glave bila je potpuno drugačija od ostalih. Najsevernije biće je imalo visoki, šiljati šešir nalik

na kapu koja se za kaznu stavlja slabom đaku. Ispod tog šešira, ogromna bela glava, nalik na glavu lava, polako se okretala levo-desno na svojim ramenima.

Savršeno okrugle oči bile su oslikane najčistijom smaragdnazelenom bojom i kada bi se glava podigla, blistale bi na mesečini.

Međutim, najstaknutiji deo bila je njena griva. Počinjala je tik iznad očiju i uokvirivala lice, a pozadi se spuštala skroz do struka, u bujnim talasima kraljevski ljubičaste boje. Od struka naniže - čitavih dvadeset stopa do zemlje - raskošna suknja je padala poput slapa, opterećena vlastitom dužinom. Bila je potpuno crna, kao što su bile suknje i na ostalim trima prilikama. Zajedničko crnilo donjeg dela tela činilo je gornje delove pomalo nestvarnim. Suknje su mogle da se vide, i njihovi odrazi su mogli da se vide, ali nisu bili jednako jasni. U pojedinim trenucima je izgledalo da njihovi obojeni gornji delovi lebde. Ruke prve prilike pojavljivale su se negde na sredini grive. U obema rukama Lav je držao po jedan bodež.

Pored prilike sa ljubičastom grivom stajala je prilika koja je bila u jednakoj meri različita od prave životinje kao što je to bio slučaj sa Lavom, ali mnogo zlokobnija, pošto njen vučji izgled nije bio ublažen dostojanstvenim izrazom lica niti je nosio bilo šta slično beloj šiljatoj kapi koja bi mu dala vedrinu.

Ovo vukoliko čudovište bilo je nesumnjivo ispunjeno zlom - ali to zlo je bilo izvanredno dekorativno! Glava mu je bila tamnocrvene boje a šiljate, načuljene uši azurnoplave. Ova azurnoplava ponavljala se u krugovima koji su bili rasuti po sivom gornjem delu tela. U svakoj od ruku, vuk je držao po jednu ogromnu kartonsku bocu sa otrovom. Kao i Lav, i on je imao crnu suknju koja je padala kao zid tame.

Iako bi se moglo reći da su još uvek stajali na ivici scene, jer još nisu zagazili u vodu, svaki pokret ovih stvorenja budio je strahopoštovanje. Kada bi Vuk podigao jednu od svojih boca sa otrovom, drhtaj bi se proširio kroz okupljenu svetinu; kad bi Lav zatresao grivom, žmarci bi prošli čitavom okolinom jezera.

Pored Vuka, odvojen prostorom od pola jutra, ispunjenim uzdignutim glavama, stajao je Konj - konj različit od bilo koje paradije na tu plemenitu životinju koja je ikada napravljena - no, uprkos tome, ipak više konj nego bilo šta drugo. Bio je monstuozan, na svoj vlastiti način, sa izrazom tako glupave tuge da Titus nije mogao ni da se smeje ni da plače jer ništa od to dvoje nije moglo iskreno da izrazi ono što je osećao. Džin je na glavi nosio ogroman šešir ispleten od pruća, čiji je obod bacao okruglu senku na mesečinom osvetljenu vodu daleko ispod. Sa vrha šešira visile su dugačke, izuvijane plave trake koje su se gnezdele po dlakavim ramenima desetak stopa ispod. Sam šešir je po svom donjem delu bio ukrašen travom i modrim ljiljanima.

Ispod sveg ovog sjaja štrčala je opuštenu konjska njuška sa izrazom idiotske tuge. Izdužena, melanholična glava Konja, jednako kao i glava Lava, bila je bele boje, osim što su njemu između očiju i usta bili nacrtani crveni krugovi. Vrat mu je bio dugačak i nestvarno gibak, sa kratko ošišanom narandžastom grivom koja mu se pružala niz leđa.

Bio je odeven u radničku bluzu jabukazelene boje ispod koje se spuštala dugačka suknja, koja je sakrivala dugačke, opasne štule koje nisu izvirivale više od šest inča ispod crne tkanine. U jednoj ruci Konj je nosio suncobran, a u drugoj knjigu pesama. S vremena na vreme, Konj bi polako okrenuo glavu i sa nekom vrstom tužnog i pomalo podsmešljivog poštovanja, nagnuo je prema Jagnjetu koje mu se nalazilo sa leve strane.

Ovo Jagnje, iako jedva nešto niže od svojih sadrugova, bilo je potpuno prekriveno bledozlatnim uvojcima. Lice mu je imalo izraz neopisive pobožnosti. Kako god da je okrenulo glavu, pod kakvim god uglom da je ona bila - da li je pogledom pretraživala nebesa u očekivanju neke blažene vizije ili je bila oborena i zurila u svoje besprekorno bele grudi - Jagnje nikako nije moglo da pobegne od svoje čistote. Na zlatnim uvojcima između ušiju počivala je srebrna kruna. Preko ramena mu je bila prebačena velika siva marama koja se pružala preko zlatastih grudi i završavala dugačkim naborima koji kao da su bili izvajani od kamena, tako da se neizbežna suknja nije mogla videti u celosti. U rukama ništa nije imalo. Bile su mu sklopljene na srcu.

Glave ove četiri prilike bile su velike poput vrata, ali ipak su delovale malo u poređenju sa njihovim orijaškim telima koja su ulivala strahopoštovanje. Pošto nisu provela ni pun minut na ivici jezera, četiri divovska stvorenja sa zapanjujućom rešenošću udoše u vodu.

Vrisnuvši od oduševljenja, Titus se grčevito uhvati za naslone velike stolice, a prsti mu utonuše u prastaru konjsku dlaku.

Činilo se da četvorka pred njim hoda po površini vode. Čudnovatim, paukolikim koracima odmakli su se od obale, ali tkanina od koje su bile sačinjene njihove suknje i dalje je bila suva! Titusu nije bilo jasno kako, a onda mu je iznenada sinulo da, uprkos tome što savršeni odrazi izgledaju kao da uranjaju u duboku vodu, veliko jezero nije dublje više od nekoliko inča. To je bila samo tanka prevlaka.

Na trenutak, dečak je bio razočaran. U dubokoj vodi leži opasnost, a opasnost je u glavi dečaka mnogo stvarnija od lepote. Ipak, razočaranje je ubrzo zaboravljeno jer da jezero nije bilo samo tanak sloj vode, ničega ovog ne bi ni bilo.

Maskarada pod nazivom *Četvorka* osmišljena je pre više stotina godina upravo za ovu prirodnu scenu okruženu noćnim kestenovima. Pokreti Lava, bombastični, apsurdni i zadivljujući u isto vreme, drmanje njegove ljubičaste grive koja svojom ogromnošću tera ostale likove da ustuknu, zastrašujuće bočno napredovanje Vuka sa bocama otrova, koji polako prilazi sve bliže i bliže zlatnom Jagnjetu, i nezemaljski koraci Konja sa ukrašenim šeširom, koji stupa sa jednog kraja jezera na drugi čitajući pesme iz svoje knjige i pomerajući suncobran gore-dole po vazduhu u ritmu izgovorenih stihova. Bio je to obrazac drevan poput zidova samog zamka.

I sve vreme dok je trajala ova predstava pod maskama, sa izvođačima na štulama visokim poput drveća, na jezeru u kojem se nisu videli samo odrazi učesnika već i meseca preko čije vodene slike je čudovišni konj posrtao kao da se sapleo - sve to vreme ništa nije narušavalo tišinu. Iako je čitav prizor delovao smešno, to nikako nije bio dominantan utisak. Kada bi se Konj spotakao ili zamahao svojim suncobranom, kada bi Vuk bio osujećen u svom napredovanju i donja vilica mu se otvorila kao pokretni most, kada bi Jagnje pogledalo u Mesec samo da bi mu drmanje Lavove grive skrenulo pažnju sa njegove mučeničke agonije - kada bi se bilo koja od ovih stvari dogodila, nije bilo smeha već samo određena vrsta olakšanja, jer su uzvišenost spektakla i bogoliki ritmovi bili takvi da je skoro svako ko je bio prisutan imao utisak da se u njemu bude neke bolne uspomene iz detinjstva.

Naposletku, ritual iz davne prošlosti stigao je do svog kraja, a visoke prilike su izašle iz plitkog jezera i okrenuvši se pre nego što su nestale u dubokoj šumi, poklonile se Titusu, kao što bi se bogovi Bitke i Poezije poklonili jedan drugom, kao dvojica ravnopravnih protivnika na suprotnim obalama začarane vode.

Kad je otišla, četvorka je sa sobom odnela i tišinu. Ostatak noći je na neki način bio oslobađanje od savršenstva i beše ispunjen najrazličitijim aktivnostima, razbacanim na sve strane.

Novе vatre su zapaljene između lomača koje su gorele oko jezera i grejale vazduh iznad kestenove šume, a pod granama su raspakovane torbe i korpe sa hranom.

Grofica Groun, koja je tokom cele maskarade bila nepomična kao balvan na kojem je sedela, sada je okrenula glavu i pogledala preko ramena.

Medutim, Titus više nije bio na platformi, niti je Fuksija sedela pored nje.

Grofica je ustala sa balvana, mesta rezervisanog za najuzvišenije zvanice, i zamišljeno se zaputila prema obali jezera kroz redove zvaničnika, koji su, kada su je videli da ustaje, znali da su slobodni da ostatak noći provedu onako kako žele.

Njena gorostasna silueta bila je crna naspram svetlucave površine jezera, osim njene tamnoride kose i ramena koji su se presijavali na mesečini.

Gledala je oko sebe, ali činilo se da je nesvesna svetine koja se načičkala po ivici vode. Počinjao je ogromni piknik. Riba, voće, vekne hleba i pite servirane su ispod drveća i jezero je uskoro bilo okruženo veličanstvenom gozbom.

Dok su ove pripreme trajale, nestašni dečaci su jurili kroz kestenovu šumu dovikujući se, pentrali se po granama ili istrčavali iz šume praveći premete i gacajući po jezeru dok su njihovi odrazi leteli ispod njih, a voda pljuštala na sve strane. A kada bi se jedna grupa susrela sa suparničkom, pličak bi postao vodena arena na kojoj bi se začelo stotinu rvačkih mečeva, dok bi mesečina klizila po njihovim klizavim telima.

Dok je sve to gledao, Titus je žudeo da bude bezimen - da se izgubi među pripadnicima takve sorte - da može da živi i trči i da se bije i da se smeje i da, ako treba, plače, ali - sam. Kada bi bio jedno od te divlje dece, to bi značilo da je *sam* među svojim drugovima. Kao Grof Gormengasta nikada neće moći da bude sam. Moći će samo da bude *usamljen*. Čak i kada bi se negde izgubio, bio bi izgubljen zajedno sa tim drugim detetom, tim simbolom, tim duhom - sedamdeset i sedmim grofom Gormengasta, koji je lebdeo tik do njega.

Fuksija mu je dala znak da skoči sa platforme, pa oboje otrčaše u kestenovu šumu iza nje. Nekoliko trenutaka stajali su zagrljeni u tami, pod tamnim senkama krošnji i slušali otkucanje srca onog drugog.

"Nije dobro ovo što sam uradila", reče Fuksija na kraju. "I opasno je. Treba da večeramo za dugačkim stolom u ponoć, sa majkom. I moramo brzo da se vratimo."

"Ti idi ako hoćeš", reče Titus, koji je drhtao od duboke mržnje prema svom položaju. "Ali ja odlazim."

"Odlaziš?"

"Odlazim zauvek", reče Titus. "Zauvek i nikad se ne vraćam. Idem u divljinu, kao... Flej... I kao..."

Medutim, nije znao kako da opiše ono lelujavno stvorenje koje je letelo kroz šumu zlatnih hrastova.

"Ne možeš to da uradiš", reče Fuksija. "Umro bi ako to budeš uradio, a ja neću to da dozvolim."

"Ne možeš da me sprečiš", uzviknu Titus. "Niko ne može da me spreči", i on počeo da cepa svoju dugačku sivu tuniku kao da mu ona stoji na putu.

Fuksija ga je, međutim, uhvatila za ruke i priljubila mu ih uz telo. Usne su joj drhtale.

"Ne! Ne!" prošaputala je žustro. "Ne sada, Tituse. Ne možeš..."

Ali on se uz trzaj oslobodi i istog trena saplete u tami i pade na nos.

Kada se podigao u sedeći položaj i ugledao sestru, uhvatio ju je i povukao prema sebi tako da je ostala da kleči pored njega. U daljini je mogao da čuje graju dece pored jezera, a onda i oštru zvonjavu zvona.

"To je zvono za večeru", šapnu Fuksija na kraju, pošto je uzalud čekala da Titus nešto kaže, "a posle večere idemo da vidimo top."

Titus je plakao. Dug dan koji je proveo sam, kasno večer, uzbuđenje, osećaj suštinske izdvojenosti - sve je to uticalo na njegovo raspoloženje. Ipak, klimnuo je glavom. Bez obzira da li je Fuksija videla njegov nemušti odgovor ili ne, više ništa nije rekla već ga je podigla sa zemlje i obrisala mu oči dugačkim rukavom svoje haljine.

Zajedno su se vratili do ivice šume, a tamo su opet zatekli iogorske vatre i gužvu i jezero sa kestenovom šumom na suprotnoj strani. Tu je bila i platforma na kojoj je Titus sedeo sam, i dugački sto za kojim je sedela njihova majka, nalakćena na mesečinom obasjani stolnjak, sa bradom naslonjenom na ruke.

Zagledana u daleke obronke, izgledala je kao da ne primećuje raskošnu gozbu postavljenu ispred nje, nalik na pretrpano remek-delo. Zlatni poslužavnik Grounovih izgledao je kao da gori tihom, laganom vatrom, a tamnocrveni pehari presijavali su se na svetlosti Meseca.

PEDESET JEDAN

I

I tako teku godišnja doba, izmenjuju se ogromne plime i oseke, oblažu svojim prolaznim bojama i hlade ili greju svojim promenljivim izdisajima predele Gormengasta. I dok Fuksija luta po svojoj sobi tražeći izgublenu knjigu, južni čestari pod njenim prozorom obavijeni su zelenkastom izmaglicom iščekivanja, i, samo nekoliko dana kasnije, zelena vatra se rasplamsala po metalnosivim granama.

II

Opus Fluk i Flanelket stoje naslonjeni na terasu iznad profesorskog dvorišta. Stari čistač mete prašinu trideset stopa ispod njih. Gusta je i bela od vrućine, jer proleće je već odavno prošlo.

"Je l' vruće, stari?" dovikuje Fluk starcu. Deda diže glavu i briše znoj s čela. "Aha", odvrća on glasom koji nije korišćen nedeljama. "Da, gospodine, suvo je k'o barut." Fluk odlazi i za nekoliko minuta se vraća sa flašom koju je ukrao iz Mjulfajerovog stana, pa je spušta starcu u prašinu, uz pomoć parčeta kanapa.

III

U svojoj radnoj sobi, zaključan od ostatka sveta, Prunskvalor više leži nego što sedi u svojoj elegantnoj fotelji i čita, sa nogama prekrštenim tik ispred kamina.

Mala vatra u ložištu baca svetlo na njegovo pronicljivo, prenaglašeno otmeno i bez obzira na svu neuobičajenost proporcija - delikatno lice. Odsjaj plamena presijava se na uveličavajućim staklima njegovih naočara, koje daju tako groteskan izgled njegovim očima.

Doktor nije zadubljen u neku knjigu iz medicine. Na njegovim kolenima nalazi se stara vežbanka ispunjena stihovima. Rukopis je ružan, ali čitak. Neke od pesama kao da su napisane dečjom rukom nenaviklom na olovku, a druge brzim, uzbuđenim potezima, pune prežvrljanih delova i grešaka.

Kad ga je Fuksija zamolila da ih pročita, osetio je veće uzbuđenje nego ikada ranije. Voleo je tu devojkicu kao da mu je rođena ćerka, ali nikada joj se nije naturao. Malo pomalo, kako je vreme prolazilo, njeno poverenje u njega je raslo.

Međutim, dok on čita i dok jesenji vetar fijuče kroz grane drveća u bašti, čelo mu se mršti, a pogled mu se vraća na četiri stiha koja je Fuksija precrtala debelom olovkom.

To lice je u boji crvenoj i beloj!
Možda su u nekoj zemlji dalekoj
Herojima svim lica obeležena
Crvenim i belim ošarana.

IV

Zima je hladna i siva. Flej, koji se sada u Tihim dvoranama oseća kao kod kuće jednako kao u šumi, sedi u svojoj tajnoj sobi. Ruke su mu zavučene duboko u odrpane džepove. Pred njim je rasprostrto veliko parče papira koje ne samo što prekriva sto već sa svih strana u izuvijananim naborima dopire do poda. Srednji deo papira je prekriven oznakama, sitno ispisanim rečima, kratkim strelicama, isprekidanim linijama i nerazpoznatljivim crtežima. To je mapa; mapa na kojoj je gospodin Flej radio preko godinu dana. To je mapa oblasti koja ga okružuje - prazan svet čije deliće sakuplja, praveći njegovu anatomiju, istražujući, ispravljajući, razvrstavajući. Kako izgleda, on se nalazi u gradu koji je potpuno zaboravljen i sada pripada samo njemu. On daje nazive njegovim glavnim i sporednim ulicama, njegovim granitnim avenijama iznad kojih se protežu beskrajne tavanice i neprekinut svod, nalik na tmurno nebo i u jednakoj meri prostran i beskrajan.

Flej nije nikakav stručnjak za grafologiju. Pero mu loše leži u ruci. Međutim, dok se bavi svojim istraživačkim ekspedicijama i dok bolno sporo dodaje nove podatke na svoju mapu, ispostavlja se da su mu dani provedeni u šumskim bespućima bili od velike koristi.

Bez zvezda koje bi mogle da mu pomognu, njegov osećaj za snalaženje u prostoru postao je neverovatan. Večeras će nastaviti da pazi na Stirpajkova vrata, što je već postalo uobičajeno, i, ako mu se ukaže prilika, pratiće ga gde god ovaj krene. Do tada mu je ostalo sedam sati za rad na mapi koja mu je postala prava strast.

Vadi ruke iz džepova i koščatim kažiprstom punim ožiljaka prelazi po stazi kojom planira da se kreće. Ona ga vodi na sever kroz nekoliko lučno zasvođenih prolaza do niza cik-cak hodnika, pa kroz pravu mrežu uskih, izukršanih ulica do dvanaest stopa širokog hodnika sa izlizanim pločnikom sa obe strane.

Ovaj hodnik vodi pravo na sever i završava se nizom malih, nejasnih tačaka na onom delu papira gospodina Fleja koji visi sa stola. To je severna granica njegovog znanja.

On povlači kartu prema sebi i papir koji visi na suprotnoj strani stola podiže se prema njemu, a onda, puzeći ispod njegove ispružene ruke, otkriva svoja neistražena bela prostranstva nalik na pustare Arktika.

V

I dani prolaze, imena meseci se menjaju, a četiri godišnja doba ostavljaju jedno drugo iza sebe i opet je proleće. Potoci koji teku niz kamenite strmine planine Gormengast ponovo su nabujali od kiše, a dani postaju sve duži i leto se pruža preko cele zemlje, sa svojim zelenim pokrovima, svojom zlatnom i lepljivom glavom, svojom sanjivošću i gugutanjem, svojim leptirovima i svojim gušterima i svojim suncokretima, opet i opet iznova: gugutke, leptiri, gušteri, suncokreti - svaki od njih jedan potomak-odjek, dok voće zri i iskrivljena stabla starih jabuka posuta su kosim zracima sunca, a vazduh je težak od slatkih mirisa koji izazivaju čežnju u grudima, i srce tone na morsko dno, a suza, plod od soli i vode, najbolji simbol stanja u kojem se nalazi srce, zri othranjen letnjom tugom, zri i pada... Pada polako preko jagodica, besciljno tumarajući po pustim predelima.

I dok dani prolaze, imena meseci se menjaju, četiri godišnja doba ostavljaju jedno drugo iza sebe, a poljski miševi prikupljaju zalihe žita za zimu. Vazduh je siv, Sunce izgleda kao sveža rana na garavoj koži prosjaka, a oblaci su se zgrušali. Nebo je izbodeno nožem i ostavljeno da umre nad svetom, prljavo, ogromno i krvavo. A onda dolaze snažni vetrovi i potpuno ogole nebo, a jedna divlja ptica ispušta svoj krik nad blistavom zemljom. Grofica stoji na prozoru svoje sobe okružena belim mačkama i zuri u zamrznuti pejzaž. Godinu dana kasnije ona opet stoji na istom mestu, a mačke su van zamka, u dolinama, i gavran stoji na njenom velikom ramenu.

Svaki dan je ispunjen mnoštvom događaja. Jedan kamen otpada sa visoke kule. Mrtva muva pada sa slomljenog prozorskog stakla. Vrabac cvrkuće u šupljini bršljana.

Dani se pretvaraju u mesece, meseci u godine, i trenuci koji teku kao nemirna plima nagrizaju crnu obalu budućnosti.

A Titus Groun gazi kroz svoje dečaštvo.

PEDESET DVA

Zamkom je zavladała nekakva učmalost. Bilo je mnogo događaja, ali čak su i oni najvažniji delovali nekako nestvarno. Činilo se da je neki čudan točak sudbine zemlji doneo davno predodređenu prazninu.

Belgrov je postao suprug. Irma nije oklevala ni trenutka pre nego što je počela da podiže zemljane nasipe koji odvajaju bračnu zajednicu od ostatka sveta.

Uvek je znala šta je najbolje za Belgrova. Uvek je znala šta mu je najpotrebnije. Znala je kako upravitelj škole Gormengasta treba da se ponaša i znala je kako njegovi podređeni treba da se ponašaju u njegovom prisustvu. Nastavničko osoblje je bilo u dubokom strahu od nje. Kad je ona bila u pitanju, između njih i njihovih učenika nije bilo nikakve razlike. Šaputali su krijući usta rukama, na prstima su prolazili pored vrata Belgrovljevog stana, često su pogledavali u svoje nokte i, što je bilo najgore od svega, nisu kasnili na časove.

Ona se toliko promenila da je bila neprepoznatljiva. Brak je usmerio i dodatno pojačao njenu taštinu. Nije joj trebalo dugo da otkrije urođene slabosti svog supruga. Njena ljubav nije postala slabija zbog toga, već mnogo ratobornija. On je bio njeno dete. Plemenit, ali ne više mudar. Ona je bila ta koja je posedovala mudrost i na njoj je bilo da ga vodi uz pomoć te mudrosti ispunjene ljubavlju.

Sa Belgrovljeve tačke gledišta, sve je bilo tužno. Držao ju je u šaci, ali onda se sve preokrenulo i pretvorilo u nešto prilično gadno. Nije uspeo da izdrži. Malo-pomalo, na površinu je isplivao njegov nedostatak volje; urođena slabost njegovog karaktera. Jednog dana ga je zatekla kako pred ogledalom vežba različite plemenite izraze lica. Videla ga je kako trese svojim predivnim belim uvojcima i čula ga kako je grdi zbog neke izmišljene greške. "Ne, Irma", govorio je, "to ne mogu da dozvolim. Biću ti zahvalan ako u budućnosti nikada ne smetneš s uma koje je tvoje pravo mesto", a onda se osmehnuo kao da se stidi, i u tom trenutku je u ogledalu ugledao Irmu koja je stajala iza njega.

I pored toga, bio je svestan da je iznad nje. Znao je da u njemu postoji neka vrsta zlatnog fonda, neka rezerva snage. Međutim, u isto vreme je znao da nema nikakve koristi od te snage zato što je nikada nije koristio. Nije znao kako. Nije čak ni znao kakva je to vrsta snage. Ipak, bila je tamo i za njega je bila jednako stvarna kao savršena nevinost, koja kao jaje u gnezdu leži u grudima grešnika i čeka svoj trenutak.

Iako potčinjen, na neki način mu je laknulo što je mogao ponovo da bude slabić. Postepeno se potpuno prepustio tome, sve vreme razmišljajući o svojoj tajnoj nadmoćnosti - kao muškarca - i o sebi kao polomljenoj fruli. Smatrao je da je bolje biti predmet povezan sa tajnama i muzikom, a biti polomljen, nego biti stvoren od nekog prozaičnog, mada gotovo nesalomivog materijala, koji u sebi ima onoliko tajnovitosti i muzike koliko ima ljubavi u oku kondora.

Sva svoja razmišljanja je, naravno, držao za sebe. Za Irmu, on je bio njen gospodar na povocu. Za nastavničko osoblje, on je bio samo na povocu. U njegovoj glavi, sa povocem ili bez njega, razvijala se filozofija. Filozofija nevidljive revolucije.

Gledao je netremice u nju kroz svoje bele trepavice, ne bez ljubavi u očima. Bilo mu je drago što je tu i što krpi njegovu svečanu odoru. I to je bilo bolje od nekadašnjeg zadirkivanja od strane ostalih profesora. Na kraju krajeva, nije mogla da mu čita misli. Posmatrao je njen špicasti nos. Kako je moguće da mu se nekada sviđao?

Bio je toliko srećan što može da razmišlja u sebi. Da sanja o nemogućim bekstvima ili o vraćanju na prethodno stanje, pa da ona ponovo bude u njegovoj vlasti kao što je to bilo one čarobne večeri pod senicom. Ali to je bilo tako naporno... Tako naporno. Snaga volje nije mogla da ga usreći.

Zavalio se u svoju fotelju, uživajući u svojoj slabosti. Jedan ugao njegovih starih usana se izvio, a oči napola zatvorile dok su se lavlje crte lica na njegovoj veličanstvenoj, staroj glavi polako opuštale.

Utisak nestvarnosti koji se proširio kroz zamak kao neka čudna nelagoda, obavio je Belgrovljev brak tako da, iako je čin obavljen i niko nije postavljao pitanje u vezi sa njegovim značajem, nedostajala je neka oštrina, neka svesnost, tako da niko nije zaista verovao u ono što se dešavalo. Bilo je to kao da se zamak oporavlja od neke bolesti ili tek što se nije razboleo. Bio je izgubljen ili u magli nejasnih sećanja ili u nedostatku realnosti uznemirujućih predosećaja. U zamku je nedostajalo neposrednosti. Nije bilo oštrih ivica niti jasnih zvukova. Sve je bilo prekriveno koprenom, koprenom koju niko nije mogao da iscepa.

Nemoguće je reći koliko je to stanje trajalo, jer iako je svaka radnja bila opterećena ovom opštom klonulošću koja je gotovo potpuno uništavala svaki njen značaj, pretvarajući, na primer, Belgrovljevu bračnu ceremoniju u san, svaki stanovnik zamka imao je drugačiji utisak te nestvarnosti. Razlikovali su se po intenzitetu, kvalitetu i trajanju, u zavisnosti od temperamenta onih koji su joj bili izloženi.

Bilo je i onih koji su jedva primećivali razliku. Ljudi sa tyrdim okruglim glavama i ustima nalik na konjska gotovo da nisu ni bili svesni promene. Činilo im se da stvari nisu jednako važne kao nekada, ali to je bilo sve.

Drugi su skroz potonuli i hodali su kao duhovi. Kad su govorili, njihovi vlastiti glasovi su im zvučali kao da dolaze iz velike daljine.

To je bio uticaj Gormengasta, jer šta drugo je moglo da bude? Činilo se da se zamršena građevina probudila iz svog kamenog i gvozdеног сна, i kad je udahnula, napravila je vakuum; vakuum u kojem su se kretale njegove marionete.

A onda je došao trenutak kada je, jedne kasne letnje večeri, zamak ispustio vazduh i sve što je bilo daleko najednom se približilo, a udaljeni glasovi su postali jasni i oštri, i ruke su postale svesne onoga što su držale, a Gormengast je ponovo usnuo i pretvorio se u kamen.

Međutim, pre nego što se težina praznine podigla, desilo se nekoliko stvari koje su se zaista dogodile iako su u sećanju bile nejasne i prekrivene senkom. Koliko god maglovite da su bile u trenutku kada su se odigrale, njihove posledice su bile veoma osetne.

Titus više nije bio dete i kraj njegovog školovanja bio je na vidiku. Kako su godine prolazile, postajao je sve usamljeniji. Osim kada je bio u društvu Fuksije, doktora, Fleja ili Belgrova, njegovo lice je bilo mrzovoljna maska. Pod ovim turobnim i neprijatnim oklopom buntovno je tinjala žarka želja za oslobađanjem od nasleđenih dužnosti. Bio je ispunjen mržnjom, ne prema Gormengastu, jer njegova prašina je tekla kroz Titusove vene i nije ni znao da postoji neko drugo mesto, već prema zlehudoj sudbini koja je odredila da će u budućnosti njegova nemirna ramena poneti teško breme drevne dužnosti.

Mrzeo je to što nema izbora: to što ljudi oko njega pretpostavljaju da ne postoje dva načina razmišljanja, da je njegova želja da ima vlastitu budućnost nastala iz neznanja ili svesnog kršenja prava stečenog rođenjem. Ali najviše od svega, mrzeo je zbunjenost u vlastitom srcu. Jer bio je ponosan.

Bio je iracionalno ponosan. Izgubio je nedostatak samosvesti iz detinjstva kada je bio samo dečak među dečacima. Sada je gospodar Titus i potpuno je svestan te činjenice. I dok je u sebi čeznuo za slobodom koja proističe iz anonimnosti, hodao je uspravno, sa usamljeničkim ponosom u držanju, namrgođen i arogantan.

Upravo to unutrašnje protivrečje bilo je možda i najveći razlog za njegovo nabusito i nepopustljivo ponašanje. Među svojim vršnjacima postajao je sve manje i manje popularan pošto njegovi školski drugovi nisu mogli da shvate odakle potiču ti njegovi nasilnički ispadi. Jednom je otkinuo poklopac sa svoje školske klupe bez ikakvog razloga. Umeo je da bude veoma opasan i, kako je vreme prolazilo, njegova izdvojenost je postajala sve potpunija. Dečak koji nije bio spreman da počini bilo kakav nestašluk, da se odvaži na neki ponoćni poduhvat u dugačkim spavaonicama, pretvorio se u sasvim drugačije stvorenje!

Pa ipak, uprkos tome što su prošle godine otkad su on, doktor Prunskvalor i profesor Belgrov igrali klikere u maloj kuli, on je i dalje bio u stanju da uživa u najdetinjastijim vrstama zabave. Često je sedeo pored šanca i puštao male drvene brodove koje je sam pravio. Međutim, bio je mnogo zamišljeniji dok je to radio nego kad je bio mali, kao da su, uprkos tome što je bio zadubljen u deljanje šiljatog pramca ili zdepaste kobilice na nekom vladaru talasa - njegove misli bile negde jako daleko.

Nastavio je da pravi ove male brodove i nadevao im je imena pre nego što bi ih poslao na opasno putovanje ka ostrvima robova i začina. Posećivao je doktora i gledao ga kako pravi one crteže koji su Irmu toliko nervirali, crteže malih, paukolikih ljudi, po stotinu na jednoj strani, kako učestvuju u bitkama, ili se savetuju, ili love, ili se klanjaju nekom pauko- likom bogu. I tada bi nakratko bio veoma srećan. Posećivao je i Fuksiju i tada bi razgovarali dok im se usta ne bi osušila... Razgovarali o svemu što postoji i o Gormengastu jer nisu znali da postoji neko drugo mesto - ali ni svojoj sestri ni Belgrovu, koji bi se ponekad, kad je Irma bila zauzeta nekim poslom, dogegao do šanca i pustio u vodu pokoji brodić - niti njemu niti doktoru Titus nije mogao da otkrije svoj najdublji strah, strah da će se njegov život pretvoriti u zatvoreni krug davno ustanovljenih rituala. Jer sada baš niko nije mogao da mu pomogne, pa čak ni Fuksija, koliko god ona možda saosećala sa njim. Niko se ne bi usudio da ga ohrabri u njegovom nastojanju da zbacila sa sebe teški jaram tradicije i otkrije šta leži iza granica njegovog sveta.

PEDESET TRI

Nezemaljska pospanost koja je poplavila Gormengast snažno je uticala na Fuksiju, osobu izražene mašte koja se po svojoj prirodi veoma lako uzbudi. Stirpajk je, iako prilično osetljiv na atmosferu koja ga okružuje, bio manje pogođen i kretao se kao da je njegova lukava glava bila iznad čudne vode. Mogao je da vidi Fuksiju kako hoda u providnom svetu daleko ispod površine. Svestan snažne sveprisutnosti nečega što je većinu ljudi držalo u nekakvom transu, Stirpajkova priroda ga je odmah navela da razmišlja o tome kako da iskoristi to opojno sredstvo za vlastite ciljeve i uskoro je doneo odluku.

Mora da osvoji ćerku grofa i grofice Groun. Mora da upotrebi svu svoju veštinu i lukavstvo da bi u tome uspeo. Mora da sruši njenu uzdržanost na jednostavan i ujedno iskren način, sa tobožnjom otmenošću, usredsređujući se na stvari za koje može uspešno da se pretvara da su im zajedničke, uz šarmantno i muževno zanemarivanje njenog položaja. U isto vreme, mora da joj da do znanja da u njemu postoji strast koja je zaista tu, iako iz pogrešnog

razloga, i da podmuklo isplanira i namesti njihove sastanke i slučajne susrete tako da se ona često nađe u nekim opasnim situacijama, zato što je već znao koliko se ona divi njegovoj hrabrosti.

Međutim, isto tako mora da krije svoje lice koliko god je to moguće. Bio je potpuno svestan koliko užasava Ijude svojim izgledom. Smatrao je da će usporenost i težina koje su vladale zamkom uticati na nju da ne bude podložna strahu koji izaziva njegovo uništeno lice. Viđaće se posle sumraka, kada neće moći da vidi ništa što će da je odvрати od shvatanja da samo u njemu može da pronade srodnu dušu sa kojom će ostvariti tu harmoniju duše i srca, taj osećaj poverenja za kojim toliko čezne. Ali ona je čeznula za još mnogo čime. Znao je da u njenom životu nema ljubavi i da njome vladaju snažna osećanja, ali ništa nije preduzimao. A sada je kucnuo čas.

Skovao je plan. Počeo je da joj se udvara u sumrak. Kao Majstoru rituala, nije mu bilo nimalo teško da zna u kojim delovima zamka neće biti nikoga u određeno doba večeri.

Na Fuksiju je snažno uticala nezemaljska atmosfera koja je njen prastari dom pretvorila u mesto koje je jedva mogla da prepozna, i kroz nekoliko nedelja dospela je u stanje u kojem je za nju bilo sasvim normalno da traži savete od Stirpajka u vezi sa raznim stvarima i da joj on priča šta je radio tog dana. Glas mu je bio tih i ravan, a rečnik raznovrstan i prilagodljiv. Sve je bilo toliko van njene moći da je bila oduševljena njegovim poznavanjem svake teme o kojoj su razgovarali. Privučena vitalnošću njegovog uma, Fuksija je postajala sve čvršće vezana za njegovo čitavo biće; za Stirpajka, svog ličnog, okretnog i neustrašivog ponoćnog savetnika.

Bio je drugačiji od svih. Bio je potpuno budan i mogla je da oseti njegovu životnost pod vrhovima svojih prstiju. Odvratnost koju je izazivalo sećanje na njegovo izgorelo lice i crvene ruke ostala je zakopana pod strukturom ove bliskosti koja je sve više rasla.

Znala je da to što je ona, pripadnica plemenite loze, iz neslužbenih razloga postala toliko vezana za jednog službenika zamka, nikako ne doliči njenom položaju. Ali toliko dugo je bila sama. To što je osećala da zanima nekog u tolikoj meri da želi da je viđa iz noći u noć, bilo je nešto toliko novo za nju da je bila na samo nekoliko koraka od one opasne zemlje po čijim stazama će ubrzo početi da kroči.

Međutim, nije mogla da vidi ispred sebe. Za razliku od svog novog prijatelja, tog čoveka iz polumraka čija je svaka rečenica, svaka misao, svako delo imalo prikrivene motive, ona je živela u trenutku uzbuđenja, uživajući u ukusu doživljaja koji joj je bio dovoljan sam po sebi. Ona nije imala instinkt samoodržanja. U njoj nije bilo zebnje. Lukavi Stirpajk joj je prilazio polako i izokola sve dok nije došlo veče kada su se njihove ruke same srele u mraku i nijedna se nije povukla. Od tog trenutka, Stirpajku se činilo da mu je put do apsolutne moći otvoren.

Stvari su se dugo odvijale baš onako kako je predvideo. Intimnost njihovih tajnih susreta vodila ih je, kako je Fuksija mislila, prema sve dubljem uzajamnom poverenju.

Međutim, svestan moći koju je stekao, Stirpajk je uživao u iščekivanju završnog čina i nije žurio da zavede Fuksiju. Znao je da će Fuksija biti u njegovoj vlasti kada više ne bude devica, ako ni zbog čega drugog, onda zbog proste ucene. Ali još nije bio spreman. Mnogo toga mora biti uzeto u obzir.

Što se tiče Fuksije, za nju je sve to bilo toliko novo i fantastično da je mogla da se hrani samo svojim osećanjima. Bila je srećnija nego ikada u životu.

PEDESET ČETIRI

Nestanak grofa Sepalkrejva, Titusovog oca, i njegovih sestara bliznakinja koje su skončale na užasan i nikom znan način, Saurdastova smrt u požaru i smrt njegovog sina od vatre - kako su stanovnici zamka doživeli ove misteriozne i nasilne događaje? Svi ovi užasi rasprostrli su se na dvanaest ili više godina i iako su grofica, doktor i Flej svojim mozgovima, koji rade svaki na svoj način, pokušali iz svojih perspektiva da pronađu neki element koji je povezivao te tragedije, nikada nije pronađen nikakav dokaz koji bi potvrdio njihove sumnje i ukazao da jedna osoba stoji iza svega.

Samo je Flej znao strašnu istinu o tajnoj smrti svog gospodara, grofa Sepalkrejva, i svog neprijatelja, orijaškog Sveltera kojeg je ubio. To nikada nikome nije otkrio.

Ali njegovo progonstvo je bilo izazvano Stirpajkovim nelojalnim gestom prema njegovom poremećenom gospodaru, kada je muškarac unakaženog lica bio mladić od sedamnaest ili osamnaest godina, i ta nelojalnost zauvek je ostala usađena u Flejovom sećanju. Međutim, on nije znao da su bliznakinje bile zatvorene i da su umrle, iako je, nemajući pojma o njegovom poreklu i značaju, čuo njihov užasavajući smeh dok su umirale u praznim dvoranama.

Napinjao je svoj um i svoja sećanja, isto kao što su to činili doktor i grofica, ne bi li došao do nekog zaključka u vezi sa činjenicama da su otac i sin - Saurdast i Barkventin - obojica umrli od vatre i da je Stirpajk bio junak u oba navrata. Koliko god se trudili, nisu mogli da nađu dokaz za svoje sumnje.

Kako su godine prolazile, bilo je dosta malih razloga za zebnju, uprkos tome što su bili nepovezani. Nisu mogli da se uklope u celinu, ali postojali su i nisu bili zaboravljeni.

Doktor je žarko želeo da otkrije koji su razlozi naveli Stirpajka da napusti svoju službu i postane lični sluga bliznakinja i njihov čovek od poverenja. Njegov um nije bio od vrste koja bi pronašla zadovoljstvo u takvom okruženju. Jedini razlog je mogao da bude napredovanje na društvenoj lestvici ili nešto mnogo mračnije. Identične bliznakinje su nestale. U njihovoj poruci koju je našao Stirpajk, pisalo je da žele da prekrate svoje živote. Prunskvalor je uspeo da se domogne ove poruke i da uporedi rukopis sa pismom koje je Irma jednom dobila od njih. Uporedio ih je uz pomoć ogleдалa - posvetio je čitavo veče toj analizi. Činilo se da su napisana istom rukom. Slova su bila velika, okrugla i nesigurna kao da ih je pisalo dete.

Međutim, doktor je mnogo godina poznavao te dve zaostale žene i nije verovao da bi, koliko god da su bile uvrnute, odlučile da oduzmu vlastite živote.

Ni grofica nije verovala da su njih dve u stanju da izvrše samoubistvo. Njihovo detinjasto slavloljublje i taština, kao i očevidna težnja da ih jednoga dana svi prihvate kao ono za šta su sebe oduvek smatrale - divne i prefinjene dame okićene draguljima, isključivalo je mogućnost da bi im samoubistvo palo na pamet. Međutim, nije bilo dokaza ni za jedno ni za drugo.

Doktor je preneo grofici šta je Stirpajk uzviknuo dok je bio u delirijumu: sa *bliznakinjama će ih biti pet*. Ona se zagledala kroz prozor svoje sobe.

"Pet čega?" rekla je.

"Upravo tako", odvratio je doktor. "Pet čega?"

"Pet misterija" odgovorila je teškim glasom, ne menjajući izraz lica.

"Šta mislite, na koga se odnosi? Mislite li na pet?..."

Oštro ga je prekinula. "Grof, moj suprug", rekla je, "nestao: jedan. Njegove sestre, nestale: dva. Svelter, nestao: tri. Saurdast i Barkventin, izgoreli: pet."

"Ali u načinu na koji su stradali Saurdast i Barkventin nema ničeg misterioznog."

"Da je bio samo jedan, ne bi bilo. Dva jesu", rekla je grofica. "A mladić je bio prisutan oba puta."

"Mladić?" pitao je doktor.

"Stirpajk", rekla je grofica.

"Ah", rekao je doktor. "Imamo iste slutnje."

"Imamo", rekla je grofica. "Ja čekam."

Doktor se tada setio Fuksijine pesme:

To lice je u boji crvenoj i beloj!
Možda su u nekoj zemlji dalekoj
Herojima svim lica obeležena
Crvenim i belim ošarana.

"Ali, milostiva gospođo", rekao je on - grofica je i dalje netremice gledala kroz prozor. "Reči *sa bliznakinjama će ih biti pet* navode me na zaključak da je su milostive gospođe Kora i Klarisa deo grupe koju je on napravio u svojoj deliričnoj glavi. Mogao bih da se opkladam da je, onako savladan groznicom, pravio listu osoba u svojoj glavu."

"I ? "

"I, milostiva gospodo, to znači da bi poginulih i nestalih bilo šest, ne pet."

"Ko zna?" rekla je grofica. "Još je rano. Neka mu je na volju. Nemamo nikakve dokaze. Ali tako mi kamena temeljca ovog zamka, ako su moji strahovi osnovani, i sami tornjevi će se gaditi njegove smrti; i najstarijim kamenovima će pripasti muka."

Njeno nepomično lice se zarumenelo. Zavukla je šaku u jedan od svojih velikih džepova i pošto je izvadila malo žita, ispružila je ruku. Jedna mala, šarena ptica pojavila se niotkuda i niz njenu ispruženu ruku doskakutala do dlana, uhvatila se kandžicama za kažiprst i pomerajući glavu u stranu počela da kljuca žito.

PEDESET PET

"Ali nije on kriv što mora da odredi ritual koji ti moraš da obaviš svakog dana, zar ne?" reče Fuksija. "I što mora da te podučava. Nije on kriv. Takav je zakon. Otac je

obavljao rituale dok je bio živ - i njegov otac je to radio - svi oni su morali to da rade. On ne može ništa tu da promeni. Mora da ti kaže šta je u knjigama, koliko god to tebi teško padalo.

"Mrzim ga", reče Titus.

"Zašto? Zašto?" poviče Fuksija. "Kako možeš da ga mrziš samo zato što radi ono što mora? Ne očekuješ valjda da će posle hiljada godina praviti izuzetke samo zbog tebe? Možda bi više voleo da je Barkventin na njegovom mestu? Zar ne vidiš koliko si nepravičan? Ja mislim da on divno obavlja svoj posao."

"Mrzim ga!" reče Titus.

"Pretvaraš se u pravog dosadnjakovića" reče Fuksija zažareno. "Zar ne znaš da kažeš ništa drugo osim 'mrzim ga'? Šta ti toliko smeta kod njega? Da li je u pitanju njegov izgled? Ako je to u pitanju, onda si zloban i odvratan."

Zatrese glavom kako bi sklonila pramen svoje guste crne kose sa očiju. Brada joj se tresla. "Oh Bože! Bože! Zar misliš da želim da se svađam sa tobom, Tituse, najdraži moj? Ti znaš koliko te volim. Ali nisi pravičan. Nisi pravičan. Ništa ne znaš o njemu."

"Mrzim ga", reče Titus. "Mrzim ga do njegove jadne, smrdljive srži."

PEDESET ŠEST

Kako su meseci prolazili, napetost je rasla. Titus i Stirpajk su bili kao zapete puške, iako Stirpajk, navikao da kontroliše svoja osećanja, ni Titusu niti ostatku sveta ničim nije pokazivao koliko prezire ovog drskog dečaka - dečaka koji je nesvesno stajao između njega i njegovog najvišeg cilja.

Još od dana kada se, još gotovo dete, usprotivio Stirpajku u tišini učionice i onesvećen pao sa stola, Titus se besno držao opasnih visina koje je dosegao kada je izvojevao tu neobičnu i detinjastu pobedu.

Svakog dana posle škole, Stirpajk je čitao Titusu njegove obaveze za taj dan, listajući knjige sa uputstvima i objašnjavajući mu manje razumljive delove sa jasnoćom i preciznošću. Sve do sada, Majstor rituala se čvrsto držao slova zakona. Međutim, pošto je bio gotovo nedodirljiv kao jedini koji ima pristup knjigama sa uputstvima i objašnjenjima, napravio je spisak dužnosti koje će ubaciti među stranice drevnih knjiga. Uspeo je da pronade originalni papir tako da mu je ostalo da krivotvori bakropis i arhaični pravopis, i da izmisli niz dužnosti za Titusa koje će istovremeno biti razdražujuće i povremeno dovoljno opasne da uvek postoji mala šansa da mladi grof nastrada. Na primer, bilo je stepeništa koja više nisu sigurna, bilo je trulih greda i nestabilnih zidova. Osim toga, uvek je mogao da namerno oslabi ili potkopa staze koje se pružaju po gornjim zidovima zamka, ili da na neki drugi način dovede do toga da, dok obavlja te krivotvorene rituale, Titus doživi nesrećan slučaj sa fatalnim ishodom.

I kad Titus bude mrtav, a Fuksija u njegovoj vlasti, samo će grofica stajati između njega i stvarne diktature nad zamkom.

Naravno, ima još neprijatelja. Tu je doktor čija je inteligencija veća nego što bi Stirpajk želeo, a tu je i grofica, jedina ličnost koju je zbunjeno i protiv svoje volje poštovao - ne zbog njene inteligencije već iz prostog razloga što nije mogao da je shvati. Sta je ona? O čemu razmišlja i na koji način? Nisu postojale dodirne tačke između njenog i njegovog uma. Kad je bio u njenom prisustvu, Stirpajk je bio dvostruko pažljiv. Njih dvoje su bili životinje koje pripadaju različitim vrstama. Gledali su jedno drugo sa sumnjom karakterističnom za jedinke koje nemaju zajednički jezik.

Kad je reč o Fuksiji, bio je samo na korak udaljen od potpune vlasti nad njom. Prevazišao je samog sebe. Njeno srce je sada bilo zrelo, kakvi su bili i njegovi nastupi, sa svojim prefinjenim nijansama, suptilnim ritmovima i superiornim uzdržavanjem.

Više se nije radilo samo o naizgled slučajnim noćnim susretima po raznim delovima zamka. Stirpajk je iz vlastitog zadovoljstva opremio još jednu tajnu sobu za sebe. Imao ih je devet, razbacanih po celom zamku, a samo jedna od njih je bila poznata ostatku zamka - njegova velika soba u kojoj je radio i spavao. Od ostalih, pet soba je bilo smešteno u najudaljenijim delovima Gormengasta, a tri su, iako u najnaseljenijim delovima zamka, bile sakrivene kao gnezdo carića u travi i korovu. Bez obzira što su vrata tih soba gledala na najprometnije saobraćajnice zamka, nikada ih niko nije video kako se otvaraju. Svi su gledali u njih, ali niko ih nije video.

U jednoj od ovih soba, koju je tek nedavno prisvojio i u koju je dolazio samo noću, kad se gusta tišina prostirala po hodniku, stavio je nekoliko slika, neke knjige, jedan orman sa plitkim fiokama u kojima je čuvao zbirku ukradenog nakita, starih kovanica, nekoliko vrsta

otrova i razne tajne papire. Pod je bio prekriven debelim tamnocrvenim tepihom. Bili su tu i jedan stočić sa dve stolice fine izrade, koje je vreme dosta oštetilo, ali Stirpajk ih je pažljivo popravio. Ovaj prostor nije mogao da bude veća suprotnost hodniku od grubo klesanog kamena, sa kamenim stubovima na bočnim stranama vrata i masivnim ispustima koji su štrčali iznad.

U ovu sobu je noću dolazila Fuksija, a srce bi joj snažno lupalo i zenice bile raširene u tami. I u toj sobi je uvek bila učtivo dočekivana. Jedna lampa sa tamnim abažurum stvarala je nežan, zlatni sjaj. Nekoliko pažljivo odabranih knjiga ležalo je nemarno odbačeno tu i tamo po sobi. Stirpajka je obično mrzelo da pravi poslednje promene u rasporedu predmeta koji su bili razmešteni s ciljem da prostorija deluje neformalno. Gnušao se aljkavosti jednako kao što se gnušao ljubavi. Ali znao je da se Fuksija ne bi osećala prijatno u bilo kakvom formalnom i savršeno uređenom okruženju kakvo je njemu pričinjavalo zadovoljstvo.

I pored toga, ona je izgledala potpuno nepodesna za takvu ukusno nameštenu i urednu zamku. Stirpajk nije u potpunosti mogao da izbriše odraz vlastite hladnoće. Ona je jednostavno bila suviše živa - živa na toliko različit način od iskričave i ledene vitalnosti njenog partnera - previše živa sa stanovišta da ljubav, kao zemljotres, ili neka druga bezgrešna sila prirode, nije u saglasju sa preciznim i formalnim svetom.

Koliko god da je mirno sedela u svojoj stolici, sa kosom rasutom po ramenima, sama njena prisutnost delovala je rušilački.

Njoj se ipak sviđalo ono što je videla. Sviđalo joj se sve što je bilo različito od nje. Takode, sve oko nje je bilo toliko različito od ostatka Gormengasta. Setivši se svog starog, neurednog tavana i soba u kojima je sada živela, po čijem podu su bile razbacane njene pesme, pomislila je da nešto s njom sigurno nije u redu.

Kad se setila svoje majke, po prvi put u životu osetila je stid.

Jedne noći, kad je lagano pokucala na vrata, odgovora nije bilo. Pokucala je ponovo, osvrćući se se po hodniku sa strepnjom. Tišina je bila potpuna. Nikada ranije nije morala da čeka više od delića sekunde. A onda se začuo glas: "Budite oprezni, moja damo."

Fuksija se trgla kao da ju je neko dotakao usijanim gvožđem. Glas je došao niotkuda. Nije se čuo zvuk koraka. Obuzeta strahom, drhtavim rukama je upalila sveću koju je držala. Bila je to brzopleta i opasna odluka. Međutim, nije bilo nikoga. Utom je neko počeo da joj se brzo približava iz velike daljine. Zнала je da je to Stirpajk, mnogo pre nego što ga je ugledala. Prošlo je samo nekoliko trenutaka dok se njegova žustra, uska prilika sa visoko usađenim ramenima nije stvorila pred njom, zgrabila joj sveću iz ruke i ugasila plamen. U sledećem trenutku, okrenuo je ključ u bravi i gurnuo Fuksiju unutra. Zaključao je vrata iznutra, ne paleći svetlo, i besno prošaputao: "Budalo!" Ta jedna reč je okrenula ceo svet naopačke. Sve se promenilo. Fina ravnoteža njihove veze grubo je narušena i ogroman teret se svalio na Fuksijino srce.

Da je kristalna i bleštava struktura koju je Stirpajk postepeno podigao, dodajući joj ukras po ukras sve dok nije zablistala pred Fuksijom u svoj svojoj lepoti i tako opčinila devojkicu, što je bila spoljna manifestacija njegovog poštovanja prema njoj - da je ta tanana građevina bila manje tanana, manje kristalna, manje savršena, onda verovatno njen pad na hladne kamene ploče ne bi bio tako konačan. Materijal od kojeg je bila napravljena, krt kao staklo, rasprsnuo se u hiljade komada.

Ova kratka, svirepa reč i čin guranja, načinili su od plahovite i tajanstvene devojke nešto mnogo setnije. Bila je šokirana i ozlojeđena - ali u prvom trenutku više povređena nego ozlojeđena. Takođe, iako je ona sama bila potpuno nesvesna toga, postala je *ledi Fuksija*. Njena krv se probudila u njoj - krv loze kojoj je pripadala. Zaboravila je na nju dok je ljubav bila nežna, ali novonastala gorčina ju je probudila i ona je ponovo postala grofova ćerka.

Zнала je, naravno, da je paljenje sveće ispred samih vrata bilo protivno svim njihovim dogovorenim pravilima o tajnosti. Ali, uplašila se. Da je njihov susret otkriven, to bi verovatno izazvalo srdžbu, ali nije počinila nikakav greh, osim što je krišom lutala po zamku i što je dopustila da joj jedan pripadnik najnižeg staleža postane prislan prijatelj.

Međutim, njegovo lice je poružnelo od gneva. Nikada joj nije palo na pamet da bi sa njega mogla da nestane ona savršeno isklesana mirnoća. Nije znala da njegov jasan, odmeren i ubedljiv glas može da zadobije tako divalji i okrutan ton.

A tek to što ju je gurnuo! I to s leđa, pa još u mraku. Njegove ruke, koje su nekada kao ruke muzičara u njoj budile ushićenje zbog svoje delikatne snage, bile su grube kao kandže životinje. Jednako sigurno kao promena njegovog glasa i reč *budala*, čin guranja u mraku vratio ju je u realnost koja je bila gorka i uznemirujuća.

Međutim, dok je drhtala, u njoj je, pomešano sa osećajem poniženosti, živelo sablasno i uzbudljivo sećanje na onaj glas koji je stigao niotkuda. Stvorio se tamo, ne dalje od nekoliko stopa od nje, ali tamo nije bilo nikoga. Nije znala ništa o njegovom poreklu, jednako kao što nije znala razlog niti značenje saopštenog upozorenja. Zнала je samo da neće tražiti savet od

Stirpajka; neće poveriti svoj strah od tog neobjašnjivog 'glasa' nekom ko ju je ponizio. Svi vladari Gormengasta su je gledali.

Okrenula se na peti u mračnoj sobi i pre nego što je on upalio lampu, izustila: "Pusti me da izađem." Ali gotovo istog trena poznata soba se ispunila zlatnim svetlom lampe i ona je na stolu ugledala majmuna koji je sedeo, držeći svoje smežurane, male ruke na licu. Bio je odeven u odelce na crvene i žute romboide, a na glavi je imao mali somotski šešir, nalik na gusarski, sa zataknutim ljubičastim perom.

Stirpajk je prekrpio lice dlanovima, ali i dalje je posmatrao Fuksiju između prstiju. Izgubio je kontrolu. Kad je ugledao plamen tamo gde nije bilo razloga za plamen, to je za njega bilo kao udarac bičem. Stradao je u vatri bez razloga i jedino se nje plašio. Doživeo je još jedan neuspeh.

Međutim, još uvek nije znao koliko ozbiljan. Nastavio je da je posmatra kroz prste.

Ona je netremice gledala u majmuna sa neodređenim izrazom na licu. Ničim nije pokazivala da je bila iznenađena. Nemir i šok izazvani grubim načinom na koji je postupio prema njoj još uvek su bili isuviše snažni u njoj da bi bilo kakva druga emocija mogla da zauzme njihovo mesto. Međutim, kad je simpatična životinjica ustala, podigla šešir pa ga vratila, počevši se prethodno po glavi i zevnuvši, nešto manje tužno se pojavilo na njenom licu. Ipak, njeno raspoloženje nije moglo da prede tako brzo iz jedne suprotnosti u drugu. Jedan deo nje bio je oduševljen neobičnim prizorom, ali ništa od toga nije dirnulo njeno srce. Ono što bi je ranije oduševilo, u ovom parališućem trenutku ostavilo ju je skroz ravnodušnom.

Stirpajk je uspeo da dobije na vremenu, ali šta da uradi sa njim? Naredila mu je da je pusti napolje pre nego što joj je majmun skrenuo pažnju.

Ponovo je pogledala u njega. Njene crne oči bile su ispunjene mrtvilom, kao da je sav sjaj iscurio iz njih.

Usne su joj bile čvrsto stegnute.

Videla ga je kako stoji sa rukama na licu. A onda je začula i njegov glas.

"Fuksija", rekao je. "Molim te da me saslušaj samo jedan trenutak i reći ću ti kakvu smo opasnost upravo izbegli. Nisam smeo da gubim vreme i znam da ne postoji opravdanje i da ne mogu da tražim tvoj oprostaj, ali moraš da mi pružiš priliku da ti objasnim zašto sam bio grub prema tebi."

"Fuksija, bilo je to zbog tebe. Moja grubost je bila zbog tebe. To je bilo iz ljubavi. Nisam imao vremena ni za šta drugo nego da te spasem. Zar nisi čula korake? Upravo je prošla. Još samo tren i tvoje svetlo bi je dovelo do ovih vrata. A ti znaš koja je kazna. Naravno da znaš šta po starostavnim zakonima čeka ćerku grofa koja se u tajnosti viđa sa članovima nižeg staleža. I sama pomisao na to suviše je grozna. I zato su naši dogovori bili tako tajni i naša pravila tako stroga. I ti to znaš. I bila si pažljiva. Ali večeras si pogrešila vreme, zar ne? Došla si četiri minuta ranije. To je bilo dovoljno rizično, ali ti si onda uradila nešto još opasnije - upalila si sveću. I tada, kao što se uvek dešava, baš kad se sve to poklopilo, tvoja majka je odlučila da me prati."

"Moja majka", Fuksijin glas se pretvorio u šapat.

"Tvoja majka. Odveo sam je na drugu stranu jer sam znao da je iza mene. Vratio sam se, napravio krug, pa se opet vratio, ali ona je i dalje bila tu. Išla je sasvim polako, ne shvatam kako, ali ja sam uspeo da stignem do ovih vrata ostavivši čitavu dužinu hodnika između nas - dužinu hodnika plus nekih dvadesetak stopa, što je bilo dovoljno da uletim u našu sobu neprimećen - ali ne, to nisam hteo da uradim. Ne. Zato što je postojala velika verovatnoća da ćeš je ti sresti - i onda..."

Stirpajk je spustio ruke s lica, gde su sve vreme stajale. Glas mu je posedovao određenu privlačnost jer je uspevao da povremeno zamuca - ne toliko da bi postigao efekat zbunjenosti, koliko iskrenosti i žudnje.

"Sta se desilo, Fuksija? Ti to znaš jednako dobro kao ja. Skrenuo sam iza ugla sa tvojom majkom na samo dužinu hodnika iza sebe, i ugledao tebe kako kao logorska vatra stojiš na dužinu hodnika ispred mene. Sta bi ti uradila da si bila na mom mestu? Čovek ne može da pazi na sva plemenita osećanja odjednom. Ne može se mešati očajanje i savršena ugladenost. Barem ja ne mogu. Možda je trebalo da uzimam časove. Mogao sam da uradim samo jedno - da te sakrijem. Da te spasem. Došla si suviše rano, Fuksija, i zato sam bio ljut. Nikada do sada nisam bio ljut na tebe. Nisam mogao ni da zamislim da budem ljut na tebe. Sada, kad razmislim, možda ja uopšte nisam ljut na tebe već na sudbinu ili šta god to bilo što nam je pokvarilo planove. I baš zbog toga što su naši planovi bili uvek tako pažljivo pripremljeni - da ne bi bilo opasnosti i da ti ne bi bila povredena - ja sam se razbesneo.

U tom trenutku ti za mene nisi bila Fuksija. Ti si bila ta stvar koju je trebalo da spasem. Tek kad sam bio iza vrata, ti si ponovo postala Fuksija. Da sam makar malo oklevao pre nego što sam ugasio sveću i gurnuo te kroz vrata, naš životi bi verovatno bili uništeni. Zato što te volim, Fuksija. Ti si sve što sam ikada želeo. Zar ne vidiš da zbog toga nisam imao vremena

da budem učitiv? Situacija je došla do tačke usijanja. Bili smo u oku oluje. Nazvao sam te budalom, da budalom, iz ljubavi prema tebi - a onda... Onda... Kad smo se opet našli u ovoj sobi, sve mi je izgledalo tako neverovatno... I još uvek mi izgleda neverovatno, i napola se stidim poklona koji sam ti doneo i onog što sam ti napisao - o Fuksija - ne znam da li ću sada moći da ti ih pokažem..." Naglo se okrenuo sa pesnicom pritisnutom na čelo, a onda, kao da ne želi da se preda očaju, prošaputao: "Hajdemo Sotono. Hajdemo, nevaljali moj!" i majmun skoči na njegovo rame.

"Šta si napisao?" reče Fuksija.

"Napisao sam ti pesmu." Govorio je veoma blagim glasom, na način koji mu je uvek donosio uspeh, iako je znao da je ovaj put otišao predaleko u pokušaju da ostvari svoje namere.

"Ali, možda sada ne želiš da je vidiš, Fuksija", reče on.

"Ne", reče ona posle pauze. "Sada ne."

Ton njenog glasa je bio tako čudan da nije bilo moguće odrediti da li je rekla *ne sada*, u smislu da posle onoga što se desilo više nikada neće moći da sa njim uradi nešto tako prisno kao što je čitanje ljubavne pesme, ili *ne sada*, ali *da* neki drugi put.

Stirpajku je preostalo samo da kaže: "Razumem", i da stavi majmuna na sto, gde je ovaj napravio nekoliko brzih koraka tamo-amo na sve četiri, pa skočio na jedan od ormana.

"I razumeću ako ne želiš da uzmeš Sotonu."

"Sotonu?" Glas joj je bio potpuno ravan.

"Majmun je tvoj", reče on. "Možda ne želiš da se gnjaviš s njim. Mislio sam da će ti se svideti. Ja sam mu sašio odelce."

"Ne znam! Ne znam!" uzviknu najednom Fuksija. "Ne *znam*, kažem ti, ne znam!"

"Hoćeš li da te otpratim do sobe?"

"Sama ću."

"Kako želiš", reče Stirpajk. "Ali molim te da razmisliš o onome što sam rekao. Preklinjem te. Pokušaj da me razumeš zato što te volim kao što senke vole zamak."

Pogledala je u njega. Na trenutak, u njenim očima je blesnulo svetlo, ali odmah potom su ponovo postale prazne i tamne.

"Nikada neću razumeti", reče ona. "Uzalud sve tvoje reči. Možda nišam u pravu. Ne znam. U svakom slučaju, sve se promenilo. Moja osećanja su se promenila. Želim da idem."

"Naravno. Da li bi mogla da mi učiniš samo dve male usluge?"

"Pretpostavljam da bih", odvrati Fuksija. "Kakve usluge? Umorna sam."

"Prva je da te zamolim iz dna duše da pokušaš da shvatiš pod kolikim sam pritiskom bio i da te zamolim da se još jednom sastanemo, pa neka to bude i poslednji put, kao što smo se tako dugo sastajali, i da barem malo razgovaramo - ne o nama, ne o našim problemima, ne o mojim manama, ne o ovoj užasnoj provaliji između nas, već o srećnim stvarima. Da !i bi pod ovim uslovima htela da se sutra sastaneš sa mnom?"

"Ne *znam!*" reče Fuksija. "Ne znam! Pretpostavljam da bih. O Bože, pretpostavljam da bih."

"Hvala ti", reče Stirpajk. "Hvala ti, Fuksija."

„Moja druga molba je ovo. Da mi kažeš, ako ne želiš Sotonu, da ja mogu da ga uzmem - zato što on pripada tebi... I..." Stirpajk okrenu glavu od nje i odmaknu se nekoliko koraka.

"Ti bi želeo da znaš kome pripadaš, zar ne Sotono..." izgovorio je glasom koji je trebalo da zvuči učitivo.

Fuksija se naglo okrenula prema njemu. Činilo se da je upravo shvatila koje su sposobnosti njenog vlastitog intelekta. Zurila je u muškarca šarene kože, sa majmunom na ramenu i njene reči su se zarile u bledog miadića kao noževi. "Stirpajče", rekla je, "*čini mi se da ti srce postaje meko.*"

U tom trenutku Stirpajk je znao da će je zavesti sledeće noći. Kad bude morala da cuva jednu tako mračnu tajnu, ćerka grofice Groun će mu biti u šaci. Čekao je dovoljno dugo. Posle ovog neuspeha koji je doživeo, pružila mu se još jedna prilika za napad. Osetio je prvi nagoveštaj da mu se tlo ljulja pod nogama. Ako ne uspe da dođe do cilja uz pomoć lukavstva i nagovaranja, preostaje mu samo jedna stvar. Nije bilo vreme da bude milostiv - čak i ako se bude opirala kao divlja zver, biće njegova - a onda će uslediti ucena, glatko kao dolazak olujnog oblaka.

PEDESET SEDAM

I

Kad je Flej video da se vrata tiho otvaraju, prestao je da diše. Nekoliko časaka niko se nije pojavljivao, a onda je jedna prilika crnja od mraka izašla u hodnik i brzim koracima se zaputila na zapad. Kad je čuo da su se vrata zatvorila, spustio se sa velikog kamenog ispusta

koji je štrčao iznad Stirpajkovih vrata i pošto je do pune dužine ispružio svoje dugačke, mršave ruke, skočio na pod onih nekoliko inča koliko je njegovim stopalima nedostajalo da ga dosegne.

Njegova ozlojeđenost zbog toga što nije uspeo da nasluti šta se dešavalo u sobi mogla je da se meri samo sa njegovim užasom kad je shvatio da je Fuksija bila njegov noćni posetilac.

Znao je da se ona nalazi u opasnosti. Osetio je to u kostima. Međutim, u sred noći i iznebuha nije mogao da je ubedi u to. Nije mogao da joj kaže ni o kakvoj opasnosti se radi.

Ni sam to nije znao. Reagovao je bez razmišljanja i u nadi da će je prošaputane reči podstaći da bude opreznija, ako ni zbog čega drugog onda zbog samog straha od natprirodnog.

Pratio je Fuksiju dok se nije uverio da je bezbedno stigla do svoje sobe. Jedva je uspeo da se odupre porivu da je pozove ili da je pretekne, jer bio je duboko zabrinut i preplašen. Njegova ljubav prema njoj bilo je nešto potpuno usamljeno u njegovom otužnom životu. Iako je voleo Titusa, sećanje na Fuksiju je više od sećanja na dečaka ili na bilo koga drugog davalo sivoj tami njegovih misli određenu dozu topline koja je, zajedno sa njegovim obožavanjem Gormengasta, te nepregledne apstrakcije od kamena, bila toliko strana njegovoj prirodi.

Međutim, znao je da večeras ne sme da razgovara s njom. Iz njenog kretanja se videlo da je rastrojena; povremeno je trčala, a povremeno hodala, što je bio dovoljan dokaz njene iscrpljenosti i onoga čega se najviše bojao - njene tuge.

Nije znao šta joj je Stirpajk uradio ili rekao, ali znao je da ju je povredio i da nije osećao da je na ivici otkrića nekog optužujućeg dokaza, bio bi se vratio u sobu iz koje je Fuksija izašla i, po Stirpajkovom povratku, golim rukama bi mu otkinuo šareno lice sa lobanje.

II

Dok se vraćao prema kobnom hodniku, težak bol mu je ležao preko čela, a misli su mu prestizale jedna drugu u kovitlacu besa i pretpostavki. Nije mogao da zna da je svakim korakom bio, ne sve bliže već sve dalje od svoje sobe - dalje i u vremenu i u prostoru, niti da su njegove noćne avanture bile daleko od svog svršetka i da je zapravo tek trebalo da počnu.

Noć je već podosta odmakla. Vraćao se polaganim koracima, pomalo vukući noge i zastajući s vremena na vreme da bi naslonio glavu na hladne zidove, dok mu je bol pulsirao iza očiju i preko uglastog čela. U jednom navratu je sedeo više od sata u podnožju nekih trošnih stepenica, dok mu se seda brada prelivala preko kolena i u tankim pramenovima visila na samo nekoliko inča od poda.

Fuksija i Stirpajk? Sta to znači? Kakvo svetogrđe! Kakav užas! Zaškrgutao je zubima u tami.

Zamak je bio tih kao neko čudovište sa ogromnom sekirom u ruci. Čudovište koje ne diše, ne pomera se i leži raširenih ruku i nogu. Noć je bila tako tamna da je svojim crnilom i tišinom uništavala svaku nadu da će u jednom trenutku svanuti. Nije postojalo ništa po imenu *zora*. To je bila izmišljotina noći ili starih žena noći; bajka, beskonačno stara, prepričavana stolicima pod vlašću večne tame, prepričavana bezbroj puta patuljastoj deci u tunelima i pećinama Gormengasta - priča o drugom svetu gde se takve stvari dešavaju, gde kamenovi, cigle, korenje bršljana i gvožđe mogu da se vide jednako kao što mogu da se dodirnu i pomirišu, da se osvetle i pokažu svoje boje; i gde ponekad svetlo zablista kao med sa istoka i tama se povuče, i ta stvar koju zovu zora svane iznad šume, kao da je bajka postala stvarnost, legenda oživela.

Bila je to noć sa ustima bika. Ali te čeljusti su bile zapušene i vezane. Bila je to noć sa ogromnim očima, ali bile su pokrivene.

Jedini zvuk koji je Flej mogao da čuje bilo je kucanje njegovog srca.

III

Nešto kasnije, u neodređeno doba te iste noći ili mračnog jutra, dugo pošto je prošao pored vrata u onom hodniku, gospodin Flej se protiv svoje volje zaustavio baš kad je trebalo da pređe na drugu stranu jednog malog, pravouganog dvorišta okruženog zasvođenim prolazima.

Nije bilo nikakvog razloga da ga uznemiri usamljena traka bledežute boje na nebu. Morao je da zna da do svitanja nema još mnogo. Sa sigurnošću se može reći da ga lepota neba nije naterala da zastane. On nije razmišljao na takav način.

U središtu pravouganika raslo je jedno trnovo drvo i njegove oči su se okrenule prema onom njegovom delu koji je bio vidljiv naspram žutilla zore. To što se sećao starog drveta podstaklo ga je da se pažljivije zagleda u hrapavo i razgranato stablo. Izgledalo je deblje nego inače. Mogao je da vidi samo onaj deo koji mu je otkrivala blaga svetlost kojaje stizala sa

istoka. Činilo mu se da je oblik debla nešto drugačiji. Kao da je neko bio naslonjen na njega, povećavajući mu obim. Čučnuo je kako bi još veći deo nepoznatog oblika ušao u njegovo vidno polje zato što je gornji deo bio ispresecan granama. Pošto je promenio ugao gledanja i tako mogao bolje da vidi ono što se nalazi ispod trnovitih grana, sav se ukrutio. Izgledalo je da se naspram bleožute trake na nebu, koja je sve na zemlji i u vazduhu gurnula u još dublje crnilo - izgledalo je da se naspram te bleožute trake nepoznati deo stabla na jednom mestu sužava, poprimajući oblik vrata. Flej se nečujno spustio na koleno i podigavši pogled video Stirpajkov profil. Njegovo telo i potiljak bili su priljubljeni uz deblo kao da su on i drvo zajedno izrasli iz zemlje.

I to je bilo sve. Sveopšta tama odozgo i odozdo. Horizontalna linija svetložute boje, nalik na grubi most koji povezuje gornji mrak sa donjim, obris hrapavog stabla trnovog drveta sa siluetoj profila među granama.

Šta li on radi tu u mraku, sam i nepomičan?

Flej se podiže i nasloni na najbliži stub zasvođenog prolaza.

Grane su istog trenutka zaklonile lice njegovog neprijatelja.

Ipak, i dalje je mogao da vidi ono što je u početku privuklo njegovu pažnju - neobičan oblik stabla koji su stvorili mladićev lakat, kuk i butina.

Ne gubeći ni trenutka u traženju razumnog razloga za unutrašnji osećaj koji mu je govorio da se sprema neko novo zlo, gospodin Flej se spremio za dugo bdenje. Nema ničeg lošeg u naslanjanju na trnovo drvo u trenutku kada se svetlost zore pojavljuje u obliku žute trake na horizontu - čak i ako je osoba koja stoji naslonjena Stirpajk. Nije bilo nikakvog razloga da se već u sledećem trenu ne vrati u svoju sobu da bi spavao ili se bavio nekom drugom, jednako nevinom aktivnošću.

Međutim, on je znao da je uhvaćen u takav vremenski tok u kojem bi bilo nenormalno da se desi nešto normalno. Jutro je bilo toliko ispunjeno napetošću da obični događaji jednostavno nisu mogli da opstanu.

Dok je stajao naslonjen na drvo, nepomičan kao da su planovi koji su mu okupirali misli bili od hladnog i elastičnog čelika, Stirpajk je gledao u žuto svetlo. Znao je da je došlo vreme da se preduzmu koraci koji su neophodni za nastavak njegovog uspona na vrh vlasti. Iako je želeo da odloži sprovođenje svojih planova u delo, nije mogao da prenebregne osećaj hitnosti - osećaj da vreme, bez obzira koliko njegovo razmišljanje bilo logično, nije na njegovoj strani.

Istinu govoreći, nije bilo nikakvih dokaza o njegovoj krivici. Međutim, postojalo je nešto gotovo jednako loše. Neki neopisivi osećaj da mu moć koje je uspeo da se domogne nekako curi kroz prste, da je zemlja na kojoj stoji postala klizava, da uprkos visokom položaju na kojem se nalazi, postoji nešto u Gormengastu što bi moglo da ga oduva u crnilo jednim jedinim dahom. Koliko god da je sebi ponavljao da nije napravio niti jednu značajnu grešku, da su malobrojne omaške koje su ga i dalje izluđivale bile povezane sa potpuno beznačajnim stvarima, pomenutog osećaja nikako nije uspeveo da se otarasi. Osetio ga je u trenutku kad su se vrata zatvorila - kad je Fuksija otišla i ostavila ga samog u sobi. To je za njega bilo nešto potpuno novo. On nije verovao ni u šta što visprene ćelije njegovog mozga ne mogu da dokažu, na ovaj ili onaj način. Osim uznemirenosti uzrokovane njegovim nemarom, da li postoji još nešto u vezi sa incidentom koji se odigrao pre nekoliko časova zbog čega bi trebalo da lupa glavu? Šta je to što bi Fuksija mogla da mu zameri - ili čak da ponudi kao dokaz, osim činjenice da je on, Majstor rituala, bio nepristojan prema njoj?

Pa ipak, ništa od toga nije bilo dovoljan razlog za njegovu zebnju. Ako je Fuksijina ozlojeđenost otkrila mračnu jamu u koju je sada zurio, kakva je onda to jama, šta ju je iskopal i zašto je tako mračna?

Prvi put u životu desilo mu se da, iako želi, ne može da zaspi. Međutim, navika da iskoristi svaki trenutak bila je u njemu duboko usađena, a naročito kada se radilo o vremenu kada ostatak zamka spava.

I Flej je to znao. Znao je da nije u Stirpajkovoj prirodi da stoji naslonjen na drvo i posmatra izlazak Sunca. Niti je imao običaj da bude zamišljen. On nije bio romantičan. Njegov život je bio ispunjen prevelikom hitrinom da bi imao vremena za samoposmatranje. Ne. Stajao je tu iz nekog drugog razloga, čekajući nešto - ali šta?

Gospodin Flej je ponovo kleknuo i dok mu je brada gotovo dodirivala tlo, njegove male oči su se okrenule prema gore i ponovo se zagledao u oštro ocrtan profil čije su crte bile savršeno jasne naspram žute trake svetlosti. A onda, dok je tako klečao, na pamet su mu pale dve stvari, gotovo istovremeno. Prva, da je vrlo verovatno da Stirpajk čeka da se dovoljno razdani da bi mogao da krene prema nekom manje poznatom delu zamka. Da želi da ode tamo u tajnosti, a da se pritom ne izgubi jer mrak je čak i sada bio prilično gust, pošto žuta traka svetlosti koja je ležala kao lenjir na crnom istoku nije gotovo nimalo osvetljavala ni zemlju, a ni nebo iznad nje. Zadržavala je svoj sjaj za sebe - umetak boje šafrana u ebanovini. Flej je verovao da prilika čeka prvi nalet svetlosti koja će promeniti siluetu njenog lakta i

kuka - i da će se onda njen profil odvojiti od trnova drveta, pa koracima lakim kao koraci risa zaputiti u polumrak. Ali, neće biti sama. Flej će je pratiti. Dok je on tako klečao na svojim koščatim kolenima, sa glavom spušenom do zemlje, a bradom rasutom ispod nje, palo mu je na pamet i to da bi trebalo da pronađe saveznika, ne zbog straha za vlastitu bezbednost već da bi imao svedoka. Šta god da pronađe, šta god leži ispred njega, koliko god to bilo nevino ili krvavo, biće svedeno na njegovu reč protiv reči bledeg muškarca. Reč izgnanika protiv reči Majstora rituala. Samim tim što se nalazi na području zamka, on čini ozbiljan prekršaj. Grofica ga je prognala i ne bi se dobro proveo kad bi optužio jednog zvaničnika bez veoma dobrih dokaza.

Čim mu je to palo na pamet, skočio je na noge. Procenio je da mu je ostalo najviše četvrt sata da probudi - koga? Nije imao izbora. Samo su Titus i Fuksija znali da se vratio u zamak i da u tajnosti živi u Praznim dvoranama.

Naravno, nije dolazilo u obzir da uznemirava Fuksiju i da joj dozvoli da se nađe u Stirpajkovoj blizini. Što se tiče Titusa, on je već gotovo dostigao svoju punu visinu. Međutim, narav mu je bila prilično čudna - čas je bio zamišljen, čas jarostan. Iako je posedovao fizičku snagu u skladu sa svojim godinama, tu snagu je više trošio na prekomerno maštanje nego na fizičke aktivnosti. Flej ga nije razumeo, ali verovao mu je i znao je koliko dečak prezire Stirpajka zbog toga što se isprečio između njega i njegove sestre. Nimalo nije sumnjao da će mu se Titus pridružiti, ali sumnjao je u svoju vlastitu hrabrost da uvuče naslednika Gormengasta u opasnu situaciju. Ipak, znao je da mu je dužnost da raskrinka svog neprijatelja jer od toga zavisi bezbednost mladog grofa i svega onoga što on predstavlja. Osim toga, zakleo se u tvrdoću svojih dugačkih mišića i u snažne zube u svojoj koščatoj glavi da, bez obzira u kakvoj opasnosti se on sam nađe, dečak neće biti povređen.

Ne časeći ni časa, okrenuo se i kroz vrata ušao u zgradu, u nameri da uradi nešto što bi u nekoj drugoj situaciji smatrao nezamislivim. Da li postoji veći greh od dovođenja milostivog gospodina u opasnost? Ipak, bilo mu je jasno da se time što će probuditi Titusa i uključiti ga od samog svitanja u jednu tako mračnu igru kao što je praćenje čoveka osumnjičenog za zločin, približava danu kada će srce Gormengasta ponovo biti pročišćeno i verno, i niko ga neće ugrožavati.

Zučkasta traka na nebu u svakom trenutku je postajala sve svetlija. Flej se kretao poput grabljivog pauka. Njegove dugačke noge su prosto gutale hodnike koracima dugim po četiri stope, i prelazile preko stepenica kao da su na štulama. Međutim, kad je stigao do spavaonice, njegovi pokreti su dobili opreznost lopova.

Postepeno je otvorio vrata. Desno se nalazio odeljak za domara. Flej je iza vrata odmah začuo zvuk struganja brusnog papira i shvativši da se radi o istom čoveku koji je obavljao tu dužnost pre mnogo godina, znao je da mu sa te strane ne pretili nikakva opasnost.

Ali kako će prepoznati grofa? Nije imao nikakvo svetlo. U spavaonici se nije čulo ništa osim teškog domarovog disanja. Nije bilo vremena ni za šta drugo osim za ono što mu je prvo palo na pamet. Dva reda kreveta pružala su se prema jugozapadu. Nije znao zašto se okrenuo nadesno, ali učinio je to bez oklevanja. Napipavši u mraku metalnu stranicu prvog kreveta, nagnuo se napred i prošaputao: "Milostivi gospodine! Milostivi gospodine!" Nije bilo odgovora. Produžio je do sledećeg kreveta i ponovo prošaputao. Učinilo mu se da je čuo glavu kako se okreće na jastuku, ali to je bilo sve. Ponovio je svoj brzi, promukli šapat u podnožju svakog od kreveta. "Miiostivi gospodine! Milostivi gospodine!" Ali, ništa se nije dešavalo, a vreme je prolazilo. Međutim, kod četrnaestog kreveta, tri puta je prošaputao iste reči, zato što je pre mogao da oseti nego da čuje neko meškoljenje u mraku ispred sebe.

"Milostivi gospodine!" šapnuo je. "Gospodaru Tituse!"

Nešto se podiglo u tami i Flej je uspeo da čuje prekid u dečakovom disanju.

"Ne plaši se", šapnuo je oštro i rukom zatresao stranicu kreveta. "Ne plaši se. Da li je to grof Titus?"

Odgovor je došao istog trena. "Gospodine Flej? Otkud vi ovde?"

"Imaš li kaput i čarape?"

"Imam."

"Uzmi ih. Podi za mnom. Objasniću kasnije."

Titus ništa nije odgovorio već se spustio sa kreveta i pošto je uspeo da napipa svoju odeću i obuću, zgužvani zavežljaj je pritisnuo na grudi. Zajedno su se iskrali iz spavaonice, a onda žurno zaputili kroz mrak, pri čemu je bradati čovek držao dečaka za nadlakticu.

Na vrhu stepeništa, Titus se obukao, dok mu je srce glasno udaralo. Flej je stajao pored njega i kad je završio sa oblačenjem, u tišini su sišli niz stepenice.

Dok su se približavali pravougaonom dvorištu, Flej je kratkim, isprekidanim rečenicama do određene mere uspeo da objasni Titusu zašto ga je probudio i izvukao napolje u sred noći. Koliko god da je Titus imao razumevanja za Flejove sumnje i iako je sam prezirao Stirpajka, počeo je da se plaši da je starac izgubio razum. I sam je smatrao da je prilično neuobičajeno to što Stirpajk provodi noć naslonjen na drvo, ali u tome nema ničeg

protivzakonitog. Sa druge strane, pitao se šta je Flej radio tamo i zašto je taj dugonogoj, odrpanoj prilici bilo toliko stalo do njegovog društva? Titus je bio nesumnjivo uzbuđen zbog čitave situacije i zbog toga što mu se Flej obratio, ali imao je tek nejasnu predstavu o tome na šta je starac mislio kad je rekao da mu je potreban svedok. O čemu da svedoči i šta time da dokaže? Iako je Titus bio ubeđen da je Stirpajk pokvaren, nikada nije ni pomislio da je uradio bilo šta osim što je obavljao svoje dužnosti u zamku. Nikada ga nije mrzeo iz nekog razumljivog razloga. Mrzeo ga je samo zato što je živ.

Međutim, kad su stigli do nadsvođenih prolaza i kada je, pogledavši u pravcu pružene Flejove ruke dok su ležali jedan pored drugog na zemlji, posle dužeg posmatranja trnovog drveta, ugledao linije profila oštre poput staklenih krhotina - sve osim zaobljenog čela - u tom trenutku je shvatio da suvonjavi čovek koji je ležao pored njega nije bio nimalo luđi od njega, i da po prvi put u svom životu na jeziku može da oseti opijajuće kiseo ukus straha ili ushićenja koje stvara zastrašenost.

Znao je i to da kada bi sada ostavio Stirpajka i vratio se u krevet, to bi značilo da je namerno okrenuo leđa situaciji ispunjenoj opasnošću.

Prineo je usne do uva svog druga.

"Ovo je doktorov pravougaonik", šapnuo je.

Nekoliko trenutaka Flej je samo ćutao zato što mu Titusova izjava nije imala smisla.

"Pa šta?" odgovorio je jedva čujnim glasom.

"Blizu je, na našoj strani", prošaputao je Titus, "odmah preko puta."

Ovog puta, tišina je trajala još duže. Flej je odmah uvideo korist od još jednog svedoka, koji će uz to pružiti dodatnu zaštitu dečaku. Ali, šta će doktor misliti o njegovom ponovnom pojavljivanju posle toliko godina? Da li će prihvatiti Flejov tajni povratak u zamak - čak i kad bude saznao da je razlog tog povratka dobrobit zamka? Da li će pristati da u budućnosti poredne da je išta znao o Flejovom povratku?

Titus ponovo šapnu: "On je na našoj strani."

Gospodin Flej pomisli kako je sve već otišlo toliko daleko da rasprava o svakom problemu koji se pojavi može samo da im donese nove probleme. Da se rukovodio razumom, nikada ne bi napustio šumu i sada ne bi ležao na stomaku gledajući čoveka kako stoji nevino naslonjen na drvo. To što je njegov profil izgledao oštro i okrutno naspram žučkastog svetla zore ništa nije dokazivalo.

Ne. Mora da dela onako kako nalaže trenutak i da ima hrabrosti da stavi budućnost na kocku. Došlo je vreme za akciju i ni za šta drugo.

Iako se zora na istoku budila, još uvek je bila uzdržana. Na nebu nije bilo svetla - samo traka snažne boje. Međutim, u svakom trenutku svitanje je moglo da počne, a sunce će se onda brzo pojaviti iznad izlomljenih kula.

Nije bilo vremena za gubljenje. Za samo nekoliko minuta niko neće moći da pređe preko dvorišta a da ne privuče Stirpajkovu pažnju, ili će Stirpajk odlučiti da ima dovoljno svetla za putovanje na koje je planirao da pođe i zaputiti se u polumrak, nepovratno nestajući u jednom od hiljadu pravaca.

Doktorova kuća je bila na suprotnoj strani pravougaonika. Pošto je trnovo drvo u njegovom središtu, do nje se moglo stići samo kroz prolaz po obodu pravougaonika.

Prateći Flejova uputstva, Titus je skinuo cipele, vezao ih jednu za drugu i okačio oko vrata kao što je Flej učinio sa svojim čizmama. Flejova prva pomisao bila je da bi trebalo da idu zajedno, ali čim su se pomerili izgubili su Stirpajkove konture iz vida, što je Fleja podsetilo da samo sa mesta na kojem su ležali mogu da prate njegove kretnje. Sa druge strane dvorišta nikako neće moći da znaju da li je Stirpajk još uvek ispod drveta ili nije.

Prošlo je više od minuta dok Flej nije shvatio šta treba da učini i to samo zato što je u džepu napipao parče krede. Kreda služi za ostavljanje tragova. Ali ko će ih ostavljati? Na to pitanje je postojao samo jedan odgovor, i to iz dva razloga.

Kao prvo, ako neko treba da ostane i drži Stirpajka na oku, kao i da ga prati ostavljajući tragove u slučaju da on negde krene, onda je najbolje da Flej na sebe preuzme tu ne baš jednostavnu dužnost, ne samo zbog iskustva u lovu stečenog u šumi i opasnosti da bude otkriven već i, kao drugo, kad doktor sazna šta se dešava, biće mnogo spremniji da se pridruži mladom grofu nego gospodinu Fleju, davno izgubljenom izgnaniku, koji bi morao da utroši mnogo vremena na objašnjavanje svog povratka.

I tako je Flej objasnio Titusu šta mora da uradi. Mora da probudi doktora, i to veoma tiho. Nije znao kako to treba da se uradi. Prepustio je to dečaku i njegovoj dovitljivosti. Mora da doktoru da do znanja da nema vremena za gubljenje. Ne bi trebalo da mu kaže kako je čitav poduhvat zasnovan na pretpostavkama i da nema nekog trezvenog razloga da doktor ustaje iz kreveta. To što nije bilo niti jednog lista koji na vetru nije šaputao o izdaji i što nije bilo niti jednog kamena iz kojeg nije izbijalo upozorenje nisu bili argumenti koji bi bili dovoljno ubedljivi za nekog ko se tek probudio iz dubokog sna.

Ipak, mora da uveri doktora u hitnost onoga što se dešava. Moraju da se vrate do mesta gde sada čuče jer je samo sa tog mesta moguće videti da li je Stirpajk još uvek ispod drveta, ako u međuvremenu ne svane. Ako se to ne desi i ako Stirpajk bude i dalje ispod drveta, naći će gospodina Fleja tamo gde ga je Titus ostavio. Međutim, ako Stirpajk u međuvremenu ode, onda ni gospodina Fleja neće naći pa treba brzo da odu do drveta i, ako bude dovoljno svetla, da prate tragove koje će im ostavljati Flej. Ako ne bude dovoljno svetla, treba da krenu čim budu mogli da vide tragove. Moraće da se kreću dovoljno brzo da bi mogli da stignu gospodina Fleja, ali najvažnije od svega je da budu potpuno nečujni zato što bi, zbog mraka, razmak između Fleja i Stirpajka mogao da bude opasno mali.

Pipajući od stuba do stuba, Titus je počeo da kruži oko dvorišta. Njegova stopala u čarapama nisu pravila ni najmanji zvuk. Jednom se desilo da dugme na rukavu njegovog kaputa udari u kamen, stvarajući zvuk sličan pucanju grančice, i on se ukočio i nekoliko trenutaka napeto osluškivao u mraku. To je bilo sve i nedugo potom, našao se tik do zida doktorove kuće.

U međuvremenu, Flej je ležao ispod stuba na suprotnom kraju dvorišta, sa bradom naslonjenom na koščate ruke.

Niti u jednom trenutku nije skrenuo pogled sa prilike koja se ocrtavala naspram prvog svetla zore. Zuta traka se proširila, a njena boja pojačala tako da je sada izgledala manje kao stvar koju je moguće naslikati, a više kao sjaj bez bilo kakvog pigmenta.

Onda je ugledao prvi pokret. Glava se podigla i dok je lice bilo okrenuto prema granama, usta su se otvorila i zatvorila. Zevnuo je. Ličilo je to na zevanje guštera; čeljusti su se otvorile i zatvorile oštro, nečujno, nemilosrdno. Kao da je bila odsutna svaka misao i ostao samo nekakav reptilski refleks koji je pokrenuo čeljusti. To nije bilo daleko od istine zato što je Stirpajk, umesto da se samosažaljeva i razmišlja o svojim greškama, u svojoj proračunatoj glavi analizirao svaki aspekt svog položaja, svojih planova, svojih odnosa - ne samo sa Fuksijom već sa svima sa kojima je u dodiru, i kroz lavirint tih odnosa i planova hladnokrvno ucrtavao pravac delovanja, što je bilo pravo remek-delo odlučivanja. Ipak, plan za koji se odlučio, iako jednostavan i jasan, bez obzira na svu svoju genijalnost, bio je u svojim delovima manje mikroskopski precizan nego inače. Po prvi put, Stirpajk je bio spreman da rizikuje. Došlo je vreme da se spoji stotinu i jedna nit koje su toliko dugo bile rastezane sa jednog kraja zamka na drugi. Za to će biti potrebna odlučna akcija. Još neko vreme može da se opusti. Ovo jutro će posvetiti samo sebi. A večeras, moraće da pomuti Fuksijin razum, da je općini, da je probudi; a ako ništa od toga ne uspe, moraće da je zavede i nepovratno naruši njen ugled tako da će je, posle toga, držati u šaci. Njeno sadašnje raspoloženje predstavljalo je preveliku opasnost.

Ali danas? Ponovo je zevnuo. Sa razmišljanjem je završeno. Planovi su napravljeni. Ipak, postojala je jedna nedovršena stvar. Ona nije imala nikakve veze sa logičnim zaključcima do kojih je došao, već im je prkosila - bila je to nedovršena stvar sa kojom je želeo da svrši i izbaciti je iz glave. Iako je njegov mozak znao šta se desilo, njegove oči to nisu videle. One su bile te kojima je bila potrebna potvrda. Prešao je jezikom preko tankih suvih usana. Onda se okrenuo prema istoku. Bleda svetlost mu je obasjala lice. Pojavilo se naglo iz mraka, blesnuvši kao ogroman, nabubren potkožni čir.

Prvi zrak izlazećeg sunca razbio se na njegovom isturenom čelu. Njegove tamnocrvene oči gledale su pravo u srce horizontalnog zraka. Prokleo je Sunce i sklonio se sa svetla.

PEDESET OSAM

Titus je imao tu sreću da doktor prepozna njegovu siluetu naspram prozora, čim se probudio.

Dečak se popeo uz gusti bršljan koji je rastao po zidu ispod doktorovog prozora i uz mnogo napora otvorio okno gurnuvši ga nagore. To je bio jedini način da uđe u kuću. Da je pokucao ili pozvonio, izgubili bi Stirpajka.

Doktor Prunskvalor je posegnuo ka sveći koja mu je stajala pored kreveta, ali Titus ga je zaustavio.

"Ne, doktore Prune, nemojte da je palite... Ja sam.. Titus... Potrebna nam je vaša pomoć... Strašno potrebna... Izvinite što vas budim ovako rano... Možete li da pođete?... Flej je sa mnom..."

"Flej?"

"Da, vratio se iz izgnanstva - zato što je bio zabrinut za Fuksiju i mene, i zakone... Požurite doktore. Pratimo Stirpajka. Tu je, napolju."

Doktor je uskoro bio u svojoj elegantnoj kućnoj haljini - pronašao je i stavio naočare, obuo čarape i meke papuče.

"Počastvovan sam", rekao je svojim brzim, visokim, ali veoma prijatnim glasom. "Više sam nego počastvovan - vodi me, momče, vodi me."

U mraku su se spustili niz stepenice. Kad su stigli u predvorje, doktor je nestao i gotovo odmah se ponovo pojavio sa dva žarača: jedan - veliki i težak komad mesinga sa zadržavajućim smrtonosnog izgleda na kraju, a drugi - kratak komad gvožđa sa savršenim rukohvatom.

Doktor ih je sakrio iza leđa. "Koja ruka?" rekao je. Titus je odabrao levu i dobio gvozdeni žarač. Sa tako grubim oružjem u ruci, dečakovo samopouzdanje je odmah poraslo. Srce mu je i dalje jednako brzo kucalo, a svest o opasnosti bila nepromenjena, ali snažan osećaj potpune ranjivosti nestao je.

Doktor nije postavljao nikakva pitanja. Znao je da će mu značenje ovog čudnog dešavanja postati jasno kako vreme bude prolazilo.

Titus sada nije bio u stanju da mu bilo šta objasni. Bez daha je počeo da priča doktoru kako će Flej kredom ostavljati tragove, ali je ubrzo ućutao jer nije bilo moguće delati i pričati u isto vreme. Pre nego što je otvorio ulazna vrata, doktor Prunskvalor je sklonio zavesu sa prozora koji je gledao na dvorište. Iako je još uvek bio mrak, pravougaonik više nije bio bezoblična crna masa. Mogle su da se vide građevine na suprotnoj strani, a na mestu gde je raslo trnovo drvo, jedna mrlja crnila izgledala je kao da lebdi u tamnosivom vazduhu.

Titus je stajao pored doktora i virio kroz staklo.

"Možete li da ga vidite, doktore?"

"Gde bi trebalo da bude, dečake moj?"

"Ispod drveta."

"Teško je reći... Teško je reći..."

"Sa druge strane se dobro vidi, doktore. Hoćete li da odemo tamo kroz prolaz?... Ako je otišao, ne smemo da gubimo vreme, je l' tako?"

"Vidim da ti misliš da je tako, Tituse, iako verujem da, tako mi krivice, ni same sovuļjage ne znaju šta mi to radimo. Nema veze, idemo."

Podigao se na prste, digao ruke i ispružio ih ispred sebe. U ruci je držao mesingani žarač kao da je u pitanju žezlo ili neka simbolična palica. Kućna haljina mu je bila čvrsto stegnuta oko vitkog struka. Na delikatnom licu počivao mu je neobičan izraz zamišljene odlučnosti, istovremeno upečatljiv i bizaran.

On tiho otvori vrata i njih dvojica se zaputiše niz stazu. Doktor je bio u papučama, a Titus u čarapama, sa cipelama obešenim oko vrata. Kretali su se hitro i nećujno kroz nadsvođene prolaze, sve dok Titus nije zaustavio svog sadruća čvrsto ga uhativši za nadlakticu. Trnovo drvo je bilo na istom mestu, ocrtano mastilom naspram izlazećeg sunca, ali Stirpajkove siluete više nije bilo. Ovo ih nije iznenadilo pošto je Flej takođe nestao. Ne gubeći vreme, zaputili su se pravo preko dvorišta i uskoro su ugledali nejasan znak nacrtan kredom na tlu ispred njihovih nogu. Titus se odmah spustio na kolena. U pitanju je bila grubo iscrtana strelica usmerena u pravcu severa, ali i nekoliko reči koje nije bilo tako lako protumačiti. Na kraju, Titus je uspeo da pročita naškrabane reči: *svakih dvadeset koraka*.

„Mislim da piše 'svakih dvadeset koraka'“ prošaputao je Titus.

Zajedno su brojali korake dok su oprezno išli na sever sa žaračima u rukama, piljeći u tamu ispred sebe, tražeći bilo kakav nagoveštaj Fleja ili opasnosti.

I zaista, na svakih dvadesetak koraka bila je nacrtana po jedna gruba strelica koja ih je navodila dalje, predstavljajući dokaz da je Titusovo tumačenje naškrabanih reči bilo ispravno. Sada su se kretali sa mnogo više samopouzdanja. Bili su uvereni da će prvo naići na gospodina Fleja tako da su znali da, dok god ne budu pravili nikakvu buku, mogu hitro da se kreću od jedne strelice do druge.

Bilo je mesta gde su ove strelice morale da budu mnogo zbijenije - tamo gde su se putevi račvali ili gde god je put mogao da se bira. Išli su, takode, putevima koji su sa obe strane bili oivičeni visokom zidovima ili kroz kilometar dugačke hodnike bez bilo kakvih vrata, tako da nije bilo nikakvog alternativnog puta koji je mogao da zbuni njegove pratioce. Flej se tada nije trudio da ostavlja tragove dok god je put bio prav. Dešavalo se tako da su doktor i Titus već ušli u hodnik ne znajući da Stirpajk, na drugom kraju, još nije izašao iz njega. Samo je Flej mogao da pretpostavi da se ispred i iza njega, njegovi prijatelji i neprijatelj nalaze pod istom dugačkom tavanicom.

Iako je Titus bio veoma brz kad je išao po doktora, udaljenost između njih dvojice i gospodina Fleja bila je prilično velika zato što je Stirpajk zevnuo i zaputio se u noć čim je Titus otišao.

Kako je postajalo svetlije, tako je doktoru i Titusu bilo lakše da ubrzaju korak i vide u kojem delu zamka se nalaze. Oznake kredom su sada bili mali, u žurbi nacrtani znakovi na

tlu. Kad su zašli za ugao, naišli su na drugu poruku visokog, bradatog muškarca. U podnožju kamenih stepenica pisalo je: "Požurite. Ubrzao je. Stignite me, ali tiho."

Do tog trenutka dovoljno se razdanilo da obojica uvide da su izgubljeni. Nijedan od njih nije mogao da prepozna kamene građevine koje su se uzdizale oko njih, vijugave prolaze, niska stepeništa i dugačke strme kosine; hitali su kroz novi svet. Svet čiji su detalji *njima* bili potpuno nepoznati, ali koji se nesumnjivo nalazio negde u njihovim sećanjima i koji je bio prepoznatljiv na neki uopšten i gotovo apstraktan način. Nikada ranije nisu bili ovde, ali to za njih nije bio strani svet - to je i dalje bio Gormengast.

Međutim, to nije značilo da u njemu nema opasnosti. Bilo je očigledno da se nalaze u napuštenom delu zamka. Iako je bilo veoma rano, to nije bio razlog da i dalje vlada potpuna tišina. Atmosfera je odisala prazninom, usamljenošću i nedostatkom zvuka, a ništa od toga nije podsećalo na rano jutro ili na mnoštvo ljudi koji još spavaju u svojim krevetima.

Ako tu i postoje neki kreveti, polomljeni su i prazni. Ako i postoji neko mnoštvo, onda je to mnoštvo mrava i žižaka.

Tada je počeo niz prašnjavih putovanja koja su ih vodila preko otvorenih pravougaonika, dok je nebo iznad njihovih glava postajalo sve crvenije. Doktor, koji je predstavljao pravi kontrast sumornom okruženju u kojem se našao, kretao se iznenađujućom brzinom. Obema rukama je držao mesingani žarač u visini grudi, glava mu je bila uzdignuta, a krajevi njegove kućne haljine vijorili su se za njim.

Pored njega, Titus je izgledao kao prosjak. Carape su mu se skroz izlizale i iako su mu još uvek stajale na gležnjevima, tabani su mu bili goli, izgrebani i posuti modricama. Ali on je to jedva primećivao. Kosa mu je padala preko lica. Kaput je obukao preko spavačice, a pantalone mu nisu bile do kraja zakopčane. Cipele su mu poskakivale na ramenima.

Kretali su se što su brže mogli, trčeći kada bi im se učinilo da je bezbedno. Međutim, kad god bi došli do ugla, morali su da stanu i pažljivo provere da li mogu da nastave.

Oznake kredom nijednom ih nisu izneverile, mada se, po tome kako su se menjale od strelica iscertanih debelim linijama do oznaka gotovo nemarno nažvrljanih na kamenu ili daskama, moglo zaključiti ne samo da se Flejovo kretanje ubrzalo već i da se parče krede prilično istrošilo.

Više nije bilo nikakvih teškoća u vezi sa vidljivošću. Kretali su se po snažnom svetlu. To je značilo da gospodin Flej više nije mogao da bude u neposrednoj blizini svog plena. Bez obzira na to i na svu svoju žurbu, još uvek nisu uspeli da ga stignu. Doktorovo čelo je bilo orošeno znojem. I on i Titus brzo su postajali sve umorniji. Nepoznate građevine su promicale pored njih. Jedna za drugom: trg za trgom, dvorana za dvoranom, hodnik za hodnikom, isprepleteni i izuvijani u kamenom lavirintu obasjanom jutarnjom svetlošću.

A onda, napola ne verujući - kao da je sve što mu se dešavalo bio samo san, doktor se mehanički zaustavio na uglu jednog visokog zida i isturio glavu kako bi mogao da vidi sledeći otvoreni prostor ili zidovima oivičenu stazu koja je ležala pred njim. Međutim, umesto da zađe za ugao, doktor se trgnuo unazad i rukom potražio iza sebe.

Kad je napipao Titusa, uhvatio ga je za nadlakticu i privukao. Sad su obojica mogli da ga vide - bradatog čoveka u iscepanoj odeći. Bio je na kraju uske ulice koja je bila prekrivena stopu dubokim slojem prašine i maltera. Nalazio se u gotovo istom položaju kao i oni; stajao je na uglu i virio, pogleda prikovanog na nešto što mu je potpuno zaokupljalo pažnju jer čak i sa te udaljenosti doktor je mogao da vidi koliko je njegovo koščato telo bilo napeto.

Da su zakasnili samo nekoliko trenutaka, ne bi ga videli jer dok su ga gledali, Flej je zamakao za ugao i nestao. U istom trenutku Titus i doktor pojuriše prema uglu na kojem je on do malopre stajao. Obazrivo su isturili glave i ponovo su ugledali prolaz zatrpan okrunjenim malterom. Na kraju prolaza ugledali su prizor koji je bio verna kopija slike koju su gledali malopre, sa Flejom koji je stajao na uglu kamenog zida. Bilo je to kao da ponovo proživljavaju istu situaciju jer su dva prizora bila identična. Međutim, ovog puta nisu čekali da gospodin Flej nestane. Na doktorov znak potrčaše prema njemu.

Bilo je očigledno da mu je Stirpajk u vidnom polju zato što se gospodin Flej, nepomičan kao kakav štapčasti insekt, nije pomerio sve dok doktor i Titus nisu stigli do njega. Tada, začuvši slab zvuk maltera koji se lomi pod Titusovim nogama, on okrenu svoje grubo lice preko ramena i ugleda ih.

Podigao je ruku do čela i upitno pogledao doktora. Zatim je stavio prst na usne i pokazao svoje nepravilne zube. Doktor se blago naklonio u pravcu suvonjavog muškarca, odeven u svoju elegantnu kućnu haljinu.

U međuvremenu, Titus je dopuzao do ivice zida i oprezno provirio iza ugla. Ugledao je nešto što je nateralo njegovo srce da jače zalupa. Bio je to Majstor rituala; čovek sa crvenobelim licem. Bio je to njegov neprijatelj kom se suprotstavio u učionici onog davnog leta - najviši službenik njihovog sveta - bledoputi čovek koji mu je zagorčao život i stao između njega i njegove sestre.

Sedeo je na ivici nekakvog niskog korita nalik na pojilo, koje je štrčalo iz zida u prolazu posutom komadima maltera. Iza njega se nalazio lučno zasvođeni otvor preko kojeg je visila iscepana zavesa koja je sakrivala ono što je ležalo iza.

Dok je Titus gledao, video je kako prilika povlači kolena tako da su mu stopala bila na ivici korita. Glava i ramena su mu bili zakrenuti tako da Titus nije mogao da vidi šta je tačno izvadilo iz džepa. Cinilo mu se da su Stirpajkove ruke nedaleko od njegovih usla, a onda, kada je prvi visoki ton iz frule od bambusa odjeknuo uskim prolazom, sve je postalo jasno. Neko vreme, nemoguće je reći koliko je to trajalo, tri posmatrača su slušala usamljenu priliku, visoke note koje su stvarali njegovi vešti prsti, i njegove otužne improvizacije. Samo je doktor znao koliko je Stirpajk dobro svirao. Samo je doktor znao koliko je bio brz i hladan. Koliko savršen i prazan.

"Zar ne postoji ništa što taj mladić ne ume?" promrmljao je Prunskvalor sebi u bradu. "Tako mi svestranosti, plašim ga se."

Melodija je došla do svog kraja, a Stirpajk se protegao, stavio frulu u džep i ustao. U tom trenutku Titus je naglo uzdahnuo. Dok je to činio, dva muškarca koji su stajali iza njega povukli su ga unazad. Nekoliko časaka nisu se usuđivali ni da dišu. Ipak, nisu začuli korake kako im se približavaju iz susednog prolaza. Šta je to Titus video? Ni doktor ni Flej se nisu usuđivali da ga pitaju. Međutim, nekoliko sekundi kasnije, obojica su virnuli iza ugla i videli šta je toliko uplašilo dečaka. Bio je to Stirpajkov majmun koji je Fleja prilično zbunjivao. Dugo vremena nije mogao da razazna šta je to čučalo na ramenu njegove lovine ili mu se držalo na boku. U pojedinim trenucima uopšte nije moglo da se vidi. Na primer, nije postojalo na silueti koja je stajala ispod trnovog drveta i Flej je pretpostavljao da se radi o nečemu što je tada bilo pripijeno uz njega i sakriveno u naborima njegovog ogrtača.

Međutim, sada je to nešto sedelo pored njega ili stajalo na dve noge, a dugačke tanke ruke opuštene su mu visile dok su mu se smežurane šake vukle po komadima maltera.

To je značilo da treba da budu dvostruko obazriviji. Ono što Stirpajk ne primeti, majmun bi veoma lako mogao da čuje.

Osim toga, otkriće koje je tako uplašilo Titusa bilo je nevažno u poredenju sa činjenicom da je Flej pogledao taman na vreme da vidi kako muškarac i njegov majmun prolaze kroz lučno zasvođeni otvor. Da je samo malo zakasnio, ne bi mogao da kaže da li je Stirpajk otišao levo ili desno. Ovako, to je moglo da se zaključi samo po naborima na odrpanim zavesama.

Sta leži iza? Nije postojao razlog na osnovu kojeg bi moglo da se pretpostavi da će ovo praćenje od ugla do ugla morati da se nastavi. Osim toga što su bili umorni od jurcanja i konstantnog upinjanja da budu što tiši, još se nisu suočili ni sa kakvim problemom ili opasnošću. Ali sada, dok su gledali u zavesu koja se još uvek blago njihala, znali su da je počela nova etapa.

Titus je stisnuo svoj kratki gvozdeni žarač kao da želi da istisne život iz njega. Doktor je zabacio glavu i raširenih nozdrva zaputio se na vrhovima prstiju do mesta na kojem je nestao Stirpajk. Flej, koji je insistirao na tome da ide prvi, već je pomerio zavesu za pola inča i virio unutra. Ono što je video nateralo je krv da mu navre u glavu i da mu ruka divlje zadrhti.

Gledao je niz kratak hodnik koji se ukrštao sa još jednim, pomalo iskošenim. Zidovi i podovi tog drugog hodnika bili su od cigle i to je bilo sve, ali od toga su se Flejovo čelo i dlanovi orosili znojem. Ali zašto, kad je gledao u iste stvari koje je gledao tog čitavog jutra? Postojala je jedna razlika. Te cigle je video ranije. Znao je da se nalazi na rubu oblasti koju je poznavao samo on. Prateći Stirpajka, stigao je do oboda Praznih dvorana - sveta koji je bio samo njegov. Više nije bio izgubljen. Stirpajk ih je vlastitom stazom doveo do mesta koje je gospodin Flej smatrao neosvojivim.

Sta on radi ovde? Ovde, gde je pre mnogo vremena stajao gospodin Flej i slušao onaj užasan smeh od kojeg mu se ledila krv u žilama? Ovde, gde je danima i noćima bezuspešno pokušavao da pronađe mesto odakle su dolazili krici? Ovde, gde je posle toga zavlitala tišina teška kao tuč i on se nije usuđivao da se vrati zato što je nedostatak zvuka bio još strašniji od onog demonskog smeha.

Samo je on znao za to. Nadlanicom je obrisao znoj s čela.

Ne zastavši ni toliko da da znak dvojici koja su ga pratila, grotesknim koracima, na vrhovima prstiju, stigao je do preseka hodnika i video mladića levo od sebe. Da je Stirpajk skrenuo desno, brzo bi stigao do oblasti koju je gospodin Flej tako dobro poznavao. Okrenuvši se levo, međutim, stupio je u lavirint u kojem se on tako često gubio u potrazi za ukletom sobom.

Gospodin Flej je dobro znao koliko će biti teško držati Stirpajka na oku. Osim toga, Titusu i doktoru je bilo dvostruko teže da ga prate dovoljno blizu, a da istovremeno ostanu nečujni i nevidljivi.

Najgore od svega bi bilo da ih sada otkrije - jer time što je žurno koračao kroz napuštene predele zamka, Stirpajk nije prekršio nikakav zakon. Ako se uopšte dešavalo nešto rđavo, onda su za to bili odgovorni oni, pošto su tajno pratili Majstora rituala.

Međutim, nije bilo potrebe da Flej upozorava doktora i dečaka da je neophodno da budu tihi zato što je tišina koja je vladala u hodnicima bila još izraženija. Dok su klizili niz hodnik od cigala, osećali su se kao da se ceo svet skuplja oko njih.

Tada je počeo prolazak kroz tako zamršen lavirint da je mogao biti sagrađen samo ako su njegovi tvorci želeli da muče umove onih koji se u njemu zateknu i zalede njihovo pamćenje. Nije bilo nikakvo čudo što Flej nije uspeo da učini ništa više od slepog tumananja kroz te mučne predele. Ipak, bez obzira na zbunjenost i potrebu da se usredsredi na Stirpajka, njegov instinkt je radio sam za sebe i govorio mu da se zaobilaznim i suprotstavljenim putevima vraćaju u blizinu onog hladnog hodnika od cigle iz kojeg su i krenuli. Stirpajk je usporio korak. Glava mu je bila oborena na grudima, ali ne zato što je bio utučen već zamišljen. Noge su mu se pomerale još sporije, sve dok njegovo hodanje nije prešlo u tumananje. Kad je stigao do jednog niskog stepeništa, sišao je puštajući noge da se kreću kao da su mu zglobovi potpuno labavi i kao da je njegovo telo zaboravilo da uopšte postoji. Skretao je iza uglova kao da se nalazi uz snu, a telo mu je bilo nakrivljeno pod tako čudnim uglom da je to izgledalo opasno.

Kad je napokon stigao do jednih vrata, ispravio se uz trzaj, istegao prste i istog trena postao pravo oličenje svesnosti. Coknuo je jezikom i majmun se izvukao iz nabora njegovog ogrtača i popeo mu se na rame. Majmun je na trenutak okrenuo glavu i svojim crnim očima na malom, naboranom licu pogledao u pravcu iz kojeg su došli tako da je doktor pomislio da je primećen. Ipak, on se nije povukao unazad niti je napravio bilo kakav pokret pa se stvorenje u kostimu na obojene romboide, sa licem na kojem nije bilo niti jedne dlake, počevalo i okrenulo prema napred. Tek tada su se doktor i njegovi drugovi povukli dublje u senke.

U međuvremenu, Stirpajk je odabrao jedan ključ iz svežnja koji je nosio u džepu, i nakon kratke pauze, uz dosta napora otključao bravu. Međutim, nije pritisnuo kvaku. Umesto toga, okrenuo je leđa vratima i zagledao se niz hodnik kojim je došao, lupkajući noktom palca po zubima.

Bilo je očigledno da iz samo njemu znanog razloga Stirpajk zazire od ulaska u sobu. Majmun je promenio položaj na njegovom ramenu i dugačkim repom ga dodirnuo po licu. To je bilo sasvim dovoljno da se njegov vlasnik razbesni i baci maleno stvorenje na pod gde je, šćućureno, ostalo da cvili.

Pošto je skrenuo pogled sa ozleđenog ljubimca, Stirpajkovu pažnju je privukla gomila maltera, prašine i polomljenih greda koja je ležala u obližnjem bočnom prolazu. Dok je zurio u nju, bes mu je polako iščileo s lica, izraz na njemu je ponovo postao smiren, a usne se pretvorile u mrtvu liniju.

Na nekoliko sekundi, tri posmatrača su se uplašila da su ga izgubili zato što je iznanađ nestao iz njihovog vidnog polja. Na sreću, majmun je ostao na istom mestu - ispred vrata, gde je negovao svoju povređenu podlakticu. Da su krenuli za Stirpajkom, našli bi se licem u lice sa njim pošto se on za manje od minuta vratio, noseći dugačku polomljenu gredu.

Tada je počeo da radi nešto što je potpuno zbunilo njegove skrivene posmatračke. Posebno obazrivo, Stirpajk je pritisnuo kvaku i oslobodio jezičak brave. Vrata su sada bila samo odškrinuta - ne više od četvrtine inča. Stirpajk se udaljio i držeći polomljenu gredu kao ovna za probijanje, nežno gurnuo misteriozna vrata. Otvorila su se prilično lako i omogućila Stirpajku da vidi jedan deo prostorije. Na trenutak je nepomično stajao i držao gredu, gledajući niz nju kroz uzani otvor. Bilo je očigledno da je video nešto što ga je veoma zanimalo. Propeo se na prste i nakrivio glavu na stranu. Onda je spustio gredu na tlo. U istom trenutku kada je iz džepa izvadio maramu i vezao je preko usta i nosa tako da su mu samo oči bile vidljive, doktor, Flej i Titus osetili su neki težak i mučan vonj. Međutim, neobična predstava koja im se odigravala pred očima toliko ih je bila zaokupila da su ga u početku jedva i primetili. Stirpajk je ponovo podigao gredu i oprezno nastavio da gura vrata, omogućujući sebi da vidi sve veći i veći deo prostorije koju je želeo da pregleda. Kad su vrata bila dovoljno otvorena da bi kroz njih mogao da prođe odrastao čovek, on je zastao. Za to vreme, majmun, čiji je šešir okićen perjem završio u prašini, počeo je radoznalo da se približava otvorenim vratima. Jasno se videlo da ga boli ruka. Jednom ili dvaput, uprkos želji da istraži prostoriju iza vrata, bojažljivo je pogledao u Stirpajka, nervozno kežeći zube. Na kraju je prevladala njegova znatiželja i, odbacivši se zadnjim nogama, uhvatio se za kvaku svojim nervoznim, malim šakama. Stirpajk je ponovo gurnuo vrata, ovaj put sa još više snage, i dok su se ona otvarala, majmun se pustio i pao na veliki, izandali tepih koji je ležao na podu sobe. Međutim, nije pao sam. Samo tren pošto su njegove četiri noge dodirnule tlo, uz odvratan prasak, glava sekire je pala i zarila svoju smrtonosnu oštricu u daske, odsekavši pri tome majmunu rep. Zaprepašujuće ljudski vrisak malog stvorenja odjeknuo je praznim

predelima zamka, odjecima šireći agoniju tog trenutka, dok je ono, van sebe od bola, iznenađenja i besa, jurcalo u krugovima po ogromnoj prostoriji koja se prostirala oko njega, sumanuto skačući sa stolice na stolicu, sa prozorske daske na okvir kamina, sa ormana na orman, rušeći vaze, lampe i najrazličitije sitne predmete.

Stirpajk je bez oklevanja ušao u prostoriju, sada poprskanu majmunovom krvlju. Više nije bilo opreznosti u njegovim pokretima. Nije posvetio ni trunku pažnje stvorenju koje je jurilo po sobi. Da je to učinio, možda bi primetio da se majmun zaustavio i da čuči, drhteći na naslonu jedne stolice. Pogled mu je bio na Stirpajku, a oči su mu bile vlažne i pune smrtonosne mržnje, kao da se sva žuč i zlovolja tropskih predela skupila između njegovih malih, sivih kapaka. Za sav njegov bol i poniženje bio je kriv čovek koji ga je bacio sa svog ramena. Dok je gledao svog gospodara, kezio je zube i kršio ruke. Krv mu je curila iz patrljka repa. Doktor, gospodin Flej i Titus, naravno, nisu znali šta se desilo majmunu i šta je izazvalo njegove užasne krike. Međutim, ljudskost njegovog glasa i bolno zapomaganje izvukli su ih iz zaklona i privukli do vrata. Odmah su videli da je Stirpajk izašao iz prve sobe i pretpostavili da je sišao niz tri ili četiri stepenika koji su vodili do sledeće. Ali majmun ih je odmah video i dotrčao do njih. Kad je stigao do Titusa, podigao se na zadnje noge i počeo da pravi grimase koje bi u bilo kojoj drugoj situaciji bile zabavne, ali sada su bile gotovo srceparajuće. Međutim, nisu imali vremena za majmuna. Previše toga je bilo na kocki. Nervi su im bili napeti kao strune. Bili su na rubu iscrpljenosti i još uvek su se nalazili u nezavidnom položaju, kao ljudi koji uhode nekog bez ikakvog službenog naloga ili razumnog objašnjenja. Bez obzira na to, poslednjih pola sata značajno je podgrejalo njihove sumnje. U dubini duše su znali da su bili u pravu što su ga pratili. Sada su bili spremni za sve što bi se moglo desiti.

Preplavile su ih toliko mračne strepnje i fantastične pretpostavke da kada su se došunjali do sledećih vrata i pogledali u susednu prostoriju u kojoj su, na sredini velikog tepiha koji je prekrivao pod, videli dva kos-tura kako leže u haljinama boje kraljevskog purpura, koje su se ubrzano raspadale, srce nijednog od njih nije brže zakucalo. Njihova osećanja su bila pod tolikim pritiskom da su potpuno otupela. Ali misli su im se kretale nepojmljivom brzinom.

Doktor, koji je držao svoju svilenu maramicu preko usta i nosa, već je neko vreme znao da je smrt u blizini. Takode, on je prvi shvatio da gledaju u ono što je ostalo od Kore i Klarise Groun. Titus nije imao pojma da gleda u svoje tetke. On je samo gledao u kosture. Nikada ranije nije video kostur.

Prošlo je par trenutaka pre nego što se gospodin Flej setio da su blizakinje uvek nosile purpurnu odeću. Svoj trojici je odmah bilo jasno da je tu počinjen gnusan zločin.

Udaljenost ovog mesta od centralnog dela zamka, dvostruka smrt, zidovi bez prozora, činjenica da je Stirpajk posedovao ključ i da je dobro poznao put - ali, najviše od svega, njegovo trenutno ponašanje. Dok su ga posmatrali, mladić je, ubeđen da je bezbedan i sam, počeo da se ponaša na način koji su njegovi posmatrači mogli da protumače jedino kao oblik ludila. Ako ne baš kao ludilo, onda kao nešto toliko ekscentrično da se nalazilo na njegovoj proizvoljno određenoj granici.

Od trenutka kada je ušao u stravičnu sobu, Stirpajk je bio svestan svog čudnog ponašanja. Mogao je da se zaustavi u bilo kojem trenutku. Ali, to bi značilo da mora da zatvori ventil - da zadrži u sebi ono što se dugo vremena nagomilavalo i želelo da izađe. Nikako se ne bi moglo reći da je Stirpajk imao nekih potisnutih potreba. Vlast koju je imao nad sobom, i koju je retko gubio, nikada mu nije smetala. Kad je osećao da na neki način mora da oduška samom sebi, prepuštao se onome što mu je izviralo iz utrobe. Posmatrao je samog sebe, ali samo zato da mu nešto ne bi promaklo. On je bio sredstvo kojim su upravljali *bogovi*. Ti nejasni praiskonski bogovi moći i krvi.

Pred njegovim nogama raspadale su se kosti. Ostaci trulih purpurnih haljina visili su sa rebara u trakama. Lobanje su štrčale iz njih, sa dupljama uperenim u tavanicu. Kao što je to bio slučaj sa njihovim nestalim licima, i lobanje su im bile identične po svemu osim po tome što je u jednoj očnoj duplji neki vešt pauk ispleo finu mrežu. U njenom centru batrgala se muva tako da je, na neki način, dašak života bio udahnut Kori ili Klarisi.

Iako sam nije znao kako, doktor je nekako uspevao da nasluti šta se dešava u Stirpajkovoj glavi, dok se ubica unakaženog lica šepurio kao kikirez oko tela dveju žena koje je zatvorio, ponizio i ostavio da umru od gladi. Doktor je jasno mogao da vidi da Stirpajk nipošto nije lud u opšteprihvaćenom smislu te reči, zato što je ponavljao istu sekvencu koraka kao da se trudi da ih što bolje uvežba. Cinilo se da poistovećuje sebe sa nekim prauzorom ratnika ili zločinca. Zločinca koji, iako bez smisla za humor, u sebi nosi neku zastrašujuću veselost - neku vrstu smrtonosne razdraganosti koja je udarala u samo srce ljudskosti; udarala u nju, probijala je, poigravala se njom, bockajući je ovde-onda kao da u ruci drži kopljastu vlat livadske trave.

Kad su Flej i doktor, svaki iz svoje perspektive, videli šta se dešava u toj sobi, obojici je bilo jasno da Titus ne bi trebalo da bude sa njima. On više nije bio dete, ali to nije bio prizor prikladan ni za mladića. Međutim, nije bilo ničeg što su mogli da urade. Bilo bi veoma nerazumno da se razdvoje. Titus nikada sam ne bi uspeo da nađe put nazad. Imali su sreće što još uvek nisu napravili niti jedan pokret koji bi uzbunio zločinca, ali znali su da smrtonosna tišina u kojoj su jedini zvuk stvarala Stirpajkova stopala ne može da traje zauvek.

Doktor je bio užasnut, ali, u isto vreme, kao čovek visoke inteligencije i veoma radoznao, bio je fasciniran onim što je video. Za razliku od Fleja. I sam ekscentrik, Flej je prezirao i zazirao od svakog oblika nastranosti u drugima, tako da je ovo što je upravo gledao u njemu izazivalo neku vrstu klasnog gneva. Bio je srećan samo zbog jedne stvari - što je taj skorojević ostao bez maske i što otvorena borba može da počne.

Njegove male oči bile su prikovane za njegovog neprijatelja. Vrat mu je bio istegnuto kao vrat kornjače. Dugačka brada rasuta po njegovim grudima tresla se. Lovački nož mu je podrhtavao u ruci.

To nije bilo jedino oružje koje je drhtalo. Težak kratki žarač u Titusovoj stegnutoj pesnici bio je sve samo ne miran. Iskreno rečeno, mladi grof je bio prestravljen onim što je video. Čvrsto tlo se provalilo pod njim i on je upao u podzemni svet o kojem nije imao nikakvu predstavu. Svet u kojem čovek može da se šepuri kao petao oko rebara i lobanja svojih žrtava. Svet u kojem je vazduh bio zasićen smradom njihovog raspadanja.

Doktor ga je čvrsto držao za nadlakticu kako bi ga umirio, a onda se njegov iznenadan stisak još pojačao. Stirpajk je zastao da zaveže pertlu. Kad je završio sa vezivanjem, ustao je i podigao se na prste, zabacivši glavu unazad. Onda se spustio na pete i povio kolena, pa razmaknutih stopala i raširenih ruku tako da su mu laktovi bili savijeni pod pravim uglom, počeo da poskakuje, sa pesnicama stegnutim u visini ramena. Udarci njegovih cipela po podu bili su veoma snažni i bučni.

Ponašao se kao neki primitivni igrač, ali uskoro ga je zasitilo to neobično ponašanje - taj povratak u neki divljački obred iz vremena kad je svet bio tek u svom začetku. Jedno kratko vreme potpuno se prepustio toj aktivnosti, na način na koji se umetnik prepušta nečemu što je mnogo veće i dublje od onoga što bi njegova svest ikada mogla da shvati. Ipak, dok se tako šepurio, povijenih kolena, razmaknutih stopala, ispravljenih leđa i vrata, savijenih ruku i stegnutih pesnica, uživao je u tome što radi nešto novo. Zabavljala ga je ova čudna potreba koju je ispoljavalo njegovo vlastito telo; da želi da se šepuri, da poskakuje, da se propinje na prste, da se spušta u čučanj - i to zbog toga što je bio ubica. Sve to ga je intrigiralo, budilo njegovo interesovanje, tako da su sada, kad je prestao da poskakuje i seo na prašnjavu stolicu, mišići u vratu počeli da mu se grče kao kada se grohotom smeje, samo što nikakav zvuk nije izašao iz njegovog grla.

Zatvorio je oči i mrak u kojem se našao naterao ga je da pomisli da je u opasnosti. Naglo ih je otvorio i, ukočenih leđa, prešao pogledom po prostoriji. Ovog puta, kad mu je pogled ponovo pao na bliznakinje, bio je zgrožen. Ne zbog onoga što je on sam učinio da ih dovede u takvo stanje, već zato što svojim prisustvom prljaju ovu sobu i pokazuju mu svoje ružne lobanje i šuplje kosti.

Ljutito je ustao. Ipak, u dubini duše je znao da nije ljut na njih. Bio je ljut na samoga sebe. Ono što je pre nekoliko trenutaka bilo zabavno, sada se skoro pretvorilo u izvor straha. Razmišljajući o onome što je malo pre radio - šepurio se oko njihovih tela kao kikirez, shvatio je da je bio samo na korak od ludila. To je bilo prvi put da mu jedna takva misao ude u glavu i da bi je izbacio, zakukurikao je kao petao. Nije ga plašilo šepurenje i da bi to dokazao nastavio je da kukuriče. Radio je to ne zato što je želeo već da bi dokazao da može da prestane kad god poželi i da sve vreme ima vlast nad sobom, pošto u njemu nema ni trunke ludila.

On nije mogao da shvati da su Barkventinova smrt, košmar sačinjen od vatre i odvratne vode šanca, kao i dugotrajna groznica, ostavile traga na njemu. Ono u šta je on sada verovao bilo je zasnovano na pret- postavci da je on isti Stirpajk kao i onaj od pre nekoliko godina. Međutim, taj mladić više nije bio on. Jedan deo njega je izgoreo. Još jedan je zauvek potonuo u vode šanca. Njegova smelost više nije bila nešto što se širi na sve strane; skupila se i pretvorila u parče sumpora veličine pesnice.

Postao je zlobniji, razdražljiviji, nestrpljiviji u želji za vrhovnom vlašću koje je mogao da se domogne samo eliminacijom svojih rivala; i ako je u njemu ikada bilo ljubavi, makar prema majmunu, knjizi ili balčaku mača, čak je i to bilo sprženo i udavljeno.

Kad je ušao u ovu drugu sobu, podigao je polomljenu gredu i naslonio je na zid levo od sebe. Sada je osećao kako ga privlači. Više nije poskakivao niti se šepurio. Ponovo je bio onaj pravi Stirpajk, ili je prestao to da bude. U svakom slučaju, njegovi posmatrači su ponovo mogli da prepoznaju onaj poznati hod povijenih ramena i mačjih koraka. Kad je došao do grede, prešao je rukom preko nje. Marama mu je i dalje bila preko lica. Njegove tamnocrvene oči izgledale su kao dve okrugle jame.

Dok je rukom prelazio preko grede, gotovo kao pijanista koji nežno dodiruje dirke klavira, napipao je pukotinu i dok se prstima igrao oko nje, uvideo je da bi bilo veoma lako otkinuti jedan dugačak iver. Zamišljeno, gotovo nesvestan onog što radi pošto je njegova staloženost bila narušena velikim brojem uznemirujućih utisaka, otkinuo je parče drveta koristeći svu snagu svoje ruke. Nije ga ni pogledao i već je hteo da ga baci jer mu je otkidanje bilo jedini cilj, a onda je pogledao u kosture, vratio se do njih i prešavši dugačkim, tankim iverom po rebrima, kao što bi dete prešio motkom po ogradi, začuo tonove koštanog instrumenta.

Time se zabavljao sledećih nekoliko minuta, udarajući po kostima i stvarajući ritam koji se poklapao sa njegovim raspoloženjem.

Međutim, polako je počelo da mu biva dosadno. Vratio se da bi vlastitim očima video da su blizakinje mrtve i već se zadržao duže nego što je nameravao. Odbacio je iver i, čučnuvši, skinuo nisku bisera koja je visila oko jednog kičmenog stuba. Ustajući, ubacio ju je u džep i krenuo pravo prema tri stepenika koja su vodila u prvu prostoriju. U tom trenutku, gospodin Flej je iskoračio iz svog skrovišta.

Stirpajke reagovao kao da ga je udarila struja. Skočio je unazad, vinuvši se u vazduh kao neki plesač. Ogrtač je zalepršao oko njega, a na licu mu je zaigrao smrtonosan osmeh izazvan iznenađenjem. Ovaj njegov skok u sebi nije imao ništa simbolično. Malopredašnje poskakivanje i šepurenje nije imalo ništa sa surovom realnošću skoka koji ga je lansirao u vazduh kao da se odrazio sa odskočne daske.

Munjevitom brzinom, dok je još bio na najvišoj tački skoka, posegnuo je za nožem. I pre nego što je doskočio na zemlju, znao je da je raskrinkan; da će od sada, ako istog trena ne ubije čoveka sa dugom bradom, biti u bekstvu. Pred očima mu je prošao život begunca koji je ležao pred njim.

Tek kad se ponovo našao na zemlji shvatio je u koga gleda. Nije video Fleja dugo godina i pretpostavljao je da je mrtav. Brađa ga je promenila. Međutim, on ga je prepoznao i to znanje mu nije zadržalo ruku. Od svih ljudi, Flej će imati najmanje saosećanje prema buntovniku. Izvukao je nož, uravnotežio ga na dlanu i kad je povukao ruku unazad video je doktora i Titusa.

Dečak je bio bleđ kao krpa. Žarač mu se tresao u ruci, ali zubi su mu bili stegnuti. Uхватила ga je neka odvratna slabost. Upao je u noćnu moru. U poslednjih šezdeset minuta ostario je mnogo više od sata. Doktor je takođe bio bleđ. Na licu mu nije bilo ni traga one uobičajene veselosti. Izgledalo je kao da je isklesano od mermera, neobičnih proporcija, ali prefinjeno i odlučno.

Kad je ugledao njih trojicu kako mu blokiraju izlaz, Stirpajk se zaustavio trenutak pre nego što je bacio nož.

A onda, neobično tihim, jasnim i preciznim glasom u kojem se nije odražavalo snažno lupanje njegovog srca, doktor je rekao: "Baci taj nožić na pod, podigni ruke i pođi s nama. Uhapšen si."

Međutim, Stirpajk ga je jedva čuo. Njegova budućnost je bila srušena. Godine napredovanja, usavršavanja i pažljivog planiranja kao da se nisu ni desile. Crveni oblak mu je ispunio glavu. Telo mu je drhtalo od nekakve požude. Bila je to požuda za razuzdanim zlom. Bio je to ponos čoveka koji zna da se otvoreno suprotstavlja čitavim bataljonima. Sam, nevoljen, pun života, đavolski stvor koji više nema potrebe za kompromisima, za kog su spletke mrtvo slovo na papiru. Ako više ne postoji mogućnost da jednog dana postane legitimni vladar Gormengasta, i dalje mu ostaje ono strašno mračno carstvo - podzemni lavirint - jazbine i tuneli u kojima kao gospodar tame, nalik na samog Nečastivog, može neometano da nosi krunu ništa manje značajnu od krune Gormengasta. Napet kao akrobata i snažno svestan i najmanjeg pokreta triju prilika ispred njega, Stirpajk je imao utisak da doktorov glas dolazi iz velike udaljenosti.

"Ovo ti je poslednja prilika", reče njegov bivši poslodavac. "Ako taj nož ne padne na zemlju u narednih pet sekundi, moraćemo da te napadnemo!"

Međutim, nož nije pao na zemlju. Flej jeste. Verni sluga je pao unatraske, uz promukao krik, a doktor i Titus su uspeli da ga prihvate pre nego što je udario u pod. U tom trenutku, dok je oštrica Stirpajkovog noža još treperila u njegovom srcu, i dok su četiri ruke Flejovih prijatelja pokušavale da se izbore sa težinom dugačkog, koščatog tela, mladić je istom putanjom kojom je leteo njegov nož, kao da je bio vezan za njega, preskočio preko njihovih ramena i našao se u drugoj sobi pre nego što su uspeli da se saberu.

Sada, ispunjen strahom od odmazde i dvostruko lukaviji, što je uobičajeno za čoveka u bekstvu, Stirpajk nije oklevao ni trenutka dok je jurio napolje. Međutim, on nije sam prošao kroz vrata. Kad ih je zalupio za sobom i okrenuo ključ, osetio je divljački ugriz u zadnji deo vrata. Uz krik, okrenuo se oko sebe i rukama zgrabio prazan vazduh.

Tada ge je uhvatila panika i potrčao je kao nikada ranije, okrećući se levo-desno kao divlja zver dok je ulazio sve dublje u puste predele zamka.

Ispred vrata koja su vodila u odaje u kojima su nekada stanovale bliznakinje, majmun je sedeo na jednoj gredi i mahao ručicama.

PEDESET DEVET

Nekoliko dana pošto je ubijen gospodin Flej i pošto su, posle toga, doktor i Titus uspeli da razbiju vrata i pobjegnu iz jezovitih odaja, ostaci bliznakinja su stavljeni u zajednički kovčeg i po grofičinom naređenju pokopani sa svim počastima i obredima koji pripadaju grofovima sestrama.

Gospodin Flej je sahranjen istog dana na Groblju odabranih slugu, malom delu zemlje obraslom koprivama. Uveče se senka Kremene kule pruža po ovoj jednostavnoj kosturnici posutoj konusnim kamenovima, koji označavaju mesta gde ne više od desetak slugu, koji su pokazali posebnu vernost, počiva u miru pod visokim korovom.

Da je gospodin Flej mogao da predvidi na koji način će biti sahranjen, cenio bi čast koja mu je ukazana time što se nalazi u tako malom i uvaženom društvu. A da je znao da će grofica lično, u haljini crnoj i sjajnoj kao perje njenih gavranova, stajati pored njegovog kovčega na sahrani, sve njegove rane istog bi trenutka bile zalečene.

Pesnik je preuzeo dužnost Majstora rituala. Zadatak mu nije bio nimalo lak. Iz noći u noć, njegova izdužena, klinasta glava bila je nadvijena nad rukopise.

Kad je Prunskvalor obavestio groficu da su bliznakinje pronađene, da je gospodin Flej ubijen i da je Stirpajk pobjegao, ona je ustala sa stolice na kojoj je sedela i ne menjajući izraz lica, podigla je stolicu s poda i metodično polomila njene iskrivljene noge, jednu po jednu, a onda, u nečemu što je ličilo na trans, bacila polomljene noge, jednu po jednu, kroz stakla najbližeg prozora.

Pošto je završila, došla je do razbijenog prozora i zagledala se kroz nepravilne šupljine. Vazduh je bio ispunjen belom maglom i vrhovi kula su izgledali kao da plove po njoj. Sa mesta na kojem je stajao, doktor je prvi put u životu ugledao sliku. Nije pokušavao da je vidi. Slike koje je on inače slikao bile su skladne i dražesne. Međutim, ovo je bilo nešto sasvim drugačije. Video je nešto dinamično, nešto što se odlikovalo velikom lepotom koju je stvarao kontrast oštih i uglastih ivica polomljenog stakla i nežno zaobljena linija ramena milostive gospođe, koja se isticala nasuprot nepravilnih šiljaka. U isto vreme, video je tamnoridu, gotovo bakrenu boju njene kose naspram bisernosivih krovova koji su lebdeli u daljini. I crnilo njene haljine, i mermernu belinu njenog vrata, i sjaj stakla, i nežnu blistavost neba, i kule oivičene šiljcima. Ona je bila statua ispred razbijenog prozora, a iza njega ležalo je njeno carstvo, treperavo i neopipljivo u beloj izmaglici.

Međutim, doktor Prunskvalor je imao samo nekoliko trenutaka da žali što nije naučio da slika - zato što se statua okrenula prema njemu.

"Sedite", rekla je ona.

Prunskvalor se osvrnuo oko sebe. Zbog nereda koji je vladao u sobi nije mogao da vidi bilo šta na čemu bi mogao da sedi, ali na kraju je uspeo da se smesti na ivicu prozorske daske, posutu semenjem za ptice.

Prišla mu je i ostala da stoji iznad njega. Nije spustila pogled već je nastavila da gleda kroz malo prozorsko krilo dok je govorila. Kad je shvatio da grofica ne spušta pogled na njega i da on ne mora da podiže glavu dok je sluša ili joj govori, i da ga, štaviše, od toga boli vrat, doktor je gledao šavove na njenoj haljini ili je jednostavno žmurio dok su razgovarali.

Doktoru je ubrzo postalo jasno da razgovara ne samo sa nekim ko je svoje misli usredsredio isključivo na Stirpajkovo hvatanje već i sa nekim ko to posmatra sa pretećom silinom i bezobzirnom jednostavnošću.

Njen duboki glas bio je sporiji nego ikada.

"Sve redovne aktivnosti će biti obustavljene. Svaki muškarac, žena i dete učestvovaće u potrazi. Stražari će biti postavljeni pored svakog poznatog izvora, bunara, cisterne i bureta sa vodom. Kad-tad će morati da se napije vode."

Doktor je predložio da se načini plan potrage i raspored straže, kao i da se formiraju grupe za poteru koje će biti sačinjene od mlađih pripadnika nižeg staleža, među kojima je lako raspaliti bes i čija će neustrašivost biti ohrabrena nagradom ponuđenom za Stirpajkovu glavu.

Složili su se da ne treba gubiti vreme jer što više vremena prode to će begunac dublje da se zavuče u neki zaboravljeni deo zamka ili će moći da napravi bolju zasedu ili skrovište u samom njegovom srcu.

Na celom svetu nije postojalo mesto toliko strašno i toliko prikladno za igru žmurke kao što je bio ovaj zamršeni zidani lavirint.

Trebalo je odabrati vođe. Podeliti oružje. Zamak je na ratnoj stazi. Biće uveden policijski čas tako da gde god se krio, u najdubljoj rupi ili na najvišoj kuli, ubica neće imati mira od zvuka stopala i svetla baklji. Pre ili kasnije napraviće grešku. Pre ili kasnije, neko će krajičkom oka videti nje- govu senku. Pre ili kasnije, ako ne dođe do opuštanja, biće pronađen na nekoj česmi kako pije kao životinja, ili kako beži iz neke ostave sa plenom u rukama.

Činilo se da grofica po prvi put upotrebljava svoj moćni mozak. Doktor je nikada nije video takvu. Da su njene mačke ušle u sobu ili da joj se na rame spustila neka ptica, malo je verovatno da bi ih primetila. Bila je toliko usredsređena na hvatanje Stirpajka da nije pomerila niti jedan jedini mišić dok je razgovarala sa doktorom. Pomerale su se samo njene usne. Govorila je tiho i polako, ali glas joj je bio veoma težak.

"Nadmudriću ga", rekla je. "Ceremonije će se nastaviti."

"Dan blistavih rezbarija?" pitao je doktor. "Da se sve obavi kao inače?"

"Kao inače."

"Da stanovnicima spoljnih nastambi bude dozvoljen ulaz unutar zidina?"

"Naravno", odvrtila je. "Ko bi mogao da ih zaustavi?"

Ko bi mogao da ih zaustavi? To je Gormengast progovarao. Možda se zločinac krvavih ruku šunja po zamku, ali u pozadini svega su tradicionalne ceremonije, značajne, bezvremene, svete. Kroz dve nedelje je njihov dan, dan posvećen ljudima koji žive u kućicama od blata, kada će na kamenom ispustu u dugačnom dvorištu biti izložene obojene rezbarije; a kad padne noć i razgore se velike lomače u kojima će se sve osim tri rezbarije pretvoriti u pepeo, Titus će stajati na balkonu, a tvorci najboljih rezbarija će mu, jedan po jedan, pokazati svoja remek-dela obasjana svetlošću vatre. I svaki put kad jedna od rezbarija bude podignu- ta u vazduh, oglasiće se gong. A kada zamuknu odjeci i trećeg gonga, Titus će narediti da se rezbarije odnesu u Dvoranu blistavih rezbarija, gde spava gospodin Rotkod, gde se skuplja prašina i gde muve šetaju po visokim prozorskim kopcima.

Prunskvalor se spusti sa prozorske daske. "U pravu ste", reče on. "Sve treba da se odvija bez razlike, milostiva gospođo, samo što sve vreme treba da budemo budni i neumorno ga tražimo."

"Nikada nema razlike", odgovori ona. "Nikada nema nikakve razlike." Onda je prvi put okrenula glavu i pogledala u doktora. "Uhvatićemo ga", rekla je.

Njen glas, nežan, dubok i baršunast, bio je u tolikoj suprotnosti sa nemilosrdnim svetlom koje je blistalo u njenim stisnutim očima da je doktor žurno krenuo prema vratima. Bilo mu je potrebno manje napeto okruženje. Dok je okretao kvaku, ponovo je pogledao u pravcu razbijenog prozora i kroz nazubljene otvore video kule kako plove. Bela magla je izgledala lepše nego ikada, a kule kao da su iz bajke.

ŠEZDESET

Belgrov i njegova supruga sedeli su jedno nasuprot drugom u svojoj dnevnoj sobi. Irma, potpuno ispravljenih leđa kao što je bio njen običaj, ukočena kao da je progutala metlu. Bilo je nečeg razdražujućeg u toj njenoj nepotrebnoj ukočenosti. To možda jeste dolikovalo jednoj dami, ali sasvim sigurno nije bilo ženstveno. Belgrova je to ljutilo zato što se osećao kao da sve vreme koristi fotelju na pogrešan način. Za njega, fotelja je oduvek bila nešto u šta se čovek sklopča ili se presavije preko nje. Ona je stvorena da bi pružila zadovoljstvo, a ne da čovek sedi na njoj kao da će se svakog časa raspasti.

I zato bi on savio svoju staru kičmu, ispružio svoje stare noge i nakrivio glavu dok ga je njegova supruga gledala u tišini.

"Zašto, za ime Božje, misliš da bi on rizikovao vlastiti život kako bi napao *tebe*?" govorio je starac. "Nemoj da se zavaravaš Irma. On jeste čudak, ali nema nikakvog razloga da bi želeo da ti se dodvori u tolikoj meri da pokuša da te ubije. Bilo bi veoma opasno da pokuša da se popne do prozora tvoje spavaće sobe. Čitav zamak ga traži. Da li zaista misliš da je njemu važno da li si ti živa ili mrtva išta više od toga da li sam ja živ ili mrtav, ili da li je ona muva na tavanici živa ili mrtva? Blagi Bože, Irma, budi razumna ako ikako možeš. Ako ništa drugo, onda barem zbog ljubavi kojom sam te nekada obasipao."

"Nema potrebe da mi se tako obraćaš", odvrati Irma odsečno, glasom nalik na zveckanje kastanjeta. "Naša ljubav nema nikakve veze sa onim što ti pričaš. Niti je razlog za sprdnju. Promenila se, to je sve. Više nije zelena."

"Pa nisam ni ja", promrmlja Belgrov.

"Sad si izrekao nešto što je tako očigledno", reče Irma sa izveštačenom vedrinom. "I tako banalno, kažem, tako banalno."

"Čuo sam te i prvi put, dušo."

"Nije vreme za prazna naklapanja. Došla sam da ti pružim ono što svaka prava žena treba da ponudi svom mužu. Da ti budem vodič. Da, vodič. Ti si star, znam, ali..."

"Do đavola, kakve veze moje godine imaju s tim?" procedio je Belgrov, podižući svoju veličanstvenu glavu sa naslona. Mlečnobeli uvojci rasuli su mu se po ramenima. "Ti nikada nećeš mene da pitaš za savet. A zapravo si prestravljena."

"Tako je", reče Irma. Rekla je to tako jednostavno i tiho da nije prepoznala vlastiti glas. Bilo je to potpuno nehotično. Belgrov je oštro okrenuo glavu prema njoj. Jedva je mogao da poveruje da je ona to izgovorila. Ustao je i preko ružnog tepiha došao do Irme koja je i dalje sedela pravo kao strela. Čučnuo je ispred nje. U njemu je počelo da se budi sažaljenje prema njoj. Uhvatio ju je za ruke.

Ona isprva pokuša da ih izvuče, ali on ih čvršće stegnu. Pokušala je da izgovori reči, 'ne budi smešan', ali nije mogla.

"Irma", naposletku reče on. "Hajde da pokušamo ispočetka. Oboje smo se promenili - ali možda je tako i trebalo da bude. Pokazala si mi delove svoje prirode za koje nisam ni pomišljao da postoje. Nikada. Kako sam, na primer, mogao i pomisliti da ti misliš da je pola mojih profesora bilo zaljubljeno u tebe - ili da će tebi toliko smetati moja nevinna navika da lako zaspim? Imamo različite naravi, različite potrebe, različite živote. Spojeni smo, Irma, to je istina. Povezani smo, ali ne u tolikoj meri. Opusti leđa, dušo moja. Prestani da budeš toliko ukočena. Biće mi lakše da razgovaram sa tobom. Toliko puta sam tražio to od tebe, i to veoma ponizno, znajući da su tvoja leđa samo tvoja."

"Najdraži moj mužu", reče Irma. "Previše pričaš. Kad bi dopustio rečenici da stoji sama, bila bi mnogo jača." Ona sagnu glavu prema njemu. "Ali, reći ću ti nešto", nastavi ona, "čini me srećnom kad te vidim kako čučiš tu ispred mene. Osećam se kao da sam ponovo mlada - ili bih se osećala tako kad bi samo uspeli da ga uhvate i završe s tim već jednom. To je previše... Previše... Iz noći u noć... Iz noći u noć... Zar ne vidiš u kakvom sam stanju zbog toga? Zar ne vidiš? Zar ne vidiš?"

"Hrabro moje", reče Belgrov. "Ljubljena moja, saberi se. Situacija je zaista užasna, ali nema potrebe da sve to shvataš tako lično. Ti njemu ništa ne značiš, Irma. Već sam ti to rekao. Ti nisi njegov neprijatelj, dušo moja, da li sam u pravu? Niti si njegov saučesnik? Ili možda jesi?"

"Ne budi smešan?"

"Tako je. Smešan sam. Tvoj suprug, školski upravitelj Gormengasta je smešan. A zašto? Zato što sam zaražen. Zarazila me moja supruga."

"Ali kad padne mrak... Kad padne mrak... Čini mi se da ga vidim."

"Tako je", reče Belgrov. "Ali, kad bi ga zaista videla, osećala bi se mnogo gore. S tom razlikom što bismo mogli da tražimo nagradu, zar ne?"

Osetivši bol u nogama, Belgrov ustade.

"Moj ti je savet, Irma, da imaš malo više poverenja u svog muža. On možda nije savršen. Možda ima muževa sa boljim osobinama. Sa lepšim profilom, možda, ha? Ili sa kosom boje lešnika. Ja to ne mogu da tvrdim. Naravno, možda ima muževa koji su čak postali upravitelji, ili imaju snažniji intelekt, ili mogu da se pohvale junačkim delima koja su počinili u svojoj mladosti. Ja to ne mogu da tvrdim. Ali ja sam postao tvoj onakav kakav jesam. A ti si postala moja takva kakva jesi. I mi pripadamo jedno drugom onakvi kakvi jesmo. Do čega nas to vodi? Do ovoga. Ako je sve tako kao što sam rekao, a ti se ipak trzaš na svaki zvuk u noći, onda mogu da zaključim da je od onog dana kada si mi se potpuno predala do danas tvoje poverenje u mene potpuno uvelo. O, kakvu si mrežu isplela... Kakvu mrežu..."

"Kako se usuđuješ!" uzviknu Irma. "Kako se usuđuješ!"

Belgrov je izgubio nit. Zaboravio je šta je hteo da dokaže. Jedan dašak plahovitosti koji je iznikao iz ko zna koje njegove misli, uhvatio ga je nespremnog. Pokušao je da se izvuče.

"Mrežu", nastavio je, "u kojoj ću ja biti srećan. I velikim delom si uspeła u tome. Volim što sediš tu, samo da nisi toliko ukočena. Zar ne možeš da se malo pogrbiš, dušo moja... Samo malo. Pa svako se ponekad umori od pravih linija. Što se tiče Stirpajka, imam jedan savet: kad si uplašena, obrati se meni. Dođi kod mene. Privi se uz mene. Zagrlj me i provuci prste kroz moju kosu. Neka te to uteši. Ako se on ikada pojavi preda mnom, ti dobro znaš kako ću se obračunati s njim."

Irma pogleda u svog dostojanstvenog supruga. "Moram da kažem da ne znam", reče ona. "Kako bi se obračunao s njim?"

Belgrov, koji je o tome imao još slabiju predstavu nego Irma, pogladi bradu, a na usnama mu zatreperi slabašan osmeh.

"Pravi gospodin nikada ne bi otkrio ono što bih ja u tom slučaju uradio", reče on. "Trebalo da imaš vere u mene. Da imaš vere u mene, dušo moja."

"Ništa ti ne bi mogao da uradiš", reče Irma, ignorišući zahtev svog supruga da ima vere u njega. "Baš ništa. Ti si prestar."

Belgrov, koji je pošao da se vrati u svoju fotelju, ostade da stoji. Leđima je bio okrenut supruzi. Pod rebrima mu je rastao tup bol. Preplavio ga je osećaj nepravde zbog propadanja njegovog organizma, a jedan glas je buntovno zavapio u njegovom srcu *Ja sam mlad! Ja sam mlad!*, dok je fizički svedok njegovih tri puta po dvadeset i još deset godina iznenada pao na kolena.

Već u sledećem trenutku Irma se stvori pored njega. "Oh, najdraži moj! Šta tije? Šta tije?"

Ona mu podiže glavu i stavi jastuk ispod nje. Belgrov je bio potpuno svestan. Od iznenađenja što se odjednom našao na podu bio je uznemiren i ostao je bez daha, ali to je bilo sve.

"Noge su me izdale", reče on, gledajući u njeno zabrinuto lice i predivno šiljat nos. "Ali sad mi je dobro."

Čim je to izrekao, zažalio je, jer bi mu dobro došlo sat vremena pažnje i nege.

"U tom slučaju, bilo bi najbolje da ustaneš", reče Irma. "Pod nije mesto za školskog upravitelja."

"Ali, osećam se tako..."

"De, de", prekide ga Irma. „Dosta besmislica. Ja idem da proverim da li su vrata zaključana. Očekujem da ćeš biti u svojoj fotelji kad se vratim." Izašla je iz sobe.

Pošto je nekoliko puta besno udario petama po podu, upravitelj je ustao i kada se ponovo našao u stolici, isplazio se u pravcu vrata kroz koja je Irma otišla, da bi odmah, u sledećem trenutku, pocrveneo od stida i poslao poljubac u istom pravcu preko svog izbranog dlana.

ŠEZDESET JEDAN

Postoji jedan deo spojnog zida koji je prekriven toliko gustim slojem bršljana da više od sto godina niko nije video kamenove samog zida, osim insekata, miševa i ptica. Ova talasasta prostranstva visećeg lišća gledaju na jednu stazu koja leži tako blizu spolnog zida Gormengasta da bi, da su miševi ili skrivene ptice u stanju da bace grančicu iz lisnate tame, ona pala tačno na tu stazu.

Veoma je uzana ta staza i u dubokoj je senci preko celog dana. Samo u kasno veče, dok sunce zalazi iza šume Gormengast, treperavi zraci boje meda struje duž staze i stvaraju lokve svetlosti boje ćilibara, na mestima gde su preko dana ležale hladne, negostoljubive senke.

Kad se te ćilibarne lokve pojave, niotkuda dolaze psi litalice iz kraja i ližu svoje rane sedeći među zlatnim zracima.

Ali nije se zbog poludivljih pasa i sunčevih zraka Stvor zaputila kroz gusto rastinje bogato lišćem, krećući se kroz vertikalnu šumu nečujno i lako poput zmije, sve dok se na nekih dvadeset stopa visine nije odmakla od zida tako da može dobro da vidi određene delove staze. Bilo je to iz mnogo gramzivijeg razloga. Bilo je to zbog toga što je usamljeni rezbar, koji je delio ovo veče s psima i sunčevim zracima, uvek dolazio u isto vreme. Tada bi radio na jednom komadu poglavarevog drveta i tada bi skulptura dobijala svoj oblik pod njegovim dletom. Tada ga je i Stvor gledala, očima razrogačenim kao u deteta, koje su izgledale kao sledeći korak u evoluciji očiju šumskog gavrana. Za tom je rezbarijom gorela njena žudnja, ljutito i nestrpljivo. Zelela je da je ukrade od njenog tvorca, a onda da je, u jednom dahu, odnese u brda. Zato je čučala u bršljanu iz večeri u veče, pohlepno vireći kroz lišće i čekajući da jedna tako divna igračka bude završena.

ŠEZDESET DVA

Kad je Fuksija čula vesti o Stirpajkovom izdajstvu i kad je shvatila da je njena prva i jedina ljubavna veza bila sa ubicom, na licu joj se pojavio izraz užasa i odvratnosti koji kao da je nagrizaio njeno lice i zauvek ostavio svoj trag. Dugo nije pričala ni sa kim. Sve vreme je sedela u svojoj sobi gde su je, pošto nije bila u stanju da plače, iscrpljivala osećanja koja su pokušavala da nađu neki prirodan ventil. U početku je imala utisaik da je doživela fizički udarac i da oseća bol od nastale rane. Ruke su joj se trzale i trnule. Gušila ju je teška, crna depresija. Potpuno je izgubila volju za životom. Bol joj je razdirao grudi. Činilo joj se da joj je grudni koš ispunjen ogromnim strahom, loptom bola koja je postajala sve veća i veća. Prvih nedelju dana pošto je čula vesti nije mogla da spava. A onda je neka čvrstina ušla u nju. Nešto čega ranije tu nije bilo. Došlo joj je kao zaštita. Bilo joj je preko potrebno. Pomoglo joj

je da postane ogorčena. Počela je da u samom začetku uništava sve misli o ljubavi koje su za nju bile tako prirodne. Promenila se i ostarila dok je hodala gore-dole po svojoj usamljeničkoj sobi. Počela je da smatra da ne postoji razlog zašto svi ostali, jednako kao i Stirpajk, ne bi bili dvolični i nemilosrdni. Omrznula je ceo svet.

Kad joj je Titus došao u posetu bio je zapanjen promenom njenog glasa i njenim upalim očima. Prvi put je uvideo daje, pored toga što mu je sestra, ona i žena.

Sa svoje strane, ona je videla da se on promenio. Njegov nemir je bio jednako stvaran kao njeno razočaranje. Njegova žudnja za slobodom jednako snažna kao njena žudnja za ljubavlju.

Ali šta je on mogao da uradi i šta je ona mogla da uradi? Zamak je bio svuda oko njih, rasprostrt i nesaglediv kao mračan dan.

"Hvala ti što si došao", rekla je ona, "ali nemamo o čemu da razgovaramo."

Titus joj ništa nije odgovorio. Samo se naslonio na zid. Izgledala je mnogo starija. On stade petom da lupka po komadu maltera iznad lajsne sve dok nije otpao.

"Ne mogu da poverujem da je mrtav", reče dečak naposletku.

"Ko?"

"Flej, naravno. A šta je sve uradio? Šta će biti s njegovom pećinom? Pretpostavljam da će ostati prazna zauvek. Da li bi htela da?..."

"Ne", reče Fuksija, predvidevši njegovo pitanje. "Ne sada. I ne nikada. Ne želim više nikada nigde da idem. Da li si video doktora Pruna?"

"Jedanput, dvaput. Zamolio me je da ti kažem da bi želeo. da te vidi, kad god budeš htela. Ne oseća se baš najbolje."

"Niko od nas se ne oseća dobro", reče Fuksija. "Šta ćeš ti da radiš? Izgledaš drugačije. Da li si se grozno osećao kad si video ono što se desilo? Nemoj da mi kažeš. Ne želim da razmišljam o tome!"

"Svuda su stražari", reče Titus.

"Znam."

"I uveden je policijski čas. Moram da budem u svojoj sobi do osam sati. Ko stražari ispred tvojih vrata?"

"Ne znam kako se zove. Tu je najveći deo dana i celu noć. Jedan je i u dvorištu, ispod prozora."

Titus došeta do prozora i pogleda dole. "Kakva li je vajda od njega dole?" A onda, Titus se okrenu i reče: "Njega nikada neće uhvatiti. Previše je lukav, prokleta zver. Zašto jednostavno ne spale čitavo ovo mesto, i njega zajedno s njim, i nas zajedno s njim, i ceo svet zajedno s njim, i tako svrše sa svim ovim odvratnim stvarima i trulim ritualima i pruže priliku zelenoj travi da poraste i sve prekrije?"

"Tituse", reče ona, "dođi ovamo." Dok joj je prilazio, ruke su mu drhtale.

"Volim te, Tituse, ali ništa ne osećam. Mrtva sam iznutra. Čak si i ti mrtav u meni. Znam da te volim. Ti si jedini kog volim, ali ne mogu ništa da osetim i ne želim da osećam. Previše sam osećala. Muka mi je od osećanja... Plašim ih se."

Titus napravi još jedan korak prema njoj. Ona je zurila u njega. Pre godinu dana poljubili bi jedno drugo. Bila im je potrebna uzajamna ljubav. Sada im je bilajoš potrebniya, ali nešto je pošlo naopako. Između njih se stvorio procep, a nisu imali čime da ga premoste.

Na kraju, on je uhvati za ruku, a onda žustro ode do vrata i nestade.

ŠEZDESET TRI

Dan blistavih rezbarija se približio. Rezbari su obavljali završne radove na svojim delima. U zamku je vladalo onoliko snažno uzbuđenje koliko je to bilo moguće kad se uzme u obzir da je strah od Stirpajkovog sledećeg napada bio prisutan u glavama svih njegovih stanovnika. Muškarac unakaženog lica udario je četiri puta u proteklih osam dana, sa velikom preciznošću. Mali kamen je pronađen pored razbijene glave svakog novog leša ili zariven u kost iznad očiju. Ova ubistva, toliko svirepa u svojoj besmislenosti, odigrala su se u tako udaljenim delovima zamka da nisu pružala nikakvu ideju o tome gde bi ubica mogao da se krije. Njegova smrtonosna pračka širila je ledeni užas kroz Gormengast.

Međutim, uprkos ovom nadmoćnom strahu, činjenica da se bližio tradicionalni Dan rezbarija stvarala je ushićenje u srcima žitelja zamka i ublažavala njihove strepnje. Sa olakšanjem su se posvetili vekovima staroj ceremoniji, kao da se radi o nečemu na šta mogu da se oslone - o nečemu što se odigravalo svake godine, dokle god je sezalo njihovo sećanje. Okrenuli su se tradiciji kao što se dete okreće svojoj majci.

Dugačko dvorište u kojem će se ceremonija odigrati oribano je jednom, pa onda još jednom. Iz večeri u večer, čitave protekle nedelje, kroz blede dvorište je odjekivalo klepetanje kofa, bućkanje i šištanje vode, i zvuci ribanja. Visoki južni zid bio je besprekorno čist.

Sklonjena je i skela po kojoj su čistači visili kao majmuni dok su brižljivo čistili kamene pukotine, strugali grubo klesano kamenje i četkama izbacivali svako zrnce prašine koje se uvuklo u procepe i napukline.

Zid se gubio u daljini, iščezavajući u nepreglednim strukturama od sjajnog kamena - a pet stopa iznad zemlje, štrčala je polica za rezbarije. Sirina kamenog ispusta bila je tolika da i najveća obojena rezbarija može udobno da se smesti na njega. Već je bio okrećen, u sklopu priprema za veliki dan, isto kao i zid iznad njega, do visine od nekih desetak stopa. Trave i puzavice koje su uspele da pronađu sebi put kroz kamenove u proteklih godinu dana, kao i obično, bile su posečene i počupane.

U ovo, tako neprirodno čisto dvorište, rezbari iz Spoljnih nastambi će se uliti kao tamna i neugledna plima, noseći svoje teške drvene skulpture u rukama ili na leđima, ili ako je rezbarija preteška za njenog tvorca, pomagaće mu njegova porodica - a bosonoga deca će trčati oko njih, sa crnom kosom koja im upada u oči, probijajući teški vazduh svojim visokim, uzbuđenim glasovima, kao tankim bodežima.

Vazduh je bio ispunjen nekom teškom napetošću. Nije bilo vetra, a blago kretanje usijanog vazduha izgledalo je kao da je posledica mahanja krilima nekih ogromnih bolesnih ptica.

Ovo neprijatno vreme dodatno je pojačalo strah od Stirpajka zbog čega je ceremonija Blistavih rezbarija bila još željnije očekivana, jer je za um i dušu bilo pravo olakšanje što mogu da se bave nečim čija je jedina svrha - lepota.

Međutim, uprkos sveobuhvatnoj lepoti skulptura i izvanrednoj veštini kojom su bile napravljene, između njihovih autora nije bilo ni trunke ljubavi. Rivalstvo između porodica, davno nanete uvrede, stotinu jetkih rasprava, sve se to vraćalo iz zaborava na ovoj godišnjoj ceremoniji. Stare rane su se ponovo otvarale ili su održavane svežim. Lepota i gorčina stajale su rame uz rame. Stare ruke nalik na kandže, ispucale od dugogodišnjeg nezahvalnog posla, držale bi tananu drvenu pticu pla- menocrvenih grudi, sa raširenim krilima tankim kao papir.

Veče pre praznika sve je bilo pripremljeno. Pesnik, koji je u međuvremenu postao zvanični Majstor rituala, zajedno sa graficom je obavio i poslednju proveru. Sledećeg jutra, vrata Spoljnog zida su otvorena i Sjajni rezbari su započeli svoj tri milje dug put do Dvorišta rezbarija.

Od tog trenutka dan se rascvetao kao ruža sa svojih stotinu pupoljaka i hiljadu trnova. Sivi Gormengast je postao isprskan krvlju, posut zlatom, hladan od tonova plave boje, različitih kao nijanse na laticama cveća. Vode zamka, koje su bile obojene zelenom, od nežne i veoma sve- tle do mrke, gotovo sivomaslinaste, i obogaćene svim varijantama crvene, plamtele su, tinjale i drhtale u svim bojama zemlje i vazduha.

Otelotvorenja tih boja su u svojim rukama držali namrgođeni i razdražljivi siromasi. Do popodneva, dugačka polica je bila ispunjena obojenim oblicima - pticama, zverima, fantastičnim stvorenjima, džinovskim skakavcima, reptilima i kompozicijama cveća i lišća, a stotine glava se okretalo na svojim vratovima, spuštalo se i podizalo sa više ponosa u svojim ramenima nego što ga ima u bilo kojoj živoj glavi od krvi i mesa.

Stajali su u dugačkoj, suncem obasjanoj vrsti, dok su im senke padale na južni zid. Od svih tih rezbarija biće odabrane samo tri, kao najoriginalnije i najsavršenije, i te tri će biti pridodate onima koje su izložene u retko posećivanoj Dvorani blistavih rezbarija. Ostale će biti spaljene iste večeri.

Ocenjivanje traje dugo, a sudije su veoma pažljive. Rezbari ih podozrivo gledaju iz daljine, okupljeni u porodične grupice razbacane po celom dvorištu ili naslonjeni na suprotni zid. Sudbonosno procenjivanje traje satima, a jedini zvuk koji se čuje jeste galama koju stvaraju nestašni dečaci. Oko šest sati, sluga su iznele dugačke stolove i spojili ih u tri reda, od zida do zida. Na te stolove su potom postavljene vekne hleba i činije guste supe.

Kad je počeo da pada mrak, suđenje je bilo daleko od završenog. Naoblačilo se i dvorište je obavila neobična tama. Vazduh je postao nepodnošljivo gust. Deca su prestala da trčkaraju unaokolo, iako prethodnih godina nisu mogla da se umore sve do ponoći. Međutim, sada su sedela uz svoje majke u zastrašujućoj tišini. Od pukog dizanja ruke čovek bi se umorio i dobro preznojio. Mnoga lica su bila okrenuta prema nebu, gde se nepregledno mnoštvo oblaka okupljalo u sumornim slojevima nalik na krošnju nekog orijaškog kedra iz bajke.

Kao dete, Titus nije bio direktno uključen u izbor 'trojke', ali morao je da da svoje zvanično odobrenje pošto bi izbor bio napravljen. Nemirno je hodao gore-dole pred izloženim skulpturama, provlačeći se kroz okupljene ljude koji su se sa puno poštovanja razmicali svaki put kad bi naišao. Težina gvozdene lanca oko vrata i kamena koji mu je bio privezan za čelo postala je gotovo neizdrživa. Primetio je Fuksiju, ali onda ju je ponovo izgubio u gužvi.

"Biće veličanstvena oluja, moj dečake", začuo se glas iza njegovog ramena. "Tako mi obilnosti, mogao bih se zakleti u to."

Bio je to Prunskvalor.

"Tako se čini", reče Titus.

"Tako i izgleda, mladi moj tragaču za zločincima!"

Titus pogleda u nebo. Izgledalo je kao da je zahvaćeno ludilom. Nadimalo se i kretalo kao da ga nije pomerao nikakav vetar ili strujanje vazduha, već kao da je vodeno nekim svojim poganim impulsima. Bilo je to pogano nebo i postajalo je sve veće. Upijalo je u sebe poganštinu iz užarenih bezdana pakla. Titus skrenu pogled sa neopisivo pretećeg nebeskog svoda i ponovo pogleda u doktora. Lice mu je sijalo od znoja. "Da li si video Fuksiju?" upita on.

"Video sam je", odgovori Titus. "Ali sam je izgubio. Tu je negde." Doktor podiže glavu i pogleda oko sebe. Adamova jabučica mu je bila izraženo čoškasta, a zubi su mu blistali. Međutim, Titus je mogao da vidi da je taj njegov osmeh bio prazan.

"Voleo bih da je posetite, doktore Prune... Odjednom grozno izgleda."

"Naravno da hoću, Tituse, što pre budem mogao." Utom je došao glasnik. Titus je trebalo da se pridruži sudijama. "Samo napred, Tituse", uzviknu doktor novim glasom koji je izgubio svoju zvonkost. "Samo napred, momče!"

"Do viđenja, doktore."

ŠEZDESET ČETIRI

Te noći, na balkonu, njegova majka je sedela desno od njega, kao neki džinovski stranac, a neobična prilika Pesnika levo od njega. Pod sobom je video more lica okrenutih prema njemu. Daleko iza njih, suviše daleko da bi do nje mogao da dopre sjaj velikih vatri, planina Gormengast je bila jedva vidljiva naspram tamnog neba.

Približavao se trenutak kada će morati da pozove tri rezbara da izađu ispred ostalih i da kanapom podigne njihove rezbarije odozdo kako bi ih pokazao svim prisutnima.

Plamenovi velike vatre oko koje su prisutni bili okupljeni, stremeli su ka nebu. Svojom neutaživom vrelinom ona je pretvorila stotinu snova u pepeo.

Dok je Titus posmatrao, jedan od dvanaestorice naslednih 'vandala' zafrljačio je na lomaču jednog veličanstvenog tigra razjapljenih čeljusti i podignute glave, sa nogama skupljenim ispod tela. Činilo se da plamenovi pružaju ruke da prihvate skulpturu i da je grle pre nego što počnu da je jedu.

Zelja za bekstvom obuzela je Titusa iznenada i iskonskom snagom. Gnušao se ovog ogromnog uništavanja koje se odvijalo pred njim. Bilo mu je muka od tople večeri. Uznemiravala ga je blizina njegove majke i zamišljenog Pesnika. Pogled mu odluta do planine Gormengast. Šta li leži iza nje? Postoji li neka druga zemlja?... Neki drugi svet? Drugačiji način života?

Odlazak iz zamka! Sama ta pomisao navela ga je da zadrhti od mešavine straha i uzbuđenja. Takav način razmišljanja bio je toliko revolucionaran da je pogledao u svoju majku da vidi da li je čula njegove misli.

Odlazak iz Gormengasta! Nije bio u stanju ni da pretpostavi šta sve ta misao povlači za sobom. Nije znao da li postoji bilo koje drugo mesto. Ranije je razmišljao o bekstvu. Bekstvo je apstraktna ideja. Međutim, nikada nije ozbiljno razmišljao o tome gde bi mogao da pobegne ili kako bi živeo kada bi otišao na neko mesto gde ga niko ne poznaje.

Preplavio ga je podrivački strah od toga da u stvarnosti on nema nikakav značaj. Da Gormengast nije ni od kakvog značaja i da to što je on grof i sin Sepalkrejva, direktan potomak plemenite loze, ima neku važnost samo na lokalnom nivou. Ta ideja je bila užasavajuća.

Podigao je glavu i pogledao u hiljade lica ispod sebe. Klimnuo je sa pompeznim odobravanjem kad je još jedna skulptura bačena na veliku lomaču. Prebrojao je dvadesetak kula koje je video na levoj strani horizonta. "Sve je to moje..." rekao je, ali reči su odzvanjale šuplje u njegovoj glavi. Tada se dogodilo nešto što je raspršilo njegov strah i visoko uzdiglo njegove nade; nešto što ga je ispunilo ushićenjem suviše velikim da bi mogao da ga zadrži u sebi, nešto što ga je zgrabilo i istreslo iz njega svu neodlučnost, i prenelo ga u zemlju grozničave i okrutne lepote, mračnih prostranstava i nepojmljive magije.

To nešto odigralo se velikom brzinom pred Titusovim očima. U trenutku kada je jedan gavran, crn kao ugalj, sa suptilno nakrivljenom glavom, precizno izrezbarenim perjem i kandžama koje su držale izboranu granu, trebalo da bude bačen u vatru, Titus je, kao u nekom polusnu, video neko mreškanje u tihom, vrućinom umrtvljenom mnoštvu, u pravcu iz kojeg se neko kretao neobičnom žustrinom. 'Vandal', koji je tu dužnost nasledio od svojih predaka, držao je drvenog gavrana za glavu i zamahnuo prema lomači. Vatra je plamtela i pucketala, obasjavajući mu lice. Kad je ruka bila sasvim napred, prsti su se opustili i gavran se vinuo u vazduh, vrteći se i obušavajući prema plamenu. Tada je, sasvim neočekivano i brzo kao u snu, iz vatrom obasjanog mnoštva iskočilo nešto što je sa neopisivom mešavinom elegancije i

surovosti, na samom vrhuncu svog skoka, uhvatilo gavrana u vazduhu i držeći ga iznad glave, bez pauze ili prekida u fantastičnom ritmu svog leta, naizgled odlebdelo preko bršljanom obraslog zida i nestalo u noći. Više od jednog minuta niko se nije ni pomerio. Strašna zbunjenost ukočila je sve prisutne, kao da ih je neko uhvatio u mengele. Individualni šok koji je doživeo svako iz mnoštva bio je dodatno pojačan zapanjenošću koja je vladala u dvorištu. Desilo se nešto nezamislivo, nešto toliko gnusno da je bes, koji će tek da izade na videlo, na trenutak bio zadržan sveopštim osećanjem srama.

Takvo kršenje svete ceremonije bilo je bez presedana.

Grofica je bila među prvima koji su se pokrenuli. Prvi put od Stirpajkovog bekstva u njoj se javio ogroman gnev koji nije imao veze sa buntovnikom unakaženog lica. Ustala je i uhvativši se svojim ogromnim rukama za balustradu balkona, zagledala se u noć. Zgusnuti oblaci su bili sve teži i visili su nisko iznad njih. Vazduh je bio vlažan. Ljudi u dvorištu su počeli da mrmljaju i da se komešaju kao pčele u košnici. Poneki ljutiti krik koji bi odozdo dopro do balkona zvučao je zastrašujuće, surovo i kao da dolazi iz velike blizine.

Sta je smrt nekoliko hijerofanata od Stirpajkove ruke u poređenju sa bodežom zarivenim u samo srce zamka. Srce Gormengasta nisu oni koji žive u njemu - njegovi smrtna posada, već ona nevidljiva supstanca koja je povređena pred njihovim očima. Dok su se krici razlegali, a nabrekli oblaci spuštali sve niže, Titus, koji se poslednji pokrenuo, postrance je pogledao u svoju majku. Opijen uzbuđenjem, polako je ustao.

Od svih na koje je tako snažno uticalo ovo sknavljenje svete tradicije, ono je samo na Titusa uticalo iz posebnog razloga.

Šok koji je on doživeo bio je potpuno jedinstven. On nije bio uvučen u vrtlog opšte zapanjenosti. To jedinstveno uzbuđenje pogodilo je samo njega. Prvi pogled na nestalno stvorenje osvežio mu je sećanje na onaj dan u koji je prestao da veruje i koji je pripisao svojim snovima; na dan kada je u avetinjskoj hrastovoj šumi video, ili kada je mislio da je video, priliku kojaje lebdela i čija je glava bila okrenuta na drugu stranu. Bilo je to tako davno. To se pretvorilo u isparenje njegovog vlastitog uma - u dim.

Ali, ovo je bila *ona*. Više nije bilo sumnje da je sve bilo istina. Video ju je u hrastovoj šumi kako lebdi kao list na vetru. A sada ponovo! Bila je viša, naravno, kao što je i on bio viši. Ali jednako brza i jednako misteriozna.

Setio se kako je tada letimičan pogled na nju u njemu probudio svest o slobodi. A sada još više nego onda! Vazduh je bio užasno vruć, ali njegova kičma je bila ledena od uzbuđenja. Ponovo je pogledao oko sebe, sa lukavim izrazom na licu koji nikako nije bio u skladu sa njegovom ličnošću. Sve je bilo kao i malopre. Njegova majka je i dalje stajala pored njega sa velikim rukama naslonjenim na balustradu. Lomača je tutnjala i bljuvala užareni pepeo u tamni i zagušljivi vazduh. Neko iz mnoštva je vikao: "Stvor! Stvor!", a drugi glas je ponavljao sa odvratnom pravilnošću: "Kamenujte je! Kamenujte je!" Ali Titus ništa od ovoga nije čuo. Krećući se postepeno unazad, Titus se okrenuo i u nekoliko žustrih koraka našao se u sobi iza balkona.

Onda je počeo da trči, a svaki njegov korak je bio zločin. Jurio je kroz mračne hodnike, a u bilo kojem je mogao da bude Stirpajk. Vilica ga je bolela od straha i uzbuđenja. Odeća mu se prilepila za leđa i butine. Posle mnogo skretanja, pri čemu se nekoliko puta izgubio, a nekoliko puta naleteo na kameni zid, napokon je stigao do stepeništa koje vodi napolje. Desno od njega, gotovo milju udaljena, svetlost lomače se odbijala od nabreklih oblaka, koji su visili nad njom kao odvratni jastuci na krevetu nekog starca.

Ispred njega, planina Gormengast i razbacani obronci Gormengastove šume nisu se videli u noći, ali on je pojurio prema njima kao što ptica selica naslepo leti kroz mrak, u pravcu zemlje koja joj je potrebna.

ŠEZDESET PET

Umesto da uspori njegovo napredovanje kroz noć, osećanje da je počinio najveći mogući prekršaj podstaklo ga je da bude još brži. Dok je trčao, mogao je da oseti gnevni dah odmazde na potiljku. Još uvek je mogao da se vrati, ali iako mu je srce tuklo kao ludo, uopšte mu nije palo na pamet da to i uradi. Pogled na nju uzburkao mu je maštu i to ga je teralo napred. Nije joj video lice. Nije joj čuo glas. Ali ono što je tokom godina postalo fantazija sačinjena od sanjivih stabala i mahovine, od zlatnih žirova i razlistalih grana, više nije bilo fantazija. Bilo je tu. Bilo je sada. Trčao je kroz vrelo vazduh i mrak prema *tome* i prema istinitosti svega toga.

Međutim, njegovo telo je bilo strašno umorno. Morao je da se bori protiv mučne vrućine i kad je bio na milju od prvih obronaka, pao je na kolena, pa na bok, i ostao da leži natopljen znojem, prekrivši lice rukama.

Ali njegov um se nije odmarao. On je nastavio da trči i posrće. Dok je ležao zatvorenih očiju, hiljadu puta ju je video kako prelazi preko bršljanom obraslog zida skokom izluđujuće lepote; bez ikakvog napora i sa nekakvom uzvišenom ohološću. Njena mala glava, savršeno nasadena na tanani vrat, opet je bila okrenuta od njega, a čitavo stvorenje je lebdelo u njegovim mislima kao da je sačinjeno od vazduha.

Stotinu puta ju je video dok je ležao i stotinu puta se nemirno okrenuo sa jedne na drugu stranu, a šumski duh je nastavio da trči na nogama tankim poput trske, koje su izgledale kao da prate let njegovog tela, a ne da su one razlog za njegovu nezemaljsku brzinu.

Utom se začuo promukao zvuk topa i pre nego što su se teški odjeci otkotrljali i zamukli, Titus je ponovo bio na nogama i bezglavo jurio kroz mrak ka mestu na kojem se planinski masiv Gormengast uzdizao u mrklom mraku. Jedan pucanj je bio tradicionalni znak za opasnost. Znao je da to znači ne samo da je njegov nestanak otkriven već i da je njegova majka posumnjala u njegovu vernost Gormengastu.

Kad je došao trenutak da se tri odabrane skulpture podignu na balkon i pokažu prisutnima, njega više nije bilo. Povrh mučne vrućine i pretećeg neba, povrh straha od zveri Gormengasta i njegove smrtonosne pračke, povrh nečuvene krađe skulpture koja je trebalo da završi u vatri i pojave Stvora među njima, došlo je i do ovog nezamislivog kaljanja časti zamka, koji će razgneviti ne samo hijerofante već i rezbare.

Prvo su pomislili da se mladi grof onesvestio od vrućine. Toga se dosetio Pesnik koji je uz grofičinu dozvolu otišao u sobu iz koje se izlazi na balkon. Međutim, tamo nije bilo ni traga od dečaka. Dok su minuti prolazili, bes je rastao i samo su učmalost zagušljive noći i zamor koji je obuzeo prisutne sprečili erupciju nasilja do koje je lako moglo da dođe.

Ono što se desilo te strašne noći delovalo je kao najjača kiselina, nagrizajući i slabeći nešto što je predstavljalo samu srž Gormengasta.

U trenutku kada je demon bio na slobodi i kada je sva energija bila usmerena na njegovo hvatanje, bilo je prosto zapanjujuće da je srce zamka ranio jednim podmuklim činom njegov najsjajniji simbol, naslednik svetih građevina, sedamdeset i sedmi grof.

Dete sudbine bauljalo je kroz mrak, spotičući se o korenje drveća, probijajući se kroz nisko rastinje, fanatično grabeći napred.

Kako će je naći kad se sunce podigne iznad šumskog lavirinta i kad njegovi zraci zaigraju po beskrajnim prostranstvima planine Gormengast, nije znao. Jednostavno je verovao da moć koja ga je privlačila mora da se pokaže.

Međutim, došao je trenutak kad je mrak bio toliko crn da nije bilo moguće nikakvo dalje napredovanje. Bio je dovoljno daleko od zamka; dovoljno daleko da ne bude odmah uhvaćen.

Znao je da se već organizuju grupe za potragu i da je njihova prethodnica već krenula. Znao je i da će to što će neki krenuti u potragu za njim ići Stirpajku na ruku. To mu neće biti oprošteno.

Da li će njegovo odsustvo biti povezano sa naglom pojavom Stvora, to nije mogao da zna. Možda je podudarnost bila suviše očigledna. Ono što jeste znao bilo je to da bi bilo koji stanovnik zamka, a kamoli njegov zakoniti vladar, počinio greh nad grehovima kada bi bio u bilo kakvoj vezi sa stanovnikom spoljnih nastambi. A da grof Gormengasta pođe u potragu za detetom rođenim u toj nakupini udžerica, koje je još pritom i kopile, to je bilo prosto nezamislivo. Znao je da bi sama pomisao na takav događaj bila jednako odvratna svima - od njegove majke do najnižeg sluga. Bilo bi to gore od najbestidnijeg izdajstva. Bilo bi to u isto vreme i prljanje njegove krvi. Sve je on to znao, ali ništa nije mogao da uradi. Mogao je samo da se pretvara, ako ga ikada uhvate, da mu je predstojeća oluja pomutila razum. Ali ništa nije mogao da promeni. Obuzelo ga je nešto mnogo suštastvenije od tradicije. Ako bude uhvaćen - biće uhvaćen. Ako ga strpaju u zatvor ili ga izvrnu ruglu pred svima, onda je to i zaslužio. Ako bude lišen nasledstva, sam će biti kriv za to. Udario je jednog boga u njegovo starovremensko lice. Tako je bilo... Tako je bilo... Ali dok ga je zapara noći omamljivala u polusan, nije razmišljao o uvredi koju je naneo svojoj majci, o opasnosti u kojoj se nalazi zamak, o svom izdajstvu ili sestrinom nespokojstvu, već o stvorenju bestidnom i drskom - o buntovniku koji se, kao i on, ponosi time; buntovniku što je kao pesma koja se razleže kroz tišinu šume.

ŠEZDESET ŠEST

Probudio ga je zvuk prvog groma. Kroz mrak se probijala svetlost koja je mogla doći samo od nekog udaljenog i oblacima zagušenog praskozorja. Dok je grmljavina ječala, počele su da padaju i prve krupne kapi kiše.

Odmah je postalo očigledno da je kiša opasna. To nije bio običan pljusak. Čak je i tih prvih nekoliko kapi udaralo i šibalo po prašini sa promišljenom žestinom. Vazduh je ličio na vrelinu iz rerne. Titus je skočio na noge kao da ga je neko uboo štapom. Iz oblaka koji su se komešali dopirala je tutnjava. Zevali su kao nilski konji: u njima su se stvarale duboke šupljine i levci koji su se otvarali i zatvarali kao čeljusti - sad ovde, sad onde.

On ponovo potrča, sve vreme se penjući kroz neku vrstu polumraka. Obličja nalik na drveće i stenje iznenada su se pojavljivala iznad njega, terajući ga da naglo i u trzajima skreće levo-desno jer bi uspevao da ih prepozna tek kad bi se našao tik ispred njih.

Prvi cilj mu je bio da se domogne gusto izraslih stabala na ivici šume Gormengast, zato što su mu njihove krošnje bile jedina nada za zaštitu od kiše. Već je počela da sikće kroz lišće rastinja oko njega, koje nije moglo da mu pruži nikakav zaklon, čak ni od ovog prvog naleta oluje.

U prvim kapima nije bilo nikakvog nagoveštaja žurbe. Kiša je odavala utisak da se u nebu čuva beskrajna rezerva energije.

I dok je Titus bauljao kroz vodu koja se slivala niz krošnje, jedna munja, kao pratilac na konju, osvetlila je teren tako da se na trenutak ceo svet pretvorio u mokar čelik.

U istom trenutku, njegov pogled je preleteo preko obasjanog pejzaža i pre nego što se teški sumrak ponovo spustio, ugledao je jedan par usamljenih borova na kamenitom brdu. U istom trenu je shvatio gde se nalazi. Jedan od borova je bio slomljen pod naletima vetra i naslonjen na najviše grane svog brata.

Titus se nikada nije penjao na ove borove niti je stajao u njihovoj senci niti je slušao šuštanje njihovih iglica. Ipak, dobro ih je poznao zato što je pre mnogo godina gledao u njih svaki put kad je izlazio iz dugačkog tunela - tunela koji je vodio od Praznih dvorana do jedne milje udaljenosti od pećine gospodina Fleja.

Kad je ugledao borove pod svetlom munje, srce mu je poskočilo od olakšanja. Međutim, kad se mrak ponovo spustio, postalo mu je jasno koliko će teško biti ne samo stići do borova već i naći put od njih do usta tunela. I ako stigne do borova, naći će se na mestu na kojem nikada rani- je nije stajao. U trenutku kad je prepoznao drveće shvatio je i da mu je ostatak pejzaža koji mu se na trenutak ukazao - potpuno nepoznat. U mraku se zaputio nekom čudnom stazom.

Međutim, iako će mu možda biti teško, čak i sa sve jačim svetlom, da odredi kojim putem treba da krene kad bude stigao do borova (jer odatle će, naravno, biti nemoguće videti ulaz u tunel), bilo je beskorisno razmišljati o teškoćama pa Titus promeni pravac kretanja i zaputi se kroz šiprag koji je već bio pod vodom. Ustalasano 'jezero' dopiralo mu je do članaka. Voda je pljuskala svuda oko njega. Ono što su bile žestoke niti kiše više nisu bile niti. Nisu bile ni konopci. Svaka kap je bila kao mlaz iz potpuno odvrnute česme. Uprkos tome, vazduh je i dalje bio užasno težak i vruć, iako je mlaka voda koja je udarala po njemu i slivala se niz njegovo telo pokušavala da ublaži vrelinu.

Iza natopljenih vresišta i čestara jove, iza kamenitih i golih obronaka gde su se stvarale velike lokve, iza starih rudnika srebra i kamenoloma iz kojih se vadio šljunak, iza svega ovoga, u najsurovijem predelu koji je ikada video, Titus je napokon stigao do grupe orijaških stena.

Svetlost je sada već počela da se polako probija kroz oblake pune crne vode i kada se Titus popeo na najveći kamen, mogao je da vidi dva bora, ali ne desno kako je pretpostavljao, već pravo ispred sebe.

Ipak, nije bilo potrebe da im se još približava.

Nije mogao da pronađe bolje mesto za osmatranje od stene na kojoj je stajao. Niti je bilo potrebe da napreže oči kako bi pronašao delove pejzaža koji bi mu pomogli da odredi mesto gde se nalazi ulaz u tunel. Istočno od njega, ni milju daleko, nalazio se rub šume ispod kojeg su bile nanizane terase zelenkastog šljunka na kojem su rasle sve vrste biljaka i koje su se strmo spuštale do mesta gde je bio izvor potoka koji je veselo žuborio. Bio je to potok koji je Flej pregradio i koji je bio udaljen samo jedan dobačaj kamena od pećine pokojnog izgnanika.

Kako je jutarnja svetlost jačala, tako je kiša, kroz koju je bilo teško raspoznati bilo šta, počela da slabi. Bilo je jasno da nije u pitanju želja kiše da se odmori, kao ni to da oblacima ponestaje vode. Ne, oblaci su samo uvukli svoje kandže u crne šape oluje kao što divlja zver uvlači svoje samo da bi uživala u tome.

Kiša je nastavila da pada. Količina vode je bila pod kontrolom, ali njeno izlivanje nije moglo da se zaustavi. Titus više nije ni osećao kišu. Činilo mu se da je ceo život proživio u vodi.

Seo je na stenu i kao mušica zarobljena u ćilibaru, postao zatočenik jutra. Svuda oko njega, po ravnoj kamenoj površini, udarale su kapi kišestvarajući ljutite male vodoskoke, a kose strane stene ključale su od njih. Šta on to radi ovde, mokar do kože, toliko daleko od svog doma? Zašto nije uplašen? Zašto ne oseća kajanje i stid?

Sedeo je sam, sa kolenima privučenim do brade i rukama obavijenim oko nogu, tako malo stvorenje pod kontinentima oblaka iz kojih je šikljala voda.

Znao je da ne sanja, ali nije bio u stanju da nadjača utisak da je sve oko njega zapravo deo sna. Stvarnost je postojala samo u njemu - u njegovoj težnji da iskusi užas nečega što je već smatrao ljubavlju. Čuo je za ljubav, naslućivao je šta je ljubav, nije znao šta je ljubav, ali znao je sve o njoj. Šta bi osim ljubavi moglo da bude uzrok svemu ovome?

Glava je bila okrenuta. Udovi su lebdeli. Ali nije to bilo zbog lepote. Bilo je to zbog greha počinjenog protiv sveta njegovih predaka. Bilo je zbog oholosti! Bilo je zbog pakosnog razmetanja! Bilo je zbog drskosti! Bilo je zbog toga što Gormengast ništa nije značio toj devojci gipkoj poput pruta!

Međutim, Titus nije bio opijen samo time što je ona bila oličenje svega onog što je za njega predstavljala reč 'sloboda', niti time što su se u njegovim očima ona i to što je ona simbolizovala stopili u jedno - kada bi pomislio na nju Titus je drhtao od osećanja koja su bila mnogo jača od nekog apstraktnog uzbuđenja. Zudeo je da dodirne njene lepršave udove. Ona je za njega bila romantika. Ona je bila sloboda. Ali bila je i mnogo više od toga. Bila je biće koje je disalo isti vazduh i hodalo po istom tlu, i isto tako je mogla da bude paun ili tigrica ili noćni leptir ili riba ili soko ili bregunica. Da je bila bilo šta od ovoga, za njega bi bila potpuno ista kao što je sada. Zadrhtao je pri pomisli na ovu različitost. Razlog za njegovu ushićenost nisu bile bliskost ili sličnost, niti bilo kakva srodnost ili nada da ona postoji. U pitanju je bila *različitost*. Različitost je bila važna, različitost je puštala svoj gromki glas.

Kiša je i dalje padala, užurbana i topla od vrućeg vazduha kroz koji je prolazila. Titusove oči su bile uprte u drveće koje je raslo na visokom brdu, u čijoj senci je bila pećina. Nekoliko milja zapadno, tamo gde je počivala planina Gormengast, nazirao se ogroman, nerazpoznatljiv obris. Obris je bio isprugan vertikalnim linijama kiše zbog čega je planina izgledala kao zver u kavezu.

Titus je ustao, sišao s kamena i iznenada osetio strah. Previše toga se dogodilo u njegovom životu za tako kratko vreme. Iz misli o pećini rodile su se misli o Fleju, a iz misli o Fleju i njihovom prvom susretu u pećini, rodila se slika vernog sluga sa nožem zarivenim u srce i one grozomorne sobe u kojoj su njegove tetke ležale jedna pored druge. Tada je Stirpajkove lice zaplovilo po linijama kiše. Njegove užasne crveno-bele šare širile su se i skupljale kao maska za neki zastrašujući ples, a uzana, visoko usađena ramena jedva su se primećivala. Titus je trčao ispunjen gađenjem, osvrćući se preko ramena i pokušavajući pogledom da proдре kroz kišu.

Putovanje do pećine je dugo trajalo. Čak i da nije bilo ovog potopa, zaputio bi se prema njoj. Ona mu je predstavljala središte iz kojeg će moći da istražuje divlje predele i gde će moći da se vrati.

Međutim, kad je stigao do nje, pokolebao se. Stara kamena usta šuplje su zevala. Pećina nije izgledala kao u njegovom sećanju. Bila je napuštena.

Nad pećinom se uzdizalo brdo sačinjeno od nizova horizontalnih kamenih ploča čije su razlomljene ivice bile gusto obrasle paprati i žbunjem, pa čak i drvećem koje je pod fantastičnim uglovima raslo iz brda.

Titus se zagledao uvis gde su najviši predeli brda nestajali u oblacima, ali njegov pogled se gotovo odmah vratio na usta pećine.

Glava mu je bila pognuta i karakteristično isturena, što je bio položaj koji je pokazivao da je spreman da se uhvati u koštac sa bilo kojim neprijateljem koji se pojavi. Njegova kosa, inače neodređene boje, sada je bila crna od kiše i slepljena po njegovom licu u trakama i šiljcima.

Melanholičan izgled pećine nakratko je otupio oštricu uzbuđenja izazvanog time što je uspeo da nađe ovo mesto. Stajao je na desetak stopa od ulaza i kroz kišnu zavesu je mogao da vidi mračni, suvi tunel koji vodi do prostrane unutrašnjosti.

Dok je stajao oklevajući, sa glavom isturenom napred i u natopljenoj odeći koja mu se pripila uz telo kao morska trava, na njemu se moglo videti koliko se promenio u proteklih nekoliko meseci. Oči su mu bile mirne i bistre kao izvorska voda, sa onim istim bleskom samovolje, samo što je iznad njih sada stajala duboko usečena linija koja je bila posledica njegovog mrštenja. Između očiju mu se formiralo gnezdo plitkih i jedva vidljivih bora. Dečačke proporcije njegovog lica jasno su pokazivale da nema više od sedamnaest godina, ali natmuren izraz koji je postao tipičan za njega odgovarao je nekom dva puta starijem.

Tamna senka na njegovom licu nije nastala kao rezultat tužnog i tragičnog života. Bio je on i usamljen i uplašen i osujećen i, u poslednje vreme, užasnut, ali kao i svako drugo dete, bio je i bezbrižan i nasmejan i ushićen. Nije bio preplašeno i žalosno čedo zle sreće. Ako ništa drugo, bio je previše živ. Previše svestan. To je ono što ga je na kraju nateralo da nosi masku. Da se mršti na svoje školske drugove, dok mu u isto vreme srce divlje lupa, a mašta radi punom parom. Da se mršti zato što su ga tada ostavljali samog. A kad je bio sam, mogao je da razmišlja o svojoj sudbini, da tera sebe u nezdrave i samopovlašujuće buntovničke

napade protiv svog nasleđa i rituala koji su mu toliko smetali. Tako ga niko nije uznemiravao dok je on sedeo za svojim stolom, jureći u mislima po svemu onome što se zvalo Gormengast i čudeći se svemu tome, kao i činjenici da sve to pripada njegovom džinovskom nasleđstvu.

Ventil za njegovu fizičku energiju bilo je usamljeničko istraživanje zamka i okolnih predela, ali ono što ga je zapravo udaljilo od ostalih ljudi bila su ta njegova unutrašnja lutanja kroz maštu - njegova sanjarenja.

On je praktično bio siročić. To što je njegova majka, duboko u svom srcu, suviše duboko da bi i ona sama to znala, imala neobičnu potrebu za njim kao izdankom plemenite loze, za njega nije imalo nikakvu vrednost jer on o tome ništa nije znao.

Samoća za njega nije bila ništa novo. Ali da se usprotivi majci i svojim podanicima na način na koji je to učinio danas, uz shvatanje da je time počinio izdajstvo, naterali su ga da se po prvi put otkako je pobeo sa Balkona za rezbarije oseti zaista usamljenim. Ne zbog toga što je bio daleko od svog doma već zbog svoje unutrašnje izdvojenosti.

Napravio je jedan korak prema pećini. Kiša koja mu je lila po glavi toliko mu je ulepila kosu da se oblik njegove lobanje, nalik na stenu, jasno ocrtavao. Njegove blago naglašene jagodice, zatupast nos i široka usta, svako za sebe nisu bili nimalo lepi, ali u sklopu njegovog ovalnog lica stvarali su neku jednostavnu harmoniju koja je bila jedinstvena i prijatna za oko.

Medutim, zbog svoje navike da spušta obrve i da se mršti kako bi sakrio svoja osećanja, izgledao je mnogo stariji od svojih sedamnaest godina tako da je izgledalo da pećini prilazi mlad muškarac, a ne dečak. Tada je odlučio da neće više da čeka i ušao u pećinu. Odmah ga je začudio osećaj slobode koji je prožeo njegovo telo i glavu, koji više nisu bili izloženi udarcima kiše. Bio se toliko navikao na kišu da je sada, dok je stajao u prašini ispod zakrivljenog svoda tunela, imao osećaj da lebdi pošto je s njega skinuto neko teško breme.

A onda je osetio kako ga zahvata novi talas iscrpljenosti i želeo je samo da zaspi na nekom suvom mestu. U pećini je bilo toplo jer koliko god da je bila jaka, kiša nije uspela da ublaži vrućinu. Čeznuo je da legne, pošto se najednom osećao tako lagano, i da sada, kada više ništa ne pada po njemu, spava zauvek.

Sada, kad se nalazio u pećini, melanholična atmosfera napuštenosti izgubila je svoju snagu. Možda je bio preumoran, a njegova čula previše otupljena da bi mogao da bude svestan takvih nijansi.

Kad je došao do široke unutrašnje prostorije sa njenim prirodnim policama i raskošnom paprati, jedva je bio u stanju da oči drži otvorene. Skoro da nije ni primetio nekoliko malih šumskih životinja koje su tu našle zaklon i ležale na kamenim ispustima ili čučale na podu posutom suvom paprati, gledajući ga svojim sjajnim očima.

Mehanički je poskidao svoju natopljenu odeću i odbauljao do jednog mračnog ugla pećine, gde je legao ispod velike, povijene grane paprati i istog trenutka usnuo.

ŠEZDESET SEDAM

Dok je Titus spavao, malim životinjama se pridružila jedna mokra lisica i nekoliko ptica koje su se šćucurile na kamenom ispustu tik ispod kupolastog svoda. Dečak koji je ležao pod baldahinom od paprati, bio je gotovo nevidljiv. Toliko je čvrsto spavao da nije ni primetio munju koja je zaigrala na nebu i osvetlila ulaz u pećinu. Nije ga probudila ni grmljavina koja se posle toga začula, bez obzira što je bila mnogo glasnija nego pre. Ipak, postepeno se približavala i na kraju ga je jedan tresak groma naterao da se okrene u snu. Bilo je već popodne, ali svetlo je bilo još slabije nego kada je Titus sedeo na svojoj steni 'osmatračnici'.

Huk i siktanje kiše polako su postajali sve jači, a buka koju su stvarale kapi udarajući po stenama i zemlji pred ulazom u pećinu, prigušivala je sve osim najjače grmljavine. Jedan zec je sedeo i polegnutih ušiju netremice gledao u lisicu. Pećina je bila ispunjena zvucima koju je stvarala prirodna nepogoda, ali u njoj je ipak vladala neka vrsta tišine - tišina unutar buke; tišina nepomičnosti, jer ništa se nije pomeralo.

Kad je sledeći blesak munje obasjao pejzaž, cepajući s njega crnu kožu tako da nije ostao niti jedan deo njegove anatomije koji nije bio izložen poplavi svetla, odsjaji tog zaslepljujućeg naleta svetlosti odbili su se nekoliko puta od zidova pećine tako da su ptice i životinje blesnule kao sjajne rezbarije među sjajnim listovima paprati, a njihove senke su poletele po zidovima pa se ponovo vratile tamo gde su bile, kao da su napravljene od nekakve gume; a Titus se promeškoltio ispod srcolikog baldahina od paprati koji ga je zaštitio od direktnog udara svetla munje, tako da se nije probudio niti je mogao da vidi da na ulazu u pećinu stoji *Stvor*.

ŠEZDESET OSAM

Naposletku ga je probudila glad. Neko vreme je ležao zatvorenih očiju i zamišljao da se nalazi u svojoj sobi u zamku. Čak i kad je otvorio oči i sa desne strane video grubu kamenu površinu, a sa leve gustu zavesu od paprati, nije mogao da se seti gde se nalazi. A onda je postao svestan hučanja kiše i u trenutku se setio kako je pobežao iz zamka i probijao se kroz beskrajnu vodenu zavesu dok nije stigao do pećine... Flejove pećine... Ove pećine u kojoj je upravo ležao.

Tada je čuo da se nešto pomera. Nije to bio glasan zvuk i mogao je da se čuje kroz tutnjavu oluje samo zbog svoje blizine.

Njegova prva pomisao bila je da se radi o nekoj životinji, zecu možda, i glad ga je podstakla da se veoma oprezno podigne na lakat i razdvoji duge listove paprati.

Međutim, ono što je video nateralo ga je da zaboravi na glad kao da je nikada nije ni bilo, da ustukne i da mu krv navre u glavu. Jer bila je to *ona*! Ali ne onakva kakva je bila u njegovom sećanju. Bila je to ona! Ali tako drugačija!

Šta li joj je to njegovo sećanje uradilo da je sada gledao u biće toliko različito od slike koja je ispunjavala njegov um?

Stvor je čučala ljuljajući se na petama, neverovatno mala, obasjana treperavim svetlom sveže zapaljene vatre iznad koje je na ražnju okretala očerupanu pticu. Svuda oko nje bilo je razbacano svračje perje. Da li je to bila njegova lastavica iz pesme? Brzonogi skakač?

Da li je ovo malo stvorenje koje je čučalo kao žaba u prašini i češalo se po butini šakom veličine lista bukve, da li je to bilo ono što je lebdelo kroz njegovu maštu u arogantnim skokovima sa jednog na drugi kraj kosmosa?

Da, to je bila ona. Vizija se skupila do malih i opipljivih razmera i uobličila u prljavo, svojevoljno dete - razređenost se pretvorila u glinu.

A onda je okrenula glavu i Titus je ugledao lice koje ga je zaprepastilo i oduševilo. Sve ono u njemu što je bilo Gormengast, zadrhtalo je; zadrhtalo i ustuknulo, obuzeto osećanjem gneva. Sve ono što je bilo buntovno, uskliknulo je od sreće; od sreće što mu je pred očima srž prkosa. U grudima mu je vladala bezgranična pometnja. Njegovo sećanje na nju kao ponosno i graciozno stvorenje bilo je uništeno. Više nije bilo istinito. Postalo je banalno, plitko i sladunjavo. Morao je da prizna da je ponosna i puna života. A možda i graciozna, kada trči, ali sada - ne. Nije bilo ničeg gracioznog u načinu na koji je njeno telo, opušteno kao telo životinje, čučalo pored vatre. Bilo je to nešto novo i ovozemaljsko.

Titus, koji je bio toliko zaljubljen u aroganciju i pticoliku lepotu udova da je divlje i pomalo bojažljivo želeo da je drži u rukama, sada je postao svestan postojanja ovih novih dimenzija, ove mračne stvarnosti ispunjene mrtvim pticama, razbacanim perjem, životinjskim držanjem i, iznad svega, jedinstvenom neukošću koja je izbijala iz svakog njenog pokreta.

Okrenula je glavu. Video joj je lice. Netremice je gledao u nešto *originalno*. To nije bilo zbog toga što su proporcije ili crte lica bile jedinstvene već zato što se na njemu verno odslikavalo sve ono što je ona bila.

Ali njene crte lica se nisu odlikovale nikakvom posebnom pokretljivošću kroz koju bi se ogledala ta njena nezavisnost. Usta su joj se retko pomerale, uglavnom u trenucima kada je sa neprikladnom surovošću otkidala komade mesa sa ptice koju je proždirla. Ne, njeno lice je pre izgledalo kao maska nego što je bilo izražajno. Ono je bilo odraz njenog načina života, a ne onoga o čemu je trenutno razmišljala. Imalo je boju crvendaćevog jajeta, i bilo je jednako pegavo. Kosa joj je bila crna i gusta, i grubo podsečena malo iznad ramena. Njen zaobljeni vrat je stajao uspravno na ramenima i bio je toliko elastičan da je svojim tečnim pokretima podsećao na zmiju.

Na osnovu ovakvih pokreta, kao i po načinu na koji su se pomerale njena mala ramena i njeni hitri prsti, Titus je, mnogo jasnije nego na osnovu bilo kakvog izraza lica, uvideo snagu njene fanatične nezavisnosti.

Dok ju je gledao, ona je bacala svračje kosti preko ramena, a onda je iz senke iza sebe izvukla malu drvenu skulpturu gavrana. Dok ju je okretala u prstima, napregnuto ju je posmatrala, ali nikakav izraz se nije pojavio na njenom licu. Onda ju je stavila na zemlju pored sebe, ali tlo je bilo neravno i ona se prevale na lice. Bez trunke oklevanja, udari je stegnutom pesnicom kao što dete iz besa udari igračku, a onda, podigavši se u jednom neprekidnom, tečnom pokretu na noge, šutnu skulpturu koja odlete do zida, gde ostade da leži.

Kad je stajala, izgledala je potpuno drugačije. Bilo je gotovo nemoguće povezati je sa stvorenjem koje je čučalo pored vatre. Ličila je na mlado drvo. Lice joj je bilo okrenuto prema mestu na kojem se voda slivala ispred usta pećine. Nekoliko trenutaka, bezizražajno je posmatrala kišom ispunjeni otvor, a zatim krenula prema njemu. Međutim, posle trećeg

koraka je stala, telo joj se napelo i okrenula je glavu. Ramena joj se nisu pomerila, ali dok joj se glava okretala, pogledom je brzo pretražila zidove pećine. Nešto ju je uznemirilo.

Njeno vitko telo je bilo spremno da istog trena reaguje. Pogledom je ponovo preletela po zidovima, probijajući svaku senku, a onda su joj se oči umirile i Titus je iz svog mračnog zaklona video da je primetila njegovu košulju, koja je ležala na podu pećine, iscepana i mokra.

Okrenula se i laganim, ali u isto vreme opreznim koracima, prišla parčetu odeće koje je ležalo u vlastitoj lokvi vode. Čučnula je pored nje i ponovo postala žaba, jedno gotovo odbojno stvorenje. Pogledom je sumnjičavo prelazila po pećini. Na trenutak ga je zadržala na ogromnoj paprati koja se nadvijala nad Titusom i krila ga u svojoj senci.

Okrenuvši glavu, ponovo se zagledala u usta pećine, ali samo na sekund, jer je već u sledećem trenu držala košulju u ispruženim rukama i gledala je. Voda se cedila iz nabora košulje na pod i ona je zgužva i poče da je uvrće, sa iznenađujućom snagom. Onda je rasprostrla košulju na pod i zagledala se u nju bez ikakvog izraza na licu. Glava joj je bila nagnuta na stranu, poput ptičje.

Napola utruno zbog zgrčenog položaja u kojem se nalazio, Titus je bio primoran da ponovo legne i ispruži nogu. Kad se ponovo podigao na lakat, ona više nije bila pored košulje već je stajala na ulazu u pećinu. Znao je da ne može večno da ostane sakriven. Pre ili kasnije moraće da joj da do znanja da je tu - i već se spremio da ustane, bez obzira na moguće posledice, kad sevu munja i on ugleda siluetu Stvora naspram bleštavog svetla. Leđa su joj bila blago izvijena, a glava zabačena kako bi joj u usta direktno tekao mlaz providne vode, zlatne poput munje. U tom deliću sekunde, ona je bila predmet isečen od crnog papira, sa glavom precizno definisanom do sitnih detalja i ustima široko otvorenim kao da žele pa ispiju čitavo nebo.

A onda se vratio mrak i on ju je video kako se pomalja iz sumraka i postaje sve vidljivija kako se približavala vatri. Jasno se videlo da je bila opčinjena košuljom jer je zastala kad je stigla do nje, pa je gledala sad sa ove, sad sa one strane. Na kraju ju je uzela, navukla preko glave, uvukla ruke u rukave i ostala da stoji kao da na sebi ima spavaćicu.

Titus, čije je shvatanje Stvora letelo sa jedne strane njegovog uma na drugu, tako da nije mogao da zna da li se radi o žabi, zmiji ili gazeli, nije bio u stanju da pojmi ovu bizarnu transformaciju koja se odigrala pred njegovim očima.

Sve što je znao bilo je da se ono što je tako žudno tražio bilo sa njim u pećini, da je tu našlo zaklon od oluje kao i on, i da je sada kao dete stajalo i gledalo u njegovu košulju koja mu je u mokrim naborima padala gotovo do članaka.

I zaboravio je na divljinu u njoj; zaboravio je njeno neznanje. Zaboravio je njeno prosto poreklo i njenu žustrinu. Video je samo nepomičnost. Video je samo varljivu gracioznost njene oborene glave. Videći sve to, sklonio je paprat i ustao.

II

Njegovo naglo pojavljivanje takvom je silinom uticalo na Stvora da je Titus ustuknuo. Iako obmotana svojom novom odećom, ona skoči do ruba pećine gde je tlo bilo posuto kamenjem i zgrabivši jedan od njih, zavitla ga užasnom brzinom prema Titusu. On je trgnuo glavu, ali grubi kamen mu je očeašao obraz i gadno ga ogrebao, tako da mu je krv potekla niz vrat.

Izrazi bola i šoka na njegovom licu bili su u suprotnosti sa nedostatkom bilo kakvog izraza na njenom licu. Međutim, njegovo telo je bilo ukočeno, a njeno se pomerilo.

Popela se uz grubi zid na njenoj strani pećine i počela da skače sa ispusta na ispust, pokušavajući da napravi nepravilni krug po zidu ispod kupolastog svoda. Titus se nalazio između nje i ulaznog tunela, i ona je već stizala do mesta odakle će moći da ga preskoči i doskoči na olujnu stranu pećine - i da pobegne.

Međutim, na vreme shvativši šta pokušava, Titus se vratio nekoliko koraka niz tunel i tako joj presekao odstupnicu. Ipak, i dalje se nalazio na mestu odakle je mogao da je posmatra. Pošto joj je plan osujećen, ona je skočila nazad na jedan od većih ispusta, na kojem je već bila, i odatle, sa visine od dvanaest stopa iznad njega i glavom u paprati koja je visila sa tavanice, zagledala se u njega. Na njenom pegavom licu nije bilo nikakvog izraza, ali glava joj se pomerila levo-desno, kao glava zmije.

Posledica udarca koji je dobio bilo je to da je Titus izgubio svoj ulagivački stav. Povratila se njegova plahovita narav, a strah od nje iščileo, ali ne zbog toga što nije bila opasna već zato što je pribegla jednom tako jednostavnom načinu borbe kao što je bacanje kamena. To je bilo nešto što je već mogao da razume.

Da je bila u stanju da iskopa komade kamena iz tavanice, radila bi to i gađala ga njima. Međutim, dok je zadivljeno i gnevno gledao u nju, osetio je iracionalnu naklonost prema njoj, jer ona je kroz njega prkosila samoj srži Gormengasta. Baš ta usamljena pobuna u njemu je

izazvala ushićenost i osećaj čuđenja. I dok ga je bol u obrazu činio sve razdraženijim i u njemu raspirivao želju da je prodrma, udari i potčini, u isto vreme je lakoća sa kojom je izvodila pogibeljne skokove sa ispusta na ispust, u njegovoj mokroj košulji koja je lepršala oko nje, u njemu budila žudnju za njenim malim grudima i vitkim udovima. Čeznuo je da ih skrši i potčini. A pored svega, bio je i ljut. Nije mu bilo jasno kako je uopšte mogla da se kreće po stenama dok joj se njegova košulja uplitala u noge, a kamoli kako je uspevala da postigne toliku brzinu. Dugački rukavi lepršali su joj oko ruku, ali na neki način, uvek je uspevala da izvuče prste iz nabora tka- nine kako bi mogla da se uhvati za kamene ispuste.

A onda, dok je ona šćućurena sedela u senkama na jednom od najviših ispusta u pećini, u mokroj košulji koja joj se toliko pripila uz telo da je izgledala kao skulptura, Titus, koji ju je gledao odozdo, uzviknu glasom koji je zvučao kao da ne pripada njemu: "Ja sam ti prijatelj! Prijatelj! Razumeš li? Ja sam grof Titus! Čuješ li me?"

Lice nalik na crvendaćevo jaje piljilo je u njega sa visine, ali nije bilo odgovora, osim nečeg što je podsećalo na udaljeno siktanje.

"Slušaj me", ponovo je povikao, ovaj put mnogo glasnije nego pre, iako mu je srce divlje udaralo, a reči jedva uspevao da oblikuje.

"Pratio sam te. Zar ne shvataš?... Pratio sam te... Oh, kako ne razumeš? Pobegao sam..."

Napravio je jedan korak prema zidu tako da je bio skoro tačno ispod nje.

"I pronašao sam te! Zato pričaj sa mnom, za ime Božje, hoćeš li? Hoćeš li?" Video je kako joj se usta otvaraju i u tom trenutku je mogla da bude džinovska utvara, nešto suviše nezemaljsko da bi moglo da ostane u ovozemaljskim dimenzijama ove pećine, nešto što nije podložno merenju. A njena otvorena usta dala su mu odgovor na pitanje.

"Pa onda govori", viknu on, "zar ne možeš?" Nije mogla. Prvi zvuk koji je iz njenih usta stigao do Titusa nije imao nikakve sličnosti sa ljudskim govorom. Niti je njegov ton nagoveštavao da se radi o jeziku koji koristi samo ona. Bio je to nekakav usamljen i izdvojen zvuk. Cilj mu nije bilo nikakvo sporazumevanje. Bio je prigušen i imao neku čudnu visinu.

To bezimeno oglašavanje bilo je toliko udaljeno od uobičajenih zvukova koje stvara ljudsko grlo da je Titus bio čvrsto uveren da ona nije u stanju da govori; i ne samo to, već i da nije razumela nijednu njegovu reč.

Šta bi mogao da uradi da joj pokaže da joj nije neprijatelj i da ne želi da joj se osveti za krv na svom obrazu? Pomisao na vlastitu ranu dala mu je ideju i on se odmah spusti na kolena, ne skidajući pogleda s nje. Dok je rukom tražio kamen, ona je pratila svaki njegov pokret, usredsređena kao mačka. Njeno telo je toliko vibriralo od napetosti da se to videlo i kroz njegovu košulju. Kad su mu se prsti sklopili oko jednog kamena, on je ustao i ispružio ruku pokazujući projektil na svom dlanu. Sigurno je shvatala da sada on ima moć da nju gada kamenom. Držao ga je tako nekoliko sekundi, a zatim ga bacio preko ramena, gde je zazveketao udarivši u kamenu zid.

Međutim, na pegavom licu nije bilo nikakvog izraza. Sve je videla, ali koliko je Titus mogao da zaključi, to joj ništa nije značilo. Dok je gledao u nju, primetio je da se sprema da promeni položaj ili da nekako pokuša da pobegne. U stotom deliću sekunde, preletela je pogledom po pećini kao da želi da se podseti gde se nalaze dobri oslonci za penjanje, a gde opasne ivice. Onda je njen pogled opet na tren odleteo sa njegovog lica, ali ovaj put u pravcu nečega što se nalazilo iza Titusovih leđa. Brzinom misli, on je okrenuo glavu i primetio nešto što je potpuno smetnuo s uma: dva prirodna dimnjaka u steni koja su vodila napolje, dvanaest stopa iznad ulaza.

Znači, to će pokušati da uradi. Znao je da ne može da se domogne ovih okruglih otvora sa mesta na kojem se trenutno nalazila, ali ako uspe da se domogne drugog kraja pećine, kružeći po njoj, bila bi u stanju da skoči do jednog od dva otvora, odakle bi, nema sumnje, mogla da se penje po mahovinom prekrivenom licu stene niz koje su tekli potoci kiše.

Pljusak je i dalje trajao. Pretvorio se u zvučnu scenografiju svega što su njih dvoje radili. Više nisu bili ni svesni postojanog hućanja, tutnjave gromova i sevanja pokoje munje. To je postala normalna stvar.

A onda, Stvor se vinula u vazduh sa mesta na kojem je bila šćućurena i našla se na jednom širem ispustu šest stopa desno. Činilo se da za to nije koristila mišiče. Letela je. Kad je stigla na svoje odredište, skinula je sa sebe Titusovu košulju svlačeći je preko glave kao da se oslobađa jedra koje je palo na nju. Međutim, za vreme skoka košulja se obmotala oko nje tako da je, dok je bila zaslepljena njenim naborima na svom licu, pomerila nogu i pogrešno procenivši širinu ispusta, izgubila ravnotežu i pala uz prigušen krik.

Čim je ona skočila na drugi ispust, Titus je nesvesno krenuo za njom kao da ga je privukla magičnost njenog kretanja, pa se, u trenutku kad je ona izgubila ravnotežu, on našao na samo nekoliko stopa od mesta gde je trebalo da padne. Ali pre nego što je pala, on je bio tačno ispod nje, nogu savijenih u kolenima, podignutih ruku, raširenih prstiju i glave zabačene unazad.

Međutim, ono što je uhvatio bilo je toliko lagano da je Titus pao na pod od šoka. Noge su ga izdale kao da su bile iznenađene što im je neko na prevaru oduzeo težinu koju su očekivale. Uhvatio je pero i ono ga je oborilo na tlo. Ipak, njegove ruke su čvrsto stegnule vazdušasto stvorenje koje se koprcalo u hladnom, belom platnu. Ispunjen besom, Titus ju je pritisnuo punom težinom svog tela jer su se pre toga kotrljali po podu i on je uspeo da ostane odozgo.

Nije mogao da joj vidi lice - bilo je obavijeno mokrom tkaninom, ali njegov oblik je bio jasno vidljiv dok se glava trzala napred-nazad. Izgledala je kao kliker koji je odavno nestao u morskim dubinama, osim na mestu gde se jedan šav protezao preko njenog čela i isticao njene slepoočnice. Titusova mašta se stopila sa njegovim uzbuđenjem i pretvorila u pulsirajuću požudu. Stegnuvši je još čvršće desnom rukom, levom je vukao košulju sve dok joj nije oslobodio lice.

Bilo je toliko malo da je Titus počeo da plače. Bilo je to jaje crvendaća. Čitavo Titusovo telo se opustilo dok je na njegovim usnama zamirao prvi poljubac divlje device, njen vapaj za slobodom. Prislonio je svoj obraz uz njen. Suze su mu tekle. Mogao je da oseti kako joj kvase obraz. Podigao je glavu. Postao je suviše dalek i znao je da se ništa više neće desiti. Bio je opijen nekom vrstom slave.

Glava joj je bila okrenuta na stranu, sa obrazom položenim na zemlju, a pogled uprt u nešto. Prestala je da se pomera. Na trenutak se opustila i bila kao potok u njegovim rukama, ali onda se ponovo ukrutila i postala kao led.

Titus je polako okrenuo glavu i video Fuksiju kako stoji dok se voda sliva sa nje na tlo. Natopljena kosa joj je visila oko lica u zmijolikim pramenovima, a rukama je prekrila lice.

III

Odjednom, Titus je shvatio da leži sam. U ruci je stezao rukav svoje košulje, ali Stvor je nestala.

Zaboravio je da postoji neki drugi svet. Svet u kojem je imao majku i sestru, u kojem je bio grof. Zaboravio je na Gormengast.

A onda je začuo podrugljiv, kreštav krik koji nikada neće moći da zaboravi. Skočio je na noge i, onako ošamućen, dotrčao do izlaza iz pećine. Tamo ju je video kako stoji na pljusku, do kolena u vodi, gola kao od majke rodena. Munje su sada sevale bez prekida, obasjavajući je kao da je i ona sama biće stvoreno od vatre i trepereći po njoj u žutom polumraku.

Dok je gledao u nju, ispunila ga je neka vrsta ekstaze. Nije imao osećaj da ju je izgubio - već samo osećaj slepog i hvalisavog ponosa što ju je držao u rukama; to golo stvorenje koje je sada ponovo podrugljivo kričalo na svom vlastitom jeziku.

Bio je to kraj. Titus je u dubini duše znao da ne može da očekuje više od ovoga. Zario je zube u tamnu srž života. Gledao je u nju gotovo ravnodušno - jer sve je bilo u prošlosti - ni sama sadašnjost nije mogla da se poredi sa gordošću njegovih sećanja.

A onda, kada je iz srca oluje doletela jedna sažižuća plamena strela i probivši sebi put kroz sveprisutnu vodu spržila Stvora kao da je naišla na suv list, i kada je Titus shvatio da je svet zauvek ostao bez nje, nešto je iščilelo iz njega - nešto je pobeglo iz njega ili je bilo sprženo, kao što je i ona bila spržena. Nešto je umrlo kao da ga nikada nije ni bilo.

Sa svojih sedamnaest godina, Titus je zakoračio u drugu zemlju. Njegova mladost je bila ta koja je umrla. Njegovo dečaštvo je postalo samo uspomena. Postao je muškarac.

Okrenuo se i vratio do mesta gde je Fuksija stajala naslonjena uza zid.

Nisu mogli da govore.

Ona je bila tako bedno ljudska. Kad joj je sklonio dugačke uvojke koji su joj padali preko lica i video koliko je ranjiva, i kad je ona sklonila njegovu ruku sa umornim razočaranjem žene koja je u duši dvostruko starija nego što zaista jeste, Titus je uvideo koliko je snažan.

U trenutku kada je trebalo da bude slomljen prizorom koji je upravo video - smrću svoje mašte - shvatio je da u njemu nema žalosti. Bio je ono što jeste. Po prvi put u životu bio je slobodan.

Spoznao je da postoje i drugačiji načini života osim onoga u njegovom slavnom domu. Jedno iskustvo je bilo iza njega. Ispraznio je kristalni pehar romanse; ispraznio ga je naiskap. Njegovi parčići sada su ležali rasuti po podu. Ali pošto su njegova lepota i ružnoća, led i vatra sada bili na njegovom jeziku i u njegovoj krvi, mogao je da nastavi dalje.

Stvor je mrtva... Mrtva... Ubila ju je munja, ali da Fuksija nije bila pored njega, Titus bi kliknuo od sreće što je odrastao.

Prošlo je mnogo vremena dok nisu progovorili. Sedeli su jedno pored drugog, iscrpljeni. Titus je nagovorio Fuksiju da skinu svoju dugačku crvenu haljinu, ocedio ju je i prostro ispred vatre koju je ponovo zapalio. Zeleo je da ode iz pećine. Sada mu nije predstavljala ništa osim mrtvog kamena. S pećinom je svršeno. Fuksija, međutim, nije bila u stanju da krene natrag u zamak još čitavih sat vremena.

Dok se vrteo po pećini, Titus je na jednom kamenom ispustu primetio nekoliko mrtvih ptica, ali nije bio gladan.

Onda je čuo Fuksijin glas, dubok i promukao.

"Mislila sam da ću te možda naći ovde. Sad se bolje osećam. Moramo da se vratimo nazad. Poplava je sve jača."

Titus je odmah otišao do izlaza. Fuksija je bila u pravu. Bili su u opasnosti. Kiša nije jenjavala već je padala iz nagomilanih oblaka najjače do sada.

Brzo se vratio do nje.

"Rekla sam im da si izgubio pamćenje", reče ona. "Rekla sam da ti se to i ranije dešavalo. Ti moraš isto to da kažeš. Razdvojićemo se kad dođemo do zamka. Hajdemo."

Ustala je i navukla svoju vlažnu, crvenu haljinu preko glave. Srce joj je bilo ispunjeno teškim razočaranjem. Strahovala je za Titusovu bezbednost i rizikovala je svoj život zbog njega. Nadala se da će biti ponosan na nju. Sta je sve proživela da bi ga našla sa... Sa Stvorom!

Držeći se grčevito i očajnički za svoj ponos, zaklela se samoj sebi da ga nikada neće pitati za nju - da je nikada neće pomenuti. Mislila je da on nema nikog bližeg od nje - ili da bi joj rekao ako nije tako. Znala je da mu je samo sestra, ali slepo je verovala da mu ona, iako je dozvolila da se Stirpajk nade između njih dvoje, znači više nego što je Stirpajk ikada značio njoj.

Titus je gledao u nju dok je uvlačio sudbonosnu, iscepanu košulju u pantalone.

"Mrtva je, Fuksija."

Ona podiže glavu.

"Ko?" promrmljala je.

"Divlja devojka."

"Divlja... Devojka?... Zar već?"

"Munja."

Fuksija se okrenula prema ustima pećine i krenula prema oluji.

"Oh, Bože", prošaputala je kao da priča sama sa sobom. "Zar na svetu ne postoji ništa osim smrti i gadosti?" A onda je, ne okrenuvši se, nastavila nešto jačim glasom: "Nemoj da mi kažeš Tituse. Nemoj ništa da mi kažeš. Najviše bih volela da ništa ne znam. Ti živi svoj život, a ja ću svoj."

Titus joj se pridružio na izlazu iz pećine. Prizor pred njima bio je zastrašujuć. Čitav pejzaž je bio prekriven vodom. Nisu smeli da se zadržavaju ni trenu.

"Ostala nam je samo jedna nada", rekao je Titus.

"Znam", odvrtila je Fuksija. "Tunel."

Zajedno su iskoračili iz pećine, primivši na sebe težinu slapova s neba.

Od tog trenutka, njihovo putovanje se pretvorilo u košmar ispunjen vodom. Nebrojeno puta su spasavali jedno drugo iz smrtonosne poplave dok su gacali kroz vodu prema ulazu u podzemni prolaz. Suočili su se sa stotinu opasnosti. Noge su im se zapetljavale u potopljene puzavice, spoticali su se o žbunje pod vodom, grane drveća su padale pored njih promašujući ih za dlaku. Na nekim mestima su morali da se vrate i idu zaobilaznim putem zato što je voda bila preduboka ili previše muljevita. Kad su stigli do grebena ispod kojeg se nalazio ulaz u tunel, bili su gotovo mrtvi od vode i iscrpljenosti.

Ipak, uspeali su da stignu, i iako je voda već počela da se sliva niz crna usta tunela, osetili su toliko olakšanje što su pred ulazom da su se, potpuno nesvesno, zagrlili. U jednom kratkom trenutku, godine koje su protekle nestale su i njih dvoje su opet bili brat i sestra u svetu bez nezadovoljstva.

Zaboravili su koliko je tunel dug, koliko mračan i koliko pun smrada raspadanja i odvratnog korenja koje je visilo sa svih strana. Dok su se približavali zamku, voda kroz koju su išli četvoroonoške postajala je sve dublja zbog toga što se oko Gormengasta zemljište spuštalo sa svih strana, tako da je nepregledni lavirint kamenih građevina ležao u središtu neizmerno velike kotline.

Kad su, naposletku, izašli iz tunela i mogli da ustanu, morali su da gacaju kroz hodnike koji su vodili do Praznih dvorana, a voda im je dopirala do struka.

Napredovali su izluđujuće sporo. Probijali su se korak po korak kroz gustu, crnu vodu koja im se kovitlala oko kukova. Ponekad bi naišli na stepenište pa bi se popeli i odmorili neko vreme, ali nisu mogli dugo da se zadrže zato što je nivo vode sve vreme rastao. Imali su

sreće što je Titus dobro poznao put koji ih je postepeno doveo do mesta iza džinovske statue gde se tako davno sakrio od Barkventina i izgubio u ovim sada potopljenim hodnicima kroz koje su tako polako gacali.

Napokon su stigli. Došli su do statue. Titus je išao prvi i pošto se provukao između zida i statue, obazrivo se nagnuo napred i virnuo levo pa desno niz hodnik.

Bio je pust, što nije bilo nikakvo čudo. Kao i putem kojim su došli, i ovde je tlo bilo prekriveno vodom koja je izgledala kao crni tepih koji se polako pomera. Bilo je očigledno da je voda nadirala sa svih strana i da je čitavo prizemlje Gormengasta bilo evakuisano. Titusova spavaonica je bila na jednom od gornjih spratova, kao i Fuksijine odaje. Ona je sada stajala pored njega i upravo su hteli da zakorače napred i zapute se svako svojim putem, kad se začulo pljuskanje i Titus je povukao svoju sestru nazad. Zvuk se ponavljao u ravnomernim razmacima i, kad je postao glasniji, na vodi su videli odsjaj slabog crvenog svetla koje im se približavalo sa zapada.

Čekali su zadržavajući dah i trenutak kasnije su ugledali tup pramac nečega što je trebalo da bude plitak čamac ili splav kako im uplovljava u vidno polje. Na niskom sedištu u sredini čamca sedeo je jedan stariji muškarac. U obema rukama držao je po jednu kratku motku, koje je istovremeno uranjao u vodu sa obe strane svog plovila. Nisu morale duboko da urone da bi stigle do potopljenog kamenog poda pri čemu bi čamac, nežno i bez žurbe, bio odgurnut napred. Na pramcu je stajao jedan crveni fenjer. Preko krme je bila položena jedna puška sa zapetim orozom.

I Fuksija i Titus su ranije videli ovog muškarca. On je bio jedan od mnogobrojnih stražara i čuvara čija je dužnost bila da patroliraju hodnicima u prizemlju. Očigledno niti oluja niti Titusov nestanak nisu doveli do opuštanja u celodnevnoj i celonoćnoj potrazi za čudovištem unakaženog lica.

Čim je svetlost njegovog fenjera počela da zamire u daljini, gacajući kroz vodu, brat i sestra su se zaputili ka najbližem velikom stepeništu.

Dok su se peli, još pre nego što su stigli do prvog od široko rasprostrtih spratova, postali su svesni da je došlo do jedne velike promene. Ispred sebe su videli visoke gomile knjiga i nameštaja, zavesa i zemljanog posuda, sanduka i kutija sa manjim predmetima, tepiha i mačeva, tako da je odmoriste izgledalo kao veliko skladište ili trgovište.

Po stolovima i u stolicama pruženi su i presamićeni ležali iscrpljeni muškarci u različitim raspoloženjima i stadijumima umora. Nekoliko lampi je bilo upaljeno, ali činilo se da niko nije budan i ništa se nije pomeralo.

Pošto su na vrhovima prstiju prošli pored spavača, ostavljajući mokre tragove iza sebe, Titus i Fuksija su na kraju stigli do mesta gde su se sekla dva hodnika. Nije bilo vremena da se zadržavaju ili da razgovaraju, ali ipak su stajali neko vreme u tišini, gledajući jedno drugo.

"Ovde se rastajemo", reče Fuksija. "Nemoj da zaboraviš šta sam ti rekla. Ne sećaš se šta ti se dogodilo. Sećaš se samo da si se obreo u šumi. Ja te nisam našla. Uopšte se nismo sreli."

"Neću da zaboravim."

Okrenuli su leđa jedno drugom i, zaputivši se svako svojom stazom, nestali u tami.

ŠEZDESET DEVET

U Gormengastu nije bilo nikoga ko se sećao oluje koja bi na bilo koji način mogla da se uporedi sa ovim mračnim i beskrajnim potopom koji je poplavio okolno zemljište i, penjući se svakog minuta sve više, već zapljuskivao odmorista na prvom spratu.

Grmljavina nije prestajala. Munje su sevale kao kada se dete igra sa prekidačem za svetlo. Na ogromnim prostranstvima vode plutala su teška debla odlomljena od drveća i prevrtala se kao morska čudovišta. Ribe iz reke Gormengast plivale su u svim pravcima i mogle su se videti kako krmane kroz najniže prozore zamka.

Na uzvišenjima, osmatračnicama i mestima gde su izdvojeni kameni grebeni štrčali iz vode, skupljale su se male životinje svih vrsta, koje su se pripijale jedne uz druge i ne obraćajući pažnju na životinje oko sebe, stvarale vrlo raznorodne grupe. Naravno, najveće od ovih prirodnih utočišta bila je planina Gormengast, koja se pretvorila u ostrvo dramatične lepote. Gusta šuma je izvirivala iz vode u podnožju, a kameni vrh je tužno blistao presijavajući se na svetlosti munja.

Najveći broj životinja koje su uspele da prežive našle su spas na obroncima planine, a nebo iznad nje, iako negostoljubivo i šibano vetrom, niti u jednom trenutku nije bilo bez ptica koje su se prevrtale po vazduhu i kliktale.

Drugo veliko utočište bio je zamak, prema čijim su zidovima plivale lisice u paru sa zečevima i praćene pacovima, jazavci, bregunice, vidre i druga šumska i rečna stvorenja.

Životinje su stizale sa svih strana sveta. Dok su im iz vode virile samo glave, disale su brzo i uzbuđeno, a blistave oči su im bile uprte u zidove zamka.

Ovaj kameniti azil, jednako kao i planina (koja ga je gledala sa druge strane jezera neprestano zasipanog kišom, a koje će se uskoro pretvoriti u unutrašnje more), postao je ostrvo. Gormengast je bio nasukan.

Čim su stanovnici zamka shvatili da se ne radi o običnoj oluji i da su spoljni delovi zamka ugroženi, te da postoji realna opasnost da budu odsečeni od njegovog centralnog dela, kao i da postoji opasnost da voda odnese pomoćne zgrade, naročito konjušnice i sve građevine od drveta, doneta je odluka da se udaljeni delovi evakušu, da se Blistavi rezbari pozovu u zamak, i da se sva stoka prebaci iz štala u zamak. Određene su grupe ljudi i dečaka koje su bile zadužene za unošenje i spasavanje kola, plugova i svih vrsta poljoprivredne opreme. Sve to, zajedno sa kočijama i amovima za konje, našlo je privremeni smeštaj u oružarnici na istočnom delu jednog od unutrašnjih dvorišta. Konji su zajedno sa krupnom i sitnom stokom stajali u improvizovanim oborima napravljenim od polomljenih grana drveća koje su se neprekidno gomilale ispod južnog zida.

Stanovnici spoljnih nastambi, koje je žestoko zapekla uvreda doživljena prilikom prekida ceremonije, nisu bili nimalo raspoloženi da se vraćaju u zamak, ali kada su temelji njihovih čatrlja počeli da popuštaju od kiše, bili su primorani da poslušaju dobijenu naredbu i da pognute glave napuste svoje vekovne domove.

Velikodušnost koja im je ukazana u upasnosti nije bila cenjena sa njihove strane. Pre bi se moglo reći da je pojačala njihovu ogorčenost. U trenutku kada nisu imali ništa drugo da rade osim da se vrate u svoje naselje i razmišljaju o groznoj uvredi koja im je naneta od strane kuće Grouna, bili su primorani da prihvate ponuđeno im gostoljublje. Noseći svoju decu i malobrojne lične stvari, horda pokislih nezadovoljnika uvukla se u zamak, dok im je tamna voda klokotala oko nogu.

Jedno veliko krilo zamka, područje izgrađeno od grubo klesanog kamena, dugačko više od milje i nekoliko spratova visoko, dato je Rezbarima na korišćenje. Tamo su zauzeli mesta tako što je svaka porodica debelim parčetom kredastog gipsa iscrtala granicu svoje teritorije na podu od natrulih dasaka.

U ovom pretrpanom prostoru, njihova ogorčenost je našla plodno tle, a kako nisu mogli da iskale svoj bes na velikom, apstraktnom Gormengastu, okrenuli su se jedni protiv drugih. Na videlo su izašle stare zadevice i zla krv je zavládala dugačkim, sumornim krilom. Spratove je ispunila mržnja. Njihovi domovi od ilovače nestali su. Postali su nešto što, dok su živeli u bedi izvan zidova zamka, nikada nikome ne bi priznali - postali su zavisni.

Sa svojih prozora mogli su da vide kako lije tamna kiša. Činilo se da je svakog dana sloj strašnih crnih oblaka koji su se preteći nadvijali nad zemlju sve deblji i okrutniji. Sa gornjih spratova u najudaljenijem delu krila, zatvorenici, jer to su bili po svemu osim po imenu, mogli su da vide planinu Gormengast. Prvo svetlo zore ili sevanje munja u toku noći otkrivalo im je koliko se poplava podigla uz njene obronke. Kao orijentir bi koristili horizontalnu granu nekog udaljenog drveta ili karakterističan deo na nekom kamenom grebenu i sa morbidnim interesovanjem pogađali bi kojom brzinom je poplava rasla i koliko visoko se podigla.

A onda se desilo nešto što im je donelo olakšanje. Za to nije bio odgovoran niko spolja već jedan stari rezbar, a ono što im je omogućilo da skrenu misli sa svega što ih je mučilo bilo je pravljenje čamaca. Nije to bilo umetničko rezbarenje u kakvom su bili najbolji, ali bilo je rezbarenje. Čim se ideja rodila, nastao je talas koji se proširio sa jednog kraja krila na drugo.

To što nisu mogli da rezbare bilo je jednako razdražujuće kao uvreda koja im je naneta. Kad su izgubili svaku nadu da će ostati u svojim kućercima, prvo što su pokupili bila su dleta i rende, testere i maljevi.

Međutim, sa sobom nisu mogli da ponesu teške komade drveta ili poglavarevo korenje koje su uvek koristili. Čak i da jesu, materijal koji su ranije koristili sada bi bio beskoristan. Za pravljenje čamaca, splavova i čunova potrebno je nešto sasvim drugačije i nije prošlo mnogo, a počele su da nestaju nepotrebne grede sa tavanice, drvene ploče sa unutrašnjih zidova, vrata, pa čak i potporne grede i podne daske, gde god je to bilo moguće. Takmičenje koja će porodica u svom označenom prostoru prikupiti veću gomilu dasaka i greda bilo je smrtno ozbiljno i moglo je da se uporedi samo sa naknadnim rivalstvom u tome ko će da napravi ne samo pokretljivije i vodootpornije plovilo već i lepše i originalnije.

Nisu tražili nikakve dozvole; delovali su spontano, otkidajući i dižući polugama podne daske i drvene ploče. Satima su se penjali po prljavim gredama i testerisali grede od borovine i hrastovine, krali su noću, a danju poricali svoje krađe, osmatrali su pa polazili u pljačkaške pohode, raspravljali o sigurnosti podova - koje daske je opasno sklanjati, a koje služe samo za ukras. Na podovima su se pojavljivale velike rupe kroz koje su odrpana deca bacala prljavštinu i prašinu na glave rezbara na donjem spratu. Životi Blistavih rezbara gotovo su se vratili u normalu. Ogorčenost je bila njihov hleb, a rivalstvo njihovo vino.

Čamci su uskoro počeli da dobijaju svoj oblik, a vazduh je bio ispunjen udarcima čekića, dok je u polumraku, u kojem su kroz prozore uletale kapi kiše zajedno sa brundanjem grmljavine, hiljadu raznorodnih plovila tražilo svoj put ka lepoti.

U međuvremenu, u glavnom delu zamka, bilo je malo vremena za bilo koju drugu aktivnost osim za premeštanje; neprestano premeštanje ogromne imovine Gormengasta na više spratove.

Na drugom spratu sada više nije moglo da se boravi. Poplava, koja je pronašla svoj put kroz komplikovanu unutrašnjost zamka, postala je više od puke pretnje po imovinu. Veliki broj slabo pokretnih i nedovoljno inteligentnih stanovnika ostao je u zamci i udavio se pošto nisu mogli da otvore vrata zbog velikog pritiska vode ili su se izgubili u nepoznatim hodnicima ispunjenim vodom.

Bilo je malo onih koji nisu učestvovali u napornom zadatku nošenja stvari uz stepenice. Stoku, koja je bila neophodna za opstanak stanovnika poplavljenog zamka, premeštali su nekoliko puta. Bilo je teško kontrolisati goveda dok su se panično pela uz najšira stepeništa. Masivne ograde su pucale kao da su napravljene od šibica, a gvozdена priručja se savijala pod težinom velikih životinja. Veliki kameni lav na vrhu jednog stepeništa pao je u otvor stepeništa, praćen sa četiri krave i jednom junicom koje su našle smrt u hladnoj vodi ispod.

Konji su odvedeni jedan po jedan. Kopita su im udarala po stepenicama, nozdrve se uplašeno širile, a beonjače sevale u polumraku.

Deset muškaraca je preko celog dana prebacivalo toware sena u gornje prostorije.

Kola i plugove su morali da ostave zajedno sa teškim i nenadoknadivim mašinama, i najrazličitijim vrstama robe.

Na svakom spratu su ostavljane gomile stvari, da bi ih uništila voda koja je neprestano nadirala. Oružarnica je postala crveno jezero rđe. Nekoliko biblioteka je bilo pretvoreno u kašaste bare. Slike su plutale niz dugačke hodnike ili su se polako dizale sa eksera na kojima su visile. Pukotine u drvetu ili ciglama, i majušne pećine između kamenova na mnogobrojnim zidovima, očišćene su od kompleksnog sveta insekata. Tamo gde su u tajnosti živеле čitave generacije guštera, sada je bila samo voda. Voda koja je rasla kao užas, inč po hladni, vlažni inč.

Kuhinje su premeštene na najviše spratove, u odgovarajuće prostorije. Prikupljanje i prebacivanje hiljadu i jedne stvari neophodne za prehranu zamka sam je po sebi bio epski poduhvat, jednako kao što je, na drugi način, bilo besomučno pakovanje i tegljenje hiljada drevnih rukopisa iz Centralne biblioteke, svetih pravila za Rituale, zajedno sa hiljadama starih knjiga sa uputstvima bez kojih kompleksna mašinerija života u zamku nikada ne bi mogla da se obnovi. Teški sanduci, puni požutelih stranica od neprocenjive vrednosti, odmah su prebačeni na najviše tavane, gde su sve vreme bili pod stražom.

Dok se svako odmorište na stepeništima punilo spasenim stvarima, iscrpljeni muškarci kojima su košulje bile zalepljene za leđa, a čela blistala poput voska orošena znojem koji im se slivao u oči, proklinjali su oluju, proklinjali su vodu, proklinjali su dan kad su rođeni. Činilo se da traje večno, to nošenje džinovskih sanduka uz zavojita stepeništa; povlačenje konopaca samo da bi oni pukli i teret se strmoglavio niz stepenice koje su tako mukotrпно bilo osvojene, bolovi u leđima i bedrima, ta mučna iscrpljenost. Nije bilo kraja mehanici užadi i čekrka, izmišljanju privremenih pronalazaka, dizanju pomoću poluga i kurbli, vučenju preko improvizovanih koturova, postepenom podizanju predmeta od drveta i metala, nošenju žita, uglja i dragocenosti, izvlačenju vrednih stvari i bezvredne starudije. Iz ostava, skladišta, podruma i magacina, iz stovarišta, depoa i kovčega, iz ambara i arsenala, iz nekada raskošnih soba u kojima su se veličanstveni komadi nameštaja raspadali u prah, iz ličnih odaja mnogobrojnih zvaničnika, iz prostorija za zajednički boravak i spavaonica za hijerofante - iz svih tih mesta sve se podizalo gore; nameštaj, lične stvari i umetnički predmeti, od orijaških izrezbarenih stolova od hrastovine do najmanje srebrne narukvice.

Međutim, ništa od toga nije rađeno nasumice. Sve je to pokretao jedan um. Um koji je bio uspavan od svog devojaštva - koji je bio neusredsređen toliko dugo vremena da je bilo potrebno nešto tako dramatično kao što je bila Stirpajkova pobuna da bi ga nateralo da zevne i da se protegne. Sada je bio potpuno budan. Taj um je pripadao grofici.

Ona je izdala prva naređenja i pozvala Blistave rezbare u zamak. Ona je, sedeći za stolom smeštenim na jednom od centralnih odmorišta na kojem je bila velika mapa centralne oblasti Gormengasta, usklađivala raznolike aktivnosti vezane za spasavanje od poplave i raspoređivanje izbeglica, ne dozvoljavajući svojim podanicima da razmišljaju o opasnosti u kojoj se nalaze već isključivo o svojim neposrednim dužnostima.

Sa svog mesta je mogla da vidi radnike koji su sklanjali poslednje stvari sa odmorišta ispod. Voda je dosegla do pete stepenice na ovom gornjem stepeništu. Grofica je pogledom pratila četvoricu muškaraca koji su pokušavali da se izbore sa podugačkom crnom komodom. Dok su je pomerali, voda se izlivala iz nje. Dizali su je korak po korak uz široko stepenište. Voda koja je zapluskivala stepenice bila je zagušena stvarima koje su plutale po njoj

površini. Svaki sprat je dao poplavi svoj doprinos u izgubljenim, zaboravljenim i bezvrednim stvarima. Plutajući predmeti su se podizali sa donjih spratova i napredovali inč po inč do viših potopljenih hodnika, gde su se udruživali sa flotom sveže porinutih predmeta, tako da je nanosa bilo sve više i više.

Nakoliko trenutaka grofica je posmatrala mračnu vodu u otvoru za stepenište pa se okrenula prema grupi glasnika koji su stajali ispred nje.

Cim se okrenula prema njima, jedan novi je stigao, dahćući. Otišao je da proveri glasine koje su stigle do centralnog dela zamka, a prema kojima su Blistavi rezbari počeli da prave čamce i gotovo ogoleli čitavo krilo zamka.

"I?" rekla je, zureći u glasnika.

"Istina je, milostiva gospođo. Prave čamce."

"Ah", rekla je grofica. "Šta još?"

"Traže nadstrešnice, milostiva gospođo."

"Nadstrešnice? Zašto."

"Najniži spratovi su poplavljeni kao i ovde. Morali su da porinu svoje nedovršene čamce kroz prozore. Nemaju čime da se zaštite od kiše. Oni koji su na višim spratovima, ne dozvoljavaju im da uđu. Sve je već pretrpano."

"Kako izgledaju ti čamci?"

"Ima ih svih oblika, milostiva gospođo. Odlično su napravljeni."

Naslonila je bradu na svoju veliku šaku. "Javi se Majstoru za grube zavese. Neka im pošalje sve platno koje je sačuvano. Obavesti Rezbare da će u slučaju nužde njihova plovila biti rekvivirana. Treba da ih naprave što više budu mogli. Pošaljite mi Nastojnika rečnih brodova. Trebalo bi da i mi imamo neke čamce, zar ne?"

"Mislim da imamo, milostiva gospođo. Ali ne mnogo."

"Sledeći glasnik!", reče grofica.

Prišao joj je jedan stariji muškarac. "Da?" reče ona.

"Ne vidim da oluja jenjava", reče on. "Upravo suprotno..."

"Dobro", reče grofica.

Na ovu njenu reč, svi je pogledaše. Isprva nisu mogli da poveruju svojim ušima. Zgledavši se, dvadesetak službenih lica i glasnika shvatilo je da su je svi dobro čuli. Svi su bili jednako zbunjeni. Grofica je govorila nežnim, dubokim glasom, jedva čujnijim od šapata. "Dobro", rekla je ona. Bilo je to kao da su čuli nečiju misao nesvesno izrečenu naglas.

"Da li je ovde vođa Spasavanja teških predmeta?"

"Da, milostiva gospođo." Pred nju je iskoračila jedna umorna prilika zarasla u bradu.

"Reci svojim ljudima neka predahnu."

"Da, milostiva gospođo. Potreban im je odmor."

"Svima nam je potreban. Pa šta? Nivo vode raste. Imaš listu prioriteta?"

"Da."

"Da li je vođa svakog krila dobio radnu kopiju?"

"Jeste."

"Za šest sati voda će biti pod našim nogama. Za dva sata, probudićete sve koji su sposobni da rade. Nećemo moći da provedemo noć na ovom spratu. Šareno stepenište je najšire. Dobili ste naređenja u vezi sa redosledom: stoka, preminuli, kukuruz i tako dalje, da li je to jasno?"

"Naravno, milostiva gospođo."

"Da li je mačkama udobno?"

"Smeštene su na dvanaest plavih tavana."

"Ah... I onda...", glas joj se izgubio.

"Da, milostiva gospođo?"

"... I onda ćemo, draga gospođo, da počnemo. Voda koja raste primorava nas da budemo bliži jedni drugima. Je li tako, gospođo?"

Oni zbunjeno klimnuše glavama.

"Sa svakim satom sve je manje soba koje su prikladne za život. Poplava nas tera da se penjemo i ograničava nam prostor. Recite mi, gospođo, moglu li izdajnici živeti u vazduhu i hraniti se njime? Mogu li jesti oblake? Ili gutati gromove ili puniti stomake munjama?"

Svi prisutni se zглеdaše i zatresoše glavama.

"Ili možda mogu da žive u vodi, kao štuke koje mogu da vidim ispod sebe u tami? Ne. On je kao mi, gospođo. Da li su stražari na svojim mestima? Da li je kuhinja dobro čuvana?"

"Jeste, milostiva gospođo."

"Dosta! Traćimo vreme. Izdajte naređenje da se naredna dva sata spava. Možete da idete."

Dok su se prisutni razilazili da bi preneli njena naređenja, ona je ustala i naslonila se na masivnu balustradu koja okružuje vrh stepeništa. Voda se podigla za pola stepenika od trenutka kad je čula da Rezbari prave čamce. Ovako naslonjena, izgledala je veća od sebe

same. Njene velike ruke bile su savijene preko balustrade, jedan uvojak tamne, riđe kose visio joj je preko bledeg čela, dok je zurila u crnu vodu koja je ležala u otvoru stepeništa ispod nje.

SEDAMDESET

Kad je grofica čula da se Titus vratio u zamak, odmah ga je pozvala i od njega čula kako mu se smračilo pred očima i kako se, posle ko zna koliko vremena, obreo sam na obroncima šume Gormengast, ne znajući šta se desilo.

Dok je Titus lagao, ona je zurila preda se, ništa ne govoreći. Tek kad je završio, posle jedne duge pauze, pitala ga je da li je video Fuksiju kad se vraćao.

"Rekla sam, kad si se vraćao", dodala je, "zato što, kad si odlazio, nisi bio u stanju da prepoznaš bilo koga. Da li je to tačno?"

"Da, majko."

"A da li si je video dok si se vraćao, ili pošto si se vratio?"

"Ne."

"Tvoja priča će biti proneta kroz ceo zamak. Za jedan sat Rezbari će biti obavješteni da si izgubio pamćenje i da ne znaš šta ti se desilo. Izabrao si pogrešan trenutak za tako nešto. Možeš da ideš."

SEDAMDESET JEDAN

Kiša je nastavila da pada nesmanjenom jačinom još gotovo dve nedelje, tako da je toliko veliki deo zamka bio poplavljen da je, bez obzira na kišu, bilo neophodno napraviti skloništa na krovovima na koje je moglo da se izađe. Na gornjim spratovima vladala je užasna gužva.

Rezbari su uz pomoć vesala dovezli prvi deo rekviviranih čamaca kroz duboku vodu iz svog krila. Na putovanju nazad, preko krovova i gornjih spratova, bilo im je dozvoljeno da pakupe svu drvenu građu koju su mogli da nose sa sobom, a čije je uklanjanje bilo bezbedno.

Grofica je dobila jedan lep i širok čamac. Bio je napravljen za dva veslača i na krmi je imao dovoljno mesta da ona udobno sedi i krmani.

Rezbari su dobili katran i velike kante sa bojom, pa je ovo stameno plovilo dobilo crvene, crne i zlatne ukrase. Pramac mu se uzdizao iz vode sa sporom i teškom gracioznošću i završavao je izrezbarenom glavom koja je podsećala na pticu grabljivicu. Izrezbarena pera na njenom vratu i čelavo čelo bili su mrke, skerletne boje, oči žute sa iscrtanim laticama tako da su ličile na cvetove suncokreta, a kukasti kljun crn i zlokoban. Gotovo svi Rezbari su odmah usvojili ideju da plovila treba da imaju pramčanu figuru. Poklanjali su skoro istu količinu pažnje izgledu tih figura kao i strukturi i sigurnosti samih čamaca.

Jednog dana, Titus je obavješten da je za njega izrađen poseban čamac i da ga čeka u južnom hodniku.

Otišao je odmah tamo, bez pratnje, i našao čamac kako leži na vodi. Da se to desilo ranije, Titus bi kliknuo od sreće zato što je dobio nešto tako vitko i srebrnasto što savršeno uravnoteženo lebdi na površini poplave, zato što može da zakorači sa vodom okruženog, nepomičnog stola koji je stajao u vodi na sedmom spratu zamka - da zakorači u ovaj kanu koji je, ni nalik bilo čemu što je video u svojim dečjim knjigama kad je bio mali, izgledao kao da jedva čeka zaveslaj koji će ga otisnuti u daljinu.

Titus je bio oduševljen, ali sa gorčinom u stomaku. Čamac ga je podsećao na sve ono za čim je neodređeno čeznuo. Podsećao ga je na dane kada gotovo da nije ni znao da je grof; kada mu se činilo da je nekako normalno to što nema oca i što majka ne obraća pažnju na njega; kada još nije video nasilje, smrt ili raspadanje. Na dane kada nije bilo odbeglog Stirpajka čija je zla senka padala preko svega i zbog koje su svi bili na ivici razuma. Ali i više od toga; mali kanu ispod njega podsećao ga je na dane kada nije znao ništa o svom užasnom unutrašnjem sukobu, o tome kako su njegovo srce i njegova glava doživeli rascep, o svojoj podeljenoj vernosti - sa jedne strane, sve veća i grozničavija žudnja da pobjegne od svega što Gormengast predstavlja, a sa druge, neizbrisivi, iracionalni ponos na svoje poreklo, zajedno sa ljubavlju koja je sezala jednako duboko kao i mržnja, a koju je bez bilo kakve svesne namere osećao i prema poslednjem kamenu svog hladnog doma.

Zbog čega su mu suze navrle na oči dok je uzimao veslo i spuštao njegovu plavu lopatu u mrku vodu? Zbog sećanja na nešto što je nestalo jednako kao što je nestalo njegovo dečastvo; na nešto što je bilo jednako brzo i vitko i neukrotivo kao što će, znao je, i ovaj čamac da bude. Zbog sećanja na *Stvora*.

Zaveslao je. Remek-delo rezbara podiglo je svoj elegantni, šiljati pramac i okrenulo se na sever, ostavljajući za sobom srebrnast trag. Pošto je izašao iz mračne galerije, Titus je pojačao tempo veslanja, na šta je čamac spremno poskočio. Daleko ispred njega, u središtu perspektive koja se sužavala, jedna udaljena tačka svetlosti, dopola uronjena u vodu, jurila je prema njemu dok je njegov čamac klizio po poplavljenom crnom hodniku i sa svakim zaveslajem bio sve bliže ledenom moru koje se klobučilo pod kapima kiše.

Ali, sve to vreme, Titusovo srce je plakalo, a ushićenje i lepota koja ga je okruživala dodatno su pojačavali njegov bol. Koliko god da je brzo veslao nije mogao da pobegne iz svog tela niti od svog uma. Veslo je uranjalo i čamac je leteo, ali Titus nije mogao da ostavi svoje napaćeno srce iza sebe. Letelo je zajedno s njim po ovoj svetloj vodi.

A onda, dok se približavao prozoru koji je bio gotovo poplavljen, Titus je shvatio koliko je gornja greda prozora zapravo blizu površine vode. Dnevno svetlo se toliko pojačalo tokom prethodnog sata da je odraz pravougaonika svetlosti bio toliko jak da je Titus stekao utisak da je čitava osvetljena oblast, zajedno sa odrazom, otvor kroz koji će moći da prođe. Međutim, sada je uvideo da mu je za prolazak ostala samo gornja polovina blistavog pravougaonika. Pošto se čamac kretao velikom brzinom, Titus se bacio na leđa i sa glavom ispod nivoa bokova čamca i zatvorenih očiju, čuo je najtiše moguće struganje kad je, prolazeći kroz otvor, fino izrađeni pramac zagrebao prozorsku gredu.

Iznenada, nad njim se pojavilo nebo. Pred njim je bilo unutrašnje more. Kiša je uporno padala, ali u poređenju sa dugotrajnim potopom na koji su se već navikli, Titus je imao utisak da plovi po dobrom vremenu. Dozvolio je kanuu da uspori i kada se sasvim zaustavio, okrenuo ga je i pred njim su gornji predeli njegovog kraljevstva stajali na površini vode. Velika ostrva od klesanog kamena, išarana mnogobrojnim prozorima nalik na pećine ili gnezda ptica grabljivica. Arhipelazi kula, bogohulno uperenih prema nebu, sa vrhovima poput zgrčenih pesnica - i zarubljeni tornjevi koji liče na predikaonice, visoke i zlokobne; crne govornice za predavanja iz zla.

A onda su ga ispunili gađenje, hladna praznina i odjeci, kao da je zvono u čijoj se unutrašnjosti pomera klatno. Osećaj usamljenosti počeo je da mu se širi pod rebrima, kao rastući mehur stakla.

Kiša je prestala. Uzburkana voda se stišala i umirila. Po površini se raširio mrk sjaj. Plutajući po dubokoj vodi, Titus se zagledao u dubinu gde je, daleko ispod njega, raslo drveće, gde su vijugale poznate staze, gde su ribe plivale iznad stabala kestena, i, najčudnije od svega, do krivudavog korita reke Gormengast, koja je bila toliko puna vode da u njoj ribe više nije bilo.

Kako to da je sve ovo što mu je ispunjavalo oči čudenjem i zadovoljstvom, kako to da je sve to bilo povezano sa razornom poplavom, uništenim dragocenostima, mnogobrojnim mrtvima i pretnjom koju je predstavljao Stirpajk, koji je, iako ga je voda terala sve više i više, još uvek uspevao da se sakrije? Da li je ovde živela Fuksija? I doktor, i grofica, njegova rođena majka, koja se, kako mu se činilo, ponovo udaljila od njega posle jednog pokušaja da se zblize?

Ispunjen razdražujućom melanholijom, počeo je da klizi po mirnoj vodi, uranjajući veslo u velikim razmacima. Prigušeno svetlo s neba igralo se po vodi koja je u širokim slapovima tekla sa krovova bez oluka.

Dok se približavao ostrvima Gormengasta, na severu je video mornaricu Rezbara nalik na rasute dragulje po sivoj površini vode. Direktno ispred njega, u pravcu u kojem se kretao, nalazio se zid na kojem je bio prozor kroz koji je uz mnogo sreće uspeo da prođe. Taj prozor, kao i oni pored njega, sada je bio sasvim pod vodom i Titus je znao da je još jedan sprat centralnog dela zamka napušten.

Ovaj zid je formirao tup vrh dugačkog kamenog rta koji je imao brata blizanca na istoku, udaljenog jednu milju. Između njih, pružio se veliki natmureni zaliv, čija je površina bila potpuno mirna. Kao i na njegovom blizancu, na njemu nije bilo prozora u nivou kroz koje bi se moglo proći. Voda će morati da se popne dobrih dvanaest stopa dok ne stigne do sledećeg nivoa. Međutim, kad je uperio oči u najdalji deo velikog zaliva - tamo gde bi se (da je to zaista bio zaliv) pružala peščana obala, Titus je mogao da vidi da su udaljeni prozori na kamenim liticama, iz njegove perspektive ne veći od zrnaca pirinča, za razliku od onih na rtovima - veoma nepravilnog oblika.

Ti zidovi, obrasli bršljanom, izgledali su neobično iz više razloga. Kamene stepenice su bile izgrađene spolja i povezivale su otvore. Prozori su, što je već primetio, bili posuti po zelenoj fasadi litice bez ikakvog reda i smisla, ne dajući nikakav nagoveštaj o tome kakvu strukturu ima unutrašnjost građevine.

Titus stade da vesla prema ovoj obali 'zaliva', po bistroj kišnici ledenoj kao smrt, sa svim njenim potopljenim čudesima.

SEDAMDESET DVA

Titusu se činilo da je mesto potpuno napušteno - beživotna tvrđava obrasla bujnim bršljanom, sa nemim bezubim ustima i slepim očima bez kapaka.

Pošto je izašao iz čamca na kamene stepenice u nivou vode, kleknuo je i izvukao čamac napolje, pažljivo ga položivši na kameno gazište pošto nije imao čime da ga veže. U istom trenutku je postao svestan nečeg izrazito zlog. Imao je utisak da visoki zidovi prate svaki njegov pokret.

Sklonio je svoju smeđu kosu s čela i podigao glavu tako da je gledao u visoku građevinu. Obrve su mu bile skupljene, oči stisnute, a drhtava brada izazivački isturena napred. Jedini zvuk koji se čuo bilo je kapanje kišnih kapi sa nepreglednog prostranstva bršljana.

Uprkos nelagodi koju je u njemu stvorio osećaj da ga neko posmatra, potisnuo je paniku koja je lako mogla da ga uhvati i više da bi dokazao sebi da se ne plaši običnog kamena i bršljana nego što je zaista želeo da se popne i otkrije šta leži unutar melanholičnih zidova, počeo da se penje uz klizave stepenice koje su vodile do balkona. Kako je započeo svoj uspon, tako je lice koje ga je posmatralo kroz jedan mali prozor pri vrhu zida nestalo unutra. Međutim, trenutak kasnije ono se ponovo pojavilo na drugom prozoru i to takvom brzinom da je bilo teško poverovati da je to isto lice sada zurilo u stepenice koje su nestajale pod vodom i u Titusov 'nasukani' čamac. Ipak, nije bilo nikakve sumnje u to. Nisu postojala dva lica sa takvim identičnim manama, niti tako okrutno slična. Tamnocrvene oči bile su uprte u tanani čun. Gledale su ga dok je dolazio preko 'zaliva'. Primetile su kako je lak, brz i upravljiv, i kako poslušno odgovara i na najmanji prohtev svog veslača.

Premestio je pogled sa čamca na Titusa, koji je sada, pošto se popeo uz desetak stepenika, bio na samo nekoliko koraka od mesta iznad kojeg se nalazio težak kameni blok koji je Stirpajk olabavio, napola odlučivši da ga baci na mladića.

Međutim, znao je da smrt mladog grofa, bez obzira što bi mu pričinila veliko zadovoljstvo, ne bi povećala šanse za njegovo bekstvo. Da je bio siguran da će kamenom ubiti milostivog gospodina, ne bi oklevao ni trenutka da u sebi utaži ono što je postalo glad za krvlju. Ali ako bi kamen promašio i razbio se na stepeništu, Titus ne samo što bi s pravom pomislio da je neko pokušao da ga ubije - a ko bi pokušao da ubije grofa osim Stirpajka - već bi mu pokvario i ostale planove. Jer, nema sumnje da bi Titus, pošto bi se povratio od šoka, prestao da se penje i odmah se vratio u čamac. A čamac je bio ono što je Stirpajk želeo. Kad bi mogao brže da se kreće kroz vijugave kanale zamka, to bi udvostručilo njegovu pokretljivost.

Gonjen rastućom poplavom iz skloništa u sklonište, iz skrovišta u skrovište, Stirpajkove aktivnosti su bile uslovljene potrebom da bude u blizini skladišta i ostava, tako da je u smanjenom prostoru za manevrisanje postalo veoma važno za njega da bude u stanju da se jednakom brzinom i u tišini kreće kako po suvom, tako i po vodi. Danima je gladovao dok su pokretne kuhinje bile smeštene u jednom isturenom delu zapadnog krila i tako dobro čuvane da je bila onemogućena svaka krađa.

Međutim, od tada su se selile najmanje tri puta i sada, pošto je postojala mogućnost da kiša potpuno prestane, Stirpajk se duboko nadao da će ostati u velikoj prostoriji ispod izolovanog i mračnog potkrovlja u kojem mu je bio glavni štab. Postojao je otvor kroz koji se izlazilo na blago iskošeni krov prekriven škrljčanim pločama, a koji je bio sakriven debelim naslagama bršljana. Međutim, otvor u podu je bilo ono što mu je, kad bi ga otvorio sa nežnošću i pažnjom koje se ukazuju odojčadi, omogućavalo pristup onome što mu je bilo najpotrebnije - zalihama hrane. U sitne sate, kada više nije mogao da izdrži bez hrane, bešumno bi se spustio, inč po inč, niz dugački konopac. U vrećicu koju bi poneo sa sobom, ubacio bi najdugotrajnije namirnice. Desetak zaposlenih bi obično spavalo na podu, ali straža je uvek bila na *spoljnoj* strani vrata i nisu predstavljali nikakvu opasnost.

Ali, to nije bilo njegovo jedino skrovište. Znao je da će voda da se povuče, pre ili kasnije. Kuhinje će opet biti preseljene. Nemoguće je reći u kojem pravcu će se život zamka kretati na svom polaganom putovanju nadole, za petama odstupajućoj poplavi.

Na krovovima je uspeo da pronađe sedam tajnih skrovišta. Po tavanima i suvim spratovima imao je barem četiri, koja su, svako na svoj način, bila jednako sigurna kao potkrovlje iznad kuhinje.

A sada, kada poplava stoji na istom nivou već treći dan, nekoliko stopa iznad većine odmorišta na devetom spratu, Stirpajk je imao priliku da pripremi za sebe nekoliko poplavljenih zaklona.

Ipak, koliko bi jednostavnije i sigurnije bilo za njega kad bi mogao da se kreće kroz kanale u čamcu kao što je bio onaj koji se nalazio ispod njega.

Ne. Ne sme da rizikuje i da baci kamen. Postojala je velika verovatnoća da bi njegov pokušaj bio neuspešan. Bilo mu je jako teško da se odupre ogromnom iskušenju da jednim udarcem prekine život naslednika Gormengasta i da iza njega ostanu samo cigle i kamen.

Međutim, njegov opstanak je bio važniji od svega i ako samo milimetar odstupi od onoga za šta veruje da će mu obezbediti taj opstanak, sasvim sigurno će mu doći kraj, ako ne odmah, onda veoma brzo. Hodao je po oštrici brijanja i uživao je u tome. Uvukao se u kožu usamljenog đavola kao da nikada u svom životu nije uživao u bogatstvu jezika, u lepotama vlasti. Sad je bio u ratu. Ogoljenom i krvavom. Jednostavnost situacije za njega je imala određenu draž. Svi su bili protiv njega, sa isukanim oružjem, i želeli njegovu smrt. A na njemu je bilo da ih sve nadmudri. Bila je to najprostija i najsuštastvenija od svih igara.

Međutim, njegovo lice nije bilo lice stvorenja koje se igra. Čak ni lice Stirpajka od pre nekoliko godina - koji se igra; pa čak ni lice greha koji se igra, jer dogodilo mu se nešto sasvim novo. Zastrašujući ožiljci koji su od njega napravili mapu, sa belinom koja je bila more i crvenilom koje je podsećalo na kontinente i razbacana ostrva, sada su bili jedva приметni. To je bilo zbog toga što su oči odvlačile pažnju od svega ostalog.

Iako je njegov mozak i dalje bio jednako vispren i agiln kao pre, Stirpajk više nije živeo u istom svetu u kojem je živeo pre nego što je ubio Fleja. Nešto se promenilo. Bio je to njegov um. Mozak je bio isti, ali um se promenio. Nije više bio zločinac zato što je odabrao to da bude. Više nije imao izbora. Sada je živeo u vančulnom svetu. Njegov mozak se brinuo o tome gde će se sakriti i šta će uraditi ako dođe do nekih nepredviđenih situacija, ali njegov um je lelujavao iznad svega toga u nekakvom crvenom etru. A odraz njegovog uma blistao je kroz njegove oči, ispunjavajući mu zenice zlokobnim, krvavim sjajem.

Dok je, kao ptica grabljivica, osmatrao sa svog vrletnog prozora, njegov mozak je video čamac. Video je i Titusa kako stoji na kamenom balkonu. Video ga je i kako se okreće i posle trenutka oklevanja ulazi u truležne dvorane i nestaje s vidika.

Međutim, njegov um nije video ništa od ovoga. Njegov um je učestvovao u ratovima bogova. Njegov um je koračao po ničijoj zemlji, po stratištima, u ritmu koji su određivale vojničke trube u njegovoj krvi. Biti bog koji se bori na život i smrt. Postoji li išta veće?

Prošlo je tri minuta od Titusovog ulaska u ždrelo zgrade ispod njega. Stirpajk mu je dao dovoljno vremena da uđe duboko unutra, pre nego što je rešio da krene u akciju.

Postojala je mogućnost da mladić iznenada izade iz zgrade jer su njene donje prostorije bile u pretećem mraku, ali to se nije desilo. Bio je pravi trenutak da Stirpajk skoči. Let je trajao odvratno dugo. Krv je damarala u glavi ubice. Stomak mu se okretao i na trenutak je izgubio svest. Kad se njegov odraz, koji je leteo iz dubine kako bi se sreo s njim, rasprsnuo na površini, i dok se nastali vodoskok podizao u vazduh, Stirpajkovo telo je nastavilo da prodire u dubinu, sve dok nogama nije lagano dotakao vrh jednog vetrokaza i počeo da se vraća na površinu.

Uzburkana površina vode ponovo se umirila.

Iako ošamućen od skoka sa velike visine, ispunjen gađenjem od progutane vode i razdiran bolom u grudima, bio mu je potreban samo trenutak dok nije zaplivaio prema kamenom stepeništu.

Kad je stigao do njega i popeo se nekoliko stepenika do mesta gde je kanu nepomično ležao na boku, bez oklevanja ga je porinuo u vodu. Pažljivo ušavši u čamac, zgrabio je veslo koje je ležalo unutra i posle nekoliko zaveslaja već je hitro plovio ispod zidova prekrivenih bršljanom prema jednom od nekoliko prozora koji su bili u nivou vode.

Stirpajk je, razumljivo, morao odmah da krene prema zaklonu. Veliki zaliv je predstavljao smrtonosnu zamku u kojoj bi svaka riba bila primećena čim bi podigla glavu!

Mladi grof može da se vrati u svakom trenutku. Stirpajk mora da stigne do najbližeg poplavljenog prozora ne ostavljajući ni traga za sobom. Dok je brzo veslao prema zaklonu, on je, što je više mogao, gledao preko ramena u slučaju da se grof pojavi na balkonu. Ako bi se to desilo, moraće odmah da se zaputi u jedno od svojih skloništa. Znao je da mladić ne bi mogao da ga savlada, ali ako ga vidi, to bi iz više razloga bilo veoma nezgodno. Nije želeo da stanovnici zamka znaju da može da se kreće po vodi, kao ni to da je otišao u ove udaljene, namrgođene kamene rtove. Straže bi mogle da budu pojačane, a budnost podignuta na viši nivo.

Do sada je imao mnogo sreće. Preživio je skok. Njegov neprijatelj je bio van zvučnog domašaja kad je pljusnuo u vodu. Video je prozor kroz koji će lako moći da prode i u čijem će mračnom ždrelu ostati dok ne padne noć.

Dok je plovio kroz senke tamnih zidova, u više navrata je bio primoran da okrene glavu napred kako bi podesio pravac kretanja, ali najveći deo vremena njegove oči su bile uprte u prazan balkon na koji je njegov neprijatelj svakog časa mogao da se vrati.

Kad se našao na tri ili četiri dužine čamca od prozora kroz koji je planirao da uđe u zamak, morao je da se usredsredi kako bi ulazak bio što Precizniji, tako da nije mogao da vidi da je Titus iskoračio na balkon.

Nije mogao da vidi da je Titus, čim je primetio da mu je nesto čamac, došao do ivice balkona i pogledom prešao preko zaliva sve dok mu se pogled nije zaustavio na jedinom predmetu koji se kretao u njegovom vidnom polju - na udaljenom čunu koji je upravo počeo da skreće prema kamenoj litici. Bez razmišljanja, Titus se vratio u ulaz i nastavio da viri iza dovratka, drhteći od uzbuđenja. Čak i na tolikoj udaljenosti, pljačkaševa povijena ramena bila su jasno prepoznatljiva. Bilo je dobro što se Titus tako brzo vratio unutra zato što je Stirpajk, u trenutku kad se čamac okrenuo i oštro kliznuo prema zamku kao da će da udari svojim finim pramcem u zid, pošto je bio siguran da će glatko proći kroz prozor, usmerio svoju pažnju na udaljeni balkon i kada je video da na njemu nema nikoga, nestao u zidu kao zmija u kamenjaru.

SEDAMDESET TRI

Doktor je bio iznuren; oči su mu bile krvave od nedostatka sna, a lice bledo i upalo. Potrebe za njegovim sposobnostima bile su ogromne. Poplava je sa sobom donela stotine manjih nesreća.

Na jednom dugačkom tavanu koji je pretvoren u bolnicu, u improvizovanim krevetima nisu ležale samo žrtve nezgoda sa faznim povredama i lomovima već i žrtve iscrpljenosti i različitih bolesti koje su bile posledica vlažnih i nezdravih uslova.

Upravo je bio na putu da pregleda pacijenta koji je doživeo tipičnu nezgodu. Obavešten je o još jednom slučaju slomljene kosti. U pitanju je bio jedan muškarac koji je pao dok je pokušavao da podigne težak sanduk, uz stepenice klizave od kišnice. Kad je stigao, doktor je ustanovio da se radi o čistom prelomu butne kosti. Muškarac je ležao na sredini velikog splava tako da je doktor mogao da mu stavi udlagu ili obavi bilo koju neophodnu operaciju dok ih je bolničar, koji je sedeo pozadi, gurao u pravcu bolnice.

Uz pomoć dugačke motke koju je ravnomernim pokretima uranjao u vodu, bolničar je prilično brzo vozio splav kroz hodnike. Ovom prilikom, pošto je splav, negde na pola puta do svog odredišta, polako prošao kroz drveni lučni svod i našao se u prostoriji koja je nekada verovatno bila plesna dvorana, zato što se u jednom od njenih šest uglova iznad površine vode uzdizao gornji deo bogato ukrašene platforme koja je nagoveštavala da je tu nekada bio okrestar koji je ispunjavao ovo mesto muzikom - pošto je splav uplovio u ovaj široki prostor, doktor Prunskvalor se naslonio na uvijeni dušek koji mu je stajao na zadnjem delu splava. Do njegovih nogu ležao je muškarac kom je ukazao medicinsku pomoć. Pantalone su mu bile pocepane po šavu od kuka do stopala, a bedro u udlazi. Beli zavoji, stegnuti sa predanom odlučnošću, ogledali su se u vodi plesne dvorane.

Doktor je zatvorio oči. Jedva da je bio svestan onoga što se dešavalo oko njega. Vrtelo mu se u glavi, ali kad je čuo da ga pozdravlja neko iz nečega nalik izdubljenom deblu koje se kretalo prema njemu sa suprotnog kraja plesne dvorane, otvorio je jedno oko.

To je zaista bili izdubljeno deblo; izduženo, rogovatno plovilo, koje su očigledno napravili muškarc koji su i upravljali njime jer Rezbari nikada ne bi dozvolili da nešto takvo izađe iz njihovih radionica. Na krmi, sa rukom na kormilu sedeo je Perčprizm, koji je očigledno bio zapovednik broda. Clanovi njegove posade u crnim odorama koristili su svoje pljosnate kape kao vesla i sedeli su jedan iza drugog u različitim stadijumima potištenosti. Nije im se sviđalo to što ne mogu da vide u kojem smeru se kreću i to što je Perčprizm kapetan koji samim tim ima kontrolu nad pravcem njihove plovidbe. Međutim, Belgrov je postavio Perčprizma za kapetana i izdao naređenje svom nastavničkom osoblju (i ne sanjajući da će biti ispunjeno) da pomognu u patroliranju vodenim putevima. Održavanje nastave je, naravno, bilo nemoguće, a učenici su sada, kad je kiša prestala, najveći deo svog vremena provodili u skakanju sa grudobrana, kula, tornjeva, ispusta i svih mogućih izbočina u duboku bistru vodu gde su plivali kao najezda žaba kroz prozore, dok su zvuci njihovog podvriskivanja dolazili sa svih strana.

I tako, nastavnici nisu morali da obavljaju svoje skolastičke dužnosti pa im je preostalo samo da tuguju za danima mladosti i da se međusobno zadirkuju, sve dok to zadirkivanje nije preraslo u ogorčene svađe, posle čega je usledila mrzovoljna tišina i niko od njih više nije imao ništa originalno da kaže u vezi sa poplavom.

Opusa Fluka, koji je veslao na krmi, morale su crne misli u vezi sa njegovom foteljom koju je progutala poplava - foteljom koju je nastanjivao više od četrdeset godina, tom prljavom, trulom, ružnom predmetu koji je pružao podršku njegovom postojanju, slavnoj Flukovoj kolevci u Zbornici - koja je nestala zauvek.

Iza njega u izdubljenom deblu, sedeo je Flanelket. On je bio zaista loš velsač. To što je Flanelket bio utučen i ćutljiv, nije bilo ništa novo. Ako je Fluk razmišljao o smrti svoje fotelje, Flanelket je razmišljao o smrti svih stvari i radio je to od kada su ga upoznali. Oduvek je bio izgubljen slučaj i predstavljao razočaranje i sebi i drugima, tako da, pošto se već odavno nalazio u dubinama patnje, za njega poplava nije bila ništa posebno.

Mjuifajer, koji je Perčprizmu zadavao najviše muka, sedeo je kao glupa, debelovrata gromada razdražljivosti neposredno iza nesrećnog Flanelketa koji je izgledao kao da se nalazi u neprestanoj opasnosti da ga Mjuifajer ugrize za vrat svojim zubima nalik na nadgrobne spomenike i da ga podigne i baci iz čamca. Iza Mjuifajera je sedeo Katflauer. On je bio poslednji od veslača koji bi ikada priznao da je tišina najbolja stvar koja može da im se desi. Čavrljanje mu je bila životna snaga i sada je tek senka nekada napornog ali razdraganog šaljivdžije sedela i zurila u Mjuifajerova mišićava leđa.

Posada je brojilajoš samo dvojicu: Šreda i Šrivel.

Ostatak nastavnčkog osoblja je bez sumnje pronašao neka druga plovila, ili su ih napravili sami, kao ova gospoda, ili su možda čak zanemarili Belgrovljevo naređenje i ostali na gornjim spratovima.

Šred i Šrivel, koji su pravili zaveslaje svojim pljosnatim kapama uranjajući ih u staklastu površinu vode, bili su najbliži splavu kojem su se približavali. Svivel, koji je bio prvi veslač, okrenuo je svoje izbornano lice da vidi koga je to Perčprizm pozdravio i, na nekoliko trenutaka, njihovo izdubljeno deblo se opasno nagnulo na desnu stranu.

"Ehej! Ehej!" viknuo je Perčprizm sa krme. "Da li vi to pokušavate da nas prevrnete, gospodine?"

"Besmislice!" viknuo je Svivel. Oblilo ga je rumenilo jer mu nije prijalo da ga neko prekoreva, i to preko glava sedmorice njegovih kolega. Znao je da se poneo na način koji ne priliči pramčanom veslaču, ali ponovo je povikao: "Besmislice!"

"Molio bih vas da se ne raspravljamo sada, gospodine!" rekao je Perčprizm, sklapajući svoje male, crne, veoma rečite oči i napola okrenuvši glavu tako da se od donjeg dela njegovog svinjolikog nosa odbilo ono malo svetlosti koja se reflektovala od površine vode.

"Trebalo bi da vam bude sasvim dovoljno to što ste doveli u opasnost svoje kolege. Ali, ne. Želite da se opravdate, kao svaki čovek od nauke. Sutra ćete zameniti mesto sa Katflauerom."

"Oh Bože!" rekao je Katflauer osorno. "Meni je sasvim udobno tu gde sam, ha!" Perčprizm je upravo hteo da neprijatnom Katflaueru kaže nekoliko reči u vezi sa prirodom pobune na brodu, kad je naišao doktor.

"Dobro jutro, doktore", rekao je Perčprizm.

Doktor se prenuo iz nemirnog sna jer iako je čuo Perčprizmov povik, nije bio u stanju da oči drži otvorene. Podigao se u sedeći položaj uz veliki napor i okrenuo svoje umorne uči u pravcu izdubljenog debla.

"Da li je to neko nešto rekao?" uzviknuo je, pokušavajući da zvuči vedro, iako su mu ruke i noge bile teške kao olovo, a vatra gorela u gornjem delu njegove glave.

"Da li sam ja to čuo glas sa druge strane ove lokve? Pa to ste vi Perčprizme, tako mi neregularnosti! Kako ste mi, admirale?"

Iako je doktor prešao pogledom duž izdubljenog debla, uz jedan od svojih širokih osmeha, koji se tako pretvorio u nekakav zubni počasni plotun, ubrzo je pao na svoj dušek, a bolničar sa dugačkom motkom je, ne obraćajući pažnju na profesore, gurnuo splav u pravcu bolnice, gde se nadao da će uspeti da nagovori doktora da odspava sat ili dva, bez obzira na osakaćene i povređene, mrtve i umiruće.

SEDAMDESET ČETIRI

Irma se nije štedela dok je nameštala svoj novi dom. Uložila je u njega mnogo rada, mnogo razmišljanja i po, njenom mišljenju, mnogo ukusa. Posebnu pažnju je poklonila bojama. Nije bilo niti jednog mesta u stanu gde se boje nisu slagale. Sve je bilo sređeno sa toliko ukusa da se Belgrov nikada nije osećao kao kod kuće. I uvek se osećao inferiorno i prezirao je tamnoplave zavese i sive tepihe kao da su oni bili krivi što ih je Irma odabrala. Njoj, međutim, to ništa nije značilo. Znala je da on kao običan muškarac nema pojma o

'umetništvu'. Ona se izražavala, kao što to žene rade, kroz široku paletu pastelnih tonova. Nije bilo ničeg što se nije slagalo sa nečim drugim zato što nije imalo snagu da se ne slaže. Sve je mrmorilo o sigurnosti između tonova; sve je bilo prefinjeno.

Onda je došla vandalska voda i nestalo je i rada i razmišljanja i ukusa i prefinjenosti. Gde li su sada? To je bilo previše! To je bilo previše! Da sva ljubav kojom je obasula svoj dom ostane ispod te grozne, odvratne, glupe, nepotrebne kiše. Da ta stvar, ta *stvar*, ta beskorisna, besmislena prirodna nepogoda po imenu kiša pretvori njeno umetništvo u prljavštinu i kašu!

"Mrzim prirodu", vikala je. "Mrzim je! Zlotvor jedan prokleti..."

"De, de", mrmljao je Belgrov dok se ljuljao u visećem krevetu i zurio u jednu od krovnih greda. (Dobili su jedno malo potkrovlje, gde su mogli da budu nesrećni u relativnoj udobnosti.) "Ne možeš baš tako da govoriš o prirodi, moje neuko dete. Za ime Božje, ne da ne možeš, nego ne smeš!"

"Priroda", dobacila je Irma prezrivo. "Zar misliš da je se plašim? Neka radi šta hoće!"

"Pa i ti si deo prirode", rekao je Belgrov, posle kraće pauze.

"Ma ne budi glup, ti... Ti..." Irma nije mogla da nastavi.

"Dobro, reci mi šta sam to ja?" promrmljao je Belgrov. "Zašto ne kažeš šta je u tvom malom, ženskom umu. Zašto me ne nazoveš starcem kao što to radiš kad god si ljuta zbog nečeg drugog? Ako ti nisi priroda ili jedan njen deo, šta si, do đavola, onda?"

"Ja sam žena!" krikнула je njegova supruga, a oči joj se napuniše suzama. "A moj dom je ispod... Ispod... Te odvratne vode..."

Uz veliki napor, gospodin Belgrov je prebacio svoje omršavele noge preko ivice visećeg kreveta i, kad su dotakle pod, drhtavo je ustao i nesigurnim koracima se doteturao do svoje supruge. Bio je veoma svestan činjenice da radi nešto plemenito. Bilo mu je veoma udobno u krevetu i znao je da postoji vrlo mala šansa da će njegov viteški gest biti cenjen, ali takav je život. Čovek mora da radi određene stvari kako bi održao određeni nivo duha, ali nevezano sa tim, eksplozija njenog nezadovoljstva potresla ga je; izgubio je pribranost. Morao je nešto da učini. Zašto je morala da pravi tako užasnu buku? Njen glas mu je prodirao kroz glavu kao sečivo noža.

Bilo je tako patetično proklinjati Prirodu. Kako ga je izluđivalo njeno neznanje. Kao da je Priroda trebalo da se okrene kad je stigla do njenog budoara. Kao da bi poplava mogla samoj sebi da kaže: "Sšš, ššš, ššš... Tiše, tiše... To je Irmina soba... Boja lavande i slonove kosti, znaš... Lavanda i slonova kost." Fuj, fuj, fuj, sa kakvom je ženom završio, kad se samo seti... A ipak... Ipak... Da li je bio sa njom samo iz sažaljenja? Nije znao.

Seo je pored nje ispod malog prozora u krovu i prebacio joj svoju dugačku, opuštenu ruku preko ramena. Ona je na trenutak zadrhtala, pa se ponovo ukočila. Ipak, nije zatražila od njega da skloni ruku.

U malom potkrovlju velikog zamka, koji se pružao ispod njih kao džinovsko telo sa arterijama ispunjenim vodom, njih dvoje su sedeli jedno pored drugog i piljili u mesto na suprotnom zidu, gde je otpalo parče maltera iza kojeg je ostalo malo, sivo srce.

SEDAMDESET PET

Nije da Fuksija nije pokušavala da se izbori protiv sve jače melanholije. Međutim, mračna raspoloženja u koja je sve češće upadala postajala su previše teška za nju.

To emotivno, ćudljivo stvorenje koje je bilo puno ljubavi, imalo je malo šanse da izraste u srećnu ženu. Da je kao mala bila prirodno vesela, ono što joj se desilo sasvim bi sigurno rasteralo njene ptice sreće, jednu po jednu. Ovako, pošto je bila načinjena od mnogo sumornijeg materijala, sposobna za duboko osećanje sreće, ali mnogo podložnija mraku nego svetlosti, Fuksija je bila mnogo jače pogođena okrutnim vetrovima sudbine koji su je, kako se činilo, izdvojili i namenili joj posebnu kaznu.

Njena potreba za ljubavlju nikada nije bila ispunjena; za njenu ljubav prema drugima niko nije ni pretpostavljao da postoji niti ju je tražio. Kao raskošan voćnjak sakriven u senkama, nikada je niko nije otkrio. Njene zejene grane bile su raširene, ali nije bilo putnika namernika koji bi se odmorili u njenoj hladovini i kušali slatko voće.

U mislima sve vreme okrenuta prošlosti, Fuksija je videla samo zlosrećno odrastanje devojke koja je, bez obzira na svoju titulu i sve što je ona sadržavala u sebi, bila beznačajna u očima zamka - jedno beskorisno, nespreno dete, nesrećno i usamljeno. Najdublja osećanja gajila je prema svojoj staroj dadilji, dadi Sleg, prema svom bratu, prema doktoru i, na neki čudan način, prema Fleju. Dada Sleg i Flej bili su mrtvi. Titus se promenio. I dalje su voleli

jedno drugo, ali između njih je ležao nekakav zid od oblaka koji ni jedno ni drugo nije moglo da razbije.

Još uvek je tu bio doktor Prun. Ali on je bio toliko zaposlen od početka poplave da ga nije ni videla. Sa svakim naletom mračne depresije, njena želja da vidi svog poslednjeg pravog prijatelja postajala je sve slabija.

Kad su joj bili najpotrebniji ljubav i razumevanje doktora Prunskvalora, čoveka koji bi ostavio čitav svet da krvari da bi njoj pomogao, ona se prepustila hladnoći i povukla u sebe, bolesna od svojih životnih neuspeha, razočarana u svoju ženstvenost. Tada se u njenoj glavi, dok se prevrtala po krevetu u svojoj improvizovanoj spavaćoj sobi, dvanaest stopa izriadi nivoa poplave, po prvi put rodila ideja o samoubistvu.

Sta je bio glavni razlog za tako užasnu pomisao, teško je dokučiti. Nedostatak ljubavi, nedostatak pravog oca ili prave majke? Usamljenost? Strašno razočaranje kad je spala Stirpajkova maska i užas koji je doživela kad je shvatila koliko je bila bliska sa jednim ubicom? Sve jače osećanje inferiornosti u svemu osim u svom zvaničnom položaju? Bilo je mnogo razloga, a svaki od njih je bio dovoljan da nadvlada i mnogo jaču volju od Fuksijine.

Kad je prvi put pomislila da bi mogla jednostavno da nestane, podigla je glavu sa ruku. Bila je šokirana i uplašena. Ali i uzbuđena.

Nesigurnim koracima je otišla do prozora. Misao koja se rodila u njenoj glavi prenelaju je u carstvo mogućnosti koje je toliko veliko, konačno, lišeno zvuka i koje izaziva toliko strahopoštovanje da su joj kolena zaklecala i da se osvrnula, iako je znala da u sobi nema nikoga osim nje jer su vrata bila zaključana.

Kad je došla do prozora, zagledala se u vodeno prostranstvo, ali ništa od onoga što je videla nije uticalo na njeno razmišljanje niti je ostavilo bilo kakav vizuelni utisak na nju.

Znala je samo da se osećala užasno slabo i da o svemu tome nije čitala u nekoj tragičnoj knjizi već je bilo - istina. Bilo je istina da je stajala pored prozora i da je razmišljala o samoubistvu. Pritisnula je ruke na srce i kroz glavu joj je proletelo sećanje na jednog mladića koji se iznenada pojavio na jednom drugom prozoru, pre mnogo godina, i ostavio joj ružu na stolu.

Sve je bilo istina. Nije se radilo ni o kakvoj priči. Ali mogla je da se pretvara. Pretvaraće se da nije osoba koja bi samo poželela da se ubije kako bi bol koji je osećala u srcu nestao zauvek, već da je osoba koja bi znala kako to da uradi i koja je dovoljno hrabra da to uradi.

I dok je razmišljala, ulazila je sve dublje i dublje u izmišljeni svet, kao da je ponovo postala ona maštovita devojka od pre mnogo godina, kada je živela visoko u svojoj mašti. Postala je neko drugi. Postala je mlada, predivna devojka, hrabra kao lavica. Šta bi uradila takva osoba? Ona bi se popela na prozorski prag iznad vode. I... Ona bi... I dok je dete u njoj igralo najstariju igru na svetu, njeno telo se, prateći njene misli, popelo na prag prozora ispred kojeg je stajala leđima okrenuta ostatku prostorije.

Koliko je dugo stajala na prozorskom pragu dok je u stvarnost nije naglo povratilo kucanje na vrata njene sobe, nemoguće je odrediti, ali pošto se trgnula od iznenadnog zvuka, shvatila je da se nalazi na uzanom pragu iznad duboke vode i nekontrolisano se stresla. U ishitrenom pokušaju da se okrene, okliznula se i, ne uspevši da se uhvati za zid grčevitim pokretom ruke, pala udarivši svojom mrkom glavom u prag tako da je ostala bez svesti još pre nego što ju je voda prihvatila i s lakoćom udavila.

SEDAMDESETI ŠEST

Sada, kada je poplava stigla do svog vrhunca, bilo je važno da se ne izgubi ni delić vremena u pročešljavanju oblasti u kojima bi Stirpajk mogao da se krije - u opkoljavanju tih oblasti vodovima odabranih ljudi koji bi, približavajući se središtu svakog odabranog regiona, po zemlji i po vodi, trebalo da uhvate zver, pre ili kasnije. A sada je došao pravi trenutak da se u akciju uključe svi koji su sposobni za to. Grofica je na mapi Gormengasta debelom plavom olovkom zaokružila pojedine oblasti. Vođe potrage su dobili svoja zaduženja. Nijedna pukotina ne sme ostati nepretražena, nijedan slivnik neproveren. I sa poplavom na ovom nivou biće veoma teško uhvatiti tako lukav plen, ali kako dani budu prolazili, šanse da Stirpajk bude uhvaćen biće sve manje - smanjivaće se zajedno sa nivoom vode. Kako spratovi budu, jedan za drugim, otvarali svoje zamršene puteve, tako će se povećati broj mogućih skrovišta i begunac će moći da se uvuče još dublje u mrak.

Poplava će, nema sumnje, opadati veoma sporo, ali grofica je bila bolno svesna toga koliko je vreme važno u ovom slučaju i toga da Stirpajk više nikada neće biti toliko blizu mreže koju su ispleli oko njega. Ako se voda spusti za samo jedan nivo, oslobodiće na stotine

kamenih prostranstava sa svojim bezbrojnim prolazima i hodnicima. Nisu imali vremena za gubljenje.

Osim toga, pozornica na kojoj će se odigrati lov; tri poslednja sprata do kojih poplava ne beše stigla i površina vode (po kojoj su obojena plovila Rezbara klizila tamo-amo, ili mirno ležala u velikim okvirima kamina ili pored priručja zaboravljenih stepeništa, bacajući svoje bogate senke u tamnu vodu) - ova pozornica - tri suva nivoa i jedan moker, nije bila jedini prostor koji je trebalo uzeti u obzir pri stvaranju Velikog plana. Grofica je, takođe, morala da ima u vidu i izolovane delove zamka okružene vodom. Na sreću, najveći broj udaljenih i gotovo do u beskraj razgranatih delova glavne strukture Gormengasta bili su pod vodom i begunac nije mogao da ih koristi. Međutim, bilo je i nekoliko kula do kojih je mladić lako mogao da otpliva. A nisu smeli da zaborave ni planinu Gormengast.

Što se tiče ovog poslednjeg, grofica nije strahovala od toga da je Stirpajk uspeo da stigne donde, ne samo zbog toga što je svake večeri proveravala brojno stanje čamaca i bila zadovoljna što nije bilo niti jedne krađe. Osim toga, niska čamaca, nalik na obojene perle, po njenom naređenju je bila u stalnoj rotaciji oko vrhova zamka tako da je begunac bio odsečen i po noći i po danu.

Njena strategija se zasnivala da činjenici da taj mladi muškarac mora da *jede*. Što se tiče pića, svet koji ga je okruživao bio je pun vode.

Mogućnost da je već umro od posledica neke nezgode ili od gladi isključena je pošto je tog dana pronađen leš muškarca kako pluta licem nadole, pored naopačke okrenutog čuna od pruca i kože. Nije bio mrtav duže od nekoliko sati. U čelo mu je bio zariven okrugao kamenčić.

Grofičin glavni štab sada se nalazio u jednog dugačkoj, uzanoj sobi koja je bila u središtu i odmah iznad poslednjeg potopljenog nivoa zamka.

Tu je primala sve poruke, izdavala naređenja, kovala planove, proučavala razne mape i tražila da se naprave nove za oblasti koje nikada ranije nisu bile ucrtane, kako bi mogla da uzme u obzir i najsitnije detalje i uklopi ih u svoj Veliki plan.

Kad je završila sa pripremanjem, ustala je i, napudivši usne prema češljugaru koji joj je sedeo na ramenu, pripremala se da krene svojim karakteristično teškim i odlučnim koracima prema vratima, kad se jedan zadihani glasnik stvorio ispred nje.

"Pa?" reklaje. "Šta se desilo?"

"Gospodar Titus, gospođo... On je..."

"On je šta?" grofica je naglo okrenula glavu.

"On je ovde."

"Gde?"

"Pred vratima, milostiva gospođo. Kaže da ima važne vesti za vas."

Grofica se u istom trenutku zaputila prema vratima i otvorivši ih, ugledala Titusa kako sedi na podu, glave spuštene između kolena. Odeća mu je bila iscepana i natopljena vodom, noge i ruke izgrebane i prekrivene modricama, a kosa siva od prljavštine.

Nije podigao pogled. Nije imao snage. Bio je potpuno iscrpljen. Iako je bio zbunjen, na neki način je znao gde se nalazi, prvenstveno zbog toga što je uložio svu svoju snagu u naporno i opasno penjanje, probijanje kroz poplavljene hodnike, obazrivo puzanje po nagnutim krovovima, i sve to samo sa jednim ciljem - da stigne do ovih vrata ispred kojih se skljkao na pod. Do vrata majčine sobe.

Posle nekog vremena, otvorio je oči. Njegova ogromna majka čučala je pored njega. Sta će ona tu? Ponovo je zatvorio oči. Možda on sve to samo sanja? Neko je iz velike udaljenosti rekao: "Gde je taj konjak?" a onda, malo kasnije, osetio je da mu neko podiže glavu i prislanja hladnu ivicu čaše na usta.

Kad je ponovo otvorio oči, tačno je znao gde se nalazi i zašto je tu.

"Majko!" rekao je.

"Šta je bilo?" Glas joj je bio prilično bezbojan.

"Video sam ga."

"Koga?"

"Stirpajka."

Grofica se ukrutila pored njega. Činilo mu se da je njeno telo načinjeno od leda, a ne od mesa i kostiju.

"Ne!" rekla je naposletku. "Zašto bih ti verovala."

"Istina je", rekao je Titus.

Nagnula se nad njega i uhvativši ga za ramena, protresla napred-nazad, sa obmanjujućom nežnošću, kao da želi da smiri nekakvu buru u vlastitom srcu. Mogao je da oseti smrtonosnu snagu njenih ruku kroz nežni dodir prstiju na svojim ramenima.

Na kraju je rekla: "Gde? Gde si ga video?"

"Mogu da ti pokažem... Na severu."

"Kada?"

"Pre nekoliko sati... Ušao je kroz jedan prozor... U mom čamcu... Ukrao ga je."

"Da li te je video?"

"Nije."

"Da li si siguran u to?"

"Da."

"Na severu, kažeš. Iza Oblasti od crnog kamena?"

"Daleko od nje. Bliže Kamennoj glavi psa i Andeoskim stubovima."

"Ne!" viknula je grofica tako jakim i promuklim glasom da se Titus trgnuo unazad. Okrenula se prema njemu.

"Onda ga imamo." Oči su joj se suzile. "Zar nisi morao da se penješ preko Visokog kolena - slemena oštrog kao nož? To je jedini put kojim si mogao da se vratiš!"

"Jesam", odvratio je Titus. "Tuda sam se vratio."

"Od Severnih spomenika?"

"Tako je. Da li se to tako zove majko?"

"Da. Bio si u Severnim spomenicima, iza Krvavine i Srebrnih rudnika. Znam gde si bio. Bio si kod Dva prsta, gde počinje Mali Sark i gde se procep sužava. Između prstiju bi sada trebalo da bude voda. Da li sam u pravu?"

"Izgleda kao zaliv", rekao je Titus, "ako mislimo na isto."

"Cela oblast će biti opkoljena, odmah! I to na svim nivoima!"

Nezgrapnim pokretima, grofica je ustala i okrenuvši se jednom od prisutnih muškaraca rekla: "Obavestite Vode potrage da se odmah okupe. Pobrinite se za dečaka. Neka se odmori i najede. Dajte mu suhu odeću. Neka odspava. Neće moći dugo da se odmara. Sva plovila neka patroliraju oko Spomenika dan i noć. Sazovite sve koji učestvuju u potrazi i naredite im da se koncentrišu na južni deo Visokog kolena. Pošaljite sve glasnike. Počinjemo za jedan sat."

Okrenula se i pogledala u Titusa, koji se podigao na jedno koleno. Kad je ustao, našao se licem u lice sa svojom majkom.

Ona mu je rekla: "Odspavaj malo. Bio si dobar. Gormengast će biti osvećen. Srž zamka je očuvana. Prijatno si me iznenadio."

"Nisam to učinio zbog Gormengasta", rekao je Titus.

"Nisi?"

"Ne majko."

"Onda zbog čega ili koga?"

"Bilo je to slučajno", rekao je Titus, a srce mu je snažno tuklo. "Zadesio sam se tamo."

Znao je da bi trebalo da začuti. Znao je da govori zabranjenim jezikom. Drhtao je od uzbuđenja što izgovara opasnu istinu. Nije mogao da se zaustavi.

"Drago mi je što sam ja bio taj koji ga je video", rekao je, "ali nisam zbog bezbednosti Gormengasta došao da te vidim. Ne, iako ću ja biti zaslužan za njegovo opkoljavanje. Više ne mogu da mislim na svoju dužnost. Ne na taj način. Ja njega mrzim iz drugih razloga."

Tišina je bila gusta i zastrašujuća, a onda su došle njene reči, teške poput žrvnja: "*Kojih... Razloga?*" Bilo je nečeg toliko hladnog i nemilosrdnog u njenom glasu da je Titus prebledelo. Rekao je nešto što se nikada ranije nije usudio da kaže. Prevršio je meru. Udahnuo je vazduh sveta koji se ne sme pomenuti.

Ponovo se začuo leden, neljudski glas: "*Kojih... Razloga?*"

Bio je potpuno iscrpljen, ali odjednom je kroz tu fizičku slabost stigao novi talas nervozne moralne snage. Nije planirao da se otvori niti da svojoj majci da bilo kakav nagoveštaj svoje tajne pobune i znao je da nikada ne bi mogao da iznese svoje misli da je planirao to da uradi, ali pošto je bio svestan da je sada na videlo izašla njegova izdaja, pocrveneo je i, podigavši glavu, uzviknuo: "Reći ću ti!"

Prljava kosa mu je padala preko očiju. Oči su mu blistale prkosnim plamenom kao da je deset zatamljenih godina napokon pronašlo izlazni ventil. Otišao je toliko daleko da više nije bilo povratka. Njegova majka je stajala pred njim kao spomenik. Zbog njegove slabosti i žara, njen ogromni obris je bio zamagljen u njegovim očima. Nije napravila ni najmanji pokret.

"Reći ću ti! Ovo su moji razlozi. Smej se koliko hoćeš! Ukrao mi je čamac! Povredio je Fuksiju. Ubio je Fleja. Plašio sam ga se. Baš me briga što se pobunio protiv Kamena - on je bezobzirni lopov i ubica. Zašto bi me bilo briga za simboliku? Zašto bi me bilo briga da li je srž zamka očuvana? Ja ionako ne želim da budem očuvan! Svako može da bude očuvan ako radi ono što mu se kaže. Ja želim da živim! Zar ne vidiš? Oh, zar ne vidiš? Želim da budem svoj i sam, da postanem neko, osoba, prava, živa osoba a ne simbol. To su moji razlozi. Mora da bude uhvaćen i ubijen. Ubio je Fleja. Povredio je moju sestru. Ukrao mi je čamac. Zar to nije dovoljno? Do đavola i Gormengast."

U nepodnošljivoj tišini, grofica i ostali prisutni mogli su da čuju zvuk nekoga ko im se žurno približavao.

Međutim, prošla je čitava večnost dok se koraci nisu zaustavili i dok uzrujana prilika nije stala pred groficu pognute glave i drhtavih ruku, čekajući dozvolu da preda svoju poruku. Povlačeći pogled sa lica svog sina, ona se naposletku okrenula prema glasniku.

"I?", prošaputala je. "Šta je bilo, čoveče?"

Podigao je glavu. Nekoliko sekundi nije bio u stanju da progovori. Usne su mu bile razdvojene, ali iz njegovih usta nije dolazio nikakav zvuk, a vilica mu se tresla. U njegovim očima se videlo nešto što je Titusa ispunilo iznenadnim strahom i nagnalo ga da mu se približi.

"Ne Fuksija! Ne Fuksija!" uzviknuo je, užasnut predosećajem da joj se nešto dogodilo.

Muškarac, koji je još uvek gledao u groficu, rekao je: "Ledi Fuksija se udavila."

Kad je čuo ove reči, nešto se dogodilo Titusu. Nešto što niko nije mogao da predvidi. Sada je znao šta mora da uradi. Postao je svestan onoga šta je. U njemu više nije bilo straha. Smrt njegove sestre bila je kao poslednji ekser u strukturi od koje je bio načinjen i koja je postala spremna za upotrebu dok poslednji udarac čekića još odjekuje u ušima.

Smrt Stvora označila je kraj njegovog detinjstva.

Kad je tu devojkicu ubio grom, on je postao muškarac. Nestalo je savitljivosti detinjstva. Telo i um su mu postali napeti poput opruge, a Fuksijina smrt je dodirnula tu oprugu. Više nije bio samo muškarac. Postao je nešto mnogo ređe, muškarac *u kretanju*. Namotana opruga njegovog bivstva bila je otpuštena. Titus se pokrenuo.

Sila koja ga je terala napred bio je njegov gnev. Slep bes ga je promenio. Njegovi samoljubivi ispadi, dovoljno dramatični i opasni sami po sebi, nisu bili ništa u poređenju sa žestokom navalom reči koja je kao izduvni ventil za žalost i gnev zapanjila njegovu majku i prisutne službenike, koji su ga poznavali jedino kao uzdržanog i potištenog vođu bez ikakvog uticaja.

Fuksija je mrtva! Njegova draga, crnokosa sestra!

"Oh, Bože na nebesima, gde?" viknuo je. "Gde ste je našli? Gde je sada? Gde? Gde? Moram da je vidim."

Okrenuo se prema svojoj majci. "Ono unakaženo čudovište", rekao je. "On ju je ubio. On je ubio tvoju ćerku. Ko bi drugi mogao da je ubije? Ili da joj skine i dlaku s glave? Ako ne onaj koji je hrabriji nego što bi ikada mogla i da pomisliš, onaj koji je nikada nije voleo. Oh, Bože, majko, pošalji svoje oficire. Svakog naoružanog čoveka. Moj umor je nestao. Ja ću odmah da krenem. Znam tačno kroz koji je prozor ušao. Još nije mrak. Možemo da ga opkolimo, ali čamcima, majko. To je najbrži način. Ne treba da idemo do Severnih spomenika. Pošalji čamce. Sve do jednog. Video sam ga majko, ubicu moje sestre."

Ponovo se okrenuo prema donosiocu loših vesti.

"Gde je ona sada?"

"Doktor priprema specijalnu sobu za nju u blizini bolnice. On je sa njom."

Tada se začuo grofičin glas, dubok i promukao. Obraćala se po činu najvišem prisutnom oficiru.

"Rezbari moraju biti obavešteni da su nam potrebni, kao i svako plovilo, bilo ono dovršeno ili nedovršeno. Svi čamci koji se nalaze u zamku treba da se okupe ispod zapadnog zida. Odmah podelite oružje." Potom se obratila i glasniku koji je doneo vesti o Fuksijinoj pogibiji. "Vodi nas tamo."

Grofica i Titus su išli za njim. Nisu progovorili ni reči dok nisu stigli na dobačaj kamena od bolnice. Tada je grofica, ne okrećući se prema Titusu, rekla: "Da nisi bolestan?..."

"Nisam bolestan", prekinuo ju je Titus.

"U redu, onda", rekla je grofica. "Tebi će se obiti o glavu."

"Neka", odvratio je Titus.

Iako nije osećao strah, i sam je bio iznenađen vlastitom odvažnošću. Međutim, to je bilo ništavno osećanje u poređenju sa bolnom prazninom koja ga je ispunila kad je čuo vest o Fuksijinoj smrti. Šta je hrabrost među živima u poređenju sa lomačom gneva usmerenog na Stirpajka, kojeg je smatrao odgovornim za to što je Fuksija mrtva! A plima usamljenosti koja ga je poklopila odnela ga je sa sobom u dubine u kojima nije bilo straha od živih, pa čak ni od majke kakva je njegova.

Kad su se vrata otvorila, video je visoku, mršavu siluetu doktora Prunskvalora kako stoji ispred otvorenog prozora, sa rukama iza leđa. Bio je veoma miran i neprirodno ispravljen. Soba je bila mala, sa niskom tavanicom i golim daskama na podu, ali besprekorno čista. Jasno se videlo da je nedavno očišćena i oribana - kako pod, tako i tavanica i zidovi.

Pored levog zida stajala su nosila, čiji su krajevi bili oslonjeni na drvene kutije.

Na nosilima je ležala Fuksija. Bila je pokrivena čaršavom do ramena, a oči su joj bile sklopljene. Jedva da je ličila na sebe.

Doktor se okrenuo. Činilo se da ne prepoznaje ni groficu ni Titusa. Gledao je kroz njih i samo je ovlaš dodirnuo Titusovu ruku dok je prolazio pored njega, jer čim je video majku i brata svog omiljenog deteta, zaputio se prema vratima.

Obrazi su mu bili mokri, a naočare toliko zamagljene da nije uspeo iz prve da pronade kvaku na vratima. Titus mu je otvorio vrata i nekoliko trenutaka posmatrao svog prijatelja kako u hodniku skida naočare i briše ih svojom svilenom maramicom. Glava mu je bila pognuta, a slabovide oči uprte u naočare u ruci sa onom vrstom usredsređenosti koja nastaje samo kao posledica najdublje žalosti.

Ostavljani sami u sobi, majka i sin su stajali jedno pored drugog, svako u svom svetu. Da oboje nisu bili ožalošćeni, situacija bi bila neprijatna. Ovako, nijedno od njih dvoje nije marilo za ono što se dešava u grudima onog drugog.

Grofičino lice ništa nije pokazivalo, samo je u jednom trenutku beskrajno nežno povukla čaršav preko Fuksijinih ramena, kao da se plaši da bi moglo da joj bude hladno pa zato mora to da uradi, iako bi time mogla da je probudi.

SEDAMDESET SEDAM

Znajući da je ostalo još nekoliko sati dok ne postane dovoljno mračno da može da izađe napolje, Stirpajk je rešio da malo odspava u čamcu. Dok je spavao, njegov čun se blago ljuljao na kao mastilo crnoj vodi, nekoliko stopa od poplavljenog prozora. Ovaj prozor je iz unutrašnjosti 'pećine' izgledao kao kvadrat svetlosti. Međutim, površina velikog zaliva koja je iz mračne unutrašnjosti Stirpajkovog utočišta izgledala kao da blista, zapravo je postajala sve senovitija, kako je vreme prolazilo.

Sedam sati ranije, kada je Stirpajk ušao iz spoljnog sveta kroz potopljeni prozor, mogao je jasno da vidi u kakvoj se prostoriji našao. Svetlo koje je prodiralo kroz otvor odbijalo se od površine vode i osvetljavalo unutrašnjost.

U početku je bio veoma razdražen zato što iz sobe nije bilo nikakvih hodnika niti stepenica kojima bi se moglo otići na gornji sprat. Vrata su bila zatvorena kad je poplava došla, tako da je sada voda sprečavala njihovo otvaranje. Da su otvorena, Stirpajk bi mogao da se provuče kroz njih i stigne do neke veće i udobnije prostorije. Ali, ne. Mesto u kojem se našao bilo je pećina u pravom smislu te reči - pećina sa nekoliko trulih slika koje su nakrivljeno visile na zidovima iznad nivoa vode.

Kao takva, odmah mu se nije svidela. Bila je to prava klopka. Međutim, činilo mu se da je još opasnije da izvesla iz njenih usta i izađe na otvorenu vodu nego da ostane unutra još nekoliko sati, koliko je ostalo do mraka.

Vetrić je nabirao površinu širokog slatkovodnog zaliva, duvajući iz pravca planine, i na vodi kao da su se stvorili žmarci. Jedan za drugim, nabori su počeli da ulaze u pećinu i čun se nežno ljuljao levo-desno.

Po obodima 'zaliva', dva identična kamena rta sa svojim dugačkim nizovima prozora, postala su samo dva džinovska obrisa u polumraku.

Između njih, uznemirena voda u kojoj se ogledalo nebo postala je neobično uzburkana - površina joj se podizala i spuštala, i iako to nije predstavljalo nikakvu opasnost ni po najmanji čamae, pa čak ni po plivače, ipak je bilo čudno i zastrašujuće.

Za manje od jednog minuta nepomična tišina večeri pretvorila se u nešto sasvim drugačije. Zatišje sumraka, uspavanost kamenosivog svetla, bila je narušena. Ništa nije prekinulo tišinu, ali vazduh, voda, zamak i tama, kao da su napravili neki tajni pakt.

Ledeni dah iz pluća ovih zaverenika, koji se kretao preko naježene površine vode, mora da je ušao u prostoriju nalik na pećinu u kojoj je spavao Stirpajk jer on se naglo podigao u sedeći položaj u čamcu i okrenuo lice prema prozoru. Dlačice na leđima i vratu su mu se podigle, a usta pretvorila u čeljust vuka, jer dok mu je krv blistala u dužicama, njegove tanke i bezbojne usne razvukle su se u kež nalik na otvorenu posekotinu na licu od voska.

Dok su mu misli jurile, zgrabio je veslo i pomerio kanu na nekoliko stopa od prozora, odakle je, iz potpunog mraka, mogao da vidi ceo zaliv.

Ono što je malopre video bili su samo odrazi potpune slike u koju je sada gledao. To je bilo zbog toga što je, sa mesta na kojem se kanu do malopre nalazio, gornji deo prozora bio zaklonjen velikim parčetom odlepljene tapete. Video je odraze niza svetala u vodi. A sada je gledao u fenjere koji su goreli na pramcima više od stotinu čamaca. Svetleli su kao svici i bili raspoređeni u polukrug koji se polako sužavao.

Ali najgore od svega je bilo svetlo koje je bacalo odsjaj na vodu odmah ispred prozora. Nije bilo jako, ali nije moglo ni da se pripiše poslednjim ostacima dnevnog svetla. Osim toga, ni njegova boja nije bila prirodna. Bilo je nečeg zelenkastog u blagom odsjaju sa kojeg je sada skrenuo pogled. Pogledao je u čamce koji su smanjivali udaljenost između sebe i zidova zamka.

Bez obzira na to da li su postojala neka druga objašnjenja za prizor koji je gledao, u ovom odsudnom trenutku nije smeo da utroši na njih niti jednu misao.

Mora da pretpostavi da se radi o onom najkrvavijem i najgorem.

Mora da pretpostavi da nisu rašireni po zalivu zato što ga *traže* - zato što znaju da se krije negde u području oivičenom sa dva rta od kamenih blokova - već zato što tačno *znaju* kroz koji je prozor prošao. Mora da pretpostavi da ga je neko video dok je ulazio u ovu klopku i da njegovi progonioci nisu samo raspoređeni po zalivu i da mu se približavaju žedni njegove krvi, već i da ledeni odsjaj na vodi neposredno ispred njega dolazi od baklji i fenjera koje gore na prozoru iznad njegove glave.

Iako mu je možda jedina nada bila da izađe iz pećine i da, rizikujući kišu metaka sa prozora iznad, jurne preko vode ne samo pre nego što ga čamci koji su se približavali potpuno okruže već i pre nego što priđu dovoljno blizu da svojim svetlima jasno obasjaju ulaz u njegovu sklonište - iako je možda trebalo to da uradi i najvećom mogućom brzinom zaplovi preko zaliva, krećući se cik-cak i koristeći sve mogućnosti svog lakog čamca pokuša da se probije kroz obruč fenjera i dođe do kamenog rta obraslog bršljanom uz koji bi mogao da se popne i pobegne - iako je možda trebalo to da uradi, sada je u svakom slučaju bilo kasno jer je snažno žuto svetlo blistalo ispred prozora i poigravalo na uzburkanoj vodi.

Poreklo ovog svetla čiji je odsjaj na vodi ubica užasnuto posmatrao bio je jedan par brodova oblikom nalik na dereglije, koji se privlačio uz zidove zapljuskivane talasima sa obe strane Stirpajkovog prozora. Teška plovila su bila načičkana bakljama sa kojih su letele varnice i uz šištanje umirale na površini vode. Prostor ispred ulaza u pećinu pretvorio se iz mračnog i nepoznatog utočišta u vatrom obasjanu vodenu pozornicu u koju su bili upereni svi pogledi. Kamene okvir prozora, star i izjedjen zubom vremena, izgledao je kao da je iskovan od čistog zlata, a njegov odraz je uranjao u crnu vodu kao da želi da je potpali. Kamene blokovi oko prozora bili su jednako blistavo osvetljeni. Samo je ulaz u pećinu narušavao taj sjaj, sa vatrom obasjanom vodom koja je tekla unutra i gubila se u neprovidnoj tami crnog ždrele. Bilo je nečeg mnogo tamnijeg od crnila u tom mračnom pravougaoniku.

Jedini zadatak dve dereglije je bio da ostanu svojim pravougaonim pramcima tik uz kamene ivice prozora. Njihova dužnost je bila da osvetle prostor kako bi se videlo jasno kao po danu. Na ostalim čamcima je bilo da se približe i stegnu obruč tako da kroz njegovu zgusnutu naoružanu liniju ništa ne može da prođe.

Međutim, oni koji su bili u deregljama i držali baklje, i oni koji su veslali u stotinama čamaca koji su sada bili na dobačaj kamena od pećine, nisu bili jedini svedoci. Visoko iznad ulaza u Stirpajkovo utočište, desetine i desetine nepravilno raspoređenih prozora više nije prazno zevalo kao kada je Titus gledao u njih iz svog čuna. Na svakom prozoru stajalo je po jedno lice i sva su bila okrenuta prema dole, gde se osvetljena površina vode podizala i spuštala tako da su senke muškaraca na deregljama poskakivale po vatrom obasjanim zidovima, a talasi koji su se razbijali o zidine zamka širili oko sebe zvuk pljuskanja.

Vetar se pojačavao i pojedinim čamcima koji su sačinjavali obruč bilo je teško da održe položaj. Vreme koje se pogoršavalo nije uticalo samo na posmatrača odozgo. Prava armija ljudi stigla je kopnenim putem. Među njima je bilo vrlo malo onih koji su ranije prošli tim putem, a u poslednjih pet godina baš niko nije putovao toliko daleko da bi stigao do Kolena i Spomenika malog Sarka.

Grofica je došla čamcem, ali Titus je morao da ide pešice, na čelu pešadije, jer je bilo teško naći put, s obzirom na to da je padao mrak i da je bilo bezbroj raskršća u hodnicima i na krovovima na kojima je trebalo odlučiti kojim pravcem dalje. Pošto mu je put kojim je istog dana prošao bio svež u sećanju, Titus nije imao izbora nego da svoje znanje stavi na raspolaganje stotinama ljudi čija je dužnost bila da izvrše napad na Kamene spomenike. Međutim, nije bio u stanju da ponovi svoje putovanje bez ičije pomoći. Dok su službenici jurcali naokolo u potrazi za nekim prikladnim sredstvom transporta, Titus se setio stolice sa motkama na kojoj je sedeo vezanih očiju kad su ga nosili na proslavu njegovog desetog rođendana. Poslali su jednog slugu po nosiljku i, nešto kasnije, 'kopnena armija' je krenula na sever, sa Titusom koji je sedeo u svojoj planinskoj stolici. Pored nogu mu je stajao krčag sa vodom, u ruci je držao čuturicu sa konjacom, a na sedištu je imao veknu hleba i vrećicu sa suvim groždem. Na pojedinim delovima putovanja, kada bi prelazili sa jednog krova na drugi ili kada bi se penjali uz neke strme stepenice, on bi sišao sa stolice i išao pešice, ali najvećim delom je mogao opušteno da sedi u stolici odakle je oštrim glasom izdavao naredjenja zapovedniku kopnene potrage, kad bi prilika to zahtevala. Mračan gnev u njemu bio je sve jači.

Sta mu je prolazilo kroz glavu dok se kretao kroz večernji vazduh? Na stotine misli i senke još mnogih stotina. Ali među njima je bilo nekoliko tema koja su nadvisivale sve ostale i koje su se neprestano silom vraćale u njegovu svest, terajući svaki put njegovo srce da bolno zalupa. U periodu od samo nekoliko sati, tri puta je bio izložen pravim emotivnim burama za koje uopšte nije bio pripremljen.

Niotkuda, iznenada, ugledao je neuhvatljivog Stirpajka. Niotkuda, iznenada, stigla je vest o Fuksijinoj smrti. Niotkuda i iznenada, zapljusnuli su ga nalet vlastite pobune, opasnost

koju je to stvorilo, šok koji su doživeli svi oko njega, uzbuđenje i ushićenost koju je on doživeo zbog toga što je bilo svršeno sa dvoličnošću. Možda će ga smatrati izdajnikom, ali on je i čovek koji je počupao drač sa svoje odeće, bršljan sa svojih udova i ladolež sa svog uma.

Da li je, zaista? Da li je bilo moguće da se samo jednim trzajem oslobodi odgovornosti prema domu svojih predaka.

Dok su njegovi nosači stupali po gornjim spratovima zamka, bio je ubeđen da je uspeo da se oslobodi. Kad Stirpajk bude izvučen iz svoje jazbine i ubijen - šta će ga onda zadržavati u ovom svetu, jedinom koji je poznavao? Radije će umreti na njegovim granicama, gde god da se nalaze, nego da trune od obreda do obreda. Fuksija je mrtva. Sve je mrtvo. Stvor je mrtva i ceo svet je mrtav. Titus je nadrastao svoje kraljevstvo.

Međutim, ispod svega ovoga, iza njegovih burnih misli, bujao je *gnev*, gnev kakav nikada ranije nije osetio. Ne površini bi možda izgledalo da je taj gnev koji ga je izjedao besmislen. I onaj razumni deo Titusa možda bi čak prihvatio da je to istina. Jer nije bio gnevan zbog Fuksijine smrti i zbog toga što je Stirpajka smatrao odgovornim za to, niti zbog toga što je slučajni udar groma sprečio da se razvije njegova ljubav prema Stvoru - u njegovoj svesti ništa od ovoga ga nije teralo da drhti od žudnje da se dočepa čoveka sa unakaženim licem i, ako bude mogao, da ga ubije. Ne, bilo je to zbog toga što mu je Stirpajk ukrao *čamac*, njegov čamac koji je tako lagan, tako vitak i tako okretan na vodi.

Ono što on nije mogao da zna bilo je da za njega taj čamac nije ni manje ni više nego Stvor. Duboko u haosu njegove duše i njegove mašte, u samom središtu njegovog sveta snova, Camac je postao Stvor - srž Gormengastove šume. Ili je to možda već bio kad je prvi put seo u njega i zaputio se u slobodu spoljnog sveta.

Ali nije bilo samo to. Postojao je još jedan razlog. Razlog koji nije bio nimalo simboličan. Nije imao tajnovito poreklo; bio je to stvaran razlog, oštih obrisa kao što je bio oštar bodež zataknut za njegov pojas.

Camac, koji je sada bio u rukama ubice, za njega je bio savršeno sredstvo za brz i iznenadan napad - drugim rečima, za osvetu za smrt svoje sestre. Izgubio je svoje *oružje*.

Da je Titus malo bolje razmislio, shvatio bi da Stirpajk nije mogao da je ubije, jer nikako nije mogao da stigne tako daleko toliko brzo posle Fuksijinog utapanja. Ali, njegov mozak nije radio na takav način. Stirpajk je ubio njegovu sestru. I Stirpajk je ukrao njegov čamac.

Kad je naposljetku kopnena armija stigla do poslednjih grudobrana i ispod sebe ugledala crnu vodu 'zaliva', postavljeni su osmatračići i naređeno im je da obaveste svoje komandante čim se pojave prva svetla iza kamenog rta. U međuvremenu, vojska koja je prekrivala okolne krovove polako je nestala uvlačeći se kroz svetlarnike, ventilacione otvore i krovne prozore, dok ih pusta i melanholična divljina nije uvukla u svoje mnogobrojne sobe i dvorane, divljina koja je godinama odisala prazninom, sve dok Stirpajk nije započeo sa svojim istraživanjima.

Upalili su baklje. Smatrali su da je najvažnije što pre pretražiti zgradu, bez obzira na to što će time pružiti beguncu mogućnost da primeti svetlo. Kako god bilo, napredovali su veoma sporo.

Na kraju, otprilike u isto vreme kada su stigle vesti da su četiri sprata pretražena i da su prazni poput zvona bez klatna, javljeno je sa osmatračnica da su svetla primećena na drugom kraju zaliva.

Na svim prozorima zapadnog zida pojavile su se glave i, zaista, niska treperavih iskri koju je Stirpajk video kroz ulaz u svoj poplavljeni zaklon pružala se kroz mrak.

Nije bilo nikakvog znaka da je Stirpajk pronađen u nekoj od mnogobrojnih soba na gornjim spratovima, jednako kao što nije postojao nikakav dokaz da je on još uvek u svom zaklonu u nivou vode. Titus je odmah sišao do najnižeg nepoplavljenog sprata i opasno se nagnuvši kroz prozor, negde na sredini pročelja, držeći se za grane bršljana, uspeo je da prepozna prozor kroz koji je Stirpajk uplovio u zamak.

Pošto su se svetla pojavila u zalivu, nije bilo vremena za gubljenje zato što ih je Stirpajk, ako je bio dole, verovatno već primetio i postojala je mogućnost da pokuša da pobegne. U međuvremenu, Titus i tri kapetana koji su bili sa njim, vratili su se u hodnik kroz sobu u kojoj su se nalazili, pretrčali nekih šezdeset ili sedamdeset stopa i ušli u jednu od susednih soba u zapadnom krilu zgrade. Kad su stigli do prozora, videli su da se nalaze tačno iznad Stirpajkovog poplavljenog prozora.

U zalivu nije bilo nikakvog znaka od njega. Koliko su mogli da zakluče, nalazio se direktno ispod prostorije desno od njih, koju su mogli da vide kroz vrata koja su vodila u nju. Bila je to povelika, pravougaona soba prekrivena debelim slojem prašine, meke poput somota.

„Ako je dole, gospodar, i ako bude neophodno, možemo da prosečemo pod i dopremo do njega odozgo...” rekao je jedan od Titusovih pratilaca i krenuo prema sobi.

"Ne! Ne!" oštro je prošaputao Titus. "Može da čuje tvoje korake. Vрати se."

"Čamci su još daleko", rekao je drugi muškarac. "Ne verujem da može da uđe dublje u zamak. Nivo vode je na samo četiri stope od vrha prozora. Pre ili kasnije, sva vrata će biti zaglavljena pod težinom vode. U pravu ste, gospodaru. Moramo biti tihi."

"Onda budi tih", rekao je Titus i iako je bio besan, slatki ukus opojnog vina moći razlio mu se po jeziku - sladak i opasan - jer tek je počeo da shvata kolika je njegova moć nad drugim ljudima, ne samo kroz uticaj stečen rođenjem već i kroz urođeni autoritet kojim je upravljao po prvi put u životu. Bio je svestan opasnosti jer je znao da što više bude kinjio svoje potčinjene koristeći tu moć, to će mu ona više ulaziti pod kožu i postajace okrutniji, sve dok Stvor od koje je naučio šta je sloboda ne postane puka uspomena.

Dok su se čamci približavali i stezali obruč, još pre nego što su bakljama okićene dereglije stigle do prozora i dok je prilično gusta tama obavijala prostor ispred izlaza iz njegovog zaklona, svestan da ne mogu da ga napadnu iza leđa, Stirpajk je odabrao da ne pokušava da čamcem probije obruč u 'zalivu', već da ostane tu gde jeste i da se bori protiv celog sveta ako treba. Bila je to teška odluka i moguće je da je nije doneo u potpunosti sve dok se svetla sa dereglija nisu približila - ali, u svakom slučaju, rešio je da ostane. Okrenuvši kanu na drugu stranu, još jednom je obišao prostoriju. Upravo tada se okrutno žuto svetlo pojavilo na prozoru i ostalo tamo - kao da se podigla zavesa, obeležavajući početak drame. U trenutku kad se trgnuo od iznenadne pojave svetla, znao je da njegovi neprijatelji ne mogu da budu *sigurni* da se on nalazi u ovoj poplavljenoj sobi. Ne mogu da znaju, na primer, da su unutrašnja vrata zatvorena i zaglavljena. Ne mogu da budu sigurni da, čak i ako su ga videli da ulazi kroz prozor, u međuvremenu nije izašao kroz njega. Međutim, kako će i da li će uopšte moći da iskoristi tu njihovu nesigurnost, sada mu nije padalo na pamet.

U sobi nije bilo ničeg osim vode i praznih zidova na kojima su visile slike; ničeg što bi moglo da mu pomogne. A onda, po prvi put je pomislio na tavanicu. Pogledao je gore i video samo jedan sloj dasaka na crvotočnim gredama. Prokleo je samog sebe što se toga ranije nije setio i odmah se uspravio u čamcu, održavajući ravnotežu ispod jedne truležne pukotine u tavanici. Pošto je ispružio ruke, pokušavajući da se uhvati za gredu i udari po daskama, začuo je užasavajući zvuk koraka iznad sebe, a daske su zadrhtale na nekoliko inča od njegove glave.

Odmah se spustio u čamac koji se sada приметно ljuljao. Osvežavajući vetar je slao talase kroz prozor, preko relativno mirne površine vode u poplavljenoj prostoriji.

Bio je odsečen odozgo i sa svih strana. Oči su mu sve vreme bile okrenute prema blistavom, žutom pravougaoniku vode izvan prozora. Iznenada, jedan talas, mnogo jači od svojih prethodnika, prkosno je udario u kamenu okvir prozora, poprskavši svojom penom i njegov gornji deo. Mračnu sobu je ispunilo pljuskanje zatočene vode. Zvuk nije bio glasan, već hladan i okrutan, a onda je Stirpajk začuo još jedan zvuk - prve kapi kiše koja je ponovo počinjala. Njeno šištanje je u Stirpajku probudilo nadu.

Nije se radilo o tome da je Stirpajk izgubio nadu. Nikada je nije ni imao. On nije razmišljao u tim okvirima. Bio je toliko usredsređen na ono što bi trebalo da uradi, iz sekunde u sekundu, da mu nije ni palo na pamet da bi mogao doći trenutak kada je sve izgubljeno. Osim toga, bio je ispunjen oholim ponosom zbog toga što je u okupljenoj vojsci zamka video priznanje samom sebi. Ovo nije bio deo Gormengastovih rituala. Ovo je bilo nešto originalno.

Nesvesna raskoš fenjerima okićenih čamaca bila je jedinstvena. Niko je nije osmislio niti naredio. Nije bilo nikakvih proba. Bilo je to *neophodno*. Bilo je neophodno zbog njihovog straha od njega. Ipak, i u njemu je postojao strah koji je bio pomešan sa njegovim ponosom i taštinom.

Nije to bio strah od ljudi koji su ga opkoljavali već od – vatre. Od pogleda na baklje, na njegovom licu se stvorio onaj vučji kež koji je podsticao njegovo zlokobno lukavstvo. Sećanje na susret sa smrću, kada su on i Berkventin bili obuhvaćeni jednim zajedničkim plamenom, bilo je toliko snažno u njemu, toliko je pogodilo njegov um, da je od samog pogleda na vatru bio na korak od ludila.

Svakog časa će videti kako pramac ili više pramac, tik jedan do drugog, narušavaju zlatni pravougaonik ispred prozora, posut kapima kiše. Ili će se začuti glas koji će ga pozvati da se preda i izađe napolje.

Čamci osvetljeni fenjerima sada su bili dovoljno blizu da bi njihove posade mogle da se razaznaju pod višebojnim plamenovima koji su plesali po površini uzburkane vode.

Ponovo je začuo korake iznad sebe i podigao je pogled prema trulim daskama. Sada je već jedva održavao ravnotežu jer su talasi bili prilično veliki.

Dok mu se pogled spuštao, primetio je nešto po prvi put. Bio je to oveći ispušt, koji su sasvim siučajno stvorili kamenovi od kojih je bio ozidan gornji deo prozorskog okvira.

Odmah je znao da mora tamo da se popne. Nadao se da će oluja ponovo početi i rasterati flotu koja se podizala i spuštala na sve većim talasima.

Međutim, ako oluja ponovo počne, to znači da će i njegovi neprijatelji požuriti da načine svoj prvi korak. Vreme nije bilo ni na čijoj strani, na njegovoj niti na njihovoj. Njihov ulazak se može očekivati svakog trenutka.

Penjanje na kameni ispust u najmračnijem delu prostorije pokazalo se kao nimalo lak zadatak. Stajao je na pramcu malog čamca tako da se njegova krma uzdizala visoko iznad vode. Jednom rukom se držao za gredu na niskoj tavanici, a drugom je pipao po gornjoj ivici ispusta, tražeći uporište. Sve to vreme morao je da drži čamac što bliže zidu, dok su ga talasi u sobi podizali i spuštali.

Najvažnije od svega bilo je da ne dozvoli čamcu da se pomeri napred tako da mu pramac dođe do prozora gde bi mogli da ga vide oni napolju. Bilo je to strašno naporno. Stirpajk je bio istegnut i nakrivljen, sa rukama na tavanici i ispustu, nogama na nestabilnom pramcu čamca, a sve vreme su talasi jurili po prostoriji, podizali se i spuštali, bacajući belu penu na sve strane.

Na njegovu sreću, uspeo je da nađe duboku pukotinu među kamenovima od kojih je bio napravljen ispust, koja je njegovim prstima mogla da pruži dobar oslonac. Visina ispusta nije bila razlog zbog kojeg se brinuo da li će uspeti da se popne, zato što je njegova donja ivica bila samo na stopu od njegove glave. Najveći problem je bio u usklađivanju nekoliko stvari koje je morao da uradi pre nego što se nade na vrhu prozorskog okvira, sa čamcem pored sebe.

Međutim, bio je uporan kao lasica i polako, u gotovo neprimetnim razmacima, podigao je desnu nogu iz kanua i prislonio koleno na unutrašnju ivicu vertikalnog dela kamenog prozorskog okvira. Čamac je stajao gotovo uspravno zbog toga što se još uvek oslanjao levom nogom na njegov pramac. Bio je toliko uspravljen da je Stirpajk, očajničkim lukavstvom svojstvenim samo njemu, uspeo da pusti gredu za koju se držao levom rukom iznad glave i da istom tom rukom podigne čamac izvan vode. Sada su mu obe ruke bile zauzete - jednom se držao za kameni ispust, a drugom je držao čamac dalje od svetla. Trpeo je strahovit bol u kolenu pritisnutom o vertikalni deo okvira prozora. Druga noga mu je visila kao da nema života u njoj.

Neko vreme je ostao u tom položaju, dok mu je znoj oblivao unakaženo lice, a mišići vapili za oslobađanjem od tog užasnog napora. Sve vreme provedeno u tom položaju bio je ubeđen da situacija može da se razreši jedino tako što će kao mrtva muva pasti sa zida u vodu obasjanu zlatnim svetlom baklji, odakle će ga pokupiti najbliži od njegovih neprijatelja.

Međutim, kad je bol dosegao svoj vrhunac, Stirpajk je počeo da vuče celu težinu svog tela rukom čiji je iskrivljeni prst drhtao u pukotini na okviru prozora. Inč po inč, tiho je čekao kao da je beba ili bolestan pas, podizao se sve dok nije uspeo malo da se izviče i upotrebi i drugu nogu. Ipak, vrhom cipele nikako nije uspevao da pronađe bilo kakvu nepravilnost u kamenom prozorskom okviru.

U očajničkom besu zakolutao je očima. Ponovo je pomislio da će završiti u vodi. Međutim, dok mu je oko kolotalo, postalo je napola svesno velikog zardalog eksera koji je horizontalno štrčao iz grede na tavanici. Bio je iskrivljen i nabrekao od rđe. Kad je usmerio pogled prema njemu, u Stirpajkovo glavi se rodila maglovita ideja koju isprva nije bio u stanju da protumači. Međutim, ono što njegov um nije uspevao da definiše, njegova ruka je sprovela u delo. Gledao je u nju, u svoju levu ruku; gledao ju je kako se podiže i polako diže čamac iznad njegove glave i onda, kao što čovek kači šešir o klin, okačila je čamac o zardali ekser. Sada, kad mu je leva ruka postala slobodna, mogao je da pronađe i drugi oslonac na horizontalnom delu kamenog prozorskog okvira, pa da uz mnogo manje bola nastavi da se penje, sve dok se nije našao na na dvanaest inča širokom ispustu masivnog, kamenog prozorskog okvira, gde se pripio uza zid na sve četiri.

Tamo gde je ranije postojala jasna granica između crnih talasa u sobi i žutih koji su poskakivali sa spoljne strane prozora, sada je više nije bilo. Zlatna voda je vijugala sve dublje u sobu dok je crna manje slobodno prodirala u sjaj koji je vladao napolju.

Stirpajk je sada ležao potrbuške na kamenom ispustu, nekoliko stopa iznad vode. Povremeno je spuštao glavu kako bi pogledao kroz severni, gornji ugao prozora. Nekoliko mrtvih pužavica još uvek je bilo pripijeno za spoljni zid i visilo preko tog ugla, pružajući mu zaklon kroz koji je planirao da dozna nešto više o namerama svojih progonilaca.

Spuštajući glavu inč po inč, iznenada ih je ugledao. Ulaz je bio okružen neprobojnim zidom čamaca udaljenim nekih desetak stopa. Podizali su se i spuštali na opasnim talasima. Pljuštala je kiša. Kapi su bile male, ali žestoke i promicale su ukoso nasuprot mokrih i bakljama obasjanih lica.

Nisu bili naoružani vatrenim oružjem, kao što je očekivao da će biti, već dugačkim noževima. Tada se setio starog zakona po kojem, ako je moguće, ubica treba da bude ubijen na način što sličniji načinu na koji su ubijene njegove žrtve. Bilo je očigledno da je Flejovo ubistvo odlučilo izbor oružja.

Plamenovi baklji su se presijavali na mokrom čeliku. Pramci čamaca su se još više približavali prozoru.

Stirpajk se podigao sa stomaka i seo. Svetlo u pećini je sada bilo mnogo jače. Podsećalo je na zlatni polumrak. Pogledao je u svoj okačeni čamac. Onda je precizno, ali veoma žustro počeo iz džepova da vadi predmete koje je uvek nosio sa sobom.

Nož i pračku je položio jedno pored drugog, pažljivo i uredno kao domaćica koja slaže predmete na okviru kamina. Najveći deo municije je ostavio u džepu, ali je izvadio tuce oblutaka i poslagaio ih u tri savršeno ravna niza.

Onda je izvadio malo ogledalo i češalj i pod mrkim, zlatnim svetlom koje se uvuklo u pećinu, namestio je kosu.

Kad je bio zadovoljan učinjenim, ponovo je provirio ispod prozorskog okvira i video zid od čamaca koji se njihao na talasima, sprečavajući bilo kakvu mogućnost za bekstvo. Preko ove kompaktne strukture krcate ljudima prenet je čamac i, dok je Stirpajk gledao, spušten u uzburkanu vodu ispred prozora tako da mu je pramac bio na samo nekoliko stopa od ulaza u pećinu.

Onda je primetio da su dereglije prilazile sve bliže jedna drugoj kako bi se izlaz u spoljni svet sveo na samo jedan uzani prolaz.

Kako su se dereglije približile tako je mnogo veći broj baklji mogao da šalje svoje svetlo direktno kroz prozor. Površina vode u sobi postala je toliko sjajna da bi Stirpajk bio jasno vidljiv da se nije nalazio tačno iznad prozora.

On je primetio i to da je površinski sjaj oduzeo vodi njenu providnost. Više nije bilo utiska da se zidovi nastavljaju i ispod nivoa vode. Njena površina je izgledala kao čvrsto tlo koje se diže i spušta pogođeno zemljotresom, i emituje svoj sjaj po zidovima i tavanici. Uzeo je pračku u ruku, podigao je do usta i napučivši svoje tanke, nemilosrdne usne, poljubio je kao što bi neka usedelica poljubila nos svoga kokera španijela.

Ubacio je jedan oblutak u ležište od meke kože i dok je čekao da se pojavi pramac ispod njega ili da ga neko pozove, jedan veliki talas je nahrupio kroz prozor i kao neko bezumno stvorenje odmah izašao napolje, ostavivši iza sebe veliki vir u sredini sobe. U istom trenutku začuli su se graja i povici upozorenja zato što se povratni talas prelio preko nekoliko zaljuljanih čamaca. A u istom tom trenutku, dok je Stirpajk držao oružje u ruci i dok se voda preteći kovitlala ispod njega, desilo se još nešto. U pozadini zvukova koje su stvarali talasi i glasovi ljudi napolju, začuo se još jedan zvuk koji je postao čujan ne zbog svoje jačine već zbog svoje upornosti. Bio je to zvuk testerisanja. Neko u sobi iznad provukao je nekakvu oštru alatku kroz pukotinu u natrulom podu, i to veoma tiho jer Stirpajk baš ništa nije čuo, i sada je vrh testere štrčao kroz tavanicu u Stirpajkovu sobu, hitro se pomerajući gore-dole.

Stirpajkova pažnja je bila toliko usmerena na ono što se dešavalo napolju, ispred prozora, gde je mali čamac za izviđanje bio spušten u vodu na samo nekoliko stopa od ulaza, da nije niti video niti čuo ono što se dešavalo iznad njega.

Sada je, međutim, u kratkom zatišju između pljuskanja talasa i ljudskih povika, čuo uporno struganje testere i kad je podigao pogled video je nazubljeno sečivo kako blista na svetlu odbijenom od površine vode kao da je od zlata, i kako se zariva i povlači, zariva i povlači na samom središtu tavanice.

SEDAMDESET OSAM

I

Kako su minuti prolazili, Titus je postajao sve nemirniji. Iako su pripreme za upad u poplavljenu prostoriju obavljane brzo i efikasno, bes u Titusu je rastao i sve više ga obuzimao.

Pred očima su mu lebdela dva prizora: jedan je bio prizor vitkog i neukrotivog stvorenja - stvorenja koje je prkosilo, njemu, prkosilo Gormengastu, prkosilo oluji, a ipak bilo nevino kao vazduh ili munja koja ga je ubila; drugi je bio prizor male, prazne sobe u kojoj je ležalo telo njegove sestre, uznemirujuće ljudsko i sa zatvorenim očima. Ništa mu više nije bilo bitno osim činjenice da njih dve moraju biti osvećene - da on mora da napadne.

Zbog toga i nije ostao pored prozora iznad blistave i ustalasane vode. Izašao je iz sobe i spustio se spoljnim stepeništem da bi se ukrcao u jedan od čamaca. Sada, kada je obruč bio stegnut oko Stirpajkove pećine, bilo je mnogo čamaca koji su se beskorisno ljuljali na talasima.

Naredio je veslačima da ga prevezu do najužeg dela obruča, gde su čamci formirali potpun polukrug oko ulaza. Prešao je preko nestabilne platforme od čamaca do mesta sa

kojeg je mogao toliko jasno da vidi prostoriju obasjanu blistavim svetlosnim odrazima da je slika koja je visila na suprotnom zidu bila savršeno vidljiva.

Grofica je, međutim, krenula na suprotnu stranu - i iako se nisu videli, sigurno su se mimoišli negde pod ćilibarnim svetlom, jer dok je Titus virio u poplavljenu sobu, njegova majka se penjala po spoljnom stepeništu. I ona je pomislila da bi trebalo preseći tavanicu tačno iznad prozora zato što je znala da će ulazak u Stirpajkovo sklonište biti veoma opasan za bilo koga ko se odluči na to. Istina, činilo se da je soba prazna, ali bilo je nemoguće znati šta leži u senkama iza uglova ili iza zidova koji su činili bočne strane prozora.

Ako je uopšte unutra, Stirpajk će baš tu negde biti sakriven.

Zato je i pomislila na sobu iznad. Kad je stigla do nje i videla da se njen plan već sprovodi u delo, pomerila se do prozora i pogledala dole. Kiša, koja je nakratko prestala, ponovo je počela da pada i sada je postojan pljusak udarao u zidove tako da je posle samo jednog minuta provedenog na prozoru grofica bila mokra do kože. Posle nekog vremena, okrenula je glavu nalevo i zagledala se niz bočni zid. Nestajao je u daljini, natopljen vodom. Podigla je glavu i pogledala u nepregledne kamene površine koje su se gubile u mokroj noći. Ali ogromno pročelje je bilo sve samo ne pusto. Iz svakog prozora provirivala je po jedna glava, a oko svake glave svetleo je plamen baklje u boji okolnih zidova tako da se činilo da su posmatrači bili od kamena, kao ukrasi na fasadama, sa licima okrenutim prema blistavo osvetljenim dereglijama koje su poigravale na talasima ispred 'pećine'.

Međutim, dok je grofica gledala u 'statue' koje su krasile zidove levo od nje, došlo je do određenog povlačenja. Izgledalo je kao da se neka vrsta postidenosti proširila po kamenim površinama. Jedna po jedna, glave su se uvukle i nije ostalo ništa levo od grofice osim praznih, mokrih zidova.

Onda je okrenula glavu na drugu stranu, gde su takođe virile mnogobrojne glave osvetljene bakljama, sve dok se i one, jedna po jedna, nisu povukle unutra.

Grofica je onda spustila pogled na pozornicu ispod sebe, a bezbrojna vlažna lica su istog trena izašla iz zida zamka kao da ih je nešto isisalo ili kao što kornjače isturaju svoje glave iz oklopa.

Mali čamac koji je prenet preko kordona na vodi, sada je bio na samo jednu stopu od prozora.

U njemu je sedeo jedan muškarac sa velikim veslom u rukama. Crni kožni šešir sa širokim obodom štitio mu je oči od kiše. U zubima je stezao dugačak bodež.

Prilaženje prozoru između dereglija nije bio nimalo lak zadatak. Omaleni skif se pogibeljno ljuljao, a voda mu se preivala preko strana. Sada se mogao čuti i vetar kako zavija preko zaliva.

Titus iznenada pozva čoveka da se vrati.

"Pusti mene da idem prvi", uzviknuo je. "Vrati se, čoveče. Daj meni svoj nož."

Lice njegove sestre lebdelo je ispred prozora. Stvor je poigravala na blistavoj vodi kao vodena vila. Iskezio je zube.

"Pusti *mene* da ga ubijem! Pusti *mene* da ga ubijem!" ponovo je povikao, izgubivši u tom trenutku poslednje četiri godine odrastanja. Ponašao se kao histerično dete obuzeto intenzitetom svoje mašte. Na trenutak, muškarac u čamcu nije znao šta da uradi. Gledao je preko ramena. U tom trenutku je zagrmeo glas odozgo.

"Ne! Tako vam ljubavi i krvi! Obuzdajte dečaka!"

Dva muškarca čvrsto zgrabiše Titusa jer je izgledalo kao da se sprema da skoči u vodu.

"Tiho, gospodaru", rekao je jedan od muškaraca koji su ga držali. "Možda nije tu."

"Zašto ne bi bio?" kriknuo je Titus. "Ja sam ga video, zar ne? Pustite me! Zar ne znate ko sam ja? Pustite me!"

II

Stirpajk je bio nepomičan kao ispust na kojem je čučao. Pomerale su mu se samo oči, gordole, gore-dole; sa testere koja je sekla sebi kružni put kroz daske iznad njega - na blistavu vodu ispod njega u kojoj svakog časa može da se pojavi pramac skifa. Cuo je grmljavinu grofičinog glasa kad je viknula "Ne!" i znao je da će, kad se napravi rupa u tavanici, ona biti među prvima koja će pogledati dole - i nije bilo sumnje da će imati savršen pogled na njega, šćućurenog i obasjanog odbijenim svetlom.

Vrlo lako bi moglo da se desi da rascopa čelo svakom ko se pojavi na otvoru - da ostavi svoje oblutke napola zarivene u čelima svojih neprijatelja, kao najrečitije moguće nadgrobne spomenike. Međutim, znao je da njegovi neprijatelji nemaju konačan dokaz da je on tu. Kada njegova smrtonosna pračka jednom krene u akciju, njegovo hvatanje će biti samo pitanje vremena.

Bilo mu je jasno da nikako ne može da zaustavi pravilno napredovanje čoveka sa testerom. Tri četvrtine kruga u natrulim daskama već su bile završene. Komadi drveta su počeli da padaju u uskomešanu vodu.

Sve je zavisilo od pojave skifa.

Za manje od jednog minuta, u drvenoj tavanici će se pojaviti veliki okrugli otvor. Baš kao što je očekivao, ispod njega se pojavio čamac. Pramac mu se propinjao poput konja, a onda, iznenada, toliko blizu da bi mogao da ga dotakne, pod njim se našao šešir širokog oboda veslača sa bodežom u zubima.

III

Pošto se uverila da više nema opasnosti da Titus skoči u vodu, grofica se vratila do mesta gde se čovek sa testerom odmarao pre poslednjih desetak zamaha užarenom, nazubljenom oštricom.

"Prva osoba koja promoli glavu kroz ovu rupu ima velike šanse da završi sa kamenom u čelu. Nemojte da se nadate da neće biti tako, gospodo." Govorila je polako. Ruke su joj bile oslonjene na kukove. Glava visoko uzdignuta. Grudi su joj se podizale i spuštale u polaganom ritmu nalik na kretanje mora. Bila je ispunjena strašću potere, ali ništa od toga se nije videlo na njenom licu. Bila je odlučna u nameri da izdajnika stigne zaslužena smrt.

Ali šta je sa Titusom? Zahvaćen je burom emocija, reči mu odišu gorčinom; ne pokazuje nikakvu ljubav prema njoj - a sve to, želela ona to ili ne, bilo je pomešano sa činjenicom da je Stirpajk bio sateran u čošak. Nije se radilo o čistoj i otvorenoj bici između Kuće Grouna i buntovnog izdajnika, zato što je i sedamdeset i sedmi grof, po vlastitom priznanju, bio nešto veoma nalik izdajniku.

Vratila se do prozora, i dok je to činila, Stirpajk je u sobi ispod promenio svoj prvobitni plan. Pala mu je na pamet jedna sasvim nova ideja i ubacio je pračku u džep, uzeo nož i polako se podigao na noge pazeći da ne napravi nikakav šum. Glava i ramena bili su mu pognuti zbog blizine tavanice.

Muškarac u čamcu, koji se dobrovoljno javio za ovaj opasni zadatak, jedva da je uspevao da se usredsredi na bilo šta drugo osim na upravljanje čamcem, koji je poput orahove ljuske poskakivao na talasima koji su se odbijali od zidova prostorije i vraćali kroz prozor, tako da nije bio u stanju da pogledom traži svog neprijatelja.

Ipak, došao je trenutak kada se voda u pećini malo smirila i muškarcu u čamcu pružila priliku da okrene glavu i pogleda preko ramena. Tada je po prvi put uspeo da pogleda u pravcu zida na kojem se nalazio prozor. Istog trena je ugledao Stirpajka, čije je lice bilo osvetljeno odozdo.

Cim ga je ugledao, muškarcu se oteo povik uzbuđenja i straha. On nije bio plašljiv čovek, jer da jeste, ne bi se ni javio da sam uđe u prostoriju, i bio je spreman da se bori kao što se nikada ranije nije borio. Međutim, bilo je nečeg toliko užasavajućeg u položaju mladića koji se nadvijao nad njim da mu se unutrašnjost pretvorila u vodu. Na trenutak, dobrovoljac je bio van domašaja svega osim bačenog noža i nameravao je da dune u pištaljku koja mu je visila na uzici oko vrata kako bi jednim zviždukom, kako je bilo i dogovoreno, javio ostalima da je Stirpajk pronađen. Ali, tada ga je ponela kresta jednog talasa koji je malopre ušao u prostoriju i kretao se ukруг kao da želi da ispere zidove pećine. Muškarac se upinjao da veslom zadrži skif, ali bezuspešno. Za samo nekoliko trenutaka našao se tik uz zapadni zid i klizio prema 'morskoj' strani pećine. Kad se čamac približio izlazu i udario u kameni zid nedaleko od Stirpajka, on se odbacio prema napred i ulevo, i sa zapanjujućom silinom za nekog tako mršavog, pao na dobrovoljca. Nije bilo vremena ni za kakvu borbu zato što se nož zario između rebara u srce muškarca tri puta za isto toliko sekundi.

Pošto je zadao treći od tri munjevita udarca, dok mu je znoj lptao s lica nalik na mokru krv pod reflektovanim svetlom baklji, Stirpajk je okrenuo svoje male, užarene oči prema tavanici i video da se testera nalazi na samo inč od kraja kruga. Još samo jedan trenutak i biće izložen pogledu grofice i njenih tragača.

Leš se nalazio pored njega u čamcu, u koji se ulila još kofa ili dve vode kad je telo palo. Možda je to bio razlog što se čamac sada sporije kretao na talasima. Sta god da je bio razlog, Stirpajk je uspeo da se nogom odupre o vertikalni deo okvira prozora i da zadrži čamac na mestu sve dok se talas nije povukao kroz prozor. Za nekoliko sekundi koliko je trajalo zatišje između talasa, u čamcu koji je poskakivao u nešto tamnijem uglu prostorije, Stirpajk je skinuo kožni šešir širokog oboda sa mrtvačeve glave i stavio ga na svoju. Onda je svukao kaput sa teškog i oklembenog tela i obukao ga. Nije bilo vremena ni za šta drugo... Po udarcima čekića koji su se čuli odozgo bilo je jasno da ljudi odozgo pokušavaju da izbiju istesterisani krug u tavanici. Uhvatio je za ruku leš ispod nogu i uz neverovatan napor prebacio ga preko ivice čamca, gde je potonuo pod nadolazeći talas.

Preostalo mu je još da uspostavi potpunu kontrolu nad skifom jer nije želeo samo da spreči njegovo prevrtanje, već i da ga postavi direktno ispod rupe u tavanici. Dok je uranjao teško veslo u vodu i gurao skif prema središtu sobe, drveni krug je pao sa tavanice i novo svetlo odozgo je obasjalo vodeno središte Stirpajkove jazbine.

Međutim, Stirpajk nije pogledao prema gore. Borio se kao demon ne bi li zadržao čamac direktno ispod kruga svetlosti - a onda se oglasio promuklim glasom koji, iako nije bio ni nalik glasu njegove žrtve, sasvim sigurno nije ličio ni na njegov.

"Moja damo!" pozvao je.

"Šta si rekao?" Grofičin prigušeni glas čuo se odozgo.

Muškarac je prilazio sve bliže otvoru.

Ponovo se začuo glas odozdo. "Ehej! Da li je grofica tu?"

"To je dobrovoljac", oglasio se čovek koji je bio dovoljno hrabar da proviri preko ivice kružne rupe. "To je dobrovoljac, gospodo! Nalazi se tačno ispod nas."

"Šta je rekao?" viknula je grofica promuklim glasom. Mračan strah joj je prožimao srce. "Šta je rekao, čoveče? Za ime kamenova!"

Pritom je i ona napravila korak napred tako da je mogla da vidi šešir širokog oboda i glomazan kaput dvanaest stopa ispod sebe. Htela je da se obrati prilici ispod sebe, ali iako dobrovoljac nije podigao glavu, njegov glas je narušio tišinu. Vladala je nekakva tišina uprkos tome što je šištalala kiša, vetar zavijao, a talasi udarali o zidove. Postojala je napetost u vazduhu koja je nadvladavala sve prirodne zvukove. A bio je tu i strah da je grozni plen uspeo da pobjegne.

Glas je dolazio ispod oboda.

„Recite milostivoj gospođi da ovde nema ničeg! Samo soba puna vode. Nema drugog izlaza osim prozora. Sva su vrata zaglavljena pod težinom vode. Recite joj da nema ničeg osim vode. Nema mesta da se sakrije ni najmanja dlaka! Otišao je, ako je ikada i bio ovde, u šta čisto sumnjam."

Grofica se spustila na kolena kao da se sprema za molitvu. Srce joj je zamrlo. Ovo je bio pravi trenutak da neprijatelj Gormengasta bude uhvaćen i ubijen. Trenutak u kojem oči celog sveta mogu da vide njegovo hvatanje i kažnjavanje. A jedina stvar koju je muškarac u sobi ispod rekao bila je: "Samo soba puna vode."

Međutim, nešto u njoj jednostavno nije htelo da dozvoli da tolike pripreme i tolika okupljena vojska, da sve to bude uzalud - ali postojalo je još nešto u njoj, na jednom dubljem nivou, što joj nije dalo da poveruje da je uverenost, potpuno iracionalna uverenost da je došao dan osvete, bila tek njena pusta želja.

Oslonila se na laktove i spustila glavu ispod nivoa poda.

Na prvi pogled, to je bila užasna istina. Nije bilo nikakvog mesta za sakrivanje. Zidovi su bili prazni, osim nekoliko buđavih slika. Na podu nije bilo ničeg osim vode. Pogledala je u muškarca u čamcu.

Bilo je očigledno da mu je veoma teško da se izbori sa neumornim talasima u pećini, ali u isto vreme bilo je čudno što ni u jednom trenutku nije pokušao da podigne glavu i pogleda prema tavanici, iako je znao da se tamo nalazi publika koja ga željno iščekuje.

Videla ga je ranije, kad je ušao u čamac i uz pomoć vesla prošao između dereglija. Gledala ga je sa prozora dok ju je kiša šibala po licu i pitala se šta će pronaći. Uopšte nije sumnjala u to da će ga Stirpajk čekati. Ova ubedenost je i dalje istrajavala u njoj, uprkos praznini ispod nje koja ju je podstakla da bolje pogleda u muškarca koji nije pronašao ništa osim vode.

Čak i kada je uvidela da on izgleda manje stameno nego što joj se činilo dok ga je posmatrala napolju, još uvek ni u šta nije posumnjala. Onda je, međutim, njen pogled, koji je skrenuo sa dobrovoljca i ponovo prelazio po prostoriji, stigao do nečega što u prvi mah nije primetila.

Desno od prozora, senke su bile nešto dublje tako da nije uočila nešto što je visilo sa tavanice. Isprva nije mogla da razazna o čemu se radi, ali onda, kad su joj se oči privikle na neobične vibracije odbijenog svetla, koje je prvo osvetljavalo jedan pa onda drugi deo predmeta, postala je svesna da gleda u Titusov kanu... Kanu koji je Stirpajk ukrao... I u kojem je ušao baš u ovu prostoriju. Ali gde je onda? Soba je bila prazna i nije bilo ničeg osim vode, kanua i dobrovoljca. I iz nje se nije moglo izaći pešice i nije bilo razloga zašto bi uradio tako nešto sa ukradenim čamcem. Bez obzira na razlog Stirpajkovog nestanka, zašto je kanu bio okačen na tavanicu?

Kad je ponovo spustila pogled na šešir širokog oboda ispod sebe i obratila pažnju na ramena ispod njega, primetivši nervoznu snagu i žustrinu kojom je muškarac upravljao čamcem, u njoj se rodila prva senka sumnje da se ovaj dobrovoljac ispod nje na neki čudan način razlikuje od onog stamenog veslača kojeg je videla sa prozora. Međutim, ta njena sumnja je bila toliko slaba da je nije navela na dublje razmišljanje. Ipak, takva vrsta nemira u njoj, takva vrsta sumnje, kada se pojavila, koliko god nejasna, bila je dovoljna da je navede

da duboko udahne i da zagrmi glasom takve snage da je prilika ispod nje poskočila kad ga je čula: "Dobrovoljče!"

Muškarac ispod nje je izgledao kao da ima toliko problema sa čamcem da nije u stanju da spreči prelivanje vode preko njegove ivice i pogleda u groficu u isto vreme.

"Moja damo?" povikao je, grozničavo veslajući kao da pokušava da se zadrži tačno ispod nje. "Da, moja damo?"

"Da li si slep?" začuo se glas sa tavanice. "Da li su ti oči istrulile u glavi?"

Sta lije mislila time? Da nije videla?...

"Zašto nisi ništa rekao?" grmeo je glas. "Zar ga nisi video?"

"Jako je... Teško... Ostati na površini, moja damo, a kamoli..."

"*Kanu*, čoveče! Zar ti ništa ne znači to što izdajnikov čamac visi sa tavanice? Da vidim..."

Upravo u tom trenutku, kroz prozor je naišao još jedan talas i okrenuo Stirpajkov čamac kao da je list. Dok se čamac okretao, uzburkana voda ga je odnela daleko od središta sobe i nagnula ga na stranu tako da je grofica ugledala crveno-beli blesak ispod šešira sa širokim obodom. U istom trenutku, njen pogled je skrenuo sa njene nagrade, privučen pojavom beživotnog lica koje se pojavilo iz talasa tačno ispod nje, nekoliko časaka plutalo nalik na krišku hleba, a onda opet potonulo. Svet je bio zamro u njoj, a onda je videla dva lica koja su se gotovo nezamislivom brzinom pojavila pred njom, jedno za drugim, i njena utučenost, njena zlovoljna zamišljenost, njena gladna zloba i njeno razočaranje pretvorile su se u iznenadni nalet žestine koji je zahvatio njeno telo i njen mozak. Njen gnev je pao po vodi ispod nje kao švigar biča. Za samo jedan tren, videla je dva lica: unakaženo lice izdajnika i lice mrtvog dobrovoljca.

Više je uopšte nije brinulo pitanje zbog čega je čamac visio sa tavanice niti mnoga druga pitanja. Postala su potpuno apstraktna. Ništa osim smrti čoveka sa šeširom širokog oboda više nije bilo važno.

Na trenutak je posmislila da bi mogla da ga uhvati na prevaru, zato što je bilo malo verovatno da je primetio glavu koja je izronila iz vode ili da je shvatio da je ona videla njegovo išarano lice. Međutim, nije to bilo vreme za varke i obmane. Nije bilo vremena da se oko njega isplete mreža. Istina, mogla je da tajno izda naređenje čamcima da uđu u prostoriju na prepad i savladaju ga u trenutku kad mu pažnja bude skrenuta sa prozora na nešto što bi bilo bačeno u vodu odozgo, ali nije bila raspoložena za takve finese. Želela je brzo i konačno pogubljenje, u ime Kamenova.

IV

Titus je prestao da se batrga i samo je čekao trenutak kada će da popusti pažnja dvojici klipana koji su ga (nesumnjivo, iz najbolje namere) spasavali od samog sebe, što će mu pružiti priliku da se oslobodi.

Držali su ga za kaput i kragu sa obe strane. Rukama, koje su bile slobodne, neprimetno je otkopčao svu dugmad na kaputu, osim jednog.

Ošamućeni od besomućnih talasa, nakvašeni od kiše i umorni od beskrajnog pripaljivanja baklji, ljudi u čamcima nisu znali šta se dešava u potopljenoj 'pećini' niti u sobi iznad nje. Čuli su glasove i nekoliko uzbuđenih povika, ali nisu imali nikakvu predstavu o stvarnom stanju.

Tada se, odjednom, na prozoru pojavila grofica i njen prodorni glas je odjeknuo kroz kišu i vetar.

"Dobro me slušajte, svi! Sada nema mesta za greške! Dobrovoljac je mrtav. Izdajnik koji sada nosi njegov šešir i kaput nalazi se tačno ispod ovog prozora, u sobi koju ste okružili."

Napravila je pauzu i nadlanicom obrisala kišne kapi s lica, a onda nastavila, gromoglasnije nego ikada.

"Četiri središnja čamca idu napred uz pomoć krmernih vesala. Tri naoružana čoveka da stoje na svakom pramcu. Čamci kreću kada ja podignem ruku. Živ ne sme da izađe napolje. Spremite noževe."

Kad su se ove poslednje reči prolomile kroz oluju, zavladao je ogromno uzbuđenje i svi su krenuli napred tako da su četiri središnja čamca imala mnogo teškoća da se izdvoje iz kordona i u liniji krenu napred.

Tada se Titus, primetivši da su njegovi stražari, buljeći opčinjeno u prozor sudbonosne sobe, popustili svoj stisak, bacio napred i izvukao ruke iz rukava svog kaputa, pa je, izbegavši grupu čamčizija, skočio u vodu, ostavivši svoj prazan kaput u njihovim rukama.

Prošlo je mnogo sati kako nije spavao. Osim toga, jeo je veoma malo. Nalazio se na samom rubu nerava i bio je nalik ludaku koji je spreman da hoda po šiljcima. Zahvatila ga je groznica. Oči su mu bile razrogačene i užarene. Kosa neodređene boje bila mu je prilepljena

za čelo poput morske trave. Zubi su mu cvokotali. Goreo je i smrzavao se naizmenično. Nije se plašio. Međutim, to nije bilo zbog toga što je bio hrabar. Stvar je bila u tome što je strah ostao negde iza njega. Bio je izgubljen negde usput. A strah ume da bude mudar i domišljat. Titusu je u ovom trenutku nedostajalo mudrosti i želje za samoodržanjem. Nije imao želje ni za čim, osim za svršetkom. Za sve što ga je tištilo okrivio je Stirpajka - za smrt svoje sestre, kao i za smrt one za kojom je čeznuo, nestalne šumske vile.

Plivao je i likovao. Bakljama obasjana voda sklapala se iznad njega pa ponovo razbijala u žutim kapljicama. Talasi su ga podizali i spuštali dok je rukama udarao po njima. Sve ono što je nebo istreslo iz svoje utrobe na zemlju, razbijalo se pod njegovim čelom. Likovao je.

Groznicu je postajala sve jača. Kako je bivao slabiji, tako je žestina u njemu rasla. Možda se nalazi u snu. Možda je sve ovo samo opseno: glave na hiljadu prozora, brodovi koji poskakuju kao zlatne bube u podnožju mračnih zidina, poplavljeni prozor koji zjapi žudeći za krvlju i tragedijom, prozor iznad njega na kojem stoji njegova majka, sa užarenom crvenom kosom i licem od mermera.

Možda pliva u svojoj smrti. Nije važno. Znao je da radi ono što mora. Nije imao izbora. Citav njegov život bio je čekanje. I to ovoga. Ovog trenutka. Svega što on jeste i što označava.

Ko to pliva unutar njega, taj čiji su udovi njegovi udovi i čije je srce njegovo srce? Ko je on - ko je taj koji se probija kroz blistave talase? Da li je to grof Gormengasta? Sedamdeset i sedmi lord? Sepalkrejvov sin? Gertrudin sin? Sin gospođe koja stoji na prozoru? Fuksijin brat? Oh, da, to je on. On je brat devojkice do brade pokriveno belim čaršavom, čija je crna kosa rasuta po snežnobelom jastuku. To je on. Ali on nije brat mlostive gospođe - već samo utopljene devojkice. I on nije ničiji nominalni vođa. On je Titus, možda, ako su nazivi neophodni, ali ništa više od toga - ne ni Gormengast, niti sedamdeset i sedmi, niti kuća Grouna, već srce u telu koje pliva kroz vreme i prostor.

Grofica ga je videla sa prozora, ali ništa nije mogla da uradi. Nije se kretao prema ulazu u pećinu, gde su čamci već gotovo zakrčili uski prolaz, već prema jednom od spoljnih stepeništa koja su izranjala iz vode u različitim razmacima po zidovima zamka.

Međutim, sada nije imala vremena da čeka kako bi videla dokle će da stigne. Tri muškarca su već bila u vodi i plivala za njim. Kad je videla da je prvi čamac ušao u prostoriju, vratila se u sobu i došla do njenog središta gde se grupa oficira okupila oko velike špijunke. Dok im je prilazila, jedan visoki muškarac koji je klečao pored otvora, pao je na leđa sa bradom oblivenom krvlju. Četiri zuba su mu bila izbijena i sada su zajedno sa jednim malim oblutkom čangrljala u njegovim ustima, dok mu je glava odzvanjala od bolova. Ostali su se brže-bolje sklonili od opasnog otvora.

Dok su to radili, u sobu je ušao Titus, ostavljajući mokre tragove iza sebe. Bilo je očigledno da je izmučen umorom i groznicom, i da ne može da kontroliše vatru koja gori u njemu. Njegova prirodno bleđa koža bila je rumena. Neobične karakteristike njegovog tela bile su dodatno izražene.

Utisak da je veći nego što zaista jeste, da je prevelik - što je nasledio od svoje majke - sada je bio posebno istaknut. Kao da na vrata nije ušao samo Titus Groun već njegova apstrakcija, njegov prototip, i da voda koja se cedila iz njegove odeće ističe u ogromnim količinama.

Izraz na njegovom licu, koji je inače bio prazan, sada je bio još prazniji i tuplji. Donja usna, koja je drhtala od uzbuđenja, visila je kao usna deteta. Ali njegove blede oči, tako često tužne zbog njegove povučeniosti, bile su zažarene, ali ne samo od groznice već i od žudnje za osvetom - nimalo lep prizor - i bile su u isto vreme ledene od njegove odlučnosti da se dokaže kao muškarac.

Bio je svedok raspada vlastitog sveta. Video je stanovnike tog sveta kako delaju. Došao je red na njega da stane na središte pozornice. Da li je on grof Gormengasta? Da li je on Sedamdeset i sedmi? Ne, tako mu groma koji ju je ubio! On je Prvi - čovek na latici, sa buktinjom svog sveta! Sve je tu, ništa ne nedostaje: mozak, srce i razum. On je pojedinac na osnovu svoga prava; stvorenje koje ima noge, ruke, stomak, glavu, oči i zube.

Neopaženo je došao do prozora. Nije dao nikakav znak svojoj majci. On je njen izdajnik. Neka ga gleda, onda! Neka ga gleda!

Cilj mu je bio jasan još od trenutka kada se izvukao iz svog kaputa i skočio u vodu. U njemu nije bilo mesta za strah. Znao je da može biti ispunjen samo ako on bude taj koji će se obušiti na simbol svega što je tiransko - na Stirpajka, tu hladnu i proračunatu zver. Od oružja je imao samo jedan kratak i klizav nož. Oko drške je obmotao parče krpe. Stajao je na prozoru, stežući okvir prozora obema rukama i zureći u fantastičan prizor bezbrojnih baklji. Kiša je prestala, a vetar koji je besomučno duvao, smirio se neverovatnom brzinom.

Visoko na severoistoku, mesec se oslobodio oblaka koji su ga prekrivali. Preko Gormengasta se prelilo nekakvo pepeljasto svetlo, a tišina se spustila na zaliv, narušavana

samo povremenim zapljuskivaljem vode po zidovima jer, iako je vetar prestao da duva, poplava je i dalje nadirala.

Titus nije znao zašto stoji tu. Možda zbog toga što je na tom mestu bio najbliže beguncu - kroz prozor nije mogao da uđe, a otvor u podu je bio pod stražom. Sa tog mesta, van ruku onih koji su ga držali, barem je bio blizu čoveka kojeg je želeo da ubije. Ali bilo je tu još nečega. Znao je da neće biti obični posmatrač. Nekako je znao da ljudska hajka, koliko god da je naoružana, ne može da se meri sa jednom tako prepređenom životinjom kao što je ona koju su saterali u čošak. Nije verovao da je puko mnoštvo u stanju da se izbori sa tako okretnim i lukavim neprijateljem.

Ništa od toga nije bilo svesno izraženo u njegovim mislima. Nije bio u stanju da bilo šta pojmi na razuman način. Kao što je znao da mora da pobegne i dopliva do stepeništa, tako je znao i da mora da uđe u ovu sobu i stoji pored prozora.

V

Iznenada se začuo jedan užasan krik odozdo, a onda i još jedan. Stirpajk, koji nije imao drugog izbora nego da pomeri skif u zadnji deo prostorije, kada je prvi od četiri čamca promolio svoj pramac kroz prozor, rastegao je i otpustio svoj smrtonosni lastiš dva puta, gotovo bez pauze. Sledeća tri hica bila su uperena u buktinje koje su bile zataknute u gvozdene alke okačene po bokovima prvog čamca, i dve od njih su završile u vodi, gde su šišteći potonule.

Ova tri oblutka bila su sve što mu je ostalo od municije, osim onih koji su stajali poslagani na ispustu iznad prozora.

Imao je i nož, ali znao je da može da ga baci samo jednom. A njegovih neprijatelja je bilo bezbroj. Bolje da zadrži bodež kod sebe nego da ga baci i protraći na smrt neke beznačajne budale.

Njegovi neprijatelji su sada bili veoma blizu - na samo jednu dužinu vesla od njega. Muškarac najbliži njemu beživotno je visio s boka čamca. Dva krika koja su se malopre čula poticala su od dva čoveka na krmi, koji su pogođeni u grudi i obraz. Muškarac koji je bio presamićen preko boka čamca nalik na džak brašna, sa jednom rukom u vodi, nije pustio ni glasa od sebe kad je ubijen, kao da je njegovo putovanje sa ovog sveta na onaj bilo toliko brzo da nije imao vremena za proteste.

Pošto nije imao više municije, Stirpajk je bacio praćku i skočio za njom tako da se odmah našao duboko u vodi i ronio ispod kobilica čamaca. Zaronio je što je dublje mogao i bio je siguran da ne mogu da ga vide odozgo zato što je znao da, iako se odrazi na površini jasno vide, ono što je u dubini ostaje potpuno nevidljivo.

Jedini čovek u čamcu koji je bio u stanju da govori nije čekao ni trenutka da bi obavestio ostatak sveta o onome što se desilo. Glasom u kojem se jasno čulo olakšanje, više nego bilo šta drugo, iako je pokušao da sakrije svoja osećanja, viknuo je: "Skočio je! Sad je ispod vode! Pazite na prozor, vi u trećem čamcu! Pazite na prozor!"

Stirpajk je žurno klizio kroz mrku tamu. Znao je da mora da ode što dalje pre nego što izroni da bi udahnuo vazduh. Međutim, kao i Titus, i on je bio mrtav umoran.

Kad je stigao do prozora, potrošio je već polovinu vazduha u svojim plućima. Levom rukom je uspeo da napipa kameni okvir. Kobilica trećeg čamca bila mu je iznad glave i malo ulevo. Na trenutak je zastao da se odmori i podigao glavu prema njoj, a onda se odgurnuo i prošao kroz donju polovinu prozora, očešavši se o prag od grubo klesanog kamena, pa skrenuo ulevo i nastavio da roni uza zid. Sest stopa iznad mraka kroz koji je plivao, osvetljeni talasi su zapljuskivali zid ispod grofičinog prozora.

Naravno, nije zaboravio da je jedna od dve dereglije tačno iznad njega. Ronio je ispod drvenog čudovišta čiji su bokovi bili načičkani buktinjama, a tupi pramac nakrcan muškarcima.

Dok je izranjao da uvuče vazduh u svoja pluća koja su pretela da se rasprsnu, on nije znao da li će između boka dugačke dereglije i zida koji se nadvijao nad njom biti dovoljno mesta da njegova glava izađe na površinu.

Nikada ranije nije video ove dereglije i nije znao da li im bokovi vertikalno izlaze iz vode ili su nagnuti pod određenim uglom. Ako su nagnuti, onda ima nade da ostane sakriven kad stigne do zida jer će tamo postojati dugačak, natkriven prostor između donjeg dela dereglije i zida, u kojem će moći da diše i da ga niko ne vidi.

Kad je krenuo ka površini, ispružio je ruku prema zidu. Prsti su mu bili rašireni i spremni da dodirnu grubu kamenu površinu, ali tada je usledio šok. Njegovi prsti nisu dodirnuli kamen već zamršeni, vlaknasti, kruti podvodni prekrivač sačinjen od onog raskošnog bršljana koji je rastao po najvećem delu zidova zamka. Smetnuo je s uma da je video puzavicu i njene dugačke pipke kad je u kanuu ulazio u ovu sudbonosnu prostoriju i

kako je lice zamka izgledalo ne samo unakaženo i posuto rupama na mestima gde su nekada svetlucale staklene oči već je bilo prekriveno i ovim pripijenim crnim rastinjem.

Zgrabivši rukama grane pod vodom, nastavio je da izranja i iznenada je udario glavom u trup dereglije, na mestu gde je bila prislonjena uz zid.

Tada je znao da je bliže smrti nego ikada ranije. Bliže nego što je bio u Barkventinovim zapaljenim rukama. Bliže nego što je bio kad se penjao do Fuksijinog tajnog tavana. Ostalo mu je vazduha za još samo nekoliko bolnih sekundi života. Put nagore bio mu je blokiran. Bok dereglije je bio naslonjen na zid ispod površine vode i na tom mestu je bilo nemoguće izaći.

Nije postojao džep vazduha. Svuda oko njega je bila samo voda. Ipak, dok mu je ogromni bat očajanja damarao sa unutrašnje strane slepoočnica, okrenuo se prema bršljanu. Ako uspe da se provuče kroz uzan prostor između zida i dereglije, mogao bi dospeti do vazduha. Ali, koliko je dubok taj zamršeni podvodni lavirint, zasićen crnilom, ispunjen lišćem, dlakavim, čvornovitim ograncima i granama?

Borio se posiednjim atomima snage. Borio se sa bršljanom. Grabio je sadržinu mračnog procepa, uvlačeći se u njega. Čupao je njegove ligamente, otkidao njegove male, vodom natopljene kosti, razmicao mu rebra i, kad su ona pokušavala da se vrate u svoj drevni položaj, provlačio se kroz njih. A dok se mukotrpno probijao kroz podvodni gustiš, nešto unutar njega i istovremeno vrlo daleko od njega govorilo je: *Još nisi stigao do zida... Još nisi stigao do zida...*

Ali nije stigao ni do vazduha - a onda, u trenutku kada više nije mogao da zadržava dah, povukao je i prvi, neizbežni gutljaj vode.

Svet se zacrneo oko njega, ali njegove ruke i noge refleksno su nastavile da se bore još nekoliko sekundi. Tada je izgubio svest. Glava mu je bila zabačena unazad, a telo oslonjeno na mrežu grana bršljana oko njega.

Prošlo je neko vreme dok nije otvorio oči i shvatio da je samo njegovo lice iznad površine vode. Nalazio se u nekoj vrsti poprečne šume - u žbunju koje je raslo iz zida. Otkrio je da ne mora ništa da radi da bi ostao na površini. Osećao se kao u nečijem naručju. Ličio je na muvu u potopljenoj mreži. Poslednji, grčeviti pokreti njegovog tela izneli su ga van vode.

Polako je pogledao u stranu. Nalazio se na samo nekoliko inča od ivice dereglije. Samu deregliju nije mogao da vidi, ali kroz procepe u bršljanu buktinje su blistale poput dragulja. Dok je tako ležao uljuljkan u gustiš džinovske puzavice, odozgo je stigao glas: "Svi čamci neka se odmaknu od prozora. Odmah da se formira linija po sred zaliva. Upalite svaku baklju, svaki fenjer, svaku sveću! Konopci da se provuku ispod kobilica! Mogao bi da se zavuče ispod kormila. Tako mi svega, u njemu ima više života nego u većini vas zajedno..."

U zatišju koje je nastalo po smirivanju oluje, njen glas je odjekivao kao topovske salve. "Pakla mi, pa nije on čovek-riba! Nema ni škrge ni peraja! Mora da diše! Mora da diše!"

Čamci su se odmakli uz mnogo pljuskanja i bućkanja, a dve dereglije koje su se ljuljuškale na mirnoj vodu odgurnute su od zida. Međutim, dok su se raznolika plovila odmicala prema otvorenom delu zaliva i počela da formiraju liniju dovoljno daleko da bude van domašaja bilo kog ronioca, Titus, koji je stajao pored svoje majke na prozoru, potpuno nesvestan njenog prisustva i svega što se dešavalo, bez obzira na čitavu gužvu, nasilje i gromoglasna naređenja svoje majke, sa fanatičnom usredsređenošću je gledao u nešto gotovo neposredno ispod sebe.

To što su njegove oči gledale izgledalo je prilično beznačajno, i niko ko nije bio obuzet groznicom kao Titus ne bi nastavio da proučava mali deo bršljana, stopu iznad površine vode. Taj deo se ni po čemu nije razlikovao od bilo kojeg nasumično odabranog dela velikog, razlistalog prekrivača. Međutim, Titus, koji se, pre nego što se njegova majka pojavila na prozoru pored njega, ošamućeno ljuljao napred-nazad i kod kojeg su se nagomilavale posledice njegove sve jače groznice i fizičke iscrpljenosti, preteći da dostignu svoj vrhunac, video je pokret koji nije mogao da objasni - pokret koji nije bio deo njegove ošamućenosti.

Bilo je to snažno i nedvosmisleno komešanje unutar lišća bršljana. Voda i čamci i ceo svet se ljuljao. Sve se ljuljalo. Međutim, ovo komešanje unutar bršljana nije se poklapalo sa laganim zanošenjem koje je poticalo od njegove bolesti. To nije bilo u njegovoj glavi već se zaista dešavalo u svetu ispod njega - svetu koji je postao tih i nepomičan kao staklo.

U glavi mu se rodila pretpostavka od koje mu se ubrzao puls.

A iz te pretpostavke, iz njegove slabosti, kroz njega se razlila nekakva snaga nalik na biljni sok koji kola kroz drvo. Nije to bila snaga Gormengasta, niti ponos njegovog porekla. To su sada bili samo mrtvi plodovi mora. Bila je to snaga ponosa njegove mašte. Njemu, Titusu, izdajniku, pružila se prilika da dokaže svoje postojanje. Podsticao ga je njegov gnev, njegova romantična priroda koja sada nije vapila za brodovima od papira, klikerima, monstrumima na štulama, niti za pećinom u planini i Stvorom koji lebdi med zlatnim

hrastovima, niti za bilo čim, osim za osvetom i iznenadnom smrću, i znanjem da više nije puki posmatrač već da učestvuje u samoj srži drame.

Njegova majka je stajala pored njega. Iza nje, grupa oficira se trudila da vidi što bolje ono što se dešavalo napolju. Ne sme da pogreši. Dovoljna je mala omaška ili nagoveštaj i desetine ruku će ga zgrabiti.

Zatakao je nož za pojas. Ruka mu se tresla kao da je promrzla. Onda je opet spustio ruke na prozorski prag i pogledao preko ramena. Njegova majka je stajala sa rukama prekrštenim na grudima. Napregnuto je zurila u prizor ispred sebe bez imalo milosti u očima. Muškarci iza njih stajali su opasno blizu, ali pogledi su im bili usmereni na zaliv, gde su čamci formirali liniju.

A onda, gotovo pre nego što je doneo odluku da to uradi, skupio je svu svoju snagu i napola skočio, a napola se smandrljao preko prozorskog praga. Prvih nekoliko stopa padao je kroz najisturenije grane bršljana dok nije uspeo da se uhvati za stabljike, uspori svoj pad i na kraju ostane da visi na granama koje su odbile da se pokidaju.

Video je da se mala, sumnjiva oblast bršljana prema kojoj je krenuo nalazi tačno ispod prozora kroz koji je skočio (i koji je sada bio pun uzbuđenih lica), tačno ispod i u nivou površine vode. Mogao je da čuje kako ga pozivaju i kako naređuju da jedan čamac odmah dođe kako bi ga pokupio, ali to su bili zvuci iz drugog sveta.

Pa ipak, iako je imao snažan utisak da je daleko od svega i da se nalazi u svetu snova, u isto vreme nešto ga je poput magneta vuklo niz zid obrastao bršljanom.

U središtu maglovite opijenosti i slabosti nalazila se jasna pobuda, neposredna svrhovitost. On jedva da je i bio svestan onoga što radi njegovo telo. Činilo mu se da njegove ruke, šake i noge samostalno odlučuju. On je samo išao za njima niz bršljan.

Buka nastala iomljenjem grana iznad njega stigla je do Stirpajka, koji je morao da promeni položaj zato što mu je nepodnošljiv grč bio uhvatio levu nogu i rame, i koji se nadao da pažljivo istezanje udova neće narušiti mirnoću spoljnih listova. Znao je da bi ti pokreti mogli imati veoma opasne posledice. Posle jedne tako očajničke borbe za spas od progonitelja, bilo je zaista okrutno od sudbine što je namestila da ga tako brzo otkriju.

On, naravno, nije mogao da zna da je mladi grof taj koji se spušta prema njemu. Pogled mu je bio uprt u zamršene čvornovate grane iznad njegovog lica. Bilo je jasno da ko god je krenuo prema njemu neće silaziti kroz unutrašnji deo bršljana, koji je bliži zidu. Na taj način bi se kretao sporo kao puž i sve vreme bi morao da se bori sa najdebljim granama. Njegov progonitelj će se spustiti po spoljnom obodu rastinja i verovatno će pokušati da ude unutra kada bude blizu njega, ali i dalje van njegovog domašaja.

Upravo to je Titus i nameravao da uradi. Kad se našao na nekih pet stopa iznad vode, zaustavio se i pričekao neko vreme kako bi povratio dah.

Mesec je bio visoko na nebu i baklje su bile gotovo nepotrebne. Središte zaliva je izgledalo kao da je posuto krljuštima. Listovi bršljana su odbijali hladnu, belu svetlost. Lica na prozorima bila su bleđa i ukočena.

Na trenutak je pomislio da se Stirpajk pomerio, popevši se sa svog mesta na stopu iznad vode, gde je video izdajničku granu kako oživljava i drhti, i da se on, Titus, nalazi na samo nekoliko inča od svog neprijatelja i u smrtnoj opasnosti. Pomislio je kako je čudno što se u tom trenutku iz lišća nije pojavila ruka s nožem i ubola ga tamo gde je stajao. Ali ništa se nije dogodilo. Umesto da je razbije, zvuk udaljenog pljuskanja vesala koja su se podizala i spuštala dodatno je istakao tišinu u zalivu.

A onda, pošto je levom rukom uhvatio jednu granu u dubini bršljana, sklonio je lišće s lica i zagnjurio glavu duboko u rastinje, gde su grane blistale obasjane zracima mesečine kao mreža belih i iskrivljenih kostiju.

Mogao je da uradi samo jednu stvar. Da se ukopa što dublje u bršljan i da se onda spušta sve dok ne naide na svog neprijatelja. Mesečina je sada bila toliko jaka da je umesto mrklog mraka ispod lišća zavladao duboki polumrač. Crnilo je bilo potpuno samo uz samu površinu zida. Kad bi uspeo da dopre do zida i onda počeo da se spušta, Titus bi možda, pre nego što bi se spustio do nivoa vode, mogao da vidi neki oblik koji ne pripada grani ili listu bršljana - neku liniju ili površinu kako se nazire između listova - možda lakat, ili koleno, ili izbočeno čelo...

VI

Ubica se nije pomerao. A i zašto bi? Mogao je da bira između jedne kolevke od grana bršljana i druge. Sta bi mu donelo to privremeno izbegavanje? Njegovo hvatanje je postalo samo pitanje vremena. Međutim, kada ga ima malo, vreme je veoma slatko i veoma dragoceno. Ostaće tu gde jeste. Udovoljiće samom sebi i okusiće neobičan ukus bliske smrti na jeziku - ležaće opušteno na talasima reke Lete.

Nije se radilo o tome da je izgubio volju za životom. Njegov mozak je bio toliko hladan i egzakatan da kad mu je on rekao da mu je iz ovog ili onog razloga ostalo još samo nekoliko

sati života, Stirpajk nije imao argumente kojima bi mogao da mu se suprotstavi. Ispod njega je bila voda u kojoj nije mogao da diše. Na severu je takođe bila voda i ako bi zaplivaov na tu stranu, odmah bi ga uhvatili. Ako bi krenuo levo ili desno, stigao bi do kraja bršljana. Ako bi odlučio da se popne, tamo su se nalazili brojni prozori, a na svakom od njih po jedno lice.

Ko god da se spuštao niz bršljan prema njemu, sigurno je obavestio ostale o svom naumu ili je dobio naređenje da to uradi. Neko je primetio pokrete unutar bršljana.

Međutim, bilo je čudno što je, kako je on mogao da čuje, prilazio samo jedan čamac. Podizanje i spuštanje dva vesla bilo je udaljeno, ali savršeno razgovetno. Zašto se cela flota nije zaputala prema njemu?

Dok je povlačio svoj bodež preko podlaktice, nešto prašine je palo kroz izuvijane stabljike iznad njega, a jedna grana je pukla, kako se činilo, na samo jard od njegove glave.

Međutim, taj šum nije nastao direktno iznad njega. Izgledalo je kao da je došao iz dubine bršljana, sa nekog mesta između njega i zida.

Ukoliko bi se pomerio, napravio bi neki šum. Bio je sklupčan kao mršavo dete u kolecvi od pruca. Ali, u desnoj ruci je držao bodež naslonjen na levo rame. Bio je spreman da ga u svakom trenutku zarije prema gore.

Njegove male, blizu usađene oči, blistale su u tami crvenim žarom neprirodne usredsređenosti. To, međutim, nije bila njihova prirodna crvena boja. Ono što je moglo da se vidi u polumraku bršljana, bilo je nešto mnogo užasnije. Kao da se crvena krv iz njegovog mozga ili iz njegovih očiju reflektovala u dužicama. Njegove usne, tanke poput usana neke cifnose, pretvorile su se u jednu beskrvnu liniju.

Baš u tom trenutku, ponovo je počeo da oseća, samo mnogo intenzivnije, iste one porive koji su ga obuzeli kad se šepurio oko kostura bliznakinja plemkinja, kao da ga je pod svoje uzela naka praiskonska sila. Taj osećaj je bio toliko stran ledenoj prirodi svesnog deia njegovog mozga da nije mogao da shvati šta se dešavalo s njim na tom dubljem nivou, a kamoli da se odupre porivu da se *pokaže*. Talas nadmenosti preplavio ga je i potopio njegov mozak pod neverovatnu crnu vodu.

Nestalo je njegove želje da ostane sakriven. Ono malo snage što je ostalo u njemu čeznulo je da se šepuri i prsi.

Više nije želeo da ubija svoje neprijatelje u mraku i tišini. Zudeo je da stupi nag na mesečinom obasjanu pozornicu, visoko podignutih ruku i raširenih prstiju, dok mu se sveža, topla krv sliva niz zglobove, uvijajući se oko njegovih ruku i pušeći se na hladnom noćnom vazduhu - da iznenada spusti ruke na grudi, zarije prste u njih i rastvori ih, pokazujući svima svoje srce nalik na crnu povrtku - a onda, do kraja razgoličen, na samom vrhuncu zlobe, da napravi neki pokret, neuobičajen i prost, kojim će pokazati koliko je velik njegov prkos; i da na kraju, okružen kulama Gormengasta, uskrati stanovnicima zamka ono što ljubomorno žele, i umre od vlastite zlobe, obasjan mesečinom.

Ama baš ništa nije ostalo od njegovog mozga što bi s prezirom gledalo na ove njegove porive. Brilljantni Stirpajkov um bio je obavijen crvenom izmaglicom. Uživao je u svojoj neizbežnoj sudbini.

Zanemarujući svaku predostrožnost, počeo je da lomi grane oko sebe i svaki prozor je čuo te zvuke koji su odjekivali poput pucnjeva kroz mrak. Zenice su mu bile kao dve užarene glave čioda.

Čupao je debele stabljike bršljana i ubrzo napravio šupljinu unutar gustog rastinja, udarajući nogama ispod sebe sve dok nije napravio dobar oslonac ispod vode. Levom rukom se uhvatio za jednu debelu granu parazitske biljke, dlakavu poput pseće noge.

Nož je bio spreman za udarac. Glava mu je bila zabačena unazad. Iz mračnog gustog lišća iznad njega nešto se začulo. Bio je to nekakav uzvik ili uzdah, a onda je velika gomila grančica i lišća pala uz buku lomljave; pala niz, moglo bi se reći, crni dimnjak koji je u iznenadnom izlivu nasilja napravio Stirpajk - pala, povećavajući svoju brzinu sa Titusom na svojom leđima.

Dok je padao, Titus je video dve užarene, crvene tačkice ispod sebe. Video ih je kroz zamršenu gomilu izlomljenog bršljana.

Pre nekoliko trenutaka, iznenada ga je zahvatio strah. Misli su mu se najednom razbistrile, kao kada se na nebu potpuno prekrivenom oblacima iz čista mira pojavi rupa ne veća od nokta i pokaže nebo. Ova iznenadna bistrina oduvala je iz njegovog mozga isparenja nastala od groznice i iscrpljenosti, i vratio se strah od Stirpajka, mraka i smrti.

Međutim, čim su grane počele da se lome ispod njega i čim je pao kroz mrak ispunjen izuvijanim obličjima, straha je nestalo. Rekao je samom sebi: "Padam. Krećem se veoma brzo. Uskoro ću pasti na njega. Onda ću da ga ubijem, ako budem mogao."

Dok je padao, ruka kojom je držao nož bila je savršeno mirna i kad je završio sa padanjem, stigavši do površine vode na kojoj su se nagomilale grane i lišće, ugledao je sečivo kako blista kao odlomljeno parče stakla obasjano jednim jedinim zrakom mesečine.

Međutim, gledao je u to tanko parče čelika samo delić kratkog trenutka jer se, dok je padao, otvorila zavesa od bršljana, propuštajući više svetla, i pred njim se pojavilo još nešto, jednako blistavo poput noža, što mu je privuklo pogled. To nešto je imalo oči kao dve kapljice krvi i čelo nalik na loptu masti. Usta su mu bila jedna tanka linija i otvorila su se, izvijajući krajeve usana nagore tako da iz te šupljine nije mogao da izađe nikakav drugi zvuk osim zvuka koji se sada razlegao preko potopljenog zaliva i penjao uz drevne zidove, okamenjujući neme posmatrača. Bio je to zvuk koji se može čuti rano ujutru; visoko, oholo kukurikanje petla za borbu.

I dok je ta salva nadmenosti vibrirala kroz noć i dok su njeni odjeci odzvanjali praznim sobama i odbijali se amo-tamo, postajući sve tiši - Titus je udario.

Nije mogao da vidi niti jedan deo tela u koji je zario svoj mali nož. Videlo se samo lice, sa iskrivljenim ustima i užasnim, krvavim, užarenim očima. Ali on je zadao udarac u mrak ispod njega i ruka mu je odjednom postala mokra i topla.

Šta se dogodilo sa Stirpajkom da je on bio taj koji je primio prvi udarac - i to smrtonosan udarac? Prepoznao je grofa koji je, kao i on, bio obasjan mesečinom. Da mu gospodar Gormengasta padne u ruke u ovom veličanstvenom trenutku i da mu se pruži prilika da ga ubije - toliko mu je ta pomisao bila privlačna i odgovarala njegovom smislu za prikladno da jednostavno nije mogao da se odupre porivu da zakukuriče. Napravio je pun krug. Potpuno se predao silama koje su ga obuzimale. On, racionalan i hladnokrvan!

I tako, prepustivši se napadu samopovlašćivanja - ili možda nekom praiskonskom nagonu nad kojim nije imao nikakvu vlast, gurnuo je svoj mozak u stranu i izgubio jedinu priliku da prvi zada udarac svom neprijatelju.

Posle prvog uboda nožem u grudi, nestalo je sve što ga je opčinjavalo. Ponovo je bio onaj stari Stirpajk. Bio je ranjeni Stirpajk koji obilno krvari, ali još uvek nije bio mrtav. Režeći od bola, zadao je udarac, ali dok je udarao, Titus je posrnuo i nož ga je zakačio po obrazu. Posekotina nije bila duboka, ali bila je dugačka i dosta je krvarila. Oštar bol je mladiću razbistrio glavu na delić sekunde i on je ponovo zario nož u tamu ispod sebe. Svet je počeo da se vrti oko njega i on se vrteo zajedno s njim. Tada je ponovo čuo kukurikanje koje je dolazilo iz velike daljine i kadaje otvorio oči, video je svoju pesnicu na grudima svog neprijatelja jer, u međuvremenu, mesečina se razlila po obojici i on je znao da nema snage da izvuče svoj nož, zariven između rebara čoveka čije se telo izvilo kao luk, pridržavano gustim lišćem. Titus se onda zagledao u njegovu lice kao što dete koje ne zna da gleda na sat zuri u sat, ispunjeno čuđenjem i zbunjenošću - jer ono više nije predstavljalo ništa - bilo je obična stvar, uska i bleđa, sa otvorenim ustima i malim, mutnim očima. Bile su izvrnute.

Stirpajk je bio mrtav.

Kada se Titus uverio da je tako, kolena su mu klecnula i on se stropoštao iz bršljana i pao naglavačke u vodu. Istog trena se začuo krik iz stotinu grla, a njegova majka, čiji je lik bio uokviren prozorom iznad njega, blago se nagnula napred i usne su joj se jedva primetno pokrenule dok je zurila u svog sina.

Naravno, ona i ostali posmatrači sa prozora nisu videli ništa osim komešanja unutar bršljana u podnožju zida. Titus im je bio nestao iz vida, ukopavši se u gusto rastinje čiji je svaki srcoliki list svetlucao na mesečini. Duge sekunde su prolazile bez bilo kakvog pomeranja lišća, koje je onda ponovo počelo i iznenada se pretvorilo u snažno komešanje koje im je otkrilo da se u bršljanu nalaze dve prilike.

I kada je Stirpajk odlučio da oda svoj položaj, a Titus pao kroz šupljinu u rastinju, i dok su se borili, zvuci njihove bitke, lomljenja grana i pljuskanja vode od njihovih nogu koje su se pomerale ispod površine, neobično jasno su se razlegali zalivom. U međuvremenu, flota čamaca je odmah krenula nazad i vratila se do zida, a da je učesnici bitke uopšte nisu čuli. Kapetani su očekivali nova naređenja, ali grofica je samo stajala na prozoru, ukočena kao statua, pogleda uprtog nadole i potpuno usredsređena. Užasavajuće, pobedničko kukurikanje prenulo ju je i kada je, malo kasnije, Titus ispao iz bršljana i kad je krv iz posekotine na obrazu zatamnila vodu oko njegove glave, grofica je, misleći da je mrtav, bolno kriknula i udarila pesnicom o kameni prozorski prag.

Desetak čamaca je pojurilo napred kako bi ga izvuklo iz vode, ali onaj koji se nešto ranije izdvojio iz flote i čija su vesla Titus i Stirpajk čuli, daleko je odmakao i vrlo brzo se našao pored mladića. Podigli su ga i čim su ga položili na dno čamca, on je ustao, zapanjivši sve prisutne jer je izgledalo kao da ustaje iz mrtvih, i pokazujući prema iskidanom delu bršljana odakle je ispao, naredio je čamdžijama da se približe tom mestu.

Ljudi u čamcu su na trenutak oklevali, pogledajući prema grofici, ali nije im od nje stigla nikakva pomoć. Neuobičajena lepota je ovladala njenim glomaznim, nezgrapnim crtama lica. Sa izrazom koji je, sasvim nesvesno, bio rezervisan za pticu sa polomljenim krilom ili žednu životinju, sada je posmatrala prizor ispod sebe. Led se istopio iz njenih očiju.

Okrenula se ljudima koji su bili zajedno s njom u sobi. "Idite", rekla je, "ima i drugih soba."

Kada se ponovo okrenula, videla je da njen sin stoji na pramcu i da gleda u nju. Jedna strana lica bila mu je krvava. Oči su mu blistale čudnovatim sjajem.

Činilo se da želi da bude siguran da je ona iznad njega i da može da vidi sve što se dešava. Kad su čamčizije uvukle Stirpajkovo telo u čamac, pogledao je u njega, pa ponovo u svoju majku, pre nego što mu se zacrnelo pred očima i lice njegove majke nestalo u vrtlogu, a on pao na dno čamca kao u crni bezdan.

SEDAMDESET DEVET

Kiša više nije padala. Oprani vazduh odisao je neopisivom slatkoćom. Neka vrsta prirodne smirenosti, nešto nalik duhovnom miru, nekakva snena opuštenost, spustila se na Gormengast - spustila, kako se činilo, sa sunčevim zracima po danu, a sa mesečinom po noći.

U infinitezimalnim podeocima, iz trenutka u trenutak, iz sata u sat, iz dana u dan i meseca u mesec, poplava se povlačila. Beskrajni krovovi prekriveni škrljčanim pločama, ravne i nagnute kamene zaravni, i dugačke i iškošene poljane visoko iznad zemlje, sušile su se na suncu. Sijalo je svaki dan, pretvarajući vodu koja je nekada bila siva i tmurna u glatko i uspavano prostranstvo iznad čijih su modrih dubina lenjo plovili beli oblaci.

Ali, kad je poplava prestala da nadire i kad je voda počela da se povlači sa gornjih spratova, samo se unutar zamka moglo videti kolika je šteta zaista naneta. Iza prozora, voda je mirno i nevino ležala kao da ničeg nema ispod blistavo plave površine, ali u isto vreme, prljavi mulj dubok jednu stopu prekrivao je podove spratova sa kojih se povukla voda. Potočići mutne vode slivali su se kroz pukotine na prozorima. Na spratovima koji su poslednji potopljeni, počeli su da se pojavljuju predmeti prekriveni sivim muljem. Postalo je jasno da će se čišćenje nataloženog blata, ribanje i pranje zamka kad se voda sasvim povuče, ako se to ikada desi, i kada zamak ponovo bude na suvom, otegnuti u nedogled.

Meseci grozničavog teglenja stvari uz stepeništa Gormengasta, koje su zadrživale gornje spratove, neće biti ništa u poređenju sa mukotrpnim zadatkom koji je ležao pred hijerofantima - vraćanje stvari u prvobitno stanje.

Činjenica da će jednog dana, u dalekoj budućnosti, zamak biti čistiji nego u poslednjih hiljadu godina nije mnogo značila ljudima koji nikada nisu mislili o čistoći kada su razmišljali o mestu u kojem su provodili svoje živote - za njih je ono uvek bilo samo ono što jeste.

Već su svi zaboravili da je poplava u jednom trenutku ugrozila njihove živote. Bili su prestravljeni od posla koji ih je čekao. Ipak, mirnoća koja se spustila na Gormengast ublažila je gorčinu. Vreme je ležalo pred njima - blago i nemejljivo. Moraće mnogo da se radi, ali neće biti nikakve pomame. Poplava se povlačila. Donela im je pustoš, uništenje i smrt, ali povlačila se. Ostavila je iza sebe sobe pune blata i polomila je i nakvasila na hiljade raznih predmeta, ali - povlačila se.

Stirpajk je mrtav. Nestalo je straha od njegovih fijućućih oblutaka. Na stotine ljudi odjednom se bez straha šetalo po ravnim krovovima i izlazilo na površinu, gurajući se u potrazi za svežim vazduhom. Kuhinjski pomoćnici i najmlađi žitelji zamka skakali su sa prozora i uživali u plivanju, penjući se po kamenim ostrvcima kako bi se domogli nekog tornja koji se tek pojavio iz vodenog plavetnila.

Titus je postao legenda; živi simbol osvete. Dugački ožiljak na njegovom licu izazivao je zavist kod mladića u zamku, njegovu majku je činio ponosnom, a on sam je u tajnosti likovao.

Doktor mu nije dozvolio da ustane iz kreveta čitavih mesec dana. Groznica mu se opasno pogoršala. Nedelju dana je bio u delirijumu i doktor se borio za njegov život, ne pomerajući se od njegovog kreveta. Njegova majka je sedela u uglu sobe, nepomična kao planina. Kad je ponovo postao svestcu, sveta oko sebe i kada mu se čelo ohladilo, njegova majka je otišla. Nije znala šta da mu kaže.

Opadanje nivoa vode nastavilo se vlastitim, polaganim tempom. Krovovi su postali glavna obitavališta zamka. Dugački, zaravnjeni vrh zapadnog kamenog masiva, posle tri veka provedena u zaboravu, postao je omiljeno šetalište. Ljudi su se tamo okupljali po zalasku sunca kada bi završili sa svojim dužnostima ili su stajali naslonjeni na balustrade i gledali kako sunce uranja u beskrajnu vodu. Došlo je vreme krovova. Preko dana, na njima su se odvijale redovne aktivnosti zamka - onoliko koliko je to bilo moguće. Velike Knjige obreda sačuvane su i Pesnik, koji je sada bio Majstor rituala, nije imao ni trunke odmora. Velike oblasti su bile prekrivene šatorima i kolibama najrazličitije izrade. Raznoliko stanovništvo Gormengasta postepeno se razvrstalo po tim stambenim četvrtima onako kako su nalagali njihov položaj i zanimanje.

Sve veći deo planine Gormengast postajao je vidiljiv. Visoki, šiljati vrh svakog je dana bio sve veći. U zoru, dok su iskošeni zraci sunca obasjavali drveće, stene i paprat, planina je

bila ostrvo koje je bruhalo od ptičjeg cvrkuta. S podnevom je dolazila tišina; sunce je lagano klizilo preko plavog neba i ogledalo se u vodi.

Cinilo se da je prošlo čitavih deset godina od svega onoga što se dogodilo; od nasilja, od spletki, od strasti, ljubavi, mržnje i straha. Svemu tome je bio potreban odmor i sada, kada je Stirpajk mrtav, zamak je bio stanju da sklopi svoje oči i ravnodušno uživa u svom oporavku.

OSAMDESET

Iz dana u dan, iz noći u noć, ovaj čudni mir je lebdeo kroz prostor. Međutim, samo je duh mogao da se odmara, ne i telo. Nije bilo kraja dolaženju i odlaženju, fizičkom radu i bezbrojnim aktivnostima vezanim za ponovno osposobljavanje zamka za život.

Vrhovi drveća su počeli da se pojavljuju i pokazuju da samo najčvršće grane nisu polomljene. Nove kamene strukture pomaljale su svoje glave iz vode. Ekspedicije su upućivane na planinu Gormengast, sa čijih se obronaka mogio videti da zamak ponovo zadobija svoj poznati oblik.

Tamo, na kamenitim padinama, jedva nekih tri stotine stopa ispod vrha koji je oblikom podsećao na kandžu, Fuksija je sahranjena dan posle Stirpajkove smrti.

Preneta je u najlepšem čamcu koji su sagradili rezbari, u masivnom plovilu sa šest veslača i izrezbarenim pramcem.

Katakombe u kojima su tradicionalno sahranjivani pripadnici porodice Groun, bile su duboko pod vodom, zajedno sa svim svojim kamenim bistama. Zbog toga nije bilo drugog rešenja nego da se ženski izdanak plemenite loze sahrani na jedinom suvom mestu do kojeg se moglo doći, sa svim pripadajućim počastima.

Doktor se nije usudio da ostavi mladog, bolesnog grofa samog i nije mogao da prisustvuje ceremoniji.

Grob je iskopan u kamenitoj zemlji, na jednoj kosi koju je odabrala grofica. Ona se nezaustavljivo probijala kroz negostoljubivi teren tražeći mesto dostojno da na njemu večno počiva njena ćerka.

Sa tog mesta mogao je da se vidi zamak kako se izdiže na horizontu nalik na valobran nekog kontinenta; morska obala načičkana malim zalivima i senovitim pećinama koje su izlokali taiasi. Bio je to kontinent na čijoj obali su ležala mnogobrojna ostrva - ostrva svakog mogućeg oblika koji kule mogu da imaju: arhipelazi, zemljouzi i strme litice, i kamena poluostrva pravilnog oblika - nesaglediva panorama čija se svaka pojedinost ogledala u mirnoj vodi pod njima.

Dok se Titus u velikoj meri nije oporavio, ne samo od preživljenog užasa one kobne noći već i od posledica nervne iscrpljenosti koja je usledila, prošla je jedna godina i Gormengast je ponovo postao vidljiv od temelja do krova.

Međutim, bio je memljiv i prljav. Život u njemu je bio nemoguć. Kad bi pao mrak, svuda se osećao zadah bolesti. Po hodnicima je bilo na hiljade udavljenih životinja koje su se raspadale. Čitavo mesto je bilo nezdravo. Samo je preko dana sve vrvelo od radnika koji su neumorno radili.

Krovovi su u međuvremenu opusteli i ogromno naselje se rasprostrlo po ravnicama i eskarpama oko zamka. Podignut je čitav grad sačinjen od straćara, kućica, koliba, udžerica i genijalno improvizovanih građevina izrađenih od blata, grana, komada platna i najraznovrsnijih komada gvožđa i kamena iz zamka, koje su se naslanjale jedna na drugu stvarajući fantastičan konglomerat.

Dok je posao polako napredovao prema svom jedinstvenom cilju, onaj deo Gormengasta koji je bio sačinjen od krvi i mesa, živeo je tamo u zajedništvu.

Vreme je bilo toliko lepo da je to bilo skoro dosadno. Vetar je bio blag. Svakih nedelju dana palo bi malo kiše. U proleće je zasađen kukuruz, na višim padinama koje nisu bile toliko natopljene vodom.

Oronula kamena građevina nadvijala se nad privremeni logor koji ju je okruživao.

Međutim, dok se radilo na isušivanju njenih bezbrojnih odeljaka i međuprostora, i dok je osećaj smirenosti prožimao sve što se dešavalo, što se više oporavljao, Titus je, suprotno preovlađujućoj atmosferi, postajao sve nemirniji.

Šta će njemu sva ta mekoća zlatnog svetla? Taj osećaj smirenosti? Zbog čega se budio svakog jutra okružen monotonijom večnog logora, večnog zamka i večnih rituala?

Jer Pesnik je ozbiljno shvatio svoje dužnosti. Njegova inteligencija visokog nivoa, koja je do sada bila usredsređena isključivo na stvaranje zapanjujućih, iako nerazumljivih, verbalnih struktura, sada je imala priliku da se izrazi na način koji je, iako gotovo jednako

nerazumljiv, bio od mnogo veće vrednosti za zamak. Postao je obuzet Poezijom rituala i nije bilo ni trenutka kada na njegovoj klinastoj glavi nije mogao da se vidi zamišljen izraz - kao da je većito promišljao neke nove i zahtevne aspekte problema Ceremonije u odnosu prema ljudskom elementu.

Tako je i trebalo da bude. Majstor rituala je, na kraju krajeva, bio kamen temeljac života u zamku. Međutim, kako su meseci prolazili, Titus je shvatao da će morati da odluči ili da bude simbol, što znači da će se zauvek pokoravati, ili da postane izdajnik u očima svoje majke i celog zamka. Dani su mu bili ispunjeni besmislenim ceremonijama čija je svetost bila obrnuto srazmerna njihovoj razumljivosti ili korisnosti.

I sve to vreme on je bio ljubimac svih stanovnika zamka. Svaka greška bila mu je oproštena, a usta su mu bila ispunjena najslađim medom kada bi se hijerofanti sklanjali u stranu da bi ga pustili da prođe, a deca uzbuđeno uzvikivala njegovo ime iz svojih stračarica ili gledala razrogačenih očiju u osvetnika.

Stirpajk je gotovo postao čudovište iz legende - ali tu, pred njima, živ i zdrav, stajao je mladi grof koji se borio protiv njega u gustom bršljanu. On je bio ubica zmajeva.

Ali čak mu je i to dosadilo. Od slatkoće meda u ustima pripadala mu je muka. Njegova majka nije imala ništa da mu kaže. Postala je još povučenija. Ponos zbog onoga što je učinio izvukao je sve reči iz nje. Ponovo je postala ona nezgrapna i zastrašujuća prilika sa čoporom belih mačaka većito u dometu njenog zvižduka i divljim pticama na njenim masivnim ramenima.

Pokazala se dostojnom svog položaja u kriznoj situaciji - u potrazi za Stirpajkom i spasavanju zamka od poplave. Sada se ponovo povukla u sebe.

Njen mozak je ponovo zaspao. Izgubila je interesovanje za njega i stvari za koje je sposoban. Izvukla ga je kao neku mašinu iz mraka i pustila u pogon - i on je dokazao svoju snagu i moć, ponašajući se kao armija koja maršira u bitku. Međutim, sada je odlučio da se zaustavi. Odlučio je da ponovo padne u san. Mesto apstraktnih vrednosti zauzele su njene bele mačke i njene divlje ptice.

Više nije racionalno razmišljala. Više nije verovala da je Titus zaista mislio ono što je rekao. Pripisala je to njegovom delirijumu. Bilo je nemoguće poverovati da je znao da je ono što izgovara *heres*. Žudeo je za slobodom koja nije povezana sa životom njegovog drevnog doma, njegovog rođenjem stečenog nasleđstva. Šta to uopšte znači? Vratila se u stanje samonametnute tame, koju su osvetljavale samo zelene oči i drečavo perje njenih ptica.

Titus, međutim, više nije mogao da podnese da se život koji leži pred njim svodi na smrtonosno ponavljanje. Svakim danom je bivao sve nemirniji. Osećao se kao neka životinja u kavezu. Životinja koja želi da stavi samu sebe na test, da isproba svoju vlastitu snagu.

Jer Titus je otkrio samoga sebe. Kad je Stvor poginula u oluji, dečak u Titusu je takode umro. Flejova smrt ga je naterala da sazri, a kad se Fuksija utopila, ispod njegovih rebara je ostao krater. Pobjeda nad Stirpajkom pružila mu je priliku da iskuša svoju vlastitu hrabrost.

U njegovim mislima, svet iza horizonta - svet koji je postojao svuda i nigde - bio je neminovno zasnovan na Gormengastu. Ipak, Titus je znao da će postojati neka razlika i da ne postoji drugo mesto koje je potpuno isto kao njegov dom. Ta razlika je bila ono za čim je najviše žudeo. Tamo postoje neke druge reke, druge planine, druge šume i drugo nebo.

Osećao je pravu glad za svim tim. Ceznuo je da stavi sebe na probu. Da putuje, ali ne kao grof već kao običan stranac koji može da se sakrije samo iza vlastitog, golog imena.

Tako će biti slobodan. Slobodan od svojih dužnosti. Slobodan od svoga doma. Slobodan od izluđujućih šablona i ceremonija. Slobodan da postane nešto više od poslednjeg izdanka slavne loze. Ljubav prema Stvoru dodatno je potpirila njegovu žudnju za bekstvom. Da nije bilo nje, nikada se ne bi osmelio da uradi bilo šta osim da sanja o pobuni. Ona mu je svojom nezavisnošću pokazala da samo strah drži ljude zajedno. Strah od samoće i strah od različitosti. Njena nezemaljska arogancija i samodovoljnost eksplodirali su u samom središtu njegovog ustaljenog načina razmišljanja. Od trenutka kada je postao siguran da ona nije proizvod njegove mašte već stvaranje koje živi u šumi Gormengasta, nije imao mira. I još uvek nema mira. Progone ga misli o tom drugom svetu koji može da postoji bez Gormengasta.

Jedne večeri, u kasno proleće, popeo se na obronke planine Gormengast i stajao pored sestrinog groba. Međutim, nije se dugo zadržao gledajući u malu, tihu humku. Mogao je da razmišlja samo o onome o čemu bi svako drugi razmišljao na tom mestu - kako je tužno što neko ko je nekada bio tako pun života, ljubavi i energije sada trune u tami. Razmišljati o tome značilo je prizivati stare užase.

Duvao je blag povetarac i zeleni travnati pokrov na humci bio je povijen na jednu stranu. Slabo svetlo boje korala ispunjavalo je veće i obasjavalo, kako kamenje i paprat oko njegovih nogu, tako i njegovo lice.

Njegova prava, svetlosmeđa kosa padala mu je preko očiju koje su, kada ih je podigao sa humke i usmerio prema kamenoj masi zamka, zablislale sjajem nekog čudnog uzbuđenja.

Fuksija je otišla. Ona je svršila s Gormengastom. Sada je u nekom drugom podneblju. Stvor je mrtva. I ona ga je naučila, posljednjom vazdušnom piruetom svog tela, da zamak nije sve. Zar mu nije pokazano koliko je život nesaglediv? Spreman je.

Stajao je gotovo nepomično, ali pesnice su mu bile stegnute i pritisnuo ih je jednu o drugu, zglavke o zglavke, kao da želi da suspregne uzbuđenje koje mu se nagomilalo u grudima.

Njegovo široko, prilično bledo lice, nije bilo lice mladića iz nekog avanturističkog romana. Bilo je, na neki način, veoma obično. Nije bilo savršeno ni u jednom svom delu. Sve je izgledalo pomalo preveliko ili jedva primetno nepravilno. Donja usna mu je bila blago isturena napred i razdvojena od gornje tako da su mu se nazirali zubi. Njegove svetle Oči, sivoplave sa nagoveštajem tamne i sumorne ljubičaste, same po sebi su bile neobične i trenutno veoma upadljive zbog uzbuđenja koje je isijavalo iz njih.

Njegovo telo, pomalo nezgrapno, ali snažno i okretno, sa rukama koje su opušteno visile, bilo je blago nagnuto i povijeno u ramenima. Kao što se oblaci skupljaju na nebu pred oluju, tako je on u svojim grudima osetio skupljanje dok su mu se misli sklapale vodeći ga u jednom pravcu, a njegove vene pulsirale u zglavcima ruku kao da na taj način ističu njegovu odluku da se pobuni.

Za to vreme, oko njega je strujao topao vazduh, nežan i nevin, a jedan usamljeni oblak nalik na tananu žensku ruku lebdeo je iznad zamka, kao da blagosilja visoke tornjeve. Jedan zec se pojavio iz senke paprati i sasvim mirno seo na kamen. Nekoliko insekata je tiho zujalo u vazduhu, a jedan cvrčak je bez ikakve najave zasvirao na svojoj jedinoj struni.

Bilo je pomalo čudno što je ovako pitoma atmosfera okruživala pometnju koja je vladala u Titusovoj glavi i srcu.

Znao je da mu neće biti lakše ako odgodi čin svog izdajstva. Šta je čekao? Znao je da se nikada neće stvoriti atmosfera razumevanja u zamku koja će mu pomoći da donese odluku, govoreći mu: "Sada je vreme za odlazak." Nijedan kamen ugrađen u zamak neće ga smatrati svojim od trenutka kada mu okrene leđa i ode.

Spustio se niz obronke, probijajući se kroz drveće u podnožju do staza kroz močvarno zemljište, pa kroz privremeni logor do kapije na spoljnom zidu.

Kad je video velike zidove kako se nadvijaju iznad njega, počeo je da trči.

Trčao je kao da to čini po naređenju. A to je bilo i istina, iako on to nije znao. Trčao je povinujući se zakonu jednako starom kao što su to bili zakoni njegovog doma. Zakonu krvi i mesa. Zakonu želje. Zakonu promene. Zakonu mladosti. Onom zakonu koji razdvaja generacije, koji odvlači dete od njegove majke, sina od oca, potomke od roditelja.

Bio je to zakon potrage. Zakon kojim će se retko kada povinovati onaj ko nema dovoljno hrabrosti. Žudnja mladosti za nepoznatim i za svim onim što leži iza tanke linije horizonta.

Trčao je, jednostavno verujući da njegova neposlušnost dokazuje jačinu njegovih najdubljih želja. Više nije bio neiskusni dečak; nije bio dete koje sanja o slatkim pustolovinama. Nije ga interesovao ukus šećera na jeziku. Ubio je čoveka, osetivši kako se čitav svet širi iz rane na grudima i od dodira smrti digla mu se kosa na glavi.

Trčao je zato što je odluka bila doneta. Doneta je mimo njega, spajanjem napola zaboravljenih motiva, želja i razloga, raznolikih, ali podudarnih poriva. Tačka u kojoj su se spojili ostavljala je samo jednu mogućnost - delanje.

To ga je navelo da trči kao da želi da održi korak sa svojim uzbuđenjem i svim onim što se dešavalo u njegovoj glavi.

Znao je da sada ne može da se predomisli ako ne želi da naruši svoju unutrašnju celovitost. Disao je brzo i isprekidano, i odjednom se našao u naselju od improvizovanih kućica.

Sunce je bilo na samoj ivici horizonta. Ružičastocrveno svetlo postajalo je sve tamnije. Veliki logor se odlikovao neobičnom lepotom. Ljudi su tumarali po izukrštanim uličicama, okrećući se kad bi ga videli i sklanjajući mu se s puta. Musava deca su izvikivala njegovo ime i trčala kako bi rekla svojim majkama da su videla ožiljak. Naglo vraćen u realnost, Titus se zaustavio. Neko vreme je stajao spuštene glave i ruku oslonjenih na kolena, a kada je povratio dah i obrisao znoj sa čela, žustrim koracima se zaputio prema onom delu privremenog naselja koji je bio ograđen palisadom i u kojem je živela grofica.

Pre nego što je ušao u palisadu kroz nakrivljenu gvozdenu kapiju, obratio se dvojici mladića koji su prolazili pored njega.

"Idite do Glavnog konjušara", rekao je zapovedničkim tonom kakav je koristila i njegova majka. "Trebalo bi da je sada sa konjima u zapadnom oboru. Recite mu da osedla moju kobilu. On zna koja je. Siva kobila sa jednom belom čarapom. Neka je odmah dovede kod Kremene kule. Doći ću tamo."

Mladići su mu salutirali i nestali u sve tamnijem sumraku. Mesec se pomaljao iza jedne napola srušene kule.

Baš kad se Titus spremao da gurne gvozdenu kapiju, zastao je i okrenuvši se na peti, zaputio u središte grada napravljenog od poskidanih podnih dasaka. Ali nije morao da ode čak do profesorske četvrti niti da skrene na istok gde se prema mesecu uzdizala doktorova bolnica od grubo istesanih greda. Pravo ispred njega, idući mu u susret, pojavio se školski upravitelj sa svojom suprugom i njenim bratom, doktorom.

Nisu ga приметили dok im nije prišao sasvim blizu. Znao je da će želeti da razgovaraju s njim, ali znao je i da on neće biti u stanju da učestvuje u tom razgovoru, pa čak ni da ih sluša. Nije bio u vezi sa normalnošću. I tako, pre nego što su shvatili šta im se desilo, Titus se istovremeno rukovao sa doktorom i starim profesorom, a onda, pošto se pomalo trapavo naklonio Irmi, okrenuo se na peti i, na njihovo zaprepašćenje, brzim koracima otišao, nestavši u sve gušćem mraku.

Kad je stigao do palisade, nije se zadržavao na ulazu već je odmah prošao kroz kapiju i rekao muškarcu koji je stražario ispred vrata dugačke, improvizovane kuće da ga najavi.

Ugledao je svoju majku čim je ušao. Sedela je za stolom na kojem je stajala jedna sveća i bez ikakvog izraza na licu gledala u knjigu sa slikama.

"Majko."

Polako je podigla pogled.

"Da?" rekla je.

"Idem."

Ništa nije odgovorila.

"Zbogom."

Polako je ustala, uzela sveću i prišla mu, prinevši mu je tik do lica. Gledajući ga netremice, podigla je drugu ruku i nežno prešla kažiprstom preko njegovog ožiljka.

"Kuda ideš?" rekla je na kraju.

"Odlazim", odvratio je Titus. "Napuštam Gormengast. Ne mogu da objasnim. Ne želim da govorim. Došao sam samo da ti to kažem, i to je sve. Zbogom, majko."

Okrenuo se i brzo izašao napolje. Citavom svojom unutrašnjošću čeznuo je da može da prođe kroz vrata i ode u noć, a da više ne bude izgovorena niti jedna jedina reč. Znao je da ona neće moći da prihvati tako užasno i otvoreno priznanje njegove podmuklosti. Iz mraka koji mu je pritiskao lopatice, stigao je njen glas. Nije bio jak. Nije bio užurban.

"Ne postoji ništa drugo", rekla je. "Vrtećeš se ukруг, Tituse Groune. Ne postoji put, ne postoji staza koja te neće dovesti kući. Jer sve vodi u Gormengast."

Zatvorio je vrata. Mesec je lebdeo iznad hladnoće logora. Bacao je svoj sjaj po krovovima zamka i osvetljavao kandžasti vrh planine.

Kad je došao do Kremene kule, tamo ga je čekala njegova kobilica. Uzjahao je, cimnuo uzde i zaputio se kroz crne senke koje su ležale ispod zidova.

Posle nekog vremena, našao se pod snažnim svetlom punog meseca i nedugo zatim je shvatio da, ako se u tom trenutku ne okrene u sedlu, više neće videti svoj dom. Iza njegovih leđa, zamak se uzdizao ka noćnom nebu. Ispred njega, prostiralo se veliko prostranstvo.

Sklonio je nekoliko pramenova kose sa očiju i naterao kobilicu prvo u kas pa u laki galop, a onda, kad se našao u divljini obasjanoj mesečinom, u puni galop.

I tako, ispunjen radošću dok je kamenje promicalo pored njega i dok su mu se suze slivale niz lice - očiju punih uzbuđenja i uprtih u nejasni horizont, a ušiju ispunjenih bučnim udaranjem kopita po kamenu, Titus je odjahao iz svog sveta.

OBJASNJENJA

MERE

U romanu su korišćene anglosaksonske merne jedinice za dužinu, masu i zapreminu. Njihov odnos prema decimalnom mernom sistemu je sledeći:

1 inč = 2,54 cm
1 stopa (12 inča) = 30.48 cm
1 jard (3 stope) = 0,9144 m
1 milja (1.760 jardi) = oko 1,609 km
1 liga = varira i iznosi otprilike 3 milje ili 5 kilometara
1 unca = 28,349 g
1 pinta = 0,5682 L
1 hvat = 6 stopa (1,8288 m)

IMENA

Pojedina imena u romanu svojim značenjem ističu osobine lika i mesta koje imenuju. Uglavnom je reč o složenicama, a značenje reči od kojih su složene navedene su ispod.

Gormengast (Gormenghast) - *gorm*: prokletstvo; *gormendize*: proždirati; *ghast*: strahotan, strašan, užasan

Groun (Groan) - *to groan*: uzdisati, ječati, stenjati, čeznuti, biti nesretan

Rotkod (Rotcodd) - *to rot*: truliti; *cod*: bakalar, stari glupan, jastuk

Flej (Flay) - *toflay*: oderati, oguliti

Svelter (Svvelter) - *to swelter*: gušiti se od vrućine, kipteti od besa,

Stirpajk (Steerpik) - *to steer*: upravljati; *pik*: štika, šiljak, koplje,

Prunskvalor (Prunesquallor) - *prune*: dosadnjaković, gizdavo se oblačiti; *to squall*: drečati, vrištati, vrsta vetra

Sepalkrejv (Sepulchre) - *sepulchre*: grob, pogrebni; *grave*: ozbiljan, grob

Fuksija (Fuchsia) - *fuchsia*: fuksija, crvenosmeđa boja

Saurdast (Sourdust) - *sour*: mrzovoljan, ozlojeđen; *dust*: prašina

Sleg (Slagg) - *slag*: bezvredna osoba

Barkventin (Barquentine) - *to barque, to bark*: lajati, vikati, psovati, huliti

Kregmajer (Craggmire) - *crag*: litica, vrlet; *mire*: blato, glib

Opus Fluk (Opus Fluke) - *opus*: opus, delo; *fluke*: slučajnost, srečan slučaj, metilj

Perčprizm (Perch-Prism) - *to perch*: čučati, sedeti na pritki, balansirati; *prism*: prizma

Slajpet (Slypate) - *sly*: lukav; *pate*: glava

Belgrov (Bellgrove) - *to bell*: rikati; *grove*: šumarak, gaj

Dedion (Deadyawn) - *dead*: mrtav; *toyawn*: zevati

Šred (Shred) - *to shred*: seckati na sitne komade; *shred*: parče, komad

Šrivel (Shrivel) - *to shrivel*: osušiti, svenuti, smežurati

Flanelket (Flannelcat) -*flannel*: flanel, peškirić za pranje lica; *cat*: mačka

Spajergrejn (Spiregrain) -*spire*: šiljak, šiljata kula -*grain*: zrno, žito

Splint (Splint) - *splint*: udlaga; *splinter*: iver, parče; *to splinter*: seckati

Trod (Trod) - prošlo vreme glagola *to tread*: gaziti, koračati, gacati

Katflauer (Cutflower) - *to cut*: seći, *flower*. Cvet

Krast (Crust) - *crust*: kora, krasta,

Mjulfajer (Mulefire) – *mule*: mula *fire*: vatra

Smetering (Smattering) - *smattering*: površno znanje

Parsli (Parsley) -*parsley*: peršun

Čajvz (Chives) - *chive*: sitni luk, vlasac

Sejdž (Sage) -*sage*: žalfija

Mint (Mint) - *mint*: nana, metvica

Tajnpot (Tinepott) - *tine*: parog, zubac; *tiny*: majušan, tanan; *pot*: lonac

Kvogfajer (Quagfire) - *quag*: močvarno zemljište; *quagmire*: blato, močvara; *fire*: vatra

Speroumarš (Sparrowmarsh) - *sparrow*: vrabac; *marsh*: močvara

Heg (Hagg) - *hag*: stara žena, veštica, močvarište, čvrsta zemlja u močvari

Denkl (Dankle) - *dank*: neprijatno vlažan, mokar, memljiv

Kvadmen (Quadman) - *quad*: skraćeno od *quadrangle*, *quadrat* itd.: četvorougao, četvorostran; *man*: muškarac

Moloks (Mollocks) - *mollusc*: mekušac, školjka

Kanvas (Canvas) - *canvas*: platno

BELEŠKA O PISCU

Mervin Pik (Mervyn Peake) rođen je 1911. u Kulingu, srednja Južna Kina, gde je njegov otac radio kao lekar u jednoj misiji. Školovanje je započeo u Kini, a nastavio u Engleskoj, gde je studirao na Fakultetu likovnih umetnosti u Krojdonu i Kraljevskoj akademiji. Bavio se slikarstvom i veoma uspešno izlagao u više galerija, i predavao na Fakultetu likovnih umetnosti u Vestminsteru. Za vreme drugog svetskog rata, stekao je reputaciju vrsnog ilustratora, a među delima koja je ilustrovao nalaze se *Lov na Snarka* i *Alisa u zemlji čuda* Luisa Kerola, *Bajke* braće Grim i *Ostrvo s blagom* Roberta Luisa Stivensona.

Pored romana koji pripadaju trilogiji o zamku Gormengast, Pik je autor i romana *Shapes and Sounds* i *Mr Pye*, zbirki poezije i proze nonsensa *Rhymes Without Reason*, odnosno *Letters from a Lost Uncle*, kao i drame *The Wit to Woo*. Tu je i duga narativna poema *The Rhyme of the Flying Bomb*, za koju je, takođe, radio ilustracije.

Mervin Pik je umro 1968. godine.